ISSN 2229-1148
E-ISSN 2651-1029
DOI: 10.14456/phdssj

วารสาร
ดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์
Ph.D. in Social Sciences Journal

ปีที่ 11 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม - สิงหาคม 2564

Doctor of Philosophy in Social Sciences Association
Ramkhamhaeng University

เจ้าของวารสาร
สมาคมปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
Doctor of Philosophy in Social Sciences Association Ramkhamhaeng University
Website : www.tci-thaijo.org/index.php/phdssj E-mail : phd-ru@hotmail.com

Doctor of Philosophy in Social Sciences Association
Ramkhamhaeng University

วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์
Ph.D. in Social Sciences Journal

วัตถุประสงค์

วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ จัดทำขึ้นเพื่อส่งเสริม เผยแพร่ผลงานวิชาการ ผลงานวิจัย และบทวิจารณ์หนังสือด้านสังคมศาสตร์

ชื่อวารสาร

ภาษาไทย : วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์
ภาษาอังกฤษ : Ph.D. in Social Sciences Journal
Website : https://www.tci-thaijo.org/index.php/phdssj

ขอบเขต

วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ จะตีพิมพ์บทความในสาขาวิชาสังคมวิทยา รัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ การบริหารการศึกษา วิจัยการศึกษา เทคโนโลยีการศึกษา จิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ จิตวิทยาให้คำปรึกษา บริหารธุรกิจ และเศรษฐศาสตร์

กำหนด

1. ตีพิมพ์ปีละ 3 ฉบับ ประกอบด้วย ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน) ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม) ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม)
2. การสมัครสมาชิก สามารถสมัครได้ที่ https://www.tci-thaijo.org/index.php/phdssj

เจ้าของ : สมาคมปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

หมายเหตุ

บทความวิจัย บทความวิชาการ และบทวิจารณ์หนังสือในวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ เป็นความคิดเห็นของผู้เขียน มิใช่ของคณะผู้จัดทำ และมิใช่ความรับผิดชอบของสมาคมปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ในกรณีการทำวิจัยในมนุษย์ ผู้วิจัยต้องผ่านการอบรมจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ และนำหลักฐานมาแสดง

ผ่านการรับรองคุณภาพจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) อยู่ในกลุ่มที่ 2 สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ที่ปรึกษา

ศาสตราจารย์ ดร.ปิยะฉัตร จารุธีรศานต์	ผู้อำนวยการโครงการปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์
นาวาอากาศเอก ดร.อัมพร เพ็ชราช	อดีตนายกสมาคมปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
ดร.สมศักดิ์ โตรักษา	อดีตนายกสมาคมปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยฤทธิ์ ทองรอด	มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์

รองบรรณาธิการ

ดร.ดาราพร คงจา	สมาคมศิษย์เก่าพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข

กองบรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นฤมล รัตนไพจิตร	คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ลักษมี งามมีศรี	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
ดร.รุจิกาญจน์ สานนท์	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
ดร.สิทธินัย จันทรานนท์	บริษัทการบินไทย จำกัด (มหาชน)
ดร.ฐานริณทร์ หาญเกียรติวงศ์	สมาคมปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
ดร.กัญจนรัตน ศรีเพชรสุพรรณ	สมาคมปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
ดร.ศฤงคาร คล้ายแขก	สมาคมปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
นายปัญญา ศรีเพชรสุพรรณ	สมาคมปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
นายวรวุธ ลีลานภาศักดิ์	สมาคมปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

สถานที่พิมพ์

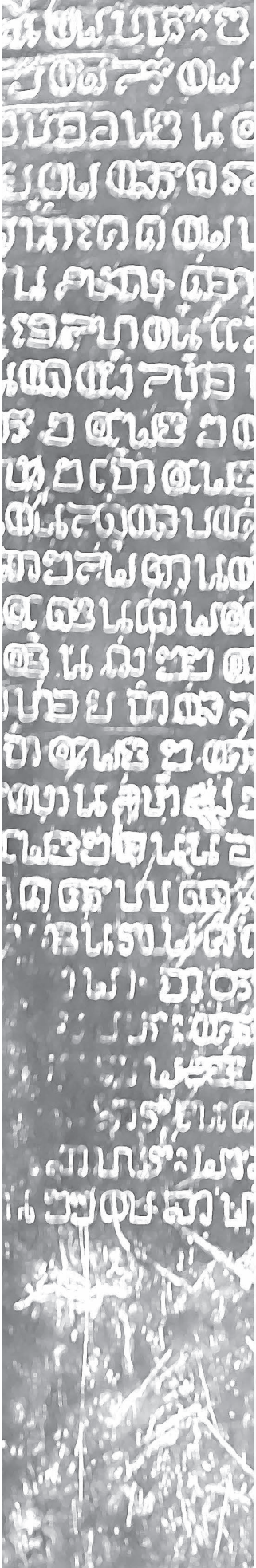
สำนักพิมพ์ บัดดี้ ครีเอชั่น
40/315 หมู่ 11 ต.บางแม่นาง อ.บางใหญ่ จ.นนทบุรี 11140

บทบรรณาธิการ

สวัสดีครับ สมาชิกวารสารดุษฎีบัณฑิตฯ นักวิจัย นักวิชาการทุกท่าน วารสารฉบับนี้เป็นวารสารปีที่ 11 ฉบับที่ 2 ท่ามกลางโควิด-19 ยังไม่ลดลงจากเดิมแต่เพิ่มจำนวนคนติดเชื้อมากขึ้นเรื่อยๆ เป็นอุปสรรคของกองบรรณาธิการที่ไม่สามารถจะประชุมกันได้เป็นปกติเหมือนปีก่อนๆ ที่ผ่านมา แม้กระทั่งการติดต่อโรงพิมพ์ ก็ต้องใช้การประชุมผ่านออนไลน์เพียงอย่างเดียว เนื่องจากทุกคนต้องเว้นระยะห่างอย่างเคร่งครัด ทำให้วารสารเล่มนี้ต้องทำแข่งกับเวลาเพื่อให้ทันตามกำหนด

คณะกรรมการข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา (ก.พ.อ) ได้กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการพิจารณาแต่งตั้งบุคคลให้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการ ต้องมีผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบคุณภาพของบทความอย่างน้อย 3 ท่าน ทำให้วารสารฯ ต้องเพิ่มผู้ทรงคุณวุฒิอีก 1 ท่าน แม้จะมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น แต่เพื่อเป็นผลประโยชน์ของทุกสมาชิกฯ ทางกองบรรณาธิการต้องดำเนินการตามหลักเกณฑ์ของ ก.พ.อ. ในฉบับหน้าเป็นต้นไป

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยฤทธิ์ ทองรอด
บรรณาธิการวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

สารบัญ

บทความวิชาการ

มาตรการทางกฎหมายเพื่อจำกัดและควบคุมการใช้สิทธิเสรีภาพในการสื่อสารผ่านระบบคอมพิวเตอร์.....269
ณฐวัฒน์ จิระเสรีรัตน์, สุขสมัย สุทธิบดี

การพัฒนากฎหมายท่องเที่ยวและมัคคุเทศก์ตามพระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2551.....283
วราภรณ์ พลเยี่ยม, จรัล เล็งวิทยา

มาตรการทางกฎหมายการคุ้มครองผู้บริโภคเกี่ยวกับข้อสัญญากรมธรรม์ประกันชีวิตที่ไม่เป็นธรรม.....295
จิรสุดา ไชยทุม, จรัล เล็งวิทยา

ASEAN Tourism Management for High-End Tourists.....310
Yuphadee Yaemsuksawat

บทความวิจัย

อิทธิพลของปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของผู้ผลิตสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (โอทอป) ในประเทศไทย.....321
ธีรินทร์ สุรางค์ศรีรัฐ, ณัชชา กริ่มใจ, ชนิดาภา ดีสุขอนันต์, ชลกนก โฆษิตคณิน

สภาพแวดล้อมทางธุรกิจ เทคโนโลยีการสื่อสาร และการดำเนินกลยุทธ์การตลาดที่มีผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันในธุรกิจเครื่องมือแพทย์ในประเทศไทย....338
วิโรจน์ วสุศุทธิกุลกานต์, ณัชชา กริ่มใจ, ชนิดาภา ดีสุขอนันต์, ชลกนก โฆษิตคณิน

ผลกระทบของความพร้อมด้านเทคโนโลยีต่อคุณลักษณะการรับรู้นวัตกรรมและความตั้งใจใช้คิวอาร์โค้ดของผู้ใช้ในเขตภาคเหนือตอนล่าง.....353
ปิยธิดา เปี่ยมงาม, ประยงค์ มีใจซื่อ, นรพล จินันท์เดช, แก้วตา ผู้พัฒนพงศ์

ปัจจัยความตั้งใจลาออกจากงานของแพทย์โรงพยาบาลเอกชนด้วยวิธีการเดลฟายฟัซซี.....369
อรรถพล องค์ชัยวัฒนะ, ประสพชัย พสุนนท์

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของภาคอุตสาหกรรมการผลิตในเขตภาคตะวันออกเพื่อรองรับ AEC.....383
พิพรรธน์ พิเชฐศิรประภา, ชัยฤทธิ์ ทองรอด, นรินทร สมทอง, วัฒนา พิลาจันทร์

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561.....395
กัญจนรัตน วิทยาเกียรติเลิศ, สุขสมัย สุทธิบดี, บุญมี พันธุ์ไทย, สุเมธ รอยกุลเจริญ

สารบัญ

มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมจัดการมลพิษทางน้ำในธุรกิจโรงแรม ...411
คำรณ สุขบาล, สุขสมัย สุทธิบดี, ประพจน์ คล้ายสุบรรณ, อำนาจ เนตยสุภา

มาตรการลดทอนความผิดทางอาญาของผู้เสพยาเสพติด.....426
วคิน สุวรรณรัตน์, สุมาลี วงษ์วิทิต, ธานี วรภัทร์, ชาญเชาวน์ ไชยานุกิจ

มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้ซื้อบ้านจัดสรร 442
วัชชีรา ตปนิยนันท์, กัลยา ตัณศิริ, สุชาติ ธรรมาพิทักษ์กุล, ภูมิ โชคเหมาะ

การกำหนดนโยบายพัฒนากลุ่มอุตสาหกรรมสมุนไพรผลิตภัณฑ์ต้นน้ำ ประเภทกลุ่มเครื่องสำอางในพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก.....457
นันท์ทิพย์ สร้อยศรี, สุปราณี ธรรมพิทักษ์

แนวทางในการสร้างคุณค่าร่วมกับสังคมขององค์กร (CSV) ที่มีอิทธิพลต่อภาพลักษณ์ ชื่อเสียง และการยอมรับของชุมชน ในเขตพื้นที่มาบตาพุด จังหวัดระยอง.....469
พงศ์ปณต ใจยา, นุจรี ภาคาสัตย์

พลังขับเคลื่อนนโยบายการส่งเสริมการเกษตรไปสู่ภาคปฏิบัติ: กรณีศึกษากลุ่มเกษตรกรผู้ที่เข้าร่วมและไม่เข้าร่วมโครงการพัฒนาและส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ครบวงจรในภาคกลางของประเทศไทย 480
พนิดา ทรัพยสาร, ดำรงค์ ฐานดี, เสาวคนธ์ สุดสวาสดิ์, นิเทศ ตินณะกุล

ความรับผิดของผู้ประกอบการธุรกิจเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ต่อสังคม.....493
อรัชมน พิเชฐวรกุล, พรพล เทศทอง

ผลกระทบของทีมที่ทรงพลังและบุพปัจจัยต่อการรับรู้ผลการดำเนินการองค์การในอุตสาหกรรมชิ้นส่วนยานยนต์ไทย 508
มณี คิ้วเจริญ, ประยงค์ มีใจซื่อ, วิรัช สงวนวงศ์วาน, นรพล จินันท์เดช

ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันในผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน อำเภอเมือง จังหวัดน่าน.....520
จิตรา ปั้นรูป, เอกชัย ดวงใจ, อภิญญา กันธิยะ

การพัฒนากฎหมายคุ้มครองแรงงานภาคเกษตรกรรม: ศึกษาเฉพาะกรณีการเพาะปลูก 536
เพียงจิต ตันติจรัสวโรดม, ปัญญา สุทธิบดี, วิณัฏฐา แสงสุข, สมจิตร์ ทองศรี

DOI: 10.14456/phdssj.2021.21

Received:	March	27, 2019
Revised:	August	26, 2021
Accepted:	August	28, 2021

มาตรการทางกฎหมายเพื่อจำกัดและควบคุมการใช้สิทธิเสรีภาพในการสื่อสารผ่านระบบคอมพิวเตอร์

ณฐวัฒน์ จิระเสรีรัตน์[1] สุขสมัย สุทธิบดี[2]

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์มาตรการทางกฎหมายเพื่อจำกัดและควบคุมการใช้สิทธิเสรีภาพในการสื่อสารผ่านระบบคอมพิวเตอร์ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 โดยได้นำแนวคิดสิทธิและเสรีภาพของสำนักกฎหมายธรรมชาติ สิทธิและเสรีภาพภายใต้ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน หลักนิติรัฐ หลักนิติธรรม การบริหารกระบวนการยุติธรรมทางอาญา หลักการดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจ และหลักความได้สัดส่วน รวมทั้งกฎหมายหมายที่เกี่ยวข้องมาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์

ผลการวิเคราะห์ พบว่า พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 ให้อำนาจดุลพินิจกับเจ้าหน้าที่รัฐในการตีความการนำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ที่กว้างขวาง โดยเฉพาะมาตรา 14 (1) และ (2) โดยบังคับใช้ร่วมกับกฎหมายอื่นๆ เช่น ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 112 และมาตรา 116 พระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พ.ศ. 2457 พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พ.ศ. 2551 และพระราชกำหนด การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 นอกจากนี้ ในมาตรา 20 ยังได้บัญญัติให้มีคณะกรรมการกลั่นกรองข้อมูลคอมพิวเตอร์ มีอำนาจทางปกครองตามกฎหมายว่าด้วยวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองและอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในการวินิจฉัยสั่งการไปก่อนที่รัฐมนตรีจะมอบหมายก็ได้ เช่น การออกกฎระเบียบ มีอำนาจสอบสวน และวินิจฉัยความผิดได้เอง เป็นการผูกขาดอำนาจรัฐที่ตรวจสอบได้ยากและไม่มีการตรวจสอบถ่วงดุล ส่งผลต่อปัญหาหลักการได้สัดส่วนในการจำกัดและควบคุมการใช้สิทธิเสรีภาพในการสื่อสารผ่านระบบคอมพิวเตอร์

คำสำคัญ: ความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์; คณะกรรมการกลั่นกรองข้อมูลคอมพิวเตอร์; การจำกัดสิทธิเสรีภาพ; นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์; สิทธิเสรีภาพในการสื่อสาร

ประเภทบทความ: บทความวิชาการ

การอ้างอิง:

ณฐวัฒน์ จิระเสรีรัตน์ และสุขสมัย สุทธิบดี. (2564). มาตรการทางกฎหมายเพื่อจำกัดและควบคุมการใช้สิทธิเสรีภาพในการสื่อสารผ่านระบบคอมพิวเตอร์. *วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, 11*(2), 269-282.

[1] หลักสูตรนิติศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต โครงการปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2086 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240, ประเทศไทย
อีเมล์: penkhrai_ram@hotmail.com

[2] คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Legal Measures to Limit and Control the Exercise of Freedom of Communication Through Computer Systems

Natawat Jiraserirat[1] Suksamai Suthibhodee[2]

Abstract

This academic article aims to analyze the legal measures to limit and control the exercise of freedom of communication through computer systems under the Computer-related Offenses Act B.E. 2560 by applying the concept of rights and freedoms of the Natural law School, rights and liberties under Universal Declaration of Human Rights, legal state, rule of law, criminal justice administration, opportunity principle, and the principle of proportionality including the relevant law as a framework for analysis.

The result of the study indicates that the Computer-related Crime Act B.E 2560 section 14 (1) and (2) allows the official to determine the scope of importing data into a computer system widely. The law is enforced together with multiple legal measures such as the Article 112 and 116 of the Criminal Code, Martial Law Act B.E. 2457, Internal Security Act B.E. 2551, Emergency Decree on Public Administration in Emergency Situation B.E. 2548. Article 20 also establishes the Computer Data Screening Panel to enforce Administrative Procedural Laws and the Criminal Procedure Code to rule the case before being assigned the permission from the Ministry. For example, they could launch the rules, could investigate and rule the case. This is the monopoly of power without check and balance. This effects the principle of proportionality of the restriction and control the rights and freedom of communication through computer network.

Keywords: Computer-Related Guilty; Computer Data Screening Panel; Restriction of Freedoms; Bringing Into a Computer System; Rights and Freedom of Communication

Type of Article: Academic Article

Cite this article as:

Jiraserirat, N., & Suthibhodee, S. (2021). Legal measures to limit and control the exercise of freedom of communication through computer systems. *Ph.D. in Social Sciences Journal, 11*(2), 269-282.

[1] Doctor of Laws Program, Doctor of Philosophy Program in Social Sciences, Ramkhamhaeng University
2086 Ramkhamhaeng Road, Huamak, Bangkapi, Bangkok, 10240, Thailand
Email: penkhrai_ram@hotmail.com

[2] Faculty of Law Ramkhamhaeng University.

บทนำ

ประเทศไทยมีกฎหมายควบคุมการสื่อสารผ่านระบบคอมพิวเตอร์ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2550 นั่นคือ พระราชบัญญัติ ว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 ภายหลังการรัฐประหารเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2557 สภานิติบัญญัติแห่งชาติได้ตราพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 ซึ่งเนื้อหาของพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้เพิ่มอำนาจรัฐมากโดยเฉพาะการบัญญัติถ้อยคำของพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 มาตรา 14 (1) และ (2) ที่กว้างขึ้น กล่าวคือ มาตรา 14 (1) “นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่บิดเบือนหรือปลอมไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วนข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ ...” และมาตรา 14 (2) “... นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ ...” ดังนั้น จึงเป็นปัญหาที่ทำให้รัฐมีอำนาจตีความอย่างกว้างขวางว่าอะไรหรือสิ่งใดเป็นข้อมูลเท็จ ซึ่งเป็นอำนาจดุลพินิจของพนักงานสอบสวนแต่ละบุคคลที่จะวินิจฉัยความผิด ถ้อยคำที่บัญญัติไว้มีความหมายค่อนข้างกว้าง ไม่เจาะจง และสามารถตีความได้หลากหลาย ปัญหาดังกล่าวจึงทำให้เกิดผลกระทบทางกฎหมายต่อการบังคับใช้มาตรการทางกฎหมายเพื่อจำกัดและควบคุมการใช้สิทธิเสรีภาพในการสื่อสารผ่านระบบคอมพิวเตอร์ นอกจากนี้ มาตรการทางกฎหมายหลายประการที่รัฐนำมาบังคับใช้ควบคุมการสื่อสารผ่านระบบคอมพิวเตอร์โดยมีกฎหมายหลักๆ ที่ใช้ควบคุม ได้แก่ พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 ซึ่งเป็นกฎหมายหลักที่จะเชื่อมโยงนำไปสู่การบังคับใช้กฎหมายอื่นๆ เช่น ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 112 และมาตรา 116 พระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พ.ศ. 2457 พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พ.ศ. 2551 และพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548

การที่รัฐเลือกใช้มาตรการกฎหมายความมั่นคงทำให้รัฐมีอำนาจเพิ่มมากขึ้นในการจำกัดควบคุมการสื่อสารผ่านระบบคอมพิวเตอร์ ประกอบกับกฎหมายหลักที่บังคับใช้ คือ พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 ให้อำนาจรัฐในการใช้ดุลพินิจอย่างกว้างขวางในการตีความพฤติการณ์แห่งความผิดที่เกิดขึ้น โดยคณะกรรมการกลั่นกรองข้อมูลคอมพิวเตอร์มีอำนาจกึ่งตุลาการ (quasi-judicial function) และอำนาจในการดำเนินคดีอาญาตามอำนาจดุลพินิจ (opportunity principle) โดยเฉพาะอำนาจในการวินิจฉัย และการใช้ดุลพินิจพิจารณาว่าการกระทำใดเข้าข่าย “บิดเบือน” หรือ “ปลอม” หรือการกระทำใดที่ “น่าจะเกิดความเสียหาย” ทำให้คณะกรรมการกลั่นกรองข้อมูลคอมพิวเตอร์มีอำนาจจับกุม สอบสวน เสนอเสนอศาลบล็อกหรือปิดเว็บไซต์ใดก็ได้ โดยไม่ต้องขออนุมัติตามกฎหมายก่อน ถ้าเห็นว่าขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีแม้ไม่ผิดกฎหมายอื่นใด ซึ่งกระทบต่อการใช้สิทธิและเสรีภาพในการสื่อสารผ่านระบบคอมพิวเตอร์ของประชาชนและหลักความได้สัดส่วนทางกฎหมาย เนื่องจากเกิดปัญหามาตรฐาน หรือบรรทัดฐาน หรือกฎเกณฑ์ทางกฎหมายที่จะนำมาตัดสินว่าสิ่งใดหรือการกระทำใดจะขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน มาตรการทางกฎหมายดังกล่าวทำให้พบปัญหากฎหมายหลักๆ 3 ประการ ดังนี้

1. ปัญหาต่อการใช้สิทธิและเสรีภาพในการสื่อสารผ่านระบบคอมพิวเตอร์ เนื้อหาของพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 มาตรา 14 (1) และ (2) กฎหมายเขียนค่อนข้างกว้าง ไม่เจาะจงและสามารถตีความได้หลากหลาย เปิดช่องให้รัฐใช้อำนาจดุลพินิจเข้ามาตัดสินว่าอะไรคือ “ข้อมูลปลอมหรือเท็จ” และสิ่งใดที่ “น่าจะเกิดความ

เสียหาย” ซึ่งข้อความเหล่านี้ ได้แก่ ข้อความเท็จที่เกิดจากการล้อเล่นระหว่างกลุ่มเพื่อนแต่อาจกระทบสังคมในวงกว้าง หรือข้อความที่ตีความได้หลายนัยทำให้เกิดการดูหมิ่น หมิ่นประมาท หรือข้อความที่เป็นข้อมูลส่วนบุคคล (Homthip, 2017) ข้อความดังกล่าวอาจไม่ได้ชี้ชัดว่าเป็นข้อมูลเท็จหรือข้อความน่าจะเกิดความเสียหาย ทั้งนี้ จะต้องแยกแยะให้เห็นความแตกต่างจากการติชมโดยสุจริต การเสนอข่าวสาร ทำให้เจ้าพนักงานเจ้าหน้าที่หรือเจ้าหน้าที่ตำรวจใช้อำนาจดุลพินิจของตนเองเข้ามาตัดสินว่าเป็นความผิดไว้ก่อน และผลักภาระความรับผิดชอบสำหรับเนื้อหาที่ผิดกฎหมายให้กับผู้ให้บริการอินเตอร์เน็ต ซึ่งเป็นการบีบให้ผู้ให้บริการต้องกลายเป็นผู้เฝ้าระวังเนื้อหาเอง (self-censorship) โดยการเพิ่มโทษทั้งทางแพ่งและอาญากับผู้กระทำผิด ไม่ว่าจะเป็นประชาชนหรือผู้ให้บริการอินเตอร์เน็ต ผลที่เกิดขึ้นคือประชาชนจะถูกบีบโดยทางตรงและทางอ้อมไม่ให้มีสิทธิและเสรีภาพในการสื่อสารผ่านระบบคอมพิวเตอร์เนื่องจากต้องการหลีกเลี่ยงปัญหาการใช้อำนาจดุลพินิจของรัฐในการตีความกฎหมายตามพระราชบัญญัติ ว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560

2. ปัญหาการใช้สิทธิและเสรีภาพที่มีต่อข้อตกลงนานาชาติว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ประเทศไทยได้ลงนามในข้อตกลงนานาชาติว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights--ICCPR) เมื่อวันที่ 29 ตุลาคม พ.ศ. 2539 ซึ่งตามหลักของกฎหมายระหว่างประเทศนั้น เมื่อรัฐภาคีได้ลงนามให้สัตยาบันแล้วย่อมผูกพันภาคีของสนธิสัญญานั้นๆ และภาคีทั้งปวงต้องปฏิบัติตามสนธิสัญญานั้นๆ โดยสุจริต และรัฐภาคีของสนธิสัญญา จะต้องไม่กระทำการใดๆ อันเป็นการขัดขวาง หรือทำลายวัตถุประสงค์ของสนธิสัญญานั้น ซึ่งเป็นข้อกำหนดในมาตรา 18 ของอนุสัญญากรุงเวียนนา 1969 ที่บัญญัติให้รัฐภาคีต้องปฏิบัติตามสนธิสัญญาที่รัฐนั้นได้เข้าร่วมเป็นภาคี ผลจากการเข้าเป็นภาคีสนธิสัญญาทำให้รัฐไทยต้องปฏิบัติตามพันธกรณีที่สำคัญ 4 ประการ ได้แก่ (1) การประกันให้เกิดสิทธิต่างๆ ตามที่ระบุไว้ในสนธิสัญญา (2) การดำเนินการให้เกิดสิทธิตามที่รับรองไว้ในสนธิสัญญา (3) การเผยแพร่เนื้อหาของสิทธิตามสนธิสัญญาให้ประชาชนรับทราบ และ (4) การจัดทำรายงานผลการปฏิบัติตามสนธิสัญญา ดังนั้น การที่พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 ให้อำนาจรัฐไทยควบคุมสิทธิและเสรีภาพในการสื่อสารผ่านระบบคอมพิวเตอร์ที่กว้างขวางจะขัดต่อข้อตกลงระหว่างประเทศและข้อตกลงนานาชาติว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองที่รัฐไทยได้ลงนามไว้แล้วหรือไม่ และรัฐไทยจะได้รับผลกระทบทางกฎหมายจากการละเมิดสนธิสัญญาอย่างไร

3. ปัญหาการใช้อำนาจคณะกรรมการกลั่นกรองข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่มีต่อกระบวนการยุติธรรมความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 มีโทษทั้งทางแพ่งและอาญา โดยเฉพาะโทษทางอาญานั้น มาตรา 20 บัญญัติไว้ว่า “ข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่อาจกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงแห่งราชอาณาจักรตามที่กำหนดไว้ในภาค 2 ลักษณะ 1 หรือลักษณะ 1/1 แห่งประมวลกฎหมายอาญา” ซึ่งเป็นโทษอาญาที่มีฐานความผิดขั้นร้ายแรง ดังนั้น ปัญหาที่กระทบต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญา คือ คณะกรรมการกลั่นกรองข้อมูลคอมพิวเตอร์มีอำนาจดุลพินิจตัดสิน ตีความและพิจารณาว่าสิ่งใดเป็น “มูลปลอมหรือเท็จ” และสิ่งใดที่ “น่าจะเกิดความเสียหาย” สามารถแจ้งความดำเนินคดีกับผู้ถูกกล่าวหาได้หากเห็นว่ามีการกระทำความผิดเกิดขึ้น ข้อกังวลต่อการใช้อำนาจดังกล่าวคืออำนาจดุลพินิจดังกล่าว คือ การใช้อำนาจดังกล่าวของคณะกรรมการกลั่นกรองข้อมูลคอมพิวเตอร์จึงมีลักษณะเป็นอำนาจกึ่งตุลาการกล่าวคือ มีอำนาจสอบสวน จับกุม และวินิจฉัยความ

ผิดได้เองซึ่งจะส่งผลต่อหลักความได้สัดส่วน (principle of proportionality) ในการดำเนินคดีต่อผู้กระทำผิด เนื่องจากเป็นการใช้อำนาจดุลพินิจที่มีคำถามว่าจะมีบรรทัดฐานเดียวกันในทุกๆ ความผิดหรือไม่

Human Rights Watch (HRW) ซึ่งเป็นองค์กรสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ ภายใต้องค์การสหประชาชาติ ได้เคลื่อนไหวกดดันรัฐบาลไทยให้ความสำคัญต่อกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights--ICCPR) โดยเฉพาะการใช้อำนาจของศาลทหารเพื่อไต่สวนพลเรือนในคดีการสื่อสารผ่านระบบคอมพิวเตอร์ รัฐภาคีภายใต้องค์กรสหประชาชาติหลายแห่งได้กระตุ้นรัฐบาลไทยให้ถ่ายโอนคดีต่อพลเรือนทั้งหมดออกจากศาลทหาร ให้ถอนฟ้องคดีที่เกี่ยวข้องกับการจำกัดสิทธิขั้นพื้นฐาน และให้ยุติอำนาจของกองทัพที่สามารถจับกุม ควบคุมตัว และสอบปากคำพลเรือนโดยไม่สามารถตรวจสอบได้

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดสิทธิและเสรีภาพของสำนักกฎหมายธรรมชาติ

การกล่าวถึงสิทธิและเสรีภาพของมนุษย์ใน 2 รูปแบบ คือ สิทธิและเสรีภาพแบบสัมบูรณ์ (absolute rights or liberties) เป็นแนวคิดของสำนักกฎหมายธรรมชาติ ซึ่งถือว่าสิทธิและเสรีภาพของมนุษย์มีอยู่แล้วในธรรมชาติ (Lojaya, 1993) แนวความคิดในเรื่องที่มาของกฎหมายธรรมชาตินี้ ทำให้กฎหมายธรรมชาติมีลักษณะพิเศษใช้ได้โดยไม่จำกัดเวลา ใช้ได้เสมอไม่มีวันยกเลิกหรือล้าสมัย และใช้ได้โดยไม่จำกัดสถานที่หรือเวลา กฎหมายธรรมชาติย่อมอยู่เหนือกฎหมายของรัฐ หลักกฎหมายหมายธรรมชาติให้ความสำคัญกับหลักความเสมอภาคเบื้องหน้ากฎหมาย (equality before the law) และสิทธิและเสรีภาพแบบสัมพัทธ์ (relative rights or liberties) เป็นสิทธิและเสรีภาพที่อาจตรากฎหมายมาจำกัดได้ เกิดจากแนวความคิดตามหลักทฤษฎีสำนักกฎหมายบ้านเมือง (positive law school) เกิดขึ้นโดยกฎหมายของบ้านเมืองบัญญัติรับรองไว้ แนวความคิดซึ่งมีรากฐานมาจากการปฏิวัติรัฐประหารเพื่อประกาศอิสรภาพให้กับประชาชนผู้ถูกปกครอง (Suponphaiboon, 1978)

สิทธิและเสรีภาพภายใต้ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

สิทธิและเสรีภาพถูกบัญญัติไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights--UDHR) ขององค์การสหประชาชาติ คือ การประกาศเจตนารมณ์ในการร่วมมือระหว่างประเทศ ที่มีความสำคัญในการวางกรอบเบื้องต้นเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน และเป็นเอกสารหลักด้านสิทธิมนุษยชนฉบับแรก ซึ่งที่ประชุมสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติให้การรับรองตามข้อมติที่ 217 A (III) เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2491 โดยประเทศไทยได้ร่วมออกเสียงสนับสนุนด้วย โดยปฏิญญานี้ได้อธิบายสิทธิและเสรีภาพ 30 อย่างที่มนุษย์ทุกคนต้องมีและไม่มีใครพรากมันไปได้ ซึ่งสิทธิเหล่านี้ได้เป็นรากฐานสำคัญของกฎหมายระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน แม้แต่ในปัจจุบัน เอกสารนี้ก็ยังคงบังคับใช้อยู่ และเป็นเอกสารที่ได้รับการแปลภาษามากที่สุดในโลก (Amnesty International Thailand, 2020)

ส่วนสิทธิและเสรีภาพในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ก็ได้มีการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 3 มาตรา 36 บัญญัติเกี่ยวกับบุคคลย่อมมีเสรีภาพในการติดต่อสื่อสารถึงกันไม่ว่าในทางใดๆ การตรวจ การกัก หรือการเปิดเผยข้อมูลที่บุคคลสื่อสารถึงกัน รวมทั้งการกระทำด้วยประการใดๆ เพื่อให้ล่วงรู้หรือได้มาซึ่งข้อมูลที่บุคคลสื่อสารถึงกันจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาล

หลักนิติรัฐและหลักนิติธรรม

หลักทั้งนิติรัฐและนิติธรรม เป็นหลักการที่เป็นแนวความคิดที่กำเนิดและพัฒนาขึ้นเพื่อมุ่งจำกัดอำนาจของผู้ปกครอง คุ้มครองประชาชน ทั้งนิติรัฐและนิติธรรมเกี่ยวกับกฎหมายและมุ่งกำกับหรือเป็นหลักให้กับกฎหมายเพื่อให้กฎหมายต้องดีต้องชัดเจน ต้องมีเหตุมีผล ต้องปฏิบัติได้ต้องนำไปสู่ความยุติธรรมทั้งในเชิงรูปแบบและเนื้อหา

หลักนิติรัฐ (legal state) หมายความสั้นๆ ง่ายๆ คือ การปกครองโดยกฎหมาย มิใช่การปกครองโดยอำเภอใจของผู้ปกครอง ประเทศที่เป็นนิติรัฐจึงต้องมีกฎหมายเป็นหลักในการปกครองประเทศ ผู้ปกครองประเทศจะกระทำการใดๆ หรือดำเนินการใดๆ ได้ต้องมีกฎหมายรองรับ โดยจะกระทำอะไรตามอำเภอใจไม่ได้

หลักนิติธรรม (rule of law) หมายถึง ความเป็นธรรมที่มีอยู่ในกฎหมายหรือกฎหมาย ให้ความเป็นธรรมได้หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ก็คือ “คุณธรรมทางกฎหมาย” อันเป็นหลักการพื้นฐานแห่งกฎหมายนั่นเอง โดยที่ความเป็นธรรมเป็นสิ่งที่ทุกสังคมถวิลหา เพราะที่ใดมีความเป็นธรรมที่นั่นย่อมนำมาซึ่งความสันติสุข

ความแตกต่างกันของทั้งสองหลักนี้ ก็คือ หลักนิติรัฐจะมีจุดกำเนิดและพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ที่แตกต่างจากนิติธรรม นิติรัฐเป็นหลักการสำคัญที่มีจุดเริ่มต้นที่ประเทศเยอรมัน อันเป็นประเทศในระบบ Civil Law และหลักนิติรัฐนี้เองที่มีอิทธิพลเผยแพร่ไปทั่วยุโรป ส่วนหลักนิติธรรมเป็นหลักการสำคัญที่มีจุดเริ่มต้นที่ประเทศอังกฤษ อันเป็นประเทศในระบบกฎหมายจารีตประเพณี (common law) และทำนองเดียวกันหลักนิติธรรมมีอิทธิพลเผยแพร่ไปยังประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศทั้งหลายที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี (common law)

หลักนิติรัฐ จะให้ความสำคัญที่สิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน ดังนั้น ผู้ปกครองจึงมีอำนาจจำกัดตามที่กฎหมายกำหนดไว้กรณีดังกล่าวเป็นความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับการใช้อำนาจ มีหลักการแบ่งแยกอำนาจ

ส่วนหลักนิติธรรม จะเน้นที่ความมีอำนาจสูงสุดของรัฐสภาที่จะออกกฎหมายมาบังคับใช้กับประชาชน แต่กฎหมายที่จะออกมาและมีผลใช้บังคับได้ต้องตั้งอยู่บนหลักนิติธรรม (Chongcharoenprasert, 2014)

การบริหารกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

ระบบงานยุติธรรมที่แบ่งแยกหน้าที่กันระหว่างเจ้าหน้าที่ตำรวจ อัยการ ศาล และราชทัณฑ์ เรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า “Corrections” เมื่อพิจารณาจากอำนาจหน้าที่ขององค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับระบบงานยุติธรรมในปัจจุบันน่าจะแบ่งออกได้เป็นสองลักษณะ คือ ลักษณะที่เป็นระบบงานควบคุมอาชญากรรม (crime control establishment) ได้แก่ ระบบงานที่ว่าด้วยการบังคับใช้กฎหมาย การฟ้องร้องดำเนินคดี การต่อสู้คดี การพิจารณาพิพากษาคดี การลงโทษ และการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องโทษให้กลับตนเป็นพลเมืองดี และลักษณะซึ่งถือว่าระบบงานยุติธรรมเป็นระบบย่อยของชุมชน (National Advisory Committee, 1973)

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นกระบวนการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาการสืบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (10) บัญญัติว่า “การสืบสวน” หมายความถึงการแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐานซึ่งพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ การสอบสวนนั้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้ให้คำนิยามไว้ในมาตรา 2 (11) ว่า “การสอบสวน” หมายความถึง การรวบรวมพยานหลักฐาน และการดำเนินการทั้งหลายอื่น ตามบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหาเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิด และเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำผิดมาฟ้องลงโทษ

การบริหารกระบวนการยุติธรรมทางอาญาภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

ได้เน้นย้ำในกระบวนการยุติธรรม โดยในมาตรา 258 ได้บัญญัติถือการให้ความเป็นธรรมในงานด้านกระบวนการยุติธรรมอย่างชัดเจนเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเกี่ยวกับการสืบสวน สอบสวน กล่าวคือ ให้มีการกำหนดระยะเวลาดำเนินงานในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมที่ชัดเจน เพื่อให้ประชาชนได้รับความยุติธรรมโดยไม่ล่าช้า และมีกลไกช่วยเหลือประชาชน ผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ให้เข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้

หลักการดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจ

หลักการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่รัฐ เป็นการใช้ดุลพินิจ (discretionary power) ซึ่งเป็นอำนาจที่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติ หรือองค์กรฝ่ายปกครองของรัฐสามารถเลือกตัดสินใจออกคำสั่ง หรือเลือกสั่งการอย่างใดๆ ได้ตามที่กฎหมายให้อำนาจไว้ กฎหมายเปิดช่องให้องค์กรฝ่ายปกครองของรัฐมีอิสระในการตัดสินใจ เมื่อมีเหตุการณ์หรือมีข้อเท็จจริงใดๆ ที่กฎหมายกำหนดไว้เกิดขึ้น กรณีที่กฎหมายใช้ถ้อยคำที่ไม่อาจให้ความหมายได้แน่นอนตายตัวในการบรรยายถึงข้อเท็จจริงอันเป็นเงื่อนไขของการใช้อำนาจออกคำสั่งทางปกครอง ดังนั้น การดำเนินคดีอาญาตามอำนาจดุลพินิจ (opportunity principle) จึงเป็นขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมในชั้นที่พนักงานสอบสวน และพนักงานอัยการที่จะใช้อำนาจดุลพินิจดำเนินคดีอาญากับผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดกฎหมายหรือไม่หลักการดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจคือหลักการดำเนินคดีอาญาที่ตรงกันข้ามกับหลักการดำเนินคดีอาญาตามตัวบททางกฎหมายที่บัญญัติไว้ชัดเจน การดำเนินคดีอาญาตามอำนาจดุลพินิจเปิดช่องให้รัฐใช้อำนาจดุลพินิจพิจารณาว่าอาจไม่ดำเนินการสอบสวนก็ได้ และเมื่อได้สอบสวนแล้วเห็นว่าผู้ต้องหากระทำความผิดจริงเจ้าพนักงานก็อาจไม่ฟ้องผู้ต้องหาได้เนื่องจากการฟ้องคดีในเรื่องนั้นอาจไม่ได้สัดส่วนกับการกระทำความผิดของเขา

หลักความได้สัดส่วน

หลักความได้สัดส่วน (principle of proportionality) เป็นหลักการพื้นฐานที่สำคัญประการหนึ่งของแนวคิดตามหลักนิติรัฐ (legal state) ซึ่งเป็นหลักการที่เป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชนจากการใช้อำนาจตามอำเภอใจขององค์กรต่างๆ ของรัฐ โดยรัฐจะกระทำการใดๆ ที่มีผลกระทบต่อประชาชนเมื่อมีกฎหมายให้อำนาจเป็นสำคัญ ต้องทำทุกอย่างตามกฎหมาย ต้องปฏิบัติตามกฎหมายโดยมีองค์กรตุลาการมีอำนาจตรวจสอบการใช้อำนาจของฝ่ายบริหารหรือฝ่ายปกครองว่ามีการใช้อำนาจถูกต้องตามกฎหมายเป็นไปตามวัตถุประสงค์ หรือเจตนารมณ์ของกฎหมายที่รัฐสภาตราขึ้นหรือไม่ และในขณะเดียวกันก็ไม่ได้หมายความว่าประชาชนในรัฐสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพของตนอย่างไร้ขอบเขต ด้วยเหตุที่รัฐมีหน้าที่ในการธำรงรักษาไว้ซึ่งประโยชน์ ส่วนรวมหรือประโยชน์สาธารณะ จึงมีอำนาจบังคับให้ประชาชนในรัฐกระทำการหรืองดเว้นกระทำการในบางเรื่องภายใต้ข้อจำกัดว่ารัฐจะใช้อำนาจได้เท่าที่จำเป็นเพื่อประโยชน์สาธารณะและเท่าที่กฎหมายให้อำนาจไว้โดยชัดแจ้งเท่านั้น โดยนัยนี้ประชาชนในรัฐจึงต้องเสียสละเสรีภาพของตนบางเรื่องเพื่อประโยชน์ส่วนรวม (Suksri, 2016)

โดยหลักความได้สัดส่วน มีสาระสำคัญประกอบด้วยหลักการย่อยๆ ที่สำคัญ 3 ประการ คือ (1) หลักความเหมาะสม (principle of suitability) (2) หลักความจำเป็น (principle of necessity) และ (3) หลักความได้สัดส่วนในความหมายอย่างแคบ (principle of proportionality strict sensu) โดยแต่ละหลักดังกล่าวมีสาระสำคัญที่ศาลปกครองสูงสุดได้นำมาใช้ในการวินิจฉัยข้อพิพาท

กฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมการกระทำผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์

ประเทศไทยกฎหมายหลักที่บังคับใช้ในการควบคุมการกระทำผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ คือ พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 เป็นกฎหมายที่สืบต่อเจตนารมณ์ทางกฎหมายจากพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 มีหลักการที่ให้อำนาจรัฐในการตรวจสอบ สืบสวนสอบสวนการนำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ และมีอำนาจกำหนดโทษและฐานความผิดของผู้กระทำผิดไปพร้อมกัน โดยการบังคับใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และพ.ศ. 2560 ร่วมกับกฎหมายความมั่นคง เป็นมาตรการทางกฎหมายที่บังคับใช้ร่วมกับพระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พ.ศ. 2457 และพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.2548 ให้อำนาจแก่คณะรัฐมนตรีและนายกรัฐมนตรีในการกำหนดมาตรการเพื่อแก้ไขปัญหาและระงับเหตุที่เป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐ ซึ่งไม่อาจแก้ไขด้วยการบริหารราชการในรูปแบบปกติซึ่งภัยความมั่นคงดังกล่าวมีการนำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์

กรอบในการวิเคราะห์

ผู้เขียนกำหนดกรอบที่ใช้ในการวิเคราะห์ได้ ดังแสดงในภาพ 1

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	กฎหมายที่เกี่ยวข้อง
1. แนวคิดสิทธิและเสรีภาพของสำนักกฎหมายธรรมชาติ 2. สิทธิและเสรีภาพภายใต้ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน 3. หลักนิติรัฐและหลักนิติธรรม 4. การบริหารกระบวนการยุติธรรมทางอาญา 5. หลักการดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจ 6. หลักความได้สัดส่วน	1. พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 2. ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 112 และ 116 3. พระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พ.ศ. 2457 4. พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พ.ศ. 2551 5. พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548

มาตรการทางกฎหมายเพื่อจำกัดและควบคุมการใช้สิทธิเสรีภาพในการสื่อสารผ่านระบบคอมพิวเตอร์

ภาพ 1 กรอบในการวิเคราะห์

ผลการวิเคราะห์

จากการนำแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวคิดสิทธิและเสรีภาพของสำนักกฎหมายธรรมชาติ สิทธิและเสรีภาพภายใต้ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน หลักนิติรัฐและหลักนิติธรรม การบริหารกระบวนการยุติธรรมทางอาญา หลักการดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจ หลักความได้สัดส่วน และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 ประมวล

กฎหมายอาญามาตรา 112 และ 116 พระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พ.ศ. 2457 พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พ.ศ. 2551 และพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 มาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ ผู้เขียนได้ผลในการวิเคราะห์ ดังนี้

1. มาตรการทางกฎหมายเพื่อจำกัดและควบคุมการใช้สิทธิเสรีภาพในการสื่อสารผ่านระบบคอมพิวเตอร์มีกฎหมายหลักที่บังคับใช้ คือ พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 โดยกฎหมายให้อำนาจดุลพินิจกับเจ้าหน้าที่รัฐในการตีความที่กว้างขวางโดยเฉพาะมาตรา 14 (1) “...นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่บิดเบือนหรือปลอมไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วนข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ประชาชน อันมิใช่การกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาทตามประมวลกฎหมายอาญา...” และมาตรา 14 (2) “...นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายต่อการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ ความปลอดภัยสาธารณะ ความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศ หรือโครงสร้างพื้นฐานอันเป็นประโยชน์สาธารณะของประเทศ หรือก่อให้เกิดความตื่นตระหนกแก่ประชาชน...”

2. รัฐมีมาตรการทางกฎหมายที่หลากหลายเพื่อจำกัดและควบคุมการใช้สิทธิเสรีภาพในการสื่อสารผ่านระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วรัฐใช้กฎหมายความมั่นคง เช่น ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 112 และ 116 พระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พ.ศ. 2457 พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พ.ศ. 2551 และพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 ทั้งนี้ รัฐจะใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 เป็นกฎหมายนำในการจำกัดและควบคุมการใช้สิทธิเสรีภาพในการสื่อสารผ่านระบบคอมพิวเตอร์ การที่รัฐมักนำกฎหมายความมั่นคงมาบังคับใช้ทำให้รัฐสามารถระงับการบังคับใช้กฎหมายอื่นๆ ที่คุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้ ไม่เว้นแม้แต่ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) ที่ประเทศไทยให้สัตยาบันไว้

3. พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 มาตรา 20 บัญญัติให้มีคณะกรรมการกลั่นกรองข้อมูลคอมพิวเตอร์ ซึ่งต่อมาได้มีประกาศกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการกลั่นกรองข้อมูลคอมพิวเตอร์ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และพ.ศ. 2560 ข้อที่ 10 ได้กำหนดให้มีสถานะเหมือนเป็นพนักงานสอบสวนในตัวเองโดยมีอำนาจทางปกครองตามกฎหมายว่าด้วยวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองและอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในการวินิจฉัยสั่งการไปก่อนที่รัฐมนตรีจะมอบหมายก็ได้ เช่น กำหนดนโยบายการกลั่นกรองข้อมูลคอมพิวเตอร์พร้อมกับกำหนดว่าข้อมูลลักษณะใดลักษณะขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน จากนั้นจึงรวบรวมพยานหลักฐานให้พนักงานเจ้าหน้าที่ขออำนาจศาลเข้าระงับการเผยแพร่ข้อมูลนั้น ถือได้ว่าคณะกรรมการกลั่นกรองข้อมูลคอมพิวเตอร์มีอำนาจเบ็ดเสร็จในตัวเองในการกลั่นกรองข้อมูลคอมพิวเตอร์ ซึ่งมีคำถามว่าการวินิจฉัยของคณะกรรมการกลั่นกรองข้อมูลคอมพิวเตอร์จะอำนวยความยุติธรรมกับประชาชนได้อย่างไรตามหลักกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่สอดคล้องกับหลักการถ่วงดุลอำนาจ (balance of power) ทฤษฎีความเสมอภาค (equity) หลักนิติรัฐ (legal state) และหลักนิติธรรม (rule of law) และสิทธิและเสรีภาพของมนุษยชน ปัจจุบัน แม้จะยังไม่มีการแต่งตั้งคณะกรรมการกลั่นกรองข้อมูลคอมพิวเตอร์

อย่างเป็นทางการ การดำเนินคดีความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์การดำเนินคดีจะเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจโดยมีเจ้าพนักงานอัยการจะเป็นผู้ตรวจสอบอีกชั้นหนึ่งตามหลักกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

4. มาตรการทางกฎหมายเพื่อจำกัดและควบคุมการใช้สิทธิเสรีภาพในการสื่อสารผ่านระบบคอมพิวเตอร์มีปัญหาทางกฎหมายกับหลักความได้สัดส่วน ซึ่งประกอบด้วย (1) หลักความเหมาะสม (2) หลักความจำเป็น (3) หลักความได้สัดส่วนในความหมายอย่างแคบ เนื่องจากมีการร้องทุกข์กล่าวโทษมากเกินความเป็นจริง ปัญหาหลักความได้สัดส่วนที่พบในการจำกัดและควบคุมการใช้สิทธิเสรีภาพในการสื่อสารผ่านระบบคอมพิวเตอร์ คือ ภาระการกำหนดหลักความได้สัดส่วนตกเป็นปัญหาของฝ่ายศาล โดยที่กระบวนการยุติธรรมต้นทาง เช่น พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการจะผลักภาระนี้มาให้ฝ่ายศาล ทั้งๆ ที่กระบวนการยุติธรรมต้นทางตั้งแต่พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการมีขั้นตอนที่ขัดกับหลักการได้สัดส่วนมาก่อนแล้ว เช่น การร้องทุกข์กล่าวโทษเกินความผิดจริง และพนักงานอัยการก็ดำเนินการฟ้องร้องตามขั้นตอนโดยไม่ได้ทักท้วงที่มีต่อปัญหาหลักความได้สัดส่วน

ดังนั้น ปัญหาทางกฎหมายกับหลักความได้สัดส่วนจะต้องให้ความสำคัญกับกระบวนการยุติธรรมตั้งแต่ต้นทางเป็นต้นมา หรืออย่างน้อยต้องคำนึงถึงหลักการต้องละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลให้น้อยที่สุด (minimalist of the infringement)

ปัญหาหลักการได้สัดส่วนในการจำกัดและควบคุมการใช้สิทธิเสรีภาพในการสื่อสารผ่านระบบคอมพิวเตอร์เกิดจากการใช้อำนาจดุลพินิจของรัฐกฎหมายให้อำนาจดุลพินิจกับเจ้าหน้าที่รัฐในการตีความที่กว้างขวางโดยเฉพาะพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 มาตรา 14 (1) และ (2) การ “นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ปลอมไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน หรือข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จโดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นหรือประชาชน” ซึ่งเป็นฐานความผิดถูกนำไปใช้ในการฟ้องหมิ่นประมาทจำนวนมากโดยโยงเข้ากับความผิดอาญาโดยเฉพาะประมวลกฎหมายอาญามาตรา 112 และมาตรา 116 ทำให้รัฐสามารถใช้มาตรการทางกฎหมายความมั่นคงในการจำกัดสิทธิเสรีภาพการสื่อสารผ่านระบบคอมพิวเตอร์โดยยื่นฟ้องประชาชนให้ได้รับโทษสูงสุด และส่วนหนึ่งเป็นการบังคับใช้กฎหมายเพื่อการกลั่นแกล้งทางการเมือง เนื่องจากมีหลายคดีที่ศาลยกฟ้องประชาชนผู้ถูกกล่าวหา ดังกรณีศาลฎีกายกฟ้องโปรแกรมเมอร์วัย 43 ปี ในคดีมาตรา 112 และความผิดพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์พ.ศ. 2550 (Thai PBS News, 2015)

5. หากเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศที่มีเนื้อหาควบคุมการสื่อสารผ่านระบบคอมพิวเตอร์จะพบว่ากฎหมายไทยมีหลักการทางกฎหมายที่ไม่ตรงกับเจตนารมณ์ของการควบคุมการสื่อสารผ่านระบบคอมพิวเตอร์ เช่น

5.1 กฎหมายในระดับระหว่างประเทศ ได้แก่ อนุสัญญาว่าด้วยอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์แห่งสหภาพยุโรป (Convention on Cybercrime 2001) ของสภาแห่งยุโรป (The Council of Europe) กฎหมายฉบับนี้ ถือเป็นต้นแบบของพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และพ.ศ. 2560 ที่ไทยนำมาปรับใช้ภายในประเทศ เป็นกฎหมายที่มีความสำคัญต่อการป้องกันปัญหาอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ของโลก เช่น การดักรับ (interception) การละเมิดสิทธิความเป็นส่วนตัวในการติดต่อสื่อสาร (The right of privacy of data communication) ของบุคคล การละเมิดข้อมูลส่วนบุคคล (private data) อาทิ การใช้โปรแกรมจำพวก Spy wear, Sniffer และ Trojan horse ในการลักลอบดูพฤติกรรมการใช้คอมพิวเตอร์ของผู้อื่น หรือลอบเก็บ

รหัสผ่านที่กดบนแป้นพิมพ์คอมพิวเตอร์ เป็นต้น

อนุสัญญาฉบับดังกล่าวได้ผ่านความเห็นชอบของประเทศสมาชิก 28 ประเทศ ซึ่งเป็นกลุ่มประเทศชั้นนำทางเศรษฐกิจและการเมืองโลก นอกจากนี้ ยังใช้เป็นต้นแบบให้ประเทศอื่นๆ เข้าร่วมเป็นภาคีด้วย อาทิ สหรัฐอเมริกา แคนาดา ญี่ปุ่น และอัฟริกาใต้ กฎหมายนี้เป็นต้นแบบการควบคุมความผิดของการสื่อสารผ่านระบบคอมพิวเตอร์อย่างแท้จริงในขณะที่กฎหมายของไทยใช้เพื่อการควบคุมความผิดจากความคิดเห็นทางการเมืองที่ต่างจากรัฐ หรือเพื่อควบคุมความผิดจากการหมิ่นประมาทระหว่างบุคคลเป็นส่วนใหญ่

5.2 กฎหมายสหพันธสาธารณรัฐเยอรมันนี (Germany Information Technology Security Act 2.0 on 2021) สหพันธสาธารณรัฐเยอรมันนีเป็นหนึ่งในสหภาพยุโรปที่ได้รับรองอนุสัญญาว่าด้วยอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์แห่งสหภาพยุโรปเนื้อหาพื้นฐานจะเหมือนกับสหภาพยุโรปแต่จะมีเพิ่มเติมเนื้อหาในการคุมการสื่อสารทางคอมพิวเตอร์ที่ส่งเสริมสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ซึ่งประกอบด้วย (1) ห้ามไม่ให้ผู้ใดเผยแพร่หรือเปิดช่องทางการเข้าถึงภาพลามกอนาจารทั้งสองระดับดังกล่าวให้แก่เด็กและเยาวชน (Suksri, Kusonsinwut, & Yingyongpathana, 2012) (2) เนื้อหาเผยแพร่แนวคิดลิทธิฝ่ายขวาหัวรุนแรง เช่น สนับสนุนเผด็จการนิยมฝ่ายขวา ลัทธิคลั่งชาติ เกลียดชังเลือกปฏิบัติต่อต้านคนต่างชาติ ลัทธิความเป็นอคติต่อชาวเซมิติค หรือลัทธิความเป็นอคติต่อชาวยิว (3) เนื้อหาสนับสนุนความรุนแรง หรือละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ จากประวัติศาสตร์ทางการเมืองของสหพันธสาธารณรัฐเยอรมันนี ในช่วงสงครามโลกทำให้ต้องระมัดระวังปัญหาความรุนแรงและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มากเป็นพิเศษ (4) เนื้อหาหมิ่นประมาทบุคคลอื่น และ (5) เนื้อหาขัดต่อความสงบสันติและความเป็นระเบียบสาธารณะตามประมวลกฎหมายอาญาเยอรมนี

5.3 กฎหมายสหรัฐอเมริกาพระราชบัญญัติการใช้คอมพิวเตอร์ในทางที่ผิด (Computer Fraud and Abuse Act 1986--CFAA) เป็นกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกามีไว้สำหรับป้องกันระบบคอมพิวเตอร์ของรัฐบาลกลาง และคอมพิวเตอร์ของธนาคาร และคอมพิวเตอร์ที่เชื่อมต่อกับอินเทอร์เน็ต ป้องกันพวกเขาจากการบุกรุก ภัยคุกคาม ความเสียหาย การจารกรรม และจากการถูกนำไปใช้ในทางที่ผิด เป็นเครื่องมือในการฉ้อโกงอันมีองค์ประกอบความผิดคือ (1) จงใจโดยไม่ได้รับอนุญาตให้เข้าถึงคอมพิวเตอร์ที่ใช้เป็นการเฉพาะของรัฐซึ่งไม่ใช่คอมพิวเตอร์สาธารณะ คอมพิวเตอร์นั้นเป็นของแผนกหรือหน่วยงานของสหรัฐอเมริกา (2) เข้าถึงคอมพิวเตอร์ของแผนกต่างๆ หรือหน่วยงานที่มีไว้เฉพาะเพื่อการใช้งานรัฐบาลของสหรัฐอเมริกา (3) การกระทำดังกล่าวกระทบต่อการใช้งานของรัฐบาลสหรัฐอเมริกา และ (4) เข้าถึงคอมพิวเตอร์โดยไม่ได้รับอนุญาตหรือเกินกว่าสิทธิ์ที่ได้รับอนุญาตต่อข้อมูลบันทึกทางการเงินของสถาบันการเงินหรือผู้ออกบัตรทางการเงิน ข้อมูลตามพระราชบัญญัติการรายงานสินเชื่อ ข้อมูลจากแผนกหรือหน่วยงานใดๆ ของสหรัฐอเมริกา หรือข้อมูลจากคอมพิวเตอร์ที่ได้รับการป้องกัน จะเห็นได้ว่ากฎหมายสหรัฐอเมริกามีเนื้อหาควบคุมการสื่อสารผ่านระบบคอมพิวเตอร์อย่างแท้จริง ข้อบัญญัติต่างๆ จะเกี่ยวข้องกับเทคนิคและข้อเท็จจริงทางคอมพิวเตอร์โดยไม่มีการบังคับใช้เพื่อควบคุมหรือจำกัดเสรีภาพทางการสื่อสารเว้นแต่จะกระทำผิดตามกฎหมายนี้

บทสรุป

นับตั้งแต่ประเทศไทยมีการบังคับใช้กฎหมายพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และพ.ศ. 2560 พบว่า มาตรา 14 (1) และมาตรา (2) ได้ให้อำนาจดุลพินิจแก่เจ้าหน้าที่รัฐกว้างขวางและมากเกินไปในการตีความขอบเขตของ

"มูลปลอมหรือเท็จ" และสิ่งใดที่ "น่าจะเกิดความเสียหาย"โดยเฉพาะการตีความร่วมกับกฎหมายความมั่นคง เช่น ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 112 และ 116 พระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พ.ศ. 2457 พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พ.ศ. 2551 และพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 เพื่อกำหนดขอบเขตของความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน ซึ่งส่งผลต่อหลักความได้สัดส่วน (principle of proportionality) ในการดำเนินคดีต่อผู้กระทำผิดไม่ว่าจะเป็นประชาชนหรือผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ต ผลของการใช้อำนาจรัฐเป็นการบีบให้ผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตต้องกลายเป็นผู้เฝ้าระวังเนื้อหาเอง (Self-censorship) ผลที่เกิดขึ้นคือประชาชนจะถูกบีบโดยทางตรงและทางอ้อมไม่ให้มีสิทธิและเสรีภาพในการสื่อสารผ่านระบบคอมพิวเตอร์

นอกจากนี้ ประกาศกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการกลั่นกรองข้อมูลคอมพิวเตอร์ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และ พ.ศ. 2560 ข้อที่ 10 ได้กำหนดให้อำนาจคณะกรรมการกลั่นกรองข้อมูลคอมพิวเตอร์ มีสถานะเหมือนเป็นพนักงานสอบสวนในตัวเอง โดยมีอำนาจทางปกครองตามกฎหมายว่าด้วยวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองและอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เช่น กำหนดนโยบายการกลั่นกรองข้อมูลคอมพิวเตอร์ พร้อมกับกำหนดว่าข้อมูลลักษณะใดมีลักษณะขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน รวบรวมพยานหลักฐานให้พนักงานเจ้าหน้าที่ ขออำนาจศาลเข้าระงับการเผยแพร่ข้อมูลนั้น ถือได้ว่าคณะกรรมการกลั่นกรองข้อมูลคอมพิวเตอร์มีอำนาจเบ็ดเสร็จในตัวเอง ก่อให้เกิดปัญหาทางกฎหมายในการที่จะอำนวยความยุติธรรมกับประชาชนตามหลักกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ตามหลักการของการถ่วงดุลอำนาจ (balance of power) ความเสมอภาค (equity) หลักนิติรัฐ (legal state) และหลักนิติธรรม (rule of law) และสิทธิและเสรีภาพของมนุษยชน มีการร้องทุกข์กล่าวโทษที่มากและเกินความเป็นจริง แม้ว่าพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และ พ.ศ. 2560 จะนำหลักการของกฎหมายต่างประเทศมาปรับใช้ เช่น อนุสัญญาว่าด้วยอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์แห่งสหภาพยุโรป (Convention on Cybercrime 2001) กฎหมายนี้เป็นต้นแบบการควบคุมความผิดของการสื่อสารผ่านระบบคอมพิวเตอร์อย่างแท้จริง ในขณะที่กฎหมายของไทยใช้เพื่อการควบคุมความผิดจากความคิดเห็นทางการเมืองที่ต่างจากรัฐ หรือเพื่อควบคุมความผิดจากการหมิ่นประมาทระหว่างบุคคลเป็นส่วนใหญ่ และส่งผลกระทบต่อหลักกฎหมายระหว่างประเทศที่ประเทศไทยได้ลงนามในข้อตกลงนานาชาติว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights--ICCPR) เมื่อรัฐภาคีได้ลงนามให้สัตยาบันแล้วย่อมผูกพันภาคีของสนธิสัญญานั้นๆ และภาคีทั้งปวงต้องปฏิบัติตามสนธิสัญญานั้นๆ โดยสุจริต การที่พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 ให้อำนาจรัฐควบคุมสิทธิและเสรีภาพในการสื่อสารผ่านระบบคอมพิวเตอร์ที่กว้างขวางจะเป็นการกระทำที่ขัดต่อข้อตกลงระหว่างประเทศและข้อตกลงนานาชาติว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

ข้อเสนอแนะ

1. ควรพิจารณาอำนาจดุลพินิจของพนักงานสอบสวนตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 ว่าสอดคล้องกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights--UDHR) ขององค์การสหประชาชาติให้การรับรองตามข้อมติที่ 217 A (III)

เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2491 ซึ่งประเทศไทยได้ร่วมออกเสียงสนับสนุนด้วย โดยประเมินผลกระทบที่จะมีต่อประเทศไทยหากรัฐใช้อำนาจดุลพินิจที่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชนมากเกินไป

2. ควรมีการชี้แจงต่อสหประชาชาติตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) เนื่องจากประเทศไทยได้ให้สัตยาบันไว้ ซึ่งมีผลต่อการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐที่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัญหาสิทธิมนุษยชนที่เพิ่มมากขึ้นภายหลังการรัฐประหารปี พ.ศ. 2557 รัฐจึงไม่ควรใช้อำนาจไปในทางลิดรอนสิทธิดังกล่าว ไม่ว่าจะด้วยการออกกฎหมายมาลิดรอนสิทธิ หรือใช้อำนาจปกครองมาลิดรอนสิทธิ เพราะฉะนั้นการบังคับใช้พระราชบัญญัติความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์และมาตรการทางกฎหมายอื่นๆ จึงต้องอยู่ภายในกรอบของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนนี้เช่นกัน

3. ควรแก้ไขบัญญัติตัวบทให้ชัดเจนในการตีความความผิดและกำหนดโทษ โดยเฉพาะพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 มาตรา 14 (1) และ (2) เพราะการใช้อำนาจดุลพินิจนำมาซึ่งปัญหาการใช้อำนาจฟ้องร้องกล่าวหาประชาชนในโทษที่มากเกินจริง เป็นที่น่าสังเกตว่าประเทศไทยใช้ระบบประมวลกฎหมาย หรือระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร แต่กลับมีปัญหาการบังคับใช้กฎหมายที่ไม่มีบรรทัดฐานเดียวกัน และเปิดช่องให้เจ้าหน้าที่รัฐใช้อำนาจดุลพินิจกันเอง ซึ่งต่างจากระบบกฎหมายจารีตประเพณีที่ศาลจะเป็นผู้ใช้อำนาจดุลพินิจชี้ขาดข้อกฎหมาย

4. การบังคับใช้ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 112 และมาตรา 116 ต้องให้ความเป็นธรรมกับประชาชนเพราะเป็นโทษทางอาญาที่มีฐานความผิดสูง เนื่องจากประมวลกฎหมายอาญามาตรา 112 มักถูกนำมาใช้ด้วยเหตุผลทางการเมือง และเป็นกฎหมายที่กำหนดโทษไว้สูงจำเลยมักจะถูกห้ามประกันตัวเพื่อต่อสู้คดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องพิสูจน์ให้สิ้นข้อสงสัยว่า ผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้กระทำความผิดจริง เนื่องจากความผิดที่เกิดขึ้นมีหลากหลาย เช่น การโพสต์ข้อความบนเฟซบุ๊ก การเผยแพร่บทความหรือบทกวีบนเว็บไซต์ การทำคลิปเสียงเผยแพร่บนอินเทอร์เน็ต ส่งต่อหรือแชร์เนื้อหา ซึ่งกระทำความผิดดังกล่าวจำเลยอาจไม่ได้กระทำด้วยตนเองเพราะมีผู้อื่นกระทำแทนผ่านการใช้รหัสผ่านของจำเลย

5. ให้ความเป็นธรรมภายในกระบวนการยุติธรรม พิจารณาตามหลักหลักความได้สัดส่วนในการกล่าวหาฟ้องร้อง การจับกุม การต่อสู้คดี และการลงโทษ โดยเฉพาะการใช้หลักความได้สัดส่วนในกระบวนการยุติธรรมตั้งแต่ต้นทาง เช่น พนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการต้องคำนึงถึงหลักหลักความได้สัดส่วนในการร้องทุกข์กล่าวโทษจำเลยว่ามีความเหมาะสมหรือสมควรแก่เหตุหรือไม่ หากร้องทุกข์กล่าวโทษ ในอัตราโทษที่สูงและห้ามประกันตัวเพื่อออกมาต่อสู้คดี ต่อมาแม้ศาลจะยกฟ้อง แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นคือจำเลยได้รับโทษจำคุกไปแล้ว สิ่งเหล่านี้ถือเป็นปัญหากระบวนการยุติธรรมพิจารณาตามหลักหลักความได้สัดส่วนที่ต้องได้รับการแก้ไข เนื่องจากการเยียวยาในภายหลังนั้นเป็นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ

6. ควรนำแนวทางคำพิพากษาศาลฎีกาที่ยกฟ้องจากมาตรการทางกฎหมายของภาครัฐ ซึ่งมีหลายคดีที่ประชาชนเป็นฝ่ายชนะคดี หรือศาลยกฟ้อง ควรนำแนวคำพิพากษานั้นมากำหนดเป็นแนวทางสำหรับเจ้าหน้าที่รัฐในกระบวนการยุติธรรม หรือกำหนดเป็นแนวทางสำหรับการพิจารณาคดีของศาล หากมีคดีความที่ศาลเคยมีแนวคำพิพากษาไว้แล้ว ศาลอาจไม่รับพิจารณาคดีที่มีมูลเหตุที่คล้ายๆ กันได้

References

Amnesty International Thailand. (2020). *Universal Declaration of Human Rights.* Retrieve from https://www.amnesty.or.th/our-work/hre/what-udhr [In Thai]

Chongcharoenprasert, B. (2014). *Relationship between the rule of law and the legal state.* Retrieved from https://www.constitutionalcourt.or.th/occ_web/ewt_dl_link.php?nid=1266 [In Thai]

Homthip, P. (2017). *Penalties for importing false information in social media.* Retrieved from https://www.senate.go.th/assets/portals/93/fileups/253/files/article/Ssenate/6_63-2.pdf [In Thai]

Lojaya, V. (1993). Civil liberties. In *Public law.* Sukhothai Thammathirat Open University Press. [In Thai]

Suksri, S., Kusonsinwut, S., & Yingyongpathana, O. (2012). *Impact of the Computer-related Crime Act 2007 and state policies on the right to freedom of expression.* Freedom of Expression Documentation Center. [In Thai]

Suponphaiboon, S. (1978). *Lectures on constitutional law.* Ramkhamhaeng University Press. [In Thai]

Thai PBS News. (2015). *The Supreme Court upholds the case of Section 112-Company Act, dismissed a 43-years-old programmer posted on facebook.* Retrieved from https://news.thaipbs.or.th/content/4359 [In Thai]

National Advisory Committee. (1973). *Criminal Justice standards and goals criminal justice system.* Government Printing Office.

Suksri, P. (2016). *General administrative law in the Supreme Administrative Court hearings: A study of the principle of proportionality and the principle of equality.* Retrieved from https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/download/admincourt_journal/everyorganization/68.pdf [In Thai]

DOI: 10.14456/phdssj.2021.22

Received:	June	8, 2019
Revised:	August	28, 2021
Accepted:	August	28, 2021

การพัฒนากฎหมายท่องเที่ยวและมัคคุเทศก์ตามพระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2551

วราภรณ์ พลเยี่ยม[1] จรัล เล็งวิทยา[2]

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ปัญหาในการพัฒนากฎหมายท่องเที่ยวและมัคคุเทศก์ตามพระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2551 ได้แก่ ปัญหาระยะเวลาในการพักใบอนุญาตประกอบธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ ปัญหาการไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายให้อำนาจนายทะเบียนธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์มีอำนาจจับกุมผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวที่ฝ่าฝืนกฎหมาย และปัญหาการควบคุมผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ที่ไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงหรือโฆษณาหรือชี้ชวน โดยการนำความหมายของธุรกิจนำเที่ยว แนวคิดการคุ้มครองผู้บริโภค แนวคิดการควบคุมธุรกิจนำเที่ยว ทฤษฎีด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว และพระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2551 มาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์

ผลการวิเคราะห์ พบว่า การพัฒนากฎหมายท่องเที่ยวและมัคคุเทศก์ตามพระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2551 จะต้องมีการแก้ไขเพิ่มกฎหมายโดยกำหนดให้เพิ่มระยะเวลาในการพักใบอนุญาตประกอบธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ให้เป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 จำนวน 6 เดือน ระยะที่ 2 จำนวน 8 เดือน และระยะที่ 3 จำนวน 10 เดือน เพื่อเพิ่มความยืดหยุ่นในการปรับปรุงแก้ไขการประกอบอาชีพให้เป็นมาตรฐาน และต้องมีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายมาตรา 78 วรรคสองและวรรคสาม โดยกำหนดให้นายทะเบียนหรือพนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา รวมทั้งจะต้องกำหนดให้การโฆษณาธุรกิจนำเที่ยวต้องระบุหมายเหตุไว้ในส่วนท้ายของโฆษณาหรือชี้ชวนว่าในกรณีที่เกิดความเสียหายแก่นักท่องเที่ยวแล้วจะเยียวยาผู้เสียหายนั้นอย่างไร และในกรณีที่เกิดความเสียหายแล้วผู้ประกอบธุรกิจและมัคคุเทศก์จะต้องจัดทำเอกสารชี้แจงเหตุผล มาตรการในการแก้ไข ข้อปรับปรุงต่างๆ ให้แก่คณะกรรมการทราบเป็นระยะๆ เช่น ทุกๆ 3 เดือน จำนวน 3 ครั้ง เพื่อเฝ้าระวังการทำงานให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น และเรียกความมั่นใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อธุรกิจนำเที่ยวไทยให้กลับคืนมาโดยเร็ว

คำสำคัญ: กฎหมายท่องเที่ยว; มัคคุเทศก์; พระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2551
ประเภทบทความ: บทความวิชาการ

การอ้างอิง:

วราภรณ์ พลเยี่ยม และจรัล เล็งวิทยา. (2564). การพัฒนากฎหมายท่องเที่ยวและมัคคุเทศก์ตามพระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2551. *วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, 11*(2), 283-294.

[1] หลักสูตรนิติศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต โครงการปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยรามคำแหง
2086 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240, ประเทศไทย
อีเมล์: Waraporn.p@ktc.co.th
[2] คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

The Development of Tourism and Tour Guides Laws Under the Tourism Business and Guide Act B.E. 2551

Waraporn Ponyiam Charan Lengvithaya[2]

Abstract

This academic article aims to analyze problems in the development of tourism law and tour guides under the Tourism Business and Guides Act B.E. 2551. The problems consist of the duration for suspension of license to operate tour and guide business, lack of legal provisions to empower the tourism business registrar and tour guides to arrest the tourism business entrepreneurs who violate the law and the control of tourism business operators and tour guides who do not comply with the agreement or advertisement or propaganda. In this study, the definition of tourism business, consumer protection concept, the concept of controlling the tourism business, tourism development theory and the Tourism Business and Tour Guide Act B.E. 2551 are applied as an analysis framework.

The results of the analysis revealed that the development of tourism and tour guides laws under the Tourism Business and Guides Act B.E. 2551 requires the amendments to the law by specifying the increased period of suspension of tourism business and tour guides licenses to be 3 phases, namely; phase 1, 6 months, phase 2, 8 months and phase 3, 10 months to increase flexibility for occupational standard improvement. Amendments should be made to Section 78, paragraph two and paragraph three by stipulating that the registrar or competent official has the same powers and duties as administrative or police officers under the Criminal Procedure Code. It must also require that tourism business advertisements must include a note in the footer of the advertisement or propaganda that in the event of damage to tourists, how to remedy the damaged person. In the case of damage occurs, the business operator and the tour guide must provide a document explaining the reasons, remedial measures and improvements to the Board periodically, for example, every 3 months, 3 times, in order to monitor the work to be more efficient. These can make tourists confident in the Thai tourism business to return quickly.

Keywords: Tourism Law; Guide; Tourism Business and Guide Act B.E. 2551
Type of Article: Academic Article

Cite this article as:
Ponyiam, W., & Lengvithaya, C. (2021). The development of tourism and tour guides laws under the Tourism Business and Guide Act B.E. 2551. *Ph.D. in Social Sciences Journal, 11*(2), 283-294.

[1] Doctor of Laws Program, Doctor of Philosophy Program in Social Sciences, Ramkhamhaeng University
2086 Ramkhamhaeng Road, Huamak, Bangkapi, Bangkok, 10240, Thailand.
Email: Waraporn.p@ktc.co.th
[2] Faculty of Law Ramkhamhaeng University.

ผ่านการรับรองคุณภาพจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) อยู่ในกลุ่มที่ 2 สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

บทนำ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทยในปัจจุบันนั้น ถือได้ว่ามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยและสนับสนุนการฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคมเป็นอย่างมาก (Anekjumnongporn, 2015) โดยนักท่องเที่ยวนั้น มีทุกเพศทุกวัย เช่น เด็ก วัยรุ่น วัยทำงาน รวมไปถึงผู้สูงอายุ (Chantaranamchoo & Laophuangsak, 2014) ซึ่งการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวที่จะให้มีความสอดคล้องกับศักยภาพและบทบาททางเศรษฐกิจของพื้นที่ต่างๆ โดยให้คนในสังคมมีส่วนร่วมในการวางรากฐานการพัฒนาเป็นสังคมที่เข้มแข็งระบบบริหารจัดการที่ดี (Singkhalah, 2019) แต่ยังมีปัญหาข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องหลายประการ ที่ไม่สามารถดำเนินการได้

กฎหมายที่เกี่ยวกับการพัฒนาระบบการท่องเที่ยวและมัคคุเทศก์ที่สำคัญมีจำนวนหลายฉบับ กล่าวคือ พระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2551 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 โดยเฉพาะกฎหมายที่ทางรัฐจะต้องจัดทำขึ้นมาเพื่อใช้ในการพัฒนากำกับดูแลผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวและจับกุมผู้ฝ่าฝืนประกอบธุรกิจนำเที่ยวโดยไม่ได้รับอนุญาต คือ พระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2551 เพื่อใช้ในการเพิ่มอำนาจผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการสร้างระบบการท่องเที่ยวให้มีมาตรฐานมากยิ่งขึ้น ซึ่งถือว่ากฎหมายฉบับนี้เป็นกฎหมายที่สำคัญที่สุดที่ใช้ในการพัฒนาระบบการท่องเที่ยว

นอกจากกฎหมายดังกล่าวข้างต้นแล้ว จะเห็นได้ว่าประเทศไทยได้มีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564 และยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ. 2560-2579 ซึ่งได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการพัฒนาระบบการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องไว้อีกด้วย เช่น การพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนการพัฒนายุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน (Wongwien, 2012) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Nopparat, 2008) ที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาระบบการท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพและการท่องเที่ยวให้เกิดความปลอดภัย ซึ่งจากการท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้น ทำให้เกิดปัญหาด้านการดูแลความปลอดภัยนักท่องเที่ยวทั้งร่างกาย ชีวิต และทรัพย์สิน รวมถึงการเยียวยานักท่องเที่ยวที่ประสบอุบัติเหตุอย่างเหมาะสม ทั้งนี้ ทั้งบุคคลผู้ปฏิบัติหน้าที่และองค์กรที่เกี่ยวข้องยังไม่มีความรัดกุมมากพอ และที่สำคัญอำนาจในการทำงานของบางหน่วยงานไม่สอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบัน รัฐบาลต้องมีการทบทวนโครงสร้างการทำงานและพิจารณาถึงความสำคัญในการเพิ่มอำนาจหรือองค์กรของหน่วยงานและปรับปรุงกระบวนการทำงานที่เกี่ยวข้องให้มากยิ่งขึ้น โดยให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวที่ไม่ได้รับอนุญาต เพื่อนำกลุ่มคนเหล่านี้มาดำเนินการทางกฎหมายให้ทันท่วงที

ดังนั้น จากความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้เขียนเห็นควรที่จะต้องมีการศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาในการพัฒนากฎหมายท่องเที่ยวและมัคคุเทศก์ตามพระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2551 ซึ่งยังมีปัญหาข้อกฎหมายที่ไม่ได้บัญญัติไว้หรือบัญญัติไว้แต่ขาดความยืดหยุ่นที่จะต้องมีการพัฒนาดังนี้

1. ปัญหาระยะเวลาในการพักใบอนุญาตประกอบธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์

2. ปัญหาการไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายให้อำนาจนายทะเบียนธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์มีอำนาจจับกุมผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวที่ฝ่าฝืนกฎหมาย

3. ปัญหาการควบคุมผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ที่ไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงหรือโฆษณาหรือชี้ชวน

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ความหมายของธุรกิจนำเที่ยว

ประเทศไทยได้มีกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมการประกอบธุรกิจนำเที่ยวและอาชีพมัคคุเทศก์ไว้ ตามพระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2551 มาตรา 4 ได้บัญญัติไว้ว่า “ธุรกิจนำเที่ยว” หมายความว่า ธุรกิจเกี่ยวกับการนำนักท่องเที่ยวเดินทางไปท่องเที่ยวหรือเดินทางไปเพื่อวัตถุประสงค์อื่น โดยจัดให้มีบริการหรือการอำนวยความสะดวกอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง อันได้แก่ สถานที่พัก อาหาร มัคคุเทศก์ หรือบริการอื่นใดตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

การประกอบธุรกิจนำเที่ยวสามารถแบ่งการประกอบธุรกิจนำเที่ยวได้ 3 ประเภท ตามพระราชบัญญัตินำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2551 คือ การประกอบธุรกิจนำเที่ยวในต่างประเทศ การประกอบธุรกิจนำเที่ยวในประเทศ และการประกอบธุรกิจนำเที่ยวเฉพาะพื้นที่ (Wannathanom, 2004) ซึ่งบริษัทนำเที่ยวที่ดำเนินงานเกี่ยวกับการจัดการนำเที่ยวประเภทใดประเภทหนึ่ง หรือทั้งสามประเภท จะมีหน้าที่ความรับผิดชอบดังต่อไปนี้

1. จัดทำโปรแกรมนำเที่ยว ขายโดยผ่านบริษัทตัวแทนนำเที่ยว อันได้แก่ บริษัทที่เกี่ยวข้องโดยตรงต่อธุรกิจการขนส่ง ธุรกิจการจัดนำเที่ยว ธุรกิจการค้าขายของที่ระลึก ซึ่งผลผลิตหลักที่นักท่องเที่ยวซื้อโดยตรงได้แก่ บริการต่างๆ รวมถึงความสะดวกสบายตลอดการเดินทางท่องเที่ยวด้วยโดยบริษัทนำเที่ยวจะสนับสนุนพร้อมทั้งให้ความร่วมมือในการขนส่งการขายในทุกๆ ทาง

2. บริษัทนำเที่ยวมีหน้าที่ดำเนินการทุกอย่างจัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยวขายโดยตรงให้กับลูกค้าทั่วไป การนำเที่ยวโดยอาจจะจัดในลักษณะของ “Package tour” หรือตามความต้องการของลูกค้า พร้อมทั้งวางแผนการตลาด การขาย การติดต่อธุรกิจผลิตสินค้า หรือบริการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

3. การจัดโปรแกรมนำเที่ยวผ่านทางบริษัทต่างประเทศ โดยบริษัททัวร์มีหน้าที่เน้นหนักในด้านการตลาด ประชาสัมพันธ์ จะเป็นตันแทน และรับผิดชอบการดำเนินการ ตลอดจนหามัคคุเทศก์ท้องถิ่นให้ ซึ่งให้บริษัทนำเที่ยวในต่างประเทศเป็นตัวแทนของตนเพื่อจัดการนำเที่ยวภาคพื้นและส่งการขายมากกว่าการปฏิบัติจัดนำเที่ยว โดยตัวแทนการท่องเที่ยว (travel agencies) หมายถึง หน่วยงานบริการสำนักงานของตัวแทน บริษัทตัวแทน หรือหน่วยงานราชการ (a third party travel suppliers) ซึ่งบริษัทจะมีการเตรียมข้อมูลการเดินทาง รวมถึงให้คำปรึกษา วางแผนการท่องเที่ยว จองตั๋วเครื่องบิน จองโรงแรม สิ่งเหล่านี้ตัวแทนการท่องเที่ยวและผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวของประเทศไทยนั้น มักเป็นบริษัทเดียวกัน

แนวคิดการคุ้มครองผู้บริโภค

ปัจจุบันประเทศไทยได้เข้าเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลก (WTO) โดยมีการประกอบธุรกิจการค้าการลงทุน รวมทั้งการค้าแบบเสรีกับทั่วโลก หนึ่งในพันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติ คือ ความตกลงว่าด้วยการค้าบริการ (GATS) เพื่อให้เป็นไปตามพันธกรณีระหว่างประเทศตามหลักการสนธิสัญญาระหว่างประเทศ ซึ่งประเทศสมาชิกต้องลดอุปสรรคทางการค้า พร้อมทั้งปรับแก้กฎหมายภายในให้สอดคล้อง ซึ่งการเคลื่อนย้ายแรงงานในประชาคมอาเซียนมีการนำร่องในการเคลื่อนย้ายอย่างเสรีใน 8 สาขาวิชาชีพ รวมถึงนักท่องเที่ยว (Thongurai, 2013) รัฐจะต้องกำหนดมาตรการทางกฎหมายเป็นพิเศษเพื่อคุ้มครองผู้บริโภคให้ได้รับความปลอดภัย และเป็นธรรมลักษณะสำคัญของกฎหมายผู้บริโภคนั้น ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ได้บัญญัติขึ้นเพื่อคุ้มครอง และสร้างความเป็นธรรมให้แก่ผู้บริโภคในสังคม โดยการอ้างแนวคิดทางกฎหมายที่เหมาะสมในการบังคับใช้กฎหมายย่อมจะทำให้สังคมเชื่อถือ และ

ยอมรับในการบังคับใช้กฎหมาย

ดังนั้น แนวคิดที่ทางกฎหมายได้นำมาเสนอมีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์สุขของสังคม ในการพิจารณาที่จะบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวตามแนวความคิดของกฎหมายใดนั้น ย่อมจะต้องกระทำด้วยความระมัดระวัง ซึ่งวัตถุประสงค์ของกฎหมายคือ การสร้างความยุติธรรมให้เกิดในสังคมโดยรวม และให้การคุ้มครอง สร้างความเป็นธรรมแก่ผู้บริโภค

แนวคิดการควบคุมธุรกิจนำเที่ยว

เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายการลดอุปสรรคทางด้านการค้าและการบริการขององค์การการค้าโลก (WTO) และเป็นการส่งเสริมให้มีการแข่งขันในการประกอบธุรกิจทั้งภายในและภายนอกประเทศไทย อีกทั้ง เพื่อให้เป็นไปตามพันธะกรณีระหว่างประเทศและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเศรษฐกิจโลกด้วย รัฐบาลไทยจึงได้กำหนดมาตรการทางกฎหมายเพื่อควบคุมการประกอบธุรกิจนำเที่ยวโดยการตราพระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2535 และมีการแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2551 ให้มีการกำหนดกรอบนโยบายในเรื่องดังกล่าวอย่างเหมาะสม และกำหนดให้ผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวต้องขอใบอนุญาตประกอบธุรกิจนำเที่ยวทุก 2 ปี ซึ่งเหตุผลสำคัญเพื่อดูแลนักท่องเที่ยวไม่ให้ถูกเอารับเอาเปรียบจากผู้ประกอบธุรกิจ และยกระดับมาตรฐานของผู้ประกอบธุรกิจ พร้อมทั้งสร้างจริยธรรมทางวิชาชีพ เนื่องจากธุรกิจนำเที่ยวเป็นธุรกิจที่มีความสำคัญที่รัฐจะต้องเข้ามาควบคุมโดยผ่านกระบวนการทางกฎหมาย ทั้งนี้ ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องปฏิบัติภายใต้ขอบเขตของกฎหมายนี้ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมระหว่างผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวกับนักท่องเที่ยวในฐานะผู้บริโภคด้วยเช่นกัน

แนวคิดว่าด้วยการบริการท่องเที่ยว

Verma (as cited in Tudtim, 1995) กล่าวว่า การให้บริการที่ดีนั้น ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับการเข้าถึงบริการ ประกอบไปด้วย ความสามารถของผู้รับบริการในการที่จะเสียค่าใช้จ่ายสำหรับการบริการ การยอมรับคุณภาพของบริการ ในที่นี้รวมถึงการยอมรับ ลักษณะของผู้ให้บริการด้วย ความพอเพียงของบริการที่มีอยู่ คือ ความพอเพียงระหว่างบริการที่มีอยู่กับความต้องการขอรับบริการ การเข้าถึงแหล่งบริการได้อย่างสะดวกตามลักษณะที่ตั้ง การเดินทางความสะดวกและสิ่งอำนวยความสะดวกของแหล่งบริการรวมถึงกิจการที่ตอบสนองความต้องการได้รับความปลอดภัยและกิจการที่ตอบสนองความต้องการได้รับความสะดวกสบายด้านการท่องเที่ยวด้วย

ทฤษฎีด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว

Thipayomahing (2001) ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวมีส่วนประกอบที่สำคัญ 4 ประการ ดังนี้

1. การอำนวยความสะดวก (tourist facilities) คือ สิ่งที่ทำให้เกิดความสะดวกสบายแก่นักท่องเที่ยวที่ได้ไปเยือนสถานที่นั้นๆ ซึ่งจะสร้างความพึงพอใจ เช่น ที่พัก การบริการในการเดินทาง เป็นต้น

2. สิ่งที่ดึงดูดในการท่องเที่ยว (tourist attraction) ซึ่งหมายถึงสถานที่ท่องเที่ยวซึ่งมีความน่าสนใจสามารถจูงใจคนให้ไปเที่ยวได้ หรือเป็นสถานที่ที่มีกิจกรรมต่างๆ ที่สร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว

3. การต้อนรับเป็นส่วนที่ทำให้เกิดความประทับใจ สถานที่ท่องเที่ยวนั้นมีบริการและการต้อนรับที่ดี ก็จะส่งผลให้นักท่องเที่ยวจดจำและอยากกลับมาเที่ยวหรือบริการนั้นๆ อีกครั้งในอนาคต

4. การคมนาคมที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนย้ายและการเดินทาง เช่น ยานพาหนะ สภาพถนน ที่จะต้องมีการจัดการให้เกิดความสะดวกรวดเร็วปลอดภัยซึ่งจะ

สร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

กรอบในการวิเคราะห์

ในการวิเคราะห์การพัฒนากฎหมายท่องเที่ยวและมัคคุเทศก์ตามพระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2551 ผู้เขียนได้นำเอาแนวคิด ทฤษฎี และกฎหมายที่เกี่ยวข้องมาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ ดังนี้

1. ความหมายของธุรกิจนำเที่ยว
2. แนวคิดการคุ้มครองผู้บริโภค
3. แนวคิดการควบคุมธุรกิจนำเที่ยว
4. ทฤษฎีด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว
5. พระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2551

ผลการวิเคราะห์

การท่องเที่ยวมีความจำเป็นที่จะต้องมีกฎหมายมากำหนดกฎเกณฑ์มาตรฐานการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวหรือผู้เป็นมัคคุเทศก์ย่อมมีส่วนเกี่ยวข้องกับกฎหมายทั้งสิ้น ทั้งนี้ ผู้ประกอบธุรกิจอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว เช่น ธุรกิจสถานบริการ ธุรกิจโรงแรม ผู้ประกอบธุรกิจก็ต้องมีใบประกอบกิจการตามกฎหมายเช่นกัน ผู้ประกอบธุรกิจต้องขึ้นทะเบียนรับใบอนุญาตประกอบการตามกฎหมายก่อนทั้งสิ้น จึงจะสามารถประกอบธุรกิจได้ ซึ่งการเริ่มต้นที่จะเข้ามาเป็นผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวทั้งภายในและภายนอกประเทศ หรือการเป็นมัคคุเทศก์ต้องมีใบอนุญาต สิ่งสำคัญคือทุกสถานที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวจะมีกฎหมายกำหนดแนวทางการปฏิบัติอยู่เสมอ ผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวหรือมัคคุเทศก์จึงมีความจำเป็นที่จะต้องทราบถึงกฎเกณฑ์ และระเบียบต่างๆ ในการใช้บริการ เพื่อให้การท่องเที่ยวเป็นไปอย่างราบรื่นและไม่มีการเอารัดเอาเปรียบซึ่งกันและกันระหว่างผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวและนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ

การคุ้มครองผู้บริโภคซึ่งเป็นนักท่องเที่ยว จึงมีความสำคัญเป็นอย่างมากที่จะต้องทำให้คนเหล่านี้เกิดความปลอดภัย มีความประทับใจต่อการเดินทางท่องเที่ยวในทุกช่วงเวลา ซึ่งจะต้องมีมาตรการที่เหมาะสม รวดเร็ว ฉับไว ในการดูแลนักท่องเที่ยวกรณีประสบภัย หรือเกิดเหตุไม่คาดคิดต่างๆ เกิดขึ้น พร้อมกับการเยียวยา รักษา ทางด้านร่างกาย ทรัพย์สิน และจิตใจ และค่าเดินทางของนักท่องเที่ยวให้มีความเหมาะสมมากที่สุด เพื่อดึงดูดการท่องเที่ยวไทยให้มีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว และแม้ว่านักท่องเที่ยวจะประสบภัย หรือเกิดเหตุไม่คาดคิดต่างๆ เกิดขึ้น แต่การท่องเที่ยวในครั้งถัดไปนักท่องเที่ยวเหล่านี้ก็ยังจะตัดสินใจเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย อันเป็นผลมาจากการที่มีกฎหมายหรือมาตรการคุ้มครองนักท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพของประเทศไทย

ดังนั้น จากความสำคัญดังกล่าวข้างต้น จึงทำให้ผู้เขียนเห็นว่า การพัฒนากฎหมายท่องเที่ยวและมัคคุเทศก์ตามพระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2551 จะต้องมีการพัฒนากฎหมายในประเด็นปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นดังต่อไปนี้

1. ปัญหาระยะเวลาในการพักใบอนุญาตประกอบธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์

ในการประกอบธุรกิจนำเที่ยวนั้นผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวจะต้องมีใบอนุญาตประกอบธุรกิจนำเที่ยวและปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ของการประกอบธุรกิจนำเที่ยวอย่างเคร่งครัดเพื่อพัฒนาธุรกิจนำเที่ยวให้เป็นระบบ หากผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวไม่ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การประกอบธุรกิจนำเที่ยว นายทะเบียนมีอำนาจในการออกคำสั่งพักหรือเพิกถอนเกี่ยวกับใบอนุญาตประกอบธุรกิจนำเที่ยวได้ โดยมาตรา 45 ได้กำหนดให้นายทะเบียนมีอำนาจสั่งพักใช้ใบอนุญาตประกอบธุรกิจนำเที่ยวได้ไม่เกินครั้งละ 6 เดือน เมื่อปรากฏว่าผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตาม

ระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด โดยผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวซึ่งถูกพักใช้ใบอนุญาตจะประกอบธุรกิจนำเที่ยวในระหว่างถูกสั่งพักใช้ใบอนุญาตประกอบธุรกิจนำเที่ยวไม่ได้ เว้นแต่เป็นกรณีที่นายทะเบียนอนุญาตให้ดำเนินการได้เฉพาะกรณีเพื่อป้องกันความเสียหายที่จะเกิดขึ้นกับนักท่องเที่ยวหรือธุรกิจนำเที่ยว และมาตรา 62 ยังได้กำหนดให้นายทะเบียนมีอำนาจสั่งพักใบอนุญาตเป็นมัคคุเทศก์ได้ไม่เกินครั้งละ 6 เดือน เมื่อปรากฏว่ามัคคุเทศก์ไม่ปฏิบัติตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนดตามมาตรา 12 (3) หรือมาตรา 57 กรณีฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรา 51 หรือ มาตรา 58 หรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของนายทะเบียนหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งสั่งตามมาตรา 76 มัคคุเทศก์ซึ่งถูกสั่งพักใช้ใบอนุญาตจะปฏิบัติหน้าที่มัคคุเทศก์ในระหว่างถูกสั่งพักใช้ใบอนุญาตเป็นมัคคุเทศก์ไม่ได้ เว้นแต่เป็นกรณีที่นายทะเบียนอนุญาตให้ดำเนินการได้เฉพาะกรณีเพื่อป้องกันความเสียหายที่จะเกิดขึ้นแก่นักท่องเที่ยวหรือธุรกิจนำเที่ยว

จากกฎหมายดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่า ในการกระทำที่ก่อให้เกิดโทษในการพักใบอนุญาตนั้นก็ต่อเมื่อปรากฏว่าผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามที่กฎหมายกำหนด เป็นการลงโทษเพื่อให้ผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ได้พิจารณาการกระทำที่ไม่สมควรที่ตนได้กระทำลงไป และยังเป็นการก่อให้เกิดความหลาบจำ เนื่องจากในช่วงพักใบอนุญาตผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์จะไม่สามารถประกอบกิจการงานได้เลย ซึ่งส่งผลให้ไม่มีรายได้ส่วนนี้ในช่วงที่พักใบอนุญาต โดยบทกฎหมายได้บัญญัติเกี่ยวกับการพักใบอนุญาตไว้เพียง 1 ครั้ง เท่านั้น คือ 6 เดือน โดยเป็นการพักใบอนุญาตอย่างต่อเนื่อง ซึ่งการลงโทษในการพักใบอนุญาตประกอบธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ดังกล่าวนั้นเป็นการบัญญัติให้พักใบอนุญาตแล้ว หากมีการกระทำผิดในครั้งถัดไปจะเป็นการลงโทษโดยการเพิกถอนทันที ซึ่งบทบัญญัติดังกล่าวผู้เขียนเห็นว่า ยังขาดความยืดหยุ่นในการให้โอกาสผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ได้ทำงาน ทั้งนี้ แม้ว่าจะมีการกระทำผิดในครั้งที่ 2 เป็นความผิดเสมือนครั้งแรกก็ไม่สามารถพักใบอนุญาตได้อีก ซึ่งการให้โอกาสผู้ที่รักในงานบริการเป็นสิ่งที่ควรช่วยเหลือเพื่อให้ปรับปรุงการทำงานให้มีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่องมากยิ่งขึ้น โดยการเพิ่มระยะเวลาในการพักใบอนุญาตให้เป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 จำนวน 6 เดือน ระยะที่ 2 จำนวน 8 เดือน และระยะที่ 3 จำนวน 10 เดือน เพื่อเพิ่มความยืดหยุ่นในการปรับปรุงแก้ไขการประกอบอาชีพให้เป็นมาตรฐานและตระหนักถึงความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการที่ตนถูกลงโทษในการพักใบอนุญาต และเป็นการให้เวลาผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์พิจารณาว่าตนเหมาะสมกับการทำงานในลักษณะการให้บริการธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ อันจะสร้างผลสัมฤทธิ์ที่ดีในการประกอบอาชีพครั้งถัดไป

ดังนั้น การเพิ่มระยะเวลาในการพักใบอนุญาตเป็น 3 ระยะ จะเป็นการให้เวลาผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ได้ปรับปรุงแก้ไขในสิ่งที่ได้กระทำผิดไป ทั้งนี้ ความเสียหายจากการที่ตนได้รับโทษในการพักใบอนุญาตใน 3 ระยะนั้น จะทำให้ผู้ประกอบอาชีพได้ทราบถึงข้อบกพร่องและการปฏิบัติตนให้อยู่ในกฎระเบียบเพื่อให้การประกอบอาชีพสามารถดำเนินธุรกิจไปได้อย่างราบรื่นและสร้างรายได้อย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ระบบเศรษฐกิจของธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์สร้างรายได้เพื่อพัฒนาประเทศได้อย่างยืนยาว

2. ปัญหาการไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายให้อำนาจนายทะเบียนธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์มีอำนาจจับกุมผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวที่ฝ่าฝืนกฎหมาย

เมื่อพิจารณามาตรา 15 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2551 ได้กำหนดให้ผู้ใดประสงค์จะประกอบธุรกิจนำเที่ยวให้ยื่นคำขอรับใบอนุญาตประกอบธุรกิจนำเที่ยวจากนาย

ทะเบียน และมาตรา 76 ยังได้กำหนดให้ในการปฏิบัติหน้าที่ของนายทะเบียนให้มีอำนาจในการเข้าไปในสถานที่ทำการของผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวในระหว่างเวลาทำการหรือเข้าไปในยานพาหนะที่นักท่องเที่ยวใช้เดินทาง เพื่อตรวจสอบให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้ มีอำนาจสั่งให้ผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวแจ้งข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินกิจการที่กำหนดเป็นครั้งคราวหรือประจำตามแบบรายละเอียดและวิธีที่กำหนดในกฎกระทรวง และเรียกให้ผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยว ตัวแทนหรือลูกจ้าง หรือผู้นำเที่ยว มาให้ถ้อยคำหรือชี้แจงเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจนำเที่ยวหรือการปฏิบัติหน้าที่ของผู้นำเที่ยวแล้วแต่กรณี หรือให้ส่งเอกสารหลักฐานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องมาเพื่อตรวจสอบ ทั้งนี้ นายทะเบียนจะมอบหมายเป็นหนังสือให้พนักงานเจ้าหน้าที่เป็นผู้ใช้อำนาจตามข้างต้นก็ได้ โดยการใช้อำนาจของนายทะเบียนหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ต้องไม่ก่อให้เกิดอุปสรรคต่อการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเกินสมควร และในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ มาตรา 78 ยังกำหนดให้นายทะเบียนและพนักงานเจ้าหน้าที่เป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญาอีกด้วย แต่ไม่ได้บัญญัติไว้ว่า เพื่อประโยชน์ในการจับกุมและปราบปรามผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ ให้นายทะเบียนหรือพนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และในกรณีที่พนักงานเจ้าหน้าที่พบผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวที่ไม่ได้รับอนุญาตอันเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัตินี้ และพนักงานเจ้าหน้าที่สั่งให้ผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวไปรายงานตัวยังสถานีตำรวจพร้อมกับพนักงานเจ้าหน้าที่ แต่ผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวไม่ได้รับอนุญาตผู้นั้นไม่ปฏิบัติตามคำสั่งหรือจะหลบหนี ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจจับผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวที่ไม่ได้รับอนุญาตนั้นโดยไม่ต้องมีหมายจับ และให้นำตัวผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานสอบสวนโดยทันที

ผู้เขียนเห็นว่า ปัจจุบันนี้ยังมีข่าวเรื่องของการเปิดบริษัททัวร์เถื่อนที่ประกอบธุรกิจนำเที่ยวโดยไม่ได้รับอนุญาตจากนายทะเบียนมากพอสมควร รวมทั้งมีคดีลักทรัพย์และยักยอกทรัพย์ของนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก ซึ่งการกระทำดังกล่าวก่อให้เกิดผลกระทบต่อผู้เสียหายที่ถูกลอยแพให้ซื้อทัวร์ท่องเที่ยวต่างประเทศ รวมทั้งทำให้ผู้ประกอบการท่องเที่ยวมัคคุเทศก์ และภาครัฐสูญเสียรายได้ ดังนั้น ผู้เขียนเห็นว่าจะต้องมีการพัฒนากฎหมายโดยการบัญญัติของกฎหมายให้นายทะเบียนธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์มีอำนาจจับกุมผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวที่ฝ่าฝืนกฎหมายได้ด้วย

3. ปัญหาการควบคุมผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ที่ไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงหรือโฆษณาหรือชี้ชวน

การที่นักท่องเที่ยวเลือกใช้บริการธุรกิจนำเที่ยวเป็นนักท่องเที่ยวในระบบนั้น ผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวมีหน้าที่จะต้องปฏิบัติตามข้อตกลงหรือโฆษณาหรือชี้ชวนไว้เพื่อให้นักท่องเที่ยวประทับใจและกลับมาใช้บริการซ้ำในครั้งถัดไปซึ่งหากบริการดีสิ่งที่ตามมาคือนักท่องเที่ยวที่เลือกเข้ามาเป็นนักท่องเที่ยวในระบบจะมีปริมาณมากขึ้น ทำให้ผลประกอบการของผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวมีกำไรที่เพิ่มมากขึ้น ธุรกิจเกิดสภาพคล่องและสร้างภาพลักษณ์ที่ดีต่อประเทศไทยในระยะยาว แต่ยังมีผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวบางรายที่ไม่ได้ปฏิบัติตามข้อตกลงหรือโฆษณาหรือชี้ชวนไว้ ซึ่งสร้างความเสียหายให้แก่นักท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก และจะทำให้ภาพลักษณ์ที่ดีเกี่ยวกับการท่องเที่ยวไทยลดลง ส่งผลให้นักท่องเที่ยวที่จะเลือกใช้บริการธุรกิจนำเที่ยวลดลงตามไปด้วย

ในมาตรา 40 ให้นายทะเบียนดำเนินการสอบหาข้อเท็จจริงและวินัยโดยเร็ว และเป็นธรรม ในกรณีที่มีผู้ร้องซึ่งได้รับความเสียหายจากการประกอบธุรกิจ

นำเที่ยว ซึ่งในการดำเนินการสอบหาข้อเท็จจริงและวินัยดังกล่าว ให้นายทะเบียนรับฟังคำชี้แจงของผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวซึ่งถูกกล่าวหาประกอบด้วย พร้อมทั้งมาตรา 41 มีเพียงการให้อำนาจนายทะเบียนสั่งจ่ายเงินจากกองทุนเพื่อชดเชยความเสียหายนั้นไปพลางก่อน และแจ้งให้ผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวนั้นส่งเงินคืนชดใช้กองทุนภายใน 15 วัน และมาตรา 69 มีเพียงกองทุนหนึ่ง คือ กองทุนคุ้มครองธุรกิจนำเที่ยว มีไว้เพื่อใช้เป็นเงินทดรองจ่ายให้แก่นักท่องเที่ยวซึ่งได้รับความเสียหายจากการที่ผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงเกี่ยวกับธุรกิจนำเที่ยวหรือตามที่โฆษณา

เมื่อพิจารณาบทบัญญัติดังกล่าวข้างต้น พบว่า กฎหมายไม่ได้ระบุรายละเอียดเกี่ยวกับมาตรการในการดูแลและสร้างความเชื่อมั่นในระบบการท่องเที่ยวไทยให้แก่นักท่องเที่ยวที่ได้รับความเสียหายซึ่งได้เข้ามาร้องเรียนต่อนายทะเบียนไว้ตามมาตรา 40 ซึ่งหากนายทะเบียนพิจารณาข้อเท็จจริงอย่างรวดเร็วและเป็นธรรมตามมาตรา 41 ก็จะมีเพียงเงินกองทุนเพื่อชดเชยความเสียหายแก่นักท่องเที่ยวไปพรางก่อน โดยเงินกองทุนดังกล่าว คือ “กองทุนคุ้มครองธุรกิจนำเที่ยว” ตามมาตรา 69 จะถูกนำมาทดลองจ่ายให้แก่นักท่องเที่ยวที่ได้รับความเสียหายจากการที่ผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงเกี่ยวกับธุรกิจนำเที่ยวหรือตามที่โฆษณาหรือรับรองไว้ ซึ่งความเสียหายที่เกิดกับนักท่องเที่ยวนั้นไม่ได้มีข้อกำหนดเกี่ยวกับค่าเยียวยาอย่างอื่นเพิ่มเติม อีกทั้ง ในมาตรา 41 ไม่มีมาตรการในการดูแลผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวให้มีความตระหนักอย่างยิ่งเกี่ยวกับการปฏิบัติหรือประกอบอาชีพให้เป็นไปตามระเบียนที่กฎหมายกำหนด ในลักษณะของการคุมประพฤติ โดยไม่มีหน่วยงานเฉพาะในการควบคุมดูแลผู้ที่ได้กระทำผิดแล้วมีโอกาสกลับมาเข้ามาทำงานอีกครั้ง และไม่มีมาตรการในการตักเตือนเป็นลายลักษณ์อักษรและรายงานผลการทำงานเป็นระยะๆ และในมาตรา 26 ไม่ได้มีการกำหนดให้ในการโฆษณาชี้ชวนเกี่ยวกับรายการนำเที่ยว ให้ผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวจัดทำเป็นเอกสารซึ่งอย่างน้อยต้องมีรายละเอียด ในกรณีที่ไม่นำเที่ยวตามโฆษณาชี้ชวนโดยไม่มีเหตุอันควร จะมีการดูแลนักท่องเที่ยวเพิ่มเติมอย่างไร ไว้ในการโฆษณาด้วยเพื่อเป็นการยืนยันและไว้วางใจแก่การท่องเที่ยวนี้ อีกทั้ง มาตรา 76 ไม่ได้มีการกำหนดให้นายทะเบียนหรือผู้ที่คณะกรรมการแต่งตั้งเป็นผู้ควบคุมการปฏิบัติงานของผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ เป็นผู้กำกับและรับการรายงานจากผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์เป็นระยะทุกๆ เพื่อควบคุมและตรวจสอบการทำงานอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้ เพื่อป้องกันความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคตที่ผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวมีพฤติกรรมแบบเดิมอีก ซึ่งจะสร้างความเสียหายให้แก่การท่องเที่ยวไทยในระยะยาว

ดังนั้น ผู้เขียนจึงเห็นว่า การที่ผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวได้โฆษณาหรือชี้ชวน ให้แก่นักท่องเที่ยวได้รับทราบนั้น จะต้องมีการพิจารณาแล้วว่า การโฆษณาหรือชี้ชวนนั้นเป็นปกติวิสัยของการประกอบธุรกิจนำเที่ยว ซึ่งผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวจะต้องปฏิบัติตามการโฆษณาหรือชี้ชวนนั้นอย่างตรงไปตรงมา เนื่องจากนักท่องเที่ยวมีความคาดหวังต่อการโฆษณาหรือชี้ชวนนั้นแล้ว ในกรณีที่ไม่มีเหตุสุดวิสัย หรือเหตุสมควรอันจะเป็นเหตุผลที่ไม่สามารถดำเนินการตามที่ผู้ประกอบธุรกิจโฆษณาหรือชี้ชวนนั้นๆ ได้ โดยเหตุนั้นเกิดจากการเพิกเฉย หรือ ละเลย ของผู้ประกอบธุรกิจหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการประกอบธุรกิจเอง ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายต่อนักท่องเที่ยว อีกทั้งนักท่องเที่ยวเสียความรู้สึก เสียความตั้งใจ ในการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบของผู้ประกอบธุรกิจดังกล่าว โดยผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในนามของบริษัทนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ จะต้องทำเอกสารชี้แจงเหตุผลมาตรการในการแก้ไข ข้อปรับปรุงต่างๆ ให้แก่คณะกรรมการทราบเป็นระยะๆ เช่น ทุกๆ 3 เดือน จำนวน

3 ครั้ง เพื่อเฝ้าระวังการทำงานให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น และเรียกความมั่นใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อธุรกิจนำเที่ยวไทยให้กลับคืนมาโดยเร็ว เนื่องจากการเฝ้าระวังผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ รวมถึงผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริการท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่สำคัญในการพัฒนาการทำงานให้อยู่ในหลักเกณฑ์ที่พึงประสงค์ ส่งผลต่อการทำงานที่เป็นระบบและสร้างความเชื่อมั่นแก่นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย ให้เกิดความประทับใจตลอดระยะเวลาในการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบตามที่ได้โฆษณาหรือชี้ชวนไว้และจะเป็นสิ่งที่ดีอย่างยิ่งหากทำให้การท่องเที่ยวสร้างความประทับใจมากกว่าที่นักท่องเที่ยวคาดหวัง อันจะเป็นแรงดึงดูดให้นักท่องเที่ยวกลับมาท่องเที่ยวไทยโดยใช้บริการธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ในครั้งถัดๆ ไปอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ ในการโฆษณาหรือชี้ชวนนั้น จะต้องมีการระบุไว้ในท้ายโฆษณาหรือชี้ชวน เป็นหมายเหตุ ในลักษณะที่จะให้ความคุ้มครอง รับรองการท่องเที่ยวนี้ให้เป็นไปอย่างราบรื่นตลอดการเดินทางท่องเที่ยวให้เกิดความสุขแก่นักท่องเที่ยวมากที่สุด หากมีการเพิกเฉยหรือไม่ปฏิบัติตามการโฆษณาหรือชี้ชวนอันเป็นเหตุให้นักท่องเที่ยวเกิดความเสียหายโดยไม่มีเหตุอันเหมาะสม ให้ชี้แจงไว้ในการโฆษณาเลยว่า จะมีการจ่ายเงินค่าเสียหายหรือเยียวยาด้านจิตใจเป็นจำนวนเท่าไร เพื่อเป็นประกันการเดินทางท่องเที่ยวเพิ่มเติม อันเนื่องมาจากส่วนใหญ่ผู้ที่เดินทางท่องเที่ยวโดยใช้บริการธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์จะเป็นกลุ่มคนผู้สูงอายุ กลุ่มคนที่เกษียณอายุแล้ว หรือกลุ่มคนทำงานที่ไม่มีเวลาวางแผนการท่องเที่ยวเอง จะเป็นการดึงดูดการท่องเที่ยวได้มากขึ้นและสร้างแรงจูงใจให้ผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวตระหนักและให้ความสำคัญกับการปฏิบัติให้ตรงตามที่โฆษณาหรือชี้ชวนไว้ อีกทั้งยังเป็นการย้ำชัดเพื่อให้ผู้ประกอบธุรกิจและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริการท่องเที่ยวได้ตระหนักถึงความสำคัญในการทำงานด้านบริการอย่างเป็นระบบและเป็นระเบียบมากขึ้นอีกด้วย

บทสรุป

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ถือได้ว่าสร้างรายได้ให้แก่ประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง นับว่าธุรกิจท่องเที่ยวเป็นกลไกสำคัญอย่างหนึ่งในการกระจายรายได้ไปสู่ท้องถิ่น ก่อให้เกิดการจ้างแรงงานที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจการท่องเที่ยว หรือเรียกได้ว่าการท่องเที่ยวคือสินค้าหลักในระบบการค้าระหว่างประเทศซึ่งมีอัตราการแข่งขันที่สูง ความสำคัญนี้เองการท่องเที่ยวจึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนากฎหมายท่องเที่ยวและมัคคุเทศก์ตามพระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2551 ในเรื่องของระยะเวลาในการพักใบอนุญาตประกอบธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ที่จะต้องมีความยืดหยุ่นในการปรับปรุงแก้ไขการประกอบอาชีพให้เป็นมาตรฐานและตระหนักถึงความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการที่ถูกลงโทษในการพักใบอนุญาต และเป็นการให้เวลาผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์พิจารณาว่าตนเหมาะสมกับการทำงานในลักษณะการให้บริการธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ อันจะสร้างผลสัมฤทธิ์ที่ดีในการประกอบอาชีพครั้งถัดไป นอกจากนี้มีความจำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนากฎหมายในเรื่องของการเพิ่มอำนาจให้นายทะเบียนธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์มีอำนาจจับกุมผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวที่ฝ่าฝืนกฎหมาย รวมทั้งการควบคุมผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ที่ไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงหรือโฆษณาหรือชี้ชวน เพื่อให้การท่องเที่ยวเป็นไปอย่างราบรื่นและไม่มีการเอารัดเอาเปรียบซึ่งกันและกันระหว่างผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวและนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ

ข้อเสนอแนะ

1. ควรเพิ่มระยะเวลาในการพักใบอนุญาตให้เป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 จำนวน 6 เดือน ระยะที่ 2 จำนวน 8 เดือน และระยะที่ 3 จำนวน 10 เดือน เพื่อเพิ่มความยืดหยุ่นในการปรับปรุงแก้ไขการประกอบอาชีพให้เป็นมาตรฐานและตระหนักถึงความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการที่ตนถูกลงโทษในการพักใบอนุญาต และเป็นการให้เวลาผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์พิจารณาว่าตนเหมาะสมกับการทำงานในลักษณะการให้บริการธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ อันจะสร้างผลสัมฤทธิ์ที่ดีในการประกอบอาชีพครั้งถัดไป

2. ควรแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายมาตรา 78 วรรคสองและวรรคสาม ดังนี้

“มาตรา 78 วรรคสอง เพื่อประโยชน์ในการจับกุมและปราบปรามผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ ให้นายทะเบียนหรือพนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา”

“มาตรา 78 วรรคสาม ในกรณีที่พนักงานเจ้าหน้าที่พบผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวที่ไม่ได้รับอนุญาตอันเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัตินี้ และพนักงานเจ้าหน้าที่สั่งให้ผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวไปรายงานตัวยังสถานีตำรวจพร้อมกับพนักงานเจ้าหน้าที่ แต่ผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวไม่ได้รับอนุญาตผู้นั้นไม่ปฏิบัติตามคำสั่งหรือจะหลบหนี ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจจับผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวที่ไม่ได้รับอนุญาตนั้นโดยไม่ต้องมีหมายจับ และให้นำตัวผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานสอบสวนโดยทันที”

3. เพื่อป้องกันความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคตที่ผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวมีพฤติกรรมแบบเดิมอีก ซึ่งจะสร้างความเสียหายให้แก่การท่องเที่ยวไทยในระยะยาว ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในนามของบริษัทนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ ควรจะต้องจัดทำเอกสารชี้แจงเหตุผล มาตรการในการแก้ไข ข้อปรับปรุงต่างๆ ให้แก่คณะกรรมการทราบเป็นระยะๆ เช่น ทุกๆ 3 เดือน จำนวน 3 ครั้ง เพื่อเฝ้าระวังการทำงานให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น และเรียกความมั่นใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อธุรกิจนำเที่ยวไทยให้กลับคืนมาโดยเร็ว

4. ภาครัฐจะต้องกำหนดให้ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ ระบุท้ายในส่วนของท้ายโฆษณาหรือชี้ชวน “เป็นหมายเหตุ” ในลักษณะที่จะให้ความคุ้มครอง รับรองการท่องเที่ยวนี้ให้เป็นไปอย่างราบรื่นตลอดการเดินทางท่องเที่ยวให้เกิดความสุขแก่นักท่องเที่ยวมากที่สุด หากมีการเพิกเฉย หรือไม่ปฏิบัติตามการโฆษณาหรือชี้ชวนอันเป็นเหตุให้นักท่องเที่ยวเกิดความเสียหายโดยไม่มีเหตุอันเหมาะสม ให้ชี้แจงไว้ในการโฆษณาว่า จะมีการจ่ายเงินค่าเสียหายหรือเยียวยาด้านจิตใจเป็นจำนวนเท่าไร เพื่อเป็นประกันการเดินทางท่องเที่ยวเพิ่มเติม

References

Anekjumnongporn, P. (2015). *The traveling behavior of the baby boomer generation in Bangkok.* Master's thesis of Arts, Bangkok University. [In Thai]

Chantaranamchoo, N., & Laophuangsak, P. (2014). *Development of tourism products for elderly group by local operators in the western region for enhanced quality tourism.* National Research Council of Thailand (NRCT) and The Thailand Research Fund (TRF). [In Thai]

Nopparat, N. (2008). *Community participation in sustanable tourism development: A case study of Tambon Wiang Tai Municipality, Amphoe Pai, Changwat Mae Hong Son.* Master's of Arts, Chiang Mai University. [In Thai]

Singkhalah, S. (2019). Sustainable tourism development of Patong Beach Phuket province. *Journal of Humanities and Social Sciences, Rajapruk University, 5*(2), 110-124. Retrieved from https://so03.tci-thaijo.org/index.php/rpu/article/view/220531 [In Thai]

Thipayomahing, T. (2001). *Factors influencing decision making of Thai tourists traveling to Chonburi and Chachoengsao provinces.* Master's of Arts, Rajabhat Rajanagarindra University. [In Thai]

Thongurai, T. R. (2013). *International economic law, GATT and WTO, general chapter* (4th ed.) Winyuchon. [In Thai]

Tudtim, P. (1995). *). People satisfaction to service delivery system and process of Bangkok Metropolitan Administration: A case study of Yannawa district office.* Master's of Arts, National Institute of Development Administration.

Wannathanom, C. (2004). *Planning and organizing a tour program.* Fueang Fa. [In Thai]

Wongwien, K. (2012). *Strategic development of sustainable ecotourism: A case study of Samed Island, Rayong province.* Doctoral thesis, Phranakhon Rajabhat University. [In Thai]

DOI: 10.14456/phdssj.2021.23

Received:	May	14, 2019
Revised:	August	28, 2021
Accepted:	August	28, 2021

มาตรการทางกฎหมายการคุ้มครองผู้บริโภคเกี่ยวกับข้อสัญญากรมธรรม์ประกันชีวิตที่ไม่เป็นธรรม

จิรสุดา ไชยทุม[1] จรัล เล็งวิทยา[2]

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์มาตรการทางกฎหมายการคุ้มครองผู้บริโภคเกี่ยวกับข้อสัญญากรมธรรม์ประกันชีวิตที่ไม่เป็นธรรมในเรื่องของการมีส่วนได้เสียตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 863 หลักความยินยอมในการแถลงข้อความในสัญญาประกันชีวิตตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 865 รวมทั้งข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมที่เกิดจากการเข้าทำสัญญาประกันชีวิตและการโอนสิทธิที่เกิดจากสัญญาประกันชีวิต โดยการนำประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และพระราชบัญญัติข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 มาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์

ผลการวิเคราะห์ พบว่า มาตรการทางกฎหมายการคุ้มครองผู้บริโภคเกี่ยวกับข้อสัญญากรมธรรม์ประกันชีวิตที่ไม่เป็นธรรม ในเรื่องของการมีส่วนได้เสียตามมาตรา 863 ยังไม่ครอบคลุมถึงประโยชน์ของการทำสัญญาประกันชีวิตของบุคคลอื่นและไม่สามารถสนองตอบข้อเรียกร้องทางสังคมได้ อีกทั้งหลักความยินยอมในการแถลงข้อความในสัญญาประกันชีวิตตามมาตรา 865 ยังไม่มีรายละเอียดชัดเจนเพื่อเป็นมาตรการทางกฎหมายแบบเดียวกันที่จะครอบคลุมไปถึงตัวแทนการขายประกันชีวิตเพื่อให้ผู้เอาประกันภัยมีความเข้าใจในหน้าที่เปิดเผยข้อความจริงโดยไม่ต้องอาศัยการตีความดังเช่นที่เกิดขึ้นในบทบัญญัติปัจจุบัน นอกจากนี้ ยังพบว่าพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 แก้ไขปัญหาด้านความไม่เป็นธรรมของสัญญาประกันชีวิต แต่การบังคับใช้ในเรื่องของผลคำพิพากษานั้นสามารถบังคับได้เฉพาะคู่กรณีเท่านั้น ไม่สามารถคุ้มครองไปยังบุคคลภายนอกได้ ส่วนการโอนสิทธิที่เกิดจากสัญญาประกันชีวิต พบว่าข้อกฎหมายยังมีปัญหาด้านการให้ความยินยอม ดังนั้น มาตรการทางกฎหมายทั้ง 4 เรื่องดังกล่าว จึงต้องมีการเพิ่มมาตรการทางกฎหมายให้ครอบคลุมในการคุ้มครองผู้บริโภคเกี่ยวกับข้อสัญญากรมธรรม์ประกันชีวิตให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: การคุ้มครองผู้บริโภค; ข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม; การทำประกันชีวิต; หลักความศักดิ์สิทธิ์ในการแสดงเจตนา

ประเภทบทความ: บทความวิชาการ

การอ้างอิง:

จิรสุดา ไชยทุม และจรัล เล็งวิทยา. (2564). มาตรการทางกฎหมายการคุ้มครองผู้บริโภคเกี่ยวกับข้อสัญญากรมธรรม์ประกันชีวิตที่ไม่เป็นธรรม. *วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, 11*(2), 295-309.

[1] หลักสูตรนิติศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต โครงการปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2086 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240, ประเทศไทย
อีเมล์: bee5524@hotmail.com

[2] คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ผ่านการรับรองคุณภาพจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) อยู่ในกลุ่มที่ 2 สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

Consumer Protection Legal Measures Regarding Unfair Life Insurance Contract Terms

Jirasuda Chaiyatoum[1] Charan Lengvithaya[2]

Abstract

This academic article aims to analyze consumer protection law measures relating to unfair life insurance policy contract clauses in matters of interest under the Civil and Commercial Code, Section 863, consent principles for statements in life Insurance contracts under Section 863. Civil and Commercial Code, Section 865, including unfair contract terms arising from entering into a life insurance contract and the transfer of rights arising from a life insurance contract. Unfair Contract Terms Act B.E. 2540 are applied as an analysis framework.

The results of the analysis revealed that the consumer protection legal measures relating to unfair life insurance policy contracts, as regard to the interest in Section 863, do not cover the benefit of another person's life insurance contract and cannot satisfy social demands. In addition, the consent principle in the statement of information in the life insurance contract under Section 865 does not contain clear details in order to be the same legal measure that will cover life insurance sale agents so that the insured can understand the duty of disclosing the truth without relying on interpretation as happened in the current provisions. It was also found that the Unfair Contract Terms Act B.E. 2540 solved the problem of unfairness of life insurance contracts. But the enforcement of the judgment can only be applied to the parties, but cannot be applied to the third parties. As for the transfer of rights arising from life insurance contracts, it was found that the law still has problems with regard to consent giving. Therefore, the 4 legal measures mentioned above should be added to cover consumers' protection regarding life insurance policy contracts more clearly.

Keywords: Consumer Protection; Unfair Contract Terms; Life Insurance; Sanctity of Will
Type of Article: Academic Article

Cite this article as:
Chaiyatoum, J., & Lengvithaya, C. (2021). Consumer protection legal measures regarding unfair life insurance contract terms. *Ph.D. in Social Sciences Journal, 11*(2), 295-309.

[1] Doctor of Laws Program, Doctor of Philosophy Program in Social Sciences, Ramkhamhaeng University
2086 Ramkhamhaeng Road, Huamak, Bangkapi, Bangkok, 10240, Thailand.
Email: bee5524@hotmail.com
[2] Faculty of Law Ramkhamhaeng University.

ผ่านการรับรองคุณภาพจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) อยู่ในกลุ่มที่ 2 สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

บทนำ

สัญญาประกันชีวิต เป็นสัญญาที่จะเกิดขึ้นในอนาคตโดยความไม่แน่นอนของชีวิตบุคคลผู้เอาประกันภัยไว้ ซึ่งไม่สามารถประเมินเป็นราคาได้ การทำประกันชีวิต คือ สัญญาซึ่งผู้รับประกันภัยตกลงว่าจ่ายเงินหรือใช้เงินจำนวนหนึ่งให้เมื่อผู้เอาประกันภัยยังคงมีชีวิตอยู่จนถึงเวลาที่กำหนดไว้ในสัญญาหรือถึงแก่มรณะภายในระยะเวลาของสัญญา โดยบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการประกันชีวิตมีอยู่ด้วยกัน 3 ฝ่าย คือ ผู้รับประกันภัย ผู้เอาประกันภัย และผู้รับประโยชน์ เมื่อสัญญาประกันชีวิตเกิดขึ้นแล้ว คู่สัญญาย่อมมีสิทธิและหน้าที่ตามสัญญาซึ่งกันและกัน โดยหลักพื้นฐานในการทำสัญญาประกันชีวิต ประกอบด้วยหลักเกี่ยวกับส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ หลักสุจริตอย่างยิ่ง หลักการใช้จำนวนเงินแน่นอนตามสัญญาประกันชีวิตไม่ว่าจะเป็นการทำสัญญาประกันชีวิตตนเองหรือทำสัญญาประกันชีวิตของบุคคลอื่น ตามหลักส่วนได้เสียในการประกันชีวิตตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ สัญญาประกันภัยนั้นถ้าผู้เอาประกันภัยมิได้มีส่วนได้เสียในเหตุที่ประกันภัยไว้นั้นไซร้ ท่านว่าไม่ผูกพันคู่สัญญาแต่อย่างหนึ่งอย่างใด กล่าวคือ ผู้เอาประกันภัยต้องมีส่วนได้เสียในเหตุที่เอาประกันภัยเพื่อหลีกเลี่ยงมิให้การประกันภัยที่มีลักษณะเหมือนการพนันขันต่อซึ่งขัดความสงบเรียบร้อยของประชาชนและเป็นภัยต่อศีลธรรม ป้องกันการทำลายชีวิตและทรัพย์สินเพื่อหวังเงินประกันภัยและป้องกันความสูญเปล่าทางเศรษฐกิจ กรณีผู้เอาประกันภัยทำสัญญาประกันภัยโดยไม่มีส่วนได้เสียในเหตุที่เอาประกันภัยสัญญานั้นย่อมไม่ผูกพันสัญญาและเป็นการพนันขันต่อที่ผู้รับประกันภัยยกเป็นข้อต่อสู้ได้ สาเหตุเพราะตัวบทกฎหมายของไทยยังคงยึดหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนาและหลักเสรีภาพของการเข้าทำสัญญาอย่างเคร่งครัด คือสัญญาต้องเป็นสัญญา (pacta sunt servanda) ผู้บริโภคที่เข้ามาทำสัญญาภายหลังจึงตกอยู่ในสภาพที่จำต้องยอมรับข้อสัญญานั้น โดยไม่ต่อรองได้เลยเป็นเหตุให้เกิดความไม่เป็นธรรมในข้อสัญญานั้น เมื่อเกิดข้อพิพาทขึ้นศาลไม่อาจตัดสิน ปัญหาข้อสัญญาไม่เป็นธรรมตามสัญญาในกระบวนการทำสัญญาตามพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 มาตรา 4 วรรคท้าย กำหนดให้ศาลใช้ปัจจัยมาตรา 10 มาใช้วินิจฉัยว่าข้อสัญญาระหว่างผู้บริโภคกับผู้ประกอบธุรกิจการค้าหรือวิชาชีพ หรือในสัญญาสำเร็จรูป หรือในสัญญาขายฝาก ที่ได้เปรียบคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งเกินสมควรหรือไม่ โดยอนุโลม ซึ่งการวินิจฉัยว่าข้อสัญญาเกินสมควรหรือไม่ให้พิเคราะห์ถึงพฤติการณ์ จึงแปรสภาพมาเป็นความไม่เป็นธรรมทางกฎหมายความไม่เป็นธรรมตามคำพิพากษาไปอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

แม้ปัจจุบันจะได้มีการแก้ไขปัญหาการถูกเอารัดเอาเปรียบให้บรรเทาโทษลงโดยได้มีการนำเอาพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2541 มาใช้บังคับเพื่อแก้ไขปัญหาความไม่เป็นธรรมทางสัญญาซึ่งช่วยแก้ไขได้ในระดับหนึ่ง แต่ก็ยังไม่มีมาตรการทางกฎหมายที่เป็นข้อบังคับอย่างชัดเจนเพื่อเป็นการคุ้มครองผู้บริโภคการทำสัญญาประกันชีวิต ได้แก่ (1) มาตรการทางกฎหมายการมีส่วนได้เสีย (2) มาตรการทางกฎหมายหลักความยินยอมในการแถลงข้อความในสัญญาประกันชีวิต (3) มาตรการทางกฎหมายข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมที่เกิดจากการเข้าทำสัญญาประกันชีวิต และ (4) มาตรการทางกฎหมายการโอนสิทธิตามสัญญาประกันชีวิต ที่ผู้เขียนเห็นว่ายังคงมีปัญหาที่จะต้องทำการศึกษาและวิเคราะห์ต่อไป

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ความหมายของการประกันชีวิต

ในเรื่องของการประกันภัยจะมีส่วนหนึ่งที่เป็นการประกันชีวิต หากพิจารณาจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยการประกันภัย มิได้มีการบัญญัตินิยามความหมายของสัญญาประกันชีวิตเอาไว้โดยตรง แต่ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 861 ได้ให้ความหมายที่ใกล้เคียงเอาไว้ กล่าวคือ เป็นสัญญาซึ่งบุคคลคนหนึ่งตกลงจะใช้เงินจำนวนหนึ่งให้ในเหตุการณ์อย่างอื่นอันระบุไว้ในสัญญา และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 889 ได้บัญญัติเอาไว้เพิ่มเติมว่าในสัญญาประกันชีวิตนั้น การใช้เงินจำนวนเงินย่อมอาศัยความทรงชีพหรือมรณะของบุคคลหนึ่ง

Tingsaphat (2009) ได้อธิบายไว้ว่า “สัญญาประกันชีวิต” คือ สัญญาซึ่งผู้รับประกันภัยตกลงจะใช้เงินจำนวนหนึ่งให้แก่ผู้เอาประกันหรือผู้สืบสิทธิของเขา ในเมื่อผู้เอาประกันภัยหรือผู้ที่ถูกเอาประกันชีวิตไว้ได้ตายภายในเวลาหรือยังมีชีวิตอยู่จนถึงเวลาอันได้ตกลงกันกำหนดไว้ ผู้เอาประกันภัยตกลงส่งเบี้ยประกันภัยในการนี้

เมื่อพิจารณาถึงบทบัญญัติของกฎหมายและนิยามความหมายข้างต้น สัญญาประกันชีวิตจึงหมายถึงสัญญาประกันภัยที่ผู้รับประกันภัยตกลงจะใช้จำนวนหนึ่งซึ่งเป็นจำนวนที่แน่นอนให้แก่ผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประโยชน์ (หากมี) ในเมื่อผู้เอาประกันภัย หรือผู้ซึ่งเอาประกันชีวิตได้ตายลง หรือมีชีวิตอยู่จนถึงเวลาตามที่ได้ตกลงกันไว้และผู้เอาประกันภัยตกลงส่งเบี้ยประกันภัยให้แก่ผู้รับประกันภัย ทั้งนี้ สัญญาประกันชีวิตมีความมุ่งหมายที่จะช่วยเหลือผู้ที่ต้องพึ่งผู้ซึ่งถึงแก่ความตายหรือเป็นการสะสมทรัพย์เพื่อประกันรายได้ของผู้เอาประกันภัยเองหรือเพื่อประโยชน์จากการเข้าเสี่ยงภัยในเหตุการณ์ต่างๆ

Hemarajata (2008) ได้อธิบายไว้ว่า “สัญญาประกันชีวิต” คือ สัญญาประกันชีวิตประเภทหนึ่งที่ผู้รับประกันภัยตกลงจะใช้เงินจำนวนหนึ่งซึ่งเป็นจำนวนที่แน่นอนตามที่กำหนดไว้ในสัญญา โดยไม่ได้คำนึงถึงมูลค่าความเสียหายเมื่อเกิดเหตุในอนาคตดังที่ระบุไว้ในสัญญา และบุคคลอีกคนหนึ่งตกลงที่จะส่งเงินที่เรียกว่า “เบี้ยประกัน” ให้แก่ผู้รับประกันภัย ซึ่งจากบทวิเคราะห์คำศัพท์นี้สัญญาประกันชีวิตมิได้หมายความถึงแต่การประกันชีวิตเพียงประการเดียว แต่หมายความรวมถึงการประกันภัยที่เรียกว่า ประกันอุบัติเหตุด้วย กล่าวคือ เมื่อเกิดอุบัติเหตุขึ้นและส่งผลให้บุคคลถึงแก่ความตาย แต่ถ้าหากเป็นการประกันอุบัติเหตุโดยที่บุคคลนั้นได้รับบาดเจ็บหรือทุพพลภาพผู้รับประกันภัยจะชดใช้ค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในสัญญาประกันชีวิตนั้น

ลักษณะทั่วไปของการประกันชีวิต

Paksa (2017) ได้อธิบายว่าลักษณะทั่วไปของการประกันชีวิตมีดังนี้

1. สัญญาเสี่ยงโชค หมายความถึงสัญญาซึ่งการชำระหนี้ตามสัญญานั้นจะกระทำก็ต่อเมื่อมีเหตุการณ์อันไม่แน่นอนเกิดขึ้นในอนาคต เหตุที่ทำให้สัญญาประกันชีวิตเป็นสัญญาเสี่ยงโชคนั้น เนื่องจากข้อตกลงในสัญญาประกันภัยมีลักษณะเป็นการเสี่ยงโชค โดยคู่สัญญาทั้งฝ่ายผู้รับประกันภัยและฝ่ายผู้เอาประกันภัยต่างตระหนักดีว่า ฝ่ายหนึ่ง

2. สัญญาประกันชีวิตเป็นสัญญาต่างตอบแทน สัญญาต่างตอบแทนเป็นสัญญาที่ค่าสัญญาต่างมีหน้าที่ต่างตอบแทนโดยกระทำหรืองดเว้นการกระทำอย่างใดๆ เช่น ในสัญญาซื้อขาย ผู้ซื้อมีหน้าที่ในการชำระราคา ส่วนผู้ขายมีหน้าที่ในการส่งมอบทรัพย์ที่ซื้อขายนั้น สำหรับกรณีสัญญาประกันชีวิตนั้น เมื่อมีการตกลงทำสัญญากันเสร็จสิ้นแล้ว สัญญาประกันชีวิตจึงก่อให้เกิดสิทธิและหน้าที่ระหว่างคู่สัญญาขึ้นทันที ผู้เอาประกันชีวิตมีหน้าที่ชำระเบี้ยประกัน ส่วนผู้รับประกัน

ชีวิตมีหน้าที่จ่ายเงินจำนวนหนึ่งตามที่กำหนดให้หากเกิดเหตุการณ์ใดๆ เกิดขึ้นตามสัญญา

3. สัญญาประกันชีวิตเป็นสัญญาที่มีเงื่อนไข หมายถึง ข้อความใดที่กำหนดเอาไว้ในนิติกรรมเป็นข้อบังคับให้นิติกรรมเป็นผลหรือสิ้นผลต่อเมื่อมีเหตุการณ์อันใดอันหนึ่งเกิดขึ้นในอนาคตและไม่แน่นอน ข้อความเช่นนั้นเรียกว่าเงื่อนไข ซึ่งสัญญาประกันชีวิตจะกำหนดเงื่อนไขต่างๆ เอาไว้ในสัญญาหรือกรมธรรม์ อาจจะเป็นเงื่อนไขบังคับก่อนหรือเงื่อนไขบังคับหลังก็ได้ โดยเงื่อนไขมักเป็นข้อความใดๆ ที่ได้ตกลงกำหนดเอาไว้ให้นิติกรรมมีผลหรือสิ้นผล ซึ่งโดยส่วนใหญ่มักจะเป็นเงื่อนไขที่บังคับเอาแก่ผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประโยชน์ เช่น ในสัญญาประกันชีวิตมีเงื่อนไขที่กำหนดให้ผู้รับประกันชีวิตหลุดพ้นความรับผิดตามสัญญา หากผู้เอาประกันชีวิตกระทำอัตวินิบาตกรรมภายในระยะเวลาหนึ่งปีนับแต่วันทำสัญญา เป็นต้น

4. สัญญาประกันชีวิตเป็นสัญญาที่อยู่บนพื้นฐานของหลักส่วนได้เสีย กฎหมายได้กำหนดหลักส่วนได้เสียเอาไว้ในสัญญาประกันชีวิตเอาไว้ เนื่องจากมีเจตนารมณ์เพื่อป้องกันมิให้มีการเล่นพนันขันต่อบนชีวิตของผู้อื่นและเพื่อป้องกันมิให้มีการฆาตกรรมโดยมุ่งหวังเงินประกันชีวิตเพื่อผลประโยชน์ต่างๆ ที่คาดว่าจะได้รับ ซึ่งมาตรา 863 บัญญัติว่า “อันสัญญาประกันภัยนั้น ถ้าผู้เอาประกันภัยมิได้มีส่วนได้เสียในเหตุที่เอาประกันภัยไว้นั้นไซร้ ท่านว่าย่อมไม่ผูกพันคู่สัญญาแต่อย่างใด” ดังนั้น มาตรา 863 ที่ถือเป็นบทเบ็ดเสร็จทั่วไปก็ถูกนำมาบังคับใช้ในสัญญาประกันชีวิตด้วย สำหรับสัญญาประกันชีวิตนั้น เวลาจะพิจารณาถึงส่วนได้เสียที่เอาประกันชีวิต จะต้องแยกพิจารณาระหว่างการทำสัญญาประกันชีวิตตนเองและการเอาประกันชีวิตผู้อื่นมาทำสัญญา

5. สัญญาประกันชีวิตเป็นสัญญาสำเร็จรูป สัญญาประกันชีวิตเป็นสัญญาที่ไม่มีแบบ กฎหมายไม่ได้กำหนดแบบเอาไว้ สัญญาจึงเกิดขึ้นด้วยคำเสนอสนองต้องตรงกัน แต่หากจะฟ้องร้องบังคับคดีจะต้องมีหลักฐานเป็นหนังสืออย่างใดอย่างหนึ่ง ลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดเป็นสำคัญ

สัญญาสำเร็จรูป (contract of adhesion) หมายถึงสัญญาที่ทำเป็นลายลักษณ์อักษรโดยมีการกำหนดข้อสัญญาที่เป็นสาระสำคัญไว้ล่วงหน้า ไม่ว่าจะทำในรูปแบบใด ซึ่งคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดนำมาใช้ประกอบในกิจการของตน จึงอาจสรุปได้ว่า สัญญาสำเร็จรูปนั้นเป็นสัญญาที่มีรูปแบบเนื้อความ เงื่อนไข ข้อกำหนดต่างๆ ที่มีการกำหนดเอาไว้ล่วงหน้าแล้ว คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งไม่มีโอกาสได้เลือกใช้ถ้อยคำในสัญญา ซึ่งสัญญาประกันชีวิตนั้นโดยส่วนใหญ่มักมีการออกแบบฟอร์มมาตรฐานที่ผู้รับประกันภัยเป็นผู้กำหนด คำร้องขอรับประโยชน์ตามกรมธรรม์ประกันชีวิต เป็นต้น ในกรณีที่มีข้อสงสัยในการตีความสัญญาสำเร็จรูปนั้น พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 ให้ตีความในทางที่เป็นคุณแก่ฝ่ายซึ่งมิได้เป็นผู้กำหนดสัญญาสำเร็จรูปนั้น เจตนารมณ์มุ่งคุ้มครองผู้บริโภค เช่น ผู้เข้าทำสัญญาในฐานะผู้ซื้อ ผู้เช่า ผู้เอาประกันภัย

6. สัญญาประกันชีวิตเป็นสัญญาที่ต้องจ่ายเงินอันแน่นอน สัญญาประกันชีวิตมีความแตกต่างกับสัญญาประกันวินาศภัยในเรื่องของการชดใช้ค่าสินไหมทดแทน เนื่องจากสัญญาประกันวินาศภัยนั้น การใช้ค่าสินไหมทดแทนจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อมีเหตุวินาศภัยตามที่กำหนดเอาไว้ในสัญญา ซึ่งไม่อาจคาดหมายได้ว่าจะเกิดขึ้นหรือไม่ และการจ่ายค่าสินไหมทดแทนกรณีวินาศภัยนั้นจะต้องจ่ายตามความเป็นจริง จึงอาจกล่าวได้ว่า สัญญาประกันวินาศภัยเป็นสัญญาที่ไม่มีผลบังคับแน่นอน แต่สัญญาประกันชีวิตนั้นเป็นสัญญาที่ต้องจ่ายค่าสินไหมทดแทนตามที่กำหนดไว้เป็นการแน่นอน หากผู้เอาประกันชีวิตหรือผู้ถูกเอาประกันชีวิต ผู้รับประโยชน์จะได้รับการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามที่กำหนดไว้ในกรมธรรม์โดยทันทีและเป็นจำนวนเงินที่แน่นอน

7. สัญญาประกันชีวิตเป็นสัญญาที่กรมธรรม์ประกันภัยจะต้องได้รับความยินยอมเห็นชอบจากหน่วยงานของรัฐ การประกอบธุรกิจประกันชีวิตในประเทศไทยนั้นจะต้องได้รับอนุญาตจากรัฐบาล กล่าวคือ การประกอบธุรกิจประกันชีวิตจะกระทำได้เมื่อได้จัดตั้งขึ้นในรูปบริษัทมหาชนจำกัดตามกฎหมายว่าด้วยบริษัทมหาชนจำกัด และโดยได้รับใบอนุญาตประกอบธุรกิจประกันชีวิตจากรัฐมนตรี โดยอนุมัติคณะรัฐมนตรี ทั้งนี้ กรมธรรม์ประกันภัย เอกสารแนบท้ายกรมธรรม์ที่ออกให้แก่ผู้เอาประกันภัยจะต้องเป็นไปตามแบบและข้อความที่นายทะเบียนมีอำนาจในการแก้ไข เปลี่ยนแปลงกรมธรรม์ทั้งหมดหรือบางส่วนก็ได้

ส่วนได้เสียในเหตุประกันชีวิต

ส่วนได้เสียที่จะเอาประกันชีวิตนั้นเป็นคนละเรื่องกับการประกันวินาศภัย ตรงกันข้ามกันอย่างสิ้นเชิง เพราะสัญญาประกันวินาศภัยเป็นสัญญาชดใช้ค่าสินไหมทดแทนส่วนสัญญาประกันชีวิตนั้นเนื่องจากชีวิต ร่างกาย อนามัย ตีราคาไม่ได้ จึงไม่ใช่สัญญาเพื่อการชดใช้ค่าสินไหมทดแทน แต่เป็นสัญญาชดใช้เงินหากเกิดเหตุเงื่อนไขในการเอาประกันชีวิตขึ้นเท่านั้น

ตามบทบัญญัติมาตรา 863 บัญญัติว่า “อันสัญญาประกันภัยนั้น ถ้าผู้เอาประกันภัยมิได้มีส่วนได้เสียในเหตุที่ประกันภัยไว้นั้นไซร้ ท่านว่าย่อมไม่ผูกพันคู่สัญญาแต่อย่างหนึ่งอย่างใด” หมายความว่า ผู้เอาประกันจะต้องมีส่วนได้เสียในชีวิตของผู้ที่ตนเอาประกัน ซึ่งเป็นเหตุที่ประกันภัยตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 863 ได้พิจารณาไว้ โดยแยกออกเป็น 2 กรณี คือ การเอาประกันชีวิตตนเองและการเอาประกันชีวิตของบุคคลอื่น ตามบทบัญญัติมาตรา 863 เป็นบทเบ็ดเสร็จทั่วไปของลักษณะประกันภัยและต้องนำมาใช้กับประกันชีวิตด้วย หมายความว่า ผู้เอาประกันชีวิตจะต้องมีส่วนได้เสียในชีวิตของผู้เอาประกันภัยซึ่งอาจจะเป็นชีวิตของตนเองหรือชีวิตของบุคคลอื่นก็ได้ เพราะในสัญญาประกันชีวิตเป็นเรื่องการใช้จำนวนเงินที่แน่นอน ผู้รับประกันจำเป็นต้องใช้เงินตามจำนวนที่กำหนดไว้ในสัญญาเสมอเมื่อมีเหตุการณ์เกิดขึ้น ตามเงื่อนไขสัญญา ไม่จำเป็นต้องตีราคา เพราะชีวิตคนเราไม่สามารถตีราคาเป็นเงินได้ จึงแตกต่างจากการมีส่วนได้เสียกับเรื่องประกันวินาศภัย ซึ่งการชดใช้ในเรื่องประกันวินาศภัยนั้นต้องชดใช้ความเสียหายที่แท้จริงเท่านั้น

การเอาประกันชีวิตตนเอง บุคคลทุกคนย่อมมีส่วนได้เสียที่จะเอาประกันชีวิตของตนเองได้โดยไม่จำกัด หมายความว่า ถ้าเป็นการเอาประกันชีวิตตนเอง ผู้เอาประกันย่อมมีสิทธิที่จะกำหนดจำนวนเงินที่ตนต้องการตกลงเข้าทำสัญญากับผู้รับประกันภัย หรือตัวแทน ซึ่งผู้เอาประกันภัยเองจะต้องดูที่ความสามารถในการชำระเบี้ยได้ของผู้เอาประกันชีวิตเอง

การเอาประกันชีวิตบุคคลอื่น บุคคลจะเอาประกันชีวิตของบุคคลอื่นได้ก็ต่อเมื่อตนเองมีส่วนได้เสียในชีวิตของบุคคลอื่น และส่วนได้เสียนั้นย่อมมาจากความเกี่ยวข้องหรือความสัมพันธ์ระหว่างกันจนเป็นที่สามารถพิสูจน์ได้ว่าการมีชีวิตอยู่ต่อไปของบุคคลนั้นจะมีประโยชน์หรือมีความหมายแก่ตน หรือความตายของบุคคลนั้นจะทำให้เกิดความสูญเสียแก่ตน บุคคลดังกล่าว ได้แก่ บิดา มารดา บุตร สามี ภรรยา ญาติ หรือผู้ที่เกี่ยวข้องทางธุรกิจ

แนวคิดการประกันชีวิตและการกำกับดูแลการประกอบธุรกิจประกันชีวิต

ด้วยสัญญาประกันชีวิตเป็นสัญญาประกันภัยอย่างหนึ่งที่กฎหมายบังคับว่าผู้เอาประกันต้องมีส่วนได้เสียในเหตุที่เอาประกันภัยจึงจะมีผลบังคับได้ โดยในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่บัญญัติหลักการในเรื่องนี้ไว้ก็ให้นำไปบังคับใช้กับสัญญาประกันภัยทุกประเภท หลักการพื้นฐานของสัญญาประกันชีวิตที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ หลักในเรื่องความสุจริตของการทำสัญญาประกันชีวิต ซึ่งนับเป็นปัจจัยสำคัญ

ที่จะทำให้ป้องกันการแสวงหาประโยชน์อัน มิควรได้โดยชอบในสัญญาประกันชีวิต นอกจากนี้ ในปัจจุบันมีหลายประเทศที่เห็นว่า นอกจากหลักในเรื่องส่วนได้เสียและหลักสุจริตแล้ว ยังอาจไม่เพียงพอที่จะแก้ไขปัญหาข้อขัดข้องของการทำประกันชีวิตบุคคลอื่น จึงได้มีการคิดค้นหลักในเรื่องความยินยอมขึ้นมาช่วยแก้ปัญหาดังกล่าว

แนวคิดพื้นฐานที่สำคัญทั้งสามประการดังกล่าว อันเป็นเหตุผลมูลเหตุที่จะต้องมีส่วนได้เสียนั้น เช่น การชดใช้ค่าสินไหมทดแทน ส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ในสัญญาประกันชีวิตไม่ใช่เป็นการวัดการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เอาประกันชีวิตที่มีต่อผู้รับประกันชีวิต ป้องกันการพนัน ในอดีตนั้นประเทศอังกฤษก่อนปี ค.ศ. 1774 ได้อนุโลมให้มีการพนันขันต่อชีวิตได้อย่างเสรี การปฏิบัติเช่นนี้มีผลทำให้ศีลธรรมเสื่อมทราม ป้องกันภัยในทางศีลธรรม เนื่องจากส่วนได้เสียในสัญญาประกันชีวิตเป็นสิ่งที่กีดกันมิให้ผู้เอาประกันชีวิตผู้อื่นกระทำให้เหตุที่เอาประกันชีวิตเกิดขึ้นโดยเจตนาหรือที่เรียกว่า การฆาตกรรมเพื่อหวังเงินประกันนั่นเอง ราคาแห่งส่วนได้เสีย ด้วยเหตุที่ชีวิตมนุษย์ย่อมอยู่ในภาวะความเสี่ยงภัยได้เสมอ และชีวิตมนุษย์ก็ไม่อาจประมาณราคาเป็นเงินได้ด้วย (Wattanakul, 1985)

โดยทั่วไปแล้วสัญญาประกันชีวิต หรือกรมธรรม์ประกันภัยที่บริษัทประกันภัยเสนอขายในตลาด บริษัทประกันภัยเป็นผู้ร่างขึ้นเคยกำหนดขอบเขตความคุ้มครองเงื่อนไข ข้อยกเว้น หน้าที่ที่ผู้เอาประกันภัยต้องปฏิบัติและข้อความอื่นๆ ทั้งหมดไว้สำเร็จรูปแล้ว ผู้จะซื้อประกันชีวิตเพียงแต่ยอมรับหรือไม่ยอมรับสัญญาเท่านั้น และกรมธรรม์ประกันภัยที่บริษัทออกให้แก่ผู้เอาประกันภัยต้องได้รับความเห็นชอบจากนายทะเบียน คือ เลขาธิการสำนักงานกำกับและส่งเสริมธุรกิจประกันภัย ก่อนนำออกไปขายและแม้ว่ากฎหมายจะกำหนดให้นายทะเบียนมีอำนาจที่จะสั่งบริษัทประกันภัยให้เปลี่ยนแปลงแก้ไขเพิ่มเติมข้อความต่างๆ ในกรมธรรม์ประกันภัยได้ก็ตามก็มิได้หมายความว่าผู้ซื้อประกันภัยได้มีส่วนรู้เห็นในการร่างสัญญาประกันภัยนั้น เป็นบทบัญญัติที่ใช้กับการประกันชีวิตและการประกันวินาศภัย ดังนั้น ถ้าต้องการทราบความหมายเฉพาะของการประกันชีวิตแล้วจะต้องไปพิจารณา ส่วนการประกันชีวิตเป็นการประกันภัยชนิดหนึ่ง ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มิได้ให้นิยามไว้เป็นการเฉพาะแต่พอความทรงชีพ หรือมรณะของบุคคลคนหนึ่ง สัญญาประกันชีวิต โดยอาศัยเหตุแห่งการเสียชีวิตของบุคคล หนึ่งภายในกำหนดเวลาที่ตกลงกันไว้ โดยได้รับเบี้ยประกันภัยจากผู้เอาประกันภัยเป็นการตอบแทน (Hemarajata,1994)

แนวคิดการคุ้มครองผู้บริโภค

การเกิดขึ้นของกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค อาจกล่าวได้ว่าเกิดจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนไปกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในสมัยหนึ่งเริ่มเกิดช่องว่างขึ้นหรือขาดความเหมาะสมเนื่องจากกฎหมายสมัยก่อนบัญญัติขึ้นมาเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาของสังคมในสมัยนั้น อันเป็นสังคมที่แคบและวิธีการผลิตยังไม่สลับซับซ้อนเท่าสังคมในปัจจุบัน เช่น สัญญาซื้อขาย ที่ใช้หลักว่า “ผู้ซื้อต้องระวัง” (caveat emptor) ซึ่งเป็นหลักกฎหมายโรมันที่ยึดถือกันในหลายประเทศอันมีหลักการว่า หากมีความเสียหายใดๆ ในทรัพย์สินที่ซื้อขายกันนั้น ความเสียหายนั้นตกเป็นของผู้ซื้อเอง กล่าวคือ ผู้ขายอาจไม่ต้องรับผิดในบางกรณี ถ้าผู้ซื้อได้ล่วงรู้ความชำรุดบกพร่องหรือควรจะรู้หากได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควร ทั้งนี้ เพราะทฤษฎีทางกฎหมายนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานที่ว่ามนุษย์ทุกคนมีความสามารถในการตัดสินใจในการเลือกบริโภคสินค้าหรือบริการเท่ากัน ซึ่งหลักดังกล่าวได้รับอิทธิพลของแนวคิดในระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของความมีอิสระและเสรีภาพของบุคคลในการดำรงชีวิตที่เท่าเทียมกัน ซึ่ง

ต่อมาหลักการดังกล่าวได้พัฒนาต่อมาเป็นระบบเศรษฐกิจแบบเสรี ในเวลาต่อมานอกจากนี้ยังมีเรื่องของหลักความผิดตามความสัมพันธ์ในสัญญาซึ่งมีผลว่าเฉพาะคู่กรณีในสัญญา คือ ผู้ซื้อ-ผู้ขายในสัญญาเท่านั้น มีสิทธิและหน้าที่ความรับผิดต่อกัน ถ้ามีความเสียหายเกิดขึ้นจากการบริโภคทรัพย์สินตามสัญญาดังกล่าว หากผู้ที่ได้รับความเสียหายมิใช่คู่สัญญาก็ไม่มีสิทธิเรียกร้องให้คู่กรณีอีกฝ่ายรับผิดได้ ซึ่งถ้าพิจารณาจากสภาพสังคมที่สลับซับซ้อนขึ้นก็คงพิจารณาได้ว่าผู้ที่ไม่ใช่คู่สัญญาจะเป็นผู้บริโภคที่สูงขึ้นเรื่อยๆ นี้ อาจจะเป็นเพียงสาเหตุหนึ่งในหลายๆ สาเหตุที่ทำให้กฎหมายที่มีอยู่แต่เดิมต้องถูกเปลี่ยนแปลง (Wongwattanasan, 2010)

ดังนั้น มาตรการทางกฎหมายการคุ้มครองผู้บริโภคด้านข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมกรณีการทำสัญญาประกันชีวิต จึงจำเป็นต้องมีการสร้างมาตรการการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น โดยการหาแนวทางในการสร้างมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคด้านข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมกรณีสัญญาประกันชีวิตให้สอดคล้องกับทางปฏิบัติและทำให้กลไกตามกฎหมายสามารถควบคุมการทำสัญญาประกันชีวิตมีความเป็นธรรมตามมาตรการทางกฎหมายมากขึ้น

แนวคิดเกี่ยวกับหลักเสรีภาพการทำสัญญา

แนวคิดเกี่ยวกับหลักเสรีภาพการทำสัญญา หลักเสรีภาพในการทำสัญญามีหลักอยู่ว่าบุคคลมีเสรีภาพที่จะเลือกวิธีการจัดการสัญญาและวางข้อกำหนดอย่างไรก็ได้ อย่างอิสระและใจสมัครตราบเท่าที่ไม่ขัดต่อความเสมอภาคและเสรีภาพได้ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ ซึ่งซ่อนอยู่เบื้องหลังความมีอิสระและเสรีภาพ และได้ก่อให้เกิดการกระจายความร่ำรวยที่ไม่ถูกต้อง มีการเอารัดเอาเปรียบผู้ที่อ่อนแอเสียเปรียบในการทำสัญญาแก่บุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่า จึงได้เกิดหลักเสรีภาพในการทำสัญญาในความหมายใหม่ก็คือ เสรีภาพในการทำสัญญาจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อคู่สัญญามีลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมที่เท่าเทียมกัน คือ จะได้ก็เฉพาะสังคมที่มีเสรีภาพและความเสมอภาคอย่างแท้จริง (Archarthongsuk, 1993)

หลักเสรีภาพในการทำสัญญาคือหลักที่ซ้อนอยู่ในหลักอิสระในทางแพ่งที่เปิดโอกาสให้ปัจเจกชนทั้งหลายสามารถที่จะใช้เสรีภาพของตนกำหนดขอบเขตในทางกฎหมายของตนได้อย่างไรกับใคร ด้วยวิธีการใดหรือมีเนื้อหาอย่างไรก็ได้ รวมทั้งสามารถใช้เสรีภาพของตนเองจำกัดเสรีภาพของตนเองในอนาคตได้อีกด้วย (Sotthibandhu, 2009)

หลักความศักดิ์สิทธิในการแสดงเจตนาเจตนามีความศักดิ์สิทธิ์เป็นหลักพื้นฐานของเสรีภาพตามธรรมชาติมนุษย์ โดยยืนยันหลักที่ว่ารัฐจะต้องรับรู้สิทธิส่วนบุคคลให้มากที่สุดเท่าที่เป็นไปได้ รัฐจะต้องรับรองเสรีภาพส่วนบุคคลซึ่งมนุษย์ทุกคนมีอยู่ตามธรรมชาติ รัฐจะต้องไม่ทำลายสิทธิพื้นฐานของบุคคล บุคคลทุกคนมีเสรีภาพเว้นแต่ในบางเรื่องที่เป็นกรณีอันสมควรจึงจะมีข้อจำกัดเสรีภาพได้ (Thirawat, 1999)

แนวคิดเกี่ยวกับข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม

แนวคิดการร่างพระราชบัญญัติข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 และการใช้ดุลพินิจในการตรวจสอบควบคุมข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ว่า พระราชบัญญัติฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของความพยายามที่จะแก้ไขปัญหาที่คนจำนวนน้อยในสังคมที่มีอยู่ในฐานะที่เหนือกว่าคนทั่วๆ ไปในด้านเศรษฐกิจ การศึกษา สติปัญญา ฐานข้อมูล และโอกาสอาศัยหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนาทำนิติกรรมสัญญาเอารัดเอาเปรียบส่วนใหญ่ที่มีอำนาจต่อรองต่ำกว่าอย่างไรก็ได้ โดยกฎหมายที่มีอยู่ไม่มีทางที่จะเข้าไปช่วยแก้ไขเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมขึ้น จึงได้ตราพระราชบัญญัติฉบับนี้ขึ้นช่วยบรรเทาความไม่เป็น

ธรรมเกิดขึ้นจากความไม่เท่าเทียมกันในการทำสัญญาให้เบาลง โดยมุ่งที่จะให้ศาลเป็นผู้ตรวจสอบสัญญาที่อยู่ในขอบเขตของพระราชบัญญัตินี้ว่ามีลักษณะการเอารัดเอาเปรียบกันมากไปหรือไม่หากเป็นการเอารัดเอาเปรียบมากเกินไปก็ให้ศาลมีอำนาจพิพากษาให้มีผลบังคับกันได้เพียงเท่าที่เป็นธรรมและพอสมควรแก่กรณีอย่างมีหลักเกณฑ์และมีเหตุผล (Phakdithanakul, 1999) การใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือควบคุมการทำข้อสัญญาโดยไม่ขัดแย้งกับหลักเสรีภาพในการทำสัญญาและหลักเศรษฐศาสตร์เสรีนิยมจะกระทำได้ก็ต่อเมื่อมีสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าตลาดไม่สมบูรณ์ เมื่อปรากฏว่ามีการผูกขาดทางการค้าซึ่งเป็นผลให้ผู้บริโภคจำต้องรับเอาสัญญาที่ผู้ผูกขาดเสนอโดยไม่มีทางเลือกอื่น หรือเมื่อปรากฏว่ามีปัจจัยที่ทำให้คู่สัญญาอยู่ในสภาพที่ไม่อาจรู้หรือเข้าใจข้อสัญญาจึงได้ตกลงเข้าทำสัญญาโดยรับเอาข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมไปด้วยโดยรู้ถึงข้อสัญญานั้น (Nanakorn, 2000)

หลักความศักดิ์สิทธิ์ในการแสดงเจตนา

หลักความศักดิ์สิทธิ์ในการแสดงเจตนา (sanctity of will) มีแนวคิดว่าเอกชนต้องมีอิสระทางแพ่ง หมายถึง อำนาจของเอกชนในการตัดสินใจเกี่ยวกับขอบเขตทางกฎหมายของตนทั้งในทางส่วนตัวและทางทรัพย์สิน โดยอิสระในทางเป็นหลักที่ค่อนข้างกว้างและมีลักษณะทั่วไป (Sotthibandhu, 2000) ที่เป็นพื้นฐานของการทำนิติกรรมสัญญาทุกชนิด แต่ก็ยังต้องอยู่ภายใต้ข้อจำกัดบางประการ คือ กฎหมายความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน เป็นต้น

หลักความศักดิ์สิทธิ์ในการแสดงเจตนาเป็นส่วนหนึ่งของหลักอิสรภาพในทางแพ่งที่บุคคลจะต้องมีอิสระในการผูกมัดตนเองจนก่อให้เกิดสัญญาและเกิดผลของสัญญา ซึ่งเจตนานี้มีผลต่อสัญญา 3 ประการ คือ (1) เจตนาเป็นตัวที่ก่อให้เกิดสัญญา (2) เจตนาเป็นตัวกำหนดเนื้อหาของสัญญา และ (3) เจตนาเป็นตัวกำหนดผลของสัญญา

หลักความศักดิ์สิทธิ์ในการแสดงเจตนามีอยู่ในตัวธรรมชาติ เป็นสิ่งที่บุคคลแสดงออกมาด้วยความสมัครใจของบุคคลนั้นเองเพื่อต้องการที่จะผูกพันตนตามสัญญา ซึ่งรัฐต้องรับรองหลักนี้ให้เป็นสิทธิพื้นฐานและไม่เข้าไปแทรกแซงหรือทำลายเสรีภาพที่เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคล

หลักความศักดิ์สิทธิ์ในการแสดงเจตนา เป็นหลักที่อาศัยความเป็นเหตุเป็นผลทางนิติปรัชญาว่าด้วยนิติสัมพันธ์ทางหนี้ว่าอยู่บนรากฐานของเจตนาของบุคคลโดยเจตนาเป็นแหล่งกำเนิดและเป็นมาตรการของสิทธิ ทั้งยังเป็นการแสดงความเคารพต่อเจตนาของแต่ละบุคคลด้วย เจตนารมณ์ของบุคคลจึงมีอิสระและศักดิ์สิทธิ์ หลักความศักดิ์สิทธิ์ของสัญญาสะท้อนได้จากคำพิพากษาที่ตัดสินว่า สัญญาไม่ตกเป็นโมฆะเพราะไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยของสังคม

หลักเสรีภาพในการแสดงเจตนา

หลักเสรีภาพแห่งการแสดงเจตนา (freedom of contract) เป็นหลักที่แสดงถึงเสรีภาพโดยสมบูรณ์ของคู่สัญญาที่มีอิสระในการตกลงทำสัญญาและกระทำด้วยความสมัครใจเท่าที่ไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชนและสัญญานั้นย่อมมีผลใช้บังคับได้ ดังนั้นหลักเสรีภาพในการแสดงเจตนาจึงถือว่าความสมัครใจหรือเจตนาเป็นตัวที่ก่อให้เกิดหนี้ในเรื่องที่เกี่ยวกับสัญญานั่นเอง (Hemarajata, 1992)

หลักเสรีภาพในการแสดงเจตนาแสดงให้เห็นเป็นรูปธรรมทั้งหมด 5 ด้าน ได้แก่ (1) การตัดสินใจเข้าทำสัญญาแสดงเจตนาด้วยการแสดงเจตนาของตนเอง คู่สัญญามีเสรีภาพเข้าทำสัญญา คือ สามารถตัดสินใจได้ว่าตนเองจะเขาทำสัญญาหรือไม่ (2) การกำหนดเนื้อหาสัญญา บุคคลมีเสรีภาพในการตัดสินใจในการแสดงเจตนาโดยกำหนดเนื้อหาให้มีลักษณะแตกต่างไปจากกฎหมายแพ่งที่กำหนดในกฎหมายได้ และ

สามารถบังคับสัญญาให้เป็นไปตามเนื้อหานั้นได้ (3) การกำหนดประเภทสัญญา มีเสรีภาพในการตัดสินใจในการแสดงเจตนาโดยกำหนดประเภทสัญญาให้ต่างไปจากฎหมายได้ คือ กำหนดสัญญาที่นอกเหนือจากที่ระบุในกฎหมายแพ่งได้ หรือให้เรียกชื่อให้ต่างไปจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้ (4) การกำหนดวิธีการแสดงเจตนา ถ้ากฎหมายมิได้กำหนดวิธีไว้โดยเฉพาะ บุคคลย่อมสามารถกำหนดวิธีการแสดงเจตนาได้ (แบบของสัญญา) โดยหลักไม่สามารถกำหนดได้ให้ต่างหรือนอกเหนือจากกฎหมายที่กำหนดให้ทำเป็นหนังสือได้ (แบบของสัญญา) เนื่องจากเป็นกฎหมายเกี่ยวด้วยความสงบเรียบร้อย เว้นแต่ สามารถตกลงกำหนดวิธีการแสดงเจตนาได้ ถ้ามิใช่กฎหมายที่กำหนดให้เป็นหนังสือ (แบบของสัญญา) และ (5) การให้เหตุผลส่วนตัวในการทำสัญญา ซึ่งเป็นเสรีภาพที่จะให้หรือไม่ก็ได้ โดยการให้เหตุผลส่วนตัวสามารถทำได้ แต่จะต้องไม่กระทบสิทธิของผู้อื่น

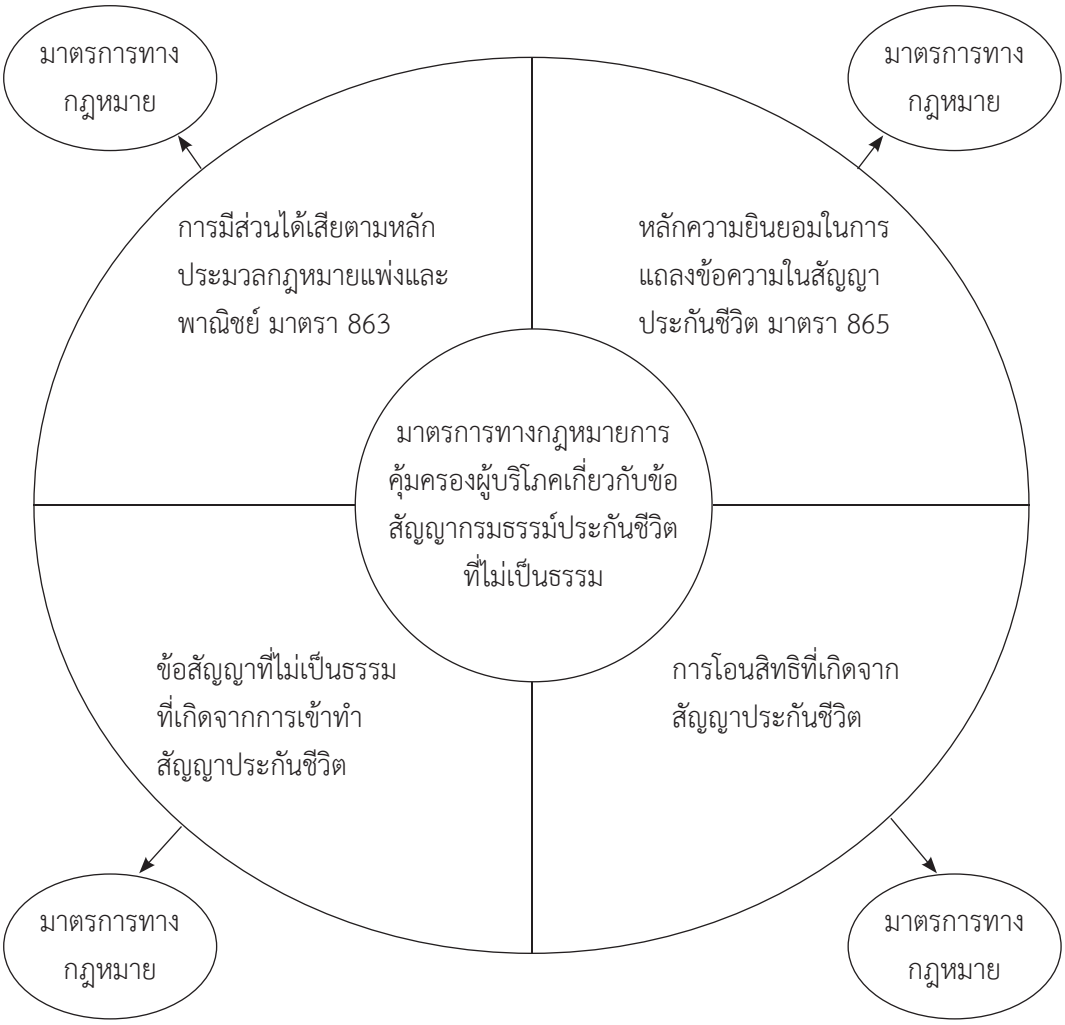
กรอบในการวิเคราะห์

ในการวิเคราะห์มาตรการทางกฎหมายการคุ้มครองผู้บริโภคเกี่ยวกับข้อสัญญากรมธรรม์ประกันชีวิตที่ไม่เป็นธรรม ผู้เขียนได้นำเอาแนวคิด ทฤษฎี และกฎหมายที่เกี่ยวข้องมาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ดังนี้

1. ความหมายของการประกันชีวิต
2. ลักษณะทั่วไปของการประกันชีวิต
3. ส่วนได้เสียในเหตุประกันชีวิต
4. แนวคิดการประกันชีวิตและการกำกับดูแลการประกอบธุรกิจประกันชีวิต
5. แนวคิดการคุ้มครองผู้บริโภค
6. แนวคิดเกี่ยวกับหลักเสรีภาพการทำสัญญา
7. แนวคิดเกี่ยวกับข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม
8. หลักความศักดิ์สิทธิ์ในการแสดงเจตนา
9. หลักเสรีภาพในการแสดงเจตนา
10. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เรื่องประกันชีวิต
11. พระราชบัญญัติข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540

ผลการวิเคราะห์

จากการนำความหมายของประกันชีวิต ลักษณะทั่วไปของการประกันชีวิต ส่วนได้เสียในเหตุประกันชีวิต แนวคิดการประกันชีวิตและการกำกับดูแลการประกอบธุรกิจประกันชีวิต แนวคิดการคุ้มครองผู้บริโภค แนวคิดเกี่ยวกับหลักเสรีภาพการทำสัญญา แนวคิดเกี่ยวกับข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม หลักความศักดิ์สิทธิ์ในการแสดงเจตนา หลักเสรีภาพในการแสดงเจตนา ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เรื่องประกันชีวิต และพระราชบัญญัติข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 ซึ่งเป็นกรอบในการวิเคราะห์ดังกล่าวข้างต้น มาใช้ในการวิเคราะห์มาตรการทางกฎหมายทั้ง 4 ข้อ ได้แก่ (1) การมีส่วนได้เสียตามหลักตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 863 (2) หลักความยินยอมในการแถลงข้อความในสัญญาประกันชีวิต มาตรา 865 (3) ข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมที่เกิดจากการเข้าทำสัญญาประกันชีวิต และ (4) การโอนสิทธิที่เกิดจากสัญญาประกันชีวิต จึงทำให้ผู้เขียนได้ผลการวิเคราะห์มาตรการทางกฎหมายการคุ้มครองผู้บริโภคเกี่ยวกับข้อสัญญากรมธรรม์ประกันชีวิตที่ไม่เป็นธรรม ดังนี้

ภาพ 2 ผลการวิเคราะห์

มาตรการทางกฎหมายการคุ้มครองผู้บริโภคเกี่ยวกับข้อสัญญากรมธรรม์ประกันชีวิตที่ไม่เป็นธรรม ที่ยังไม่มีมาตรการทางกฎหมายการคุ้มครองเกี่ยวข้องกับสัญญาที่ไม่เป็นธรรมตามพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 พบว่า สภาพสังคมไทยปัจจุบันพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมยังมีความจำเป็นต้องมีอยู่เพื่อคุ้มครองประชาชนผู้บริโภคหรือคู่สัญญาฝ่ายที่อ่อนแอกว่า จึงต้องมีการแก้ไขกฎหมายที่เป็นเครื่องมือควบคุมข้อสัญญาที่ไม่เป็นการขัดแย้งกับหลักเสรีภาพในการทำสัญญาและหลักเศรษฐศาสตร์เสรีนิยม หากบุคคลใดเข้าทำสัญญาที่เสียเปรียบต่ออีกฝ่ายหนึ่งอย่างมากโดยรู้และเข้าใจในสัญญานั้น เพราะการรับเอาสัญญาที่เสียเปรียบเกิดจากความสมัครใจและเห็นว่าข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมในเนื้อหาจึงจะถูกลบล้างหรือเปลี่ยนแปลงได้ก็ต่อเมื่อเกิดจากความไม่เป็นธรรมในกระบวนการทำสัญญาเท่านั้น พระราชบัญญัติฉบับนี้จึงต้องมีบทบัญญัติอย่างชัดเจนว่าข้อสัญญาใดที่จะถือว่าไม่เป็นธรรมนั้นจะต้องประกอบด้วยความไม่เป็นธรรมทั้งในเนื้อหาของข้อสัญญาและในกระบวนการทำสัญญา ซึ่งพระราช

บัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 ไม่ได้มีบทบัญญัติในลักษณะดังกล่าว จึงจำเป็นต้องมีมาตรการทางกฎหมายการคุ้มครองผู้บริโภคเกี่ยวกับข้อสัญญากรมธรรม์ประกันชีวิตที่ไม่เป็นธรรมให้มีความชัดเจน ดังนี้

1. ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 863 ซึ่งส่วนได้เสียที่เอาประกันภัย หมายถึง การที่บุคคลใดก็ตามเมื่อเหตุการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งเกิดความเสียหายขึ้น ย่อมมีส่วนได้เสียที่จะได้รับประโยชน์หรือมีส่วนที่จะต้องเสียหายจากเหตุการณ์นั้นซึ่งอาจมีส่วนได้เสียทางตรงหรือทางอ้อมก็ถือได้ว่าบุคคลผู้มีส่วนได้เสีย บุคคลทุกคนย่อมมีส่วนได้เสียในชีวิตของตนเองจึงสามารถทำประกันชีวิตของตนเองได้ แต่การทำสัญญาประกันชีวิตบุคคลอื่น ผู้ที่จะทำประกันชีวิตบุคคลอื่นได้นั้นจะต้องมีความสัมพันธ์กับบุคคลที่ตนนำเอาชีวิตของเขาไปกำหนดเงื่อนไข ในมาตรา 863 ที่ได้กล่าวถึงผู้มีส่วนได้เสียนั้น ยังไม่ครอบคลุมถึงประโยชน์ของการทำสัญญาประกันชีวิตบุคคลอื่นและไม่สามารถสนองตอบข้อเรียกร้องทางสังคมได้ การทำสัญญาประกันชีวิตของตนเอง บุคคลทุกคนย่อมมีส่วนได้เสียในชีวิตของตนเองโดยไม่จำกัด แต่ถ้าเป็นการทำสัญญาประกันชีวิตของบุคคลอื่น สัญญาประกันชีวิตนั้นจะเกิดขึ้นได้ บุคคลที่จะทำสัญญาประกันชีวิตได้ให้แก่บุคคลอื่น ต้องมีความสัมพันธ์กับบุคคลที่ตนจะเอาประกันชีวิตถึงขนาดที่เรียกได้ว่ามีส่วนได้เสียในชีวิตของบุคคลนั้น จึงจะถือได้ว่าผู้เอาประกันมีส่วนได้เสียในเหตุที่เอาประกันไว้ตามกฎหมาย เช่น คู่สมรสหรือผู้มีความสัมพันธ์ในทางธุรกิจ จะเห็นได้ว่า หลักส่วนได้เสียได้ปิดกั้นประโยชน์ในการทำสัญญาประกันชีวิตซึ่งติดเงื่อนไขในเรื่องของหลักส่วนได้เสียไว้อยู่มากในปัจจุบัน

2. หลักการยินยอมในการแถลงข้อความในสัญญาประกันชีวิต มาตรา 865 หลังจากที่ผู้เอาประกันทำสัญญาประกันชีวิตไปแล้ว ถ้าสืบทราบว่าผู้เอาประกันไม่เปิดเผยข้อความจริงหรือแถลงข้อความจริงอันเป็นเท็จในส่วนที่เป็นสาระสำคัญขณะทำสัญญาประกันชีวิต และทำให้บริษัทบอกยกเลิกการทำสัญญาประกันชีวิตได้ยังไม่มีมาตรการที่ชัดเจนในการบอกยกเลิกสัญญาการทำประกันชีวิต ประกอบกับระยะเวลาในการบอกเลิกสัญญานั้นเป็นระยะเวลา 5 ปี และในหลักการยินยอมในการแถลงข้อความจริงในสัญญาประกันชีวิตนั้นยังไม่มีรายละเอียดชัดเจนเพื่อเป็นมาตรการทางกฎหมายแบบเดียวกันที่จะครอบคลุมไปถึงตัวแทนการขายประกันชีวิตเพื่อให้ผู้เอาประกันภัยมีความเข้าใจในหน้าที่เปิดเผยข้อความจริงโดยไม่ต้องอาศัยการตีความดังเช่นที่เกิดขึ้นในบทบัญญัติปัจจุบัน เมื่อกฎหมายมีความชัดเจนก็จะก่อให้เกิดความเป็นธรรมเพราะคู่กรณีทั้งสองฝ่ายได้ยึดถือหลักเดียวกัน โดยการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 865 โดยเพิ่มเติมข้อความเป็นวรรคสามให้มีข้อความดังนี้ “การไม่เปิดเผยข้อความจริงตามวรรคแรก ถ้าเป็นการใช้ดุลพินิจของตัวแทนฝ่ายผู้รับประกันภัยจะถือเป็นการไม่เปิดเผยข้อความจริงหาได้ไม่”

3. พระราชบัญญัติข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พระราชบัญญัติฉบับนี้จะต้องมีการบัญญัติให้ชัดเจนว่าข้อสัญญาใดที่จะถือว่าไม่เป็นธรรมนั้นต้องประกอบด้วยความไม่เป็นธรรมทั้งในเนื้อหาของสัญญาและในกระบวนการทำสัญญา เพราะหากบุคคลใดเข้ารับข้อสัญญาที่เสียเปรียบต่ออีกฝ่ายหนึ่งเป็นอย่างมากโดยรู้และเข้าใจข้อสัญญานั้น ก็ไม่อาจอ้างได้ว่าข้อสัญญานั้นไม่เป็นธรรม ในการคุ้มครองประชาชนผู้บริโภคหรือคู่สัญญาฝ่ายที่อ่อนแอกว่ายังเป็นสิ่งจำเป็น พระราชบัญญัติฉบับนี้จะเป็นกฎหมายที่มีข้อเสียจำกัดอยู่จึงจำเป็นต้องมีมาตรการทางกฎหมายให้เกิดผลดีขึ้นแก่ผู้บริโภค พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 แก้ไขปัญหาด้านความไม่เป็นธรรมของสัญญาประกันชีวิต แต่การบังคับใช้ในเรื่องของผลคำพิพากษานั้นสามารถบังคับได้เฉพาะคู่กรณีเท่านั้นไม่สามารถคุ้มครองไปยังบุคคลภายนอกได้ ดังนั้น จึง

ต้องปรับปรุงขอบเขตของข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมตามมาตรา 4 โดยที่มาตรา 4 เป็นบทบัญญัติทั่วไปของพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 ได้กำหนดขอบเขตของข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม จึงสมควรเพิ่มเติมบทบัญญัติของกฎหมายให้เปิดกว้าง กำหนดให้การทำสัญญาในลักษณะใดก็ตามที่มีกระบวนการในการทำสัญญาที่ไม่เป็นธรรม และมีเนื้อหาของข้อสัญญาที่ทำให้เกิดการได้เปรียบเสียเปรียบกันมากเกินสมควรให้ถือว่าเป็นข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมไม่ว่าจะปรากฏในข้อสัญญาใด ซึ่งถือเป็นการเปิดช่องให้มีการใช้กฎหมายนี้อย่างครอบคลุมและอย่างทั่วถึงมากยิ่งขึ้น

4. การโอนสิทธิในสัญญาประกันชีวิต การทำสัญญาประกันชีวิตนั้น เมื่อได้ทำแล้วผู้เอาประกันชีวิตจะระบุหรือเปลี่ยนแปลงผู้รับประโยชน์ในสัญญาประกันชีวิต จะต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตซึ่งเป็นบุคคลที่ถูกนำเอาชีวิตของตนไปกำหนดเป็นเงื่อนไขในการจ่ายเงินของผู้รับประกันเมื่อมรณะภัยที่เกิดขึ้น ในการโอนสิทธิในสัญญาประกันชีวิตนั้น ข้อกฎหมายยังเป็นปัญหาด้านการให้ความยินยอมจึงจำเป็นต้องมีมาตรการทางกฎหมายการโอนสิทธิในสัญญาประกันชีวิต ซึ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 891 กำหนดข้อยกเว้นว่า หากผู้เอาประกันภัยได้ส่งมอบกรมธรรม์ให้แก่ผู้รับประโยชน์ไปแล้ว และผู้รับประโยชน์ได้บอกกล่าวเป็นหนังสือไปยังผู้รับประกันภัยแล้วว่าตนจำนงจะถือเอาประโยชน์แห่งสัญญานั้น ผู้ถูกเอาประกันชีวิตไม่สามารถโอนประโยชน์จากสัญญาประกันชีวิตนั้นได้อีก หากให้ผู้รับประโยชน์เริ่มต้นทำสัญญาพร้อมกับผู้เอาประกันภัยในขณะเข้าทำสัญญา การทำสัญญาประกันชีวิตเมื่อบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตได้ให้ความยินยอมในสัญญาประกันชีวิตซึ่งทำให้สัญญาประกันชีวิตเกิดมีผลบังคับขึ้นแล้วเมื่อจะโอนสิทธิที่เกิดจากสัญญาประกันชีวิตดังกล่าว ได้แก่ สิทธิของผู้รับประโยชน์ก่อนเหตุการณ์ที่เอาประกันภัยไว้

ดังนั้น จึงต้องทำการศึกษาเรื่องมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้บริโภคเกี่ยวกับข้อสัญญากรมธรรม์ประกันชีวิตที่ไม่เป็นธรรม การเพิ่มมาตรการทางกฎหมายที่จะให้ครอบคลุมการในคุ้มครองผู้บริโภคการทำสัญญาประกันชีวิตในประเทศไทยปัจจุบัน โดยส่วนใหญ่แล้วความเข้าใจง่ายในการทำสัญญาประกันชีวิต แต่เมื่อเกิดเหตุการณ์ต่างๆ เกิดขึ้นไปใช้สิทธิเรียกร้องแล้ว แต่ไม่ได้รับความเป็นธรรมจากสัญญาประกันชีวิตที่ได้ทำไว้ จึงจำเป็นต้องมีมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้บริโภคเกี่ยวกับข้อสัญญากรมธรรม์ประกันชีวิตที่ไม่เป็นธรรม นำไปสู่ความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

บทสรุป

มาตรการทางกฎหมายการคุ้มครองผู้บริโภคเกี่ยวกับข้อสัญญากรมธรรม์ประกันชีวิตที่ไม่เป็นธรรมในประเด็นที่เกิดขึ้นนั้นที่ต้องนำไปสู่การแก้ไขและเพิ่มเติมกฎหมายที่มีอยู่ในปัจจุบัน ให้มีหลักประกันในการคุ้มครองให้เหมาะสม รูปแบบการทำสัญญาประกันชีวิตนั้นเป็นสัญญาสำเร็จรูป ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 863 เรื่องหลักส่วนได้เสียบุคคลต้องวิเคราะห์ถึงหลักส่วนได้เสียนั้นอาจแบ่งออกเป็นการประกันชีวิตตนเอง และการประกันชีวิตบุคคลอื่น ซึ่งเป็นประเด็นที่น่าสนใจเนื่องจากกฎหมายประกันภัยมิได้มีส่วนได้เสียในเหตุที่ประกันภัยไว้ สัญญาประกันภัยย่อมไม่ผูกพันกับคู่สัญญา จึงต้องอาจดูแนวทางคำพิพากษาเป็นเรื่องๆ ไป ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 865 ในเรื่องการแถลงข้อความจริงควรเพิ่มหลักความยินยอมซึ่งเป็นผลดีที่ผู้เอาประกันชีวิตจะให้ผู้รับประกันภัยใช้ความระมัดระวังในการพิจารณารอบคอบยิ่งขึ้น ในการเข้าทำสัญญาโดยที่ผู้เอาประกันชีวิตไม่มีอำนาจต่อรองขอปรับเปลี่ยนข้อสัญญาได้ นอกจากนี้ พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญา

ที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 มาตรา 4 ถือเป็นหลักทั่วไปในการวินิจฉัยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมในสัญญาผู้บริโภค สัญญาสำเร็จรูป และสัญญาขายฝาก ทั้งนี้ในสัญญาประกันชีวิตการให้ความคุ้มครองด้านสัญญาโดยกำหนดธุรกิจควบคุมสัญญาการติดต่อสัมพันธ์ทางสัญญา และมาตรการทางกฎหมายของประเทศไทยการประกอบวิชาชีพนายหน้าประกันชีวิตในการเสนอขายกรมธรรม์ประกันชีวิตได้เกิดขึ้นหลากหลายช่องทาง เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นและมีมาตรการทางกฎหมาย ที่ประกาศใช้เมื่อขึ้นสู่ชั้นศาลยังเป็นเรื่องหลักอ้างอิงเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ของการแสดงเจตนาและเสรีภาพในการเข้าทำสัญญาทำให้เกิดการเอาเปรียบผู้บริโภคมากขึ้นและทำให้ผู้บริโภคไม่ได้รับความเป็นธรรม จึงจำเป็นต้องหามาตรการทางกฎหมายเพื่อคุ้มครองผู้บริโภคดังกล่าว

ข้อเสนอแนะ

1. รัฐควรเพิ่มมาตรการในการรับรองผู้บริโภคด้านข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม ให้มีส่วนร่วมในการกำหนดข้อสัญญากับผู้ประกอบธุรกิจประกันภัย ทั้งยังเป็นการป้องกันปัญหาที่จะบังคับใช้ของสัญญาประกันชีวิต

2. ควรเพิ่มเติมบทบัญญัติของกฎหมายในหมวดสัญญาประกันชีวิต โดยกำหนดบทเฉพาะสำหรับกรณีที่มีการทำสัญญาประกันชีวิตด้วยเหตุแห่งความทรงชีพหรือมรณะของผู้อื่น เพิ่มเติมความชัดเจนเกี่ยวกับการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างผู้เอาประกันและผู้ถูกเอาประกันชีวิต โดยกำหนดเงื่อนไขความเดือดร้อนหรือผลประโยชน์ที่จะได้รับหากผู้ถูกเอาประกันตายหรือยังมีชีวิตอยู่ และในการพิจารณาส่วนได้เสียในสัญญาประกันชีวิตของบริษัทประกันชีวิตอาจพิจารณาบุคคลดังต่อไปนี้ให้อยู่ในฐานะที่เอาประกันชีวิตกันได้ ได้แก่ คู่หมั้น คู่สมรส สามีภริยาที่ไม่ได้จดทะเบียนสมรสแต่อุปการะส่งเสียเลี้ยงดูบิดามารดากับบุตร

3. ปัจจุบันได้มีกฎหมายพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 แก้ไขด้านความไม่เป็นธรรมของสัญญาประกันชีวิตอยู่แล้ว แต่การบังคับใช้ในเรื่องผลคำพิพากษานั้นสามารถบังคับได้เฉพาะคู่กรณีเท่านั้น ไม่สามารถคุ้มครองไปยังบุคคลภายนอกได้ ดังนั้น หากมีการนำกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคมาใช้บังคับจะทำให้ผู้บริโภคได้รับความเป็นธรรมมากขึ้นและยังมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป ทั้งยังเป็นการแก้ปัญหาความไม่เป็นธรรมที่ต้นเหตุ

4. ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 865 โดยยกเลิกความเดิมและให้ใช้ความต่อไปนี้ แทนมาตรา 865 วรรคแรก ถ้าในเวลาทำสัญญาประกันภัย ผู้เอาประกันภัยก็ดีหรือในกรณีประกันชีวิตบุคคลอันการใช้เงินย่อมอาศัยความทรงชีพหรือมรณะของเขานั้นก็ดี รู้อยู่แล้วละเว้นเสียไม่เปิดเผยข้อความจริงหรือว่ารู้อยู่แล้วแถลงข้อความเป็นเท็จ ซึ่งอาจจะได้จูงใจผู้รับประกันภัยให้เรียกเบี้ยประกันภัยสูงขึ้นอีกหรือบอกปัดไม่ยอมทำสัญญาไซร้ ท่านว่าสัญญานั้นเป็นโมฆียะ

แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 865 วรรคสอง การใช้สิทธิบอกล้างสัญญาตามวรรคหนึ่งถ้าผู้รับประกันภัยมิได้ใช้สิทธิบอกล้างภายในกำหนดหนึ่งเดือนนับแต่วันที่ผู้รับประกันภัยทราบมูลอันจะบอกล้างได้หรือมิได้ใช้สิทธินั้นภายในกำหนดสองปีนับแต่วันทำสัญญาก็ดี ท่านว่าสิทธินั้นเป็นอันระงับสิ้นไป

References

Archarthongsuk, O. (1993). *The control and solving problems on unfair contract terms.* Master's of Laws, Chulalongkorn University. [In Thai]

Hemarajata, C. (1994). *Civil and commercial law.* Amarin Printing. [In Thai]

Hemarajata, C. (2008). *Explanation of the Civil and Commercial Code on Insurance.* Winyuchon. [In Thai]

Hemarajata, C. (1992). *The Law on contracts.* Chulalongkorn University Press.

Nanakorn, P. (2000). *The Law on unfair contract Terms: A new comparative analysis..* Thammasat Laws Journal, 30(4), 546-588) [In Thai]

Paksa, T. (2017). *Insurance law.* Faculty of Law, Thaksin University. [In Thai]

Phakdithanakul, J. (1999). *Summary of the Unfair Contract terms Act B.E.* 2540. n.p. [In Thai]

Sotthibandhu, C. (2000). *Explanation of juristic law principles, contracts.* Winyuchon.

Sotthibandhu, S. C. (2009). *Explanation of legal acts-contracts* (14th ed.). Winyuchon. [In Thai]

Thapapal, D. (1999). *Consumer behavior.* Rung Rueang San. [In Thai]

Thirawat, D. (1999). *Contract Law: New status of the current contract and unfair contract clauses issues.* 2nd ed. Thammasat University Press. [In Thai]

Tingsaphat, J. (2009). *Civil and commercial law on insurance* (13th ed.). Thammasat University Press. [In Thai]

Wattanakul, S. (1985). Interest in insurance contracts. *Thammasat Laws Journal, 15*(2), 84. [In Thai]

Wongwattanasan, C. (2010). *Consumer protection law.* Winyuchon [In Thai]

Ph.D. in Social Sciences Journal Vol. 11 No. 2 (May - August 2021)

DOI: 10.14456/phdssj.2021.24

Received:	February	1, 2019
Revised:	August	26, 2021
Accepted:	August	28, 2021

ASEAN Tourism Management for High-End Tourists

Yuphadee Yaemsuksawat[1]

Abstract

The objective of the article was to analyze ASEAN tourism management for high-end tourists by assessing the competitive environment of tourists to increase competitiveness and advantage. The principle of Five Forces Model of Michael E. Porter was a tool for analysis to verify competence in a competitive business environment.

The results of the analysis found that the competitive environment and business opportunities; (1) intensity of rivalry; there are many existing competitors causing quite a lot of market shares. (2) bargaining power of buyers; it is quite large because there are more other products and services that can substitute. (3) bargaining power of suppliers : they can be replaced by other products but each replacement incurs both direct and indirect costs which was an obstacle for replacement. (4) New entrants are recurring all the times which was necessary to create a unique identity to enhance competitive advantages; and (5) substitute product is a part of the effect which must be attended by monitoring the situation, research and development to create a competitive advantage.

From the analysis of these five forces, entrepreneurs must create a competitive strategy to create opportunities and protect against threats that were caused by the external competitive environment that affects to the business.

Keywords: Tourism Management; Tourism; ASEAN; High-end Tourist; Tourist

Type of Article: Academic Article

Cite this article as:

Yaemsuksawat, Y. (2021). ASEAN tourism management for high-end tourists. *Ph.D. in Social Sciences Journal, 11*(2), 310-320.

[1] Doctor Public Administration (International Program), Faculty of Social Sciences,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
79 Moo 1 Phahonyothin Road, Lam Sai, Wang Noi, Phra Nakhon Si Ayutthaya, 13170, Thailand
Email: bowwill@hotmail.com

การจัดการการท่องเที่ยวอาเซียนสำหรับนักท่องเที่ยวที่มีกำลังซื้อสูง

ยุภดี แหยมสุขสวัสดิ์[1]

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การจัดการท่องเที่ยวอาเซียนสำหรับนักท่องเที่ยวที่กำลังซื้อสูง โดยประเมินสภาพแวดล้อมการแข่งขันของนักท่องเที่ยว เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและความได้เปรียบ โดยใช้แนวคิด Five Forces Model ของ Michael E. Porter เป็นเครื่องมือสำหรับการวิเคราะห์ในการตรวจสอบความสามารถจากสภาพแวดล้อมการแข่งขันทางธุรกิจ ผลการวิเคราะห์ พบว่า สภาพแวดล้อมในการแข่งขันและโอกาสทางธุรกิจ ด้าน (1) คู่แข่งรายเดิมในอุตสาหกรรม มีคู่แข่งเดิมหลายราย ทำให้มีส่วนแบ่งทางการตลาดค่อนข้างมาก (2) อำนาจการต่อรองของลูกค้า มีค่อนข้างมากเพราะมีสินค้าและบริการอื่นทดแทนจำนวนมากขึ้น (3) อำนาจต่อรองของผู้ขาย สามารถเปลี่ยนไปใช้สินค้าอื่นได้ แต่การเปลี่ยนแต่ละครั้งต้องเสียค่าใช้จ่ายทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการเปลี่ยนแปลง (4) ผู้เข้ามาใหม่ เกิดขึ้นเรื่อย ๆ จึงต้องสร้างเอกลักษณ์เพื่อเสริมความได้เปรียบทางการแข่งขัน และ (5) สินค้าหรือบริการทดแทน เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดผลกระทบส่วนหนึ่ง ซึ่งต้องเฝ้าระวังโดยการติดตามสถานการณ์ วิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน จากการวิเคราะห์ปัจจัยทั้งห้าประการนี้ ผู้ประกอบการต้องสร้างกลยุทธ์ทางการแข่งขันที่จะสร้างโอกาสและป้องกันภัยคุกคามซึ่งเกิดจากสภาพแวดล้อมทางการแข่งขันภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อธุรกิจ

คำสำคัญ: การจัดการการท่องเที่ยว; การท่องเที่ยว; อาเซียน; นักท่องเที่ยวที่มีกำลังซื้อสูง; นักท่องเที่ยว
ประเภทบทความ: บทความวิชาการ

การอ้างอิง:
ยุภดี แหยมสุขสวัสดิ์. (2564). การจัดการการท่องเที่ยวอาเซียนสำหรับนักท่องเที่ยวที่มีกำลังซื้อสูง. *วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, 11*(2), 310-320.

[1] หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต (หลักสูตรนานาชาติ) คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170, ประเทศไทย
79 หมู่ 1 ถนนพหลโยธิน ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา 13170, ประเทศไทย
อีเมล์: bowwill@hotmail.com

Introduction

Tourism highlights as one of the fastest-growing economic sectors within the service economy and the main source of foreign currency for a large number of countries, especially the countries in developing states around the world. (Fernando, 2021)

The ASEAN region ranked nine countries; Singapore is ranked the best when compared with the competitiveness of ASEAN tourism. In 2019, Thailand received a total score of 4.5 points (out of 7.0 points), increased by 0.1 points, ranked 3rd in the ASEAN group under Singapore and Malaysia. (Calderwood & Soshkin, 2019) Thai tourism industry continuously generates income for the country. It is an important strategy for driving the economy. Causing the employment of villagers in the community. It is an important tool for distributing income to the local area and reducing the inequality of the people.

Thailand is facing increasing competition from neighboring countries such as Vietnam and Myanmar, the Thai the government has made visa procedures easier. For Chinese and Indian, the Thai government introduced a six-month multiple entry visa and reduced the visa-on-arrival charges. Tourist Visa is issued to applicants who wish to enter the Kingdom for tourism purposes. The validity of a visa is 3 months (single entry) or 6 months (multiple entries). Evidence of adequate finance (20,000 Baht per person or 40,000 Baht per family). The Visa processing fee is 1,000 Baht per entry (in the local currency). Upon arrival, travelers with this type of visa will be permitted to stay in Thailand for a period of not exceeding 60 days. (Ministry of Foreign Affairs, Kingdom of Thailand, 2019)

In addition, for visitors from 19 countries Thailand waived visa fees, while visitors from 52 countries, including the Netherlands, can stay up to 30 days in Thailand when entering via an international airport. Tourists entering via land border checkpoints from neighboring countries are granted a maximum stay of 15 days. These lenient visa policies make Thailand is an attractive country for both long-term tourism and short-term visits. The country's geographical location in the heart of mainland Southeast Asia and its relatively well-developed infrastructure make the country an important regional hub. (Royal Thai Embassy Rome, Republic of Italy, 2012)

It is a great opportunity for the 10 members countries of ASEAN to celebrate the rapid success of the Association of Southeast Asian Nations as a single destination for tourism under a variety of campaigns, which will promote ASEAN's strength and uniqueness. (Association of Southeast Asian Nations (ASEAN), 2015)

The target markets for promoting ASEAN's 50th Anniversary Tourism Campaign will be ASEAN CLMV, including Middle East Europe, North America, China, Japan, Korea, India, and Australia. The ASEAN Tourism Competitiveness Committee is responsible

for marketing campaigns to promote other campaigns. Campaigns of tourism is a part of the ASEAN Tourism Management Strategy to gain competitive advantage, create bargaining power of buyers and sellers including threats from various replacement products. (Kingdom of the Netherlands, 2017; Maria, Urata, & Intal, 2017)

The Tourism Authority of Thailand (TAT) brought the strength points to create the growth of the tourism industry under the pressure of the global fluctuate situation. And brought the advances in information technology to be utilized with maximum efficiency.

Presenting of the products and services that were unique in the Thai way. Especially, the development of product value added through the use of innovations combined with narratives that linked local wisdom and the creativity of the new generation for create activities that attract tourists to stay longer. (Siamrath, 2019)

Among the challenges and changes of technology, society and competition in various fields may affect the decisions of tourists. Tourism Authority of Thailand (TAT) defined key target groups which were the quality tourists who had high purchasing power and focus on value rather than price.

The idea of stimulating tourism all the year under the inspiration of three different seasons. The creative routes will use local vehicles were the tools of transferring tourism in 60 happiness routes nationwide. The destinations were linked the main and secondary tourism cities to communities that were ready to accommodate the tourists. It is very important to obtain cooperation from all relevant sectors for achieving this goal and truly create sustainable tourism. (Siamrath, 2019)

The five forces model is an analysis for understanding the environment that affects the business and understands the marketing and strategic planning correctly as well as creating a competitive advantage. When entrepreneurs face opportunities or threats, they can strengthen the promotion of the position of their business. (Porter, 1980

For this reason, the Five Forces Model of Michael, E. Porter was applied to develop the ASEAN tourism management with an advantage based on the recognition of high-end tourists which were the group of tourists can pay expensive to get good quality services. Addition can use the information of this article to improve the ASEAN tourism management to the readiness of the five dimensions of competition to be accepted in ASEAN.

Concept and Theory

The business environment was important to consider the strategic planning of the organization. Strategic planning will not be successful without analyzing the environment, the intensity of competition, and the

target market. Analyzing all five impact forces to know the strengths and weaknesses related to industry and competitors, visualized trends and threats in the industry, and known the trend of an industry that growing or declining. (Cronjé & du Plessis, 2020)

Thepthiamthat (2017); Cheng (2013); Pramanik and Rakib (2020) and Varelas and Georgopoulos (2017) The study included the review of the literature on the forces of competition as regards the analysis of the external microenvironment and Porter's five forces. It's an effective principle. and accepted widely.

Five Forces Model (Porter, 1980) was applied with ASEAN tourism industries for competitive advantages. These five factors indicated the opportunity to gain profit from businesses in industries. Thus, the impact or result of these 5 factors can always be changed that summarized follow as:

1. Intensity of Rivalry: Analyzed competitors in the same business both domestically and internationally because the free trade mechanism in globalization had capital movement rapidly maybe affect business operations, analyzing of competitor size, capacity, capital, market share, competitor strategy, and economic conditions affecting competition (Fehr & Falk, 1999)

2. Power of Buyers: Analyzed for known bargaining power of the consumer. If there is high competition in business and consumers have more choices, it maybe affects the business operations of the organization, especially, in terms of revenue and market share decreases.

3. Power of Suppliers: Analyzed the manufacturers who sold raw materials to the organization. If a business had to rely on a high producer, there will be a risk of more business operations because if the manufacturer is unable to deliver raw materials that affect the business operation.

4. New Entrants: Analyzed the difficult or easy to entrant of the new entrepreneurs.

If the entering of new entrepreneurs is easy to enter, it may be affected business operations easily.

5. Substitute Product: Analyzed the products and services of the organization that was had the opportunity to replace by other products and services which maybe affect to decrease in revenue from the sales of products and services and a decrease in market share in the future (Lovelock, 1996)

Globalization affects ASEAN society in the present which changes the lifestyle to tourism because they wanted less to work than per year. The development of quality of life was focus on tourism for relaxing by saw the good view, entertainment, shopping, learning and change the culture with the villager. Tourism in the community was created occupation and income which was useful for villagers and created the income into the country too. Therefore, the policy of tourism must focus on the good quality of

service, be aware of the value, confidence in the security, and the activities of health service which suitable for age.

Cultural tourism was the strong point and miracle in the perspective of tourists although Thai society will be change follow Globalization. Tourism businesses must create a distinctive point or value for the tourists feel the cost was worth with the something that they got from tourism. High-end tourists have the ability to afford and expect excellent service. The strategic planning must present the service that impresses this high-end tourist's group. Therefore, repeat visiting or telling other tourists will be visiting in the future.

Public Sector must push the policy of tourism to expand by a focus on quality tourists. The survey information was necessary for understood the behavior of tourists. The guideline of competitive advantage tourism must understand the style of tourists, threat the natural resource and environment, new products, new markets, image, and perception the image for the tourists will interesting in value of context among the tourism programs.

Analysis

ASEAN Tourism Market

Southeast Asia has rich and diverse set of natural and tangible and intangible cultural tourism resources located in both rural and urban areas. The region's 11 natural and 17 cultural heritage sites inscribed in the UNESCO World Heritage List highlight and reflect its unique heritage. Enmeshed with its natural heritage is a rich and diverse endemic ethnic culture with overlays of Arab, Chinese, Indian, and European influences. Buddhist, Hindu, Muslim, and Christian religious traditions, and vernacular architecture, music, literature, and indigenous knowledge enrich the region and add to the appeal of its outstanding natural heritage, its rural landscapes, and its vibrant urban centers. (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO), 2020)

The main weaknesses are in the areas of infrastructure and business environment, regulatory framework, and human resources. Developing quality tourism destinations and products remains a major challenge for ASEAN. The weak performance of the less developed Member States are reflected in the asymmetric nature of the distribution of tourism flows within the region. The challenge, therefore, is to raise the competitiveness of the tourism sector in the affected Member States to bring about a more inclusive distribution of benefits relative to factors such as population and resource capacity. Thus, the focus areas to raise competitiveness are marketing, product development, investments, quality tourism, human resources, connectivity and infrastructure, and travel facilitation.

The challenge of the vision going forward is to give more attention to promoting ASEAN sub-regional destinations and circuits targeting more inclusive and measurable tourism outcomes. There are already destination product development and marketing tourism programs in the Mekong, BIMP-EAGA and IMT sub-regions that need to be integrated into the ASEAN tourism framework and supported with technical assistance in the area of planning, policy, infrastructure, product development and marketing, capacity building and monitoring and evaluation.

The bigger challenge towards achieving high-quality standards is related to the development and implementation of the certification processes. The challenge is rooted in the fact that ASEAN countries have varying systems of certification and levels of priorities for delivering effective certification systems due to resource issues – funding and manpower as examples. In some countries, the certification is voluntary while in others it is mandatory. Likewise, as pointed out in the ATSP 2011-2015, there is a need to develop measurable standards and indicators for each of the areas and make them transparent to the tourists when they make decisions.

There is scope for ASEAN to collectively do more to strengthen the ASEAN focal points for consumer complaints, consider an information exchange mechanism between agencies responsible for tourism, strengthen cross-border redress mechanisms and consider an online system for complaints.

A major factor impeding the development of a more competitive tourism sector in ASEAN is the low quality and limited provision of air, sea and road connectivity infrastructure, particularly in the less developed destinations outside the main gateway areas of the region, as well as the basic destination infrastructure (including small-scale community-based infrastructure such as visitor information centers) necessary to support sustainable and inclusive growth.

There are still significant opportunities to connect a number of secondary gateways and sub-regional points to other ASEAN destinations and to the rest of the world by accelerating the development of airport infrastructure and removing barriers to free flow of people and goods across ASEAN. Together with enhanced travel facilitation programs, investments in connectivity and infrastructure will help ASEAN tourism stakeholders upscale and expand the development of regional tourism products and experience along regional tourism clusters or corridors. The provision of these infrastructure support facilities will also enable the engagement or participation of local communities in the tourism value chain along the tourism clusters or investment corridors.

High-end Thai Tourist

TAT's goal is to use social media to market Thailand as a premier destination for 'quality' tourists, both in the holiday

and business sectors. The agency wishes to change the country's perceived clichéd value-for-money label, to more of a luxury brand for regional and international tourists.

Thailand's travel industry leaders have voiced optimism that the healthy tourism the performance enjoyed will continue into the present, as the country's quality tourism strategy has paid off successfully.

They have developed both an online social presence and campaign to target four premium classes of visitors – weddings and honeymooners, avid golfers, eco-tourists and tourists seeking medical treatment.

Furthermore, to not disregard with the dramatic rise in mobile use with tourists, TAT now has 20+ mobile applications to help support this mushrooming international progression in the digital realm.

If the agency can get to know their visitors more intimately through digital media and its multi-channel outlets, they will be able to determine more accurately the wants, needs and lifestyle of their targeted high-end tourist.

The high-end tourist market is like any other market in that there are different niches of interest and styles. Creating a high-end market means that, collectively, high-end hospitality providers distinguish themselves from each other by selecting a niche segment for which they will cater and target the customers that will want services and experiences of that niche. For example, a business traveler may want a quiet and private hotel where they can both rest and concentrate in an open setting. In contrast, a high net worth jet-setting weekender may want a scene with lavish amenities and other guests interested in lively extravagant festivities. What is important is that hospitality and tourism agents cannot provide a one size fits all attitude to all high-end tourists, offering a luxury hotel alone; the focus needs to be on the individual experience itself.

High-end tourists may prefer this sort of contact, placing a lot of weight on the trusted referrers and interests of their inner circles communicated on user-friendly and preferred platforms such as Instagram, Facebook, or Pinterest (or We Chat and Weibo in the case of the Chinese segment), making it more effective to market to them. These programs and websites are particularly effective at driving emotion through a targeted and often interactive advertisement with their visually captivating ads which may promote word of mouth recommendations that may potentially go viral to the benefit of creating the desired market.

At the core of creating a high-end tourist market is to execute an unparalleled guest stay experience resulting in high online ratings, positive reviews, and promotional postings. As high-end tourists are paying top dollar, the hotel experience needs to impress the customer right from the onset. For example, a well thought through check-in process designed to make the customer feel

as though they are in the comfort of a guest lounge rather in a queue at a ticketing booth. New guests should always be given access to their rooms with as little delay as possible and more broadly, guests should never be left feeling unattended upon arrival. Guests that are enjoying a positive stay are more likely to post images of their experience which can in turn drive interest in the hotel in a more genuine and organic way as well. This type of engagement will drive awareness and interest in the hotel and lead to greater numbers of new guests over time.

Conclusion

From a broader perspective, the goal is to make high-end customers aware of your high-end offerings and also to create a collective industry brand that speaks of the country as a whole. Thailand can create a high-end tourist market with the help of its "Discover Thainess" tourism campaign. Some ways to create this brand is through programs promoting the inherent aspects of Thai culture and charm, government endorsement and sponsorship in conferences and exhibitions to register high-end tour groups that provide top dollar cultural excursions to non-gateway markets that don't receive as many foreign inbound customers, making the experience inherently unique.

Ultimately it takes all the players in the industry working in unison to create a high-end tourist market from hotels, to attractions, to services, food, and shopping. That is where public endorsement and sponsorship of a high-end market are crucial in spearheading the development of a high-end tourist market. Government agencies can work with the private sector businesses on campaigns to drive awareness of the high-end market they are trying to create. On an individual level, each high-end hotel or tourist amenity needs to be clear on its unique niche and experience proposition and be sure to implement the experience in a world-class luxury manner. Making tourists' stay memorable in a positive way will create word-of-mouth referrals, an extremely valuable and effective method of creating the market for high-end tourists.

Recommendation

1. Public sector and the ASEAN tourism business must bring indicators that are the factors which pressure on the industrial sector to formulate guidelines for push the management policy to be the modern organization.

2. Public sector and the ASEAN tourism business must prioritize urgent needs to formulate policies for developing ASEAN tourism business to create competitive advantage.

References

Association of Southeast Asian Nations (ASEAN). (2015). *ASEAN Tourism Strategic Plan 2016-2025.* Retrieved from http://aec.utcc.ac.th/wp-content/uploads/2016/08/Asean-Tourism-Stratgic-Plan-2016-2025.pdf

Calderwood, L. U., & Soshkin, M. (2019). *The travel & tourism competitiveness Report 2019.* Travel and tourism at a Tipping Point. In World Economic Forum.

Cheng, D. S. (2013). Analyze the hotel industry in porter five competitive forces. *Journal of Global Business Management, 9*(3), 52-57.

Cronjé, D. F., & du Plessis, E. (2020). A review on tourism destination competitiveness. *Journal of Hospitality and Tourism Management, 45,* 256-265.

Fehr, E., & Falk, A. (1999). Wage rigidity in a competitive incomplete contract market. *Journal of Political Economy, 107*(1), 106-134.

Fernando, I. (2021). *Assessing the Competitiveness of Sri Lanka's Tourism in the COVID Period by Porter's Diamond Model. In Handbook of Research on Strategies and Interventions to Mitigate COVID-19 Impact on SME's* (pp. 1-22): IGI Global.

Lovelock, C. H. (1996). *Managing services.* Prentice- Hall.

Maria, R. S., Urata, S., & Intal, J. P. S. (2017). *The ASEAN economic community into 2025 and beyond.* Economic Research Institute for ASEAN and East Asia.

Ministry of Foreign Affairs, Kingdom of Thailand. (2019). *Issuance of Visa.* Retrieved from https://www.mfa.go.th/en/publicservice/5d5bcc2615e39c306000a316 [InThai]

Royal Thai Embassy Rome, Republic of Italy. (2012). *Summary of Countries and Territories entitled for Visa Exemption and Visa on Arrival to Thailand.* Retrieved from http://www.thaiembassy.it/index.php/en?catid=0&id=389 [In Thai]

Porter, M. E. (1980). *Competitive strategy: Techniques for analyzing industries and competitors.* Free Press.

Pramanik, S. A. K., & Rakib, M. R. H. K. (2020). Strategic analysis of competitiveness of travel and tourism in Bangladesh. *In Tourism Marketing in Bangladesh,* 87-108. Routledge.

Siamrath. (2019). *TAT pushes the target for year 63, revenue growth of 10%, punching heavy tour bags at Niche Market.* Retrieved from https://siamrath.co.th/n/89606 [In Thai]

Thepthiamthat, W. (2017). *The Development Model of ASEAN Tourism Marketing Management Advantages as Perceived by High End Thai Tourists.* (Dissertation) Bangkok: Faculty of Business Administration, Siam University. [In Thai]

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO). (2020). *World Heritage List.* Retrieved from https://whc.unesco.org/en/list/

Varelas, S., & Georgopoulos, N. (2017). Porter's competitive forces in the modern globalized hospitality sector–the case of a Greek tourism destination. *Journal of Tourism Research, 18,* 121-131.

DOI: 10.14456/phdssj.2021.25

Received:	June	13, 2019
Revised:	August	25, 2021
Accepted:	August	28, 2021

อิทธิพลของปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของผู้ผลิตสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (โอทอป) ในประเทศไทย

ธีรินทร์ สุรางค์ศรีรัฐ[1] ณัชชา กริ่มใจ[2]
ชนิดาภา ดีสุขอนันต์[3] ชลกนก โฆษิตคณิน[4]

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของตัวแบบกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และ (2) เพื่อศึกษาอิทธิพลของปัจจัยที่มีต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของผู้ผลิตสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (โอทอป) ในประเทศไทย โดยเก็บข้อมูลจากผู้ประกอบการธุรกิจผลิตภัณฑ์สินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ในประเทศไทย จำนวน 846ราย โดยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.816 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป Amos โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้าง และทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโมเดลสมการโครงสร้าง (Structure Equation Model--SEM)

ผลการวิจัย พบว่า (1) ดัชนีทุกตัวผ่านเกณฑ์มาตรฐาน ประกอบด้วย ดัชนี *p*- value = 0.295, CFI = 0.995, GFI = 0.976, AGFI = 0.958, RMSEA = 0.019, RMR = 0.022 ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่าผลการวิเคราะห์ที่ได้ครั้งนี้สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประประจักษ์ และ (2) จากผลการวิเคราะห์เส้นทางพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของผู้ผลิตสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (โอทอป) ในประเทศไทย ประกอบด้วย ปัจจัยบทบาทของภาครัฐเป็นปัจจัยที่อิทธิพลทางตรงต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันมากที่สุด รองลงมาคือ ปัจจัยการเป็นผู้ประกอบการขององค์การ และปัจจัยการจัดการการเปลี่ยนแปลงโดยมีขนาดอิทธิพลรวม 0.526, 0.418 และ 0.265 ตามลำดับ อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01

คำสำคัญ: ความได้เปรียบทางการแข่งขัน; ผู้ผลิตสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์; บทบาทของภาครัฐ; การจัดการการเปลี่ยนแปลง

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:

ธีรินทร์ สุรางค์ศรีรัฐ, ณัชชา กริ่มใจ, ชนิดาภา ดีสุขอนันต์ และชลกนก โฆษิตคณิน.(2564). อิทธิพลของปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของผู้ผลิตสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (โอทอป) ในประเทศไทย. *วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, 11*(2), 321-337.

[1] หลักสูตรบริหารธุรกิจดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี
16/10 ถนนเลียบคลองทวีวัฒนา แขวงทวีวัฒนา เขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร 10170, ประเทศไทย
อีเมล์: jui_teerin@hotmail.com
[2,3,4] คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

Influence of Causal Factors on Competitive Advantage for One Tambon One Product (OTOP) Manufacturer in Thailand

Teerin Surangsrirat[1] Natcha Krimjai[2]
Chanidapa Deesukanan[3] Chonkanok Kositkanin[4]

Abstract

This research aimed to (1) to examine the consistency of the causal model with the empirical data and (2) to study influences of casual factors on competitive advantage for One Tambon One Product (OTOP) manufacturers in Thailand by collecting the data from 846 OTOP manufacturers. Data was collected by questionnaire with reliability of 0.816. The data were analyzed using technical analysis by Amos data processing program software, using Structural Equation Model (SEM). The results of the research showed that (1) all indices passed standards consisting of p-value=0.295, CFI=0.995, GFI=0.976, AGFI=0.958, RMSEA=0.019, RMR=0.022. It can be concluded that the results of this analysis are consistent with the empirical data. (2) from the path analysis, it was found that factors influencing the competitive advantage of One Tambon One Product (OTOP) product manufacturers in Thailand, consisting of factor of government role, which is the most direct influence to the competitive advantage, followed by the factor of being an entrepreneur of the organization and change management factor with total influence size of 0.526, 0.418 and 0.265 respectively with a statistical significance level of 0.01.

Keywords: Influence of Causal Factors; Competitive Advantage; One Tambon one Product (OTOP) Manufacturer; Government of Role; Change Management

Type of Article: Research Article

Cite this article as:

Surangsrirat, T., Krimjai, N., Deesukanan, C., & Kositkanin, C. (2020). Influence of Causal Factors on Competitive Advantage for One Tambon One Product (OTOP) Manufacturer in Thailand. *Ph.D. in Social Sciences Journal, 11*(2), 321-337.

[1] Doctor of Business Administration Program, Bangkok Thonburi University
16/10 Khlong Thawi Watthana Road, Thawi Watthana, Bangkok 10170, Thailand
Email: jui_teerin@hotmail.com
[2,3,4] Faculty of Business Administration, Bangkok Thonburi University

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว การก้าวเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนของประเทศไทย ซึ่งมีเป้าหมายของการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียวโดยให้มีการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ การลงทุน และแรงงานมีฝีมือภายในอาเซียนอย่างเสรี รวมถึงการเคลื่อนย้ายเงินทุนที่เสรีมากขึ้น ในปีพุทธศักราช 2558 เป็นความท้าทายที่ผลักดันให้ผู้ประกอบการไทย ทั้งขนาดใหญ่ ขนาดกลางและขนาดย่อม และยังรวมไปถึงผู้ประกอบการระดับชุมชนด้วย ในการที่จะต้องเรียนรู้และปรับตัวรองรับความเปลี่ยนแปลงอันเกิดจากเปิดเสรีภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community --AEC) ที่จะมีผลกระทบต่อการดำเนินธุรกิจ ทั้งนี้ เพื่อลดความเสี่ยงที่อาจจะเป็นภัยคุกคามต่อธุรกิจ หรือแสวงหาโอกาสทางธุรกิจที่ท้าท้ายความสำเร็จ

ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ได้กล่าวถึงประเด็นการพัฒนาที่สำคัญเป็นกรอบในการจัดทำยุทธศาสตร์ต่อเนื่องจากที่ผ่านมา โดยมีสาระสำคัญประการหนึ่งในการมุ่งเน้นสร้างความตระหนักของการเตรียมความพร้อมของประเทศไทยต่อการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในด้านผลกระทบที่เกิดขึ้นจากความสามารถทางการแข่งขัน ที่เป็นตัวบ่งชี้ว่าประเทศไทยต้องเผชิญกับกระแสการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในระดับโลกและภายในประเทศที่ยังไม่สามารถผลักดันให้ยกลำดับการแข่งขันด้านเศรษฐกิจให้ทันต่อสังคมโลกกับการเปิดประตูการไร้พรมแดนที่เป็นอยู่เทคโนโลยีกระทบกับความเป็นอยู่ทางสังคม ขณะที่ประเทศไทยมีปัญหาด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีการวิจัย นวัตกรรมให้ขับเคลื่อนความสามารถทางการแข่งขันท่ามกลางข้อจำกัดมากมาย ที่ส่วนใหญ่เกิดจากองค์ความรู้ ทักษะสังคม การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรปัญหาอุปสรรคการพัฒนาประเทศจำเป็นต้องสร้างความรู้ความเข้าใจ ต่อการพัฒนาให้มีความมั่นคงมั่นคั่ง ยั่งยืน ซึ่งจากความผันผวนที่รวดเร็วสร้างผลกระทบชัดเจนต่อประเทศไทยในเชิงลบมากมาย ประเด็นความสำคัญข้างต้นสืบเนื่องถึงร่างกรอบยุทธศาสตร์แห่งชาติ ระยะ 20 ปี และนโยบายความมั่นคงแห่งชาติ (พ.ศ. 2558-2564) ที่ได้กำหนดการวางแผนยุทธศาสตร์ทางเศรษฐกิจเพื่อผลักดันให้ประเทศไทยปรับตัวในการสร้างความสามารถทางการแข่งขันให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม ปรากฏอย่างชัดเจนของการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติและนโยบายเรื่องสำคัญเร่งด่วนของรัฐบาลทั้งนี้ความสามารถทางการแข่งขันของประเทศไทยกับประเทศต่างๆพบว่าประเทศไทยอยู่ในระดับที่ต่ำทำให้ภาครัฐต้องเร่งกำหนดกรอบนโยบายและแนวทางในการพัฒนาประเทศ (Pongprasertchai, 2007)

ด้วยเหตุนี้เพื่อค้นหาสาเหตุอันส่งผลต่อความสามารถทางการแข่งขันที่จะนำไปสู่การสร้างรายได้ให้แก่ผู้ประกอบการ OTOP ที่ผลักดันเศรษฐกิจภายในประเทศให้เพิ่มขึ้นไปพร้อมกับศักยภาพของระดับความสามารถทางการแข่งขันให้แก่ประเทศไทย จากข้อค้นพบที่ว่าการนำทรัพยากรในทุนทางปัญญาทั้งหมดมาใช้ผลักดันเพื่อให้เกิดความได้เปรียบทางการแข่งขันมาสร้างสรรค์ร่วมกับความสามารถทางนวัตกรรมให้เกิดขึ้นในการพัฒนาปรับปรุงปรับเปลี่ยนผลิตภัณฑ์ กระบวนการทำงาน และแสวงหาวิธีการบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลง (Kianto, Andreeva, & Pavlov, 2013) เพื่อนำไปสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ผลิตภัณฑ์ให้แก่ชุมชนและผู้ประกอบการในการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน (Brockman & Morgan, 2003) ท้ายที่สุดนั้น ต้องคำนึงลักษณะขององค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงสอดคล้องกันในการที่เพื่อนำจะไปประยุกต์ใช้ในเกิดประโยชน์สูงสุด จึงคาดว่าปัจจัยเชิงสาเหตุที่ผลักดันประกอบด้วยปัจจัยหลายปัจจัย เช่น บทบาทของภาครัฐ ทุนทางปัญญา ความสามารถทางนวัตกรรม ความเป็นผู้ประกอบ การเปลี่ยนแปลง

ทางธุรกิจ และเพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของตัวแบบกับข้อมูลเชิงประจักษ์ผู้วิจัยจึงต้องการค้นหาปัจจัยที่ส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันมาพัฒนาเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ โดยหวังว่าผลที่ได้รับจะนำมาซึ่งประโยชน์และนำไปปรับใช้เป็นแนวทางการเสริมสร้างและพัฒนาความสามารถทางการแข่งขันของผู้ประกอบการ OTOP ในประเทศไทยให้มีศักยภาพสามารถสร้างเติบโตทางเศรษฐกิจภายในประเทศ และผลักดันระดับความสามารถทางการแข่งของประเทศให้เกิดความมั่งคั่งมั่นคงและการพัฒนาอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของตัวแบบกับข้อมูลเชิงประจักษ์ของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของผู้ผลิตสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (โอทอป) ในประเทศไทย

2. เพื่อศึกษาอิทธิพลของปัจจัยที่มีต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของผู้ผลิตสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (โอทอป) ในประเทศไทย

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้สังเคราะห์จากแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาสรุปเป็นตัวแปรที่ศึกษาในการวิจัย ดังต่อไปนี้ ตัวแปรแฝงภายนอก ประกอบด้วย 2 ปัจจัย ได้แก่ (1) ปัจจัยบทบาทของภาครัฐ และ (2) ปัจจัยการเป็นผู้ประกอบการขององค์การ ตัวแปรแฝงภายใน ประกอบด้วย 2 ปัจจัย คือ (1) ปัจจัยการจัดการการเปลี่ยนแปลง และ (2) ปัจจัยความได้เปรียบทางการแข่งขัน

ขอบเขตด้านประชากร คือผู้ประกอบการธุรกิจผลิตภัณฑ์สินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ในประเทศไทย ที่ขึ้นทะเบียนผู้ผลิต ผู้ประกอบการ OTOP ปี พ.ศ. 2561 เท่านั้น

ขอบเขตด้านระยะเวลาผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ตั้งแต่เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2561 ถึงเดือนเมษายน พ.ศ. 2562

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. สามารถนำโมเดลที่ได้จากการวิจัยนำไปปรับใช้เป็นแนวทางการเสริมสร้างและพัฒนาความสามารถทางการแข่งขันของผู้ประกอบการ OTOP ในประเทศไทยให้มีศักยภาพสามารถสร้างเติบโตทางเศรษฐกิจภายในประเทศ และผลักดันระดับความสามารถทางการแข่งของประเทศให้เกิดความมั่งคั่งมั่นคงและการพัฒนาอย่างยั่งยืน

2. สามารถนำผลการวิเคราะห์เส้นทางไปเป็นข้อมูลในการวางแผนปรับปรุงบริหารจัดการและพัฒนารูปแบบการตลาดให้สามารถแข่งขันได้ในสภาวะการแข่งขันในปัจจุบัน รวมทั้งการสร้างองค์ความรู้เชิงความคิดสร้างสรรค์ทางการตลาดให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บทบาทของภาครัฐกับความได้เปรียบทางการแข่งขัน

จากผลการวิจัยของ Sturgeon (2010) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาและปกครองชนกลุ่มน้อยในสิบสองปันนาประเทศจีน: อาข่าและเกษตรกรชาวสวนยาง พบว่านโยบายรัฐสนับสนุนให้การปลูกพืชเศรษฐกิจเพียงเพื่อยกระดับรายได้ให้แก่เกษตรกรชนกลุ่มน้อยเท่านั้นแต่นโยบายนี้กลับเป็นการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและสังคมโดยชนกลุ่มน้อยได้เป็นผู้ประกอบการโดยไม่คาดคิดและไม่ได้ตั้งใจ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Acquaah (2011) ศึกษาเกี่ยวกับกลยุทธ์ทางธุรกิจและความได้เปรียบในการแข่งขันในธุรกิจของครอบครัวในประเทศกานาบทบาทของความสัมพันธ์ของเครือข่ายทางสังคม พบว่าบทบาทของภาครัฐมีอิทธิพลทั้งในเชิงบวกและเชิงลบต่อทรัพยากรที่เป็น

ปัจจัยการผลิต และภาครัฐสามารถปรับเปลี่ยน ความต้องการภายในประเทศด้วยการกำหนดมาตรฐานสินค้า Ahmad (2014) ได้ศึกษากลยุทธ์ทางธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในระดับสากลจากธุรกิจที่ตั้งอยู่ในตลาดเกิดใหม่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้สรุปได้ว่า กลยุทธ์ที่สร้างความแตกต่างของความรู้ในระดับสากลที่เกี่ยวข้องกับผู้ประกอบการ SMEs ในบริบทของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายและมาตรการให้การสนับสนุนในระดับรัฐบาลเพื่อที่จะสร้างสภาพแวดล้อมที่ช่วยกระตุ้นให้เกิดความได้เปรียบการแข่งขันของผู้ประกอบการ กลยุทธ์ที่สร้างความแตกต่างของความรู้ในระดับสากลที่เกี่ยวข้องกับผู้ประกอบการ สรุปได้ว่าการสนับสนุนจากรัฐบาลจะมีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องในเชิงบวกกับการรับรู้ความช่วยเหลือของผู้ประกอบการ จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้น ผู้วิจัยมีจุดประสงค์เพื่อที่จะทำความเข้าใจให้ชัดเจนด้วยการศึกษาถึงบทบาทของภาครัฐกับความได้เปรียบทางการแข่งขันจึงสามารถแสดงกรอบแนวคิด และสมมติฐานการวิจัยที่ 1 บทบาทของภาครัฐมีอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมเชิงบวกต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน

ความเป็นผู้ประกอบการขององค์การกับความได้เปรียบทางการแข่งขัน

ความเป็นผู้ประกอบการ เป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความได้เปรียบเชิงการแข่งขันรวมทั้งความอยู่รอดขององค์การธุรกิจต่างๆ ในยุคที่มีการแข่งขันสูง (Chen, Tang, Jin, Xie, & Li, 2014) หรืองานวิจัยของ Bakar and Mahmood (2014) ที่ศึกษาหน่วยงานด้านการศึกษา(ระดับมหาวิทยาลัย)และพบว่า โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของความเป็นผู้ประกอบการขององค์การและผลการดำเนินงานมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ การที่ผู้ประกอบการมีคุณลักษณะของการเป็นผู้ประกอบการมากขึ้นเท่าใดจะส่งผลให้วิสาหกิจมีความเจริญเติบโตมากยิ่งขึ้นนั้น พบว่าสอดคล้องกับ Awang, Asghar, and Subari (2010) ที่พบว่าคุณลักษณะของการเป็นผู้ประกอบการส่งผลต่อการเจริญเติบโตและประสิทธิภาพของธุรกิจ นอกจากนั้นยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Harms (2009) ที่ศึกษาพบว่าคุณลักษณะของการเป็นผู้ประกอบการเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการพัฒนาความสามารถในการดำเนินงานและทำให้ธุรกิจเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้น การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมีจุดประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของผู้ผลิตสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (โอทอป) ในประเทศไทย แสดงกรอบแนวคิด และสมมติฐานการวิจัยที่ 2 ความเป็นผู้ประกอบการขององค์การมีอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมเชิงบวกต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน

การจัดการการเปลี่ยนแปลงกับความได้เปรียบทางการแข่งขัน

จากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีโดยเฉพาะเทคโนโลยีสารสนเทศ ผู้ประกอบการทั้งหลายจึงมุ่งที่จะสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันเพื่อตอบสนองความพึงพอใจของลูกค้าและเพื่อความอยู่รอดของธุรกิจจากแนวความคิดของ Kerdpitak, Tienthai, Budsaba, and Laptaned (2012) กล่าวไว้ว่าความสามารถของอุตสาหกรรมมีประเด็นสำคัญที่ทำให้เกิดความได้เปรียบเหนือกว่าคู่แข่งขันต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ เพื่อให้สามารถ ตอบสนองความต้องการของลูกค้าสอดคล้องกับที่ Davidson (2013) ได้กล่าวไว้ว่านวัตกรรมถือเป็นกลยุทธ์สำคัญที่จะทำให้องค์การสร้างความแตกต่างที่นำไปสู่ความได้เปรียบทางการแข่งขันได้ จากผลงานวิจัยของ Bustinza, Bigdeli, Baines, and Elliot (2015) พบว่า การ

จัดการการเปลี่ยนแปลงรูปแบบและการเปลี่ยนแปลงขององค์การจากการขายสินค้าไปขายรวมกันแบบบูรณาการของสินค้าและบริการได้เปรียบในการแข่งขันเป็นหนึ่งในผลของการเปลี่ยนแปลงนี้ แสดงให้เห็นว่าการเพิ่มความแตกต่างและความพึงพอใจของลูกค้าสูงเป็นพื้นฐานที่จะบรรลุการได้เปรียบในการแข่งขันและประสิทธิภาพการทำงานที่เหนือกว่า สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Covin and Slevin (2012) พบว่าการเปลี่ยนแปลงในผลิตภัณฑ์ที่อาจนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในกระบวนการเดิมและยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Miller (1988) กล่าวไว้ว่าการสร้างผลิตภัณฑ์และบริการที่มีการรับรู้เป็นเอกลักษณ์โดยลูกค้า กลยุทธ์นี้จะเป็นการสร้างสรรค์นวัตกรรมผลิตภัณฑ์และกิจกรรมการตลาด ดังนั้น จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้น ผู้วิจัยมีจุดประสงค์เพื่อที่จะทำความเข้าใจให้ชัดเจนด้วยการศึกษาถึงความได้เปรียบทางการแข่งขันกับการจัดการการเปลี่ยนแปลง จึงสามารถแสดงกรอบแนวคิด และสมมติฐานการวิจัยที่ 3 การจัดการการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน

บทบาทของภาครัฐกับการจัดการการเปลี่ยนแปลง

จากการวิจัยของ Mason and Brown (2013) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการเปลี่ยนเส้นทางของ HGFs ทั้งในแง่ของการกำหนดเป้าหมายที่เหมาะสม และรูปแบบของการสนับสนุน นโยบายสาธารณะของรัฐนอกจากนี้ยังมีความต้องการที่จะมุ่งเน้นไปที่การเก็บรักษา HGFs ที่ถูกซื้อกิจการโดยธุรกิจที่ไม่ใช่ธุรกิจท้องถิ่น สุดท้ายผู้กำหนดนโยบายต้องถูกสะท้อนให้เห็นถึงความเฉพาะของสภาพแวดล้อมของผู้ประกอบการของพวกเขาเพื่อการกำหนดนโยบายที่เหมาะสมของรัฐ งานวิจัยของ Ahmad (2014) พบว่า กลยุทธ์ที่สร้างความแตกต่างของความรู้ในระดับสากลที่เกี่ยวข้องกับผู้ประกอบการ SMEs ในบริบทของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะมีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายและมาตรการให้การสนับสนุนในระดับรัฐบาลเพื่อที่จะสร้าง สภาพแวดล้อมที่ช่วยกระตุ้นให้เกิดความได้เปรียบการแข่งขันของผู้ประกอบการ SMEs สำหรับในประเทศไทยก็มีนโยบายยกระดับขีดความได้เปรียบทางการแข่งขันของประเทศใน อนาคตจะต้องพึ่งพาภาครัฐที่รู้บทบาทของตนและที่สามารถเล่นบทบาทของตนได้ดีรัฐจะต้องรู้ว่าต้องเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้ประกอบธุรกิจมาเป็นผู้อำนวยความสะดวก ในการประกอบธุรกิจมากขึ้น (The Future of the Thai Economy and Government Role, 2015) จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้น ผู้วิจัยมีจุดประสงค์เพื่อที่จะทำความเข้าใจให้ชัดเจนด้วยการศึกษาถึงบทบาทของภาครัฐกับการจัดการการเปลี่ยนแปลงจึงสามารถแสดงกรอบแนวคิด และสมมติฐานการวิจัยที่ 4 บทบาทของภาครัฐมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการจัดการการเปลี่ยนแปลง

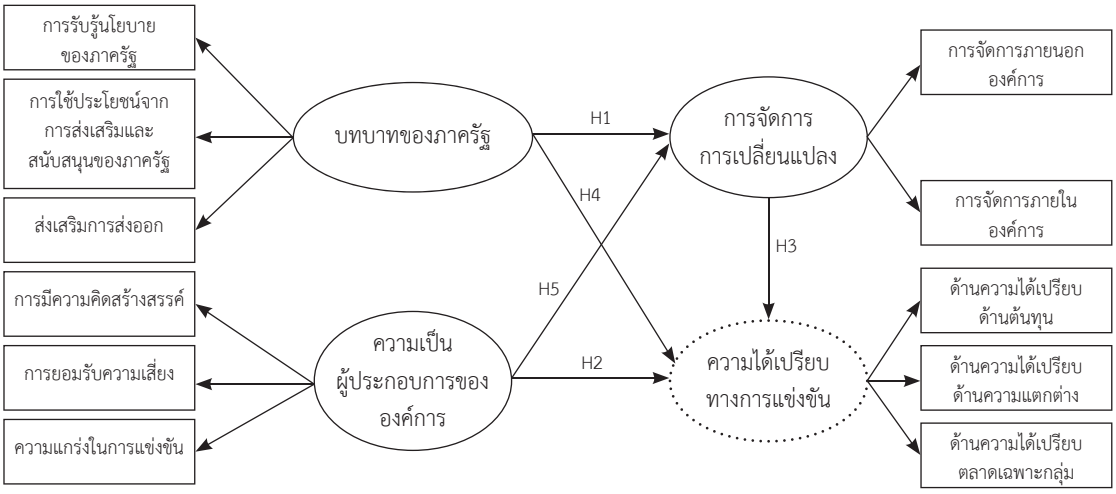
ความเป็นผู้ประกอบการขององค์การกับการจัดการการเปลี่ยนแปลง

ความเป็นผู้ประกอบการสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้กับองค์การทุกประเภททั้งภาครัฐและภาคธุรกิจ (Kenney & Mujtaba, 2007) ซึ่งจะทำให้องค์การเหล่านั้นเกิดประสิทธิภาพ สามารถสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ที่ดีขึ้นกว่าเดิม และสามารถพัฒนาต่อไปอย่างยั่งยืน Yitshaki (2012) ได้ขยายความเพิ่มเติมว่า แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นผู้ประกอบการเพื่อพัฒนาการบริการและผลิตภัณฑ์สินค้าออกใหม่โดยใช้ทรัพยากรจากภายในองค์การจึงให้ความสำคัญกับการศึกษาคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการของเจ้าของกิจการในอุตสาหกรรมขนาดเล็ก ดังนั้น องค์การที่กำลังมีการเปลี่ยนแปลงจึงต้องการผู้นำที่เชี่ยวชาญ มีความรู้ความสามารถเป็นผู้นำมืออาชีพ และมีภาวะผู้นำซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการทำงาน (Liu, Zhu, & Yang, 2010) ซึ่งสอดคล้องกับ Yaghoubipoor, Ong, and Ahmed (2013) ที่กล่าวถึงความสำคัญของภาวะ

ผู้นำในสังคมโดยระบุว่าบุคลากรขององค์การที่มีความสำคัญในทุกระดับของสังคม คือ บุคลากรที่มีความเป็นผู้นำ ซึ่งผู้นำมีความสำคัญต่อความสำเร็จขององค์การที่เน้นประสิทธิภาพหรือประสิทธิผล ล้วนแต่เกิดขึ้นจากภูมิปัญญา และแนวทางปฏิบัติที่สร้างสรรค์ของผู้นำองค์การ หรือความเป็นผู้ประกอบการขององค์การจากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้น ผู้วิจัยมีจุดประสงค์เพื่อที่จะทำความเข้าใจให้ชัดเจนด้วยการศึกษาถึงความเป็นผู้ประกอบการขององค์การกับการจัดการการเปลี่ยนแปลงจึงสามารถแสดงกรอบแนวคิด และสมมติฐานการวิจัยที่ 5 ความเป็นผู้ประกอบการขององค์การมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการจัดการการเปลี่ยนแปลง

เมื่อได้ตัวแปรสังเกตครบทุกตัวแปรแฝง และเส้นทางอิทธิพลแล้ว จึงนำมาสร้างเป็นรูปแบบสมการโครงสร้างที่ประกอบด้วยตัวแปรแฝง และตัวแปรสังเกตทุกตัว ตามเส้นทางอิทธิพลของตัวแปรแฝงเพื่อเป็นรูปแบบสมมติฐานเพื่อศึกษาถึง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของผู้ผลิตสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (โอทอป) ในประเทศไทย ที่จะใช้เป็นกรอบแนวคิดเพื่อการวิจัย (Conceptual Framework) ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ดังที่ได้แสดงไว้ในภาพ 1 นำไปสู่การกำหนดสมมติฐานโมเดลเส้นทางที่สร้างขึ้นตามทฤษฎีมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์เมื่อพิสูจน์ตรวจสอบข้อมูลทางสถิติแล้ว

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม

ประชากรและตัวอย่าง ประชากร ที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้ประกอบการธุรกิจผลิตภัณฑ์ OTOP ในประเทศไทย จำนวน 34,022 ราย ที่ขึ้นทะเบียนผู้ผลิตผู้ประกอบการ OTOP ปี พ.ศ. 2561 (Department of Community Development, 2018) สำหรับตัวอย่าง พิจารณาจำนวนพารามิเตอร์ที่ต้องประมาณค่าในโมเดลเอมอส (AMOS) โดยใช้ขนาดตัวอย่างอย่างน้อย 10-20 คนต่อตัวแปรในการวิจัย 1 ตัวแปร

(Hair, Black, Babin, & Anderson, 2010) ในการศึกษานี้มีตัวแปรในการวิจัย 11 ตัวแปรสังเกตได้ ต้องใช้ตัวอย่างประมาณ 165-220 คนเป็นอย่าง ผู้วิจัยจึงกำหนดขนาดของตัวอย่างโดยคำนึงถึงอัตราการตอบกลับประมาณร้อยละ 26 จำนวนอย่างน้อย 846 ชุด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามข้อคำถามเป็นมาตรวัด 5 ระดับ จากนั้นทำการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือในด้านความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม (Item-Objective Congruence--IOC) จากนั้น นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (try-out) กับกลุ่มที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับตัวอย่าง จำนวน 30 คน แล้วนำมาวิเคราะห์หาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามด้วยค่าความสัมพันธ์รายข้อและคะแนนรวม โดยเกณฑ์มาตรฐานกำหนดค่า Item-Total Correlation ควรมากกว่า 0.3 (Field, 2005) และค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของแต่ละข้อคำถามควรมีค่ามากกว่า 0.70 (Hair et al., 2010) ซึ่งผลการทดสอบ พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์ครอนบาคแอลฟาของแบบสอบถามทั้งฉบับอยู่ที่ 0.816

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ วิเคราะห์ความกลมกลืนของแบบจำลอง (goodness of fit) โดยดัชนีที่ใช้ในการตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ประกอบด้วย ดัชนีค่า *p*-value, Chi-Square/*df*, CFI, GFI, AGFI, RMSEA และ SMR (Angsuchoti, Wichitwanna, & Phinyopanuwat, 2014) ในส่วนสถิติสรุปอ้างอิงเพื่อตอบสมมติฐานด้วยการวิเคราะห์เส้นทาง (path analysis) โดยอาศัยรูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้น โดยใช้หลักการวิเคราะห์สมการเชิงโครงสร้าง (SEM) หาค่าอิทธิพลทางตรง (direct effect) ค่าอิทธิพลทางอ้อม (indirect effect) และค่าอิทธิพลรวม (total effect) มีการค้นหาปัจจัยของแต่ละตัวแปรด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิง (Confirmatory Factor Analysis--CFA) ในตัวแปรแต่ละตัว

ผลการวิจัย

1. สรุปผลการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลการวิจัยกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ตาราง 1

ค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐาน ความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน และค่า t -values จากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน

องค์ประกอบ/ตัวแปร	Factor Loading	*SE*	*t*	R^2
ปัจจัยบทบาทของภาครัฐ (GOOR)				
GOOR1	0.645	0.137	7.041***	0.416
GOOR2	0.620	0.115	6.972***	0.384
GOOR3	0.644	-	-	0.414
ปัจจัยด้านการเป็นผู้ประกอบการ (CORE)				
CORE1	0.611	0.150	6.882***	0.373
CORE2	0.697	0.155	6.994***	0.486
CORE3	0.613	-	-	0.376

ตาราง 1

ค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐาน ความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน และค่า t -values จากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (ต่อ)

องค์ประกอบ/ตัวแปร	Factor Loading	*SE*	*t*	R^2
ปัจจัยการจัดการการเปลี่ยนแปลง (CMNM)				
CMNM1	0.742	-	-	0.550
CMNM2	0.831	0.188	7.855***	0.690
ปัจจัยความได้เปรียบทางการแข่งขัน (CPTA)				
CPTA1	0.752	-	-	0.565
CPTA2	0.776	0.089	11.700***	0.603
CPTA3	0.779	0.074	11.717***	0.606

จากตาราง 1 พบว่า ค่าน้ำหนักองค์ประกอบระหว่างข้อคำถามทุกข้อกับตัวแปรแฝงมีค่าเกิน 0.5 และมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t > |1.96|$) ทั้งหมด ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ยอมรับได้ ทั้งนี้จากการวิเคราะห์ค่าดัชนีความกลมกลืนของโมเดล เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของตัวแบบกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ตาราง 2

ค่าดัชนีทดสอบประสิทธิภาพของโมเดลวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน

ดัชนีความกลมกลืน	ค่าดัชนีที่วัดได้	เกณฑ์	ผลการพิจารณา
p value	0.295	> 0.05	ผ่านเกณฑ์
GFI	0.976	> 0.95	ผ่านเกณฑ์
AGFI	0.958	> 0.95	ผ่านเกณฑ์
CFI	0.995	> 0.95	ผ่านเกณฑ์
RMR	0.022	< 0.05	ผ่านเกณฑ์
RMSEA	0.019	< 0.05	ผ่านเกณฑ์

จากตาราง 2 การวิเคราะห์โมเดล พบว่า โมเดลสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์โดยมีค่าดัชนีความกลมกลืนที่ผ่านเกณฑ์การยอมรับคือ ค่าดัชนี *p* - value=0.295, CFI=0.995, GFI=0.976, AGFI=0.958, RMSEA = 0.019, RMR = 0.022 ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าโมเดลแบบจำลองสมการเชิงโครงสร้างมีความเหมาะสมกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ตาราง 3

ค่าน้ำหนักองค์ประกอบในรูปคะแนนมาตรฐาน ความเที่ยงของตัวแปรแฝง และค่าเฉลี่ยความแปรปรวนที่สกัดได้

ตัวแปรองค์ประกอบ	GOOR	CORE	CMNM	CPTA
GOOR 1	0.645	-	-	-
GOOR 2	0.620	-	-	-
GOOR 3	0.644	-	-	-
CORE 1	-	0.611	-	-
CORE 2	-	0.697	-	-
CORE 3	-	0.613	-	-
CMNM 1	-	-	0.742	-
CMNM 1	-	-	0.831	-
CPTA 1	-	-	-	0.752
CPTA 2	-	-	-	0.776
CPTA 3	-	-	-	0.779
AVE	0.523	0.518	0.673	0.691
CR	0.767	0.762	0.804	0.870

จากตาราง 3 หลังจากที่ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบผลการวิเคราะห์ความเที่ยงตรงของตัวแปรสังเกตได้ พบว่าค่าน้ำหนักองค์ประกอบของแบบทดสอบทุกด้าน มีค่ามากกว่า 0.5 และค่า AVE ในแต่ละด้านส่วนมากมีค่ามากกว่า 0.5 เช่นกัน จัดว่าแบบทดสอบที่สร้างมีค่าเฉลี่ยความแปรปรวนที่สกัดได้อยู่ในเกณฑ์ดีมาก ตัวแปรสังเกตได้ทุกตัวในโมเดลการวิจัยมีความเที่ยงตรง ผู้วิจัยจึงทำการตรวจสอบความเที่ยงของตัวแปรแฝง และค่าเฉลี่ยความแปรปรวนที่สกัดได้ โดยความเที่ยงของแบบทดสอบทุกด้านมากกว่า 0.7 ทุกด้านอยู่ในเกณฑ์ดีมาก (ควรมีค่ามากกว่า 0.60) (Hair et al., 2010) และค่าเฉลี่ยความแปรปรวนที่สกัดได้ เป็นค่าเฉลี่ยความแปรปรวนของตัวแปรแฝงที่อธิบายได้ด้วยตัวแปรสังเกตได้ ซึ่งมีค่าเทียบเท่ากับค่าไอเกน ในการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ ควรมีค่ามากกว่า 0.50 (Angsuchoti et al., 2014) จึงสรุปว่า การผันแปรในตัวชี้วัดส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากตัวแปรสร้างมากกว่าเป็นข้อผิดพลาดของมาตรวัด แสดงว่าตัวแปรแฝงมีความเที่ยง

2. สรุปผลการวิเคราะห์เส้นทาง

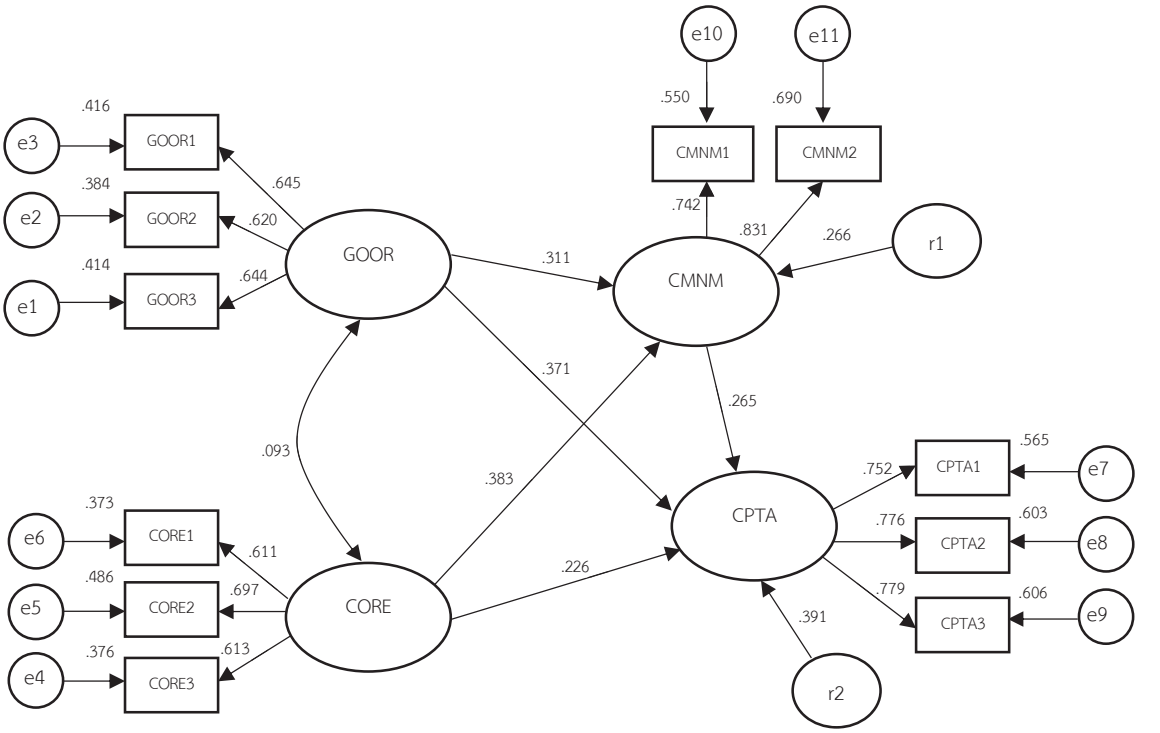
การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง (path coefficient) ในโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุเพื่อทำการตอบคำถามการวิจัยและสมมติฐานการวิจัย โดยผู้วิจัยนำเสนอผลของอิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และอิทธิพลรวม และนำเสนอผลการวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝง ซึ่งสามารถนำเสนอผลการวิเคราะห์ได้ (ดูตาราง 4)

ตาราง 4

ค่าสถิติผลการวิเคราะห์อิทธิพลของตัวแปรในโมเดลเชิงสาเหตุ

ตัวแปรภายนอก (Exogenous)	ตัวแปรภายใน (Endogenous)					
	CMNM			CPTA		
	DE	IE	TE	DE	IE	TE
GOOR	0.311**	-	0.311	0.371**	0.155	0.526
CORE	0.383**	-	0.383	0.226**	0.192	0.418
CMNM	-	-	-	0.265**	-	0.265

จากตาราง 4 เมื่อพิจารณาอิทธิพลทางตรงและอิทธิพลทางอ้อมพบว่า ปัจจัยบทบาทของภาครัฐมีอิทธิพลทางตรงต่อการจัดการการเปลี่ยนแปลงและความได้เปรียบทางการแข่งขันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.311 และ 0.371 ตามลำดับ นอกจากนี้ยังพบว่า มีอิทธิพลทางอ้อมต่อ ความได้เปรียบทางการแข่งขันผ่านตัวแปรการจัดการการเปลี่ยนแปลงโดยมีค่าสัมประสิทธิ์ทางอ้อมเท่ากับ 0.155 ตามลำดับโดยมีความสัมพันธ์กันในทิศทางบวกแสดงว่าถ้ากิจการให้ความสำคัญกับปัจจัยบทบาทของภาครัฐย่อมส่งผลให้การจัดการการเปลี่ยนแปลง มีประสิทธิภาพที่เพิ่มสูงขึ้นและส่งผลให้ธุรกิจมีความได้เปรียบทางการแข่งขันเพิ่มสูงขึ้น ในขณะที่ปัจจัยด้านการเป็นผู้ประกอบการขององค์การมีอิทธิพลทางตรงต่อ การจัดการการเปลี่ยนแปลงและความได้เปรียบทางการแข่งขันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.383 และ 0.226 ตามลำดับ นอกจากนี้ยังพบว่า มีอิทธิพลทางอ้อมต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันผ่านตัวแปรการจัดการการเปลี่ยนแปลงโดยมีค่าสัมประสิทธิ์ทางอ้อมเท่ากับ 0.192 ตามลำดับ แสดงว่าถ้ากิจการมีการพัฒนาทางด้านปัจจัยด้านการเป็นผู้ประกอบการให้ดีเพิ่มขึ้นย่อมส่งผลให้การจัดการการเปลี่ยนแปลง มีประสิทธิภาพที่เพิ่มสูงขึ้นและส่งผลให้ธุรกิจมีความได้เปรียบทางการแข่งขันเพิ่มสูงขึ้นตาม และถ้าพิจารณาถึงการจัดการการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลทางตรงต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.265 แสดงว่าถ้ากิจการมีการบริหารด้านการจัดการการเปลี่ยนแปลง ให้ดีเพิ่มขึ้นย่อมส่งผลให้กิจการมีความได้เปรียบทางการแข่งขันเพิ่มมากขึ้นเช่นกัน

ภาพ 2 การวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลโดยรวม

ตัวแปรแฝงภายนอก (exogenous latent variable) 2 ตัวแปร ประกอบด้วย บทบาทของภาครัฐ (GOOR) และการเป็นผู้ประกอบการขององค์การ (CORE)

ตัวแปรแฝงภายใน (endogenous latent variable) 2 ตัวแปร ประกอบด้วย การจัดการการเปลี่ยนแปลง (CMNM) และความได้เปรียบทางการแข่งขัน (CPTA)

ตัวแปรสังเกตได้ 11 ตัว ประกอบด้วย (1) การรับรู้นโยบายของภาครัฐ (GOOR1) (2) การใช้ประโยชน์จากการส่งเสริมและสนับสนุนของภาครัฐ (GOOR2) (3) ส่งเสริมการส่งออก (GOOR3) (4) การมีความคิดสร้างสรรค์ (CORE1) (5) การยอมรับความเสี่ยง (CORE2) (6) ความแกร่งในการแข่งขัน (CORE3) (7) การจัดการภายนอกองค์การ (CMNM1) (8) การจัดการภายในองค์การ (CMNM2) (9) ความได้เปรียบด้านต้นทุน (CPTA1) (10) ความได้เปรียบด้านความแตกต่าง (CPTA2) และ (11) ความได้เปรียบตลาดเฉพาะกลุ่ม (CPTA3)

การอภิปรายผล

จากผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางในโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ เพื่อศึกษาอิทธิพลทางตรงของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเพิ่มความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจผลิตสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (โอทอป) ในประเทศไทย พบว่า ความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจผู้ผลิตสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (โอทอป) ในประเทศไทยได้รับอิทธิพลจากปัจจัยบทบาทของภาครัฐมากที่สุดโดยมีอิทธิพลทางบวกให้ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง เท่ากับ 0.526 ดังนั้น ผู้บริหารธุรกิจจึงควรให้ความสำคัญกับปัจจัยดังกล่าวทั้งด้านการรับรู้นโยบายของภาครัฐ ด้านการ

ใช้ประโยชน์จากการส่งเสริมและสนับสนุนของภาครัฐ และด้านส่งเสริมการส่งออกจากนโยบายของภาครัฐ เนื่องจากถ้าธุรกิจผลิตสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์(โอทอป)ในประเทศไทยให้ความสำคัญกับปัจจัยบทบาทของภาครัฐเพิ่มขึ้นย่อมส่งผลให้ธุรกิจมีความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจที่สูงขึ้น ซึ่งผลการวิจัยในครั้งนี้มีความสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Sturgeon (2010) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับ การพัฒนาและปกครองชนกลุ่มน้อยในสิบสองปันนาประเทศจีน: อาข่าและเกษตรกรชาวสวนยาง พบว่านโยบายรัฐสนับสนุนให้การปลูกพืชเศรษฐกิจเพียงเพื่อยกระดับรายได้ให้แก่เกษตรกรชน กลุ่มน้อยเท่านั้น แต่นโยบายนี้กลับเป็นการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและสังคม โดยชนกลุ่มน้อยได้เป็นผู้ประกอบการโดยไม่คาดคิดและไม่ได้ตั้งใจ สอดคล้องกับ Balkyte and Tvaronaviciene (2010) ศึกษาเกี่ยวกับการรับรู้บริบทของการพัฒนาที่ยั่งยืน: แง่มุมของ “การแข่งขันอย่างยั่งยืน” พบว่า สหภาพยุโรปยอมรับนโยบายของคณะกรรมาธิการยุโรป เพราะเป็นกลยุทธ์สำหรับสร้างการเจริญเติบโต และความได้เปรียบทางการแข่งขันครอบคลุม “ยุโรป 2020” และสามารถอธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาการเติบโตทางเศรษฐกิจและความได้เปรียบทางการแข่งขันในบริบทของโลกาภิวัตน์ได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Acquaah (2011) ศึกษาเกี่ยวกับกลยุทธ์ทางธุรกิจและความได้เปรียบในการแข่งขันในธุรกิจของครอบครัวในประเทศกานาบทบาทของความสัมพันธ์ของเครือข่ายทางสังคม พบว่า บทบาทของภาครัฐมีอิทธิพลทั้งในเชิงบวกและเชิงลบต่อทรัพยากรที่เป็นปัจจัยการผลิต คือ ทรัพยากรมนุษย์ ทรัพยากรทางกายภาพ ทรัพยากรความรู้ ทรัพยากรทุน และ ทรัพยากรสาธารณูปโภค โดยปัจจัยการผลิตเหล่านี้ อาจได้รับผลกระทบจากนโยบายการให้เงิน สนับสนุนของภาครัฐ นโยบายผ่านตลาดทุน นโยบายการศึกษา เป็นต้น และภาครัฐสามารถปรับเปลี่ยน ความต้องการภายในประเทศด้วยการกำหนดมาตรฐานสินค้า (Ahmad, 2014) ได้ศึกษากลยุทธ์ทางธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในระดับสากล: จากธุรกิจที่ตั้งอยู่ในตลาดเกิดใหม่ (เอเชียตะวันออกเฉียงใต้) สรุปได้ว่า กลยุทธ์ที่สร้างความแตกต่างของความรู้ในระดับสากลที่เกี่ยวข้องกับผู้ประกอบการ SMEs ในบริบทของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะมีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายและมาตรการให้การสนับสนุนในระดับรัฐบาลเพื่อที่จะสร้างสภาพแวดล้อมที่ช่วยกระตุ้นให้เกิดความได้เปรียบการแข่งขันของผู้ประกอบการ

ทั้งนี้ผลการวิจัย ยังพบว่า ปัจจัยด้านการเป็นผู้ประกอบการขององค์การมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของผู้ผลิตสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (โอทอป) ในประเทศไทย นั่นคือ ถ้าธุรกิจผลิตสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (โอทอป) ในประเทศไทยมีการพัฒนาทางด้านปัจจัยด้านการเป็นผู้ประกอบการ ให้ดีเพิ่มขึ้นย่อมส่งผลให้มีความได้เปรียบทางการแข่งขันเพิ่มสูงขึ้นตาม การที่ผู้ประกอบการมีคุณลักษณะของการเป็นผู้ประกอบการมากขึ้นเท่าใดจะส่งผลให้วิสาหกิจมีความเจริญเติบโตมากยิ่งขึ้นนั้น ซึ่งผลการวิจัยในครั้งนี้มีความสอดคล้องกับ Rauch, Wiklund, Lumpkin, and Frese (2009); Awang et al. (2010) ที่พบว่าคุณลักษณะของการเป็นผู้ประกอบการส่งผลต่อการเจริญเติบโตและประสิทธิภาพของธุรกิจ ข้อมูลจากการศึกษาของ Ferreira and Azevedo (2007) พบว่า สถานประกอบการที่มีการเติบโตอย่างรวดเร็วมักมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบของสินค้าอยู่เสมอเพื่อให้สินค้าเข้าสู่ตลาดใหม่และมักใช้กลยุทธ์ที่มีความหลากหลาย มีความยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ต่างๆ นอกจากนั้นยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Harms (2009) ที่ศึกษาพบว่า คุณลักษณะของการเป็นผู้ประกอบการเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการพัฒนาความสามารถในการดำเนินงานและทำให้ธุรกิจเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว โดยธุรกิจอาจใช้กลยุทธ์

มุ่งผลิตภัณฑ์หรือมุ่งตลาดเป้าหมายเฉพาะกลุ่มรวมไปถึงกระบวนการในการสร้างคุณค่าขององค์การเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและเป็นส่วนสนับสนุนให้สถานประกอบการมีการเจริญเติบโต

นอกจากนี้ ยังพบว่า การจัดการการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของผู้ผลิตสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (โอทอป) ในประเทศไทย ถ้าธุรกิจมีการบริหารด้านการจัดการการเปลี่ยนแปลง ให้ดีเพิ่มขึ้นย่อมส่งผลให้กิจการมีความได้เปรียบทางการแข่งขันเพิ่มมากขึ้นเช่นกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Bustinza et al. (2015) ที่พบว่าการจัดการการเปลี่ยนแปลงรูปแบบและการเปลี่ยนแปลงขององค์การจากการขายสินค้าไปขายรวมกันแบบบูรณาการของสินค้าและบริการได้เปรียบในการแข่งขันเป็นหนึ่งในผลของการเปลี่ยนแปลงนี้บริษัทเปลี่ยนแปลงขั้นตอนการปฏิบัติในการดำเนินงานที่จะตระหนักถึงการให้บริการ เป็นโอกาสที่จะสร้างความแตกต่างจากสินค้า และความพึงพอใจของลูกค้าที่สูงขึ้นพบว่าผลการ ศึกษายังแสดงให้เห็นว่าการเพิ่มความแตกต่างและความพึงพอใจของลูกค้าสูงเป็นพื้นฐานที่จะบรรลุการได้เปรียบในการแข่งขันและประสิทธิภาพการทำงานที่เหนือกว่าด้วยบริการ ความสำคัญของตำแหน่งของบริษัทในห่วงโซ่คุณค่าและโครงสร้างองค์การจะเลือกที่จะสนับสนุนการให้บริการที่ประสบความสำเร็จสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Covin and Slevin (2012) พบว่าการเปลี่ยนแปลงในผลิตภัณฑ์ที่อาจนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในกระบวนการเดิมและยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Porter (2011) กล่าวไว้ว่าขนาดของผลิตภัณฑ์ที่แข็งแกร่งมุ่งเน้นนวัตกรรมความแตกต่างสอดคล้องกับการวิจัยของนักวิชาการหลายท่าน Ortega (2010); Zelbst, Green, Sower, and Reyes (2012) กล่าวไว้ว่าบูรณาการเทคโนโลยีใหม่มีอิทธิพลทางอ้อมต่อความสามารถทางการแข่งขันผ่านทางความสามารถในการผลิตการบูรณาการเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ให้มีความสัมพันธ์โดยตรงต่อประสิทธิภาพความสามารถในการผลิตสินค้า ทำให้ขีดความสามารถในการแข่งขันขององค์การเพิ่มขึ้นนำไปสู่ความได้เปรียบในการแข่งขัน

ข้อเสนอแนะ

1. หน่วยงานของรัฐควรลดขั้นตอนและลดความซับซ้อนในการขอการสนับสนุน และควรสนับสนุนอย่างจริงใจและจริงจังในลักษณะของการมีส่วนร่วมกับธุรกิจศึกษาความต้องการที่แท้จริงของผู้ประกอบการ OTOP ในส่วนที่ผู้ประกอบการยังขาดการสร้างความรู้

2. ผู้ประกอบการธุรกิจผลิตภัณฑ์ OTOP ควรมุ่งเน้นการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ มีการบริหารจัดการความเสี่ยง การผลิตสินค้าที่มีคุณภาพและราคาสินค้าที่มีความยุติธรรมไม่เอารัดเอาเปรียบผู้บริโภค สร้างความซื่อสัตย์ในพนักงาน รวมทั้งการใช้วัตถุดิบในท้องถิ่นให้เกิดมูลค่า ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการสร้างงานในชุมชน และความรับผิดชอบต่อสังคมต่อไป

References

Acquaah, M. (2011). Business strategy and competitive advantage in family businesses in Ghana: The role of social networking relationships. *Journal of Developmental Entrepreneurship, 16*(01), 103-126.

Ahmad, S. Z. (2014). Small and medium enterprises internationalisation and business strategy: Some evidence from firms located in an emerging market. *Journal of Asia Business Studies, 8*(2), 168-186.

Angsuchoti, S., Wichitwanna, S., & Phinyopanuwat. (2014). *Statistical analysis for research in social science and behavior science: Techniques for using LISREL programs* (4th ed.). Charoen Di Mankhong Kanphim. [In Thai]

Awang, A., Asghar, A. R. S., & Subari, K. A. (2010). Study of distinctive capabilities and entrepreneurial orientation on return on sales among Small and Medium Agro-Based Enterprises (SMAEs) in Malaysia. *International Business Research, 3*(2), 34-48.

Bakar, M. S., & Mahmood, R. (2014). Linking transformational leadership and corporate entrepreneurship to performance in the Public Higher Education Institutions in Malaysia. *Advances in Management and Applied Economics, 4*(3), 1-8.

Balkyte, A., & Tvaronaviciene, M. (2010). Perception of competitiveness in the context of sustainable development: Facets of sustainable competitiveness. *Journal of Business Economics and Management, 11*(2), 341-365.

Brockman, B. K., & Morgan, R. M. (2003). The role of existing knowledge in new product innovativeness and performance. *Decision Sciences, 34*(2), 385-419.

Bustinza, O. F., Bigdeli, A. Z., Baines, T., & Elliot, C. (2015). Servitization and competitive advantage: The importance of organizational structure and value chain position. *Research-Technology Management, 58*(5), 53-60.

Chen, Y., Tang, G., Jin, J., Xie, Q., & Li, J. (2014). CEOs' transformational leadership and product innovation performance: The roles of corporate entrepreneurship and technology orientation. *Journal of Product Innovation Management, 31*(1), 2-17.

Covin, J. G., & Slevin, D. P. (2012). The measurement of entrepreneurial orientation. *Entrepreneurship Theory and Practice, 36*(4), 677-702.

Davidson, A. (2013). Business model for an era of innovation glut. *Ivey Business Journal, 77*(4), 1-4.

Department of Community Development. (2018). *OTOP operator, 2018.* Retrieved from http://www.thaitambon.com/shop/SMEs [In Thai].

Field, A. (2005). Reliability analysis. In A. Field (Ed.), *Discovering statistics using SPSS* (2nd ed.), Sage.

Ferreira, J. M., & Azevedo, S. (2007). *Entrepreneurial orientation as a main resource and capability on small firm's growth.* Retrieved from https://mpra.ub.uni-muenchen.de/5682/1/MPRA_paper_5682.pdf

Hair, J. F., Black, B., Babin, B.J., & Anderson, R. E. (2010). *Multivariate data analysis: A global perspective* (7th ed). Pearson Education.

Harms, R. (2009). A multivariate analysis of the characteristics of rapid growth firms, their leaders, and their market. *Journal of Small Business and Entrepreneurship, 22*(4), 429-454.

Kenney, M., & Mujtaba, B. (2007). Understanding corporate entrepreneurship and development: A practitioner view of organizational intrapreneurship. *Journal of Applied Management and Entrepreneurship, 12*(3), 73-88.

Kerdpitak, C., Tienthai, J., Budsaba, K., & Laptaned, U. (2012). *Management model for logistics operations of Thailand's Palm Oil Industry.* University of the Thai Chamber of Commerce. [In Thai]

Kianto, A., Andreeva, T., & Pavlov, Y. (2013). The impact of intellectual capital management on company competitiveness and financial performance. *Knowledge Management Research and Practice, 11*(2), 112-122.

Liu, W., Zhu, R., & Yang, Y. (2010). I warn you because I like you: Voice behavior, employee identifications, and transformational leadership. *The Leadership Quarterly, 21*(1), 189-202.

Mason, C., & Brown, R. (2013). Creating good public policy to support high-growth firms. *Small Business Economics, 40*(2), 211-225.

Miller, D. (1988). Relating Porter's business strategies to environment and structure: Analysis and performance implications. *Academy of management Journal, 31*(2), 280-308.

Ortega, M. J. R. (2010). Competitive strategies and firm performance: Technological capabilities' moderating roles. *Journal of Business Research, 63*(12), 1273-1281.

Pongprasertchai, M. (2007). *A resource-based view of the competitiveness of Thai Small and Medium-Sized enterprises: A case studies of the food processing export industry.* Doctoral Dissertation of Business Administration, Ramkhamhaeng University. [In Thai]

Porter, M. E. (2011). *The role of business in society: Creating shared value.* Retrieved from https://www.hbs.edu/faculty/Publication%20Files/20111113%20-%20Babson%20CSV%20Presentation%20-%20FINAL%20FINAL_6e5ad9ea-3900-4a91-9534-eb721d30ac9b.pdf

Rauch, A., Wiklund, J., Lumpkin, G. T., & Frese, M. (2009). Entrepreneurial orientation and business performance: An assessment of past research and suggestions for the future. *Entrepreneurship Theory and Practice, 33*(3), 761-787.

Sturgeon, J. C. (2010). Governing minorities and development in Xishuangbanna, China: Akha and Dai rubber farmers as entrepreneurs. *Geoforum, 41*(2), 318-328.

The future of the Thai economy and government role. (2015). Retrieved from http://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/628666 [In Thai].

Yaghoubipoor, A., Ong, T., & Ahmed, E. (2013). Impact of the relationship between transformational and traditional leadership styles on Iran's automobile industry job satisfaction. *World Review of Entrepreneurship Management and Sustainable Development, 9*(1),14-24.

Yitshaki, R. (2012). How do entrepreneurs' emotional intelligence and transformational leadership orientation impact new ventures' growth?. *Journal of Small Business and Entrepreneurship, 25*(3), 357-374.

Zelbst, P. J., Green, K. W., Sower, V. E., & Reyes, P. M. (2012). Impact of RFID on manufacturing effectiveness and efficiency. *International Journal of Operations & Production Management, 32*(3), 329-350.

DOI: 10.14456/phdssj.2021.26

Received:	May	1, 2019
Revised:	August	25, 2021
Accepted:	August	28, 2021

สภาพแวดล้อมทางธุรกิจ เทคโนโลยีการสื่อสาร และการดำเนินกลยุทธ์การตลาดที่มีผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันในธุรกิจเครื่องมือแพทย์ในประเทศไทย

วิโรจน์ วสุศุทธิกุลกานต์[1] ณัชชา กริ่มใจ[2]
ชนิดาภา ดีสุขอนันต์[3] ชลกนก โฆษิตคณิน[4]

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอิทธิพลทางตรง ทางอ้อม และอิทธิพลรวมของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสภาพแวดล้อมทางธุรกิจ เทคโนโลยีการสื่อสาร และการดำเนินกลยุทธ์การตลาดที่มีผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันในธุรกิจเครื่องมือแพทย์ในประเทศไทย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (Structure Equation Model--SEM) และวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติเพื่อตรวจสอบความกลมกลืนของโมเดลการวิจัยกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยดัชนีที่ใช้ประกอบด้วย ดัชนีค่า p-value > 0.05, GFI = 0.95, AGFI = 0.95, CFI = 0.95, RMR < 0.05 และ RMSEA < 0.05 โดยเก็บข้อมูลจากผู้บริหารบริษัทในธุรกิจเครื่องมือแพทย์จำนวน 320 ตัวอย่าง

ผลการวิจัย พบว่าดัชนีทุกตัวผ่านเกณฑ์มาตรฐาน ประกอบด้วย Chi-Square/df=1.329, p-value = 0.065, CFI = 0.987, GFI = 0.970, AGFI = 0.950, RMR = 0.032, RMSEA = 0.032 ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่าผลการวิเคราะห์ที่ได้ครั้งนี้สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประประจักษ์ จากผลการวิเคราะห์เส้นทาง พบว่า ปัจจัยการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางธุรกิจเป็นปัจจัยที่อิทธิพลมากที่สุด โดยมีขนาดของอิทธิพล 0.513 รองลงมา คือ ปัจจัยเทคโนโลยีการสื่อสาร และปัจจัยการดำเนินกลยุทธ์การตลาด โดยมีขนาดอิทธิพล 0.419 และ 0.269 ตามลำดับ อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 และปัจจัยดังกล่าวสามารถร่วมกันอธิบายการสร้างความสามารถในการแข่งขันได้ร้อยละ 57.2 (R^2 = 0.572)

คำสำคัญ: สภาพแวดล้อมทางธุรกิจ; เทคโนโลยีการสื่อสาร; ความสามารถทางการตลาด; ความได้เปรียบทางการแข่งขัน; ธุรกิจเครื่องมือแพทย์

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:

วิโรจน์ วสุศุทธิกุลกานต์, ณัชชา กริ่มใจ, ชนิดาภา ดีสุขอนันต์ และชลกนก โฆษิตคณิน. (2564). สภาพแวดล้อมทางธุรกิจ เทคโนโลยีการสื่อสาร และการดำเนินกลยุทธ์การตลาดที่มีผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันในธุรกิจเครื่องมือแพทย์ในประเทศไทย. *วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์11*(2), 338-352.

[1] หลักสูตรบริหารธุรกิจดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี
16/10 ถนนเลียบคลองทวีวัฒนา แขวงทวีวัฒนา เขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร 10170, ประเทศไทย
อีเมล์: virote@saintmed.com
[2,3,4] คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

Business Environment, Communication Technology, and Marketing Capability That Affecting Business Competitiveness in the Medical Device Businesses in Thailand

Viroje Vasusuttikulkant[1] Natcha Krimjai[2]
Chanidapa Deesukanan[3] Chonkanok Kositkanin[4]

Abstract

The research aimed to study direct, indirect and total effects that influence the business environment, communication technology, and marketing strategy that affect the competitiveness advantage in the medical device businesses in Thailand. This research is a quantitative research. The research instruments were questionnaires for the analysis of Structure Equation Model (SEM) and statistical data analysis to examine the harmonization of the research model with the empirical data. The indices used consisting of p-value> 0.05, GFI = 0.95, AGFI = 0.95, CFI = 0.95, RMR <0.05 and RMSEA <0.05. by collecting data from 320 company executives in the medical device businesses.

The results of the research showed that every index passes the standard criteria namely, p-value = 0.065, CFI = 0.987, GFI = 0.970, AGFI = 0.950, RMR = 0.032. The results of this analysis are consistent with the empirical data. The path analysis shows that the business environment transformation factor is the most influential factor with value 0.513. The next factors are communication technology and marketing strategy indicating the value of 0.419 and 0.269 respectively, with a statistical significance level of 0.01. These explain the ability for competitiveness by 57.2 percent (R^2 = 0.572).

Keywords: Business Environment; Communication Technology; Marketing Capability; Business Competitiveness; Medical Device Businesses

Type of Article: Research Article

Cite this article as:

Vasusuttikulkant, V., Krimjai, N., Deesukanan, C., & Kositkanin, C. (2021). Business environment, communication technology, and marketing capability that affecting business competitiveness in the medical device businesses in Thailand. *Ph.D. in Social Sciences Journal, 11*(2), 338-352.

[1] Doctor of Business Administration Program, Bangkok Thonburi University
16/10 Khlong Thawi Watthana Road, Thawi Watthana, Bangkok 10170, Thailand
Email: virote@saintmed.com
[2,3,4] Faculty of Business Administration, Bangkok Thonburi University

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สภาพแวดล้อมหรือสถานการณ์ของการแข่งขันทางธุรกิจมีการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่องนับจากอดีตจนกระทั่งปัจจุบันการแข่งขันทางธุรกิจได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วต่อเนื่อง ธุรกิจจำนวนมากที่เข้าสู่ตลาดมุ่งหวังสิ่งสำคัญที่สุดที่เหมือนกัน นั่นก็คือความมั่งคั่ง ได้ทำการแข่งขันสร้างกลยุทธ์ สร้างแนวทางการดำเนินงานเพื่อสนับสนุนให้เกิดการมุ่งไปสู่การสร้างยอดขายและบริการ การลดต้นทุนและการสร้างผลกำไรจากการขาย (United Nations Conference on Trade and Development, 2017) จากแนวโน้มของสัดส่วนประชากรโลกมีการเปลี่ยนแปลงประชากรผู้สูงอายุมีแนวโน้มเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีด้านการแพทย์ในปัจจุบันได้พัฒนาเพิ่มมากขึ้นอย่างมาก ทั้งในด้านความรู้ทางการแพทย์ที่มีการวิจัยและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เทคนิควิธีในการรักษาใหม่ เครื่องมือ และเทคโนโลยีทางการแพทย์สมัยใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป้าหมายการพัฒนาสุขภาพอย่างยั่งยืนของโลกปี ค.ศ. 2030 ซึ่งมุ่งบูรณาการ 3 มิติหลัก ได้แก่ มิติด้านเศรษฐกิจ มิติด้านสังคม และมิติสิ่งแวดล้อม โดยได้กำหนดให้ประเด็นสุขภาพเป็นประเด็นหลักของการพัฒนาอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ภาครัฐของแต่ละประเทศได้ตระหนักถึงสิทธิของประชาชนในการดูแลรักษาสุขภาพ และหน้าที่ของภาครัฐในการดูแลสาธารณสุขของประเทศ อีกทั้งข้อมูลเชิงเศรษฐศาสตร์ชี้ให้เห็นถึงต้นทุนที่เกิดจากการรักษาจะมีต้นทุนที่สูงกว่าการดูแลรักษาเชิงป้องกัน อาจจะนำมาซึ่งงบประมาณด้านการสาธารณสุขอันมหาศาลในการรักษาโรคของประชากร ดังนั้นการดูแลรักษาโรคเชิงป้องกันจึงเป็นการดำเนินนโยบายที่มีความคุ้มค่า และประหยัดงบประมาณของประเทศได้มากกว่า สามารถดำรงรักษาทรัพยากรบุคคลของชาติเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มเชิงเศรษฐกิจต่อไป (Chulalongkorn University Intellectual Property Institute, 2018) จากประเด็นความสำคัญดังกล่าวทำให้ธุรกิจเครื่องมือแพทย์มีโอกาสเติบโตมากยิ่งขึ้นในอนาคต ทั้งนี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่าจากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในโลกธุรกิจในปัจจุบัน ทำให้ทุกธุรกิจต้องมีการปรับตัวเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมต่อการแข่งขันที่รุนแรงมากขึ้นแรงกดดันต่างๆ ที่มีต่อธุรกิจทำให้ทุกองค์การต้องมีการใช้กลยุทธ์และแนวคิดการตลาดแบบใหม่ๆ เพื่อความสำเร็จทางธุรกิจที่ยั่งยืนอย่างต่อเนื่อง

สำหรับแนวโน้มการตลาดหรือใช้งานเครื่องมือแพทย์ภายในประเทศไทยนั้น สามารถวิเคราะห์ได้จากสถานการณ์ของประชากร และค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพของประเทศในปัจจุบัน แต่ในปี พ.ศ. 2593 สัดส่วนประชากรหมู่มาก จะอยู่ในช่วงอายุ 65 ถึง 84 ปี ส่งผลให้สังคมไทยถือได้ว่าเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ อีกทั้งข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้ระบุว่าถ้านับจากปัจจุบันจนถึงปี พ.ศ. 2593 นั้น คาดการณ์ได้ว่าจะมีค่าใช้จ่ายทางด้านสุขภาพใน ประเทศสูงขึ้นเกือบถึงร้อยละ 7 ของ GDP จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นได้ว่าประเทศไทยมีความต้องการในผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะการเป็นสังคมผู้สูงอายุจะยิ่งส่งผลให้มีความต้องการผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์เพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน ซึ่งถือเป็นโอกาสที่ดีต่อผู้บริหารธุรกิจเครื่องมือแพทย์ที่มีตลาดความต้องการสูง (Plastic Institute of Thailand, 2018) และเป็นอุตสาหกรรมเป้าหมายในกลุ่มของสาธารณสุข สุขภาพ และเทคโนโลยีทางการแพทย์ที่ได้รับการส่งเสริมจากนโยบายของภาครัฐ ประกอบกับการสนใจดูแลสุขภาพและความงามถือเป็นกระแสที่มีแนวโน้มเด่นชัด และในระยะหลังที่การดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ รวมถึงการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ กลายมาเป็นอีกปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของผู้บริโภค ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้ล้วนส่งผลในเชิงบวกต่อแนวโน้มของธุรกิจเครื่องมือแพทย์ โดยเฉพาะในระดับผู้บริโภคซึ่งมีพฤติกรรมการซื้อสินค้าที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ

เปลี่ยนไป ซึ่งเป็นผลให้ผู้บริหารในธุรกิจเครื่องมือแพทย์ เช่น ผู้บริหารร้านขายยา และผู้บริหารจำหน่ายเครื่องมือแพทย์และอุปกรณ์ทางการแพทย์ต้องปรับตัวเข้าสู่สินค้าเพื่อสุขภาพ (Department of Business Development, 2018)

ทั้งนี้ จากในอดีตงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจเครื่องมือแพทย์ที่ผ่านมายังมีไม่มากนักเมื่อเปรียบเทียบกับอัตราการเติบโตของธุรกิจ เพื่อให้ตอบรับและเป็นประโยชน์ต่อการเตรียมความพร้อมทั้งในมุมของผู้ประกอบการและการกำหนดนโยบายของภาครัฐ การกำหนดประเด็นปัญหาการทำวิจัยที่ตรงกับการคาดการณ์ในอนาคตได้อย่างแม่นยำ ถูกต้อง เหมาะสม และทันต่อสถานการณ์ของการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของปัจจัยแวดล้อมภายนอกอันจะนำไปสู่การสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของบริษัทที่ดำเนินกิจการในธุรกิจเครื่องมือแพทย์ในประเทศไทยการมีงานวิจัยที่ทันสมัย ถูกต้อง และเชื่อถือได้เพื่อช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน และเพื่อสร้างความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจเครื่องมือแพทย์ในประเทศไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาอิทธิพลทางตรง ทางอ้อม และอิทธิพลรวม ของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสภาพแวดล้อมทางธุรกิจ เทคโนโลยีการสื่อสาร และการดำเนินกลยุทธ์การตลาดที่มีผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันในธุรกิจเครื่องมือแพทย์ในประเทศไทย

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัย ศึกษาตัวแปร ดังต่อไปนี้

1.1 ตัวแปรแฝงภายนอก ประกอบด้วย 2 ปัจจัย ได้แก่ (1) ปัจจัยด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางธุรกิจ และ (2) ปัจจัยด้านการสื่อสารโดยเทคโนโลยี

1.2 ตัวแปรแฝงภายใน ประกอบด้วย 2 ปัจจัย ได้แก่ (1) ปัจจัยด้านการบริหารการตลาด และ (2) ปัจจัยด้านความสามารถในการแข่งขัน

2. ขอบเขตด้านประชากร คือผู้บริหารธุรกิจในอุตสาหกรรมเครื่องมือแพทย์ที่ขึ้นทะเบียนกับอุตสาหกรรมพัฒนามูลนิธิ สถาบันพลาสติกเท่านั้น

3. ขอบเขตด้านระยะเวลา ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2561 ถึงเดือนเมษายน พ.ศ. 2562

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัย/เชิงวิชาการ เกิดองค์ความรู้ใหม่ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการวิจัยครั้งนี้ไปใช้ประโยชน์เป็นฐานข้อมูลด้านการศึกษาวิจัย การกำหนดนโยบาย และการวางแผนงานในอนาคตต่อไป

2. ประโยชน์ต่อผู้บริหารเป็นข้อมูลสำหรับผู้บริหารบริษัทในอุตสาหกรรมการผลิตและธุรกิจเครื่องมือแพทย์เพื่อใช้ในการปรับปรุง พัฒนา กำหนดกลยุทธ์ทางการตลาด วางแผนการดำเนินการทั้งด้านการผลิต การบริหารจัดการ การดำเนินกลยุทธ์การตลาด ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดและสามารถแข่งขันได้อย่างยั่งยืน

3. ประโยชน์ต่อหน่วยงานภาครัฐและอื่นๆ ผลการวิจัยไปช่วยกำหนดยุทธศาสตร์หรือมาตรการที่เหมาะสมสำหรับองค์การทั้งภาครัฐภาคเอกชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจเครื่องมือทางการแพทย์

4. ผลสรุปที่ได้จากวิจัยผู้มีบทบาทเกี่ยวข้องจะสามารถนำ ข้อเสนอแนะจากงานวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดกลยุทธ์และสร้างสรรค์เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมเพื่อความก้าวหน้าและมั่นคงของธุรกิจ สังคม และประเทศชาติต่อไป

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางธุรกิจ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในวิธีการที่ธุรกิจจะดำเนินการในการที่จะช่วยรับมือกับการเปลี่ยนแปลงในสภาพแวดล้อมของตลาดได้มีจุดมุ่งหมายที่จะปรับคน กระบวนการ และความคิดริเริ่มทางด้านเทคโนโลยีขององค์การ ให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์และกลยุทธ์ขององค์การ ช่วยให้การสนับสนุนและสร้างสรรค์นวัตกรรม และกำหนดกลยุทธ์ใหม่ให้กับองค์การ ซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางธุรกิจ การดำเนินกลยุทธ์การตลาดและการสร้างความสามารถในการแข่งขันมีความเห็นที่สอดคล้องกัน โดยมีผลงานการวิจัยสนับสนุนเกี่ยวกับ ความสัมพันธ์ว่าการเปลี่ยนแปลงทางธุรกิจด้านบริบทการแข่งขันและกลยุทธ์ทางธุรกิจ ต้องมีการปรับปรุงกระบวนการและพัฒนานวัตกรรมต่างๆ รวมทั้งต้องปรับกลยุทธ์ในการผลิตให้สามารถผลิตสินค้าที่มีคุณภาพได้ด้วยต้นทุนต่ำเพื่อให้สามารถแข่งขันในตลาดได้ นอกจากนี้จากกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยี ผู้ประกอบการจึงควรมุ่งที่จะสร้างความสามารถในการแข่งขันเพื่อตอบสนองความพึงพอใจของลูกค้าและเพื่อความอยู่รอดของธุรกิจ จากแนวความคิดของ Kerdpitak, Tienthai, Budsaba, and Laptaned (2012) กล่าวไว้ว่าความสามารถของธุรกิจมีประเด็นสำคัญที่ทำให้เกิดความได้เปรียบเหนือกว่าคู่แข่งขันต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ เพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้า สอดคล้องกับที่ Davidson (2013) ได้กล่าวไว้ว่า นวัตกรรม (innovation) ถือเป็นกลยุทธ์สำคัญที่จะทำให้องค์การสร้างความแตกต่างที่นำไปสู่ความได้เปรียบทางการแข่งขันได้การสร้างนวัตกรรมจะทำให้องค์การสามารถสร้างนวัตกรรมเฉพาะขององค์การได้เองตามบริบทแวดล้อม เฉพาะขององค์การอันส่งผลให้องค์การสามารถสร้างความแตกต่างทางธุรกิจจากคู่แข่งขันทั้งในอุตสาหกรรมเดียวกันและข้ามอุตสาหกรรมได้อย่างยั่งยืนจากผลงานวิจัยของ Hill and Doughtie (2013) ปัจจัยบ่งชี้ที่สำคัญที่สุดของความสำเร็จที่เป็นปัญหาหากลูกค้าแต่ละรายขาดความรู้เกี่ยวกับการตลาดจะส่งผลให้การดำเนินงานและการพัฒนาไม่ถูกต้องไม่ตรงกับความต้องการของลูกค้า หากเป้าหมายชัดเจนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงกลยุทธ์และรูปแบบกระบวนการในการดำเนินงานแบบใหม่ สามารถเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยี และความรู้เกิดเป็นนวัตกรรมใหม่ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Bustinza, Bigdeli, Baines, and Elliot (2015) พบว่า การเปลี่ยนแปลงทางธุรกิจแสดงให้เห็นว่าการเพิ่มความแตกต่างและความพึงพอใจของลูกค้าสูงเป็นพื้นฐานที่จะบรรลุการได้เปรียบในการแข่งขัน สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Covin and Slevin (2012) พบว่าการเปลี่ยนแปลงในผลิตภัณฑ์ที่อาจนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในกระบวนการเดิม และสอดคล้องกับแนวคิดของ Covin and Slevin (2012) กล่าวไว้ว่าการสร้างผลิตภัณฑ์และบริการที่มีการรับรู้เป็นเอกลักษณ์โดยลูกค้า กลยุทธ์นี้จะเป็นการสร้างสรรค์นวัตกรรมผลิตภัณฑ์และกิจกรรมการตลาด โดยงานของ Simon (2015) ได้แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างความปรับเปลี่ยนองค์การจากสภาพแวดล้อมที่สร้างความสำเร็จให้กับกิจการทั้งทางด้านที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงินผ่านความได้เปรียบทางการแข่งขันที่เพิ่มขึ้น ดังนั้นธุรกิจเครื่องมือแพทย์ของไทยจะประสบความสำเร็จได้นั้นจึงต้องคำนึงถึงปัจจัยการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางธุรกิจ เพื่อทำให้เกิดการพัฒนาและปรับปรุงทรัพยากรและความสามารถของกิจการ โดยความสัมพันธ์ของตัวแปร การดำเนินกลยุทธ์การตลาดและการสร้างความสามารถในการแข่งขันดังนั้นผู้บริหารจะต้องมีความตระหนักถึงผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางธุรกิจด้วยอันจะนำไปสู่การเพิ่มผลการดำเนินงานที่สูงขึ้น จึงสามารถแสดงกรอบแนวคิด และ สามารถ

นำไปสู่การตั้งสมมติฐานการวิจัยดังต่อไปนี้

สมมติฐานที่ 1 การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางธุรกิจมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการดำเนินกลยุทธ์การตลาด

สมมติฐานที่ 2 การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางธุรกิจมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน

เทคโนโลยีการสื่อสาร หมายถึง เครื่องมือและเทคโนโลยีที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อสนับสนุนทีมในฐานะเครื่องมือในการพัฒนาองค์การในยุคเศรษฐกิจดิจิทัลให้มีขีดสมรรถนะสูงมากมายแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะคือ เทคโนโลยีที่นำมาใช้สนับสนุนการสื่อสาร เทคโนโลยีที่นำมาใช้สนับสนุนทำงานร่วมกัน และเทคโนโลยีที่นำมาใช้ในการจัดเก็บความรู้ เทคโนโลยีสารสนเทศมีศักยภาพที่จะช่วยองค์การในการสนับสนุนการดำเนินงานหรือกิจกรรมทางธุรกิจขององค์การได้อย่างเหมาะสมเพื่อสร้างประสิทธิภาพและประสิทธิผลการดำเนินงานที่ต่อเนื่อง (Ata & Toker, 2012) การสนับสนุนองค์การในการเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงาน (Mohammed, Rashid, & Tahir, 2014) การเชื่อมโยงกระบวนการดำเนินงาน การศึกษาเกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศในยุคสมัยใหม่จะพบว่ามีบทบาทเข้ามาเชื่อมโยง (Kiron, Palmer, Phillips, & Berkman, 2013) กับการทำงานที่ต้องมีระบบเทคโนโลยีเข้ามาสนับสนุน การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศจะมีคุณค่าอย่างยิ่งเมื่อนำมาใช้ตลอดทั้งห่วงโซ่อุปทาน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่เกี่ยวข้องกับพันธมิตรในห่วงโซ่ (Schryen, 2013) การศึกษางานวิจัยจำนวนมากพบว่า (Averina, Kolesnik, & Makarova, 2016) เมื่อมีการนำระบบสารสนเทศไม่ว่าจะเป็นระบบใดเข้ามาใช้ในองค์กรถึงแม้จะเป็นการลงทุนที่มีปริมาณมาก (Li, Yao, Zhi, Kaur, Zhu, Jia, Zhao, Wang, Jin, & Zhang, 2016) แต่ก็ทำให้เห็นผลลัพธ์ที่น่าสนใจ (Biondi, 2015) เช่น การลดระยะเวลาในการทำงานให้สั้นลง การประหยัดต้นทุน การสนับสนุนให้เกิดแนวทางการทำงานใหม่ๆ (Yang & Deng, 2014) จนเกิดการยกระดับการทำงานขององค์กรในการบริหารจัดการทางการเงินและบัญชี (Di Carlo, Agasisti, Erbacci, & Catalano, 2015) ที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Dos Santos & Cavalcante, 2014; Kos, Espejo, & Raifur, 2014) ระบบสารสนเทศที่ทำให้เกิดความร่วมมือของข้อมูลจะทำให้องค์กรสามารถผสานข้อมูลต่างๆ ที่มีความสำคัญและนำมาสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน (Riva & Salotti, 2016) การให้บริการลูกค้า ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในส่วนของเทคโนโลยีการสื่อสาร ผู้วิจัยจึงกำหนดสมมติฐานได้ดังต่อไปนี้

สมมติฐานที่ 3 เทคโนโลยีการสื่อสารมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการดำเนินกลยุทธ์การตลาด

สมมติฐานที่ 4 เทคโนโลยีการสื่อสารมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน

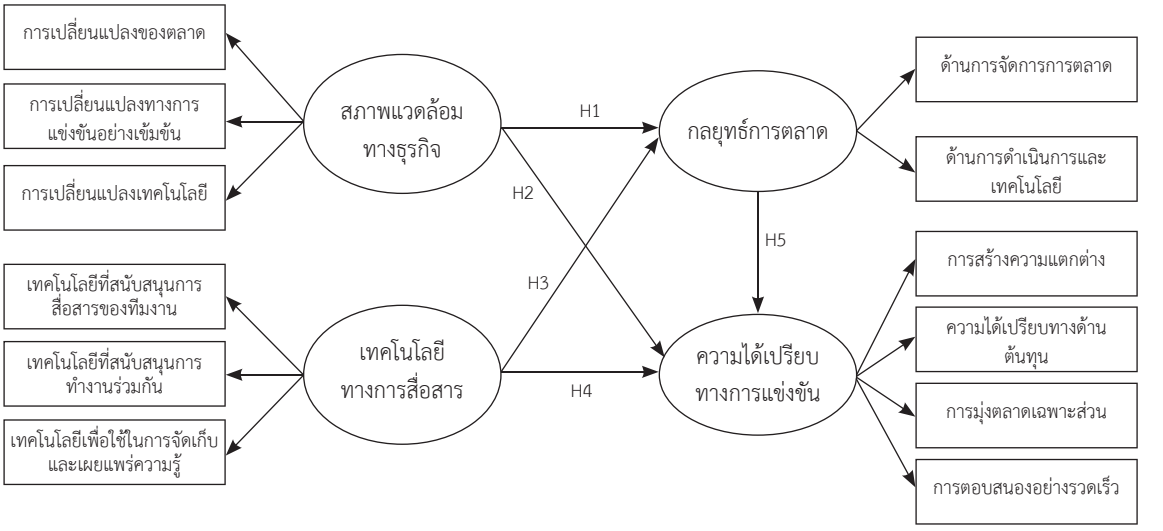
การดำเนินกลยุทธ์การตลาด หมายถึง การบริหารกิจการสมัยใหม่โดยจะพยายามเชื่อมโยงเข้ากับผู้บริโภคด้วยวิธีการต่างๆ ที่เกี่ยวกับการจัดการการตลาด การดำเนินการและเทคโนโลยีที่ทันสมัยในการผลิตและใช้บริการ มีการศึกษาความต้องการที่แท้จริงของผู้บริโภคเพื่อให้ได้ข้อมูลที่จะปรับปรุงสินค้าและบริการ ความเข้าใจในกลยุทธ์การแข่งขันของกิจการเป็นที่สนใจของนักวิจัยทั้งการจัดการและการตลาด ซึ่งได้มีความพยายามในการเจาะลึกเข้าไปในรูปแบบกลยุทธ์การแข่งขัน และผลกระทบของกลยุทธ์การแข่งขันที่มีต่อผลการดำเนินงาน (Aulakh, Kotabe, & Teegen, 2000; Ward & Duray, 2000) การวิเคราะห์กลยุทธ์การตลาดส่วนใหญ่จะใช้องค์ประกอบในการวิเคราะห์จุดสิ้นสุดเป็นการออกแบบผลลัพธ์ของกิจการหรือผลการดำเนินงานของกิจการ กิจการที่ประสบความสำเร็จในการเข้าสู่ตลาด จะมีการเลือกกลยุทธ์การแข่งขันที่

แตกต่างกัน (Albaum & Tse, 2001; Aulakh et al., 2000) กลยุทธ์การตลาดจะเป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันซึ่งรูปแบบการตลาดมักจะสร้างความแตกต่างในผลการดำเนินงานจากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในส่วนของการดำเนินกลยุทธ์การตลาดผู้วิจัยจึงกำหนดสมมติฐานได้ดังต่อไปนี้

สมมติฐานที่ 5 การดำเนินกลยุทธ์การตลาดมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน

การสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน หมายถึง องค์การที่มีการกำหนดหรือวางแผนมีความสามารถในการสร้างความแตกต่างให้แก่สินค้าหรือบริการทำให้สินค้าหรือบริการนั้นมีความโดดเด่นและมีคุณค่าเหนือกว่าสินค้าหรือบริการอื่นๆ หรือความสามารถในการนำเสนอสินค้าหรือบริการที่เหนือกว่า ด้วยต้นทุนที่ต่ำกว่า โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดผลลัพธ์ที่สามารถวัดได้ถึงความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน ช่วยให้ธุรกิจมีความสามารถที่แตกต่างจากคู่แข่งขัน เพื่อหากลยุทธ์ทางการแข่งขันที่เหมาะสมแก่ธุรกิจและสนับสนุนให้มีผลการดำเนินงานที่เหนือกว่าคู่แข่งเพื่อนำไปสู่การเป็นผู้นำการตลาดในธุรกิจเครื่องมือแพทย์ ดังนั้น การใช้กลยุทธ์ต่างๆ เพื่อสร้างความพึงพอใจที่เหนือกว่าคู่แข่งโดยการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งเน้นศึกษาความสามารถในการแข่งขันโดยการใช้แนวคิดของ Healy, Serafeim, Srinivasan, and Yu (2014) ใน 4 ด้านประกอบด้วย (1) การสร้างความแตกต่าง (differentiation) (2) ความได้เปรียบทางด้านต้นทุน (cost leadership) (3) การมุ่งตลาดเฉพาะส่วน (niche market) และ (4) การตอบสนองอย่างรวดเร็ว (quick response)

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (SEM) และวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

ประชากรและตัวอย่าง ประชากร คือ ผู้บริหารบริษัทในธุรกิจเครื่องมือแพทย์ที่ดำเนินกิจการอยู่ทั่วประเทศไทยจำนวน 1,116 ราย (Plastic Institute of Thailand, 2018) ผู้วิจัยใช้วิธีการกำหนดตัวอย่างตามกฎแห่งความชัดเจน (rule of thumb) ในกรณีที่ดีที่สุดก็คือ 20:1 (Angsuchoti, Wichitwanna, & Phinyopanuwat, 2014) ซึ่งการวิจัยครั้งนี้มีตัวแปรสังเกตได้ในแบบจำลองจำนวน 12 ตัวแปร ขนาดตัวอย่างอย่างน้อย 240 ตัวอย่าง (20 x 12 = 240)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม ซึ่งข้อคำถามเป็นมาตรวัด 5 ระดับ จากนั้นทำการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือในด้านความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม (Item-Objective Congruence--IOC) พบว่ามีค่าดัชนีความสอดคล้อง 0.6 ถึง 1.00 จากนั้นนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (try out) กับกลุ่มที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับตัวอย่าง จำนวน 30 รายแล้วนำมาวิเคราะห์ หาความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยเกณฑ์มาตรฐานกำหนดค่า Item-total Correlation ควรมากกว่า 0.3 (Field, 2005) และค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของแต่ละข้อคำถามควรมีค่ามากกว่า 0.70 (Hair, Black, Babin, & Anderson, 2010) พบว่าทุกข้อคำถามมีค่าสัมประสิทธิ์ที่อยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ และค่าสัมประสิทธิ์ครอนบาค แอลฟาของแบบสอบถามทั้งฉบับอยู่ที่ 0.887

การวิเคราะห์ข้อมูล การตรวจสอบแบบจำลองสมมติฐานความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงสาเหตุ (Structural Model) เพื่อทดสอบความสอดคล้องของแบบจำลองกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ วิเคราะห์ความกลมกลืนของแบบจำลอง (goodness of fit) ซึ่ง ผู้วิจัยทำการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยดัชนีที่ใช้ในการตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ประกอบด้วย ดัชนีค่า *p*-value, CFI, GFI, AGFI, RMSEA และ SMR (Angsuchoti et al., 2014) ในส่วนสถิติสรุปอ้างอิง เพื่อตอบสมมติฐานด้วยการวิเคราะห์เส้นทาง (Path analysis) โดยอาศัยรูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้น โดยใช้หลักการวิเคราะห์สมการเชิงโครงสร้าง (SEM) หาค่าอิทธิพลทางตรง (direct effect) ค่าอิทธิพลทางอ้อม (indirect effect) และค่าอิทธิพลรวม (total effect) มีการค้นหาปัจจัยของแต่ละตัวแปรด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (confirmatory factor analysis) ในตัวแปรแต่ละตัว

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจเครื่องมือแพทย์ในประเทศไทย ด้วยวิธีการ Maximum Likelihood เพื่อทำการเปรียบเทียบถึงความกลมกลืนระหว่างโมเดลที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยเกณฑ์ในการตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ผู้วิจัยพิจารณาจากค่าสถิติประกอบด้วย ดัชนีค่า *p*-value, CFI, GFI, AGFI, RMSEA และ SRMR ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอดังภาพ 2 แสดงการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลโดยรวม และตาราง 1 แสดงการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลโดยรวม

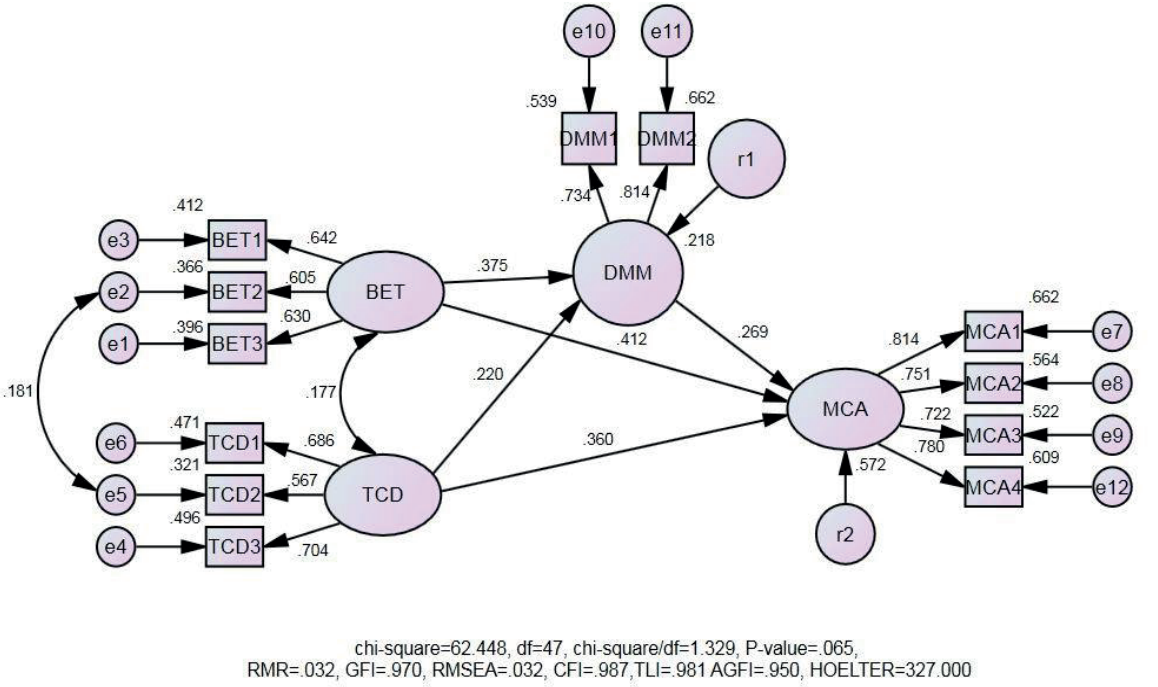
ตาราง 1

การวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลโดยรวม

ดัชนีความกลมกลืน	ค่าดัชนีที่วัดได้	เกณฑ์	ผลการพิจารณา
p-value	0.065	> 0.05	ผ่านเกณฑ์
GFI	0.970	> 0.90	ผ่านเกณฑ์
AGFI	0.950	> 0.90	ผ่านเกณฑ์
CFI	0.987	> 0.90	ผ่านเกณฑ์
RMR	0.032	< 0.05	ผ่านเกณฑ์
RMSEA	0.032	< 0.05	ผ่านเกณฑ์

จากค่าดัชนีความกลมกลืนของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันในธุรกิจเครื่องมือแพทย์ในประเทศไทย ผลการวิเคราะห์โมเดล พบว่า โมเดลสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์โดยมีค่าดัชนีความกลมกลืน

ที่ผ่านเกณฑ์การยอมรับ (Angsuchoti et al., 2014) คือ ค่าดัชนี *p*-value = 0.065, CFI = 0.987, GFI = 0.970, AGFI = 0.950, RMR = 0.032, RMSEA = 0.032 ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า โมเดลแบบจำลองสมการเชิงโครงสร้างมีความเหมาะสมกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ภาพ 2 การวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลโดยรวม

จากภาพ 2 แสดงให้เห็นว่า โมเดลการวัดองค์ประกอบ ปัจจัยการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางธุรกิจ (BET) ปัจจัยเทคโนโลยีการสื่อสาร (TCD) ปัจจัยการดำเนินกลยุทธ์การตลาด (DMM) และปัจจัยความสามารถในการแข่งขัน (MCA) ซึ่งเป็นตัวแปรสังเกตได้ทั้งหมด 12 ตัวแปร มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เมื่อพิจารณาองค์ประกอบย่อยของทุกองค์ประกอบมีค่าแตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีค่าตั้งแต่ 0.567-0.814 และค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงของตัวแปรสังเกตได้ทุกตัวซึ่งวัดได้จากค่า R^2 มีค่าตั้งแต่ 0.321-0.662

การวิเคราะห์อิทธิพลของความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันในธุรกิจเครื่องมือแพทย์ในประเทศไทย เพื่อทำการตอบสมมติฐานการวิจัย โดยผู้วิจัยนำเสนอผลของอิทธิพลทางตรง (Direct Effects--DE) อิทธิพลทางอ้อม (Indirect Effects--IE) และอิทธิพลรวม (Total Effects--TE) และนำเสนอผลการวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝง ซึ่งได้แก่ตัวแปร ดังนี้ (1) ปัจจัยการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางธุรกิจ (BET) (2)ปัจจัยเทคโนโลยีการสื่อสาร (TCD) (3) ปัจจัยการดำเนินกลยุทธ์การตลาด (DMM) และ (4) ปัจจัยความได้เปรียบทางการแข่งขัน (MCA) ซึ่งสามารถนำเสนอผลการวิเคราะห์ได้ดังนี้

ตาราง 2

ค่าสถิติผลการวิเคราะห์อิทธิพลของตัวแปรในโมเดลเชิงสาเหตุ

ตัวแปรเหตุ (Antecedents)	ตัวแปรผลลัพธ์ (Consequences)					
	DMM			MCA		
	Direct Effect	Indirect Effect	Total Effect	Direct Effect	Indirect Effect	Total Effect
BET	0.375**	-	0.375	0.412**	0.101	0.513
TCD	0.220**	-	0.220	0.360**	0.059	0.419
DMM	-	-	-	0.269**	-	0.269

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 *มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

เมื่อพิจารณาอิทธิพลทางตรงและอิทธิพลทางอ้อม พบว่า (1) การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางธุรกิจ (BET) มีอิทธิพลต่อการดำเนินกลยุทธ์การตลาด (DMM) และความได้เปรียบทางการแข่งขัน (MCA) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.375 และ 0.412 กล่าวได้ว่า เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางธุรกิจ (BET) สูงจะทำให้มีการดำเนินกลยุทธ์การตลาด (DMM) และการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน (MCA) สูง ในขณะเดียวกันหากมีการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางธุรกิจ (BET) ต่ำ ก็จะทำให้การดำเนินกลยุทธ์การตลาด (DMM) และการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน (MCA) ต่ำ เช่นกัน อย่างไรก็ตามยังพบว่าการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางธุรกิจ (BET) มีอิทธิพลทางอ้อมต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน (MCA) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.101 ตามลำดับ (2) เทคโนโลยี

การสื่อสาร (TCD) มีอิทธิพลต่อการดำเนินกลยุทธ์การตลาด (DMM) และการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน (MCA) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.220 และ 0.360 กล่าวได้ว่า เมื่อมีเทคโนโลยีการสื่อสาร (TCD) สูงจะทำให้มีการดำเนินกลยุทธ์การตลาด (DMM) และการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน (MCA) สูง ในขณะเดียวกันหากมีเทคโนโลยีการสื่อสาร (TCD) ต่ำ ก็จะทำให้ การดำเนินกลยุทธ์การตลาด (DMM) และการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน (MCA) ต่ำ เช่นกัน อย่างไรก็ตาม ยังพบว่า การเทคโนโลยีการสื่อสาร (TCD) มีอิทธิพลทางอ้อมต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน (MCA) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.059 ตามลำดับ และ (3) การดำเนินกลยุทธ์การตลาด (DMM) มีอิทธิพลต่อการสร้างความได้เปรียบทางแข่งขัน (MCA) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.269 กล่าวได้ว่า เมื่อมีการดำเนินกลยุทธ์การตลาด (DMM) สูงจะทำให้มีความได้เปรียบทางการแข่งขัน (MCA) สูง ในขณะเดียวกันหากมีการดำเนินกลยุทธ์การตลาด (DMM) ต่ำ ก็จะทำให้การสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน (MCA) ต่ำเช่นกัน ตามลำดับ

จากผลของการศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจเครื่องมือแพทย์ในประเทศไทย พบว่า ตัวแปรปัจจัยการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางธุรกิจ (BET) เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน (MCA) มากที่สุดรองลงมา คือ ปัจจัยเทคโนโลยีการสื่อสาร (TCD) และปัจจัยการดำเนินกลยุทธ์การตลาด (DMM) ตามลำดับ

การอภิปรายผล

จากผลการวิจัย พบว่า การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางธุรกิจมีอิทธิพลทางตรงต่อการดำเนินกลยุทธ์การตลาดและความสามารถในการแข่งขัน ซึ่งสรุปได้ว่า เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางธุรกิจสูงจะทำให้มีการดำเนินกลยุทธ์การตลาดและความสามารถในการแข่งขันสูง ในขณะเดียวกันหากมีการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางธุรกิจต่ำก็จะทำให้การดำเนินกลยุทธ์การตลาดและความสามารถในการแข่งขันต่ำ ซึ่งผลการวิจัยนี้มีความสอดคล้องกับ Kerdpitak et al. (2012) ที่ได้กล่าวไว้ว่า ความสามารถของธุรกิจมีประเด็นสำคัญที่ทำให้เกิดความได้เปรียบเหนือกว่าคู่แข่งขันต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ เพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้า ซึ่งโดยทั่วไปจะมีการจากความสามารถในการปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงานตามสภาวะที่เปลี่ยนแปลงไปได้หลายๆ อย่างโดยการใช้ทรัพยากรในองค์การเดียวกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Bustinza et al. (2015) พบว่า การเปลี่ยนแปลงทางธุรกิจรูปแบบและการเปลี่ยนแปลงขององค์การจากการขายสินค้าไปขายรวมกันแบบบูรณาการของสินค้าและบริการได้เปรียบในการแข่งขันเป็นหนึ่งในผลของการเปลี่ยนแปลง ในขณะที่ Griffith, Noble, and Chen (2006) พบว่า การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมของกิจการทำให้ขีดความสามารถในการแข่งขันเพิ่มสูงขึ้นและส่งผลไปยังความสำเร็จของกิจการ โดยงานของ Simon (2015) ได้แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างความปรับเปลี่ยนองค์การจากสภาพแวดล้อมที่สร้างความสำเร็จให้กับกิจการทั้งทางด้านที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงิน ผ่านความได้เปรียบทางการแข่งขันที่เพิ่มขึ้น ดังนั้นธุรกิจเครื่องมือแพทย์ของไทยจะประสบความสำเร็จได้นั้นจึงต้องคำนึงถึงปัจจัยการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางธุรกิจ เพื่อทำให้เกิดการพัฒนาและปรับปรุงทรัพยากรและความสามารถของกิจการ โดยความสัมพันธ์ของตัวแปร การดำเนินกลยุทธ์การตลาด และการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันดังนั้นผู้บริหารขององค์การจะต้องมีความตระหนักถึงผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางธุรกิจด้วยอันจะ

นำไปสู่การเพิ่มผลการดำเนินงานที่สูงขึ้น

ทั้งนี้ผลการวิจัยยังพบว่าเทคโนโลยีการสื่อสารมีอิทธิพลต่อการดำเนินกลยุทธ์การตลาดและความสามารถในการแข่งขันสรุปได้ว่า เมื่อมีเทคโนโลยีการสื่อสาร สูงจะทำให้มีการดำเนินกลยุทธ์การตลาดและความสามารถในการแข่งขันสูง ในขณะเดียวกันหากมีเทคโนโลยีการสื่อสารต่ำก็จะทำให้การดำเนินกลยุทธ์การตลาดและความสามารถในการแข่งขันต่ำเช่นกัน ซึ่งผลการวิจัยนี้มีความสอดคล้องกับ Sigala (2003) กล่าวว่า การที่จะทำให้ธุรกิจมีความสามารถในการทำกำไรและลูกค้ามีความจงรักภักดี ธุรกิจต้องมีการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการแสวงหาข้อมูล การรวบรวมข้อมูล การเก็บรักษาข้อมูลและการแบ่งปันข้อมูลให้กับแผนกต่างๆ ภายในธุรกิจอย่างทั่วถึง เพื่อการสร้างประสบการณ์ที่มีความสอดคล้องกับความต้องการของลูกค้าเป็นรายบุคคลและความพิเศษให้กับลูกค้า ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการปรับปรุงความสามารถของธุรกิจให้ดีขึ้น หากธุรกิจสามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศได้อย่างเหมาะสมจะนำไปสู่ความได้เปรียบที่เหนือกว่าคู่แข่งขัน (Lee, Huang, Barnes, & Kao, 2010) และช่วยส่งเสริมให้เกิดความสามารถในการดำเนินงานที่ยั่งยืน (Arndt & Schogel, 2009) ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเปลี่ยนแปลงโลกของเราและมีความสำคัญต่อธุรกิจ ปรับปรุงกระบวนการทำงานทางธุรกิจและพัฒนาบทบาทการทำงานทางธุรกิจให้มีประสิทธิภาพ มีความเฉลียวฉลาด และมีความว่องไว (Al-sarayrah, 2016) การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศจะมีคุณค่าอย่างยิ่งเมื่อนำมาใช้ตลอดทั้งห่วงโซ่อุปทาน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่เกี่ยวข้องกับพันธมิตรในห่วงโซ่ (Schryen, 2013) เมื่อมีการนำระบบสารสนเทศไม่ว่าจะเป็นระบบใดเข้ามาใช้ในองค์กรถึงแม้จะเป็นการลงทุนที่มีปริมาณมาก (Li et al., 2016) แต่ก็ทำให้เห็นผลลัพธ์ที่น่าสนใจ (Biondi, 2015) เช่น การลดระยะเวลาในการทำงานให้สั้นลง การประหยัดต้นทุน การสนับสนุนให้เกิดแนวทางการทำงานใหม่ๆ (Yang & Deng, 2014) ระบบสารสนเทศที่ทำให้เกิดความร่วมมือของข้อมูลจะทำให้องค์กรสามารถผสานข้อมูลต่างๆ ที่มีความสำคัญและนำมาสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน (Riva & Salotti, 2016) การศึกษาเกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศในยุคสมัยใหม่จะพบว่ามีบทบาทเข้ามาเชื่อมโยงกับการทำงานที่ต้องมีระบบเทคโนโลยีเข้ามาสนับสนุน ในด้านการบริหารด้านการดำเนินกลยุทธ์การตลาดของธุรกิจเครื่องมือแพทย์จึงควรให้ความสำคัญกับเทคโนโลยีและการสื่อสารเป็นอย่างมากเพราะจะทำให้กิจการสามารถสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันและมีผลการดำเนินงานที่ดีขึ้น

นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังพบว่า การดำเนินกลยุทธ์การตลาดมีอิทธิพลต่อความสามารถในการแข่งขัน ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า เมื่อมีการดำเนินกลยุทธ์การตลาดสูงจะทำให้มีความสามารถในการแข่งขันสูง ในขณะเดียวกันหากมีการดำเนินกลยุทธ์การตลาดต่ำก็จะทำให้ความสามารถในการแข่งขันต่ำเช่นกัน ผลการวิจัยในครั้งนี้มีความสอดคล้องกับความเห็นของ Porter (1980; 1985) ที่ว่ากลยุทธ์การแข่งขันมีความเกี่ยวข้องกับตำแหน่งของกิจการภายในอุตสาหกรรมและ มีจุดมุ่งหมายไปยังผลการดำเนินงานที่ดีกว่าคู่แข่งขันอีกทั้งกลยุทธ์ยังมีความเกี่ยวข้องกับการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันที่ยั่งยืน หากกิจการต้องการความได้เปรียบที่ยั่งยืนจำเป็นต้องมีการพัฒนากลยุทธ์โดยการพิจารณาถึงการเปลี่ยนแปลงในอนาคต (Mintzberg, 1987) ซึ่งกิจการที่ประสบความสำเร็จในการเข้าสู่ตลาดต่างประเทศ จะมีการเลือกกลยุทธ์การแข่งขันที่แตกต่างกัน (Albaum & Tse, 2001; Aulakh et al., 2000) ดังนั้น ผู้บริหารในธุรกิจเครื่องมือแพทย์จึงควรทำความเข้าใจในกลยุทธ์การแข่งขันของกิจการโดยให้ความสำคัญในการดำเนินกลยุทธ์การตลาดในยุค

ปัจจุบัน ซึ่งควรทำการเจาะลึกเข้าไปในรูปแบบกลยุทธ์การแข่งขัน และผลกระทบของกลยุทธ์การแข่งขันที่มีต่อผลการดำเนินงานของธุรกิจเพื่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

1. ผู้บริหารควรให้ความสำคัญกับกับปัจจัยเหตุด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางธุรกิจ ปัจจัยการดำเนินกลยุทธ์การตลาด ปัจจัยเทคโนโลยีการสื่อสาร และปัจจัยความสามารถในการแข่งขัน เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการยกระดับผลการดำเนินงานให้บริษัทในธุรกิจเครื่องมือแพทย์สามารถดำเนินธุรกิจให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมได้อย่างรวดเร็ว

2. บริษัทในธุรกิจเครื่องมือแพทย์สามารถนำโมเดลที่ได้ใช้เป็นเครื่องมือในการยกระดับผลการดำเนินงานของธุรกิจ โดยการปรับปรุงพัฒนาการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทางธุรกิจวางแผนการเทคโนโลยีการสื่อสาร การดำเนินกลยุทธ์การตลาดเพื่อให้ธุรกิจมีผลการดำเนินงานที่ดี ซึ่งเป็นพื้นฐานของความยั่งยืนในการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน

References

Albaum, G., & Tse, D. K. (2001). Adaptation of international marketing strategy components, competitive advantage, and firm performance: A study of Hong Kong Exporters. *Journal of International Marketing, 9*(4), 59-81.

Al-sarayrah, J. (2016). Factors Affecting Business to Business (B2B) E-Commerce (EC) Security Systems Performance in Engineering, Electronic Industries and Information Technology Sector in Amman. *International Journal of Information, Business and Management, 8*(3), 131-137.

Angsuchoti, S., Wichitwanna, S., & Phinyopanuwat. (2014). *Statistical analysis for research in social science and behavior science: Techniques for using LISREL programs* (4th ed.). CDMK Printing. [In Thai]

Arndt, O., & Schogel, M. (2009). Customer relationship management capability: Antecedents and its impact on CRM performance. *American Marketing Association Educators Proceedings, 20,* 162-163.

Ata, U.Z., & Toker, A. (2012). The effect of customer relationship management adoption in business-to-business markets. *Journal of Business & Industrial Marketing, 27*(6), 497-507.

Aulakh, P. S., Kotabe, M., & Teegen, H. (2000). Export strategies and performance of firms from emerging economies: Evidence from Brazil, Chile, and Mexico. *The Academy of Management Journal, 43*(3), 342-361.

Averina, O. I., Kolesnik, N. F., & Makarova, L. M. (2016). The integration of the accounting system for implementing World Class Manufacturing (WCM) principles. *European Research Studies Journal, 19*(3), 53-69.

Biondi, Y. (2015). An economic analysis of comply or explain principle under a review panel regime. *Accounting, Economics and Law - A Convivium, 5*(3), 295-300.

Bustinza, O. F., Bigdeli, A. Z., Baines, T., & Elliot, C. (2015). Servitization and competitive advantage: The importance of organizational structure and value chain position. *Research-Technology Management, 58*(5), 53-60.

Chulalongkorn University Intellectual Property Institute. (2018). *Analysis of technology trends and trends Comprehensive medical industry.* Author. [In Thai]

Covin, J. G., & Slevin, D. P. (2012). The measurement of entrepreneurial orientation. *Entrepreneurship Theory and Practice, 36*(4), 677-702.

Davidson, A. (2013). Business model for an era of innovation glut. *Ivey Business Journal, 77*(4), 1-4.

Department of Business Development. (2018). *Statistics of food and drug business in Thailand in 2017.* Retrieved May 5, 2018 from http://www.dbd.go.th/download/document_file/Statisic/2560/T26/T26_201703

Di Carlo, F., Agasisti, T., Erbacci, A., & Catalano, G. (2015). Accrual accounting in Italian universities: a technical perspective. *International Journal of Public Sector Management, 28*(6), 494-508.

Dos Santos, M. A. C., & Cavalcante, P. R. N. (2014). Effect of the adoption of IFRS on the information relevance of accounting profits in Brazil. *Revista Contabilidade & Finanças, 25*(66), 228-241.

Field, A. (2005). Reliability analysis. In A. Field (Ed.), *Discovering statistics using SPSS* (2nd ed., pp. 666-677). Sage.

Griffith, D., Noble, S., & Chen, Q. (2006). The performance implications of entrepreneurial proclivity: A dynamic capabilities approach. *Journal of Retailing, 82*(1), 51-62.

Hair, J. F., Black, B., Babin, B.J., & Anderson, R. E. (2010). *Multivariate data analysis: A global perspective* (7th ed.). Pearson Education.

Healy, P., Serafeim, G., Srinivasan, S., & Yu, G. (20114). Market competition, earnings management, and persistence in accounting profitability around the world. *Review of Accounting Studies, 19*(4), 1281-1308.

Hill, S., & Doughtie, L. (2013). The financial executives role in influencing business transformation. *Financial Executive, 29*(8), 3-9.

Kerdpitak, C., Tienthai, J., Budsaba, K., & Laptaned, U. (2012). *Management model for logistics operations of Thailand's Palm Oil Industry.* University of the Thai Chamber of Commerce. [In Thai]

Kiron, D., Palmer, D., Phillips, A. N., & Berkman, R. (2013). The executive's role in social business. *MIT Sloan Management Review, 54*(4), 83-89.

Kos, S. R., Espejo, M. B., & Raifur, L. (2014). Informational Content of the Management Report and Performance on the Brazilian companies in Ibovespa. *Revista Universo Contábil, 10*(2), 43-62.

Lee, C. H., Huang, S. Y., Barnes, F. B., & Kao, L. (2010). Business performance and customer relationship management: The effect of IT, organisational contingency and business process on Taiwanese manufacturers. *Total Quality Management & Business Excellence, 21*(1), 43-65.

Li, W., Yao, A., Zhi, H., Kaur, K., Zhu, Y. C., Jia, M., Zhao, H., Wang, Q., Jin, S., & Zhang, Y. Q. (2016) Angelman syndrome protein ube3a regulates synaptic growth and endocytosis by inhibiting BMP signaling in Drosophila. *PLoS Genet, 12*(5),1-25.

Mintzberg, H. (1987). The strategy concept I: Five Ps for strategy. *California management review, 30*(1), 11-24.

Mohammed, A. A., Rashid, B., & Tahir, S. (2014). Customer Relationship Management (CRM) technology and organization performance: Is marketing capability a missing link? An em pirical study in the Malaysian hotel industry. *Asian Social Science, 1*(10), 197-121.

Plastic Institute of Thailand. (2018). *Introduction to medical equipment products.* Retrieved from https://www.thaiplastics.org/download/med_network_howto2.pdf [In Thai]

Porter, M. E. (1980). *Competitive strategy: Techniques for analyzing industries and competitors.* Free Press.

Porter, M. E. (1985). *The competitive advantage: Creating and sustaining superior performance.* Free Press.

Riva, E. S., & Salotti, B. M. (2016). The advantages to SMEs in applying the new financial reporting. *Accounting BKAR, 10*(23), 19-20.

Schryen, G. (2013). Revisiting is business value research: What we already know, what we still need to know, and how we can get there. *European Journal of Information Systems, 22*(2), 139-169.

Sigala, M. (2003). *Customer relationship management in hotels implementing customer relationship management in the hotel sector: Does IT always matter?.* Conference: Proceedings of the 11th European Conference on Information Systems, ECIS 2003, Naples, Italy 16-21 June 2003.

Simon, J. (2015). Concepts of the internet of things from the aspect of the autonomous mobile robots. *Interdisciplinary Description of Complex Systems, 13*(1), 34-40.

United Nations Conference on Trade and Development. (2017). *Review of maritime transport 2017.* United Nations.

Ward, P. T., & Duray, R. (2000). Manufacturing strategy in context: Environment, competitive strategy and manufacturing strategy. *Journal of Operations Management, 18*(2), 123-138.

Yang, X., & Deng, D. (2014). Research on comparison of accounting information disclosure level between listed companies. *Management & Engineering, 16,* 1838-5745.

DOI: 10.14456/phdssj.2021.27

Received:	March	29, 2019
Revised:	August	25, 2021
Accepted:	August	28, 2021

ผลกระทบของความพร้อมด้านเทคโนโลยีต่อคุณลักษณะการรับรู้นวัตกรรม และความตั้งใจใช้คิวอาร์โค้ดของผู้ใช้ในเขตภาคเหนือตอนล่าง

ปิยธิดา เปี่ยมงาม[1] ประยงค์ มีใจซื่อ[2]
นรพล จินันท์เดช[3] แก้วตา ผู้พัฒนพงศ์[4]

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความพร้อมด้านเทคโนโลยี คุณลักษณะการรับรู้นวัตกรรมและความตั้งใจใช้คิวอาร์โค้ด และเพื่อศึกษาคุณลักษณะการรับรู้นวัตกรรมในฐานะปัจจัยเชื่อมโยงระหว่างความพร้อมด้านเทคโนโลยีสู่ความตั้งใจใช้คิวอาร์โค้ดของผู้ใช้ในเขตภาคเหนือตอนล่าง การวิจัยเชิงปริมาณทำการศึกษาด้วยแบบสอบถามจากตัวอย่าง ใช้สถิติพรรณนาได้แก่การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติอนุมานวิเคราะห์ตัวแบบสมการโครงสร้าง (SEM) ด้วยโปรแกรม AMOS ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์จากผู้ที่ใช้งาน นักวิชาการ และผู้ที่เกี่ยวข้องในการใช้คิวอาร์โค้ดในเขตภาคเหนือตอนล่าง

ผลการวิจัยเชิงปริมาณ พบว่า สมมุติฐานที่ 1 ความพร้อมด้านเทคโนโลยีมีอิทธิพลทางบวกต่อคุณลักษณะการรับรู้นวัตกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง 0.278 (β = 0.278, t = 8.064, $p < 0.001$) สมมุติฐานที่ 2 ข้อมูลเชิงประจักษ์ไม่สนับสนุนที่ความพร้อมด้านเทคโนโลยีมีอิทธิพลต่อความตั้งใจใช้ ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง 0.023 (β = 0.023, t = 0.589) และสมมุติฐานที่ 3 คุณลักษณะการรับรู้นวัตกรรมมีอิทธิพลต่อความตั้งใจใช้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 1.140 (β = 1.140, t = 8.811, $p < 0.001$) ผลการวิจัยเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึกมีความสอดคล้องกับการวิจัยเชิงปริมาณในสมมุติฐานที่ 1 และ 3 ส่วนสมมุติฐานที่ 2 ไม่สอดคล้องกับการวิจัย

คำสำคัญ: ความพร้อมด้านเทคโนโลยี; คุณลักษณะการรับรู้นวัตกรรม; คิวอาร์โค้ด
ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:
ปิยธิดา เปี่ยมงาม, ประยงค์ มีใจซื่อ, นรพล จินันท์เดช และแก้วตา ผู้พัฒนพงศ์. (2564). ผลกระทบของความพร้อมด้านเทคโนโลยีต่อคุณลักษณะการรับรู้นวัตกรรมและความตั้งใจใช้คิวอาร์โค้ดของผู้ใช้ในเขตภาคเหนือตอนล่าง. *วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, 11*(2), 353-368.

[1] หลักสูตรบริหารธุรกิจดุษฎีบัณฑิต คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
2086 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240, ประเทศไทย
อีเมล์: ajparn2011@gmail.com
[2,3,4] คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

The Impact of Technology Readiness on the Characteristics of Perceived Innovation and Intention to Use QR Code by Users in the Lower Northern Region

Piyatida Paimngam[1] Prayong Meechaisue[2]
Norapol Chinuntdej[3] Kaewta Poopatanapong[4]

Abstract

This research aimed to study the readiness of technology, characteristics, perception, innovation and intention to use QR code, and the perception of innovation as a link between technology readiness and the intention of users to use QR code in the lower north region. The quantitative research was conducted by questionnaires from the sample group. Descriptive statistics were used to analyze mean, percentage, standard deviation and inferential statistics. The structural equation model (SEM) was analyzed with AMOS program. The qualitative research was conducted by interviews the users, scholars and those involved in the use of QR Code in the lower north region.

The quantitative research revealed that the first hypothesis, technology readiness had a statistically significant positive influence on the perceived innovation characteristics. Path coefficient was 0.278 (β = 0.278, t = 8.064, $p < 0.001$). For the second hypothesis, empirical data did not support that technology readiness influenced the usage intention. Path coefficient was 0.023 (β = 0.023, t = 0.589) . And the third hypothesis, the perceived innovation characteristics had a statistically significant influence on the usage intention. The path coefficient was 1.140 (β= 1.140, t = 8.811, p <0.001). The qualitative findings from in-depth interviews were consistent with the first and second hypothesizes, but were inconsistent with the second hypothesis.

Keywords: Technology Readiness, Perception of innovation, QR code
Type of Article: Research Article

Cite this article as:
Paimngam, P., Meechaisue, P., Chinuntdej, N., & Poopatanapong, K. (2021). The impact of technology readiness on the characteristics of perceived innovation and Intention to Use QR Code by Users in the Lower Northern Region. *Ph.D. in Social Sciences Journal, 11*(2), 353-368.

[1] Doctor of Business Administration Program, Faculty of Business Administration, Ramkhamhaeng University
2086 Ramkhamhaeng Road, Haumark, Bangkapi, Bangkok 10240, Thailand
Email: ajparn2011@gmail.com
[2,3,4] Faculty of Business Administration, Ramkhamhaeng University

ผ่านการรับรองคุณภาพจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) อยู่ในกลุ่มที่ 2 สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

คิวอาร์โค้ด (QR code) เป็นเทคโนโลยีที่ปัจจุบันกำลังขยายตัวไปยังธุรกิจต่างๆ มีการนำเทคโนโลยีคิวอาร์โค้ดมาประยุกต์ใช้ได้หลากหลายรูปแบบ เช่น เก็บข้อมูลที่อยู่ของเว็บไซต์ ข้อความ เบอร์โทรศัพท์ และข้อมูลที่เป็นตัวอักษรได้อีกมากมาย นอกจากนั้น คิวอาร์โค้ดยังลดความผิดพลาดในการเข้าถึงเว็บไซต์ได้อีกด้วย ปัจจุบันได้มีการนำคิวอาร์โค้ดมาอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับธุรกรรมทางการเงิน ช่วยให้ลดการถือเงินสดโดยการผลักดันจากรัฐบาลให้ประเทศไทยเข้าสู่ Cashless Society หรือสังคมไร้เงินสด โดยรัฐบาลได้ให้ความสำคัญและผลักดันแผนยุทธศาสตร์ โครงการ National e-Payment เพื่อวางรากฐานไปสู่การเป็นสังคมไร้เงินสด โดยมีโครงการต่างๆ เช่น โครงการบริการโอนเงินและรับโอนเงินแบบใหม่ “พร้อมเพย์ (prompt pay)” ซึ่งเป็นโครงสร้างพื้นฐานสำคัญของระบบชำระเงินทำให้ค่าธรรมเนียมการโอนเงินมีราคาถูกลง พร้อมทั้งอำนวยความสะดวกให้สามารถใช้เพียงเลขบัตรประจำตัวประชาชนหรือหมายเลขโทรศัพท์ในการทำธุรกรรม โครงการต่อมาจะเป็นการขยายเครื่องรับชำระบัตรอิเล็กทรอนิกส์ด้วยเครื่อง EDC (Electronic Data Capture) โครงการการพัฒนาระบบการจัดเก็บภาษีของกรมสรรพากรให้เป็นอิเล็กทรอนิกส์ การจ่ายเงินช่วยเหลือจากภาครัฐผ่าน e-Payment และ การสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ประชาชนด้านความปลอดภัยของระบบ

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่าคิวอาร์โค้ดกลายเป็นทางเลือกใหม่สำหรับช่องทางการชำระเงินที่รัฐบาลกำลังส่งเสริมสนับสนุน ด้วยเหตุนี้ทำให้หลายธนาคารพยายามขยายฐานลูกค้าให้เพิ่มขึ้น ซึ่งการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ประกอบกับการทำธุรกรรมต่างๆ หากผู้ใช้ยอมรับเทคโนโลยีก็จะทำให้เกิดการขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจได้เป็นอย่างดี สำหรับการใช้งานคิวอาร์โค้ดนั้นได้รับการตอบรับที่ดี โดยเฉพาะกรุงเทพมหานครแต่ในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างซึ่งเป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงการเดินทางจากหลายภูมิภาคและต่างประเทศ จึงมีความสำคัญทางเศรษฐกิจ ประชากรจำนวนไม่มากนักที่ใช้คิวอาร์โค้ดเพราะการไม่ยอมรับการใช้เทคโนโลยีใหม่ ผู้วิจัยทำการศึกษางานวิจัยที่ผ่านมา พบว่า การไม่ยอมรับเทคโนโลยีใหม่เกิดจากหลายสาเหตุ และช่องว่างของการวิจัยข้างต้น (research gap) คือ ไม่มีการศึกษาความพร้อมด้านเทคโนโลยี (Parasuraman & Colby, 2014) คุณลักษณะการรับรู้นวัตกรรม (David, 1989; Rogers, 2003) และความตั้งใจใช้คิวอาร์โค้ด (Fishbein & Ajzen, 1975) ผู้วิจัยจึงได้นำมาศึกษาในผลงานวิจัยเรื่องนี้ เพื่อเป็นประโยชน์และเป็นแนวทางสำหรับผู้ประกอบการต่างๆ ที่สามารถนำข้อมูลจากงานวิจัยนี้ไปกำหนดกลยุทธ์และวางแผนทางการตลาดได้อย่างเหมาะสมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความพร้อมด้านเทคโนโลยี คุณลักษะการรับรู้นวัตกรรมและความตั้งใจใช้คิวอาร์โค้ดของผู้ใช้ในเขตภาคเหนือตอนล่าง

2. เพื่อศึกษาคุณลักษณะการรับรู้นวัตกรรมในฐานะปัจจัยส่งผ่านจากความพร้อมด้านเทคโนโลยีไปสู่ความตั้งใจใช้คิวอาร์โค้ด

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษา 6 ตัวแปร ดังนี้ ความสอดคล้องกับผู้บริโภค (compatibility) การใช้งานง่าย (ease of use) ประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้ (usefulness) ความเพลิดเพลินในการใช้ (enjoyment) ความพร้อมด้านเทคโนโลยี (technology readiness index) ความตั้งใจใช้ (intention to use)

2. ขอบเขตด้านประชากรและตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้ใช้คิวอาร์โค้ดในภาคเหนือตอนล่าง ตัวอย่าง คือ ผู้ใช้คิวอาร์โค้ดในภาคเหนือ

ตอนล่างจำนวน 638 คน

3. ขอบเขตด้านเวลา มีระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย ตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2561 ถึงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2561 โดยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลช่วงเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2561 เป็นต้นไป

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

คุณลักษณะการรับรู้นวัตกรรม

คุณลักษณะการรับรู้นวัตกรรม (Perceived Innovation Characteristics--PIC) หมายถึง การที่ผู้บริโภคนวัตกรรมรับรู้ความสอดคล้องระหว่างนวัตกรรมกับผู้บริโภค (compatibility) รับรู้ถึงการใช้งานง่ายของนวัตกรรม (ease of use) รับรู้ถึงประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้นวัตกรรม (usefulness) และรับรู้ถึงความเพลิดเพลินจากการใช้งาน (enjoyment) (Im & Ha, 2014; Roger, 2003)

ตาราง 1

องค์ประกอบของ Perceived Innovation Characteristics

ผู้วิจัย	องค์ประกอบของ Perceived Innovation Characteristics			
	Compatibility	Ease of use	Usefulness	Enjoyment
1. Wu and Wang (2005)	✓	✓	✓	✓
2. Yoon and Cho (2016)	✓	✓	✓	✓
3. Rogers (1983)	✓	✓	✓	✓
4. Davis et al. (1992)	✓	✓	✓	✓

ตาราง 1 แสดงองค์ประกอบของ Perceived Innovation Characteristics ประกอบด้วย 4 ด้าน ดังนี้ (1) ความสอดคล้องกับผู้บริโภค (compatibility) (2) การใช้งานง่าย (ease of use) (3) ประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้ (usefulness) และ (4) ความเพลิดเพลินในการใช้ (enjoyment)

1. ความสอดคล้องกับผู้บริโภค (compatibility)

จากการศึกษา พบว่า มีนักวิจัยได้ให้ความหมายของความสอดคล้องกับผู้บริโภค ดังนี้ Chen, Gillenson, and Sherrell (2002) กล่าวว่า เป็นสิ่งที่มีผลกระทบอย่างสำคัญต่อพฤติกรรมความตั้งใจในการใช้งาน และยังเป็นสิ่งสำคัญที่ส่งผลต่อทัศนคติ จากนั้น Wu and Wang (2005); Yoon, and Cho (2016) ได้กล่าวในลักษณะคล้ายคลึงกันว่าความสอดคล้องกับผู้บริโภคมีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญต่อพฤติกรรมการซื้อสินค้า Lai and Chang (2011); Ozturk, Bilgihan, Nusair, and Okumus (2016) ได้ให้นิยามสอดคล้องกันว่าหมายถึง ความเข้ากันได้กับค่านิยม ความจำเป็นและความต้องการ ซึ่งเปรียบเทียบระหว่างการใช้งานแบบเดิมและการใช้งานนวัตกรรมใหม่ Faqih (2016); Flight, D'Souza, and Allaway (2011) กล่าวว่า ระดับของความเข้ากันได้ของนวัตกรรมของผู้บริโภคงานเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต และโครงสร้างทางสังคม ประสบการณ์ดั้งเดิม ความต้องการของผู้บริโภคนวัตกรรมนั้นต้องเหมาะสม 2 ประการคือ (1) วิถีชีวิตส่วนตัวผู้บริโภค และ (2) สอดคล้องกับสังคม ดังนั้นนวัตกรรมใหม่ต้องส่งผลทั้งต่อชีวิตส่วนตัวและต้องมีความสอดคล้องกันกับการใช้งานร่วมกับผู้อื่นด้วย

จากงานวิจัยเรื่องการรับรู้คุณลักษณะและทัศนคติที่ส่งผลต่อการใช้งานพร้อมเพย์ของประชาชนในกรุงเทพโดย Rattanayuenyong (2017) พบว่า ความสอดคล้องในการใช้งานเทคโนโลยีส่งผลต่อการตัดสินใจใช้ของผู้บริโภคความสอดคล้องกับผู้บริโภคประกอบด้วยตัวแปรที่สังเกตได้ 4 ตัวแปร คือ (1) การใช้คิวอาร์โค้ดสอดคล้องกับวิถีชีวิตประจำวัน (2) คิวอาร์โค้ดสามารถตอบสนองความต้องการได้เป็นอย่างดี (3) คิวอาร์โค้ดช่วยให้สามารถเข้าถึงข้อมูลรวดเร็วและป้องกันความผิดพลาด และ (4) คิวอาร์โค้ดช่วยให้ได้ความสะดวกในการรับหรือจ่ายเงินออนไลน์

2. การใช้งานง่าย (ease of use)

ได้มีผู้ทำการศึกษาและได้ให้คำจำกัดความ ไว้ดังนี้ David (1989) นิยามว่า เป็นระดับของความเชื่อว่าระบบการใช้งานเทคโนโลยีนั้นเป็นเรื่องเข้าใจง่าย Kuo and Lee (2009); Lim (2009) ได้กล่าวว่า การใช้งานง่าย เป็นการใช้งานที่มีเป้าหมายว่าต้องใช้งานง่าย สะดวกสบายต่อผู้บริโภค เป็นความตั้งใจในการยอมรับของผู้บริโภคและเป็นผลที่มาจากทัศนคติในทางบวกซึ่งมีอิทธิพลต่อความตั้งใจใช้งาน (Davis, Bagozzi, & Warshaw, 1992; Igbaria, Zinatelli, Cragg, & Cavaye, 1997; Pikkarainen, T., Pikkarainen, K., Karjaluoto, & Pahnila, 2004) การศึกษาก่อนหน้านี้ พบว่า ผู้บริโภคจะเกิดความรู้สึกสับสน และต้องพยายามกระทำในสิ่งที่ผู้บริโภคไม่ชำนาญส่งผลต่ออารมณ์ความรู้สึกทางลบของผู้บริโภค (Lu & Su, 2009) สอดคล้องกับ Davis et al. (1992); Venkatesh and Morris (2000) ได้กล่าวว่าคือ ระดับของความง่ายในการใช้งานเทคโนโลยี และส่งผลต่อทัศนคติและความตั้งใจในการใช้งานเทคโนโลยีสมัยใหม่ และตามแบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยีได้นิยามว่า เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่มีผลต่อการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยผู้บริโภคมักคำนึงถึงประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้ควบคู่กันด้วย (Davis et al., 1992)

จากผลการวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อความตั้งใจใช้บริการคิวอาร์โค้ดเปย์เม้นผ่านโมบายแบงค์ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พบว่า การใช้งานง่ายส่งผลต่อความตั้งใจใช้คิวอาร์โค้ดเปย์เม้น (Amornrattanakij, 2018) การใช้งานง่ายประกอบด้วยตัวแปรที่สังเกตได้ 4 ตัวแปร คือ (1) การใช้คิวอาร์โค้ดไม่มีความยุ่งยาก (2) ขั้นตอนในการใช้งานคิวอาร์โค้ดไม่มีความซับซ้อน (3) การใช้คิวอาร์โค้ดเรียนรู้ได้ในระยะเวลาสั้น และ (4) ขั้นตอนการใช้คิวอาร์โค้ดง่ายและชัดเจน

3. ประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้ (Usefulness)

จากการศึกษาได้พบว่ามีนักวิจัยให้คำจำกัดความของประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้ไว้ ดังนี้ ประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้ คือ การทำให้ผู้บริโภคเชื่อว่าการใช้นวัตกรรมใหม่นั้นได้รับประโยชน์จริง ประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้ หมายถึง ระดับของความเชื่อส่วนบุคคลที่เชื่อว่าการใช้งานระบบหรือการใช้งานเทคโนโลยีนั้นก่อให้เกิดประโยชน์ ช่วยเพิ่มความสามารถ เพิ่มสมรรถนะในการทำงาน หรือการใช้ชีวิตประจำวันได้ (David, 1989; Kulviwat, Bruner, Kumar, Nasco, & Clark, 2007; Obal, 2013, p. 905) และเป็นความเชื่อว่าเทคโนโลยีนั้นมีส่วนช่วยพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงานให้เพิ่มมากขึ้น (Cheung & Vogel, 2013; David, 1989) อีกทั้งบุคคลยังมีความเชื่อและมีการรับรู้ว่าเทคโนโลยีที่ใช้งานนั้นสามารถนำเสนอทางเลือกที่มีคุณค่าสำหรับการปฏิบัติงาน ซึ่งในการปฏิบัติงานเดียวกันถ้าใช้เทคโนโลยีดังกล่าวแล้วจะทำให้ได้งานที่มีคุณภาพดีขึ้น หรือทำให้งานแล้วเสร็จเร็วขึ้น (David, 1989; Davis et al., 1992) ดังนั้น ประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้เป็นอิทธิพลทางบวกที่มีต่อความตั้งใจใช้ของผู้บริโภคที่จะใช้งานระบบหรือเทคโนโลยีนั้นๆ

งานวิจัยของ Thongkham (2013) ที่กล่าวว่าทัศนคติที่มีต่อบริการชำระค่าสินค้าผ่านระบบ mPOS

(mobile Point-of-Sale) ขึ้นอยู่กับการรับรู้ประโยชน์และการรับรู้ความง่ายในการใช้งาน ประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้ประกอบด้วยตัวแปรที่สังเกตได้ 4 ตัวแปร คือ (1) คิดว่าคิวอาร์โค้ดให้ความสะดวกสบายในการรับหรือจ่ายเงิน (2) คิวอาร์โค้ดทำให้ได้รับหรือจ่ายเงินได้รวดเร็วยิ่งขึ้น (3) คิวอาร์โค้ดทำให้สามารถเข้าถึงข้อมูลที่ต้องการได้ง่ายขึ้น และ (4) คิวอาร์โค้ดช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการรับข้อมูลและการรับหรือจ่ายเงิน

4. ความเพลิดเพลินในการใช้ (Enjoyment)

ความเพลิดเพลินในการใช้ คือ การใช้เทคโนโลยีโดยปราศจากการคำนึงถึงผลที่จะตามมา (Davis et al., 1992) ความเพลิดเพลินทำให้เกิดความสนุกตามแนวทางที่กำหนดไว้ (Venkatesh, 2000) คือ กิจกรรมในการใช้เทคโนโลยีด้วยความเพลิดเพลิน และสามารถใช้งานได้อย่างถูกต้องด้วยตนเอง (Igbaria, Iivari, & Maragahh, 1995)

จากงานวิจัยของ Van der Heijden (2004) ซึ่งได้ทำการศึกษาถึงความตั้งใจในการใช้เว็บไซต์ ผลการวิจัยพบว่าความเพลิดเพลินส่งผลต่อเชิงบวกความตั้งใจใช้งานเว็บไซต์ ความเพลิดเพลินในการใช้ประกอบด้วยตัวแปรที่สังเกตได้ 4 ตัวแปร คือ (1) การใช้คิวอาร์โค้ดทำให้สามารถเข้าถึงข้อมูลได้ง่ายและไม่ผิดพลาด (2) การใช้คิวอาร์โค้ดในการเข้าถึงข้อมูล ทำให้รู้สึกพึงพอใจ (3) การใช้คิวอาร์โค้ดในการรับหรือจ่ายเงินทำให้รู้สึกพึงพอใจ และ (4) คิวอาร์โค้ดทำให้มีความสุขทุกครั้งในการใช้

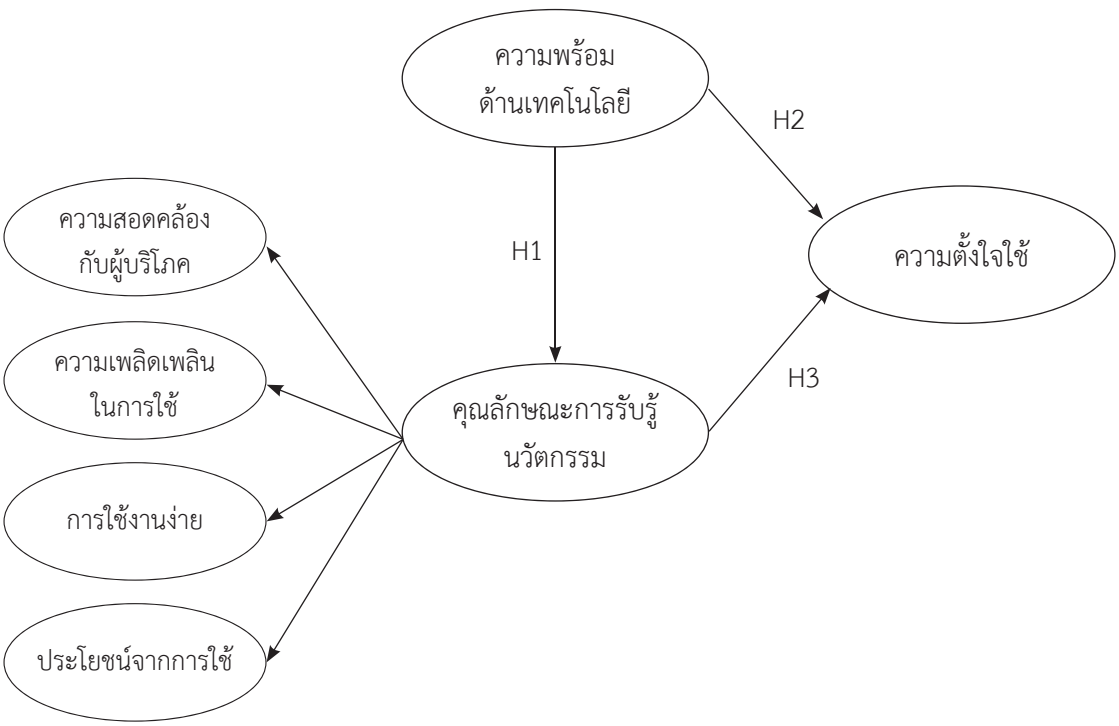
5. ความพร้อมด้านเทคโนโลยี (technology readiness index)

ในงานวิจัยนี้ทำการศึกษาความพร้อมด้านเทคโนโลยีที่มีต่อการใช้คิวอาร์โค้ดซึ่ง Parasuraman and Colby (2014) ได้นำเสนอตัวชี้วัดความรู้สึกทางจิตวิทยาเกี่ยวกับระดับแนวโน้มของการเปิดใจยอมรับและนำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้งาน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการใช้เทคโนโลยีในชีวิตประจำวัน ทั้งที่ทำงานและที่บ้าน ความพร้อมด้านเทคโนโลยีประกอบด้วย 4 ประการ ดังนี้ การมองโลกในแง่ดีด้านเทคโนโลยี (optimism) ความมีนวัตกรรม (innovativeness) ความไม่สบายใจในการใช้ (discomfort) ความไม่ปลอดภัยในการใช้เทคโนโลยี (insecurity) แต่ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยสนใจศึกษาเพียงปัจจัยเชิงบวกที่ส่งผลต่อความตั้งใจใช้เท่านั้น จึงเลือกเพียง 2 ปัจจัย ได้แก่ การมองโลกในแง่ดีด้านเทคโนโลยี (optimism) ซึ่งเป็นการมองเทคโนโลยีในเชิงบวก และมีความเชื่อว่าผู้ใช้งานมีความสามารถในการควบคุมเทคโนโลยีได้มากขึ้น นอกจากนี้ ยังหมายถึง การรับรู้ถึงความยืดหยุ่นในการใช้งานที่จะส่งผลให้การทำงานในชีวิตประจำวันมีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งบุคคลที่มองโลกในแง่ดีนั้นมักมีความเชื่อว่าเทคโนโลยีจะทำให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดีช่วยอำนวยความสะดวกได้มากขึ้น (Elliott, Meng, & Hall, 2012; Lin, Wu, & Chang, 2011; Parasuraman & Colby, 2014; Shih & Fan, 2013) และความมีนวัตกรรม (innovativeness) เป็นแนวโน้มที่บุคคลหนึ่งจะเป็นผู้บุกเบิกทางด้านเทคโนโลยี เป็นผู้ที่ใช้เทคโนโลยีโดยไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่นและริเริ่มการใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ และยังเป็นผู้นำทางความคิดเกี่ยวกับเทคโนโลยี บุคคลที่มีระดับความสนใจริเริ่มในการใช้งานเทคโนโลยีสูงมักคิดว่าการไม่ได้ลองใช้งานเทคโนโลยีใหม่ๆ นั้น จะทำให้ตนเองเสียโอกาสหรือผลประโยชน์ที่ควรจะได้รับความพร้อมด้านเทคโนโลยีประกอบด้วยตัวแปรที่สังเกตได้ 5 ตัวแปร (1) คิดว่าการใช้คิวอาร์โค้ดทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น (2) หลังจากใช้คิวอาร์โค้ดแล้ว ช่วยอำนวยความสะดวกมากขึ้น (3) เมื่อใช้คิวอาร์โค้ดทำให้ได้รับความสะดวกสบาย (4) การใช้คิวอาร์โค้ดสามารถใช้ได้หลายรูปแบบ และ (5) ใช้คิวอาร์โค้ดได้โดยไม่พึ่งพาผู้อื่น

6. ความตั้งใจใช้คิวอาร์โค้ด (intention to use)

ในงานวิจัยนี้ ความตั้งใจใช้ หมายถึง ความตั้งใจใช้คิวอาร์โค้ด ซึ่ง Fishbein and Ajzen (1975, p. 288) ให้ความหมายของความตั้งใจใช้เทคโนโลยี คือ การแสดงและกิริยาท่าทาง ความตั้งใจในการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยส่งผลต่อพฤติกรรมในการใช้ และได้มีนักวิจัยได้ให้ความหมายของความตั้งใจใช้ที่สอดคล้องกัน สรุปได้ดังนี้ ความตั้งใจใช้เทคโนโลยี หมายถึง ความเป็นไปได้ความพยายามหรือการวางแผนของบุคคลที่มีความตั้งใจอย่างหนักแน่นว่าจะใช้งานเทคโนโลยีใดๆ ให้สำเร็จอย่างแน่นอน เป็นความพร้อมของบุคคลที่จะใช้งานเทคโนโลยีหรือเป็นการแสดงออกซึ่งการตอบสนองต่อการใช้งานเทคโนโลยีที่เป็นการวางแผนหรือคาดการณ์ว่า จะใช้งานเทคโนโลยีใดๆ ในอนาคต ยิ่งบุคคลมีความตั้งใจอย่างแน่วแน่ที่จะใช้งานเทคโนโลยีมากเพียงใด บุคคลนั้นมีโอกาสหรือมีแนวโน้มที่จะใช้งานหรือยอมรับเทคโนโลยีนั้นก็มีมากเท่านั้น (Davis et al., 1992) ความตั้งใจใช้คิวอาร์โค้ดประกอบด้วยตัวแปรที่สังเกตได้ 4 ตัวแปร คือ (1) คิดว่าการใช้คิวอาร์โค้ดเป็นประสบการณ์ที่น่าพึงพอใจ (2) ในอนาคตจะใช้คิวอาร์โค้ด (3) จะแนะนำบุคคลอื่นๆ ให้ใช้คิวอาร์โค้ด และ (4) จะใช้คิวอาร์โค้ดอย่างต่อเนื่อง

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

สมมุติฐานของการวิจัย

สมมุติฐานที่ 1 ความพร้อมด้านเทคโนโลยีมีผลทางบวกต่อคุณลักษณะการรับรู้นวัตกรรม

สมมุติฐานที่ 2 ความพร้อมด้านเทคโนโลยีมีผลทางบวกต่อความตั้งใจใช้

สมมุติฐานที่ 3 คุณลักษณะการรับรู้นวัตกรรมมีผลทางบวกต่อความตั้งใจใช้

ระเบียบวิธีการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการดำเนินการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือผู้ใช้คิวอาร์โค้ดในเขตภาคเหนือตอนล่าง

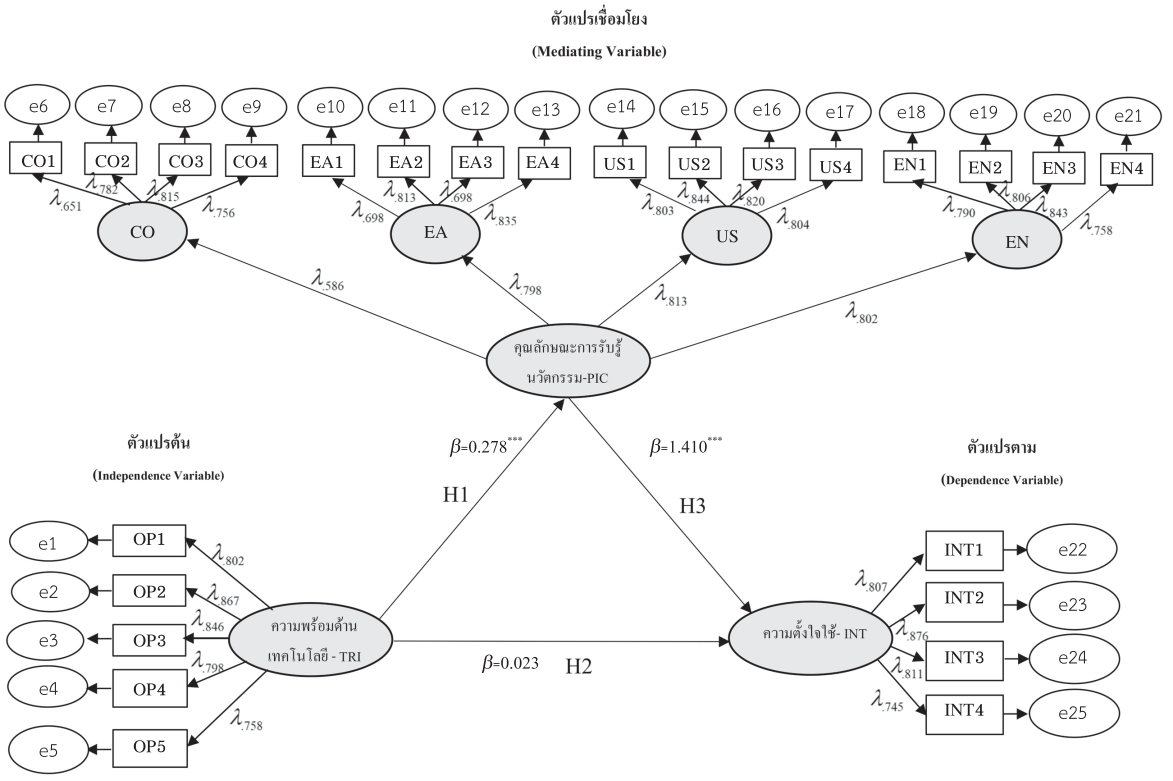
การกำหนดขนาดตัวอย่างเท่ากับ 500 หน่วย ซึ่งอยู่ในระดับดีมาก (very good) ตามแนวคิดของ Comrey and Lee (1992, p. 125) ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (multi-stage sampling) จัดแบ่งประชากรในเขตภาคเหนือตอนล่างประกอบด้วย 9 จังหวัด ได้แก่ อุตรดิตถ์ เพชรบูรณ์ พิษณุโลก ตาก สุโขทัย พิจิตร กำแพงเพชร นครสวรรค์ อุทัยธานี รวม 92 อำเภอ จากนั้นผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (simple random sampling) เพื่อหาจำนวนหน่วยสำรวจทั้งสิ้นได้ 43 อำเภอ โดย 36 อำเภอ เก็บตัวอย่าง 15 คน และ 7 อำเภอ เก็บ 14 ตัวอย่าง รวมตัวอย่างในเขตภาคเหนือตอนล่าง 638 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ใช้แบบสอบถาม (questionnaire) ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (content validity) และการทดสอบค่าความเชื่อมั่น (reliability) ด้วยวิธีดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม (corrected item-total correlation) กับวัตถุประสงค์จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟ่าของครอนบาค (Cronbach's alpha) มากกว่า 0.7

การวิเคราะห์ ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลหลายตัวแปร (multivariate analysis) โดยการวิเคราะห์ตัวแบบสมการโครงสร้าง (SEM)

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์เชิงพรรณนา ตัวอย่างจำนวน 638 คน พบว่า เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 29 ปี ศึกษาในระดับปริญญาตรีมากที่สุดคิดเป็น 64% รองลงมาคือต่ำกว่าปริญญาตรี 20% และปริญญาโทคิดเป็น 12% ตามลำดับ มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนสูงที่สุด คือ อยู่ระหว่าง 20,000-29,999 บาท รองลงมาน้อยกว่า 10,000 บาท และ 10,000-19,999 บาท ตามลำดับ ส่วนใหญ่เป็นเจ้าของธุรกิจ/ธุรกิจส่วนตัวคิดเป็น 32% รองลงมาคือพนักงานเอกชน 26% และนักเรียน/นักศึกษา 21% ตามลำดับ

ภาพ 2 ผลการวิจัย

2. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจใช้ เป็นการวิเคราะห์สมการโครงสร้าง (SEM) ด้วยโปรแกรม AMOS พบว่า โมเดลความตั้งใจใช้ (หลังปรับโมเดล) ซึ่งประกอบด้วย มุมมองในแง่ดีด้านเทคโนโลยี ความรู้สึกไม่ปลอดภัยในการใช้เทคโนโลยี และคุณลักษณะการรับรู้นวัตกรรม ที่มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ดี สรุปได้ว่าโมเดลความตั้งใจใช้ มีความสอดคล้องกลมกลืนกับโมเดลทางทฤษฎีที่กำหนดไว้ในระดับที่ยอมรับได้

ตาราง 2

ผลการทดสอบสมมุติฐาน

สมมุติฐาน		เส้นทาง	สัมประสิทธิ์เส้นทาง (β)	*t*-value	ผลลัพธ์
H1	ความพร้อมด้านเทคโนโลยี	→คุณลักษณะการรับรู้นวัตกรรม	0.278	8.064***	สนับสนุน
H2	ความพร้อมด้านเทคโนโลยี	→ความตั้งใจใช้	0.023	0.589	ไม่สนับสนุน
H3	คุณลักษณะการรับรู้นวัตกรรม	→ความตั้งใจใช้	1.140	8.811***	สนับสนุน

***หมายถึง นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ($p < 0.001$), (t-value ≥ 3.291)

จากตาราง 2 พบว่า สมมุติฐานที่ 1 ความพร้อมด้านเทคโนโลยีมีอิทธิพลต่อคุณลักษณะการรับรู้นวัตกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง 0.573 (β = 0.573, t = 8.064, p < 0.001) สมมุติฐานที่ 2 ข้อมูลเชิงประจักษ์ยังไม่สนับสนุนที่ความพร้อมด้านเทคโนโลยีมีอิทธิพลต่อความตั้งใจใช้ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.027 (β = 0.027, t = 0.589, p < 0.001) สมมุติฐานที่ 3 คุณลักษณะการรับรู้นวัตกรรมมีอิทธิพลต่อความตั้งใจใช้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.799 (β = 0.799, t =1.402, p < 0.001)

ตาราง 3

อิทธิพลของตัวแปรบุพปัจจัย (antecedents) ที่มีต่อตัวแปรตาม (dependent variable)

ตัวแปรตาม (latent variable)	R^2	อิทธิพล (effect)	ตัวแปรบุพปัจจัย (antecedents)		
			ความพร้อมด้านเทคโนโลยี	การรับรู้นวัตกรรม	ความตั้งใจใช้
คุณลักษณะการรับรู้นวัตกรรม	0.328	DE	0.278	0.000	0.000
		IE	0.000	0.000	0.000
		TE	0.278	0.000	0.000
ความตั้งใจใช้	0.663	DE	0.023	1.410	0.000
		IE	0.391	0.000	0.000
		TE	0.414	1.410	0.000

หมายเหตุ: DE = อิทธิพลทางตรง (DE), อิทธิพลทางอ้อม (IE), อิทธิพลรวม (TE)

จากตาราง 3 พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลรวมต่อความตั้งใจใช้ คือ การรับรู้นวัตกรรมมีอิทธิพลรวม 1.410 รองลงมา ความพร้อมด้านเทคโนโลยีอิทธิพลรวม 0.414 และปัจจัยทั้งหมดร่วมกันพยากรณ์ความตั้งใจใช้ได้ร้อยละ 66.3 (R^2 = 0.663)

ตาราง 4

คุณลักษณะการรับรู้นวัตกรรมในฐานะตัวแปรเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างความพร้อมด้านเทคโนโลยีกับความตั้งใจใช้

เส้นทาง	สัมประสิทธิ์เส้นทาง (β)	t- value	ผลลัพธ์	Mediating Effect
โมเดลที่ไม่มีอิทธิพลของตัวแปรเชื่อมโยงการรับรู้นวัตกรรมมาเกี่ยวข้อง				
TRI→INT	0.402	10.431***	สนับสนุน	

ตาราง 4

คุณลักษณะการรับรู้นวัตกรรมในฐานะตัวแปรเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างความพร้อมด้านเทคโนโลยีกับความตั้งใจใช้ (ต่อ)

เส้นทาง	สัมประสิทธิ์เส้นทาง (β)	t- value	ผลลัพธ์	Mediating Effect
โมเดลมีอิทธิพลของตัวแปรเชื่อมโยงการรับรู้นวัตกรรม				
TRI→PIC	0.278	8.064***	สนับสนุน	
PIC→INT	1.140	8.811***	สนับสนุน	
TRI→PIC→INT	0.023	0.589	ไม่สนับสนุน	Full Mediation

***หมายถึง: นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ($p < 0.001$), (t -value ≥ 3.291)

จากตาราง 4 พบว่า โมเดลที่ไม่มีตัวแปรเชื่อมโยงมีสัมประสิทธิ์เส้นทาง (β) เท่ากับ 0.402 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 (β = 0.744, t = 8.355, $p < 0.001$) และเมื่อมีอิทธิพลของตัวแปรเชื่อมโยงคุณลักษณะการรับรู้นวัตกรรม พบว่า มีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง (β) ลดลงจาก 0.402 เป็น 0.023 อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ (β = 0.023, t = 0.589) แสดงว่า คุณลักษณะการรับรู้นวัตกรรมเป็นตัวแปรเชื่อมโยงสมบูรณ์ (full mediation) ระหว่างความพร้อมด้านเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อความตั้งใจใช้

การอภิปรายผล

ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลตามสมมุติฐานได้ ดังต่อไปนี้

1. สมมุติฐานที่ 1 ความพร้อมด้านเทคโนโลยีมีอิทธิพลทางบวกต่อคุณลักษณะการรับรู้นวัตกรรม

จากผลการวิจัย พบว่า ความพร้อมด้านเทคโนโลยีมีอิทธิพลทางบวกต่อคุณลักษณะการรับรู้นวัตกรรม โดยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับความพร้อมด้านเทคโนโลยีที่ ประกอบด้วย ด้านการช่วยอำนวยความสะดวก การให้ความสะดวกสบาย การทำให้คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น สามารถใช้งานได้หลายรูปแบบ และสามารถใช้ได้โดยไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่น ตามลำดับ ส่วนคุณลักษณะการรับรู้นวัตกรรมผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้ ความเพลิดเพลินในการใช้ การใช้งานง่าย และความสอดคล้องกับผู้ใช้ ตามลำดับ โดยด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้ ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับด้านรับหรือจ่ายเงินรวดเร็ว เข้าถึงข้อมูลที่ต้องการได้ง่ายขึ้น เพิ่มประสิทธิภาพในการรับข้อมูลและการรับจ่ายเงินและให้ความสะดวกสบายในการรับจ่ายเงิน ตามลำดับ ส่วนด้านความเพลิดเพลินในการใช้ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับความพึงพอใจจากการใช้คิวอาร์โค้ดรับหรือจ่ายเงิน สามารถเข้าถึงข้อมูล เข้าถึงข้อมูลไม่ผิดพลาดและรู้สึกมีความสุขที่ได้ใช้คิวอาร์โค้ด ในด้านการใช้งานง่ายผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ได้ในระยะเวลาสั้น การใช้งานง่ายและชัดเจน ขั้นตอนใช้ไม่ซับซ้อนและไม่มีความยุ่งยากในการใช้ ด้านสุดท้าย คือ ความสอดคล้องกับผู้ใช้ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับการใช้คิวอาร์โค้ดเข้าถึงข้อมูลรวดเร็วและป้องกันความผิดพลาด ตอบสนองความต้องการได้ อำนวยความสะดวกในการรับหรือจ่ายเงินออนไลน์ และสอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้ใช้ “ข้อค้นพบจากงานวิจัย พบว่า ถ้าผู้ตอบแบบสอบถาม

มีความพร้อมด้านเทคโนโลยียิ่งสูงโดยเฉพาะด้านการรับรู้ถึงการอำนวยความสะดวกกับผู้ใช้ ก็จะยิ่งส่งผลให้เกิดคุณลักษณะการรับรู้นวัตกรรมสูงขึ้นตามไปด้วย”

2. สมมุติฐานที่ 2 ความพร้อมด้านเทคโนโลยีมีอิทธิพลทางบวกต่อความตั้งใจใช้

จากผลการวิจัย พบว่า ข้อมูลเชิงประจักษ์ยังไม่สอดคล้องกับสมมุติฐานที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม เนื่องจากพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีความพร้อมด้านเทคโนโลยีสูง จะยังไม่ส่งผลต่อความตั้งใจใช้โดยตรง ถ้าผู้ตอบแบบสอบถามกลุ่มนั้นยังไม่มีคุณลักษณะการรับรู้นวัตกรรม ซึ่งเมื่อได้นำมาเปรียบเทียบกับผลการวิจัยเชิงคุณภาพกลับพบว่า ความพร้อมด้านเทคโนโลยีมีอิทธิพลทางบวกต่อความตั้งใจใช้ (ดูตาราง 5)

ตาราง 5

ผลวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ

	สมมุติฐานการวิจัย (Hypothesis)	ผลการวิเคราะห์	
		การวิจัยเชิงปริมาณ	การวิจัยเชิงคุณภาพ
H1	ความพร้อมด้านเทคโนโลยีมีอิทธิพลต่อคุณลักษณะการรับรู้นวัตกรรม	สนับสนุน	สนับสนุน
H2	ความพร้อมด้านเทคโนโลยีมีอิทธิพลต่อความตั้งใจใช้	ไม่สนับสนุน	สนับสนุน
H3	คุณลักษณะการรับรู้นวัตกรรมมีอิทธิพลต่อความตั้งใจใช้	สนับสนุน	สนับสนุน

จากผลการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ที่มีความพร้อมด้านเทคโนโลยีเมื่อมีเพื่อนหรือคนสนิทที่เคยใช้คิวอาร์โค้ดมาแนะนำให้ใช้งานคิวอาร์โค้ดและบอกถึงข้อดีต่างๆ ของคิวอาร์โค้ดจึงส่งผลต่อผู้ให้สัมภาษณ์ซึ่งจะเกิดความตั้งใจใช้ตามมา ดังนั้นจากผลการสัมภาษณ์ทำให้ได้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า ปัจจัยทางด้านสังคมมีผลต่อความตั้งใจใช้ของผู้ใช้คิวอาร์โค้ดด้วยเช่นกัน

3. สมมุติฐานที่ 3 คุณลักษณะการรับรู้นวัตกรรมมีอิทธิพลทางบวกต่อความตั้งใจใช้

จากผลการวิจัย พบว่า การรับรู้นวัตกรรมมีอิทธิพลทางบวกต่อความตั้งใจใช้ โดยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับคุณลักษณะการรับรู้นวัตกรรมด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้ความเพลิดเพลินในการใช้ การใช้งานง่าย และความสอดคล้องกับผู้ใช้ ตามลำดับ โดยด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้ ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับด้านรับหรือจ่ายเงินรวดเร็ว เข้าถึงข้อมูลที่ต้องการได้ง่ายขึ้น เพิ่มประสิทธิภาพในการรับข้อมูลและการรับจ่ายเงินและให้ความสะดวกสบายในการรับจ่ายเงินตามลำดับ ส่วนด้านความเพลิดเพลินในการใช้ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับความพึงพอใจจากการใช้คิวอาร์โค้ดรับหรือจ่ายเงิน สามารถเข้าถึงข้อมูล เข้าถึงข้อมูลไม่ผิดพลาดและรู้สึกมีความสุขที่ได้ใช้คิวอาร์โค้ด ในด้านการใช้งานง่ายผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ได้ในระยะเวลาสั้น การใช้งานง่ายและชัดเจน ขั้นตอนใช้ไม่ซับซ้อนและไม่มีความยุ่งยากในการใช้ ด้านสุดท้าย คือ ความสอดคล้องกับผู้ใช้ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับการใช้คิวอาร์โค้ดเข้าถึงข้อมูลรวดเร็วและป้องกันความผิดพลาด ตอบสนอง

ความต้องการได้ อำนวยความสะดวกในการรับหรือจ่ายเงินออนไลน์ และสอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้ใช้ ส่วนในด้านความตั้งใจใช้ ผู้ตอบแบบสอบถามจะเกิดความตั้งใจใช้ด้วยการใช้คิวอาร์โค้ด แนะนำคิวอาร์โค้ดให้ผู้อื่นใช้ คิวอาร์โค้ดเป็นประสบการณ์ที่น่าพึงพอใจและจะใช้คิวอาร์โค้ดอย่างต่อเนื่อง “ข้อค้นพบจากงานวิจัย พบว่า ถ้าผู้ตอบแบบสอบถามมีคุณลักษณะการรับรู้นวัตกรรมยิ่งสูงโดยเฉพาะด้านการรับรู้ถึงประโยชน์กับผู้ใช้ ก็จะยิ่งส่งผลให้เกิดความตั้งใจใช้สูงขึ้นด้วย”

ผลการวิจัยเชิงปริมาณ พบว่า คุณลักษณะการรับรู้นวัตกรรมเป็นตัวแปรคั่นกลางสมบูรณ์แบบ (full mediator) ระหว่างความพร้อมด้านเทคโนโลยีกับความตั้งใจใช้คิวอาร์โค้ด หมายความว่า กลุ่มผู้ที่ตั้งใจใช้คิวอาร์โค้ดนอกจากจะมีความพร้อมด้านเทคโนโลยีแล้ว จะต้องมีคุณลักษณะการรับรู้นวัตกรรมด้วยจึงจะส่งผลต่อความตั้งใจใช้คิวอาร์โค้ด

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึกมีความสอดคล้องกับการวิจัยเชิงปริมาณในสมมุติฐานที่ 1 และสมมุติฐานที่ 3 ส่วนสมมุติฐานที่ 2 ความพร้อมด้านเทคโนโลยีมีอิทธิพลทางบวกต่อความตั้งใจใช้ ซึ่งผลการวิจัยเชิงปริมาณไม่สนับสนุน แต่สำหรับผลการวิจัยเชิงคุณภาพ กลับพบว่า หากผู้ใช้มีความพร้อมด้านเทคโนโลยีจะส่งผลต่อความตั้งใจใช้ ทั้งนี้ ผู้ให้สัมภาษณ์ได้กล่าวว่า มีมุมมองที่ดีต่อคิวอาร์โค้ดเนื่องจากการแนะนำของเพื่อนที่เคยใช้ ซึ่งให้ข้อมูลว่า คิวอาร์โค้ดเป็นเทคโนโลยีที่สามารถอำนวยความสะดวกได้เป็นอย่างดี ผู้ให้สัมภาษณ์จึงเกิดความตั้งใจใช้คิวอาร์โค้ด ดังนั้น ผลการวิจัยเชิงคุณภาพที่ให้ผลลัพธ์ที่แตกต่างจากผลการวิจัยเชิงปริมาณนี้ ทำให้พบปัจจัยอื่นที่ควรนำมาทำการศึกษาในงานวิจัยครั้งต่อไป คือ ปัจจัยด้านสังคม (social) หรือบุคคลที่มีอิทธิพลต่อผู้ใช้ ซึ่งจะได้ตัวแปรทางการวิจัยที่ครอบคลุมและครบถ้วนยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. จากผลการวิจัย ผู้ประกอบการสามารถนำไปปรับเป็นกลยุทธ์การขาย สำหรับกลุ่มที่มีความตั้งใจใช้งานคิวอาร์โค้ด

2. องค์กรต่างๆ สามารถจูงใจหรือริเริ่มการใช้การสแกนคิวอาร์โค้ดกับกลุ่มที่มีความตั้งใจใช้งานคิวอาร์โค้ดเป็นลำดับแรกเพื่อเป็นจุดเริ่มต้นของการนำมาใช้งานกับสมาชิกกลุ่มอื่นๆ ในองค์กรต่อไป

3. การวิจัยในครั้งต่อไป ควรเพิ่มตัวแปรที่เป็นปัจจัยด้านสังคมหรือผู้ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการใช้คิวอาร์โค้ด

References

Aggarwal, P., Cha, T., & Wilemon, W. (1998). Barriers to the adoption of really-new products and the role of surrogate buyers. *Journal of Consumer Marketing, 15*(4), 358-371.

Amornrattanakij, T. (2018). Factors affecting customer intension to use standardized quick response codes payment on mobile banking in Bangkok Metropolitan area. *Business Informatics Journal, 4*(4), 46-63. [In Thai]

Chen, L., Gillenson, M. L., & Sherrell, D. L. (2002). Enticing online consumers: A technology acceptance perspective. *Information & Management, 39*(8), 705-719.

Cheung, R., & Vogel, D. (2013). Predicting user acceptance of collaborative technologies: An extension of the technology acceptance model for e-learning. *Computers & Education, 63,* 160-175.

Comrey, A. L., & Lee, H. B. (1992). *A first course in factor analysis* (2nd ed.). Lawrence Erlbaum Associates.

David, F. D. (1989). Perceived usefulness, perceived ease of use, and user acceptance of information technology. *Management Information Systems Quarterly, 13*(3), 319-340.

Davis, F. D., Bagozzi, R. P., & Warshaw, P. R. (1992). Extrinsic and intrinsic motivation to use computers in the workplace. *Journal of Applied Social Psychology, 22*(14), 1111-1132.

Elliott, K., Meng, G., & Hall, M. (2012). The influence of technology readiness on the evaluation of self-service technology attributes and resulting attitude toward technology usage. *Services Marketing Quarterly, 33*(4), 311-329.

Fishbein, M. A., & Ajzen, I. (1975). *Belief, attitude, intention and behaviour: An introduction to theory and research.* Addison-Wesley.

Igbaria, M., Iivari, J., & Maragahh, H. (1995). Why do individuals use computer technology?: A Finnish case study. *Information and Management, 29*(5), 227-238.

Igbaria, M., Zinatelli, N., Cragg, P., & Cavaye, A. L. M. (1997). Personal computing acceptance factors in small firms: A structural equation model. *Management Information Systems Quarterly, 21*(3), 279-305.

Ozturk, A. B., Bilgihan, A., Nusair, K., & Okumus, F. (2016). What keeps the mobile hotel booking users loyal? Investigating the roles of self-efficacy, compatibility, perceived ease of use, and perceived convenience. *International Journal of Information Management, 36*(6), 1350-1359.

Faqih, K. M. S. (2016). An empirical analysis of factors predicting the behavioral intention to adopt Internet shopping technology among non-shoppers in a developing country context: Does gender matter?. *Journal of Retailing and Consumer Services, 30,* 140-164.

Flight, R., D'Souza, G., & Allaway, A. (2011). Characteristics-based innovation adoption: Scale and model validation. *Journal of Product & Brand Management, 20*(5), 343-355.

Im, H., & Ha, Y. (2014). Determinants of mobile coupon service adoption: Assessment of gender difference. *International Journal of Retail & Distribution Management, 42*(5), 441-459.

Khaled, M.S. (2016). An empirical analysis of factors predicting the behavioural intention to adopt Internet shopping technology among non-shoppers in a developing country context: Does gender matter. *Journal of Retailing and Consumer Services, 30,*140-164.

Kulviwat, S., Bruner, G. C., Kumar, A., Nasco, S. A., & Clark, T. (2007). Toward a unified theory of consumer acceptance technology. *Psychology & Marketing, 24*(12), 1059-1084.

Kuo, R.-Z., & Lee, G.-G. (2009). KMS adoption: The effects of information quality. *Management Decision, 47*(10), 1633-1651.

Lai, J., & Chang, C. (2011). User attitudes toward dedicated e-book readers for reading: The effect of convenience, compatibility, and media richness. *Online Information Review, 35*(4), 558-580.

Lim, W. M. (2009). Alternative models framing UK independent hoteliers' adoption of technology. *International Journal of Contemporary Hospitality Management, 21,* 610-618.

Lin, C. C., Wu, H. Y., & Chang, Y. F. (2011). The critical factors impact on online customer satisfaction. *Procedia Computer Science, 3,* 276-281.

Lu, H., & Su, P. Y. (2009). Factors affecting purchase intention on mobile shopping web sites. *Internet Research, 19*(4), 442-458.

Obal, M. (2013). Why do incumbents sometimes succeed?: Investigating the role of interorganizational trust in the adoption of disruptive technology. *Industrial Marketing Management, 42,* 900-908.

Pikkarainen, T., Pikkarainen, K., Karjaluoto, H., & Pahnila, S. (2004). Consumer acceptance of online banking: An extension of the technology acceptance model. *Internet Research, 14*(3), 224-235.

Parasuraman, A. P., & Colby, C. (2014). An updated and streamlined technology readiness index: TRI 2.0. *Journal of Service Research, 18,* 59-74.

Rattanayuenyong, P. (2017). *Perceived attributes and attitude affecting the use of PROMPT PAY of people in Bangkok.* Master's Independent Study of Business Administration, Bangkok University. [In Thai]

Rogers, E. M. (1983). *Diffusion of innovations* (3rd ed.). Free Press

Rogers, E. M. (2003). *Diffusion of innovations* (5th ed.). Free Press.

Shih, Y., & Fan, S. (2013). Adoption of instant messaging by travel agency workers in Taiwan: Integrating technology readiness with the theory of planned behavior. *International Journal of Business and Information, 8,* 120-136.

Thongkham, P. (2013). *Factors affecting the adopting of entrepreneur on the payment services MPOS (Mobile Point-of-Sale) Kasikorn Bank casestudy: Jatujak Market.* Master's Independent Study of Science, Thammasat University. [In Thai]

Van der Heijden, H. (2004). User acceptance of hedonic information systems. *Management Information Systems Quarterly, 28*(4), 695-704.

Venkatesh, V., & Morris, M. G. (2000). Why don't men ever stop to ask for directions? gender, social influence, and their role in technology acceptance and usage behavior. *Management Information Systems Quarterly, 24*(1), 115-139.

Wu, J.-H., & Wang, S.-C. (2005). What drives mobile commerce?: An empirical evaluation of the revised technology acceptance model. *Information & Management, 42*(5), 719-729.

Yoon, S.-B., & Cho, E. (2016). Convergence Adoption Model (CAM) in the context of a smart car service. *Computers in Human Behavior, 60,* 500-507.

DOI: 10.14456/phdssj.2021.28

Received:	May	7, 2019
Revised:	August	25, 2021
Accepted:	August	28, 2021

ปัจจัยความตั้งใจลาออกจากงานของแพทย์โรงพยาบาลเอกชน ด้วยวิธีการเดลฟายฟัซซี

อรรถพล องค์ชัยวัฒนะ[1] ประสพชัย พสุนนท์ [2]

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อคัดเลือกปัจจัยความตั้งใจลาออกจากงานของแพทย์โรงพยาบาลเอกชน โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบพหุวิธี เริ่มจากการวิจัยเชิงเอกสาร และเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยผู้ให้ข้อมูลหลัก คือแพทย์ที่เชี่ยวชาญธุรกิจโรงพยาบาลเอกชน 20 คน เพื่อให้คะแนนน้ำหนักของแต่ละปัจจัย จากนั้นคัดเลือกปัจจัยด้วยวิธีการเดลฟายฟัซซี

ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยความตั้งใจลาออกจากงานของแพทย์จากการวิจัยเอกสาร 15 ปัจจัย ลดลงเหลือ 3 ปัจจัย หลังจากวิธีการเดลฟายฟัซซี ซึ่งประกอบด้วย (1) ความยุติธรรมในองค์การ (2) การตระหนักถึงความสำคัญของตนเอง และ (3) แนวทางการบริหารขององค์การ

คำสำคัญ: แพทย์; โรงพยาบาลเอกชน; ความตั้งใจลาออกจากงาน; วิธีการเดลฟายฟัซซี

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:

อรรถพล องค์ชัยวัฒนะ และประสพชัย พสุนนท์. (2564). ปัจจัยความตั้งใจลาออกจากงานของแพทย์โรงพยาบาลเอกชน ด้วยวิธีการเดลฟายฟัซซี. *วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, 11*(2), 369-382.

[1] หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
1 หมู่ 3 ตำบลสามพระยา อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี 76120, ประเทศไทย
อีเมล์: panutado@yahoo.com
[2] คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Factors Intention to Leave of Physicians of Thai Private Hospitals by Fuzzy Delphi Method

Atthapol Ongchaivatana[1] Prasopchai Pasunon[2]

Abstract

This research aimed to select factors of intention to leave of physicians in Thai private hospitals by using multi-method methodology. The research has been done firstly by documentary research. Data collection was through in-depth-interviewed of key informants consisting of 20 physicians who were experts in private hospital business, and weighted those factors. Then the factors were analyzed by Fuzzy Delphi Method.

The result found that the 15 factors derived from documentary research were lessened down to 3 factors by using Fuzzy Delphi Method namely; 1) organizational fairness 2) self-awareness and 3) management policy.

Keywords: Physician; Private Hospital; Intention to Leave; Fuzzy Delphi Method
Type of Article: Research Article

Cite this article as:
Ongchaivatana, A., & Pasunon, P. (2021). Factors intention to leave of physicians of Thai private hospitals by Fuzzy Delphi method. *Ph.D. in Social Sciences Journal, 11*(2), 369-382.

[1] Doctor of Philosophy Program in Management, Silpakorn University
1 Moo 3 Sam Phraya Subdistrict, Cha-am District, Phetchaburi 76120, Thailand
Email: panutado@yahoo.com
[2] Faculty of Management Science Silpakorn University

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โรงพยาบาลเอกชนมีการขยายตัวค่อนข้างมากในหลายปีที่ผ่านมานี้ เนื่องจาก (1) การสนับสนุนมาตรการภาษีจากภาครัฐ ทำให้มีการลงทุนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว และมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอย่างเด่นชัด โดยโรงพยาบาลขนาดใหญ่จะขยายขนาดผ่านการซื้อ ควบรวมกิจการ และการเปิดกิจการในเครือ ทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด รวมทั้งการซื้อหุ้นของโรงพยาบาลเอกชนรายใหญ่อื่นๆ เพื่อลงทุนและสร้างพันธมิตรทางธุรกิจ (2) การเพิ่มขึ้นของนักท่องเที่ยวต่างชาติเชิงสุขภาพ (medical tourism) อย่างต่อเนื่อง ตามนโยบายการเป็นศูนย์กลางสุขภาพของเอเชีย (medical hub of Asia) ซึ่งโรงพยาบาลเอกชนของไทยมีข้อได้เปรียบด้านคุณภาพการให้บริการและประสิทธิภาพการรักษาที่สูงติดอันดับโลก ขณะที่อัตราค่ารักษา พยาบาลถูกกว่าเมื่อเทียบกับประเทศที่มีมาตรฐานการรักษาระดับเดียวกัน และ (3) การรวมกลุ่มโรงพยาบาลที่เข้มแข็งและมีลูกค้าเป้าหมายชัดเจน เช่น กลุ่มโรงพยาบาลกรุงเทพ กลุ่มโรงพยาบาลธนบุรี และกลุ่มโรงพยาบาลเกษมราษฎร์ เป็นต้น ทำให้จำนวนคู่แข่งของธุรกิจโรงพยาบาลลดน้อยลง สำหรับโรงพยาบาลขนาดกลางและเล็กต่างปรับตัวไปสู่การเป็นผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางเพื่อเจาะลูกค้าเฉพาะกลุ่ม เช่น เสริมความงาม เป็นต้น (Private Hospital Association, 2014)

สถานการณ์กำลังคนด้านสุขภาพของประเทศไทย โดยเฉพาะวิชาชีพแพทย์ จึงเป็นวิกฤตปัญหาที่สำคัญของระบบสุขภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาด้านจำนวนที่ไม่เพียงพอ ในปี พ.ศ. 2560 ประเทศไทยมีแพทย์ทั้งหมด 57,918 คน (Medical Council of Thailand, 2017) หรือจำนวนแพทย์ 3.82 คนต่อประชากร 10,000 คน นอกจากนั้น ปัญหาการกระจายตัวที่ไม่เหมาะสมระหว่างแพทย์ในเมืองและแพทย์ในชนบทก็ยังเป็นปัญหาที่สำคัญ ทั้งนี้แพทย์ที่อยู่ในกรุงเทพและปริมณฑล ณ สิ้นปี 2560 มีจำนวนถึง 26,247 คน (Medical Council of Thailand, 2017) หรือร้อยละ 50 ถึงแม้ว่า ประเทศไทยผลิตแพทย์ได้เพิ่มขึ้นจากปีละ 1,572 คน ในปี 2550 เป็นปีละ 2,707 คน ในปี 2559 (Medical Council of Thailand, 2017) ประเทศไทยก็ยังมีแพทย์ไม่เพียงพอต่อความต้องการในทุกสาขา โดยสาขาที่แพทย์ขาดแคลนมากที่สุดคืออายุรแพทย์ขาดถึง 3,500 คน

สาเหตุของความขาดแคลนแพทย์ในโรงพยาบาลอกชนอาจกล่าวได้ว่าเกิดจาก (1) การผลิตแพทย์ที่ไม่เพียงพอต่อความต้องการทั้งในภาครัฐและเอกชน (2) นโยบายของภาครัฐ ที่กำหนดให้ทุกคนสามารถเข้าถึงการรักษาพยาบาลได้เท่าเทียมกัน เช่น สิทธิ์หลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า บัตรทองและบัตร 30 สิทธิ์ การรักษาพยาบาลจากกรมบัญชีกลาง สิทธิ์การประกันสังคม ซึ่งเป็นสาเหตุให้สิ่งแวดล้อมในการปฏิบัติงานของแพทย์ในโรงพยาบาลของรัฐไม่เอื้อต่อประสิทธิภาพของงาน และก่อให้เกิดความไม่สะดวกสบาย ล่าช้า แออัดของผู้มารับการบริการในโรงพยาบาลของรัฐ ทำให้ผู้รับบริการเปลี่ยนไปใช้โรงพยาบาลเอกชน และ (3) นโยบายส่งเสริมการเป็นศูนย์กลางทางการแพทย์นานาชาติ ที่มุ่งขยายอุตสาหกรรมทางการแพทย์ เพื่อหารายได้จากการให้บริการทางการแพทย์แก่ผู้ป่วยที่มีฐานะดี รายได้สูงจากต่างชาติเป็นจำนวนมาก ได้ก่อให้เกิดการลาออกของแพทย์จากโรงพยาบาลของรัฐไปสู่โรงพยาบาลภาคเอกชน และจากโรงพยาบาลเอกชนด้วยกันเองเพิ่มมากขึ้น (Private Hospital Association, 2014)

การศึกษาปัจจัยความตั้งใจลาออกจากงานของแพทย์ โรงพยาบาลเอกชน จึงเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญเพื่อธำรงบุคคลากรแพทย์ให้อยู่กับองค์การต่อไปอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อคัดเลือกปัจจัยความตั้งใจลาออกจากงานของแพทย์ โรงพยาบาลเอกชน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา เพื่อคัดปัจจัยความตั้งใจลาออกจากงาน เพื่อนำมากลั่นกรองในการจัดทำแนวทางการความตั้งใจลาออกจากงานของแพทย์

2. ขอบเขตด้านประชากร ศึกษา เฉพาะโรงพยาบาลเอกชนของไทย โดยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักคือผู้ที่มีความเชี่ยวชาญด้านบริหารโรงพยาบาลเอกชน สามารถ สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับความหมายและแนวทางความตั้งใจลาออกจากงานของแพทย์ผ่านการให้คะแนน

3. ขอบเขตด้านระยะเวลา ศึกษาในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ ถึงเดือนกันยายน พ.ศ. 2560

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

ช่วยส่งเสริมกระบวนการบริหารจัดการและการธำรงบุคลากรแพทย์ ให้อยู่กับองค์การในระยะยาว อย่างยั่งยืน และมีประสิทธิภาพในการทำงานต่อองค์การ

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความหมายของความตั้งใจลาออกจากงาน

ความตั้งใจลาออกจากงาน คือ ความคิดสมัครใจที่จะลาออกจากการเป็นบุคลากรขององค์กรที่ปฏิบัติงานอยู่เมื่อมีโอกาส เพื่อไปทำงานที่องค์กรแห่งใหม่หรือเปลี่ยนอาชีพในอนาคตอันใกล้ (Nadiri & Tanova, 2010) หรือ การไตร่ตรองอย่างรอบคอบที่อยากจะออกจากองค์การ ซึ่งเป็นกระบวนการสุดท้ายของความคิดที่จะลาออกจากงาน (Tett & Mayer, 1993) หรือความตั้งใจทางพฤติกรรมที่เป็นผลมาจากนโยบายขององค์การสภาพการณ์ด้านตลาดแรงงานและการรับรู้ของพนักงาน โดยที่พนักงานคาดหวังว่าจะได้รับสิ่งที่ดีขึ้นหลังจากลาออกจากองค์การ (Gaertner & Nollen, 1992)

โดยสรุป ความตั้งใจลาออกจากงาน เป็นพฤติกรรมต่างๆ ของบุคคล ซึ่งเป็นการกระทำที่มีเหตุผล ที่เกิดจากการพิจารณาข้อมูลที่มีอยู่เป็นองค์ประกอบ โดยพฤติกรรมส่วนใหญ่ของบุคคลจะอยู่ภายใต้การควบคุมของความตั้งใจที่จะกระทำพฤติกรรมนั้น (behavioral intention) หมายถึง การที่บุคคลจะกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมใด จะมีความตั้งใจ (intention) เป็นตัวกำหนด นั่นคือ บุคคลจะกระทำพฤติกรรมออกมาในลักษณะที่สอดคล้องกับความตั้งใจที่มีอยู่ การทำความเข้าใจกับพฤติกรรมของบุคคลจะต้องสามารถระบุสิ่งที่ทำให้เกิดความตั้งใจได้ (Ajzen & Fishbein, 1980)

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความตั้งใจลาออกจากงาน

1. ทฤษฎีการลาออกจากงานของ March and Simon (1958) เสนอแนวความคิดว่า การลาออกจากงานมีองค์ประกอบสองส่วน คือ การตระหนักถึงความตั้งใจลาออก และการตระหนักถึงความสะดวกในการเปลี่ยนงาน กล่าวคือ บุคคลจะมีการพิจารณาถึงงานที่ทำและตัดสินว่าตนเองมีความพอใจมากน้อยเพียงไร ความพอใจนี้จะเกี่ยวข้องกับความพึงพอใจในลักษณะงานด้านต่างๆ เช่น ลักษณะการบังคับบัญชา ค่าตอบแทน เป็นต้น และการคาดการณ์ถึงผลที่ได้รับซึ่งสัมพันธ์กับงาน ได้แก่ เพื่อนร่วมงาน และสภาพการทำงาน เป็นต้น ขณะเดียวกันก็จะเปรียบเทียบกับงานที่ทำ และบทบาทที่ได้รับว่ามี ความเหมาะสมเท่าใด

2. ทฤษฎีของ Hom and Griffeth (1995) ได้ดัดแปลงตัวแบบของการลาออกจากงานของมาร์ชและไซมอน และอธิบายเพิ่มเติมว่าตัวแบบลาออกจากงานของมาร์ช และไซมอน มาจากทฤษฎีการจูงใจที่เรียกว่า ความสมดุลขององค์การ (organizational equilibrium) ซึ่งอธิบายถึง ความสามารถขององค์การ

ในการจูงใจให้พนักงานยังคงมาทำงานอย่างต่อเนื่อง โดยอาศัยสิ่งจูงใจ เช่น ค่าจ้าง เงินเดือน ที่สามารถตอบสนองค่านิยมและความต้องการของพนักงานได้ เมื่อพนักงานได้รับสิ่งจูงใจที่เขาต้องการ ก็จะตอบแทนด้วยการทุ่มเททำงานให้กับองค์การ เมื่อองค์การและพนักงานต่างรักษาสมดุลของการให้สิ่งจูงใจกับความทุ่มเทในการทำงาน องค์การก็จะเกิดความสมดุล สามารถอยู่รอดและดำเนินการต่อไปได้ และในขณะเดียวกัน ก็จะลดแนวโน้มการลาออกจากองค์การของพนักงานได้

3. ทฤษฎีการลาออกของ Mobley (1977) เสนอแนวคิดจากการรวบรวมตัวแปรทั้งหมดจากตัวแบบอื่นๆ เพื่ออธิบายความซับซ้อนของกระบวนการลาออก ตัวแบบนี้อธิบายว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจที่จะลาออกและการลาออกในอนาคตนั้น มี 4 ปัจจัยหลัก คือ (1) ความพึงพอใจและไม่พึงพอใจในงาน (2) ความคาดหวังถึงผลที่จะได้รับในอนาคตของงานที่ทำในปัจจุบัน (3) ความคาดหวังถึงผลที่จะได้รับจากงานในองค์การอื่น และ (4) ผลกระทบจากสิ่งที่ไม่ใช่งานโดยตรง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

Tziner, Rabenu, Radomski, and Belkin (2015) ศึกษาความเครียดในงานและความตั้งใจลาออกของแพทย์ และความเหนื่อยล้าและความพอใจในงานในบทบาทของตัวแปรคั่นกลาง ความเครียดในงานมีผลต่อทั้งตัวบุคคลและองค์การ การวิจัยนี้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความ เครียด ความเหนื่อยล้า ความพึงพอใจในงาน และความตั้งใจลาออก ซึ่งมีสมมติฐานว่า ความเครียดกับความเหนื่อยล้ามีความสัมพันธ์เป็นบวก ในขณะที่ความเหนื่อยล้ากับความพึงพอใจในงานมีความสัมพันธ์เป็นลบ และความพึงพอใจในงานกับความตั้งใจลาออกมีความสัมพันธ์เป็นลบด้วย กลุ่มตัวอย่างเป็นบุคลากรแพทย์จำนวน 124 คน พบว่าผลการวิจัยเป็นไปตามสมมุติฐาน และจากการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (SEM) พบว่า ความเหนื่อยล้าเป็นตัวแปรคั่นกลางบางส่วนของความเครียดในงานและความพึงพอใจในงาน และความพึงพอใจในงานเป็นตัวแปรคั่นกลางบางส่วนของความเหนื่อยล้าและความตั้งใจลาออก

Degen, Li, and Angerer (2015) ศึกษาความตั้งใจออกจากแผนกการดูแลคนไข้โดยตรงของแพทย์ในเยอรมัน ซึ่งก่อให้เกิดคุณภาพการดูแลลดลงและมีต้นทุนเพิ่มขึ้น ใช้การวิจัยเอกสารตามรูปแบบของ Cooper's five-stage model ซึ่งใช้การสืบค้นจากฐานข้อมูลใน MEDLINE, PsycINFO และ Web of science. จากการสืบค้นและสังเคราะห์งานวิจัย 17 งานใน 5 ประเทศ ตัวแปรของความตั้งใจลาออก คือ ปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย อายุ เพศ ครอบครัว ระยะเวลาทำงาน สภาพจิตใจในการทำงาน ความเป็นอยู่ในการทำงาน ความแตกต่างของเพศ ระยะเวลาการทำงานยาวนาน ความขัดแย้งระหว่างครอบครัวและงาน ก็ส่งผลกระทบกับการลาออกโดยเฉพาะแพทย์หญิง โดยสรุป ผู้บริหารต้องปรับปรุงระยะเวลาการทำงานให้เหมาะสมเพื่อป้องกันการลาออกของแพทย์

Moreno-Jimenez, Gálvez-Herrer, Rodríguez-Carvajal, and Verge (2012) ศึกษาการลาออกของแพทย์ ในปัจจัยของ ความเหนื่อยล้า ความผูกพันกับองค์การ และปฏิสัมพันธ์ที่ไม่ดีระหว่างแพทย์และคนไข้ ในประเทศสเปน กลุ่มตัวอย่างเป็นแพทย์ในแมดริด 480 คน โดยวิเคราะห์ผลกระทบปฏิสัมพันธ์และการวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์สามทาง พบว่า ความแตกต่างของระดับความผูกพันของแพทย์กับองค์การ นำไปสู่ความแตกต่างในการรับรู้ในงาน ปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น และความเครียดสะสม ซึ่งผลของการวิจัย ได้เสริมมุมมองใหม่ในความเสริมกันคือ หากความผูกพันไม่ดีและคนไข้มีความเรื่องมาก จะเป็นตัวเร่งให้แพทย์ลาออกมากขึ้น งานวิจัยนี้ค้นพบว่า ความเหนื่อยล้าและ

ความตั้งใจลาออกมีผลมาจากความผูกพันต่อองค์การ

ระเบียบวิธีวิจัย

1. ผู้ให้ข้อมูลหลักและการเลือกตัวอย่าง

ผู้วิจัยใช้แนวทางของ Macmillan (1971) ซึ่งจำนวนผู้ให้ข้อมูลหลัก ควรมีไม่น้อยกว่า 17 คน เพราะอัตราการลดลงของความคลาดเคลื่อน (Error) จะมีค่าน้อยมากกระทั่งคงที่ ในงานวิจัยนี้ ผู้ให้ข้อมูลหลักซึ่งเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญด้านบริหารโรงพยาบาลเอกชน จำนวน 20 คน จาก 20 โรงพยาบาล คือ (1) กรุงเทพฯ และปริมณฑล 13 คน (2) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 3 คน (3) ภาคตะวันออก 2 คน (4) ภาคเหนือ 1 คน และ (5) ภาคใต้ 1 คน

ผู้วิจัยใช้แบบแผนการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ร่วมกับการเลือกตัวอย่างแบบสโนว์บอล (snowball sampling) (Pasunon, 2012) ในการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก กล่าวคือผู้วิจัยได้ค้นหาผู้ทรงคุณวุฒิจากทำเนียบรายชื่อผู้บริหารโรงพยาบาล ที่จัดทำและเผยแพร่ไว้ โดยที่บุคคลเหล่านั้นมีความรู้ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ในกิจการโรงพยาบาลเป็นอย่างดี ได้แก่ ประธานเจ้าหน้าที่บริหาร ผู้อำนวยการโรงพยาบาล และผู้อำนวยการสำนักแพทย์ เป็นต้น โดยผู้วิจัยได้ขอความร่วมมือในการประสานงานเพื่อเข้าไปเก็บข้อมูลการวิจัยด้วยวิธีสัมภาษณ์เชิงลึก และให้คะแนนความตั้งใจลาออกแต่ละปัจจัย

ผู้วิจัยเคร่งครัดต่อหลักการ 5 ประการ คือ (1) เคารพกับความเป็นส่วนตัว (2) รักษาความลับ (3) ความยินยอมเข้าร่วมการวิจัย (4) การอธิบายโครงการวิจัยต่อผู้ให้ข้อมูล และ (5) ผลประโยชน์ การแลกเปลี่ยน และการแบ่งปัน (Noknoi, 2009)

2. เครื่องมือในการวิจัย

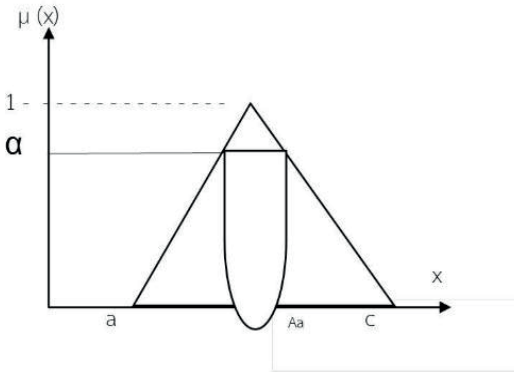
เป็นแบบประเมินปัจจัยความตั้งใจลาออกจากงานของแพทย์ ซึ่งได้จากการวิจัยเอกสาร โดยผู้วิจัยจะเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลหลัก สามารถแสดงความคิดเห็นหรือทรรศนะได้อย่างหลากหลายในทุกแง่มุม ก่อนที่ผู้ให้ข้อมูลหลัก ให้คะแนนในแต่ละปัจจัยตามระดับความสำคัญ ตั้งแต่น้อยที่สุด (0 คะแนน) ถึง ความสำคัญมากที่สุด (9 คะแนน)

สำหรับปัจจัยความตั้งใจลาออกจากงานของแพทย์มี 15 ปัจจัย ประกอบด้วย (1) รายได้ ผลตอบแทน (2) โอกาสก้าวหน้าในอาชีพ (3) ความชัดเจนของงาน (4) การตระหนักถึงความสำคัญของตนเอง (5) การได้รับความยอมรับจากหัวหน้า เพื่อนร่วมงาน (6) การฝึกอบรม เพิ่มพูนความรู้ (7) บทบาทของผู้บังคับบัญชา (8) ความเหนื่อยหน่าย เหนื่อยล้าในงาน (9) แนวทางการบริหารขององค์การ (10) บรรยากาศในองค์การ (11) สภาพแวดล้อมในการทำงาน (12) ความยุติธรรมในองค์การ (13) ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน (14) การเมืองภายในองค์การ และ (15) ตลาดแรงงานภายนอก

3. วิธีการเดลฟายฟัซซี

Ishikawa, Kimura, Kanaya, Morikawa, and Nakamura (1993) นำเสนอโดย ผสมผสานวิธีการเดลฟายแบบดั้งเดิม ร่วมกับทฤษฎีเซตฟัซซีของ Noorderhaben (1995) โดยการคัดเลือกปัจจัยกับกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ สามารถแก้ไขปัญหาความเข้าใจคลาดเคลื่อนหรือยังไม่ชัดเจน โดยเลือกใช้ฟังก์ชันความเป็นสมาชิก ซึ่งเป็นฟังก์ชันที่มีการกำหนดระดับความเป็นสมาชิกที่ต้องการใช้งาน โดยการกำหนดค่าให้กับสมาชิกที่ไม่มีความชัดเจนหรือคลุมเครือ ซึ่งวิธีการเดลฟายฟัซซีเป็นวิธีที่เหมาะสม เพราะสามารถแก้ไขปัญหาการเข้าใจไม่ตรงกันของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้วยทฤษฎีเซตฟัซซี ทำให้การสร้างพหุวิธีเกณฑ์ปัจจัยความตั้งใจลาออกจากงาน มีความยืดหยุ่นมากขึ้น ส่งผลให้เกณฑ์ปัจจัยความตั้งใจลาออกจากงานมีประสิทธิภาพและคุณภาพ (Hsu, Lee, & Kreng, 2010) ดังแสดงในภาพ 1

ซึ่งพื้นที่การตัดสินใจของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเมื่อประยุกต์ใช้ทฤษฎีเซตฟัซซี ลดความคลุมเครือโดยการเลือกค่า α ที่มีค่าเข้าใกล้ 1 ทำให้ระยะทางจาก a ถึง c ลดลงเป็น Aa โดยเป็นการประนีประนอมในการตัดสินใจระหว่างกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ทำให้ผลการตัดสินใจมีความชัดเจนมากขึ้น

ภาพ 1 หลักเกณฑ์วิธีการเดลฟายฟัซซี

การหาปัจจัยความตั้งใจลาออกจากงาน โดยวิธีการเดลฟายฟัซซี มีขั้นตอนดังนี้

1. รวบรวมความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 20 ท่าน

2. เลือกฟังก์ชันความเป็นสมาชิก คือ ฟังก์ชั่นการเป็นสมาชิกสามเหลี่ยม

3. จัดทำจำนวนสามเหลี่ยมฟัซซี (Triangular Fuzzy Numbers) เพื่อประเมินผลของจำนวนสามเหลี่ยมฟัซซี จากการ ให้คะแนนของผู้ให้ข้อมูลหลัก ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้แนวทางคะแนนค่าสามเหลี่ยมฟัซซี่ของ Buckley (1985) (ดูตาราง 1) ในการดำเนินการวิจัย โดยคะแนนที่ได้จากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญแต่ละคน ในแต่ละปัจจัย จะถูกแปลงเป็นคะแนนฟัซซี่ ก่อนจะถูกแปลงกลับเป็นค่าปกติ เช่น คะแนนประเมินคือ 3 คะแนนฟัซซี่จะเป็น 3˜ และเมื่อแปลงกลับเป็นค่าปกติจะเท่ากับ 2, 3, 4 เป็นต้น

ตาราง 1

ความสัมพันธ์ของระดับความสำคัญ คะแนนฟัซซี่ และคะแนนสามเหลี่ยมฟัซซี่ ของ Buckley (1985)

ระดับความสำคัญ	คะแนน	คะแนนฟัซซี่	คะแนนสามเหลี่ยมฟัซซี่
ความสำคัญต่ำที่สุด	1	$\tilde{1}$	(1, 1, 1)
ความสำคัญต่ำ	2	$\tilde{2}$	(1, 2, 3)
ความสำคัญค่อนข้างต่ำ	3	$\tilde{3}$	(2, 3, 4)
ความสำคัญปานกลางค่อนข้างต่ำ	4	$\tilde{4}$	(3, 4, 5)
ความสำคัญปานกลาง	5	$\tilde{5}$	(4, 5, 6)
ความสำคัญปานกลางค่อนข้างมาก	6	$\tilde{6}$	(5, 6, 7)

ตาราง 1

ความสัมพันธ์ของระดับความสำคัญ คะแนนฟัซซี่ และคะแนนสามเหลี่ยมฟัซซี่ ของ Buckley (1985) (ต่อ)

ระดับความสำคัญ	คะแนน	คะแนนฟัซซี่	คะแนนสามเหลี่ยมฟัซซี่
ความสำคัญค่อนข้างมาก	7	$\tilde{7}$	(6, 7, 8)
ความสำคัญมาก	8	$\tilde{8}$	(7, 8, 9)
ความสำคัญมากที่สุด	9	$\tilde{9}$	(9, 9, 9)

4. คำนวณจำนวนสามเหลี่ยมฟัซซี ตามแนวทางของ Klir and Yuan (1995) ในแต่ละเกณฑ์ปัจจัย โดยกำหนด $\tilde{w}ij$ เป็นคะแนนฟัซซี่จากผู้เชี่ยวชาญคนที่ i ที่ให้ความสำคัญกับปัจจัยความตั้งใจลาออกที่ j และ $\tilde{w}ij$ = (aij , bij , cij) เมื่อ i = 1 , 2 , ... , n และ j = 1 , 2 , ... , m (โดยที่ n แทนจำนวนผู้เชี่ยวชาญ และ m แทนจำนวนปัจจัยความความตั้งใจลาออก) นอกจากนี้ยังกำหนด $\tilde{w}j$ แทนน้ำหนักฟัซซี่ (Fuzzy Weighting) ของสมาชิก j โดยที่ $\tilde{w}j$ = (aj , bj , cj) โดยแสดงได้ดังสมการ

$$a_j = \text{Min}\{a_{ij}\},$$

$$bj = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^{n} bij,$$

$$ci = Max\{Cij\}$$

5. ดำเนินการแปลงค่าฟัซซี (ผ่านฟังก์ชันระดับความสมาชิก) ให้กลับไปสู่ค่าปกติ (Defuzzification) ใช้วิธีจุดศูนย์ดุลอย่างง่ายในการแปลงค่าน้ำหนักฟัซซีในแต่ละทางเลือกของสมาชิก กำหนดเป็น Sj ดังสมการ

$$Sj = (aj+bj+cj)/3,\ j = 1, 2, \ldots, m$$

6. คำนวณดัชนีการคัดเลือก (screen evaluation indexes) เป็นขั้นตอนในการคัดเลือกปัจจัยที่เหมาะสม โดยการกำหนดค่า α ในการพิจารณา ดังนี้

ถ้า Sj ≥ α แสดงว่า สมาชิก j เหมาะสมในการเป็นตัวชี้วัด

ถ้า Sj < α แสดงว่า สมาชิก j ไม่เหมาะสมในการเป็นตัวชี้วัด

เพื่อให้ได้ผลการคัดเลือกปัจจัยที่น่าเชื่อถือ ผู้วิจัยกำหนดค่า j เป็นเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 70 ของค่า Sj ทั้งหมด

ผลการวิจัย

เมื่อผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 20 คน ให้คะแนนความสำคัญของแต่ละปัจจัย ตั้งแต่ความสำคัญน้อยที่สุด คือ 0 จนถึงความสำคัญมากที่สุดคือ 9 แล้ว ผู้วิจัยได้คัดเลือกปัจจัยความตั้งใจลาออกจากงาน ด้วยวิธีการเดลฟายฟัซซี่ (ดูตาราง 2) โดยกำหนดสัญลักษณ์ของสถิติพรรณนา ดังนี้

Min แทนค่า ต่ำที่สุดของปัจจัยจากการให้คะแนนจากผู้ให้ข้อมูลหลัก

Max แทนค่า สูงที่สุดของปัจจัยจากการให้คะแนนจากผู้ให้ข้อมูลหลัก

$\overline{X}$ แทนค่า เฉลี่ยของปัจจัยจากการให้คะแนนจากผู้ให้ข้อมูลหลัก

SD แทนค่า เบี่ยงเบนมาตรฐานของปัจจัยจากการให้คะแนนจากผู้ให้ข้อมูลหลัก

De-fuzzy แทนค่า ดัชนีการคัดเลือกปัจจัยด้วยวิธีเดลฟายฟัซซี่ของการให้คะแนนจากผู้ให้ข้อมูลหลัก

อย่างไรก็ตาม เมื่อนำค่า De-fuzzy ทั้งหมดมาคำนวณด้วยเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 70 พบว่ามีค่าเท่ากับ 7 ผู้วิจัยจึงกำหนด α = 0.7 และ j = 1, 2, ..., 15 กล่าวคือ

ถ้า De-fuzzyj ≥ α แสดงว่าปัจจัย j เหมาะสมในการเป็นปัจจัยของความตั้งใจลาออก

ถ้า De-fuzzyj < α แสดงว่าปัจจัย j ไม่เหมาะสมในการเป็นปัจจัยของความตั้งใจลาออก

ตาราง 2

ค่าต่ำที่สุด ค่าสูงที่สุด ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และดัชนีการคัดเลือกด้วยวิธีการเดลฟายฟัซซี่ ของปัจจัยความตั้งใจลาออกจากงานของแพทย์

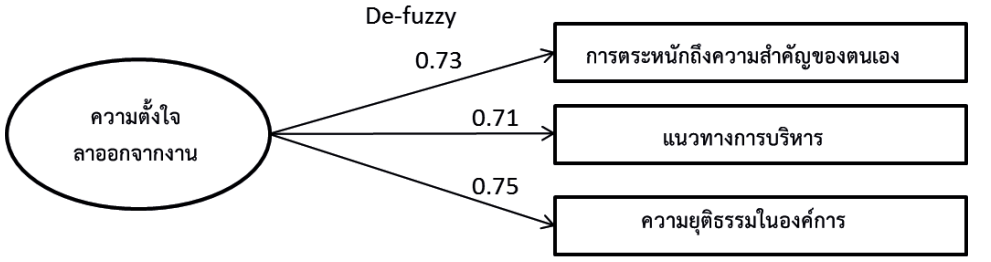
ปัจจัยความตั้งใจลาออกจากงาน	Min	Max	$\overline{X}$	*SD*	De-fuzzy
1. รายได้ ผลตอบแทน	3	10	7.25	1.73	0.64
2. โอกาสก้าวหน้าในอาชีพ	1	10	6.50	2.18	0.58
3. ความชัดเจนของงาน	1	10	7.40	1.93	0.64
4. การตระหนักถึงความสำคัญของตนเอง	4	10	8.05	1.63	0.73
5. การได้รับความยอมรับจากหัวหน้า เพื่อนร่วมงาน	3	10	7.80	1.83	0.69
6. การฝึกอบรม เพิ่มพูนความรู้	1	9	5.85	2.06	0.52
7. บทบาทของผู้บังคับบัญชา	3	10	7.50	1.60	0.68
8. ความเหนื่อยหน่าย เหนื่อยล้าในงาน	1	10	6.05	2.52	0.56
9. แนวทางการบริหารขององค์การ	4	10	7.35	1.53	0.71
10. บรรยากาศในองค์การ	3	10	7.55	1.40	0.68
11. สภาพแวดล้อมในการทำงาน	2	10	6.90	1.67	0.63
12. ความยุติธรรมในองค์การ	4	10	7.75	1.58	0.75
13. ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน	3	10	6.80	2.06	0.69
14. การเมืองภายในองค์การ	1	10	5.65	2.69	0.58
15. ตลาดแรงงานภายนอก	2	10	6.25	1.64	0.64

ผลการคัดเลือกปัจจัยความตั้งใจลาออกจากงาน โดยพิจารณาจากค่า De-fuzzy ที่มีค่ามากกว่าหรือเท่ากับ 0.7 ประกอบด้วย 3 ปัจจัยตามลำดับค่าดัชนีการคัดเลือกปัจจัย ดังแสดงในภาพ 2 ดังนี้

1. ปัจจัยความยุติธรรมในองค์การ ค่า De-fuzzy = 0.75 โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 7.75 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.58

2. ปัจจัยการตระหนักถึงความสำคัญของตนเอง ค่า De-fuzzy = 0.73 โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 8.05 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.63

3. ปัจจัยแนวทางการบริหารขององค์การ ค่า De-fuzzy = 0.71 โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 7.35 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.53

ภาพ 2 ข้อมูลเชิงประจักษ์ของ ปัจจัยความตั้งใจลาออกจากงานของแพทย์ หลังคัดปัจจัยด้วยวิธีการเดลฟายฟัซซี่

การอภิปรายผล

วิธีการเดลฟายฟัซซี่ สามารถคัดเลือกปัจจัยความตั้งใจลาออกจากงานของแพทย์ จากการวิจัยเอกสาร จำนวน 15 ปัจจัย เหลือ 3 ปัจจัย ประกอบด้วย

1. ปัจจัยความยุติธรรมในองค์การ ค่า De-fuzzy = 0.75 โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 7.75 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.58 อภิปรายเพิ่มเติมจากการสัมภาษณ์ได้ว่า ความยุติธรรมในความหมายของแพทย์หมายรวมถึง หลักความสมดุลและหลักการความถูกต้อง ดังนั้น การจัดการต้องควบคู่กับธรรมาภิบาล โดยคำนึงถึงหลักของความยุติธรรมและความถูกต้องในการปฏิบัติงานร่วมกัน ในกรณีบุคลากรทั่วไปอาจคาดหวังการปรับตำแหน่ง หรือความก้าวหน้าในการทำงาน แต่แพทย์ไม่สนใจประเด็นดังกล่าว แต่ต้องการความยุติธรรมในประเด็นอื่น เช่น การดูงานต่างประเทศ การอบรมนอกสถานที่ ตารางการออกตรวจคนไข้ การปฏิบัติจากผู้บริหาร รวมถึงรายได้เมื่อเทียบกับเพื่อนร่วมงานหรือโรงพยาบาลในพื้นที่เดียวกัน เป็นต้น สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ระดับลึกของผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5 คนที่ 7 คนที่ 10 ดังนี้

“ความยุติธรรมนี่ ถ้าเขารู้สึกว่าเราไม่ยุติธรรม เขาก็ไม่อยากอยู่เนอะ อันนี้ต้องดูแลให้ทั่วถึงเท่าเทียมกัน อาชีพอิสระนี่พอรู้สึกไม่แฟร์ก็ไม่เอาละ หาที่ใหม่ก็ได้” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5 นามสมมติ, 2560)

“เขาก็คงต้องการความยุติธรรม ก็ถ้าที่ไหนไม่ยุติธรรมก็คงอยู่ไม่ได้ ก็น่าจะดูแลทุกคนอย่างเท่าเทียมกันนะ เราเป็นผู้ใหญ่แล้วด้วยเรื่องนี้ต้องดูแลอย่างดีครับ ตามมาตรฐานของโรงพยาบาลเรา ถ้ามีอะไรมากน้อย ขาดเหลือต่างกัน อันนี้ต้องอธิบายเค้าได้” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 7 นามสมมติ, 2560)

“ความยุติธรรมในองค์กรนี่สำคัญเลยแหละ ถ้ารู้สึกว่าตัวเองถูกเอาเปรียบ หรือว่าได้รับการ Treat ที่ต่ำกว่าคนอื่น ในระดับที่เท่ากัน มันเป็นการเหยียดหยาม มีความรู้สึกรับไม่ได้ พวกหมอจะ Sensitive ตัวนี้มาก สำคัญมากอย่าให้เกิด” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 10 นามสมมติ, 2560)

ด้านความยุติธรรมในองค์การ เป็นความเสมอภาคและได้รับประโยชน์จากการทำงานเท่าเทียมกัน สอดคล้องกับการศึกษาของ Marquis and Huston (2012) ซึ่งอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเสมอในวงราชการและเอกชนหลังจากที่มีการประเมินผลการปฏิบัติงานประจำปี ดังนั้นผู้บริหารจึงจำเป็นต้องพยายามสร้างความเที่ยงธรรมให้เป็นรูปธรรม เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความรู้สึกไม่ยุติธรรมของบุคลากร เมื่อมีการเปรียบเทียบระหว่างเพื่อนร่วมงาน โดยเฉพาะเรื่องการประเมินผลการปฏิบัติงานซึ่งรวมถึงการจ่ายเงินค่าตอบแทน การให้รางวัล การเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่ง ซึ่งจำเป็นต้องมีกฎเกณฑ์ที่ชัดเจน และสื่อสารชี้แจงให้ทราบอย่างทั่วถึง

2. ปัจจัยการตระหนักถึงความสำคัญของตนเอง ค่า De-fuzzy = 0.73 โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 8.05 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.63 อภิปรายเพิ่มเติมจากการสัมภาษณ์ได้ว่า เป็นความรู้สึกที่แพทย์รับรู้ว่าตนเองมีคุณค่า ซึ่งนำไปสู่ความเชื่อมั่นในตนเอง และการยอมรับนับถือตนเอง เป็นผลจากการประเมินตนเองโดยภาพรวมในด้านความสามารถ ความสำคัญและความสำเร็จของตนเอง และแสดงออกมาในรูปแบบของทัศนคติในแง่บวกที่มีต่อตนเอง ทำให้เกิดความมั่นใจในการทำงาน และมีทัศนคติที่ดีต่อการทำงาน หากแพทย์ไม่ได้รับการยอมรับจากเพื่อนร่วมงาน และประเมินว่าตัวแพทย์องไม่มีคุณค่าในที่ทำงาน หรือด้อยค่าเมื่อเทียบกับแพทย์คนอื่น และเป็นสาเหตุให้แพทย์ตัดสินใจลาออกในที่สุด สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ระดับลึก ของผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1 คนที่ 3 คนที่ 18 ดังนี้

“เรื่องความตระหนักถึงความสำคัญของตนเอง ผมว่าทุกคนสำคัญหมดนะ หมอเป็นคนออกคำสั่ง เป็นหัวหน้าทีมในการทำงาน การรักษาดูแลคนไข้ ถ้ารู้สึกว่าไม่ได้รับความสำคัญขอไปดีกว่า” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1 นามสมมติ, 2560)

“ทุกคนย่อมมีความสำคัญนะ มองว่าตนเองสำคัญ มีคุณค่ากับพื้นที่ตรงนั้น หรือโรงพยาบาลแห่งนั้น ถ้าอยู่แล้วใครๆ ก็มองข้าม ไม่มีใครมาขอคำปรึกษา ไม่มีใครตามไปดูเคส อยู่เฉยๆ หรือนั่งนานๆ นี่ก็ไม่ไหวนะ ไปที่อื่นที่เค้าให้ความสำคัญกับเค้าดีกว่า” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3 นามสมมติ, 2560)

“อันนี้อาจจะน้ำหนักเยอะนะ คนเป็นหมอต้องการมาก เพราะเค้าเป็นคนเก่งไงต้องการมีตัวตนให้ทุกคนรับรู้ รับทราบถึงการคงอยู่ของเขา บางคนก็จะไวกับเรื่องนี้ เพราะถ้าไม่สนใจฉัน ฉันก็ไปก็ได้วะ แต่บางที่ก็ทนนะถ้าคนไข้เยอะๆ แต่คงต้องปรับ ต้องคุยกันพอสมควร” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 18 นามสมมติ, 2560)

ด้านความตระหนักถึงความสำคัญของตนเองนั้น ผู้บริหารควรสร้างความสำคัญของทีม ซึ่งแพทย์เปรียบเป็นผู้นำทีมของแต่ละหน่วยงานอยู่แล้ว ทำให้ทุกคนในองค์การรู้สึกถึงการมีส่วนร่วมถึงความสำเร็จของทีมและองค์การ นอกจากนี้การยกย่อง เชิดชู ถึงความดีหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมสังคมภายนอกองค์การด้วย ทำให้คนในองค์การไม่รู้สึกว่าถูกทิ้งไว้ข้างหลังโดยผู้บริหารไม่เคยเห็นความดี สอดคล้องกับทฤษฎีของ Good, Merkel, and Kappa (1973) ที่กล่าวว่า เมื่อบุคคลได้รับการกระตุ้นจากสิ่งเร้า หรือรับสัมผัสจากสิ่งเร้าแล้วจะเกิดการรับรู้ เมื่อรับรู้ ขั้นต่อไปก็จะเข้าใจในสิ่งเร้านั้น คือ เกิดความคิดรวบยอด และนำไปสู่การเรียนรู้ คือ มีความรู้ในสิ่งนั้น และนำไปสู่การเกิดความตระหนักในที่สุด ซึ่งการตระหนักถึงความสำคัญของตนเอง จะนำไปสู่การกระทำ หรือการแสดงพฤติกรรมที่เป็นทางบวกต่อองค์การ

3. ปัจจัยแนวทางการบริหารขององค์การ ค่า De-fuzzy = 0.71 โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 7.35 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.53 อภิปรายเพิ่มเติมจากการสัมภาษณ์ได้ว่า แนวทางการบริหาร ถูกกำหนดมาจากนโยบายและการวางตำแหน่งทางการตลาดของโรงพยาบาลในเบื้องต้น ซึ่งจะสะท้อนไปที่กลุ่มเป้าหมาย การดำเนินงาน แผนกลยุทธ์ สภาพแวดล้อม สิ่งอำนวยความสะดวก อุปกรณ์ในการทำงาน รวมทั้งแพทย์ด้วย ตามปกติแพทย์จะตรวจสอบข้อมูลของโรงพยาบาลจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ก่อนตัดสินใจมาร่วมงานด้วย แพทย์จึงทราบในเบื้องต้นถึงแนวทางการทำงานต่างๆ ว่าตนสามารถปรับตัวให้สอดคล้องได้หรือไม่ แต่หากโรงพยาบาลมีการเปลี่ยนนโยบายในภายหลัง ซึ่งหากไม่เป็นไปตามแนวทางการทำงานของแพทย์แล้ว แพทย์จะตัดสินใจจากองค์การไปในที่สุด สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ระดับลึก ของผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4 คนที่ 6 คนที่ 11 ดังนี้

“ตอนที่เริ่มกำหนดนโยบายการทำงานที่โรงพยาบาลนี้ เราได้วางสโคปงานไว้แล้ว เป้าหมาย กลุ่มลูกค้า คนไข้ แล้วพอเรารับหมอ เราก็จะพูดถึง scope

ของงานด้วยครับ แต่พูดคร่าวๆ กว้างๆ ก็มีเขียนเป็นลายลักษณ์อักษรด้วย ดูว่าเข้ากันได้มั้ยกับแนวทางของเรา ปรับกันเรื่อยๆ เป็นระยะ” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4 นามสมมติ, 2560)

“การไปกำหนดทิศทางการดำเนินงาน ก็คุยกันแล้วกับหมอว่า เราจะไปทางนี้นะ แนวโน้มดูแล้วไหวมั้ยไปกันได้รึเปล่า พื้นฐานหมอแต่ละคนก็ไม่เหมือนกัน แต่ส่วนใหญ่เราจะคุย แล้วเค้าจะรู้ก่อนจากข้อมูลตามอินเตอร์เน็ตก่อนเริ่มงานกับเรา เพราะฉะนั้น ที่นี่แพทย์จะมีความปรับตัวให้เข้ากับเราได้อยู่แล้วตั้งแต่เค้าสนใจทำงานกับเรา” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 6 นามสมมติ, 2560)

“ตามปกติแพทย์จะหาข้อมูลก่อนจะเข้าทำงาน ถ้ามีเพื่อนแพทย์ในโรงพยาบาลนั้นเขาจะแลกเปลี่ยนข้อมูลกันว่าอยู่ที่นี่เป็นอย่างไร แนวทางการทำงานเป็นแบบไหน เน้นอะไร คนไข้เยอะไหม ระบบงานดีไหม มีความเสี่ยงเยอะไหม เขาจะทราบระดับหนึ่ง แต่ถ้าจะรู้จริงๆเมื่อมาทำงานกับเรา แนวทางบริหารมีส่วนให้แพทย์ตัดสินใจมาทำงานไหม ผมคิดว่ามีบ้างไม่มาก ส่วนใหญ่แพทย์จะเข้ามาทำงานต้องพิจารณาเรื่องรายได้ เรื่องระบบงาน เรื่องความก้าวหน้าและมีเพื่อนแพทย์บ้างถ้ามีก็เข้ามา” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 11 นามสมมติ, 2560)

ด้านแนวทางการบริหารขององค์การ ผู้บริหารควรมีภาวะผู้นำ มีความสามารถนำพาองค์การไปสู่เป้าหมาย มีความยืดหยุ่น ให้อิสระแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาในการทำงาน เป็นผู้นำที่เน้นการทำงานเชิงรุก การทำงานอย่างมีเหตุผล มุ่งเน้นที่ผลสัมฤทธิ์ของงาน และส่งเสริมให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นรับฟังความคิดเห็นหรือปัญหาของผู้ใต้บังคับบัญชา และมีการตอบสนองเป็นอย่างดี ซึ่งลักษณะภาวะผู้นำดังกล่าวส่งผลให้ผู้ใต้บังคับบัญชาสามารถพัฒนาทักษะการทำงาน การตัดสินใจ มีความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีสถานการณ์ของ Hersey and Blanchard (1988) ที่กล่าวว่า ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม และภาวะผู้นำแบบปรึกษา ซึ่งผู้นำเป็นที่มีอิทธิพลเหนือผู้ตาม สามารถนำพาหรือจูงใจให้บุคคลหรือกลุ่มนั้นดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ของผู้นำหรือองค์การนั้นได้ ทั้งนี้ ผู้นำจะต้องเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์สามารถคาดการณ์หรือมองสถานการณ์ในอนาคตได้อย่างทะลุปรุโปร่ง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Roncarati (2010) ซึ่งพบว่า ผู้บริหารต้องมีสภาวะความเป็นผู้นำทั้งผู้นำองค์การ และผู้นำชุมชนที่ส่งผลต่อการบริหารองค์การ

ข้อเสนอแนะ

1. ด้านความยุติธรรมในองค์การ ควรกำหนดกฎเกณฑ์ต่างๆ ในการพิจารณาด้านต่างๆ ให้ชัดเจน หรือเป็นลายลักษณ์อักษร เช่น ค่าตอบแทน สวัสดิการ แผนการฝึกอบรม ให้สอดคล้องกับความต้องการของแพทย์ และไม่คลุมเครือ

2. ด้านการตระหนักถึงความสำคัญของตนเอง มีการยกย่อง ชมเชย ประกาศเกียรติคุณ แพทย์และบุคลากรที่มีผลการปฏิบัติงานดีเด่น และเปิดโอกาสให้บุคลากรทุกคนได้แสดงความคิดเห็นที่ขัดแย้งออกมาได้อย่างมีเหตุผล เปิดเผย ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม ให้ทุกคนมีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของความสำเร็จขององค์การ

3. ด้านแนวทางการบริหารขององค์การ องค์การต้องมีวิสัยทัศน์และพันธกิจที่แน่นอน ไม่เปลี่ยนไปมา หรือหากต้องปรับเปลี่ยน ผู้บริหารและบุคลากรต้องมีการปรึกษาหารือ ให้เกิดเป็นมติร่วมที่เกิดขึ้นจากทุกภาคส่วนด้วยความเต็มใจ ให้ทุกคนรู้สึกมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลง ได้มีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล และให้ความร่วมมือในการบรรลุผลสำเร็จ

References

Ajzen, I., & Fishbein, M. (1980). Understanding attitude and predicting social behavior. Prentice Hall.

Buckley, J. J. (1985). Fuzzy hierarchical analysis. *Fuzzy Sets Systems, 17*(3), 233-247.

Degen, C., Li, J., & Angerer, P. (2015). Physicians' intention to leave direct patient care: An integrative review. *Human Resource Health, 13,* 74-86.

Gaertner, K. N., & Nollen, S. D. (1992). Turnover intentions and desire among executives. *Human Relations, 45*(5), 447-465.

Good, C. V., Merkel, W. R., & Kappa, P. D. (1973). *Dictionary of education.* McGraw-Hill.

Hersey, P., & Blanchard, K. H. (1988). *Management of organizational behavior* (5th ed.). Prentice Hall.

Hom, P. W., & Griffeth, R. W. (1995). *Employee turnover.* South-Western College.

Hsu, Y.-L., Lee, C.-H., & Kreng, V. (2010). The application of Fuzzy Delphi method and Fuzzy AHP in lubricant regenerative technology selection. *Expert Systems with Applications, 37*(1), 419-425.

Ishikawa, K., Kimura, S., Kanaya, S., Morikawa, K., & Nakamura, H. (1993). Structural study of mutants of Escherichia coli ribonuclease HI with enhanced thermostability. *Protein Engineering, 6*(1), 85-91.

Klir, G. J., & Yuan, B. (1995). *Fuzzy sets and Fuzzy logic: Theory and applications.* Prentice Hall.

Macmillan, T. T. (1971). *The Delphi technique.* ERIC Clearinghouse.

March, J. G., & Simon, H. A.. (1958). *Organization.* John Wiley & Sons.

Marquis, B. L., & Huston, C. J. (2012). *Leadership roles and management functions in nursing: Theory and application* (7th ed.). Wolters Kluwer.

Medical Council of Thailand. (2017). *Number of doctors in Thailand* (December 31, 2017). Author. [In Thai]

Mobley, W. H. (1977). Intermediate linkages in the relationship between job satisfaction and employee turnover. *Journal of Applied Psychology, 62*(2), 237-240.

Moreno-Jimenez, B., Gálvez-Herrer, M., Rodríguez-Carvajal, R., & Verge, A. I. S. (2012). A study of physicians' intention to quit: The role of burnout, commitment and difficult doctor-patient interactions. *Psicothema, 24*(2), 263-270.

Nadiri, H., & Tanova, C. (2010). An investigation of the role of justice in turnover intentions, job satisfaction, and organizational citizenship behavior in hospitality industry. *International Journal of Hospitality Management, 29,* 33-41.

Noknoi, J. (2009). *Organizational diversity management: HR model for equality of employees with different sexual orientation.* Doctoral Dissertation in Public Administration, National Institute of Development Administration. [In Thai]

Noorderhaben, N. G. (1995). *Strategic decision making.* Addison-Wesley.

Pasunon, P. (2012). Reliability of questionnaire in quantitative research. *Parichart Journal, Thaksin University, 27*(1), 144-163. [In Thai]

Private Hospital Association. (2014). *Beginning.* Retrieved from http://www.thaiprivatehospitals.org/09-misk/about-us_tpha [In Thai]

Roncarati, M. (2010). *Governance in the health-care sector: Experiences from Asia.* Retrieved from https://www.scribd.com/document/139040540/NACC-Journal-Special-Issue

Tett, R. P., & Meyer, J. P. (1993). Job satisfaction, organizational commitment, turnover intention, and turnover: Path analyses based on meta-analytic findings. *Personnel Psychology, 46*(2), 259–293.

Tziner, A., Rabenu, E., Radomski, R., & Belkin, A. (2015). Work stress and turnover intentions among hospital physicians: The mediating role of burnout and work satisfaction. *Journal of Work and Organizational Psychology, 31*(3), 207-213.

DOI: 10.14456/phdssj.2021.29

Received:	January	17, 2020
Revised:	August	28, 2021
Accepted:	August	28, 2021

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงาน ของภาคอุตสาหกรรมการผลิตในเขตภาคตะวันออกเพื่อรองรับ AEC

พิพรรธน์ พิเชฐศิรประภา[1] ชัยฤทธิ์ ทองรอด[2]
นรินทร สมทอง[3] วัฒนา พิลาจันทร์[4]

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของภาคอุตสาหกรรมการผลิตในเขตภาคตะวันออกเพื่อรองรับ AEC และ (2) ศึกษาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของภาคอุตสาหกรรมการผลิตในเขตภาคตะวันออกเพื่อรองรับ AEC

ผลการวิจัยเชิงปริมาณ พบว่า (1) ปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงาน พบว่า เพศที่แตกต่างกันมีผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานแตกต่างกันทั้งในด้านขวัญกำลังใจในการทำงาน ความผูกพันองค์การ ส่วนอายุระดับการศึกษา แผนกที่ปฏิบัติงาน ระดับรายได้ต่อเดือนอายุการทำงาน และคุณภาพชีวิตในการทำงานที่แตกต่างกัน ไม่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานที่แตกต่างกัน และ (2) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงาน พบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อยู่ในระดับมาก, ประสิทธิภาพในการทำงานอยู่ในระดับมาก, ส่วนความสัมพันธ์ในภาพรวมของการจัดการทรัพยากรมนุษย์และประสิทธิภาพในการทำงาน มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติอยู่ที่ระดับ 0.01 ส่วนผลการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า องค์การต้องจัดทำแผนพัฒนาบุคลากรและแผนงบประมาณขึ้นทุกปีในการรองรับบุคลากรที่ต้องมีการพัฒนาทุกฝ่ายภายในองค์การ ส่วนประสิทธิภาพในการทำงานต้องมีตัวชี้วัดความสำเร็จในการดำเนินงานให้บรรลุตามเป้าหมายที่องค์การกำหนดไว้

คำสำคัญ: การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์; ประสิทธิภาพในการทำงาน; ภาคอุตสาหกรรมการผลิต
ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:
พิพรรธน์ พิเชฐศิรประภา, ชัยฤทธิ์ ทองรอด, นรินทร สมทอง และวัฒนา พิลาจันทร์. (2564). การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของภาคอุตสาหกรรมการผลิตในเขตภาคตะวันออกเพื่อรองรับ AEC. *วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, 11*(1), 383-394.

[1,4] คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์
422 ถนนมรุพงษ์ ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา 24000, ประเทศไทย
อีเมล์: pichetsiraprapa_nui@hotmail.com
[2] คณะบริหารธุรกิจ (หลักสูตรนานาชาติ) มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์
[3] คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

The Human Resources Development Affecting the Working Efficiency of the Manufacturing Industrial Sector in the Eastern Region to Support the AEC

Pipat Pichetsiraprapa[1] Chairit Thongrawd[2]
Narintorn Somthong[3] Wattana Philajan[4]

Abstract

This article research has the following objectives: (1) To study personal factors affecting the working efficiency of the manufacturing industrial sector in the Eastern Region to support the AEC; and (2) To study the human resources development affecting the working efficiency of the manufacturing industrial sector in the Eastern Region to support the AEC.

The quantitative research found that: (1) The personal factors affecting the working efficiency revealed that different genders affected the working efficiency differently in both the working morale and the organizational royalty. On the other hand, there was no difference when age, education, working department, monthly earning, working duration, and quality of living in the work place were compared; and (2) The human resources development affecting the working efficiency revealed that the human resources development was at a high level. The working efficiency was at a high level. While the general relationship of the human resources management and the working efficiency was related at a statistical significant level of 0.01 The qualitative research revealed that the organization had to prepare the yearly human resources development plan and financial budgeting plan to enroll personnel who all needed internal improvment within the organization. On the other hand, the working efficiency needed success indicators for the evaluation of the goals set by the organization.

Keywords: Human Resources Development; Working Efficiency; Manufacturing Industrial Sector
Type of Article: Research Article

Cite this article as:
Pichetsiraprapa, P., Thongrawd, C., Somthong, N., & Philajan, W. (2021). The human resources development affecting the working efficiency of the manufacturing industrial sector in the eastern region to support the AEC. *Ph.D. in Social Sciences Journal, 11*(1), 383-394.

[1,4] Faculty of Management Science, Rajabhat Rajanagarindra University
422 Maruphong Road, Muang, Chachoengsao Province, 24000, Thailand
Email: pichetsiraprapa_nui@hotmail.com
[2] Faculty of Business Administration (International Program), Southeast Asia University
[3] Faculty of Business Administration, Ramkhamhaeng University

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีย่อมมีผลต่อการบริหารจัดการองค์การไม่ว่าจะเป็นการนำเครื่องจักรอัตโนมัติมาควบคุมกระบวนการผลิตให้มีความทันสมัยลดต้นทุนค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานและลดการจ้างแรงงานของพนักงานในองค์การได้เป็นจำนวนมาก รวมไปถึงสามารถเพิ่มยอดการผลิตและเพิ่มการจำหน่ายได้มากขึ้น อนึ่งอุตสาหกรรมภาคการผลิตเป็นแหล่งอุตสาหกรรมที่สร้างรายได้ให้กับประเทศไทยเป็นจำนวนมากไม่ว่าจะเป็นอุตสาหกรรมผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ อุตสาหกรรมเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ อุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ และอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่ม และอุตสาหกรรมอื่นๆ อีกมากมายที่ทำให้ระบบฐานเศรษฐกิจของประเทศมีความเจริญก้าวตามแผนพัฒนาประเทศในการสนับสนุนอุตสาหกรรมทุกภาคส่วน จึงทำให้อุตสาหกรรมการผลิตต้องมีการพัฒนาองค์การอยู่เสมอและจำเป็นต้องมีการพัฒนาบุคลากรไปพร้อมๆ กันเพื่อนำพาอุตสาหกรรมการผลิตประเทศไปสู่ “เศรษฐกิจ 4.0” ให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน นอกจากนี้สาเหตุของปัญหาอีกประการที่ภาคอุตสาหกรรมการผลิตได้มีการโยกย้ายหรือการขยายฐานการผลิตไปยังประเทศต่างๆ ในอาเซียน เพราะเนื่องจากค่าจ้างแรงงานในอาเซียนมีค่าจ้างแรงงานถูกกว่าในประเทศไทย และทรัพยากรต่างๆ ของประเทศอื่นในอาเซียนยังมีจำนวนมากเพียงพอในการลงทุน จึงเป็นสาเหตุทำให้ภาคอุตสาหกรรมการผลิตในประเทศไทยต่างตื่นตัวในการปรับปรุงกระบวนการทำงานให้สามารถแข่งขันกับประเทศในอาเซียนให้ได้ และทำให้ภาคอุตสาหกรรมการผลิตทุกองค์การต้องมีการพัฒนาพนักงานอย่างต่อเนื่องไม่ว่าจะเป็นการฝึกอบรม การศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมในด้านสายงานหรือการให้พนักงานเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาองค์การไปพร้อมๆ กันเพื่อเป็นการสร้างจุดเด่นให้กับองค์การที่จะไม่ให้อุตสาหกรรมการผลิตรายอื่นๆ ย้ายฐานการผลิตไปยังประเทศในอาเซียนได้ แต่ทั้งนี้หากพนักงานไม่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องแล้วย่อมทำให้องค์การอยู่ไม่รอดและส่งผลต่อการเลิกกิจการได้ ดังนั้นทุกภาคอุตสาหกรรมต้องใส่ใจดูแลพนักงานที่มีศักยภาพชำนาญการให้สามารถพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องได้ยาวนานและองค์การต้องสร้างความมั่นคงเชื่อมั่นให้กับพนักงานที่จะทำให้มีความผูกพันและเกิดความจงรักภักดีต่อองค์การสืบต่อไปได้ นอกจากนี้สาเหตุที่สำคัญที่องค์การต้องมุ่งเน้นกระบวนการทำงานให้บรรลุเป้าหมายนั่นคือประสิทธิภาพในการทำงานที่เป็นตัวชี้วัดความสำเร็จขององค์การไม่ว่าจะเป็นขวัญกำลังใจในการทำงาน ความผูกพันในองค์การ คุณภาพชีวิตในการทำงาน และความจงรักภักดีต่อองค์การซึ่งส่วนหนึ่งที่สามารถทำให้องค์การสามารถดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืนและทำให้องค์การมีผลประกอบการที่ประสบผลสำเร็จตามที่กำหนดไว้ได้เช่นกัน

ดังนั้น จากที่กล่าวข้างต้นทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของภาคอุตสาหกรรมการผลิตในเขตภาคตะวันออกเพื่อรองรับ AEC และความมุ่งหวังว่าผลการวิจัยจะนำมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาบุคลากรภาคอุตสาหกรรมการผลิตให้มีศักยภาพรองรับอาเซียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และทำให้องค์การใส่ใจในการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถมากยิ่งขึ้นส่งผลต่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีต่อภาคอุตสาหกรรมการผลิต และส่งผลต่อการพัฒนาองค์การให้มีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับของลูกค้าเพื่อรองรับ AEC ต่อไปได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของภาคอุตสาหกรรมการผลิตในเขตภาคตะวันออกเพื่อรองรับ AEC

2. ศึกษาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อ

ประสิทธิภาพในการทำงานของภาคอุตสาหกรรมการผลิตในเขตภาคตะวันออกเพื่อรองรับ AEC

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาเนื้อหาเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เช่นการฝึกอบรม การศึกษา การพัฒนาพนักงาน การพัฒนาอาชีพ การพัฒนาองค์การและการวางแผนพนักงานในตอนเกษียณอายุงาน เป็นต้น ปัจจัยส่วนบุคคลเช่น อายุ เพศ การศึกษา แผนกที่ปฏิบัติงาน รายได้ต่อเดือน และตัวแปรที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงาน เช่น ขวัญและกำลังใจในการทำงาน ความผูกพันต่อองค์การ คุณภาพชีวิตในการทำงาน และความจงรักภักดีต่อองค์การ

2. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาประชากรและกลุ่มตัวอย่างคือ บุคลากรที่ทำงานในภาคอุตสาหกรรมการผลิตในเขตภาคตะวันออกเพื่อรองรับ AEC (อุตสาหกรรมผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ อุตสาหกรรมเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ อุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่ม และ อุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์) โดยได้แบ่งเป็น 2 ส่วนด้วยกัน ได้แก่ การวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนี้

วิธีการศึกษาเชิงปริมาณ (quantitative research) การวิจัยครั้งนี้ได้ทำการศึกษากลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการตอบแบบสอบถาม จำนวน 400 ชุด ได้แก่ บุคลากรที่ปฏิบัติงานในภาคอุตสาหกรรมการผลิตในเขตภาคตะวันออกเพื่อรองรับ AEC

วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ (qualitative research) ผู้วิจัยใช้กลุ่มตัวอย่างในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) จำนวน 8 คน ได้แก่ ได้แก่ ผู้จัดการ หัวหน้างาน พนักงานและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอื่นๆ โดยทำการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling)

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ได้ศึกษาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของภาคอุตสาหกรรมการผลิตในเขตภาคตะวันออกเพื่อรองรับ AEC เพื่อให้องค์การหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้นำแนวทางที่ได้ไปจัดทำกิจกรรมในการพัฒนาองค์การต่อไป

2. ประโยชน์ทางวิชาการ เป็นการเพิ่มองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องตัวแปรที่สำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ปัจจัยส่วนบุคคลและตัวแปรที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงาน และเป็นการสร้างมุมมองจากการทบทวนวรรณกรรมโดยมีตัวแปรวัดสามารถนำไปปรับใช้ได้ในวงการวิชาการ

3. ประโยชน์ทางการจัดการ เพื่อเป็นข้อมูลสำคัญในการบริหารจัดการองค์การด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และประสิทธิภาพในการทำงานที่ส่งผลต่อการสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ผลิตภัณฑ์ในภาคอุตสาหกรรมและสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันขององค์การให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการทำงาน

ประสิทธิภาพในการทำงานเป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่าตั้งแต่ปัจจัยนำเข้าสู่กระบวนการและสิ้นสุดกระบวนการออกมาเป็นปัจจัยนำออกให้บรรลุตามเป้าหมายที่องค์การกำหนดไว้อย่างสูงสุด และ Becker and Neuhauser (1975) กล่าวว่า ประสิทธิภาพในองค์การจะต้องมี คน เงิน และวัสดุอุปกรณ์ที่ดำเนินการให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ขององค์การให้ได้ นอกจากนี้กรอบของตัวแปรตามแนวคิด Morse (1955) พบว่าประสิทธิภาพในการทำงานที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการทำงานเป็นการสร้างขวัญกำลังใจในการทำงาน ความผูกพันองค์การ คุณภาพชีวิตในการทำงาน และความจงรักภักดีต่อองค์การ เพื่อลดความตึงเครียดในการทำงาน เกิดความรักในองค์การสามารถจูงใจให้

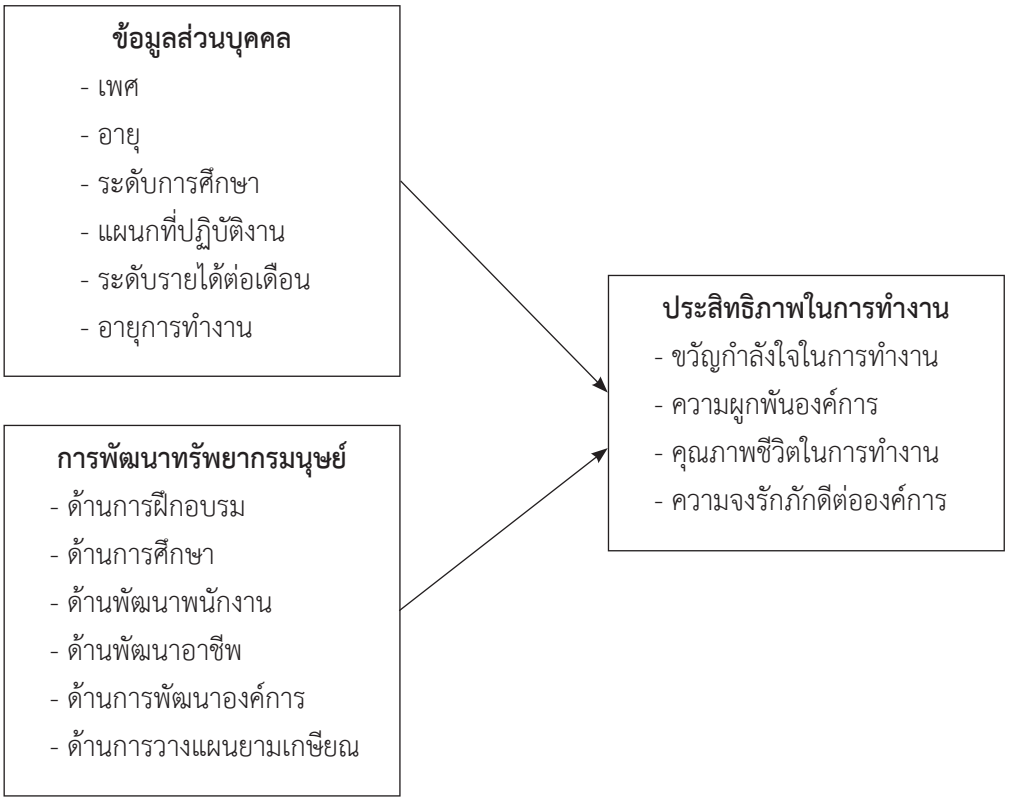
ทุกคนปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่นเดียวกับ Davis (1951) พบว่า ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานส่งผลต่อขวัญกำลังในการทำงานไม่ว่าจะเป็น ขวัญกำลังใจในการทำงาน ความผูกพันองค์การ คุณภาพชีวิตในการทำงาน และความจงรักภักดีต่อองค์การ หรือเงินเดือน การเลื่อนตำแหน่งงาน สภาพแวดล้อมในการทำงานและความปลอดภัยในการทำงาน เป็นต้น

แนวคิดด้านปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยส่วนบุคคลถือเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการศึกษาในรูปธรรมที่บ่งบอกลักษณะอายุ เพศ การศึกษา รายได้ หน้าที่ตำแหน่งงาน และอื่นๆ เป็นต้น เช่นเดียวกับ Serirat (2003) พบว่า เป็นปัจจัยที่ทำการศึกษาถึงพฤติกรรมบุคคลที่แสดงความคิดเห็นหรือทัศนะคติในมุมมองที่แตกต่างกัน อาทิเช่น อายุ เพศ การศึกษา แผนกที่ปฏิบัติงาน รายได้ต่อเดือน และปัจจัยส่วนบุคคลอื่นๆ ที่ทำการศึกษาที่มีลักษณะประชากรศาสตร์ต่างกันและจะมีลักษณะทางจิตวิทยาต่างกัน

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีความสำคัญต่อการพัฒนาตัวบุคลากรให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องทำให้เกิดความคิดที่สร้างสรรค์ส่งผลต่อกระบวนการทำงานที่รวดเร็วถูกต้องแม่นเพิ่มขึ้น ทำให้มีประสิทธิภาพในการทำงานที่ดีขึ้น และทำให้เกิดมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อองค์การ Armstrong (2006) พบว่า การนำหลักการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มาใช้ทุกองค์การทำให้บุคลากรมีคุณค่ามากขึ้นและทำให้คุณภาพของการทำงานมีประสิทธิภาพบรรลุตามเป้าหมายที่องค์การกำหนดไว้ นอกจากนี้กรอบของตัวแปรตามแนวคิด Werner and Desimone (2006) และ Noe, Hollenbeck, Gerhart, and Wright (2008) พบว่า การวางแผนกิจกรรมโดยมุ่งเน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้บุคลากรได้มีการเรียนรู้ เพิ่มทักษะที่จำเป็นในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง โดยลักษณะการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จะเริ่มตั้งแต่ การฝึกอบรม การศึกษา การพัฒนางานและการพัฒนาอาชีพ เช่นเดียวกับ Dessler (2006) พบว่า เป็นการเริ่มต้นของการพัฒนาบุคลากรตั้งแต่ การฝึกอบรม การพัฒนาพนักงาน การศึกษา การพัฒนางานและการพัฒนาอาชีพ ด้านการพัฒนาองค์การที่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ระหว่างบุคลากรให้มุมมองทัศนะคติที่ต่อการปฏิบัติงาน เป็นต้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง Pholnil (2015) พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลจำแนกตามเพศ ประเภทของบุคลากรและสังกัดหน่วยงานแตกต่างกันมีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์แตกต่างกัน ปัจจัยส่วนบุคคลจำแนกตามอายุประสบการณ์การทำงานที่ผ่านมาทั้งหมด เช่นเดียวกับ Pimchangthong and Suthisanonth (2015) พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานในภาพรวมเพศ การศึกษา แผนกในการปฏิบัติงาน รายได้ต่อเดือนและอายุการทำงานมีผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานอันเกิดจากความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ในการปฏิบัติงานที่ส่งผลต่อขวัญกำลังในการทำงาน ความผูกพันองค์การ คุณภาพชีวิตในการทำงาน และความจงรักภักดีต่อองค์การ และ Mingjaroenporn (2013) พบว่า (1) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของ ธนาคารออมสิน สำนักงานใหญ่มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง (2) ประสิทธิผลของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และผลการดำเนินงานขององค์การ ของธนาคารออมสิน สำนักงานใหญ่มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง (3) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ในระดับปานกลาง และ (4) ประสิทธิผลของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานขององค์การ ในระดับปานกลางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

สมมุติฐานการวิจัย

สมมุติฐานที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกันส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของภาคอุตสาหกรรมการผลิตในเขตภาคตะวันออกเพื่อรองรับ AEC

สมมุติฐานที่ 2 การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีอิทธิพลส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของภาคอุตสาหกรรมการผลิตในเขตภาคตะวันออกเพื่อรองรับ AEC

ระเบียบวิธีวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการระเบียบวิธีการวิจัยเพื่อศึกษาประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ บุคลากรที่ทำงานในภาคอุตสาหกรรมการผลิตในเขตภาคตะวันออกเพื่อรองรับ AEC (อุตสาหกรรมผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ อุตสาหกรรมเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ อุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่ม และ อุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์) โดยได้แบ่งเป็น 2 ส่วนด้วยกัน ได้แก่ การวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนี้

1. วิธีการศึกษาเชิงปริมาณ (quantitative research) การศึกษาประชากรและกลุ่มอย่างที่ใช้ในการตอบแบบสอบถาม ได้แก่ บุคลากรที่ปฏิบัติงานในภาคอุตสาหกรรมการผลิตในเขตภาคตะวันออกเพื่อรองรับ AEC จำนวน 400 ชุด เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม (questionnaire) การเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยมุ่งให้ครอบคลุมงานวิจัยและทำการทดสอบเครื่องมือเพื่อตรวจหาความ

เที่ยงตรงเชิงเนื้อหา และนำข้อมูลที่ได้ทำการประมวลผลมาวิเคราะห์ ส่วนการประมวลผลและการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้ข้อมูลทางสถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) และสถิติอนุมานหรือสถิติอ้างอิง (inferential statistics) ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป

2. วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ (qualitative research) การศึกษาประชากรที่ใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 8 คน ได้แก่ ผู้จัดการ หัวหน้างาน พนักงานและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอื่น ๆ โดยทำการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) มีการรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากแบบสอบถามแบบเปิดกว้างกึ่งโครงการสร้าง และทำการสรุปผลการศึกษา

ผลการวิจัย

1. ศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของภาคอุตสาหกรรมการผลิตในเขตภาคตะวันออกเพื่อรองรับ AEC โดยมีรายละเอียดดังนี้

ผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณของข้อมูลส่วนบุคคล พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 203 คน คิดเป็นร้อยละ 50.80 อายุจะอยู่ในช่วงระหว่าง 31-40 ปี มีจำนวน 181 คน คิดเป็นร้อยละ 45.30 ระดับการศึกษาผู้ตอบแบบสอบถามจะศึกษาในระดับปริญญาตรี จำนวน 214 คน คิดเป็นร้อยละ 53.50 แผนกที่ปฏิบัติงานจะเป็นแผนกผลิต จำนวน 82 คน คิดเป็นร้อยละ 20.50 ระดับรายได้ต่อเดือนจะอยู่ในช่วงรายได้ 30,001-35,000 บาทต่อเดือน จำนวน 143 คน คิดเป็นร้อยละ 35.80 อายุการทำงานจะอยู่ในช่วง 5-10 ปี จำนวน 164 คน คิดเป็นร้อยละ 41.00 ส่วนผลการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานในภาพรวมเพศ การศึกษา แผนกในการปฏิบัติงาน รายได้ต่อเดือนและอายุการทำงานมีผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานอันเกิดจากความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ในการปฏิบัติงานที่ส่งผลต่อขวัญกำลังในการทำงาน ความผูกพันองค์การ คุณภาพชีวิตในการทำงาน และความจงรักภักดีต่อองค์การและส่วนอายุไม่ค่อยมีผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานเท่าที่ควรเพราะคนรุ่นใหม่และคนรุ่นเก่าก็สามารถพัฒนาตนเองได้อยู่เสมอและต่อเนื่องตามนโยบายขององค์การ ดังนั้นสรุปได้ว่าปัจจัยส่วนบุคคลของผลการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพมีความเห็นที่สอดคล้องกันทุกด้านส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของภาคอุตสาหกรรมการผลิตในเขตภาคตะวันออกเพื่อรองรับ AEC

2. ศึกษาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของภาคอุตสาหกรรมการผลิตในเขตภาคตะวันออกเพื่อรองรับ AEC โดยมีรายละเอียดดังนี้

ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปรที่เกี่ยวข้องพบว่า

1. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยภาพอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.29, *SD* = 0.235) โดยอันดับแรก คือ ด้านการฝึกอบรม ($\overline{X}$ = 4.34, *SD* = 0.356) รองลงมา คือ ด้านการพัฒนาองค์การ ($\overline{X}$ = 4.31, *SD* = 0.379) ด้านการพัฒนาพนักงาน ($\overline{X}$ = 4.30, *SD* = 0.473) ด้านการพัฒนาอาชีพ ($\overline{X}$ = 4.27, *SD* = 0.386) ด้านการวางแผนยามเกษียณ ($\overline{X}$ = 4.26, *SD* = 0.392) และด้านการศึกษา ($\overline{X}$ = 4.26, *SD* = 0.511)

2. ประสิทธิภาพในการทำงานโดยภาพอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.21, *SD* = 0.167) โดยอันดับแรก พบว่า ขวัญกำลังใจในการทำงาน ($\overline{X}$ = 4.24 , *SD* = 0.300) รองลงมา คือ ความจงรักภักดีต่อองค์การ ($\overline{X}$ = 4.21, *SD* = 0.260) ความผูกพันองค์การ ($\overline{X}$ = 4.20, *SD* = 0.321) และคุณภาพชีวิตในการทำงาน ($\overline{X}$ = 4.17, *SD* = 0.292)

ผลการวิเคราะห์สถิติและความสัมพันธ์ของตัวแปร (ดูตาราง 1)

ตาราง 1

การทดสอบสมมุติฐานที่ 1

ปัจจัยส่วนบุคคล	ขวัญกำลังใจในการทำงาน	ความผูกพันองค์การ	คุณภาพชีวิตในการทำงาน	ความจงรักภักดีต่อองค์การ	ภาพรวม
อายุ	*	*	-	-	*
เพศ	-	-	-	-	-
ระดับการศึกษา	*	*	*	*	*
แผนกที่ปฏิบัติงาน	*	*	*	*	*
ระดับรายได้ต่อเดือน	*	*	*	*	-
อายุการทำงาน	*	*	*	*	*

*ความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

- ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตาราง 1 พบว่า เพศที่แตกต่างกันมีผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานแตกต่างกันทั้งในด้านขวัญกำลังใจในการทำงาน ความผูกพันองค์การ อายุที่แตกต่างกันมีผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานไม่แตกต่างกันนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ส่วนระดับการศึกษา แผนกที่ปฏิบัติงาน ระดับรายได้ต่อเดือน อายุการทำงานที่แตกต่างกัน มีผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ทั้งในด้านขวัญกำลังใจในการทำงาน ความผูกพันองค์การ คุณภาพชีวิตในการทำงานและความจงรักภักดีต่อองค์การ

สมมุติฐานที่ 2 การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีอิทธิพลส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของภาคอุตสาหกรรมการผลิตในเขตภาคตะวันออกเพื่อรองรับ AEC

1. การวิเคราะห์ Correlation ของภาพรวมแต่ละตัวแปรด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์และด้านประสิทธิภาพในการทำงานของภาคอุตสาหกรรมการผลิต

ตาราง 2

การวิเคราะห์ Correlation

Correlations

		การจัดการทรัพยากรมนุษย์	ประสิทธิภาพในการทำงาน
การจัดการทรัพยากรมนุษย์	Pearson Correlation	1	.113
	Sig. (2-tailed)		.024
	n	400	400

ตาราง 2

การวิเคราะห์ Correlation (ต่อ)

Correlations			
		การจัดการทรัพยากรมนุษย์	**ประสิทธิภาพในการทำงาน**
ประสิทธิภาพในการทำงาน	Pearson Correlation	.113	1
	Sig. (2-tailed)	.024	
	n	400	400

**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

จากตาราง 2 ผลการวิจัย พบว่า ภาพรวมตัวแปรการจัดการทรัพยากรมนุษย์ และประสิทธิภาพในการทำงาน มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติอยู่ที่ระดับ 0.01

2. การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณของตัวแปรของภาคอุตสาหกรรมการผลิต พบว่า ประสิทธิภาพในการทำงานด้านขวัญกำลังใจในการทำงานมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ 0.334 คิดเป็นร้อยละ 9.8 ด้านความผูกพันองค์การมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ 0.362 ด้านคุณภาพชีวิตในการทำงานมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ 0.292 ด้านความจงรักภักดีต่อองค์การมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ 0.258 และในภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการพัฒนาทรัพยากร โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ 0.331 ดังนั้นจากผลการวิเคราะห์สามารถนำมาเป็นสมการพยากรณ์ประสิทธิภาพในการทำงานได้ดังนี้ Y = 3.436+0.091 +0.078 +0.061 +0.022 และมีค่าสัมประสิทธิ์พหุคูณเท่ากับ 0.331

ส่วนผลการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ พบว่า (1) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ควรให้ความสำคัญกับด้านการฝึกอบรม ด้านการศึกษา ด้านการพัฒนาพนักงาน ด้านการพัฒนาอาชีพ ด้านการพัฒนาองค์การ และ ด้านการวางแผนยามเกษียณ โดยองค์การต้องมีการกำหนดนโยบายและวางแผนการจัดการทรัพยากรมนุษย์อย่างต่อเนื่อง และมีการสนับสนุนให้บุคลากรมีการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ (2) ประสิทธิภาพในการทำงาน พบว่า เป็นตัวชี้วัดความสำเร็จในการดำเนินงานจากการประเมินผลจะส่งผลลัพธ์ประสบความสำเร็จให้กับองค์การนั้นคือ ขวัญกำลังใจในการทำงาน ความผูกพันองค์การ คุณภาพชีวิตในการทำงาน และความจงรักภักดีต่อองค์การ และ (3) องค์การต้องจัดทำแผนพัฒนาบุคลากรและแผนงบประมาณขึ้นทุกปีในการรองรับบุคลากรที่ต้องมีการพัฒนาทุกฝ่ายภายในองค์การ ส่วนประสิทธิภาพในการทำงานต้องมีตัวชี้วัดความสำเร็จในการดำเนินงานให้บรรลุตามเป้าหมายที่องค์การกำหนดไว้ ดังนั้นสรุปได้ว่าผลการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพมีความสอดคล้องสนับสนุนกันทุกด้านของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของภาคอุตสาหกรรมการผลิตในเขตภาคตะวันออกเพื่อรองรับ AEC

การอภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา ซึ่งมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยมีรายละเอียด ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อ 1 ศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของภาคอุตสาหกรรมการผลิตในเขตภาคตะวันออกเพื่อรองรับ AEC พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุจะอยู่ในช่วงระหว่าง 31-40 ปี ระดับการศึกษาจะศึกษาในระดับปริญญาตรี แผนกที่ปฏิบัติงานจะเป็นแผนกผลิต ระดับรายได้ต่อเดือนจะอยู่ในช่วงรายได้ 30,001-35,000 บาทต่อเดือน อายุการทำงานจะอยู่ในช่วง 5-10 ปี ส่วนผลการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานในภาพรวม เพศ การศึกษา แผนกในการปฏิบัติงาน รายได้ต่อเดือนและอายุการทำงานมีผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานอันเกิดจากความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ในการปฏิบัติงานที่ส่งผลต่อขวัญกำลังในการทำงาน ความผูกพันองค์การ คุณภาพชีวิตในการทำงาน และความจงรักภักดีต่อองค์การและส่วนอายุไม่ค่อยมีผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานเท่าที่ควรเพราะคนรุ่นใหม่และคนรุ่นเก่าก็สามารถพัฒนาตนเองได้อยู่เสมอและต่อเนื่องตามนโยบายขององค์การ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Pimchangthong and Suthisanonth (2015) ที่พบว่าปัจจัยส่วนบุคคลมีผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานอันเกิดจากความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ในการปฏิบัติงานที่ส่งผลต่อขวัญและกำลังใจในการทำงาน ความผูกพันองค์การ คุณภาพชีวิตในการทำงาน ความผูกพัน และคุณภาพชีวิตในการทำงานเหมือนกัน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ศึกษาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของภาคอุตสาหกรรมการผลิตในเขตภาคตะวันออกเพื่อรองรับ AEC พบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.29, *SD* = 0.235) และประสิทธิภาพในการทำงานโดยภาพอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.21 , *SD* = 0.167) ผลการวิเคราะห์สถิติและความสัมพันธ์ของตัวแปรพบว่า เพศ อายุ อายุการทำงาน ระดับรายได้ต่อเดือน ที่แตกต่างกันมีผลต่อประสิทธิภาพในการทำงาน เช่นเดียวกับ Pholnil (2015) พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลจำแนกตามเพศ ประเภทของบุคลากร และสังกัดหน่วยงานแตกต่างกันมีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์แตกต่างกัน ปัจจัยส่วนบุคคลจำแนกตามอายุประสบการณ์การทำงานที่ผ่านมาทั้งหมด ส่วนความสัมพันธ์ในภาพรวมของตัวแปรการจัดการทรัพยากรมนุษย์และประสิทธิภาพในการทำงาน มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติอยู่ที่ระดับ 0.01 นอกจากนี้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานมีความสัมพันธ์เชิงบวกในด้านการฝึกอบรม ด้านการศึกษา ด้านพัฒนาพนักงาน ด้านพัฒนาอาชีพ ด้านการพัฒนาองค์การ และการวางแผนยามเกษียณ และมีค่าสัมประสิทธิ์พหุคูณเท่ากับ 0.331 สำหรับประสิทธิภาพในการทำงานเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จในการดำเนินงานจากการประเมินผลจะส่งผลลัพธ์ประสบความสำเร็จให้กับองค์การนั้นคือ ขวัญกำลังใจในการทำงาน ความผูกพันองค์การ คุณภาพชีวิตในการทำงาน และความจงรักภักดีต่อองค์การ และสิ่งสำคัญองค์การต้องจัดทำแผนพัฒนาบุคลากรและแผนงบประมาณขึ้นทุกปีในการรองรับบุคลากรที่ต้องมีการพัฒนาทุกฝ่ายภายในองค์การ ส่วนประสิทธิภาพในการทำงานต้องมีตัวชี้วัดความสำเร็จในการดำเนินงานให้บรรลุตามเป้าหมายที่องค์การกำหนดไว้ เช่นเดียวกับ Mingjaroenporn (2013) พบว่า (1) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของ ธนาคารออมสิน สำนักงานใหญ่มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง (2) ประสิทธิผลของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และผลการดำเนินงานขององค์การ ของธนาคารออมสิน สำนักงานใหญ่มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง (3) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็น

ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ในระดับปานกลาง และ (4) ประสิทธิผลของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานขององค์การ ในระดับปานกลางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เช่นเดียวกับ Chomkaew, Puwitthayathorn and HathaivaseawongSuksri (2017) พบว่า การบริหารทรัพยากรมนุษย์ของบุคลากรภาพรวมอยู่ในระดับมาก ความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากร โดยรวมอยู่ในระดับมาก ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากร โดยรวมอยู่ในระดับมาก และภาพรวมมีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .01 และผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารทรัพยากรมนุษย์กับประสิทธิการปฏิบัติงานของบุคลากร โดยรวมมีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับน้อย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1. จากผลการศึกษาดังกล่าว องค์การควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และประสิทธิภาพในการทำงาน โดยการพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ๆ ให้กับบุคลากรอยู่เสมอ มีแผนในการพัฒนาบุคลากรอยู่ตลอดเวลา เพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจในการทำงาน สามารถทำให้เกิดความเชี่ยวชาญส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลบรรลุตามเป้าหมายขององค์การได้

2. องค์การควรจะต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวกในการเอื้อประโยชน์ต่อบุคลากรที่พร้อมจะพัฒนาตนเองให้มีศักยภาพ โดยเน้นการจัดกิจกรรมระหว่างปฏิบัติงานเนื่องจากระหว่างปฏิบัติงานอยู่แล้วหากเกิดปัญหาก็สามารถให้หัวหน้าหรือส่วนงานที่จัดกิจกรรมได้สอนงานหรือให้คำปรึกษาได้ช่วยแก้ไขปัญหาระหว่างงานได้อย่างรวดเร็ว

3. องค์การควรจะต้องมีการจัดฝึกอบรมบุคลากรอยู่เสมอและต่อเนื่องที่จะกระตุ้นให้ทุกคนเกิดการพัฒนาตนเองส่งผลทำให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นไป และสนับสนุนให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการทำงานเป็นทีม ยอมรับความคิดเห็นร่วมกัน มีระเบียบวินัยเคารพกฎระเบียบขององค์การ

4. องค์การควรสร้างความท้าทายในการทำงานให้มีระดับความยากง่ายของงานให้บุคลากรได้ปฏิบัติงานซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาตัวบุคลากรเองและทำให้เกิดผลประโยชน์ต่อองค์การสูงสุดได้

References

Armstrong, M. (2006). *Performance management* (3rd ed.). Thomson-Shore.

Becker, S. W., & Neuhauser, D. (1975). *The efficient organization.* Elsevier.

Chomkaew, N., Puwitthayathorn, T., & HathaivaseawongSuksri, N. (2017). Relationship between human resource management, organizational engagement, and staff work efficiency at Suratthani Rajabhat University. *Journal of Management Sciences, 4*(2), 89-116. [In Thai]

Davis, R. C. (1951). *The fundamental of job management.* Harper & Brother.

Dessler, G. (2006). *A framework for human resource management.* Pearson.

Mingjaroenporn, S. (2013). Human resource development and organizational performance of the Government Savings Bank. *Academic Services Journal, 24*(2), 157-167. [in Thai]

Morse, N. C. (1955). *Satisfaction in the white collar job.* University of Michigan Press.

Noe, R. A., Hollenbeck, J. R., Gerhart, B., & Wright, P. M. (2008). *Human resource management: Gaining a competitive advantage* (6th ed.). McGraw-Hill.

Pimchangthong, D., & Suthisanonth, A. (2015). Human resources development in learning for business competition in local area toward knowledge society. *Suthiparithat Journal, 29*(90), 14-30. [in Thai]

Pholnil, S. (2015). *Human resource development and organizational climate influencing teamwork: A case study of department of national parks, wildlife and plant conservation.* Master' thesis in public administration, Silpakorn University. [in Thai]

Serirat, S. (2003). *Modern marketing management.* Theera Film and Side Text.[in Thai]

Werner, J. M., & Desimone, R. L. (2006). *Human resource development* (4th ed.). South Western Thomson.

DOI: 10.14456/phdssj.2021.30

Received:	June	23, 2019
Revised:	August	28, 2021
Accepted:	August	28, 2021

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561

กัญจนรัตน วิทยาเกียรติเลิศ[1] สุขสมัย สุทธิบดี[2]
บุญมี พันธุ์ไทย[3] สุเมธ รอยกุลเจริญ[4]

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) เปรียบเทียบที่มา รูปแบบ โครงสร้าง และหน้าที่และอำนาจระหว่างองค์กรป้องกันและปราบปรามการทุจริตไทยและต่างประเทศ (2) ปัญหาเนื้อหาพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 (3) ปัญหาการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 และ (4) เสนอแนวทางแก้ไขปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 ให้เป็นไปอย่างถูกต้อง เหมาะสม และสอดคล้องกับหลักนิติธรรม โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพและเก็บรวบรวมข้อมูล 3 วิธีการ ได้แก่ การวิจัยเอกสาร การสัมภาษณ์เจาะลึก และการสนทนากลุ่ม และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาและแปลความหมายจากการเปรียบเทียบ

ผลการวิจัย พบว่า การเปรียบเทียบองค์กรป้องกันและปราบปรามการทุจริตของออสเตรเลีย ฮ่องกง สิงคโปร์ เกาหลี มาเลเซีย และไทย มีที่มาคล้ายกัน มีโครงสร้างและอำนาจหน้าที่ไม่ต่างกัน มีรูปแบบองค์กรเป็นองค์กรอิสระทั้งหมด และไทยจำเป็นต้องนำรูปแบบการทำงานที่ไม่คำนึงถึงภูมิหลังสถานะและตำแหน่งของผู้กระทำผิดของฮ่องกงมาปรับใช้ ตลอดทั้งจะต้องมีการออกกฎหมายบังคับในเรื่องดังต่อไปนี้ (1) ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจในการชี้มูลความผิดทางวินัยฐานทุจริตเท่านั้น (2) ให้กรรมการ ป.ป.ช. แต่ละคนมีหน้าที่จะต้องจัดทำคำวินิจฉัยส่วนตนและเปิดเผยให้ประชาชนทราบ และ (3) ออกกฎหมายบังคับให้การยึมทรัพย์สินของผู้อื่นหรือมีทรัพย์สินของผู้อื่นไว้ในความครอบครองที่มีมูลค่าคำนวณเป็นเงินได้จำนวนเกินสองแสนบาทขึ้นไป มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและต้องแจ้งการคืนทรัพย์สินนั้นด้วย

คำสำคัญ: คอร์รัปชัน; คณะกรรมการ ป.ป.ช.; หลักนิติธรรม
ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:
กัญจนรัตน วิทยาเกียรติเลิศ, สุขสมัย สุทธิบดี, บุญมี พันธุ์ไทย และสุเมธ รอยกุลเจริญ. (2564). ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561. *วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, 11*(2), 395-410.

[1] หลักสูตรนิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง
2086 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240, ประเทศไทย
อีเมล์: miemahachon@gmail.com
[2] คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
[3] ข้าราชการบำนาญ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
[4] ศาลปกครองสูงสุด

Legal Problems Regarding the Organic Act on Anti-Corruption B.E. 2561 (2018)

Kanchanarat Wittayakiatlert[1] Suksamai Suthibhodee[2]
Boonmee Phunthai[3] Sumate Roykulcharoen[4]

Abstract

This research article aims to study to (1) compare the source, forms, structure, duties, and authority between anti-corruption organizations in Thailand and foreign countries, (2) problems of contents in the Organic Act on Anti-Corruption B.E. 2561, (3) problems of enforcement of the Organic Act on Anti-Corruption B.E. 2561, and (4) advice the solution for solving legal problems relating to the Organic Act on Anti-Corruption B.E. 2561, correctly, appropriately and consistent with the rule of law. The researchers used the qualitative research methodology by using 3 methods of data collection, namely documentary research, in-depth interviews and focus group discussion and analyzed the data by using content analysis techniques and comparison interpretation.

The results showed that comparing the anti-corruption organizations of Australia, Hong Kong, Singapore, Korea, Malaysia and Thailand had similar sources. Their structure and authority are not different, they are all independent organizations. And Thailand was necessitated to apply the Hong Kong style, of whose background, status and position of wrongdoers will not be considered. The following laws must be announced; (1) the NACC shall have authority to determine the disciplinary charge for corruption only; (2) each NACC Commissioner shall have his/her own decision and disclosed to the public; and (3) in the case of borrowing the property of another person or having other person's property in possession with the value calculated in amount of more than two hundred thousand Thai baht or more, such person shall have the duty to submit the property account and shall notify the return of that property as well.

Keywords: Corruption; NACC Commission; Rule of Law
Type of Article: Research Article

Cite this article as:
Wittayakiatlert, K., Suthibhodee, S., Phunthai, B., & Roykulcharoen, S. (2021). Legal Problems Regarding the Organic Act on Anti-Corruption B.E. 2561 (2018). *Ph.D. in Social Sciences Journal, 11*(2), 395-410.

[1] Doctor of Laws Program, Ramkhamhaeng University
2086 Ramkhamhaeng Road, Huamak, Bangkapi, Bangkok, 10240, Thailand
Email: miemahachon@gmail.com
[2] Faculty of Law Ramkhamhaeng University
[3] Pensioner, Faculty of Education Ramkhamhaeng University
[4] Supreme Administrative Court

ผ่านการรับรองคุณภาพจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) อยู่ในกลุ่มที่ 2 สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การทุจริตถือว่าเป็นปัญหาและภัยคุกคามร้ายแรงอย่างมากต่อการพัฒนาประเทศชาติ ด้วยเหตุนี้ รัฐจึงได้พยายามหาเครื่องมือหรือกลไกที่ใช้ในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตขึ้น โดยเครื่องมือหนึ่งที่รัฐใช้ คือ การออกพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 และการจัดตั้งสำนักงาน ป.ป.ช. ที่เป็นองค์กรอิสระขึ้นมา โดยมีคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นผู้ทำหน้าที่หลักในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตนั่นเอง แต่ที่ผ่านมาเครื่องมือทางกฎหมายและคณะกรรมการ ป.ป.ช. ที่มาทำหน้าที่ดังกล่าวกลับ พบว่า ได้มีการวิพากษ์วิจารณ์จากประชาชนทั้งที่เห็นด้วยและคัดค้านเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะด้านเนื้อหาของกฎหมายและด้านการบังคับใช้กฎหมายที่มีทั้งปัญหาใหม่และปัญหาเดิมที่ยังไม่ได้รับการแก้ไข ดังนี้

1. ปัญหาเนื้อหาของกฎหมาย

1.1 ปัญหาความขัดแย้งของกฎหมาย พบว่า กฎหมายดังกล่าวนั้นมีประเด็นปัญหาดังต่อไปนี้

(1) ปัญหาการที่กฎหมายมาตรา 77 วรรคสาม ให้อำนาจคณะกรรมการ ป.ป.ช. ยื่นฟ้องคดีเองที่น่าจะเป็นการขัดแย้งกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในเรื่องอำนาจหน้าที่ทั่วไปของอัยการในการสั่งฟ้องคดี ขัดหลักการดำเนินคดีซ้ำ และหลักนิติธรรมที่เป็นหลักสากลอีกด้วย

(2) ปัญหาการชี้มูลความผิดทางวินัยและผู้บังคับบัญชาสั่งลงโทษตามความเห็นของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ให้สิทธิผู้นั้นไปยื่นฟ้องต่อศาลปกครองภายใน 90 วันนับแต่วันที่ถูกลงโทษโดยไม่ต้องอุทธรณ์ตามกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับว่าด้วยการบริหารงานบุคคลของผู้ถูกลงโทษนั้นตามมาตรา 101 พบว่า ถ้าผู้นั้นไม่พอใจให้ไปยื่นฟ้องต่อศาลปกครองได้ ซึ่งก็มีทั้งศาลปกครองชั้นต้นและศาลปกครองสูงสุด อันจะถือว่าเป็นการฟ้องซ้ำ หรือฟ้องซ้อน หรือไม่ที่ศาลปกครองจะต้องมาพิจารณาในเรื่องเดียวกันถึงสองครั้ง อีกทั้ง น่าจะเป็นการตัดอำนาจคณะกรรมการพิทักษ์ระบบคุณธรรมในการพิจารณาวินิจฉัยอุทธรณ์และเรื่องร้องทุกข์ ซึ่งถ้าให้ผู้ถูกลงโทษได้มีการใช้สิทธิตรงนี้แล้วย่อมน่าจะเป็นการคุ้มครองสิทธิและเป็นคุณแก่ผู้ถูกลงโทษนั้นมากกว่า ส่งเสริมการควบคุมตรวจสอบภายในฝ่ายปกครอง และแบ่งเบาภาระในการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลปกครองอีกด้วย

(3) ปัญหาการที่กฎหมายกำหนดให้ถือเป็นสำนวนการสอบสวนทางวินัย โดยไม่ต้องตั้งกรรมการสอบสวนทางวินัยอีกตามมาตรา 98 วรรคแรก พบว่า ยังมีผู้ที่ไม่เห็นด้วยเป็นจำนวนมากกับการไม่ต้องตั้งกรรมการสอบสวนทางวินัยอีก เพราะตามหลักกฎหมายว่าด้วยระเบียบของข้าราชการพลเรือนนั้นเมื่อมีการดำเนินการทางวินัย โดยมีการกล่าวหาหรือมีกรณีเป็นที่สงสัยว่าข้าราชการพลเรือนสามัญผู้ใดกระทำผิดวินัย ในกรณีที่ผลการสืบสวนหรือพิจารณา ปรากฏว่ามีมูลความผิดอันเป็นความผิดวินัยร้ายแรง ให้ผู้บังคับบัญชาแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวน โดยในการสอบสวนต้องแจ้งข้อกล่าวหาและสรุปพยานหลักฐานให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบพร้อมทั้งรับฟังคำชี้แจงของผู้ถูกกล่าวหาจะเห็นว่ากฎหมายดังกล่าวก็มีขั้นตอนภายในฝ่ายปกครองของตนที่จะต้องปฏิบัติ แต่การที่กฎหมายดังกล่าวของ ป.ป.ช. ออกกฎหมายที่ขัดหรือแย้งหรือมีผลกระทบต่อข้าราชการผู้ถูกกล่าวหาก็น่าจะทำให้กฎหมายดังกล่าวนี้ไม่ชอบตามหลักนิติธรรม

1.2 ปัญหาความชัดเจนของกฎหมายเรื่องปัญหาการชี้มูลความผิดทางวินัยในความผิดฐานอื่น เช่น ฐานปฏิบัติหน้าที่ราชการโดยจงใจไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบของทางราชการ มติคณะรัฐมนตรี นโยบายรัฐบาล รายงานเท็จต่อผู้บังคับบัญชา อันเป็นเหตุให้เสียหายแก่ราชการอย่างร้ายแรง และฐานะเป็นผู้ประพฤติชั่วอย่างร้ายแรง โดยมิได้กระทำความผิด

ฐานทุจริตต่อหน้าที่ ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นปัญหาว่า คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจในการชี้มูลความผิดทางวินัยฐานอื่น หรือไม่

1.3 ปัญหาการเลือกปฏิบัติและปัญหาความเสมอภาคของกฎหมายเรื่อง ปัญหาการยึดสำนวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ตามมาตรา 98 ที่บัญญัติให้แตกต่างระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐ ตุลาการ และอัยการ น่าจะเป็นการใช้กฎหมายที่เกิดความลักลั่น และขัดต่อหลักความเสมอภาค

1.4 ปัญหาความครอบคลุมของกฎหมาย มาตรา 105 เรื่อง การยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน ครอบคลุมถึง “การยึมทรัพย์สินของบุคคลอื่นมาใช้”หรือ“บุคคลอื่นให้ยืมทรัพย์สินมาใช้”นั้นต้องยื่นบัญชีทรัพย์สินหรือไม่ อย่างไร ซึ่งจะต้องมาทำการศึกษาและหาแนวทางแก้ไขปัญหาความครอบคลุมของกฎหมายนี้เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดข้ออ้างขึ้นเหมือนในกรณี “แหวนแม่ นาฬิกาเพื่อน”ในการหลีกเลี่ยงไม่ต้องยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินในอนาคตอีกด้วย

1.5 ปัญหาช่องว่างของกฎหมายมาตรา 82 (เดิมมาตรา 73/1) เรื่องการเรียกร้องค่าเสียหายจากผู้ถูกกล่าวหาที่เป็นเอกชน พบว่า เป็นกรณีที่เกิดขึ้นจริงในคดีจำนำข้าวที่กฎหมายมาตรา 82 วรรคแรก ได้บัญญัติให้อัยการสูงสุดอาจยื่นคำร้องขอให้ศาลมีคำพิพากษาเพิกถอนการกระทำหรือคำสั่งอันมิชอบที่เป็นการกระทำอันละเมิด แต่ไม่ได้กำหนดให้อัยการสูงสุดมีอำนาจในการเรียกร้องค่าเสียหายมาด้วยและประการที่สองการชดใช้ค่าเสียหายที่บัญญัติไว้ในมาตรา 82 วรรคสองที่ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. แจ้งให้หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องดำเนินการตามหน้าที่และอำนาจเพื่อให้มีการชดใช้ค่าเสียหายต่อไป แต่ไม่ได้ระบุไว้แต่อย่างใดว่าให้หน่วยงานของรัฐที่เสียหายยื่นคำร้องขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าเสียหายเข้ามาในคดีที่อัยการสูงสุดเป็นโจทก์ฟ้องต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้ เพราะถ้ากฎหมายประสงค์เช่นนั้น ควรจะบัญญัติไว้ให้ชัดแจ้งหรือไม่ อย่างไร ซึ่งในทางปฏิบัติที่ผ่านมาขณะนั้นคณะกรรมการ ป.ป.ช. จะอ้างมาตรา 73/1 ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เพราะมาตรา 44/1 บัญญัติไว้ว่าในกรณีที่อัยการเป็นโจทก์ให้เรียกร้องค่าเสียหายให้ผู้เสียหายยื่นคำร้องต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญาขอให้บังคับให้จำเลยใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ตนได้ และอ้างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 มาตรา 18 ที่กำหนดให้ประธานศาลฎีกาในความเห็นชอบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกามีอำนาจออกข้อกำหนดเกี่ยวกับการดำเนินคดีเพื่อใช้แก่การปฏิบัติงานของศาลได้ และกรณีที่ไม่มีข้อกำหนดดังกล่าวก็ให้นำบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้กับคดีอาญาโดยอนุโลม นอกจากนี้ ยังมีการอ้างมาตราประกอบอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น มาตรา 23 ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่กำหนดให้ผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองต่อศาลฎีกา คือ อัยการสูงสุดและคณะกรรมการ ป.ป.ช. นี่คือแนวทางที่สนับสนุน แต่ในทางโต้แย้งก็อย่างที่กล่าวไปว่ามาตรา 82 ของกฎหมาย ป.ป.ช. ไม่ได้เขียนโดยชัดเจนว่าให้หน่วยงานใดเรียกร้องค่าเสียหายต่อศาลจากการกระทำของผู้ถูกกล่าวหาเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายในทางทรัพย์สิน หรือเป็นการละเมิดในหน่วยงานของรัฐไม่ได้บัญญัติให้หน่วยงานของรัฐที่เป็นผู้เสียหายทางแพ่งเป็นผู้ยื่นคำร้องเข้ามาในคดีแต่อย่างใด แต่ให้อัยการสูงสุดเป็นเพียงแต่ผู้ยื่น เพราะฉะนั้นจึงเป็นปัญหาว่ากระทำได้หรือไม่ ถึงแม้ว่าในทางปฏิบัติจะมีการดำเนินการไปบ้างแล้วก็ตาม

2. ปัญหาการบังคับใช้กฎหมาย

2.1 ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายที่ส่งผลกระทบต่อระบบการเมืองและระบบราชการ พบว่า คณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญ เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช.ได้ใช้อำนาจไปแล้ว ถึงแม้ว่าจะใช้อำนาจไปโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย แต่ก็ไม่มีองค์กรใดสามารถเข้ามาตรวจสอบของการใช้อำนาจของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เลย จึงทำให้การใช้อำนาจของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นการใช้อำนาจที่ขัดต่อหลักธรรมาภิบาล หลักการแบ่งแยกอำนาจ และหลักนิติธรรมที่ถือว่าเป็นหลักการพื้นฐานแห่งรัฐ ที่จะต้องไม่ฝ่าฝืนขัดหรือแย้งต่อหลักนิติธรรม มิฉะนั้นผลของการฝ่าฝืน คือ ใช้บังคับไม่ได้นั่นเอง จากการบังคับใช้กฎหมายของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ที่ผ่านมา พบว่า มีปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อผู้ถูกบังคับใช้กฎหมายหรือผู้ที่เกี่ยวข้องอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นนักการเมือง เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะผู้ที่ถูกกล่าวหาหรือผู้ที่ถูกชี้มูลความผิด ที่ทำให้ต้องถูกไล่ออกจากราชการ เสียเวลาในการฟ้องร้องคดี เสียค่าทนายความ และทำให้เกิดภาวะความเครียดเพราะถูกสังคมตราหน้าว่าเป็นคนโกง แต่พอศาลมีคำตัดสินว่าไม่ผิดเรื่องกลับเงียบหายไป เป็นต้น

2.2 ปัญหาตำแหน่งที่คณะกรรมการ ป.ป.ช กำหนดให้ต้องยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน พบว่า ตามมาตรา 102 ที่ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ต้องกำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่ง ต้องยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของตน คู่สมรส โดยที่คู่สมรสให้หมายความรวมถึงผู้ซึ่งอยู่กินกันฉันสามีภริยาโดยมิได้จดทะเบียนสมรสด้วย จากการที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนดนี้เองจึงทำให้เกิดปัญหาขึ้นโดยเฉพาะตำแหน่งตามมาตรา 102 (7) “ผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูง” ตามมาตรา 4 นิยามของคำว่า “ผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูง” และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 4 และประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง กำหนดตำแหน่งของผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินตามมาตรา 102 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2561 ได้นิยามความหมายและกำหนดตำแหน่งที่จะต้องยื่นไว้ คือ “...กรรมการและผู้บริหารสูงสุดของรัฐวิสาหกิจ...” นั้นหมายความถึงกรรมการสภามหาวิทยาลัยที่จะต้องยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินด้วย จากการที่กฎหมายกำหนดให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจกำหนดตำแหน่งได้เองนี้ ทำให้เป็นที่ถกเถียงและไม่พอใจหลายฝ่ายถึงการที่ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนดตำแหน่งเองในการยื่น และเกิดคำถามขึ้นมาว่าการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินเป็นการช่วยป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบให้แก่ราชการได้หรือไม่ อย่างไร

2.3 ปัญหาการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของกรรมการสภามหาวิทยาลัย พบว่า ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายในเรื่องการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของกรรมการสภามหาวิทยาลัยที่กำลังเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจริงจากการบังคับใช้กฎหมายที่ผ่านมา ทำให้มีผลกระทบอย่างมากต่อสถานศึกษาหลายแห่งที่กรรมการสภาสถานศึกษาต่างออกมาวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างมาก และขอลาออกจากตำแหน่ง จนทำส่งผลกระทบต่อวงการการศึกษาอย่างมาก โดยต่อมาได้มีคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 21/2561 เรื่อง การการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ได้ให้มีแก้ไขนิยามคำว่า “ผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูง” ตามมาตรา 4 มีผลทำให้กรรมการสภามหาวิทยาลัย เป็นผู้ไม่มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ต่อไป และต่อมาแม้จะมีการประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง กำหนดตำแหน่งผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินตามมาตรา 102 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2561 ออกมาตามลำดับแล้วก็ตาม แต่เรื่องนี้ก็ยังเป็นปัญหาที่ยังคลางแคลงใจสำหรับกรรมการสภา

มหาวิทยาลัยและประชาชนทั่วไปเป็นอย่างมากกับการที่ไม่เห็นด้วยในการใช้อำนาจตามมาตรา 44 ของคณะรักษาความสงบแห่งชาติในการออกคำสั่งดังกล่าวเห็นว่า เป็นการเลือกปฏิบัติ ประเทศไปถึงทางตัน ไม่มีทางออก และขัดแย้งต่อกฎหมายรัฐธรรมนูญอีกด้วย

2.4 ปัญหาเรื่องคุณสมบัติ ประสบการณ์ และความเชี่ยวชาญในการทำงานของเจ้าหน้าที่ ป.ป.ช. พบว่า เนื่องจากเจ้าหน้าที่ ป.ป.ช. ที่ทำงานด้านไต่สวนโดยหลักจะรับจากผู้จบการศึกษานิติศาสตรบัณฑิตและเนติบัณฑิต โดยจะรับจากการเปิดสอบใหม่ แม้จะดูว่ารับคุณสมบัติที่สูง แต่เมื่อพิจารณาในแง่เนื้องานแล้ว พบว่า ในการทำงานจริง กฎหมายที่พบเป็นกฎหมายที่ไม่ได้เรียนมาทั้งสิ้น เช่น กฎหมายท้องถิ่นฉบับต่าง ๆ แม้ตามระเบียบฯ ของ ป.ป.ช. จะมีการอบรมเพิ่มพูนความรู้ แต่ก็เป็นเพียงทางทฤษฎีเท่านั้น เมื่อการบริหารงานบุคคล หรือโครงสร้างของ สำนักงาน ป.ป.ช. ที่กำหนดให้มี ป.ป.ช. จังหวัด จึงจำต้องส่งเจ้าหน้าที่ใหม่เหล่านี้ลงไปปฏิบัติงาน เมื่อเจ้าหน้าที่ ที่ถูกส่งลงไปยังไม่มีประสบการณ์ในด้านการไต่สวนข้อเท็จจริง ประกอบกับปริมาณเรื่องกล่าวหาร้องเรียนที่เข้ามาทุกวัน มากกว่าเรื่องที่ออก จึงทำให้มีปริมาณคดีที่ค้างสะสมและทำให้งานล่าช้าในที่สุด หรือแม้แต่กรรมการ ป.ป.ช. ทั้ง 9 ท่านเอง ก็มีปัญหาว่ากรรมการแต่ละท่านมีประสบการณ์ด้านการไต่สวนหรือความเชี่ยวชาญในกฎหมาย ป.ป.ช. หรือกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องมากน้อยเพียงใด

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาว่ากฎหมายดังกล่าวมีปัญหาหรือไม่อย่างไร เพื่อที่จะได้หาแนวทางแก้ไขปัญหาให้เป็นไปอย่างถูกต้อง เหมาะสม และสอดคล้องกับหลักนิติธรรมต่อไป และมีความสนใจที่จะศึกษาว่าองค์กรป้องกันและปราบปรามการทุจริตของต่างประเทศมีความเหมือนหรือแตกต่างของที่มา โครงสร้าง รูปแบบ และหน้าที่และอำนาจของไทยอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบที่มา รูปแบบ โครงสร้าง และหน้าที่และอำนาจระหว่างองค์กรป้องกันและปราบปรามการทุจริตไทยและต่างประเทศ

2. เพื่อศึกษาปัญหาเนื้อหาพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561

3. เพื่อศึกษาปัญหาการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561

4. เพื่อศึกษาแนวทางแก้ไขปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 ให้เป็นไปอย่างถูกต้อง เหมาะสม และสอดคล้องกับหลักนิติธรรม

ขอบเขตของการวิจัย

1. ด้านเนื้อหา ผู้วิจัยศึกษาแนวคิดและทฤษฎีการบังคับใช้กฎหมาย ทฤษฎีการทุจริต หลักนิติธรรม งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 และองค์กรป้องกันและปราบปรามการทุจริต ได้แก่ Independent Commission Against Corruption (ICAC) ของเครือรัฐออสเตรเลียและเขตบริหารพิเศษฮ่องกงแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน, Corruption Practice Investigation Bureau (CPIB) ของสาธารณรัฐสิงคโปร์, Anti Corruption and Civil Rights Commission of Korea (ACRC) ของสาธารณรัฐเกาหลี และ Malaysian Anti-Corruption Commission (MACC) ของสหพันธรัฐมาเลเซีย และสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (สำนักงาน ป.ป.ช.) ของราชอาณาจักรไทย

2. ด้านประชากรและตัวอย่าง ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ (1) ผู้บังคับใช้กฎหมาย (2) ผู้ถูกบังคับ

ใช้กฎหมาย (3) ผู้สั่งฟ้องคดีและพิจารณาพิพากษาคดีทุจริต และ (4) นักวิชาการ โดยเลือกตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) จากทั้ง 4 กลุ่ม ในการสัมภาษณ์จำนวน 27 คน และในการสนทนากลุ่ม จำนวน 10 คน

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบที่มา โครงสร้าง รูปแบบ และอำนาจหน้าที่ระหว่างองค์กรป้องกันและปราบปรามการทุจริตไทยและต่างประเทศ

2. ทำให้ทราบเนื้อหาพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561

3. ทำให้ทราบการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561

4. ทำให้ทราบแนวทางแก้ไขปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 ที่เป็นไปอย่างถูกต้อง เหมาะสม และสอดคล้องกับหลักนิติธรรม

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

หลักนิติธรรม

ในประเทศไทยมีการพูดถึงคำว่า “The Rule of law” ครั้งแรกใน พ.ศ. 2498 โดยศาสตราจารย์วิกรม เมาลานนท์ ที่ได้ศึกษาและแปล Act of Athens 1955 หลังจากนั้นก็อยู่ในความสนใจของสังคมไทยเรื่อยมา (Graivichien, 2010, p. 11) และมีการนำมาบัญญัติไว้อย่างชัดเจนครั้งแรกในมาตรา 3 วรรคสองแห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ที่ว่า “การปฏิบัติหน้าที่ของรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล รวมทั้ง องค์กรตามรัฐธรรมนูญและหน่วยงานของรัฐต้องเป็นไปตามหลักนิติธรรม” และหลักนิติธรรมนี้ยังคงปรากฏในรัฐธรรมนูญ (พ.ศ. 2560) อีกด้วย หลักนิติธรรมเป็นหลักการที่ได้รับการยอมรับกันโดยสากลทั่วไปว่าเป็นการปกครองด้วยกฎหมาย หรือการปกครองโดยการถือกฎหมายเป็นใหญ่ (Wongwattanasan, 1997, p. 11) หรือเป็นหลักพื้นฐานแห่งกฎหมาย โดยผลของการที่กฎหมาย กระบวนการยุติธรรม หรือการกระทำใด ๆ ฝ่าฝืน ขัด หรือแย้งต่อหลักนิติธรรมที่เป็นหลักพื้นฐานทางกฎหมายย่อมไม่มีผลบังคับนั่นเองตามที่ Independent National Rule of Law Commission (2014) ได้กล่าวไว้

สำหรับความหมายของหลักนิติธรรมนี้ก็มีผู้ให้ความหมายไว้มากมายแต่ที่ถือว่ามีชื่อเสียงและได้รับการยอมรับ คือ Dicey (1915, pp. 187-203) กล่าวว่า หลักนิติธรรม หมายถึง บรรดาการกระทำทั้งหลายทั้งปวงของรัฐบาลและฝ่ายปกครองจะต้องอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมาย จะต้องไม่กระทำการก้าวล่วงสิทธิและเสรีภาพของราษฎรตามอำเภอใจ หากปรากฏว่ารัฐบาล หรือฝ่ายปกครองกระทำการอันขัดต่อกฎหมาย การกระทำดังกล่าวย่อมต้องถูกฟ้องคดียังศาลยุติธรรมหรือศาลธรรมดาได้ เพราะรัฐบาลหรือเจ้าหน้าที่ย่อมมีสิทธิพิเศษใด ๆ เหนือกว่าราษฎรไม่ได้ อีกทั้ง กฎหมายนั้นจะต้องมีลักษณะเป็นกฎหมายที่ดีด้วย เนื่องจากเป้าหมายที่แท้จริงของหลักนิติธรรม คือ การจำกัดอำนาจของผู้ปกครองให้อยู่ใต้กฎหมาย เพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน โดยทุกคนล้วนแต่มีความเสมอภาคภายใต้กฎหมายนั่นเอง ส่วนบุคคลที่จะขาดไม่ได้ คือ Fuller (1969, pp. 46-91) กล่าวว่า การใช้กฎหมายจะต้องมีหลักเกณฑ์เฉพาะของระบบกฎหมาย โดยกฎหมายต้องมีหลักศีลธรรมภายในเป็นหลักยึดของกฎหมายต่าง ๆ อีกชั้นซึ่งศีลธรรมภายในนี้จะต้องมีองค์ประกอบ 8 ประการ ได้แก่ (1) ต้องเป็นหลักเกณฑ์ทั่วไป (2) ต้องมีการประกาศให้ทราบเป็นการทั่วไป (3) ต้องไม่มีผลย้อนหลัง (4) ต้องบัญญัติให้ชัดเจนและเข้าใจได้ (5) ต้องไม่ขัดแย้งกับกฎหมายอื่น (6) ต้องมี

ความมั่นคงตามสมควรแต่ก็จะต้องเปิดโอกาสให้แก้ไขให้สอดคล้องกับสภาพของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปได้ (7) ต้องไม่เรียกร้องให้บุคคลปฏิบัติในสิ่งที่ไม่อาจเป็นไปได้ (8) ต้องบังคับใช้ให้สอดคล้องกันตามเนื้อหาของกฎหมายที่ได้ประกาศใช้ หรืออาจกล่าวได้ว่า มาตรการต่างๆ ที่ต้องนำมาใช้เพื่อเกิดการใช้กฎหมายที่ถูกต้องตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย

จากนักคิดทั้งสองนั้นทำให้หลักนิติธรรมนั้นแพร่หลายจนกระทั่งสหประชาชาติได้มีการกล่าวอย่างเป็นทางการครั้งแรกในปี ค.ศ. 2004 โดย Kofi Annan ขณะดำรงตำแหน่งเลขาธิการแห่งองค์การสหประชาชาติ ได้เสนอความหมายของหลักนิติธรรมในกรอบของสหประชาชาติว่า หมายถึง “หลักธรรมาภิบาลที่บุคคลทุกคน สถาบัน องค์กรต่างๆ ที่มีอยู่ทั้งภาครัฐและเอกชน รวมถึงประเทศนั้นๆ เองมีหน้าที่รับผิดชอบต่อกฎหมายต่างๆ ที่ได้ประกาศบังคับใช้อย่างเท่าเทียมกัน การตัดสินคำพิพากษาคดีอย่างอิสระ และสอดคล้องกับบรรทัดฐานและมาตรฐานด้านสิทธิมนุษยชน นอกจากนั้น ยังกำหนดให้มีการวัดด้วยว่าได้มีการยึดหลักการในเรื่องความเป็นสูงสุดของกฎหมาย ความเสมอภาคภายใต้กฎหมาย หลักการแบ่งแยกอำนาจ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ความชัดเจนของกฎหมาย การหลีกเลี่ยงการกระทำที่ไร้กฎเกณฑ์เป็นไปตามอำเภอใจ และหลักความโปร่งใสทางกฎหมาย” (Human Rights Resource Centre, 2011, p. 9) นอกจากนี้ The World Justice Project (2014, p. 4) ยังได้จัดทำตัวชี้วัดด้านหลักนิติธรรมสากลไว้ว่า (1) รัฐบาลและเจ้าหน้าที่มีความรับผิดชอบตามกฎหมาย (2) กฎหมายมีความชัดเจน มีการประกาศแน่นอน เป็นธรรม และให้ความคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐาน รวมถึงความมั่นคงของผู้คนและทรัพย์สิน (3) กระบวนการบัญญัติกฎหมาย บริหารงาน และบังคับใช้กฎหมายสามารถเข้าถึงได้ เป็นธรรมและมีประสิทธิภาพ และ (4) การเข้าถึงความเป็นธรรมดำเนินงานโดยองค์ทางตุลาการที่มีอิสระและมีคุณธรรม ทนายความและเจ้าหน้าที่ตุลาการมีจำนวนที่เพียงพอต่อการอำนวยความยุติธรรมอีกด้วย

องค์กรป้องกันและปราบปรามการทุจริตของไทยและต่างประเทศ

การทุจริตถือเป็นภัยร้ายแรงที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสังคม การเมืองและเศรษฐกิจของทุกประเทศในโลก ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เป็นที่มาของการจัดตั้งองค์กรอิสระ (independent organization) ขึ้น องค์กรอิสระที่มีชื่อเสียง ประสบความสำเร็จในการต่อต้านการทุจริต และเก่าแก่ที่สุดของโลก คือ Corrupt Practices Investigation Bureau (CPIB) ของสิงคโปร์ (Corrupt Practices Investigation Bureau, 2021) นอกจากนี้ ยังมีองค์กร Independent Commission Against Corruption (ICAC) ของออสเตรเลียและฮ่องกง Anti-Corruption and Civil Rights Commission of Korea (ACRC) ของเกาหลี และ Malaysian Anti-Corruption Commission (MACC) ของมาเลเซีย ซึ่งทุกประเทศล้วนมีทางประวัติศาสตร์คล้ายกัน ส่วนที่มาของคณะกรรมการหรือผู้อำนวยการสำนักทุกประเทศจะแต่งตั้งโดยผู้นำสูงสุดของแต่ละประเทศหรือรัฐนั้นๆ นอกจากนี้ โครงสร้างขององค์กรแต่ละประเทศส่วนใหญ่จะมีการกำหนดโครงสร้างหลัก ๆ ขององค์กรไม่ต่างกัน หากเปรียบเทียบพบว่า ประเทศไทยมีการแบ่งโครงสร้างหลักมากที่สุด คือ 7 ฝ่าย รองลงมา คือ เกาหลี 6 ฝ่าย ฮ่องกง 4 ฝ่าย ออสเตรเลีย 4 ฝ่าย มาเลเซีย 3 ฝ่าย และสิงคโปร์ 3 ฝ่าย ตามลำดับ ส่วนอำนาจหน้าที่ของแต่ละองค์กรก็จะเป็นไปตามกฎหมายภายในของแต่ละประเทศที่กำหนดให้อำนาจไว้ ซึ่งพบว่า ICAC ของออสเตรเลีย ICAC ของฮ่องกง MACC ของมาเลเซีย และ CPIB ของรัฐสิงคโปร์ มีอำนาจจับกุม ค้น ยึดทรัพย์สิน สืบสวน สอบสวน ตรวจสอบเช่นเดียวกัน แต่ CPIB จะมีอำนาจพกพาอาวุธติดตัวได้ ส่วน ACRC ของเกาหลี มีหน้าที่ในการกำหนดและ

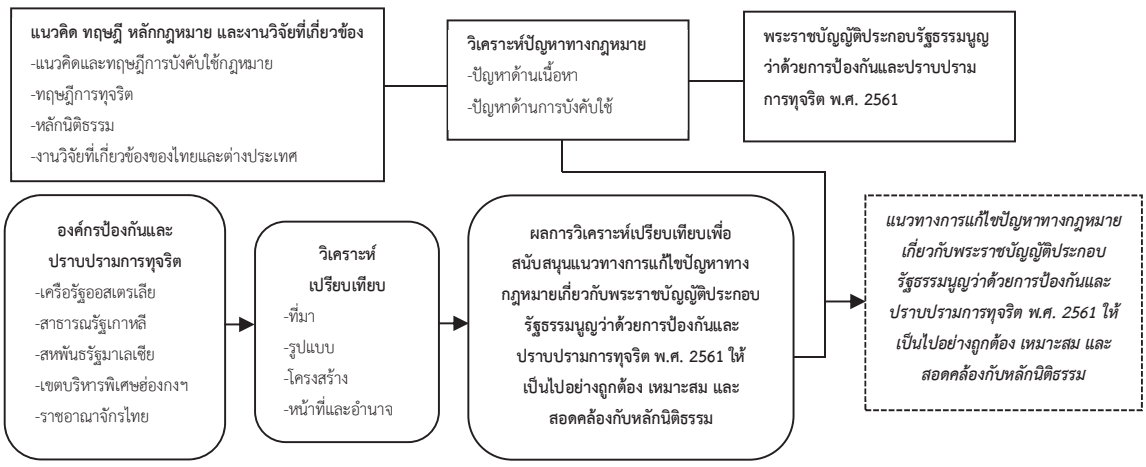
ดำเนินนโยบาย ตรวจสอบ ให้คำแนะนำเกี่ยวกับข้อร้องเรียน ส่วนสำนักงาน ป.ป.ช. มีหน้าที่และอำนาจในการไต่สวนและวินิจฉัยคดีร่ำรวยผิดปกติ ทุจริตต่อหน้าที่ ตรวจสอบบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน ฯลฯ และการฟ้องคดีทุกประเทศจะให้อำนาจพนักงานอัยการเท่านั้น รวมทั้งประเทศไทยด้วย แต่ของไทยนั้นมีข้อยกเว้นว่า คณะกรรมการ ป.ป.ช. สามารถฟ้องคดีเองได้ในกรณีที่อัยการสูงสุด เห็นว่า สำนวนการไต่สวนยังไม่สมบูรณ์พอที่จะดำเนินคดีได้ ให้ตั้งคณะกรรมการร่วมกันทั้งสองฝ่ายแล้ว และถ้าคณะกรรมการร่วมไม่อาจหาข้อยุติได้ ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ดำเนินการตามที่เห็นสมควร โดยจะยื่นฟ้องคดีเองก็ได้ ส่วนฮ่องกงตามกฎหมาย Prevention of Bribery Ordinance (Cap. 201) มีข้อแม้ว่า จะดำเนินคดีได้ต้องได้รับความยินยอมจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมให้อนุญาตก่อน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

Nuchprayool, Amonrat, Samudavanija, and Rungruxsirivorn (2017) ศึกษาเรื่อง *Evaluation for Improving Effectiveness and Efficiency of the Asset and Liabilities Declaration and Verification System* พบว่า เพื่อให้การตรวจสอบบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินมีประสิทธิภาพ สำนักงาน ป.ป.ช. ต้องกำหนดให้เจ้าหน้าที่ของรัฐทุกประเภทมีหน้าที่ในการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน และใช้ระบบการตรวจสอบ ใช้ระบบฐานข้อมูลสารสนเทศมาช่วยในกระบวนการยื่นและกระบวนการตรวจสอบบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน และมีการเชื่อมโยงข้อมูลจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน การเปิดเผยบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองทุกระดับและเจ้าหน้าที่ของรัฐระดับสูงเพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าตรวจสอบได้

Tirasangka, Meensuk, Chaiya, Khunanek, and Khianthongkul (2018) ศึกษาเรื่อง *State Duties and Account Disclosure List of Assets and Liabilities to the Public* ผลการวิจัย พบว่า ต้องมีพัฒนาแพลตฟอร์มในการยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน และพัฒนาระบบสารสนเทศ เพื่อรวบรวมและวิเคราะห์ทรัพย์สิน (ACAS) ให้แล้วเสร็จโดยเร็ว

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในงานวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในงานวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพและใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. การวิจัยเอกสาร (documentary research) ผู้วิจัยทำการศึกษา วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลจากตำรา เอกสารวิชาการ รายงานวิจัย และเว็บไซต์องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

2. การสัมภาษณ์เจาะลึก (in-depth interviews) ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเอกสารมาสร้างเป็นแบบสัมภาษณ์ เพื่อสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องทั้ง 4 กลุ่ม รวมทั้งสิ้นจำนวน 27 คน

3. การสนทนากลุ่ม (focus group discussion) ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดสนทนากลุ่มโดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องจำนวน 10 คน พิจารณา ตรวจสอบข้อมูลและยืนยันผลการวิจัยที่ได้จากการวิจัยเอกสารและการสัมภาษณ์เจาะลึก

ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาและแปลความหมายจากการเปรียบเทียบ

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยโดยตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยทั้ง 4 ข้อได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบ ที่มา โครงสร้าง รูปแบบ และหน้าที่และอำนาจระหว่างองค์กรป้องกันและปราบปรามการทุจริตไทยและต่างประเทศ ได้แก่ เครือรัฐออสเตรเลีย สาธารณรัฐสิงคโปร์ สาธารณรัฐเกาหลี สหพันธรัฐมาเลเซีย เขตบริหารพิเศษฮ่องกงแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน พบว่า ทุกประเทศมีที่มาคล้ายกัน โครงสร้างและอำนาจและหน้าที่ไม่ต่างกัน ส่วนรูปแบบองค์กรเป็นองค์กรอิสระทั้งหมด และไม่มีอำนาจฟ้องคดีได้เองเหมือนกับประเทศไทย

2. ผลการวิจัยปัญหาเนื้อหาพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 และแนวทางแก้ไขปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 ให้เป็นไปอย่างถูกต้อง เหมาะสม และสอดคล้องกับหลักนิติธรรม

2.1 ปัญหาความขัดแย้งของกฎหมาย

(1) การที่กฎหมายกำหนดให้อำนาจคณะกรรมการ ป.ป.ช. ยื่นฟ้องคดีเอง พบว่า ไม่ขัดแย้งกับอำนาจของอัยการสูงสุด ขัดหลักการดำเนินคดีซ้ำ และขัดกับหลักนิติธรรม แต่ต้องมีการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 77 กำหนดบังคับให้ในกรณีที่มีการตั้งคณะกรรมการร่วมกันระหว่างอัยการสูงสุดและคณะกรรมการ ป.ป.ช. ให้ทั้งสองฝ่ายหาข้อยุติในการทำความเห็นควรสั่งฟ้องคดีหรือไม่ฟ้องคดีให้ชัดเจน

(2) การชี้มูลความผิดทางวินัยและผู้บังคับบัญชาสั่งลงโทษตามความเห็นของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ให้สิทธิผู้นั้นไปยื่นฟ้องต่อศาลปกครองภายใน 90 วัน โดยไม่ต้องอุทธรณ์ตามกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับว่าด้วยการบริหารงานบุคคลของผู้ถูกลงโทษนั้น พบว่า ขัดแย้งต่อระบบการอุทธรณ์ และกฎหมายมิได้กำหนดให้ชัดว่าเริ่มฟ้องที่ศาลปกครองชั้นต้นหรือศาลปกครองสูงสุด ดังนั้น จึงต้องแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 101 กำหนดให้ผู้ซึ่งถูกลงโทษตามมาตรา 98 จะใช้สิทธิฟ้องต่อศาลปกครองครองชั้นต้นได้จะต้องมีการอุทธรณ์ตามกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับว่าด้วยการบริหารงานบุคคลของผู้ถูกลงโทษนั่นก่อน

(3) การตัดอำนาจคณะกรรมการพิทักษ์ระบบคุณธรรม พบว่า เป็นการตัดอำนาจคณะกรรมการพิทักษ์ระบบคุณธรรม ดังนั้น กฎหมายจึงต้องกำหนดให้มีการอุทธรณ์ตามกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับว่าด้วยการบริหารงานบุคคลของผู้ถูกลงโทษนั่นก่อน เพื่อที่จะให้คณะกรรมการพิทักษ์ระบบคุณธรรมได้มีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยอุทธรณ์และร้องทุกข์ให้เป็นไปตาม

พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551

(4) การที่กฎหมายกำหนดให้ถือเป็นสำนวนการสอบสวนทางวินัย โดยไม่ต้องตั้งกรรมการสอบสวนทางวินัยอีก พบว่า ส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยและให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 98 วรรคแรก โดยกำหนดให้เมื่อผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนผู้ถูกกล่าวหาได้รับสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ตามมาตรา 91 แล้ว ให้ผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนผู้ถูกกล่าวหาผู้นั้นตั้งคณะกรรมการสอบสวนวินัย เพื่อพิจารณาโทษทางวินัยแก่ผู้ถูกกล่าวหา โดยให้ถือรายงานและเอกสารหลักฐานของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นส่วนหนึ่งของความเห็นเพื่อพิจารณาทางวินัยในสำนวนการสอบสวนของคณะกรรมการสอบสวนวินัย ตามกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับว่าด้วยการบริหารงานบุคคลของผู้ถูกกล่าวหานั้น แล้วแต่กรณี

2.2 ปัญหาความชัดเจนของกฎหมายในการชี้มูลความผิดทางวินัยในความผิดฐานอื่น พบว่า จะต้องการกำหนดให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจในการชี้มูลความผิดทางวินัยฐานทุจริตเท่านั้น ส่วนมูลความผิดทางวินัยฐานอื่นให้ถือเป็นเพียงหลักฐานชิ้นหนึ่งประกอบเท่านั้น

2.3 ปัญหาการเลือกปฏิบัติและปัญหาความเสมอภาคของกฎหมายในการยึดสำนวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ตามมาตรา 98 ที่บัญญัติให้แตกต่างระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐ ตุลาการ และอัยการ พบว่า ไม่เป็นการใช้กฎหมายที่เลือกปฏิบัติและขัดต่อหลักความเสมอภาค

2.4 ปัญหาความครอบคลุมของกฎหมายในการยึมทรัพย์สินของผู้อื่นมาต้องยื่นบัญชีทรัพย์สินหรือหนี้สินหรือไม่ พบว่า รวมถึงการยืม จึงต้องมีการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 105 วรรคท้าย กำหนดให้กรณีที่ยืมทรัพย์สินของผู้อื่น หรือมีทรัพย์สินของผู้อื่นไว้ในความครอบครองที่มีมูลค่าคำนวณเป็นเงินได้จำนวนเกินสองแสนบาทขึ้นไป ให้ผู้นั้นมีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและต้องแจ้งการคืนทรัพย์สินนั้นด้วย

2.5 ปัญหาช่องว่างของกฎหมายในการเรียกร้องค่าเสียหายจากผู้ถูกกล่าวหาที่เป็นเอกชน พบว่า ส่วนใหญ่ให้มีการนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 มาใช้ โดยจะต้องแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 82 กำหนดให้ในการฟ้องคดีอาญาต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หากการกระทำของผู้ถูกกล่าวหาเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายในทางทรัพย์สินหรือเป็นการละเมิดต่อหน่วยงานของรัฐ หรือบุคคลอื่น อัยการสูงสุดหรือคณะกรรมการ ป.ป.ช. แล้วแต่กรณี อาจยื่นคำร้องขอให้ศาลมีคำพิพากษาเพิกถอนการกระทำหรือคำสั่งอันมิชอบที่เป็นการละเมิดนั้นก็ได้ และให้อัยการสูงสุดมีอำนาจในการเรียกร้องค่าเสียหายมาด้วย ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

สำหรับความเสียหายตามวรรคหนึ่ง ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. แจ้งให้หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องดำเนินการตามหน้าที่และอำนาจเพื่อให้มีการชดใช้ค่าเสียหายต่อไป และให้หน่วยงานของรัฐที่เสียหายยื่นคำร้องขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าเสียหายเข้ามาในคดีที่อัยการสูงสุดเป็นโจทก์ฟ้องได้

การยื่นคำร้องขอตามวรรคหนึ่ง ให้หมายความรวมถึงการเพิกถอนสิทธิหรือเอกสารสิทธิ ที่เจ้าหน้าที่ของรัฐอนุมัติหรืออนุญาต หรือกระทำการใดไปโดยมิชอบด้วยกฎหมายด้วย

3. ผลการวิจัยปัญหาการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 และแนวทางแก้ไขปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 ให้เป็นไปอย่างถูกต้อง เหมาะสม และสอดคล้องกับหลักนิติธรรม

3.1 ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายที่ส่งผลกระทบต่อระบบการเมืองและระบบราชการ พบว่า มีผลกระทบต่อระบบการเมืองและผลกระทบต่อระบบราชการ นอกจากนี้ ยังมีผลกระทบต่อการทำงานเศรษฐกิจ และด้านกฎหมายอีกด้วย ดังนั้น จึงต้องให้การทำหน้าที่ของ ป.ป.ช. จะต้องไม่ทำด้วยการอยู่บนพื้นฐานของความสงสัยว่านักการเมืองหรือข้าราชการผู้นั้นจะต้องเป็นผู้ทุจริต แต่ควรทำให้นักการเมืองข้าราชการหรือประชาชนเกิดความไว้วางใจในการทำงานหน้าที่ของ ป.ป.ช. มีการทำงานที่รวดเร็ว ไม่ล่าช้า วิธีการ ขั้นตอน และรูปแบบต่างๆ ของ ป.ป.ช. จะต้องไม่สร้างภาระให้กับประชาชนมากเกินไป โดยเฉพาะเรื่องการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินที่ควรแก้ไข และในการวินิจฉัยของ ป.ป.ช. แต่ละคดีกรรมการ ป.ป.ช. แต่ละคนจะต้องจัดทำคำวินิจฉัยส่วนบุคคล หรือควรมีการกำหนดมาตรฐานการทำคำวินิจฉัยของ ป.ป.ช. ด้วย และเปิดเผยให้ประชาชนทั่วไปทราบด้วยว่า ป.ป.ช. มีวิธีการในการวินิจฉัยคดีอย่างไร เพื่อให้ประชาชนทั่วไปได้เข้าถึงข้อมูลข่าวสารของราชการได้ ด้วยการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งการปราบปรามการทุจริตที่จะทำให้เกิดประสิทธิภาพดีที่สุด คือ การอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่ายนั่นเอง นอกจากนี้ ควรบัญญัติกฎหมายให้การจงใจไม่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินหรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินหรือหนี้สินด้วยข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบและมีพฤติการณ์อันควรเชื่อได้ว่ามีเจตนาไม่แสดงที่มาแห่งทรัพย์สินหรือหนี้สินนั้น ให้อยู่ในอำนาจของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบตามตำแหน่งที่อยู่แต่ละภูมิภาค และให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีอำนาจเฉพาะคดีที่มีความสำคัญ อาทิ คดีร่ำรวยผิดปกติ

3.2 ปัญหาตำแหน่งที่คณะกรรมการ ป.ป.ช กำหนดให้ต้องยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน และการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินเป็นการช่วยป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบให้แก่ราชการได้ หรือไม่ พบว่า เห็นด้วยกับตำแหน่งที่คณะกรรมการ ป.ป.ช กำหนด แต่ไม่เห็นด้วยกับขั้นตอนหรือวิธีการที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนดให้ต้องยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน และการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินไม่เป็นการช่วยป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบให้แก่ราชการได้ ดังนั้น จึงต้องมีการศึกษาตำแหน่งที่ต้องยื่นและเมื่อกำหนดได้แล้วจะต้องมีการอธิบายขั้นตอน วิธีการยื่น ให้ระยะเวลากับผู้ยื่นได้ศึกษา นอกจากนี้ จะต้องทยอยกำหนดตำแหน่งที่ต้องยื่น มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการตรวจสอบ และต้องให้เจ้าหน้าที่ของรัฐทุกคนมีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินตั้งแต่เริ่มเข้ารับราชการ โดยให้ยื่นต่อ ป.ป.ช. ด้วยการเปิดผนึก แต่ไม่ต้องเปิดเผยต่อสาธารณะ เฉพาะบางตำแหน่งที่สำคัญเท่านั้น อาทิ ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

3.3 ปัญหาการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของกรรมการสภามหาวิทยาลัย พบว่า ส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการให้กรรมการสภามหาวิทยาลัยมีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน แต่ไม่เห็นด้วยกับขั้นตอนหรือวิธีการที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนดให้ต้องยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน ดังนั้น จึงต้องมีการศึกษาตำแหน่งที่ต้องยื่น และเมื่อกำหนดได้แล้วจะต้องมีการอธิบายขั้นตอน วิธีการยื่น ให้ระยะเวลากับผู้ยื่นได้ศึกษา นอกจากนี้ จะต้องทยอยกำหนดตำแหน่งที่ต้องยื่นและนำเทคโนโลยีมาใช้ในการตรวจสอบ อีกทั้ง ต้องบังคับให้กฎหมายไม่มีผลย้อนหลัง โดยการให้กรรมการสภามหาวิทยาลัยที่ทำหน้าที่อยู่ก่อนกฎหมายนี้ใช้บังคับยังคงไม่ต้องมีหน้าที่ยื่น แต่ให้เริ่มมีผลบังคับใช้เมื่อกรรมการสภามหาวิทยาลัยชุดใหม่เข้ามารับตำแหน่ง

3.4 ปัญหาคุณสมบัติ ประสบการณ์ และความเชี่ยวชาญในการทำงานของเจ้าหน้าที่ ป.ป.ช. พบว่า คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีคุณสมบัติและความเชี่ยวชาญในสาขานิติศาสตร์น้อยเกินไป ดังนั้น จะต้องมีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายโดยกำหนดให้มีสาขานิติศาสตร์

อย่างน้อย 3 คนทำหน้าที่เพื่อป้องกันความล่าช้าในการวินิจฉัยคดี และมีอำนาจในการวินิจฉัยคดีเท่านั้น เพื่อไม่ให้มีการก้าวก่ายงานบริหารบุคคลในสำนักงาน อีกทั้งต้องกำหนดให้กรรมการ ป.ป.ช. แต่ละคนมีหน้าที่จะต้องจัดทำคำวินิจฉัยส่วนตน และเปิดเผยให้ประชาชนทั่วไปทราบถึงเหตุผลในการวินิจฉัยคดี ส่วนพนักงานเจ้าหน้าที่ ป.ป.ช. ส่วนกลาง ระดับจังหวัด และระดับภูมิภาค จะต้องมีการฝึกทักษะการเรียนรู้ในมิติหลายด้านนอกจากด้านกฎหมาย เพื่อที่จะได้วินิจฉัยได้ในทุกมิติและทำให้การใช้ดุลพินิจในการดำเนินการมีมาตรฐานเดียวกัน นอกจากนี้ ยังต้องมีการฝึกฝน เรียนรู้เรื่องของการทำสำนวนคดี เรื่องของการตั้งข้อหา ผู้ถูกกล่าวหา การไต่สวน เพื่อให้เกิดความเชี่ยวชาญ มีมาตรฐานมากขึ้น ตลอดทั้งต้องศึกษากฎหมาย ระเบียบประกาศของคณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือที่เกี่ยวข้องให้มีความชำนาญในการใช้อีกด้วยให้เหมือนกับองค์กรอัยการและศาล รวมทั้งต้องมีการออกพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการสำนักงาน ป.ป.ช. ขึ้นมาบังคับใช้เพื่อให้การบริหารงานบุคคลในสำนักงาน ป.ป.ช. เกิดประสิทธิภาพเช่นเดียวกับองค์กรอัยการและศาลอีกด้วย ส่วนเรื่องการสรรหาบุคคลที่จะมาทำหน้าที่เป็นคณะกรรมการ ป.ป.ช. นั้นจะต้องเป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับจากประชาชนส่วนใหญ่อีกด้วย

การอภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยอภิปรายผล ดังนี้

1. ปัญหาการยึมทรัพย์สินของผู้อื่นมาต้องยื่นบัญชีทรัพย์สินหรือหนี้สินหรือไม่ ผลการวิจัยพบว่า รวมถึงการยึม จะต้องแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 105 วรรคท้าย กรณีที่ยึมทรัพย์สินของผู้อื่น หรือมีทรัพย์สินของผู้อื่นไว้ในความครอบครองที่มีมูลค่าคำนวณเป็นเงินได้จำนวนเกินสองแสนบาทขึ้นไป ให้ผู้นั้นมีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและต้องแจ้งการคืนทรัพย์สินนั้นด้วย เพื่อป้องกันปัญหาช่องว่างของกฎหมายและให้เกิดความครอบคลุมในเนื้อหาของกฎหมายที่ทำให้การบังคับใช้กฎหมายเกิดความเท่าเทียมกันตามหลักความเสมอภาคภายใต้กฎหมายของบุคคลทุกคน สถาบัน องค์กรต่างๆ ที่มีอยู่ทั้งภาครัฐและเอกชนนั้นๆ และต้องคำนึงถึงความชัดเจนของกฎหมายเพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงการกระทำที่ไร้กฎเกณฑ์เป็นไปตามอำเภอใจและหลักความโปร่งใสทางกฎหมายให้เป็นไปตามหลักนิติธรรมสากลตามกรอบของสหประชาชาติที่ Kofi Annan ได้กล่าวไว้ขณะดำรงตำแหน่งเลขาธิการแห่งองค์การสหประชาชาติ (Human Rights Resource Centre, 2011; Independent National Rule of Law Commission, 2014; Fuller, 1969; Wongwattanasan, 1997; World Justice Project, 2014)

2. ปัญหาตำแหน่งที่คณะกรรมการ ป.ป.ช กำหนดให้ต้องยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน ผลการวิจัยพบว่าจะต้องมีการศึกษาตำแหน่งที่ต้องยื่นและเมื่อกำหนดได้แล้วควรจะมีการอธิบายขั้นตอน วิธีการยื่น ให้ระยะเวลาผู้ยื่นได้ศึกษา ทยอยกำหนดตำแหน่งที่ต้องยื่นและนำเทคโนโลยีมาใช้ในการตรวจสอบ อีกทั้งให้เจ้าหน้าที่ของรัฐทุกคนมีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินตั้งแต่เริ่มเข้ารับราชการโดยให้ยื่นต่อ ป.ป.ช. ด้วยการเปิดผนึกแต่ไม่ต้องเปิดเผยต่อสาธารณะ เฉพาะบางตำแหน่งที่สำคัญเท่านั้น อาทิ ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Nuchprayool et al. (2017) ที่ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนารูปแบบและวิธีการเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของระบบตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สิน พบว่า เพื่อให้การตรวจสอบบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินมีประสิทธิภาพ สำนักงาน ป.ป.ช. ต้องกำหนดให้เจ้าหน้าที่ของรัฐทุกประเภทมีหน้าที่ในการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินและใช้ระบบการตรวจสอบ เพื่อนำไปสู่การเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของระบบการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐ และผลการวิจัยยังสอดคล้องกับงาน

วิจัยของ Tirasangka et al. (2018) ที่ได้ศึกษาเรื่องตำแหน่งหน้าที่รัฐกับการเปิดเผยบัญชี แสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินต่อสาธารณะ พบว่า ควรพัฒนาแพลตฟอร์มในการยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน และพัฒนาระบบสารสนเทศ อีกทั้ง ต้องเตรียมความพร้อมในเรื่องของระบบเครือข่ายและอุปกรณ์ทางอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อรองรับระบบสารสนเทศที่จะเข้ามาช่วยในภารกิจตรวจสอบทรัพย์สิน หรือหากต้องการดำเนินการตรวจสอบทุกบัญชี นอกจากนี้ ยังทำให้การบังคับใช้กฎหมายของคณะกรรมการ ป.ป.ช. สอดคล้องกับหลักนิติธรรมที่เป็นการหลีกเลี่ยงการกระทำที่ไร้กฎเกณฑ์และตามอำเภอใจตามหลักนิติธรรมสากลตามกรอบของสหประชาชาติที่ Kofi Annan กล่าวไว้ (Human Rights Resource Centre, 2011) และเพื่อเป็นการป้องกันการใช้อำนาจที่เหนือกฎหมายนั้นตามหลักนิติธรรมของ Wongwattanasan (1997) อีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. ควรแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 77 โดยการบัญญัติกฎหมายบังคับให้ในกรณีที่มีการตั้งคณะกรรมการร่วมกันระหว่างอัยการสูงสุดและคณะกรรมการ ป.ป.ช. ทั้งสองฝ่ายต้องหาข้อยุติในการทำความเห็นควรสั่งฟ้องคดีหรือไม่ฟ้องคดีให้ชัดเจน

2. ควรแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 101 ผู้ซึ่งถูกลงโทษตามมาตรา 98 จะใช้สิทธิฟ้องต่อศาลปกครองครองชั้นต้นได้จะต้องมีการอุทธรณ์ตามกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับว่าด้วยการบริหารงานบุคคลของผู้ถูกลงโทษนั่นก่อน

3. ควรแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 98 วรรคแรก เมื่อผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนผู้ถูกกล่าวหาได้รับสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ตามมาตรา 91 แล้ว ให้ผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนผู้ถูกกล่าวหาผู้นั้นตั้งคณะกรรมการสอบสวนวินัย เพื่อพิจารณาโทษทางวินัยแก่ผู้ถูกกล่าวหา โดยให้ถือรายงานและเอกสารหลักฐานของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นส่วนหนึ่งของความเห็นเพื่อพิจารณาทางวินัยในสำนวนการสอบสวนของคณะกรรมการสอบสวนวินัย ตามกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับว่าด้วยการบริหารงานบุคคลของผู้ถูกกล่าวหานั้นแล้วแต่กรณี

4. ควรให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจในการชี้มูลความผิดทางวินัยฐานทุจริตเท่านั้น ส่วนมูลความผิดทางวินัยฐานอื่นให้ถือเป็นเพียงหลักฐานชิ้นหนึ่งประกอบเท่านั้น

5. ควรแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 105 วรรคท้าย กรณีที่ยึมทรัพย์สินของผู้อื่นหรือมีทรัพย์สินของผู้อื่นไว้ในความครอบครองที่มีมูลค่าคำนวณเป็นเงินได้จำนวนเกินสองแสนบาทขึ้นไป ให้ผู้นั้นมีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและต้องแจ้งการคืนทรัพย์สินนั้นด้วย

6. ควรแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 82 กรณีการเรียกร้องค่าเสียหายจากผู้ถูกกล่าวหาที่เป็นเอกชนโดยให้อัยการสูงสุดมีอำนาจในการเรียกร้องค่าเสียหายมาด้วยและให้หน่วยงานของรัฐที่เสียหายยื่นคำร้องขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าเสียหายเข้ามาในคดีที่อัยการสูงสุดเป็นโจทก์ฟ้องได้

7. การทำหน้าที่ของ ป.ป.ช. จะต้องไม่ทำด้วยการอยู่บนพื้นฐานของความสงสัยว่านักการเมืองหรือข้าราชการผู้นั้นจะต้องเป็นผู้ทุจริต แต่ควรทำให้นักการเมือง ข้าราชการหรือประชาชนเกิดความไว้วางใจในการทำงานหน้าที่ของ ป.ป.ช. มีการทำงานที่รวดเร็ว ไม่ล่าช้า วิธีการ ขั้นตอน และรูปแบบต่างๆ ของ ป.ป.ช. จะต้องไม่สร้างภาระให้กับประชาชนมากเกินไป โดยเฉพาะเรื่องการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินที่ควรแก้ไข คือ (1) ควรมีการศึกษาตำแหน่งที่ต้องยื่น และเมื่อกำหนดได้แล้วควรจะมีการอธิบายขั้นตอน วิธีการยื่น ให้ระยะเวลาผู้ยื่นได้ศึกษา นอกจากนี้ ควรทยอยกำหนดตำแหน่งที่ต้องยื่น และนำเทคโนโลยีมาใช้ในการตรวจสอบ (2) ควรให้เจ้าหน้าที่ของรัฐทุกคนมีหน้า

ที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินตั้งแต่เริ่มเข้ารับราชการ โดยให้ยื่นต่อ ป.ป.ช. ด้วยการเปิดผนึก แต่ไม่ต้องเปิดเผยต่อสาธารณะ เฉพาะบางตำแหน่งที่สำคัญเท่านั้น อาทิ ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง (3) ตำแหน่งที่ไม่มีหน้าที่ต้องยื่นก่อนกฎหมายบังคับใช้ อาทิ กรรมการสภามหาวิทยาลัย ควรให้กรรมการสภามหาวิทยาลัยชุดเดิมครบวาระและกรรมการสภามหาวิทยาลัยชุดใหม่จึงมีหน้าที่ยื่นตามกฎหมายต่อไป นอกจากนี้ ควรบัญญัติกฎหมายให้การจงใจไม่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน หรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินหรือหนี้สินด้วยข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบและมีพฤติการณ์อันควรเชื่อได้ว่ามีเจตนาไม่แสดงที่มาแห่งทรัพย์สินหรือหนี้สินนั้น ให้อยู่ในอำนาจของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบตามตำแหน่งที่อยู่แต่ละภูมิภาค และให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีอำนาจเฉพาะคดีที่มีความสำคัญ อาทิ คดีร่ำรวยผิดปกติ

8. ควรให้กรรมการ ป.ป.ช. แต่ละคนมีหน้าที่จะต้องจัดทำคำวินิจฉัยส่วนตน และเปิดเผยให้ประชาชนทราบ

9. ควรให้เจ้าหน้าที่ ป.ป.ช. ส่วนกลาง ระดับจังหวัด และระดับภูมิภาค มีการฝึกทักษะการเรียนรู้ในมิติหลายด้าน นอกจากด้านกฎหมาย เพื่อที่จะได้วินิจฉัยได้ในทุกมิติ และทำให้การใช้ดุลพินิจในการดำเนินการมีมาตรฐานเดียวกัน นอกจากนี้ ยังต้องมีการฝึกฝน เรียนรู้เรื่องของการทำสำนวนคดี เรื่องของการตั้งขอหาผู้ถูกกล่าวหา การไต่สวน เพื่อให้เกิดความเชี่ยวชาญ มีมาตรฐานมากขึ้น ตลอดทั้งควรศึกษากฎหมาย ระเบียบ ประกาศของคณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือที่เกี่ยวข้องให้มีความชำนาญในการใช้อีกด้วย ให้เหมือนกับองค์กรอัยการและศาล อีกทั้ง การสรรหาบุคคลที่จะมาทำหน้าที่เป็นคณะกรรมการ ป.ป.ช. จะต้องเป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับจากประชาชนส่วนใหญ่

10. ควรมีการแก้ไขกฎหมายให้กรรมการ ป.ป.ช. ต้องมีคุณสมบัติและความเชี่ยวชาญในสาขานิติศาสตร์อย่างน้อยจำนวน 3 คน เพื่อไม่ให้เกิดความล่าช้าในการทำคดีของสำนักงาน ป.ป.ช.

11. ควรมีการแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องไม่ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องหรือก้าวก่ายงานบริหารบุคคลของสำนักงาน ป.ป.ช. มากเกินไป ควรให้มีหน้าที่ในการวินิจฉัยคดีเท่านั้น

12. ควรมีการออกพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการสำนักงาน ป.ป.ช. ขึ้นมาบังคับใช้ เพื่อให้การบริหารงานบุคคลในสำนักงาน ป.ป.ช. เกิดประสิทธิภาพเช่นเดียวกับองค์กรอัยการและศาล

13. ประเทศไทยควรนำรูปแบบการบังคับใช้กฎหมายของ ICAC เขตบริหารพิเศษฮ่องกงแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีนที่มีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเที่ยงธรรมและเคร่งครัดที่มีการติดตามผู้ทุจริตอย่างไม่ลดละโดยไม่คำนึงถึงภูมิหลังสถานะและตำแหน่งของผู้กระทำผิดมาเป็นแบบอย่างเพื่อให้การใช้หน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการ ป.ป.ช. นั้นเกิดความเป็นธรรม ไม่เลือกปฏิบัติโดยมีมาตรฐานเดียวกัน เอาจริงเอาจังกับการปราบรามการทุจริตในทุกคดีโดยไม่เกรงกลัวต่ออำนาจใดๆ หรือเห็นแก่พวกพ้อง อีกทั้ง การทำหน้าที่นั้นสามารถให้ประชาชนสามารถเข้าตรวจสอบการทำงานหรือตอบข้อสงสัยเคลือบแคลงจากประชาชนได้

References

Corrupt Practices Investigation Bureau. (2021). *Mission, vision, core values.* Retrieved from https://www.cpib.gov.sg/who-we-are/our-corporate-philosophy/mission-vision-core-values

Dicey, A. V. (1915). *Introduction to the study of the law of the constitution.* Macmillan.

Fuller, L. L. (1969). *The morality of law.* Yale University Press.

Graivichien, T. (2010). *Rule of law.* Chuanpim 50. [In Thai]

Human Rights Resource Centre. (2011). *Rule of law for human rights in the ASEAN region: A base-line study.* Author.

Independent National Rule of Law Commission. (2014). *The rule of law (meaning, essence and result of violation of the rule of law).* Office of the Permanent Secretary. [In Thai]

Nuchprayool, B., Amonrat, K., Samudavanija, K., & Rungruxsirivorn, O. (2017). *Evaluation for improving effectiveness and efficiency of the asset and liabilities declaration and verification system.* Office of the National Anti-Corruption commission. [In Thai]

The World Justice Project. (2014). *WJP Rule of Law Index 2014.* The World Justice Project.

Tirasangka, V., Meensuk, P., Chaiya, T., Khunanek, S., & Khianthongkul, K. (2018). *State duties and account disclosure list of assets and liabilities to the public.* Office of the National Anti-Corruption commission. [In Thai]

Wongwattanasan, C. (1997). *Administrative procedure law.* Jirat Printing. [In Thai]

DOI: 10.14456/phdssj.2021.31

Received:	June	25, 2019
Revised:	August	26, 2021
Accepted:	August	28, 2021

มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมจัดการมลพิษทางน้ำในธุรกิจโรงแรม

คำรณ สุขบาล[1] สุขสมัย สุทธิบดี[2]
ประพจน์ คล้ายสุบรรณ[3] อำนาจ เนตยสุภา[4]

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) แนวคิดทฤษฎีและมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมจัดการมลพิษทางน้ำในธุรกิจโรงแรมในประเทศไทย (2) มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมจัดการมลพิษทางน้ำในธุรกิจโรงแรมของต่างประเทศ (3) ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายหรือปัญหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายการควบคุมจัดการมลพิษทางน้ำในธุรกิจโรงแรม และ (4) เสนอแนวทางมาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมเกี่ยวกับการควบคุมจัดการมลพิษทางน้ำในธุรกิจโรงแรม โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพและวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาและแปลความหมายจากการเปรียบเทียบ

ผลการวิจัย พบว่า สหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา สิงคโปร์ และไทย ต่างก็มีแนวคิดทฤษฎีและมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมจัดการมลพิษทางน้ำในธุรกิจโรงแรมเช่นเดียวกัน อีกทั้งยังพบว่าการบังคับใช้พระราชบัญญัติโรงแรม พ.ศ. 2547 ซึ่งเป็นกฎหมายที่กำกับดูแลผู้ประกอบธุรกิจโรงแรมโดยตรงของไทยนั้นมีช่องว่างทางกฎหมายที่จะต้องแก้ไขเพิ่มเติม โดยกำหนดให้มีการบริหารจัดการเป็นระบบรวมศูนย์ ในการขออนุญาตประกอบธุรกิจโรงแรม และกำหนดให้มีคณะกรรมการส่งเสริมและกำกับธุรกิจโรงแรมประจำจังหวัดมีอำนาจหน้าที่ในการส่งเสริมและกำกับธุรกิจโรงแรม รวมทั้งอำนาจหน้าที่ในการจัดการมลพิษทางน้ำในธุรกิจโรงแรม และมีการกำหนดโทษทางปกครองให้คณะกรรมการส่งเสริมและกำกับธุรกิจโรงแรมประจำจังหวัดมีอำนาจดำเนินการตรวจสอบ พักใบอนุญาตหรือลงโทษปรับทางปกครองกรณีผู้ประกอบธุรกิจโรงแรมก่อมลพิษทางน้ำอีกด้วย

คำสำคัญ: มลพิษทางน้ำ; ธุรกิจโรงแรม; ความรับผิดตามหลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย; พระราชบัญญัติน้ำ พ.ศ. 2557
ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:
คำรณ สุขบาล, สุขสมัย สุทธิบดี, ประพจน์ คล้ายสุบรรณ และอำนาจ เนตยสุภา. (2564). มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมจัดการมลพิษทางน้ำในธุรกิจโรงแรม. *วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, 11*(2), 411-425.

[1] หลักสูตรนิติศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง
2086 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240, ประเทศไทย
อีเมล์: khamron.su@yahoo.com
[2] คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
[3] รองอธิบดีศาลปกครองระยอง ศาลปกครองระยอง
[4] อัยการผู้เชี่ยวชาญพิเศษ สำนักงานที่ปรึกษากฎหมาย สำนักงานอัยการสูงสุด

Legal Measures for Controlling Water Pollution Caused by Hotel Industry Management

Khamron Sukban[1] Suksamai Suttipbadee[2]
Prapot Klaisuban[3] Amnat Netayasupha[4]

Abstract

This research paper aims to study (1) concepts, theories and legal measures for controlling the water pollution caused by hotel industry in Thailand, (2) legal measures relating to water pollution control in the hotel business of foreign countries. (3) problems of law enforcement or facts concerning legal measures on water pollution management in the hotel industry. And (4) recommend appropriate legal measures on water pollution management in the hotel industry. The researchers used the qualitative research, and analyzed the data by using content analysis techniques and comparison interpretation.

The results of this research found that the United Kingdom, United States of America, Republic of Singapore and Thailand also each has concepts, theories and legal measures for the control of water pollution caused by hotel industry. It was also found that the enforcement of the Hotel Act 2004, which is the law that directly governs Thai hotel operators, has legal gaps that must be amended by requiring a one stop service in application for permission to operate a hotel business. A provincial hotel business promotion and supervision committee should be established with the powers and duties to promote and supervise the hotel business including the authority to manage water pollution in the hotel business including the determination of administrative penalties, investigation ,suspension of licenses or impose administrative fine penalty in case of violation and causing water pollution.

Keywords: Water Pollution; Hotel Industry; Polluter Pays Principle; The Water Act 2014
Type of Article: Research Article

Cite this article as:
Sukban, K., Suttipbadee, S., Klaisuban, P., & Netayasupha, A. (2021). Legal measures for controlling water pollution caused by hotel industry management. *Ph.D. in Social Sciences Journal, 11*(2), 411-425.

[1] Doctor of Laws Program, Ramkhamhaeng University
2086 Ramkhamhaeng Road, Huamak, Bangkapi, Bangkok, 10240, Thailand
Email: khamron.su@yahoo.com
[2] Faculty of Law Ramkhamhaeng University
[3] Deputy Director-General of the Rayong Administrative Court, Rayong Administrative Court.
[4] Special Prosecutor, The Office of Legal Counsel, Office of the Attorney General.

ผ่านการรับรองคุณภาพจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) อยู่ในกลุ่มที่ 2 สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

อดีตนั้นประเทศไทยไม่ได้ประสบปัญหามลพิษทางน้ำรุนแรงดังเช่นปัจจุบัน เพราะจำนวนประชากรในอดีตยังมีไม่มาก ทำให้อัตราการบริโภคสินค้าและทรัพยากรธรรมชาติต่างๆ รวมทั้งการปล่อยของเสียไม่สูงดังเช่นปัจจุบัน นอกจากนี้ การขยายตัวทางเศรษฐกิจในอดีตยังมีไม่มาก โรงงานอุตสาหกรรมมีจำนวนน้อยและไม่ค่อยหนาแน่น เนื่องจากระบบเศรษฐกิจยังพึ่งพาภาคเกษตรกรรมเป็นหลัก การใช้ปุ๋ย ยาฆ่าแมลงและสารเคมีอื่นๆ ยังน้อยกว่าในปัจจุบัน

ด้านน้ำทะเลของประเทศไทยก็มีปัญหามลพิษเช่นเดียวกัน ด้วยเหตุที่มีการใช้ประโยชน์จากทะเลอยู่ถึง 4 ภาคส่วน คือ การพาณิชย์นาวี การประมง การผลิตพลังงาน และการท่องเที่ยวจังหวัดชายทะเล ผลจากการใช้ประโยชน์ทางทะเลที่เพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ และขาดทิศทางการวางแผนร่วมกันที่เหมาะสม เป็นเหตุให้ต้นทุนทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรมลง เช่น ปะการัง หญ้าทะเล สัตว์ทะเล หายากและใกล้สูญพันธุ์ ซึ่งเป็นฐานของกิจกรรมการใช้ประโยชน์เสื่อมโทรมลงทั้งในเชิงคุณภาพ และปริมาณ ในปี พ.ศ. 2558 มีดัชนีชี้วัดความเสื่อมคุณภาพของทะเล พบการเกยตื้นของสัตว์ทะเล หายากอย่างเต่าทะเล โลมา พะยูน และวาฬ รวม 345 ครั้ง ในส่วนของปะการังปัจจุบันประเทศไทยเหลือปะการังที่มีสภาพสมบูรณ์จัดอยู่ในระดับดีถึงดีมากเพียงร้อยละ 5.7 จากจำนวนปะการังทั้งหมด ด้านคุณภาพน้ำทะเลกรมควบคุมมลพิษระบุว่ามีความเสื่อมโทรมมากที่สุด คือ อ่าวไทย และยังพบว่าประเทศไทยมีปัญหาขยะในทะเลมากสุดอันดับต้นๆ ของโลก ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้น้ำทะเลเสื่อมคุณภาพและเกิดภาวะปะการังฟอกขาว ในปี พ.ศ. 2561 ประเทศไทยมีพื้นที่ทางทะเลรวม 323,488.32 ตารางกิโลเมตร หรือคิดเป็นร้อยละ 60 ของพื้นที่ทางบก ความยาวชายฝั่งทะเลเท่ากับ 3,151.13 กิโลเมตร มีพื้นที่แนวปะการังกินบริเวณ 153 ตารางกิโลเมตร (Thaipost, 2018)

คุณภาพน้ำทะเลอยู่ในเกณฑ์ดีมากร้อยละ 1 เกณฑ์ดีร้อยละ 5 และเกณฑ์เสื่อมโทรมมาก ร้อยละ 1 ชายหาดเกาะม้า จังหวัดสุราษฎร์ธานี และทะเลแหวก จังหวัดกระบี่ มีคุณภาพน้ำทะเลดีที่สุด บริเวณอ่าวไทยตอนในปากแม่น้ำสายหลัก ยังคงเสื่อมโทรมอย่างต่อเนื่อง สาเหตุสำคัญที่ทำให้คุณภาพน้ำผิวดินและน้ำทะเลชายฝั่งเสื่อมโทรม เนื่องจากจำนวนประชากรที่เพิ่มมากขึ้น มีการระบายน้ำเสียจากแหล่งกำเนิดมลพิษลงสู่แหล่งน้ำ ส่วนใหญ่มาจากสถานประกอบการในชุมชน โรงงานอุตสาหกรรม และการประกอบกิจกรรมทางการเกษตรที่มีการระบายน้ำทิ้งไม่เป็นไปตามมาตรฐาน ซึ่งมีปริมาณการระบายของเสียเกินศักยภาพรองรับของแต่ละแหล่งน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำวิกฤตคลองสายสำคัญ ชายหาดท่องเที่ยว การบริหารจัดการน้ำเสียขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีข้อจำกัดในเรื่องระบบบำบัดน้ำเสียรวมชุมชนที่ยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ ไม่สามารถรวบรวมน้ำเสียทั้งหมดมาบำบัดได้ ประกอบกับมีการเพิ่มขึ้นของโรงงานอุตสาหกรรม กิจกรรมท่าเรือ ชายหาดท่องเที่ยว การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ และมีการปล่อยน้ำเสียลงสู่ทะเลโดยตรง ส่งผลให้คุณภาพน้ำทะเลเสื่อมโทรมและหลายครั้งทำให้เกิดปรากฏการณ์น้ำทะเลเปลี่ยนสี (red tide) ซึ่งในปี พ.ศ. 2561 เกิดขึ้นทั้งหมด 22 ครั้ง ทั้งชายฝั่งทะเลอันดามันและอ่าวไทย (Pollution Control Department, 2019)

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมหนึ่งที่ถูกมองว่ามีส่วนในการก่อมลพิษทางน้ำเป็นอย่างมากในภูมิภาค ซึ่งธุรกิจโรงแรมเป็นธุรกิจหลักที่มีบทบาทและมีความสำคัญต่อภาคการท่องเที่ยวที่สร้างผลกระทบเชิงลบต่อสิ่งแวดล้อม ตั้งแต่ผลกระทบระยะสั้นที่เกิดจากการก่อสร้าง การกำจัดของเสียจากกิจกรรมต่างๆ กากตะกอน สิ่งปฏิกูลทำให้แหล่งน้ำปนเปื้อน และผลกระทบระยะยาวซึ่งเกิดจากการดำเนินธุรกิจ น้ำเสียจากธุรกิจโรงแรม ห้องพัก ห้องซักรีด ห้องครัว

สระว่ายน้ำ น้ำปล่อยทิ้งจากเครื่องจักรอุปกรณ์โดย ปริมาณน้ำเสียขึ้นอยู่กับจำนวนโรงแรม จำนวนลูกค้าที่เข้าใช้ อัตราการใช้น้ำของลูกค้า กิจกรรมของโรงแรม และระบบบำบัดน้ำเสียที่ใช้ในกิจการ ซึ่งเมื่อเทียบจากสถิติของสำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ปรากฏว่า ในปี พ.ศ. 2561 มีสถานประกอบการที่พักแรมทั่วประเทศทั้งสิ้นประมาณ 24,391 แห่ง จังหวัดที่มีสถานประกอบการที่พักแรมหนาแน่นมากที่สุด 3 อันดับแรก คือ สุราษฎร์ธานี ภูเก็ต และเชียงใหม่ ตามลำดับ เมื่อพิจารณาเป็นรายภาคพบว่าส่วนใหญ่หรือร้อยละ 27.8 เป็นสถานประกอบการในภาคใต้ มีจำนวนห้องพักทั้งสิ้นประมาณ 721,501 ห้อง รองลงมา คือ ภาคกลางร้อยละ 26.4 จำนวน 225,257 ห้อง สำหรับภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีสัดส่วนร้อยละ 20.4 ที่เหลือร้อยละ 5 คือ สถานประกอบการในกรุงเทพมหานคร ส่วนจังหวัดที่มีสถานประกอบการที่พักแรมหนาแน่นน้อยที่สุด 3 อันดับ คือ อ่างทอง ปัตตานี และสมุทรสาคร ตามลำดับ (Pollution Control Department, 2019)

ด้านกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการมลพิษทางน้ำนั้น ปรากฏเพียงกฎหมายทั่วไปที่ควบคุมและป้องกันการปล่อยสิ่งที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพลงในแหล่งน้ำ เช่น ประมวลกฎหมายอาญาที่มุ่งลงโทษเฉพาะบุคคลที่มีเจตนาพิเศษในการก่อให้เกิดความเสียหายในแหล่งน้ำจนอาจเป็นอันตรายแก่ประชาชน พระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย พุทธศักราช 2456 กำหนดให้ผู้ปล่อยน้ำเสียลงสู่ลำน้ำต้องยื่นคำร้องขออนุญาตปล่อยน้ำทิ้งจึงจะสามารถปล่อยน้ำสู่แหล่งน้ำธรรมชาติได้ แต่ค่ามาตรฐานการควบคุมคุณภาพน้ำทิ้งจากแหล่งกำเนิดตามกฎหมายดังกล่าวยังขาดเกณฑ์การตรวจสอบมาตรฐานในการควบคุมการปล่อยน้ำทิ้งในทางปฏิบัติอยู่ ส่วนพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 เป็นกฎหมายที่เกี่ยวกับการส่งเสริมและรักษาสิ่งแวดล้อมอันมีลักษณะเป็นการกำหนดนโยบาย การควบคุม การตรวจสอบ และการกำหนดมาตรฐานของคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่เป็นระบบเป็นสำคัญ มิได้ตราขึ้นเพื่อมุ่งระงับ ปราบปรามในเชิงอาญากรรมเรื่องการจัดการปัญหามลพิษทางน้ำ หรือพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 ก็ไม่ได้เป็นเอกภาพในการจัดการมาตรฐานและกฎหมายกำหนดเพียงให้แหล่งกำเนิดมลพิษต้องมีระบบบำบัดน้ำเสีย โดยให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษมีหน้าที่สร้าง ติดตั้ง จัดให้มีระบบดังกล่าวตามที่เจ้าพนักงานควบคุมมลพิษกำหนดโดยไม่คำนึงว่าระบบบำบัดน้ำเสียจะสามารถบำบัดน้ำเสีย ได้มาตรฐานหรือไม่หรือต้องปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าพนักงานควบคุมมลพิษในการแก้ไข ปรับปรุงให้ระบบบำบัดน้ำเสียสามารถใช้การได้ดังเดิมตามมาตรฐาน แม้กฎหมายจะได้กำหนดบทลงโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืนไว้ แต่ผู้ประกอบการก็หลีกเลี่ยงไม่ปฏิบัติตามเพื่อลดภาระต้นทุน หรือบางครั้งเกิดจากปัญหาการบังคับใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่ผู้รักษาการตามกฎหมาย จึงเป็นช่องทางในการหลีกเลี่ยงไม่ปฏิบัติตามกฎหมายดังกล่าวได้

ดังนั้น จึงทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมจัดการมลพิษทางน้ำในธุรกิจโรงแรมหลายประการ เช่น พระราชบัญญัติโรงแรม พ.ศ. 2547 กำหนดให้การจัดการน้ำเสียเฉพาะโรงแรมที่ได้รับใบอนุญาต ส่วนโรงแรมที่ไม่ได้รับใบอนุญาตหรือไม่ขอใบอนุญาตไม่ต้องอยู่ภายใต้บังคับของพระราชบัญญัติดังกล่าว ปัญหาอำนาจหน้าที่หน่วยงานภาครัฐไม่ชัดเจนและทับซ้อนระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบลและเทศบาลกับราชการส่วนจังหวัดหรือราชการ ปัญหาทางกฎหมายที่ไม่ กระจายอำนาจในการบริหารจัดการธุรกิจโรงแรมรวม ทั้งการจัดการมลพิษทางน้ำในธุรกิจโรงแรมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น

ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงเป็นเหตุจูงใจให้ศึกษามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมจัดการ

มลพิษทางน้ำในธุรกิจโรงแรม เพื่อเป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริม บำรุง รักษา และคุ้มครองคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน ตลอดจนควบคุมและกำจัดภาวะมลพิษที่มีผลต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ และคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยประชาชน ชุมชนท้องถิ่น และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการดำเนินงาน อีกทั้งสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีและมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมจัดการมลพิษทางน้ำในธุรกิจโรงแรมในประเทศไทย

2. เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมจัดการมลพิษทางน้ำในธุรกิจโรงแรมของต่างประเทศ

3. เพื่อศึกษาปัญหาการบังคับใช้กฎหมายหรือปัญหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายการควบคุมจัดการมลพิษทางน้ำในธุรกิจโรงแรม

4. เพื่อเสนอแนวทางมาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมเกี่ยวกับการควบคุมจัดการมลพิษทางน้ำในธุรกิจโรงแรม

ขอบเขตของของการวิจัย

ด้านเนื้อหา ผู้วิจัยศึกษาแนวคิดทฤษฎีและหลักกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมจัดการมลพิษทางน้ำ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย พระพุทธศักราช 2456 และพระราชบัญญัติโรงแรม พ.ศ. 2547 หลักกฎหมายสำคัญของกฎหมายการกระจายอำนาจของท้องถิ่น และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารราชการจังหวัดเกี่ยวกับการจัดการมลพิษทางน้ำสำหรับธุรกิจโรงแรม และมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมจัดการมลพิษทางน้ำในธุรกิจโรงแรมของสหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา และสิงคโปร์

ด้านประชากรและตัวอย่าง ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ได้แก่ ประกอบด้วย หน่วยงานของรัฐ ผู้ประกอบธุรกิจโรงแรม นักวิชาการด้านสิ่งแวดล้อม และประชาชนที่มีภูมิลำเนาในจังหวัดพังงา กระบี่ ตรัง สตูล ภูเก็ต และระนอง โดยเลือกตัวอย่างแบบเจาะจงจากทั้ง 4 กลุ่มในการสัมภาษณ์จำนวน 41 คน และในการสนทนากลุ่มจำนวน 13 คน

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมจัดการมลพิษทางน้ำในธุรกิจโรงแรมในประเทศไทย

2. ทำให้ทราบมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมจัดการมลพิษทางน้ำในธุรกิจโรงแรมของต่างประเทศ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้กับระบบจัดการมลพิษทางน้ำในธุรกิจในประเทศไทย

3. ทำให้ทราบถึงปัญหาการบังคับใช้กฎหมายหรือปัญหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายการควบคุมจัดการมลพิษทางน้ำในธุรกิจโรงแรม

4. ได้แนวทางทางกฎหมายที่เหมาะสมเกี่ยวกับการควบคุมจัดการมลพิษทางน้ำในธุรกิจโรงแรมและสามารถนำไปสู่การบริหารจัดการมลพิษทางน้ำในโรงแรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

หลักความรับผิดเกี่ยวกับมลพิษทางน้ำในธุรกิจโรงแรม

พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ได้ให้ความหมายใน

ทางกฎหมายของมลพิษน้ำเสียและของเสียซึ่งจะเห็นได้ว่า ความหมายในทางกฎหมายของมลพิษ มีความหมายที่กว้างขวาง รวมทุกสิ่งที่อาจเกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม จึงรวมถึงของเสียด้วยและของเสียนั้นรวมน้ำเสีย ซึ่งเป็นของเสียที่เป็นมลพิษด้วย ดังนั้น เมื่อกล่าวถึงมลพิษทางน้ำ จึงมิได้หมายถึงน้ำเสียเท่านั้น จึงรวมของเสียที่ก่อมลพิษทางน้ำทุกชนิดด้วย ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาความรับผิดในคดีสิ่งแวดล้อม ได้นำหลักกฎหมายที่มีลักษณะเป็นเพียงกลไกเพื่อรักษาผลประโยชน์ของเอกชน (private interest) เท่านั้น โดยไม่ได้คำนึงถึงความรับผิดในลักษณะมหาชน (public interest) แต่ต่อมาในระยะหลัง สภาพสังคม สิ่งแวดล้อม และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้หลักกฎหมายสิ่งแวดล้อมในเรื่องความรับผิดได้มีการพัฒนาตามไปด้วย ซึ่งมีหลักความรับผิดของคดีสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ ได้แก่ หลักความรับผิดตามกฎหมายแพ่งฐานละเมิด หลักความรับผิดตามกฎหมายว่าด้วยเหตุเดือดร้อนรำคาญ หลักความรับผิดโดยเคร่งครัด หลักความรับผิดของรัฐ หลักการป้องกันล่วงหน้า หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน หลักสิทธิชุมชน และหลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย ซึ่งหลักความรับผิดเกี่ยวกับมลพิษเหล่านี้ก็จะพบได้ในกฎหมายของต่างประเทศเช่นกัน โดยเฉพาะหลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย (Polluter Pays Principle--PPP) มีที่มาจากหลักแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์เพื่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมให้เกิดประโยชน์สูงสุด หรือความสามารถของระบบนิเวศในการรองรับมลพิษและของเสีย หลักการนี้มาจากพื้นฐานความคิดที่ว่า โดยปกติผู้ผลิตหรือผู้ก่อมลพิษจะมิได้รวมเอาความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นต้นทุนทางสังคมเข้าไปในราคาผลิตภัณฑ์หรือบริการเพื่อสร้างผลกำไรให้แก่ตนให้มากที่สุดในสถานการณ์เช่นนี้จะทำให้เกิดการผลิตมากเกินไป หรือที่นักเศรษฐศาสตร์เรียกว่า “ความล้มเหลวของตลาด” ซึ่งจะก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมตามมา จึงควรมีการรวมต้นทุนทางด้านสิ่งแวดล้อมเข้าไปในราคาผลิตภัณฑ์และการบริการเพื่อให้สะท้อนต้นทุนที่แท้จริง โดยแนวคิดพื้นฐานที่สำคัญของหลักการนี้เห็นว่า “มนุษย์ทุกคนย่อมมีสิทธิอย่างสมบูรณ์ที่จะได้อาศัยอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี” และภายใต้หลักการพัฒนาที่ยั่งยืน (sustainable development) โดยต้องการให้สังคมเจริญก้าวหน้าและพัฒนาในด้านต่างๆ โดยไม่กระทบกับสิ่งแวดล้อม หรือทำลายสิ่งแวดล้อมหรือหากจำเป็นก็ควรกระทบน้อยที่สุด ทั้งนี้ เพื่อให้กระบวนการบริโภคและกระบวนการผลิตสามารถดำรงอยู่ และเอื้อประโยชน์ให้ทั้งประชาชนในรุ่นนี้และประชาชนในรุ่นต่อๆ ไป โดยหลักการดังกล่าว เห็นว่า ผู้ประกอบการผลิตสินค้าหรือให้บริการได้ใช้ทรัพยากรธรรมชาติหรือสินค้าสาธารณะโดยไม่ได้จ่ายค่าตอบแทน ทำให้สินค้าราคาถูกกว่าที่เป็นจริง ทำให้ไม่มีการรักษาคุณภาพของทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อม ทำให้ผู้ประกอบการผลิตสินค้าหรือให้บริการตักตวงผลประโยชน์ตามความสามารถของตนไม่ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพ หรือก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ในทางกลับกันยังทำลายทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัดอีกด้วย การบริโภคทรัพยากรธรรมชาติในลักษณะของการบำบัดมลพิษ ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสังคมโดยรวมแล้วผู้รับภาระ ค่าใช้จ่ายในการบำบัดของเสีย ก็คือ สังคมนั้นเอง จึงจำเป็นต้องกระตุ้นให้ผู้ปล่อยของเสียดังกล่าวเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายของตน โดยการกำหนดค่าธรรมเนียมที่ผู้ก่อให้เกิดมลพิษ (ผู้ปล่อยของเสีย) ต้องเสียค่าใช้จ่ายเพื่อการบำบัดมลพิษ หรือเพื่อการอื่นๆ (Vutthithanakul, 1993)

มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมจัดการมลพิษทางน้ำในธุรกิจโรงแรมของไทย

กฎหมายที่เกี่ยวกับการควบคุมจัดการมลพิษทางน้ำในธุรกิจโรงแรมที่มีกฎหมายที่สำคัญหลายฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่ง

แวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติโรงแรม พ.ศ. 2547 พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 และพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 เป็นต้น โดยเฉพาะพระราชบัญญัติโรงแรม พ.ศ. 2547 ที่กำหนดให้การบริหารจัดการโรงแรมให้ผู้ประกอบธุรกิจโรงแรมและผู้จัดการมีหน้าที่และความรับผิดชอบร่วมกันดูแลรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ซึ่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ก็ได้กำหนดให้ต้องมีระบบบำบัดน้ำเสียให้ได้มาตรฐานคุณภาพน้ำทิ้งจากอาคารตามประกาศกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เรื่อง กำหนดมาตรฐานควบคุมการระบายน้ำทิ้งจากอาคารบางประเภทและบางขนาด พ.ศ. 2537 อาหารหรือเครื่องดื่มที่ให้บริการต้องได้รับการรับรองคุณภาพจากคณะกรรมการอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข ตามพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 และกำหนดมาตรการสำคัญให้ผู้ประกอบธุรกิจโรงแรมในฐานะเจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษต้องมีระบบบำบัดน้ำเสียหรือระบบกำจัดของเสียเป็นของตน และมีหน้าที่ต้องเก็บสถิติและบันทึกรายละเอียดเป็นหลักฐานไว้ ณ สถานที่ตั้งของโรงแรมและต้องจัดทำรายงานสรุปผลการทำงานของระบบหรืออุปกรณ์และเครื่องมือส่งเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นอย่างน้อยเดือนละหนึ่งครั้ง

กฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมจัดการมลพิษทางน้ำในธุรกิจโรงแรมของต่างประเทศ

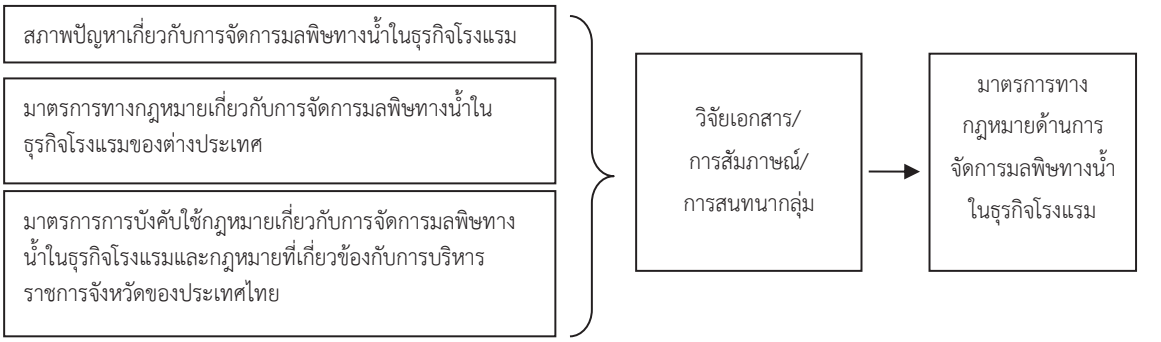
สหราชอาณาจักร การควบคุมจัดการมลพิษทางน้ำในธุรกิจโรงแรมของสหราชอาณาจักรมีกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ (1) Environmental Permitting (England and Wales) Regulations 2010 (EPR) ที่กำหนดมาตรการป้องกันและควบคุมมลพิษทางน้ำ โดยกำหนดให้ผู้ปล่อยมลพิษจะต้องได้รับใบอนุญาตจากหน่วยงานกำกับดูแล และกำหนดให้รัฐเรียกเก็บค่าธรรมเนียมในการปล่อยน้ำเสียและกำหนดความผิดอื่นที่เกี่ยวข้องกับมลพิษทางน้ำ ความผิดประการหนึ่ง คือ การก่อให้เกิดหรืออนุญาตให้มีการปล่อยสิ่งใดๆ ลงในแหล่งน้ำโดยไม่มีใบอนุญาตจากหน่วยงานด้านสิ่งแวดล้อม อาทิ ปล่อยสารพิษหรือวัตถุที่เป็นพิษลงในแหล่งน้ำ ปล่อยสิ่งปฏิกูล รวมถึงการก่อให้เกิดการปนเปื้อนน้ำใต้ดิน ไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม ทั้งนี้บุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลสามารถขอใบอนุญาตด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อให้สามารถปล่อยสสารในน้ำได้อย่างถูกกฎหมาย แต่จะต้องผ่านการบำบัดให้เป็นไปตามมาตรฐานและเงื่อนไขแล้วเท่านั้น ผู้ฝ่าฝืนมีโทษปรับสูงสุด 50,000 ปอนด์ และโทษจำคุกสูงสุด 12 เดือน (The National Archives, 2021) (2) The Water Act 2003 กำหนดให้หน่วยงานด้านสิ่งแวดล้อมมีอำนาจแก้ไขหรือเพิกถอนใบอนุญาตผู้ระบายน้ำที่ก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อสิ่งแวดล้อมได้ (3) The Water Act 2014 กำหนดให้ผู้ใช้น้ำประปาต้องเสียค่าบำบัดน้ำเสียด้วย (4) The Water Resources Act 1991 กำหนดให้การปล่อยน้ำเสียจะต้องได้รับอนุญาตจากหน่วยงานที่กำกับดูแลและกรณีที่มีความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการปล่อยมลพิษสู่แหล่งน้ำให้นำหลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย (Polluter Pays Principle--PPP) มาใช้บังคับ และ (5) Environment Act 1995 กำหนดควบคุมการใช้น้ำและการระบายน้ำ

สหรัฐอเมริกา ส่วนการควบคุมจัดการมลพิษทางน้ำในธุรกิจโรงแรมของสหรัฐอเมริกาจะอยู่ภายใต้กฎหมาย Clean Water Act of 1972 ซึ่งเป็นกฎหมายหลักในการควบคุมและจัดการแก้ไขมลพิษทางน้ำของรัฐบาลกลางที่ห้ามปล่อยมลพิษจากแหล่งกำเนิดลงสู่แหล่งน้ำของสหรัฐอเมริกา เว้นแต่ได้รับใบอนุญาตการระบายน้ำทิ้งที่เรียกว่า “National Pollutant Discharge Elimination System” (NPDES) (United States Environmental Protection Agency, 2021)

ที่จะออกให้กับผู้ก่อมลพิษที่มีการจัดการสิ่งแวดล้อมเป็นไปตามกำหนดมาตรฐานหรือข้อจำกัดในการปลดปล่อยน้ำทิ้ง รวมถึงข้อบังคับให้มีการตรวจสอบและรายงานการปฏิบัติงาน โดยใช้มาตรฐานการวัดที่ดีที่สุด (Best Management Practices--BMPs) ซึ่งหากผู้ก่อมลพิษใดไม่ปฏิบัติตามกฎหมายหรือฝ่าฝืนข้อจำกัดหรือเงื่อนไขที่ระบุไว้ในใบอนุญาต NPDES ถือเป็นการละเมิดกฎหมายและจะถูกการดำเนินคดีตามกฎหมายต่อไป (Sawatnuchart, 2021)

สิงคโปร์ การบริหารจัดการมลพิษทางน้ำของสิงคโปร์มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องอยู่ 2 ฉบับ คือ กฎหมาย Environmental Protection and Management Act (Chapter 94 A) ควบคุมปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อมด้านต่างๆ โดยกำหนดมาตรการในการป้องกันมลพิษ และมีกรมควบคุมมลพิษทำหน้าที่ออกใบอนุญาตในการปล่อยมลพิษแก่ผู้ประกอบการโรงแรม รวมถึงจัดการและกำกับดูแลการปล่อยของเสียประเภทของเหลวที่ออกมาจากสถานประกอบการโรงแรม (Singapore Statutes Online, 2021a) และกฎหมาย Sewerage and Drainage Act (Chapter 294) ซึ่งเป็นกฎหมายควบคุมการระบายน้ำหรือของเสียทางท่อ รวมถึงการเก็บภาษีจากการระบายของเสียที่เป็นของเหลวจากสถานประกอบการ โดยมีหน่วยงานที่กำกับดูแล คือ Public Utilities Board ที่สามารถสั่งห้ามบุคคลที่ไม่ได้รับอนุญาตปล่อยน้ำเสีย รวมถึงผู้ที่ซื้อใบอนุญาตปล่อยของเสียที่เป็นของเหลวจากสถานประกอบการโรงแรมลงสู่ท่อระบายสาธารณะ หากผู้ใดฝ่าฝืนกระทำให้ระบบท่อระบายน้ำมีปัญหาจะต้องโทษปรับไม่เกิน 20,000 ดอลลาร์สิงคโปร์ หรือรับผิดชอบค่าใช้จ่ายที่ใช้ฟื้นฟูความเสียหายที่เกิดขึ้นให้กลับมาเป็นปกติ และฝ่าฝืนสร้างความเสียหายต่อท่อน้ำทิ้งสาธารณะ หรือท่อน้ำทิ้งส่วนบุคคลจะถูกปรับไม่เกิน 40,000 ดอลลาร์สิงคโปร์ หรือจำคุกไม่เกิน 3 เดือน หรือทั้งจำทั้งปรับ และหาความเสียหายดังกล่าวเป็นอันตรายร้ายแรงต่อสุขภาพบุคคลอื่นหรือสร้างความเสียหายต่อท่ออื่นที่เชื่อมต่อกัน ซึ่งมีขนาดความกว้างของเส้นผ่านศูนย์กลางมากกว่า 0.9 เมตรขึ้นไป หรือขัดขวางการทำงานของระบบหรืออุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องอื่นมีโทษปรับไม่เกิน 200,000 ดอลลาร์สิงคโปร์ หรือจำคุกไม่เกิน 2 ปี หรือทั้งจำทั้งปรับ (Singapore Statutes Online, 2021b)

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

สมมุติฐานของการวิจัย

กฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมจัดการมลพิษทางน้ำในธุรกิจโรงแรมของไทยยังมีความไม่เหมาะสมบางประการ เช่น การหลีกเลี่ยงไม่ขอรับใบอนุญาตโรงแรมเพื่อไม่ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขการบำบัดน้ำเสีย การที่ไม่มีองค์กรกำกับดูแลรับผิดชอบโดยตรงในการติดตามการบำบัดและการปล่อยน้ำเสียของในธุรกิจโรงแรม กฎหมายไม่มีมาตรการส่งเสริมหรือจูงใจการพัฒนาระบบน้ำเสียในธุรกิจโรงแรม รวมทั้งการไม่มีมาตรการลงโทษที่เหมาะสมเพื่อป้องปรามการปล่อยน้ำเสียลงสู่ลำคลอง แม่น้ำหรือทะเลทำให้มลพิษทางน้ำในธุรกิจโรงแรมทวีความรุนแรงขึ้น โดยเฉพาะจังหวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ จึงจำเป็นที่จะต้องศึกษาวิเคราะห์เพื่อหามาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมในการควบคุมจัดการมลพิษทางน้ำในธุรกิจโรงแรมต่อไป

ระเบียบวิธีวิจัย

ผู้วิจัยใช้วิธีการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีเก็บรวมรวมข้อมูลดังนี้

การวิจัยเอกสาร (documentary research) ผู้วิจัยศึกษาหลักกฎหมายตามพระราชบัญญัติที่เกี่ยวกับการควบคุมจัดการมลพิษทางน้ำในธุรกิจโรงแรมที่สำคัญว่ามีปัญหาทางกฎหมายหรือปัญหาเกี่ยวกับการหารือว่ามีกฎหมายหรือกฎใดขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ หรือกฎหมายใดขัดหรือแย้งกันหรือไม่ หรือกฎขัดหรือแย้งกับกฎหมายหรือไม่ รวมถึงกฎหมายหรือกฎมีช่องว่างหรือไม่

การสัมภาษณ์ (interview) ผู้วิจัยนำประเด็นปัญหาที่ได้จากการวิจัยเอกสารมาสร้างเป็นคำถามในการสัมภาษณ์ โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์จำนวน 41 คน เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาจัดทำเป็นข้อมูลยกร่างรายงานการวิจัยและนำไปจัดสนทนากลุ่มต่อไป

การสนทนากลุ่ม (focus group discussion) ผู้วิจัยได้นำร่างที่ได้จากการสัมภาษณ์ดังกล่าวมาเข้าในการประชุมสนทนากลุ่ม เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญตลอดทั้งบุคคลที่เกี่ยวข้องกับมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมจัดการมลพิษทางน้ำในธุรกิจโรงแรม จำนวน 13 คน ได้พิจารณาให้คำแนะนำตรวจสอบข้อค้นพบ และประเมินร่างกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมจัดการมลพิษทางน้ำในธุรกิจโรงแรมต่อไป

ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาและการเปรียบเทียบ

ผลการวิจัย

จากการศึกษามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมจัดการมลพิษทางน้ำในธุรกิจโรงแรมของต่างประเทศ ได้แก่ สหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา และสิงคโปร์นั้น มีกฎหมายที่เกี่ยวกับการควบคุมจัดการมลพิษทางน้ำในธุรกิจโรงแรมหลายฉบับ และมีการกำหนดให้การประกอบธุรกิจโรงแรมจะต้องมีการจัดการกับน้ำเสีย ได้รับอนุญาตและมีใบอนุญาตจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการปล่อยของเสียที่เป็นของเหลวจากสถานประกอบการโรงแรมลงสู่ท่อระบายสาธารณะ ซึ่งหากผู้ใดฝ่าฝืนก็จะถูกลงโทษปรับ จำคุก หรือรับผิดชอบค่าใช้จ่ายที่ใช้ฟื้นฟูความเสียหายที่เกิดขึ้นให้กลับมาเป็นปกติ ซึ่งจะเห็นว่า มาตรการทางกฎหมายดังกล่าวมีลักษณะคล้ายกับของไทย

ผลจากการวิจัยยังพบว่า ในการจัดการน้ำเสียของโรงแรมของไทย ไม่มีหน่วยงานราชการหลักที่เป็นเจ้าภาพที่ดูแล ทำให้ไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ทันท่วงที เพราะกฎหมายที่นำมาใช้ในการบริหารจัดการน้ำเสียของโรงแรมมีหลายฉบับ เช่น พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติโรงแรม พ.ศ. 2547 พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง

พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย พระพุทธศักราช 2456 มีหลายหน่วยงานเป็นผู้ใช้บังคับกฎหมาย ทำให้ขาดเอกภาพในการบริหารจัดการ และมีจุดอ่อนในการใช้บังคับกฎหมาย อีกทั้งพระราชบัญญัติโรงแรม พ.ศ. 2547 ไม่มีบทบัญญัติให้จังหวัดหรือท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการตัดสินใจหรือเสนอความเห็นหรือกำหนดวิธีการที่เหมาะสมในการบริหารจัดการ เพราะแต่ละท้องที่หรือแต่ละจังหวัดมีความจำเป็นในการบริหารจัดการต่างกัน แม้ในจังหวัดเดียวกันในบางท้องที่ก็มีความต้องการต่างกัน เช่น จังหวัดภูเก็ต เขตอำเภอเมืองภูเก็ต เขตอำเภอกะทู้ และเทศบาลเมืองป่าตอง ก็มีความแตกต่างกัน เป็นต้น จึงควรมีคณะกรรมการที่มีอำนาจตัดสินในระดับจังหวัดในการส่งเสริมหรือแก้ไขปัญหาต่างๆ

นอกจากนี้ การขออนุญาตประกอบธุรกิจโรงแรมมีขั้นตอนยุ่งยาก และต้องยื่นเอกสารหลายหน่วยงาน บางแห่งสร้างเสร็จแล้วยังไม่ได้รับใบอนุญาต ทำให้ผู้ประกอบธุรกิจหลีกเลี่ยงไม่ขอใบอนุญาต ซึ่งผู้ประกอบการที่ไม่ขอใบอนุญาตมีประมาณร้อยละ 60-70 ส่วนผู้ขอใบอนุญาตมีเพียงร้อยละ 30-40 เท่านั้น จึงมีผลทำให้ผู้ประกอบธุรกิจโรงแรมที่ไม่ได้รับใบอนุญาต ไม่อยู่ในเงื่อนไขต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติโรงแรม พ.ศ. 2547 ในส่วนที่เกี่ยวกับการจัดการน้ำเสีย เช่น การสร้างบ่อบำบัดน้ำเสีย เป็นต้น ส่งผลให้โรงแรมที่ไม่ขอใบอนุญาตมีต้นทุนต่ำและเป็นผู้ก่อมลพิษมากกว่าโรงแรมที่มีใบอนุญาต จึงควรมีมาตรการกำกับผู้ประกอบการที่ไม่มีใบอนุญาต

อีกทั้งยังพบปัญหาอีกว่า ไม่มีกฎหมายให้อำนาจท้องถิ่นในการนำหลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่ายมาใช้กับผู้ประกอบธุรกิจโรงแรมหรือสถานที่พัก โดยจัดเก็บค่าน้ำเสียจากปริมาณการใช้น้ำดี เป็นต้น เพื่อนำมาเป็นทุนในการบริหารจัดการน้ำเสีย เป็นต้น และไม่มีกฎหมายที่กำหนดโทษทางปกครองหรือบังคับโทษทางปกครองให้มากกว่าโทษทางอาญา เพราะผู้ประกอบธุรกิจจะให้ความสำคัญกับกำไรขาดทุนหรือต้นทุนกำไรมากกว่า และโทษทางปกครองใช้บังคับได้รวดเร็วและทันต่อเหตุการณ์ที่เป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อมหรือความผาสุกของประชาชน เช่น กรณีปรากฏชัดว่าโรงแรมแห่งใดปล่อยน้ำเสียหรือดำเนินการไม่เป็นไปตามที่กฎหมายหรือระเบียบกำหนด ให้อำนาจเจ้าพนักงานสั่งให้ผู้ประกอบธุรกิจโรงแรมดำเนินการแก้ไขหรือปิดท่อน้ำเสียโรงแรมที่เชื่อมต่อท่อสาธารณะหรือลำน้ำ ทะเล หรือกรณีร้ายแรงให้มีอำนาจสั่งพักใบอนุญาตชั่วคราวไม่เกิน 15 วัน หรือจนกว่าจะแก้ไขปัญหาแล้วเสร็จ เป็นต้น

รัฐไม่มีมาตรการส่งเสริมหรือจูงใจ เช่น การลดภาษีสำหรับโรงแรมที่บริหารจัดการสิ่งแวดล้อมดี จัดการน้ำเสียได้อย่างมีประสิทธิภาพ หรือให้รางวัลโรงแรมที่รักษาสิ่งแวดล้อม หรือหากโรงแรมต้องลงทุนเพื่อสร้างบ่อบำบัดน้ำเสียตามแบบเทคโนโลยีสมัยใหม่หรือตามที่กำหนดในกฎระเบียบใหม่ด้วย โดยอาจมีการอุดหนุนเงินจากรัฐบางส่วนในการลงทุนทำบ่อบำบัดน้ำเสีย หรือลดหย่อนภาษี หรือให้อำนาจท้องถิ่นมีอำนาจในการลดหรืองดเก็บค่าบำบัดน้ำเสีย เป็นต้น นอกจากนี้ รัฐต้องเป็นผู้ลงทุนในการจัดสร้างโรงบำบัดน้ำเสียรวมขนาดเพียงพอต่อการบำบัดน้ำเสียในแต่ละท้องถิ่นที่ได้อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะท้องที่ที่เป็นแหล่งส่งเสริมการท่องเที่ยวสำคัญ รวมถึงจะต้องมีมาตรการจูงใจหรือส่งเสริมให้โรงแรมมีบ่อบำบัดน้ำเสียที่ทันสมัยและมีประสิทธิภาพ และต้องมีมีกฎหมายมอบอำนาจหน้าที่ให้ท้องถิ่นดูแลภารกิจเกี่ยวกับการสร้างโรงบำบัดน้ำเสียหรือกำกับดูแลบ่อบำบัดน้ำเสียของโรงแรมหรือจัดเก็บค่าน้ำเสียได้

ประการสุดท้าย หน่วยงานที่เกี่ยวกับการใช้บังคับกฎหมาย เช่น สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หรือสำนักงานของเทศบาล หรือองค์การบริหารส่วนตำบล ไม่มีตำแหน่งนิติกร เพื่อให้ความ

เห็นหรือใช้บังคับกฎหมาย เพราะปัจจุบันหน่วยงานที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมไม่มีนิติกรหรือตำแหน่งที่มีความรู้ด้านกฎหมายเลย

การอภิปรายผล

ผลการศึกษามาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการควบคุมจัดการมลพิษทางน้ำในธุรกิจโรงแรม ดังกล่าวมาข้างต้นนั้น จะเห็นได้ว่า ประเทศไทยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสิ่งแวดล้อมมลพิษทางน้ำสำคัญเพียงฉบับเดียว คือ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ซึ่งเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทั่วไป ทุกประเภท และมีหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบใช้บังคับกฎหมาย คือ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพียงหน่วยงานเดียว ทำให้กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีภาระหน้าที่ดูแลสิ่งแวดล้อมทั้งประเทศ และมีสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในระดับจังหวัดตามที่กระทรวงมอบหมาย ซึ่งสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด มีบุคลากรและเครื่องมืออย่างจำกัดทำให้ไม่สามารถบังคับใช้กฎหมายได้อย่างเต็มที่ ทำให้เกิดปัญหามลพิษต่างๆ ได้ รวมทั้งกรณีมลพิษทางน้ำในธุรกิจโรงแรมด้วย

รัฐจึงควรใช้มาตรการทางกฎหมายมหาชนและกฎหมายปกครองเข้าไปจัดการควบคุมการจัดการมลพิษทางน้ำในธุรกิจโรงแรม โดยมีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติโรงแรม พ.ศ. 2547 ให้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับบริหารจัดการมลพิษทางน้ำในธุรกิจโรงแรมโดยให้คณะกรรมการระดับท้องถิ่นหรือจังหวัดมีอำนาจหน้าที่ได้เบ็ดเสร็จ ภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการส่งเสริมและกำกับธุรกิจโรงแรม (คณะกรรมการระดับชาติ) มีบทบัญญัติเกี่ยวกับมาตรการส่งเสริมหรือจูงใจ เช่น การลดภาษีสำหรับโรงแรมที่บริหารจัดการสิ่งแวดล้อมดี จัดการน้ำเสียได้อย่างมีประสิทธิภาพ หรือให้รางวัลโรงแรมที่รักษาสิ่งแวดล้อม หรือหากโรงแรมต้องลงทุนเพื่อสร้างบ่อบำบัดน้ำเสียตามแบบเทคโนโลยีสมัยใหม่หรือตามที่กำหนดในกฎระเบียบใหม่ด้วย โดยอาจมีการอุดหนุนเงินจากรัฐบางส่วนในการลงทุนทำบ่อบำบัดน้ำเสีย หรือลดหย่อนภาษี หรือให้อำนาจท้องถิ่นมีอำนาจในการลดหรืองดเก็บค่าบำบัดน้ำเสีย เป็นต้น

กำหนดอำนาจทางปกครองและโทษทางปกครองให้พนักงานเจ้าหน้าที่ระดับท้องถิ่นหรือจังหวัดในการใช้มาตรการทางปกครองป้องกันหรือแก้ไขปัญหามลพิษทางน้ำของโรงแรม เช่น การปิดท่อ การพักใบอนุญาตหรือการเพิกถอนใบอนุญาตโรงแรมหรือการปรับทางปกครอง

ประการสำคัญที่สุดต้องนำผู้ประกอบธุรกิจโรงแรมหรือที่พักที่ไม่ขอใบอนุญาตหรือไม่ ได้รับใบอนุญาตทั้งหมดมาอยู่ในระบบกฎหมายโรงแรมโดยเฉพาะการจัดการน้ำเสีย

ข้อเสนอแนะ

ประเทศไทยมีกฎหมายที่เกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมมลพิษทางน้ำมีกฎหมายสำคัญเพียงฉบับเดียว คือ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ซึ่งเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทั่วไปทุกประเภทและมีหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบใช้บังคับกฎหมาย คือ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพียงหน่วยงานเดียว ทำให้กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีภาระหน้าที่ดูแลสิ่งแวดล้อมทั้งประเทศ และมีสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในระดับจังหวัดตามที่กระทรวงมอบหมาย ซึ่งสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดมีบุคลากรและเครื่องมืออย่างจำกัด ทำให้ไม่สามารถบังคับใช้

กฎหมายได้อย่างเต็มที่ ทำให้เกิดปัญหามลพิษต่างๆ ได้ รวมทั้งกรณีมลพิษทางน้ำในธุรกิจโรงแรมด้วย ผู้วิจัยเห็นว่า เพื่อให้การแก้ไขปัญหามลพิษทางน้ำในธุรกิจโรงแรมมีประสิทธิภาพ เกิดประโยชน์แก่ประเทศชาติ ประชาชนและผู้ประกอบธุรกิจโรงแรม เห็นควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติโรงแรม พ.ศ. 2547 ในประเด็นสำคัญดังต่อไปนี้

1. อำนาจหน้าที่กำกับดูแลธุรกิจโรงแรม ควรให้มีคณะกรรมการส่งเสริมและกำกับธุรกิจโรงแรมประจำจังหวัด ให้มีอำนาจในการอนุญาตหรือเสนอให้ความเห็นชอบในการประกอบธุรกิจโรงแรมประจำจังหวัด รวมทั้งมีอำนาจออกกฎระเบียบใดให้เหมาะสมกับท้องถิ่นโดยไม่ขัดต่อกฎหมายอันเป็นการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการตัดสินใจบริหารจัดการธุรกิจโรงแรมให้เหมาะสมกับประเพณี วัฒนธรรมและอัตลักษณ์ท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและผู้ประกอบธุรกิจโรงแรม ดังปรากฏในร่างพระราชบัญญัติโรงแรม พ.ศ. .... หมวด 1/1 คณะกรรมการส่งเสริมและกำกับธุรกิจโรงแรมประจำจังหวัดมาตรา 12/1 ให้มีคณะกรรมการส่งเสริมและกำกับธุรกิจโรงแรมประจำจังหวัดคณะหนึ่ง ประกอบด้วย ผู้ว่าราชการจังหวัดหรือรองผู้ว่าราชการจังหวัดที่รับหมายเป็นประธานกรรมการ สาธารณสุขจังหวัด ผู้อำนวยการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด ป่าไม้จังหวัด โยธาธิการและผังเมืองจังหวัด ผู้อำนวยสำนักงานการท่องเที่ยวจังหวัด วัฒนธรรมจังหวัด ผู้บังคับการตำรวจจังหวัด นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด นายกเทศมนตรีเลือกกันเองหนึ่งคน นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเลือกกันเองหนึ่งคน นายกสมาคมไทยธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัด นายกสมาคมโรงแรมไทยจังหวัด ผู้อำนวยการสำนักจัดการน้ำเสีย (ถ้ามี) และผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนห้าคนเป็นกรรมการ ให้ปลัดจังหวัดเป็นเลขานุการ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัดแต่งตั้งจากผู้ทรงคุณวุฒิภาคเอกชนซึ่งมีความรู้และประสบการณ์ด้านการประกอบธุรกิจโรงแรมหรือด้านการท่องเที่ยวด้านกฎหมายและด้านสิ่งแวดล้อม หลักเกณฑ์และวิธีการได้มาซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิให้กำหนดไว้ในระเบียบคณะกรรมการ

ให้กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งมีวาระอยู่ในตำแหน่งคราวละสามปี

มาตรา 12/2 ให้คณะกรรมการประจำจังหวัดมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

(1) ให้คำแนะนำหรือเสนอความเห็นต่อคณะกรรมการเกี่ยวกับการปรับปรุงแก้ไขระเบียบหรือประกาศตามพระราชบัญญัตินี้

(2) ให้คำแนะนำแก่คณะกรรมการในการออกประกาศกำหนดท้องที่หนึ่งท้องที่ใดในจังหวัดเป็นเขตงดออกใบอนุญาตตามมาตรา 14

(3) เสนอแผนและมาตรการต่างๆ เกี่ยวกับการส่งเสริมและการกำกับดูแลธุรกิจโรงแรมในจังหวัด

(4) การกำหนดและควบคุมมาตรฐานของโรงแรม การส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ความมั่นคงแข็งแรง สุขลักษณะหรือความปลอดภัยของโรงแรมโดยตามพระราชบัญญัติหรือตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนดนี้

(5) กำหนดเกี่ยวกับหลักเกณฑ์หรือวิธีการได้มาการแต่งตั้ง หรือถอดถอนกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิประจำจังหวัด

(6) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่พระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่นบัญญัติให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการประจำจังหวัดหรือตามที่คณะกรรมการมอบหมาย

มาตรา 12/3 ให้นำความในมาตรา 11 และมาตรา 12 มาใช้บังคับโดยอนุโลมเป็นต้น

2. ให้รวมอำนาจหน่วยงานรับคำขออนุญาตเพื่อประกอบธุรกิจโรงแรมไว้ในกฎหมายโรงแรมเพียงแห่งเดียวเพื่อความสะดวกรวดเร็วและประหยัดให้แก่ผู้ประสงค์จะประกอบธุรกิจโรงแรมดังปรากฏในร่าง

พระราชบัญญัติโรงแรม พ.ศ. .... มาตรา 17 การประกอบธุรกิจโรงแรมต้องได้รับอนุญาตจากนายทะเบียนตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

ในการยื่นคำขอรับใบอนุญาตตามมาตรา 15 ให้ผู้ขอรับใบอนุญาตยื่นต่อ นายทะเบียนจังหวัดที่ตั้งของโรงแรม

ในกรณีที่มีการปลูกสร้างอาคารเพื่อประกอบธุรกิจโรงแรมหรือสิ่งปลูกสร้างที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจโรงแรมตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมอาคาร กฎหมายว่าด้วยการผังเมือง กฎหมายว่าด้วยสิ่งแวดล้อมหรือกฎหมายว่าด้วยการพัฒนาและส่งเสริมพลังงาน ให้การอนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยการนั้นเป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ หรือคณะกรรมการประจำจังหวัดตามพระราชบัญญัตินี้ โดยคณะกรรมการหรือคณะกรรมการประจำจังหวัดต้องขอความเห็นจากหน่วยงานที่มีอำนาจตามกฎหมายต่างๆ ดังกล่าว และหน่วยงานดังกล่าวต้องแจ้งความเห็นพร้อมทั้งจำนวนค่าธรรมเนียมที่เรียกเก็บ ตามกฎหมายนั้นๆ ให้คณะกรรมการทราบด้วย

ให้นายทะเบียนจัดส่งค่าธรรมเนียมที่คณะกรรมการ หรือคณะกรรมการประจำจังหวัดเรียกเก็บตามวรรคหนึ่ง ให้หน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายต่างๆ เพื่อดำเนินการต่อไป

มาตรา 18 นายทะเบียนโดยคำแนะนำของคณะกรรมการประจำจังหวัด จะออกใบอนุญาตให้แก่ผู้ขอรับใบอนุญาตได้ เมื่อเห็นว่า สถานที่ตั้ง ขนาด ลักษณะ สิ่งอำนวยความสะดวก หรือมาตรฐานการประกอบธุรกิจของโรงแรมแต่ละประเภทเป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

ให้นายทะเบียนมีหนังสือแจ้งการออกใบอนุญาตหรือไม่ออกใบอนุญาตพร้อมด้วยเหตุผลให้ผู้ขอรับใบอนุญาตทราบภายในร้อยยี่สิบวันนับแต่วันที่ได้รับผลคำขอจากผู้ขอใบอนุญาต

3. แนวทางการแก้ไขปัญหาโรงแรมที่ยังไม่ได้รับใบอนุญาตหรือหลีกเลี่ยงไม่ขอรับใบอนุญาต ควรมีการแก้ไขกฎหมายโรงแรมให้ครอบคลุมในกรณีที่เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมหรือมลพิษทางน้ำ โดยอาจแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติโรงแรม พ.ศ. 2547 ดังปรากฏในร่างพระราชบัญญัติโรงแรม พ.ศ. .... หมวด 3/1 การส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ความมั่นคงแข็งแรงสุขลักษณะหรือความปลอดภัยของโรงแรม

มาตรา 39/1 ในหมวดนี้ ให้โรงแรม หมายความถึง โรงแรมที่ได้รับใบอนุญาตตามพระราชบัญญัตินี้ หรือสถานที่พักที่ไม่ได้รับใบอนุญาต แต่จัดให้พักที่จัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ในทางธุรกิจเพื่อให้บริการที่พักชั่วคราวสำหรับคนเดินทางหรือบุคคลอื่นใดโดยมีค่าตอบแทนและมีห้องพักตั้งแต่สิบห้องขึ้นไปหรือตามที่คณะกรรมการประกาศ

มาตรา 39/2 ให้คณะกรรมการกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการเพื่อส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ความมั่นคงแข็งแรง สุขลักษณะหรือความปลอดภัยของโรงแรม โดยคำนึงถึงความเหมาะสมตามลักษณะภูมิประเทศ เศรษฐกิจ วัฒนธรรม การท่องเที่ยวหรือความเหมาะสมอื่นใด โดยอาจกำหนดเงื่อนไขแบ่งเขตพื้นที่เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางเศรษฐกิจที่สำคัญกับเขตพื้นที่ทั่วไปแตกต่างกันได้ หรืออาจกำหนดหลักเกณฑ์บังคับใช้เฉพาะบางพื้นที่เพื่อความเหมาะสมก็ได้

การกำหนดหลักเกณฑ์ดังกล่าวตามวรรคแรก คณะกรรมการอาจกำหนดหน้าที่ทั้งหมดหรือส่วนใดส่วนหนึ่งให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำหน้าที่แทนก็ได้และ ให้ถือว่าเจ้าพนักงานปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นเจ้าพนักงานตามพระราชบัญญัตินี้ และตามประมวลกฎหมายอาญา

คณะกรรมการมีอำนาจกำหนดวิธีการขั้นตอนในการควบคุม ป้องกัน คุ้มครอง ป้องปัดหรือระงับยับยั้งความเสียหายอันเกิดจากการกระทำโรงแรมเกี่ยวกับรักษาสิ่งแวดล้อม ความมั่นคงแข็งแรง สุขลักษณะหรือ

ความปลอดภัย ในกรณีฉุกเฉินหรือจำเป็นเร่งด่วนมีอำนาจสั่งให้ผู้รับใบอนุญาต ผู้จัดการหรือเจ้าของหรือผู้ครอบครองสถานที่พักกระทำการหรืองดเว้นกระทำการ หรืองดใช้โรงแรมชั่วคราวหรือปิดโรงแรมชั่วคราวไม่เกินเจ็ดวัน หรือเจ้าพนักงานกระทำการเองได้เท่าที่จำเป็นเพื่อระงับยับยั้งความเสียหายดังกล่าวได้ด้วย

มาตรา 39/3 ให้คณะกรรมการ คณะกรรมการประจังหวัด พนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้มีอำนาจหน้าที่ตามหมวดนี้ และให้มาตรา 10 มาตรา 12/2 มาตรา 45 มาบังคับใช้โดยอนุโลม

มาตรา 39/4 โรงแรมมีหน้าที่ปฏิบัติตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด ในมาตรา 39/2 และมีหน้าที่รายงานเกี่ยวกับคุณภาพสิ่งแวดล้อม ความมั่นคงแข็งแรง สุขลักษณะหรือความปลอดภัยของโรงแรมตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการกำหนด

มาตรา 39/5 ให้โรงแรมมีหน้าที่ชำระค่าจัดการน้ำเสียตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการกำหนด

หลักเกณฑ์และวิธีการจัดการน้ำเสีย วิธีการจัดเก็บน้ำเสีย การบริหารจัดการเงินเกี่ยวกับน้ำเสียให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการกำหนด

เงินบริหารจัดการน้ำเสียตามวรรคหนึ่งไม่ต้องส่งแผ่นดินตามกฎหมาย

มาตรา 39/6 ผู้ใดฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามมาตรา 39/4 ให้นายทะเบียนโดย ความเห็นชอบคณะกรรมการประจำจังหวัดมีอำนาจปรับทางปกครองเป็นเงินสามแสนบาท และให้ปรับรายวันๆ ละสองหมื่นบาทจนกว่าจะปฏิบัติตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

ให้คณะกรรมการมีอำนาจกำหนดโทษปรับทางปกครองได้ ทั้งนี้ ให้นำตามมาตรา 49 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา 39/7 ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 39/4 มีโทษจำคุกไม่เกินสองปีปรับไม่เกิน หกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

References

Pollution Control Department. (2019). *Booklet on Thailand state of pollution 2018.* Pollution Control Department. [In Thai]

Sawatnuchart, C. (2021). *Water Pollution Control Laws.* Retrieved from https://prezi.com/fqyziqesz1vu/presentation/ [In Thai]

Singapore Statutes Online. (2021a). *Environmental Protection and Management Act (Chapter 94 A).* Retrieved from https://sso.agc.gov.sg/Act/EPMA1999

Singapore Statutes Online. (2021b). *Sewerage and Drainage Act (Chapter 294).* Retrieved from https://sso.agc.gov.sg/Act/SDA1999

Thaipost. (2018). *The situation in Thailand's seas has deteriorated to the point of frightening!.* Retrieved from https://www.thaipost.net/main/detail/3526 [In Thai]

The National Archives. (2021). *The Environmental Permitting (England and Wales) Regulations 2010.* Retrieved from https://www.legislation.gov.uk/ukdsi/2010/9780111491423

United States Environmental Protection Agency. (2021). *National Pollutant Discharge Elimination System (NPDES).* Retrieved from https://www.epa.gov/npdes

Vutthithanakul, M. (1993). *Application of polluters pay principle to the resolution of water problems from industry.* Master of Laws thesis, Chulalongkorn University. [In Thai]

DOI: 10.14456/phdssj.2021.32

Received:	May	22, 2019
Revised:	August	15, 2021
Accepted:	August	28, 2021

มาตรการลดทอนความผิดทางอาญาของผู้เสพยาเสพติด

วศิน สุวรรณรัตน์[1] สุมาลี วงษ์วิทิต[2]
ธานี วรภัทร์[3] ชาญเชาวน์ ไชยานุกิจ[4]

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาสภาพปัญหากฎหมายยาเสพติดของประเทศไทยในการบังคับใช้กับผู้เสพยาเสพติด (2) ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายยาเสพติดของประเทศไทยและกฎหมายยาเสพติดที่ใช้บังคับกับผู้เสพยาเสพติดของต่างประเทศ (3) สร้างมาตรการทางกฎหมายในการลดทอนความผิดทางอาญาของผู้เสพยาเสพติด และ (4) ประเมินมาตรการลดทอนความผิดทางอาญามาบังคับใช้กับผู้เสพยาเสพติด โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล 3 วิธีการ ได้แก่ การวิจัยเอกสาร การสัมภาษณ์เจาะลึก จำนวน 21 คน และการสนทนากลุ่ม จำนวน 10 คน และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาและแปลผลจากการเปรียบเทียบ

ผลการวิจัย พบว่า การมุ่งลงโทษทางอาญาแก่ผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดโดยไม่มีการแยกผู้เสพกับผู้ค้ายาเสพติดออกจากกันนั้นไม่เป็นไปตามหลักการของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและไม่ใช่แนวทางในการแก้ไขปัญหายาเสพติด อีกทั้งยังผิดหลักการทางการแพทย์สากลที่เห็นว่าผู้เสพยาเสพติดคือผู้ป่วย และได้ข้อเสนอแนะว่าควรใช้มาตรการลดทอนความผิดทางอาญามาบังคับใช้กับผู้เสพยาเสพติด ซึ่งเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหายาเสพติดที่ประสบผลสำเร็จแล้วในหลายประเทศและยังเป็นแนวทางขององค์การสหประชาชาติที่ใช้ในการแก้ไขปัญหายาเสพติดด้วย นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังได้มาตรการทางกฎหมายในการดูแลผู้เสพยาเสพติดแทนการลงโทษทางอาญาโดยเฉพาะมาตรการบริการสังคมสำหรับผู้เสพยาเสพติดในปริมาณที่ไม่เกินกว่าที่กำหนดไว้ และให้มีคณะกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนซึ่งทำหน้าที่ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนตามที่กำหนดไว้ในกฎหมาย

คำสำคัญ: ยาเสพติด; ผู้เสพยาเสพติด; การลดทอนความผิดทางอาญา; มาตรการทางปกครอง
ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:
วศิน สุวรรณรัตน์, สุมาลี วงษ์วิทิต, ธานี วรภัทร์ และชาญเชาวน์ และไชยานุกิจ. (2564). มาตรการลดทอนความผิดทางอาญาของผู้เสพยาเสพติด. *วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, 11*(2), 426-441.

[1] หลักสูตรนิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง
2086 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240, ประเทศไทย
อีเมล์: wasin.s@psu.ac.th
[2] คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
[3] คณะนิติศาสตร์ปรีดีพนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
[4] อดีตปลัดกระทรวงยุติธรรม

Decriminalization Measures for Drug Addicts

Wasin Suwannarat[1] Sumalee Wongwitit[2]
Thanee Worrapat[3] Chancho Chaiyanukit[4]

Abstract

This research article aims to study to (1) problems of Thai drug laws including its enforcements to drug takers, (2) compare Thai drug laws with some foreign countries, (3) set legal measures to reduce the criminal offenses of drug takers in Thailand, and (4) evaluate the legal measures to reduce the criminal offenses of drug takers. The researchers used the qualitative research methodology by using 3 methods of data collection, namely documentary research, in-depth interviews of 21 people and focus group discussion of 10 people and analyzed the data by using content analysis techniques and comparison interpretation.

Findings showed that the focus on the criminal punishment of those involved with drugs without separating drug addicts from drug dealers was not in consonance with the principles of the criminal justice process and was not an approach to successfully solve drug problems. It was also against the medical principle that considered drug addicts as sick persons. Findings from the research recommend that decriminalization measures should be enforced with drug addicts. This is an approach to solve drug problems that has been successful in many countries. It is also the approach adopted by the United Nations to solve drug problems. In addition, the findings recommend legal measures for taking care of drug addicts by replacing criminal punishment with community service. Specifically, it is a measure intended for drug addicts whose quantity of drugs does not exceed the set legal limit. They must do social work. A committee to prevent and solve drug problems in the community should be established to play the role of preventing and solving the drug problems of the community as designated by law.

Keywords: Drugs; Drug Addicts; Decriminalization; Administrative Measures
Type of Article: Research Article

Cite this article as:
Suwannarat, W., Wongwitit, S., Worrapat, T., & Chaiyanukit, C. (2021). Decriminalization measures for drug addicts. *Ph.D. in Social Sciences Journal, 11*(2), 426-441.

[1] Doctor of Laws Program, Ramkhamhaeng University
2086 Ramkhamhaeng Road, Huamak, Bangkapi, Bangkok, 10240, Thailand.
Email: wasin.s@psu.ac.th
[2] Faculty of Law, Ramkhamhaeng University.
[3] Pridi Banomyong Faculty of Law, Dhurakij Pundit University.
[4] Formerr, Permanent Secretary, Ministry of Justice

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาความมั่นคงของมนุษยชาติที่ส่งผลกระทบต่อประชาคมโลกอย่างต่อเนื่องและทวีความรุนแรงขึ้นเป็นลำดับ องค์การสหประชาชาติในฐานะเป็นศูนย์กลางในการเสริมสร้างสันติภาพ ความมั่นคง และพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ได้ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหายาเสพติดและมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความร่วมมือในการแก้ปัญหา โดยได้ออกมาตรการหลักในการควบคุมและแก้ไขปัญหายาเสพติด คือ อนุสัญญาเดี่ยวว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ ค.ศ. 1961 (Single Convention on Narcotic Drugs 1961) อนุสัญญาว่าด้วยวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ค.ศ. 1971 (Convention on Psychotropic Substance 1971) และอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการลักลอบการค้ายาเสพติดและวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท ค.ศ.1988 (United Nations Convention against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances 1988) ซึ่งอนุสัญญาสหประชาชาติทั้ง 3 ฉบับ มีวัตถุประสงค์หลักร่วมกันเพื่อให้ประเทศภาคีเป็นแนวทางในการป้องกันและปราบปรามการแพร่ระบาดของยาเสพติด (Prutipinyo, 2006) ทั้งนี้ ในปัจจุบันได้มีแนวคิดในการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดอยู่ 4 แนวทางคือ (1) Zero Tolerance คือการไม่ยอมรับให้มีการเสพ การผลิต การค้าและการแพร่ระบาดของยาเสพติด หากผู้ใดละเมิดไม่ว่าจะด้วยเหตุใดจะต้องถูกลงโทษ (2) Legalization คือการทำให้ถูกกฎหมาย ยอมรับให้มีการค้าและเสพยาเสพติดบางชนิดได้แต่ต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขและกฎเกณฑ์ที่กำหนด (3) Judicial Alternative Measures คือการใช้ทางเลือกอื่นในกระบวนการยุติธรรม อาทิ Decriminalization คือการลดทอนความผิดทางอาญา Diversion คือการใช้มาตรการให้ผู้กระทำผิดทำกิจกรรมอื่นที่อยู่ภายใต้เงื่อนไขและกระบวนการที่กำหนด เพื่อให้เลิกพฤติกรรมแทนโทษจำคุก และ (4) Harm Reduction หรือการลดอันตรายจากการใช้ยา คือการยอมรับว่าในสังคมยังต้องมีผู้เสพ ผู้ติดยาเสพติดและมีการใช้ยาเสพติดอยู่จึงมุ่งที่จะทำอย่างไรที่จะลดอันตรายต่อตัวผู้เสพและสังคมโดยรวม (Extraordinary Committee for the Study of Narcotic Drugs, 2012)

ประเทศไทยเน้นการใช้นโยบายการปราบปรามผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดเป็นมาตรการหลักในการแก้ไขปัญหาจึงส่งผลให้การกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพเกือบทุกกรณีเป็นความผิดทางอาญา และมีการนำคดียาเสพติดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่เกินความจำเป็น (over criminalization) (Jantravaro, Worapat, Lipiphan, & Chettaphuk, 2015) จึงเป็นเหตุให้นำไปสู่การจับกุมผู้กระทำความผิดและนำผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดมาดำเนินคดีและลงโทษทางอาญา ซึ่งใน พ.ศ. 2560 มีการจับกุมคดียาเสพติดภาพรวมทั้งสิ้น 261,112 คดี โดยมีผู้ต้องหารวมทั้งหมด 287,238 คน จำแนกเป็นข้อหาเสพ 91,454 คดี มีผู้ต้องหา 93,905 คน ข้อหาครอบครอง 90,886 คดี มีผู้ต้องหา 98,491 คน และข้อหาสำคัญ 78,426 คดี มีผู้ต้องหา 94,122 คน (Office of the Narcotics Control Board, 2017) จากการกระทำความผิดตามกฎหมายยาเสพติดเป็นเหตุให้ประเทศไทยมีนักโทษที่ถูกดำเนินคดีและถูกลงโทษเกี่ยวกับคดียาเสพติดอยู่ในเรือนจำเป็นจำนวนมากเมื่อเทียบกับนักโทษเด็ดขาดในคดีอาญาอื่นๆ ทำให้เห็นว่าการบังคับใช้กฎหมายยาเสพติดกับผู้เสพยาเสพติดนั้น มีประเด็นสำคัญที่จะต้องพิจารณาดังนี้

ประเด็นแรก การมีบทกำหนดโทษทางอาญากับผู้เสพยาเสพติดตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 บทบัญญัติให้ผู้เสพและครอบครองเพื่อเสพยาเสพติดให้โทษในประเภทที่ 1, 2 และ 5 ต้องรับโทษจำคุกและปรับนั้น โทษดังกล่าวมีความเหมาะสมกับลักษณะของการกระทำหรือไม่

ประเด็นที่สอง การบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด ในปัจจุบันประเทศไทยได้มีการดำเนินการบำบัดฟื้นฟู ผู้ติดยาเสพติดควบคู่ไปกับการดำเนินคดีอาญา ซึ่งการบำบัดที่จะได้ผลจะต้องเป็นแบบระบบสมัครใจบำบัด แต่การสมัครใจของผู้เสพยาเสพติดเพื่อเข้ารับการบำบัดยังมีไม่มากเพราะผู้เสพยังมีความกลัวว่าจะถูกลงโทษทางอาญาจึงไม่กล้าที่จะแสดงตัวว่าเป็นผู้เสพ

จากผลของการบังคับใช้กฎหมายยาเสพติดดังกล่าวทำให้ปัญหาของผู้เสพยาเสพติดยังคงเป็นปัญหาที่ไม่สามารถแก้ไขให้ประสบความสำเร็จและยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้น ซึ่งตามหลักทางการแพทย์ถือว่าผู้เสพเป็นผู้ป่วย ดังนั้น การกำหนดให้ผู้เสพต้องรับโทษทางอาญาจึงเป็นการกำหนดโทษที่ไม่เหมาะสมและไม่ได้สัดส่วนกับการกระทำความผิด เนื่องจากเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับสุขภาพและการสาธารณสุขเป็นสำคัญ ดังนั้น การนำบทลงโทษทางอาญามาใช้บังคับผู้เสพยาเสพติดจึงไม่สามารถแก้ไขพฤติกรรมการเสพหรือติดยาได้ ซึ่งในต่างประเทศจะให้ความสำคัญกับผู้เสพยาเสพติดในด้านสาธารณสุขมากกว่าการคำนึงถึงการลงโทษทางอาญาเป็นหลัก เนื่องจากที่ผ่านมาในต่างประเทศมีการใช้นโยบายในการปราบปรามยาเสพติดไม่ได้ผล จึงปรับเปลี่ยนนโยบายโดยเน้นแนวทางด้านสาธารณสุขเป็นสำคัญ (Likasitwatanakul & Srisanit, 2015) องค์การสหประชาชาติจึงมีแนวโน้มในการสนับสนุนการใช้มาตรการทางเลือกอื่นในการแก้ไขปัญหายาเสพติดแทนการลงโทษทางอาญา ซึ่งแต่เดิมมุ่งเน้นมาตรการปราบปรามยาเสพติดอย่างเข้มงวดแต่ไม่ช่วยแก้ไขปัญหายาเสพติด จึงลดความเข้มงวดในการลงโทษผู้ติดยาเสพติดและปรับเปลี่ยนมาใช้มาตรการอื่นในการแก้ไขปัญหายาเสพติด และต่างประเทศโดยเฉพาะประเทศแถบยุโรปและลาตินอเมริกาหลายประเทศได้มีการปฏิรูปกฎหมายยาเสพติดในมุมมองที่ว่าผู้เสพเป็นผู้ป่วย โดยการใช้มาตรการลดทอนการเป็นอาชญากรรม (decriminalization) หรือมาตรการเบี่ยงเบนให้บุคคลเหล่านั้นออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (diversion) ซึ่งเป็นรูปแบบให้ผู้เสพยาเสพติดหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับคดียาเสพติดประเภทไม่ร้ายแรงและปริมาณไม่มากไม่ต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา เช่น การใช้โทษปรับ การบริการสังคม การลงโทษทางปกครองแทนการลงโทษอาญา เป็นต้น โดยกลุ่มเป้าหมายจะเป็นผู้เสพผู้ติดหรือผู้ครอบครองเพื่อเสพยาเสพติดประเภทไม่ร้ายแรงและปริมาณไม่มาก

ดังนั้น ทำให้เห็นว่ากฎหมายยาเสพติดของประเทศไทยยังขาดมาตรการทางกฎหมายที่จะทำอย่างไรเพื่อไม่ให้ผู้เสพยาเสพติดประเภทไม่ร้ายแรงปริมาณไม่มาก และครอบครองเพื่อตนไม่ต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา หรือมีมาตรการเบี่ยงเบนให้บุคคลเหล่านั้นออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาแต่จะต้องนำบุคคลดังกล่าวเข้าสู่กระบวนการบำบัดและฟื้นฟูที่มีประสิทธิภาพเพื่อให้ผู้เสพหายจากอาการติดยาและป้องกันไม่ให้ผู้เสพเหล่านั้นกลับเข้าสู่วงจรของยาเสพติดอีกครั้ง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหากฎหมายยาเสพติดของประเทศไทยในการบังคับใช้กับผู้เสพยาเสพติด
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายยาเสพติดของประเทศไทยและกฎหมายยาเสพติดที่ใช้บังคับกับผู้เสพยาเสพติดของต่างประเทศ
3. เพื่อสร้างมาตรการทางกฎหมายในการลดทอนความผิดทางอาญาของผู้เสพยาเสพติด
4. ประเมินมาตรการลดทอนความผิดทางอาญามาบังคับใช้กับผู้เสพยาเสพติด

ขอบเขตของการวิจัย

1. ด้านเนื้อหา ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าเอกสารทางวิชาการ งานวิจัย หนังสือ ตำรา กฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ โดยขอบเขตเนื้อหามุ่งศึกษากฎหมายยาเสพติดของประเทศไทยที่บังคับใช้กับผู้เสพยาเสพติดของไทย โดยศึกษาเปรียบเทียบหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และนโยบายทางกฎหมายของต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศแคนาดา สาธารณรัฐโปรตุเกส ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ประเทศเนเธอร์แลนด์ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีรูปแบบมาตรการและกลไกทางกฎหมายที่มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ยังศึกษาพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 และประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 108/2557 เพื่อเปรียบเทียบความเหมือนความแตกต่าง และวิเคราะห์ตามประเด็นปัญหาต่างๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งมาตรการทางกฎหมายในการลดทอนความผิดทางอาญาของผู้เสพยาเสพติด

2. ด้านประชากรและตัวอย่าง ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ (1) ภาครัฐ (2) ภาคเอกชน (3) นักวิชาการ (4) ผู้เคยผ่านการบำบัดยาเสพติด และ (5) ผู้บริหารด้านสาธารณสุขที่เกี่ยวข้องกับการบำบัดฟื้นฟูและดูแลผู้ติดยาเสพติด โดยเลือกตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) จากทั้ง 5 กลุ่ม ในการสัมภาษณ์จำนวน 21 คน และในการสนทนากลุ่มจำนวน 10 คน

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงสภาพปัญหากฎหมายยาเสพติดของประเทศไทยในการบังคับใช้กับผู้เสพยาเสพติด

2. ทำให้ทราบถึงความแตกต่างของกฎหมายยาเสพติดของประเทศไทยและต่างประเทศที่บังคับใช้กับผู้เสพยาเสพติด

3. สามารถสร้างมาตรการทางกฎหมายในการลดทอนความผิดทางอาญาของผู้เสพยาเสพติด

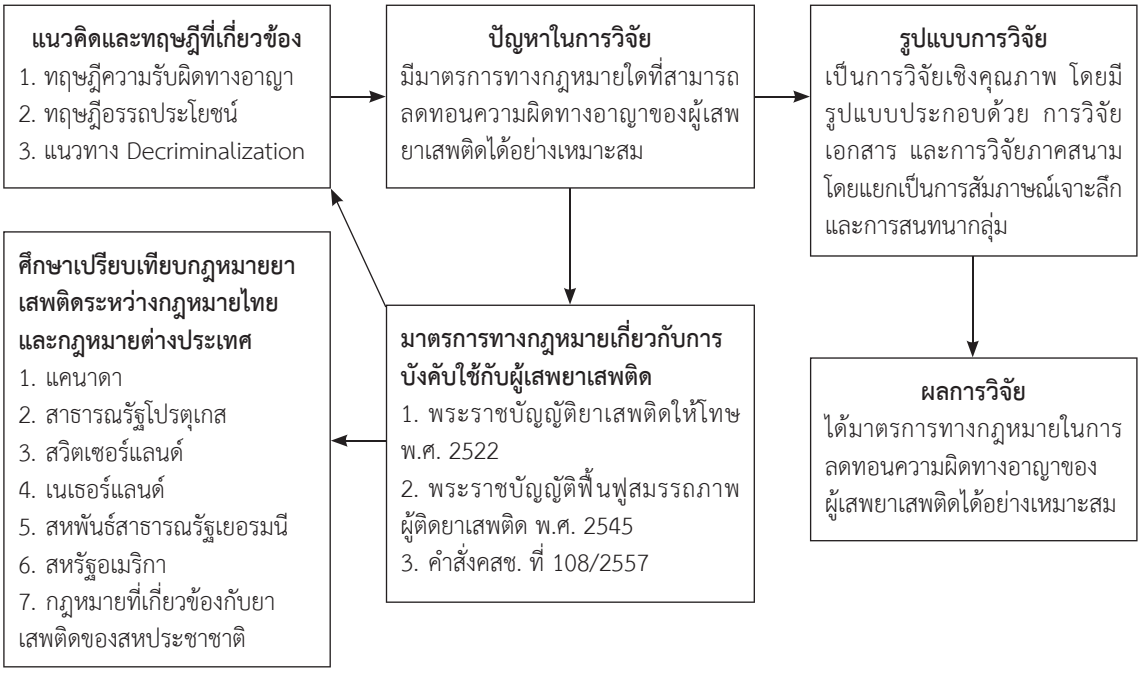
แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้ติดยาเสพติดถือเป็นผู้ป่วย เพราะยาเสพติดมีผลต่อระบบต่างๆ ของร่างกายโดยเฉพาะต่อระบบประสาท ทำให้มีอาการประสาทหลอน ความจำเสื่อม อารมณ์แปรปรวน ก้าวร้าว ขาดการใช้เหตุผล ฯลฯ ผู้ติดยาเสพติดจะมีภาวะ “สมองติดยา” ทำให้ไม่สามารถเลิกยาเสพติดได้ เนื่องจากยาเสพติดกระตุ้นระบบการให้รางวัลของสมอง (Brain’s reward system) ทำให้เกิดความรู้สึกมีความสุขและสบายซึ่งมักถูกเรียกแทนว่า “High” เกิดแรงกระตุ้นจนนำพาไปสู่ความอยากยา มีความจำเป็นต้องหายาเสพติดเพื่อนำมาเสพ เมื่อเสพแล้วจะมีความสุข ภาวะสมองติดยามีระยะเวลาในการป่วยของแต่ละบุคคลขึ้นอยู่กับชนิดของสารเสพติดแต่ละตัวและปริมาณการใช้ รวมถึงปัจจัยแทรกซ้อนอื่นมากมาย (American Psychiatric Association, 2013) ผู้เสพยาเสพติดที่ยังไม่มีอาการที่เข้ากับเกณฑ์การวินิจฉัยภาวะการติดสารเสพติด DSM5 จะถือว่าไม่ติดสารเสพติด บุคคลดังกล่าวสามารถเลิกใช้สารเสพติดได้เองเนื่องจากยังไม่มีภาวะสมองติดยา การจัดการและป้องกันไม่ให้ผู้เสพยาเสพติดดังกล่าวเปลี่ยนไปสู่สภาวะผู้ติดยาเสพติดต้องอาศัยมาตรการทางกฎหมายและสังคมที่ทำให้การเข้าถึงยาเสพติดทำได้ยากขึ้น

เนื่องจากบทบัญญัติของกฎหมายไทยที่ตราไว้ว่าการกระทำเกี่ยวข้องกับยาเสพติดเป็นพฤติกรรมที่ละเมิดกฎหมายอาญาส่งผลกระทบต่อสังคมและประเทศ ผู้ที่กระทำผิดกฎหมายยาเสพติดจึงต้องได้รับการลงโทษทำให้ประชาชนและสังคมส่วนใหญ่เกิดมุมมองทางลบต่อสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดว่าเป็นสิ่งที่ไม่ดีหากเข้าไปพัวพันจะต้องได้รับการลงโทษตามกฎหมาย และการลงโทษตามกฎหมายนั้นเท่ากับถูกตีตราจากสังคมไปโดยปริยายส่งผลให้ผู้เสพยาเสพติดที่เป็นเพียงเหยื่อจากการกระทำของตนเองที่เป็น

“ผู้ป่วย” ซึ่งต้องเข้ารับการบำบัดรักษาถูกเหมารวมว่าเป็น “อาชญากร” เช่นเดียวกับผู้ผลิต ผู้ค้า ผู้นำเข้า-ส่งออกที่ต้องรับโทษตามกฎหมาย และถูกกีดกันออกจากสังคมโดยการส่งเข้าเรือนจำเพื่อไม่ให้ก่อความเดือดร้อนและความหวาดผวาต่อสังคม ดังนั้น การลดทอนความเป็นอาชญากรรมของผู้เสพยาเสพติดจึงมีส่วนอย่างมากในการปรับเปลี่ยนมุมมองของผู้เสพยาเสพติดเพื่อให้ได้รับโอกาสในการบำบัดรักษาอาการเสพยาเสพติดให้หายขาดด้วยการบำบัดรักษาที่ถูกวิธีทางการแพทย์ตามสิทธิที่ผู้ป่วยพึงได้รับการปฏิบัติเพื่อให้สามารถกลับตัวเป็นพลเมืองที่มีคุณค่าแก่ชุมชนและสังคมมากกว่าการผลักผู้เสพยาเสพติดให้เข้าเรือนจำซึ่งเป็นการเพิ่มโอกาสให้เกิดการเรียนรู้อาชญากรรมได้มากขึ้น และจากรายงานวิจัยการวิเคราะห์มาตรการไม่เอาโทษทางอาญามาใช้พัฒนานโยบายยาเสพติดของประเทศไทย (Chokprajakchat, Kuanliang, Iyavarakul, & Kusonsilwut, 2017) โดยผลการวิจัยนี้ได้วิเคราะห์รูปแบบการนำนโยบายการไม่เอาโทษทางอาญาของสาธารณรัฐโปรตุเกสเป็นต้นแบบที่ประสบความสำเร็จ และใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเศรษฐศาสตร์ของ Markov transition matrix ในการประมาณความเป็นไปได้ในการนำนโยบายการไม่เอาโทษทางอาญามาพัฒนานโยบายยาเสพติดของไทยพบว่า จะมีความเป็นไปได้ต้องมีมาตรการที่จูงใจให้ผู้เสพบางส่วนเข้ารับการบำบัด และจำนวนผู้เสพใหม่อันเนื่องมาจากภาระทางกฎหมายที่น้อยลงจะได้ประสิทธิผลเมื่อสามารถประเมินได้ว่าสามารถทำให้ผู้เสพยาเสพติดเพิ่มเข้ามาในระบบ 100 คน และสามารถบำบัดผู้เสพยาเสพติดออกจากระบบไปได้ 181 คน นั่นคือ ต้องใช้มาตรการการทำให้ไม่เป็นความผิดทางอาญาพร้อมทั้งเน้นด้านการบำบัดฟื้นฟูด้วย

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพและใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. การวิจัยเอกสาร (documentary research) โดยทำการศึกษาทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายยาเสพติด และหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้อง รวมถึงแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องทั้งเอกสารของไทยและต่างประเทศ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา ได้แก่ การศึกษาสภาพปัญหาและข้อคิดเห็นทางกฎหมายเกี่ยวกับมาตรการลดทอนความผิดทางอาญาของผู้เสพยาเสพติด

2. การสัมภาษณ์เจาะลึก (in-depth interviews) ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเอกสารมาสร้างแบบสัมภาษณ์ เพื่อสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องทั้ง 5 กลุ่ม ได้แก่ ผู้บริหารของสำนักงานศาลยุติธรรม สำนักงานอัยการสูงสุด สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กระทรวงยุติธรรม กระทรวงสาธารณสุข สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ทนายความ อาจารย์มหาวิทยาลัย นักวิชาการด้านยาเสพติด และผู้บริหารด้านสาธารณสุขที่เกี่ยวข้องกับการบำบัดรักษา และผู้ผ่านการบำบัด รวมทั้งสิ้นจำนวน 21 คน

3. การสนทนากลุ่ม (focus group discussion) เมื่อได้ข้อมูลจากการวิจัยเอกสารและการสัมภาษณ์เจาะลึกดังกล่าวแล้ว นำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์มาจัดทำเป็นประเด็นที่จะแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายยาเสพติดและกำหนดประเด็นคำถามในการสนทนากลุ่ม โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ จำนวน 10 คน ร่วมแสดงความคิดเห็นเพื่อสร้างมาตรการทางกฎหมายในการลดทอนความผิดทางอาญาของผู้เสพยาเสพติดในประเทศไทย

ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาและแปลความหมายจากการเปรียบเทียบ

ผลการวิจัย

จากการวิจัยพบว่า ปัญหายาเสพติดตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 และประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 108/2557 ประกอบกับการศึกษากฎหมายยาเสพติดและรูปแบบของมาตรการลดทอนการเป็นความผิดอาญาของผู้เสพยาเสพติดของต่างประเทศที่สำคัญและนโยบายการแก้ปัญหายาเสพติดขององค์การสหประชาชาตินั้น ทำให้เห็นว่ามาตรการทางกฎหมายในการที่จะบังคับใช้กับผู้เสพยาเสพติดของประเทศไทยนั้นยังมีสภาพปัญหาในทางปฏิบัติและควรที่จะได้รับการแก้ไขดังต่อไปนี้

1. มาตรการการบังคับโทษทางอาญากับผู้เสพยาเสพติดขัดกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และหลักผู้เสพคือผู้ป่วย กล่าวคือ การบัญญัติให้มีบทลงโทษอาญากับผู้เสพยาเสพติดทุกกรณีเป็นบทบัญญัติที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 77 ที่บัญญัติให้การกำหนดโทษอาญาเฉพาะความผิดร้ายแรงนั้น เท่านั้น เมื่อพิจารณาถึงการบังคับโทษตามกฎหมายยาเสพติดของไทยในปัจจุบันที่บังคับโทษอาญากับผู้เสพยาเสพติดทุกกรณีนั้นจึงไม่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญเนื่องจากการเสพยาเสพติดไม่อาจกล่าวได้ว่าเป็นความผิดร้ายแรงแต่อย่างใดหากพิจารณาตามหลักการพิจารณาโทษทางอาญา เนื่องเพราะการกระทำของผู้เสพยาเสพติดหรือผู้ครอบครองเพื่อเสพจะส่งผลกระทบต่อสุขภาพแต่เพียงของผู้เสพเท่านั้นไม่ได้เป็นการกระทำผิดต่อผู้อื่นแต่อย่างใด ตลอดจนในทางสากลได้ปรับเปลี่ยนนโยบายยาเสพติดโดยเห็นว่าผู้เสพยาเสพติดไม่ใช่อาชญากรแต่ผู้เสพยาเสพติดคือผู้ป่วยที่จะต้องได้รับการดูแลทางการแพทย์ และในส่วนการจัดประเภทของยาเสพติดให้โทษนั้นจะต้องอยู่บนหลักการทางการแพทย์และสาธารณสุขเป็นสำคัญ การที่จะกำหนด

ว่าสารหรือพืชใดเป็นยาเสพติดให้โทษจะต้องนำหลักวิชาการมาพิจารณาโดยเคร่งครัดและเป็นไปตามหลักสากลด้วยหลักการและเหตุผลทางการแพทย์และสาธารณสุข

2. มาตรการบำบัดผู้เสพยาเสพติดตามมาตรา 94 ของพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 และประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 108/2557 ซึ่งเป็นรูปแบบสมัครใจบำบัดแต่ผลสัมฤทธิ์ของการบำบัดยังไม่ได้ผลเท่าที่ควร จุดที่สำคัญคือการกำหนดการเสพยาเสพติดไม่ว่าจะเสพในปริมาณเท่าไรยังเป็นความผิดทางอาญาทำให้ผู้เสพยาเสพติดไม่กล้าที่จะแสดงตนว่าเป็นผู้เสพเพราะกลัวว่าจะต้องถูกรับโทษทางอาญาทำให้ผู้เสพไม่ได้รับการเข้ารักษาตามกระบวนการทางการแพทย์ ส่วนการบำบัดตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545 ซึ่งเป็นการบังคับบำบัด ซึ่งโดยหลักการบำบัดผู้ติดยาเสพติดที่ได้ผลจะต้องเป็นการบำบัดด้วยความสมัครใจของผู้เสพ เพราะการบำบัดจะต้องมีกระบวนการในการรักษาและต้องใช้ระยะเวลานานพอสมควร ซึ่งระบบบังคับบำบัดส่วนมากผู้เสพจะอยู่ไม่ครบกระบวนการบำบัดรักษาจึงทำให้ไม่หายขาดจากการติดยาเสพติด ทำให้ระบบการบังคับบำบัดโดยไม่สมัครใจจะส่งผลให้ผู้ติดยาเสพติดมีโอกาสหวนกลับคืนมาเสพยาเสพติดอีกครั้งในภายหลัง และที่สำคัญคือการบำบัดผู้เสพยาเสพติดที่ได้ผลจะต้องมีระบบชุมชนและครอบครัวของผู้เสพเข้ามาดูแลช่วยเหลือและร่วมมือในการบำบัดและฟื้นฟู

3. รูปแบบมาตรการลดทอนความรับผิดทางอาญาควรถูกนำมาใช้ในการแก้ปัญหายาเสพติด เนื่องจากการเสพยาเสพติดไม่ได้เป็นการกระทำผิดอาญาร้ายแรง และการลงโทษทางอาญากับผู้เสพยาเสพติดก็ไม่เป็นไปตามหลักสากลที่มองว่าผู้เสพเป็นผู้ป่วยซึ่งจะต้องทำการรักษาในทางการแพทย์โดยไม่ใช่เป็นการนำผู้เสพเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา จึงควรมีมาตรการอื่นมาทดแทนโทษทางอาญามาบังคับใช้กับผู้เสพยาเสพติด ซึ่งตราบใดที่ยังมีกระบวนการลงโทษทางอาญากับผู้เสพยาเสพติด การแก้ปัญหาก็ไม่สามารถที่จะเกิดผลสัมฤทธิ์ได้ การนำมาตรการบริการสังคมมาบังคับใช้แทนการลงโทษทางอาญากับผู้เสพยาเสพติดจะเป็นมาตรการลงโทษแนวใหม่อีกรูปแบบหนึ่ง เป็นการกำหนดให้ผู้เสพยาเสพติดทำงานบริการสังคม ชุมชน หรือ องค์กรสาธารณกุศลเพื่อเป็นการแก้ไขฟื้นฟูโดยมีส่วนช่วยสร้างจิตสำนึกให้รับผิดชอบต่อสังคมและเป็นประโยชน์กับผู้เสพ ไม่ต้องไปอยู่ในเรือนจำโดยไม่จำเป็น ซึ่งการบริการสังคมนอกจากจะเป็นมาตรการแทนการลงโทษทางอาญา ยังเป็นแนวคิดของการตอบแทนชุมชนด้วย และนอกจากนี้จะต้องมีการใช้ชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหายาเสพติด เพราะชุมชนเป็นสถาบันพื้นฐานของทุกคน หากชุมชนเข้มแข็งและเป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนการนำมาตรการลดทอนความผิดทางอาญาของผู้เสพยาเสพติดมาบังคับใช้ก็จะทำให้การแก้ไขปัญหายาเสพติดจะมีศักยภาพมากขึ้นและหากชุมชนทำงานร่วมกันกับสถาบันพื้นฐานอย่างครอบครัวยิ่งจะทำให้การแก้ไขปัญหายาเสพติดมีแนวโน้มไปในทิศทางที่ดีขึ้น โดยจัดตั้งเป็นคณะกรรมการชุมชน ซึ่งประกอบไปด้วย เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง เจ้าหน้าที่ตำรวจ ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่สาธารณสุขประจำชุมชน ตัวแทนครู ตัวแทนชาวบ้านและตัวแทนครอบครัวผู้เสพให้เข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาของผู้เสพยาเสพติดของชุมชนด้วย ตลอดจนพบรูปแบบการลงโทษผู้เสพยาเสพติดของต่างประเทศที่ได้ผลและเป็นแบบอย่างในการแก้ไขปัญหาผู้เสพยาเสพติด ยาเสพติดที่มีการกล่าวถึงอย่างแพร่หลาย ซึ่งหลายประเทศทั้งในยุโรป และเอเชียได้ใช้เป็นแบบอย่างในการแก้ปัญหายาเสพติดโดยใช้วิธีการและทางเลือกอื่นๆ ที่เหมาะสมและเป็นผลสำเร็จ คือ แบบอย่างของสาธารณรัฐโปรตุเกส นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังนำเสนอการใช้มาตรการลดทอนความผิดทางอาญาของผู้เสพยาเสพติดในการแก้ปัญหายาเสพติด

ของประเทศแคนาดา สวิตเซอร์แลนด์ เนเธอร์แลนด์ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สหรัฐอเมริกา ซึ่งมีรูปแบบมาตรการและกลไกทางกฎหมายที่มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการกำหนดปริมาณในการเสพและครอบครองเพื่อเสพ ถ้าอยู่ในปริมาณที่กฎหมายกำหนดก็จะไม่มีความผิดทางอาญาและยังมีกระบวนการในการบำบัดผู้เสพยาเสพติดที่เปิดกว้างทำให้สามารถแก้ปัญหาผู้เสพยาเสพติดได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยได้ข้อสรุปของแต่ละประเทศ ดังนี้

สาธารณรัฐโปรตุเกส (1) กฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับมาตรการลดทอนความผิดทางอาญาของสาธารณรัฐโปรตุเกส ได้แก่ กฎหมายต่อต้านยาเสพติด (Anti-Drug Law) กฎหมายลดทอนความเป็นอาชญากรรม (Decriminalization Law) Law 30/200 และแผนยุทธศาสตร์ต่อต้านยาเสพติดแห่งชาติ (National Strategy for the Fight against Drugs) (2) มีการจัดตั้งคณะกรรมการขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่ในการแก้ไขปัญหายาเสพติด ซึ่งมีชื่อเรียกว่า คณะกรรมการป้องกันการติดยาเสพติด (Commission for Dissuasion of Drug Addiction) จุดเด่นของคณะกรรมการชุดนี้คือ เป็นการประสานความร่วมมือของสหวิทยาการที่เป็นผู้เชี่ยวชาญในการแก้ไขปัญหายาเสพติด (3) คณะกรรมการป้องกันการติดยาเสพติดของสาธารณรัฐโปรตุเกสจะไม่มีตำรวจ พนักงานอัยการหรือผู้พิพากษาเข้ามาเกี่ยวข้อง เพื่อปรับมุมมองความคิดที่เกี่ยวข้องกับผู้เสพยาเสพติดจากอาชญากรมาเป็นผู้ป่วยที่ต้องการได้รับการรักษา ถ้าหากคณะกรรมการมีตำรวจ พนักงานอัยการหรือผู้เกี่ยวข้องอาจจะทำให้การแก้ไขปัญหายาเสพติดจะมีลักษณะคล้ายรูปแบบเดิมในอดีตที่มุ่งเน้นการลงโทษผู้เสพยาเสพติดเป็นสำคัญได้ (4) ปรับเปลี่ยนมุมมองทางความคิดจากเดิมที่ถือว่าผู้เสพยาเสพติดเป็นอาชญากรมาเป็นผู้ป่วยที่ต้องได้รับการรักษาจากอาการติดยาเสพติดโดยมีการบัญญัติแนวคิดดังกล่าวออกมาเป็นบทบัญญัติกฎหมายที่ใช้บังคับอย่างจริงจัง (5) เพิ่มช่องทางในการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดโดยการผูกการรักษาผู้เสพยาเสพติดไว้กับระบบประกันสุขภาพแห่งชาติ และทำให้กระบวนการบำบัดรักษาอาการติดยาเสพติดเป็นไปด้วยความสะดวกและรวดเร็ว (6) ให้ความสำคัญกับสิทธิมนุษยชนและปฏิบัติต่อผู้เสพยาเสพติดโดยเคารพต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้เสพยาเสพติด และปฏิบัติต่อผู้เสพยาเสพติดเป็นผู้ป่วยไม่ใช่อาชญากร ไม่มีการบันทึกประวัติอาชญากรรมหากเป็นการกระทำที่เกี่ยวข้องกับการเสพยาเสพติด เว้นแต่จะเป็นการกระทำในฐานะผู้ค้ายาเสพติด (7) มุ่งเน้นการเข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษาด้วยความสมัครใจ โดยการพยายามจูงใจให้ผู้เสพยาเสพติดยอมรับว่าการบำบัดรักษาดีกว่าการถูกลงโทษในทางอาญา (8) กระบวนการบำบัดรักษามุ่งเน้นไปถึงต้นตอของปัญหาการติดยาเสพติดด้วยทั้งนี้เพื่อไม่ให้ผู้เสพยาเสพติดหวนกลับมาเสพยาเสพติดอีก การบำบัดรักษาจะมุ่งเน้นให้ผู้เสพยาเสพติดเห็นคุณค่าของตนเองและไม่รู้สึกว่าตนเองถูกกีดกันออกจากสังคม และเมื่อบำบัดรักษาจนหายขาดจากอาการติดยาเสพติดสามารถที่จะกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข และ (9) รัฐบาลสาธารณรัฐโปรตุเกสให้ความสำคัญกับโครงการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดและใช้งบประมาณจำนวนมากในการแก้ไขปัญหา ดังนั้น แนวทางในการแก้ไขปัญหายาเสพติดของสาธารณรัฐโปรตุเกสจึงเป็นการใช้กฎหมายควบคู่กับแนวทางอื่นที่ไม่ใช่เพียงการบังคับใช้กฎหมายเพียงอย่างเดียว เพื่อให้การบำบัดรักษาผู้เสพยาเสพติดดำเนินได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี (1) กฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับมาตรการลดทอนความผิดทางอาญา ได้แก่ กฎหมายว่าด้วยยาเสพติด (Betäubungsmittelgesetz [BtMG]/The Controlled Substances) ประมวลกฎหมายอาญาสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี (Deutsches Strafgesetzbuch [StGB]/German Criminal Code) แผนปฏิบัติการว่าด้วยยาเสพติดและ

การติดยาเสพติด และโครงการแลกเปลี่ยนเข็มฉีดยา (2) กฎหมายของสาธารณรัฐเยอรมนีมีมุมมองว่าผู้เสพยาเสพติดเป็นผู้ป่วยและหากมีการลงโทษกับผู้เสพยาเสพติดซึ่งเป็นผู้ป่วยจะไม่ทำให้การแก้ไขปัญหายาเสพติดดีขึ้น เพราะหากผู้เสพยาเสพติดเหล่านี้พ้นโทษมาผู้เสพยาเสพติดจะกลับไปเสพยาเสพติดอีก (3) มุ่งเน้นไปที่กระบวนการลดอันตรายจากการเสพยาเสพติด อนุญาตให้ใช้สารเมธาโดนมาทดแทนการเสพเฮโรอีน โดยอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของบุคลากรทางการแพทย์ ใช้โคเคนในการบำบัดรักษา (4) สาธารณรัฐเยอรมนีออกกฎหมายและจัดทำโครงการแลกเปลี่ยนเข็มฉีดยาที่ปลอดภัยเพื่อป้องกันโรคติดต่อโดยเฉพาะอย่างยิ่งโรคเอดส์ (5) มุ่งเน้นในการสร้างกระบวนการทางการแพทย์ที่ได้มาตรฐานและให้อำนาจบุคลากรทางการแพทย์และบุคลากรทางสาธารณสุขที่เกี่ยวข้องในการเข้ามาแก้ไขบำบัดผู้เสพยาเสพติดอย่างเต็มที่และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิบัติต่อผู้เสพยาเสพติดอย่างผู้ป่วยที่ต้องการการรักษาเช่นเดียวกับผู้ป่วยทั่วไป (6) ไม่ลงโทษผู้ครอบครองยาเสพติดในปริมาณไม่เกินกว่าที่กฎหมายกำหนดและเป็นการครอบครองเพื่อไว้ใช้บริโภคเฉพาะตนเองโดยไม่มีปรากฏข้อเท็จจริงว่าเป็นการครอบครองไว้เพื่อจำหน่าย โดยที่ว่าการกระทำดังกล่าวไม่ถือเป็นความผิดทางอาญา (7) อนุญาตให้มีการครอบครองยาเสพติดในปริมาณเล็กน้อยและไม่มีความรับผิดในทางอาญา (8) มีการกระจายอำนาจหน้าที่ในการแก้ไขปัญหายาเสพติดให้แก่หน่วยงานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับชุมชน (9) กำหนดให้หน่วยงานของรัฐในแต่ละท้องถิ่นเป็นผู้ดูแลผู้เสพยาเสพติด โดยกำหนดให้มีสถานที่ในการเสพยาเสพติดที่มีความปลอดภัย มีความเป็นส่วนตัว และมีอุปกรณ์ที่มีความปลอดภัยให้บริการแก่ผู้เสพยาเสพติด (10) กำหนดให้อำนาจแก่พนักงานอัยการในการสั่งไม่ฟ้องผู้กระทำความผิดที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดที่นำยาเสพติดมาใช้เพื่อเสพโดยไม่มีการจำหน่ายก็ถือว่าเป็นการนำยาเสพติดมาจำหน่ายแก่ผู้อื่น และหากอยู่ในปริมาณที่กฎหมายกำหนด พนักงานอัยการสามารถมีคำสั่งไม่ฟ้องผู้กระทำความผิดได้ หรือแม้ว่าจะมีการสั่งฟ้องไปแล้วเข้าสู่การพิจารณาของศาล และศาลอาจมีดุลพินิจในการยุติกระบวนการพิจารณาคดีของผู้เสพยาเสพติดได้หากเป็นไปด้วยความยินยอมของพนักงานอัยการและผู้กระทำความผิด และ (11) ลดอุปสงค์ของผู้เสพยาเสพติดในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีลง โดยการบำบัดผู้เสพยาเสพติดและให้โอกาสเพื่อกลับมาใช้ชีวิตตามปกติ กระบวนการบำบัดผู้เสพยาเสพติดของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจะมุ่งเน้นการบำบัดทั้งในส่วนของการบำบัดการติดยาเสพติดควบคู่กับการหาสาเหตุของการเสพยาเสพติดเพื่อป้องกันไม่ให้ผู้เสพยาเสพติดกลับมาอีก

สวิตเซอร์แลนด์ (1) กฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับมาตรการลดทอนความผิดทางอาญาของประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ได้แก่ พระราชบัญญัติยาเสพติด ค.ศ. 1924, นโยบาย Promedro, พระราชบัญญัติควบคุมยาเสพติดและสารที่ออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท ค.ศ. 1951 (Federal Nacrcotics and Psychotropic Substances Act 1951) (2) มีการลงโทษผู้กระทำความผิดที่ฝ่าฝืนกฎหมาย มีการป้องกันไม่ให้มีผู้เสพรายใหม่เพิ่มขึ้น ใช้วิธีการบำบัดรักษารวมถึงการลดอันตรายจากการใช้ยาที่จะเกิดขึ้นกับผู้เสพยาเสพติด (3) กำหนดให้การกระทำความผิดในการมียาเสพติดไว้ในครอบครองเพื่อการเสพส่วนบุคคลจะมีโทษในทางอาญาเป็นโทษกักขังหรือโทษปรับเท่านั้น (4) หากเป็นกรณีกระทำความผิดลหุโทษในคดียาเสพติด เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องอาจดำเนินคดีหรืองดการลงโทษก็ได้โดยใช้การตักเตือนแทน (5) หากผู้กระทำความผิดยอมรับมาตรการเชิงคุ้มครองป้องกันโดยเข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษาจากแพทย์อาจไม่ต้องมีการส่งฟ้องคดีอาญา (6) ในชั้นศาลกฎหมายของประเทศสวิตเซอร์แลนด์กำหนดให้ศาลมีอำนาจในการสั่งให้ผู้กระทำความผิด

เข้ารักษาตัวในสถานบำบัดด้วยได้ และ (7) กำหนดฐานความผิดกรณีบุคคลใดเตรียมยาเสพติดเพื่อใช้ส่วนตัวหรือเสพร่วมกับบุคคลอื่นโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย หากยาเสพติดมีจำนวนน้อยบุคคลนั้นก็ไม่ต้องรับโทษ

เนเธอร์แลนด์ (1) กฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับมาตรการลดทอนความผิดทางอาญาของประเทศเนเธอร์แลนด์ ได้แก่ Public Prosecution Service Guideline 1996, กฎหมายว่าด้วยการเลือกวิธีการบำบัดรักษา (Placement in an Institution for Prolific Offenders Ac/ISD: Plaatsing in een inrichting voor stelselmatige daders), กฎหมายว่าด้วยฝิ่น ค.ศ.1919 (Opium Act of 1919/Dutch Opium Act) (2) การแบ่งผู้กระทำความผิดออกเป็นการใช้ยาเสพติดในเชิงพาณิชย์ออกจากการใช้ยาเสพติดในทางส่วนบุคคล หากเป็นการใช้ในเชิงพาณิชย์ไม่ว่าจะเป็นการจำหน่าย การผลิตเพื่อจำหน่าย การนำเข้าหรือการส่งออกยาเสพติด จะมีโทษในทางกฎหมายที่รุนแรง (3) หากเป็นการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดมากกว่า 1 ครั้ง สามารถกำหนดโทษเพิ่มได้อีก 1 ใน 3 ของอัตราโทษที่ผู้กระทำความผิดได้รับก็ได้ (4) มุ่งเน้นมาตรการทางด้านสาธารณสุขสำหรับการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดให้หายจากอาการติดยาเสพติดและไม่กลับไปเสพยาเสพติดอีก (5) กำหนดให้ชุมชนเข้ามาเป็นส่วนในการแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยให้ชุมชนหรือท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับปัญหาทั้งในส่วนของภาครัฐและภาคประชาชนเข้ามาทำงานร่วมกันในการแก้ไขปัญหายาเสพติด และ (6) กำหนดให้การเสพกัญชาสามารถซื้อได้จากร้านกาแฟที่ได้รับอนุญาตจากรัฐและได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด

สหรัฐอเมริกา (1) กฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับมาตรการลดทอนความผิดทางอาญาของสหรัฐอเมริกา ได้แก่ Controlled Substances Act 1970 หรือ CSA, กฎหมายในระดับมลรัฐของสหรัฐอเมริกา (2) แนวโน้มการใช้บังคับกฎหมายของรัฐบาลกลางของสหรัฐอเมริกามีแนวโน้มผ่อนปรนกับการใช้บังคับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดมากขึ้น (3) วางนโยบายการปราบปรามยาเสพติดให้สอดคล้องกับนโยบายการปราบปรามยาเสพติดของประเทศในสหภาพยุโรป ซึ่งมีนโยบายผ่อนปรนการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดโดยเฉพาะกับผู้เสพยาเสพติด และใช้มาตรการอื่นที่ไม่ใช่เป็นการลงโทษผู้เสพยาเสพติดนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหายาเสพติดให้มีความยั่งยืนและสามารถแก้ไขปัญหายาเสพติดให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นได้ (4) หลายมลรัฐมีการนำเอามาตรการลดทอนความผิดทางอาญาของผู้เสพยาเสพติดใหม่ใช้บังคับกับยาเสพติดบางประเภท โดยเฉพาะอย่างยิ่งกัญชามีการกำหนดให้การใช้กัญชาเพื่อความบันเทิงเป็นสิ่งที่ไม่ผิดกฎหมาย ถ้าหากเป็นการครอบครองอยู่ในปริมาณที่กฎหมายกำหนด (5) ประกาศนโยบายการลดอันตรายจากการใช้ยาเสพติดโดยการสนับสนุนงบประมาณในการแจกจ่ายเข็มฉีดยาที่มีความปลอดภัยแก่ผู้เสพยาเสพติดเพื่อลดการแพร่ระบาดของโรคเอดส์ และ (6) จัดตั้งศาลยาเสพติด (Drug Court) และศาลเพื่อการบำบัดรักษาผู้เสพยาเสพติด (Drug Treatment Court)

แคนาดา (1) กฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับมาตรการลดทอนความผิดทางอาญาของประเทศแคนาดา ได้แก่ กฎหมาย Cannabis Act 2018 และยุทธศาสตร์ลดทอนความรับผิดทางอาญาของผู้เสพยาเสพติด (2) กฎหมายของประเทศแคนาดาจะมีการลงโทษโดยเด็ดขาดสำหรับการนำยาเสพติดมาใช้ในทางพาณิชย์ไม่ว่าจะเป็นการผลิต การจำหน่าย การนำเข้า การส่งออก และการลงโทษดังกล่าวจะไม่มีการรอลงอาญาและมีโทษสถานหนัก (3) มุ่งเน้นการบำบัดรักษาผู้เสพยาเสพติดควบคู่กันเพื่อเป็นการลดทั้งอุปสงค์และอุปทานด้านยาเสพติด (4) มุ่งเน้นเอาผิดกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดที่เกี่ยวข้องกับเยาวชน หากพบว่าเป็นการจำหน่ายยาเสพติดให้กับเยาวชนจะมีโทษในทางอาญาค่อนข้างเด็ดขาด

(5) รูปแบบในการลงโทษของประเทศแคนาดาค่อนข้างแตกต่างจากประเทศอื่นโดยการแบ่งการลงโทษเป็นการกระทำความผิดครั้งแรกและการกระทำความผิดครั้งหลัง หากเป็นการกระทำความผิดครั้งแรกมีอัตราโทษที่น้อยกว่าทั้งในส่วนของอัตราโทษจำคุกและอัตราโทษปรับ (6) กฎหมายของประเทศแคนาดามีการกำหนดให้อำนาจศาลที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดในการรอการพิพากษา หรือลดอัตราโทษได้สำหรับผู้กระทำความผิดในฐานเสพหรือการจำหน่ายยาเสพติดในปริมาณเพียงเล็กน้อยซึ่งไม่ได้เกิดความเสียหายร้ายแรง (7) มีการกำหนดให้การครอบครองกัญชาในปริมาณเพียงเล็กน้อยไม่เกิน 30 กรัม ไม่ถือเป็นความผิดทางอาญา แต่หากเป็นการครอบครองเกินกว่าปริมาณดังกล่าว กฎหมายสันนิษฐานว่าเป็นการครอบครองเพื่อจำหน่าย ถือเป็นโทษทางอาญาที่ร้ายแรง (8) อนุญาตให้ประชากรในประเทศแคนาดาครอบครองหรือมีการปลูกได้ รวมไปถึงหากเป็นการเสพในปริมาณที่ไม่เกินกว่าที่กฎหมายกำหนด และ (9) มีกระบวนการเข้าสู่การบำบัดรักษาและจะไม่มีการบันทึกเป็นประวัติอาชญากรรมด้วย

การอภิปรายผล

จากผลการวิจัยจะเห็นได้ว่า ประเทศที่ประสบผลสำเร็จในการแก้ปัญหายาเสพติดแม้จะมีรูปแบบและมาตรการที่หลากหลายในการจัดการปัญหายาเสพติด ก็ตาม แต่จะมีแนวทางและนโยบายไปในทางเดียวกัน ซึ่งสอดรับกับนโยบายขององค์การสหประชาชาติ นั่นคือ การใช้วิธีการทางสาธารณสุขที่ถือว่าผู้เสพคือผู้ป่วย ย่อมมีสิทธิในการบำบัดรักษาซึ่งเป็นหลักการแพทย์สากล แม้ว่าแต่ละประเทศจะมีมาตรการและมุมมองในการแก้ไขปัญหาที่แตกต่างกันซึ่งขึ้นอยู่กับบริบทและวัฒนธรรมของแต่ละประเทศแต่รูปแบบการแก้ไขปัญหายาเสพติดในต่างประเทศที่ประสบผลสัมฤทธิ์ที่ชัดเจนที่สุด คือ นโยบายการลดทอนความผิดทางอาญากับผู้เสพยาเสพติด โดยการยกเว้นโทษทางอาญา และมีมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการใช้ยาเสพติดบางประเภทอย่างชัดเจน มีการกำหนดให้สารเสพติดบางชนิดไม่เป็นความผิดทางกฎหมาย มีการอนุญาตและกำหนดพื้นที่ และ/หรือปริมาณการใช้สารเสพติด มีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่ขัดกับหลักทางอาญาหรือหลักนิติธรรมของรัฐ รวมถึงกฎหมายที่เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวเป็นการสร้างความเป็นธรรมตามกระบวนการทางอาญา และในบางประเทศมีศาลยาเสพติด (drug court) และศาลเพื่อการบำบัดรักษาผู้เสพยาเสพติด (drug treatment court) เป็นการเฉพาะอีกด้วย จากผลการวิจัยยังพิสูจน์ให้เห็นจริงแล้วว่านโยบายการลดทอนความผิดทางอาญากับผู้เสพนั้นเป็นแนวทางที่สามารถใช้แก้ปัญหายาเสพติดได้อย่างเห็นผลและเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับสากล นอกจากนี้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มโดยผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญทางด้านยาเสพติดก็ให้ผลในทำนองเดียวกัน คือ เห็นด้วยว่าถึงเวลาที่ประเทศไทยควรพิจารณาในการนำมาตรการลดทอนความเป็นอาญามาบังคับใช้กับผู้เสพยาเสพติดเพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติดให้เป็นรูปธรรม โดยการปรับปรุงกฎหมายและสร้างมาตรการให้เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยเห็นว่าหากจะมีการนำมาตรการลดทอนความผิดทางอาญากับผู้เสพมาใช้ในการแก้ปัญหายาเสพติดในประเทศไทยอย่างจริงจังจำเป็นต้องมีการวางนโยบายและแผนดำเนินการอย่างมีทิศทางและรัดกุม มีกระบวนการที่ชัดเจนและต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานหลายฝ่ายและหลายกระทรวงในการดำเนินการ ไม่สามารถดำเนินการเพียงการแก้กฎหมายหรือพระราชบัญญัติโดยกระทรวงยุติธรรมเพียงเท่านั้น ทั้งนี้ เพราะปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาของสังคมและปัญหาความมั่นคงของประเทศต้องร่วมมือกันทุกฝ่ายรวมถึงสถาบันครอบครัว

ข้อเสนอแนะ

1. ควรใช้มาตรการบริการสังคมแทนการลงโทษทางอาญากับผู้เสพหรือครอบครองเพื่อเสพในปริมาณหนึ่งโดยให้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ดังต่อไปนี้

มาตรา 67 ผู้ใดมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท 1 เพื่อเสพในปริมาณที่เกินกว่าประกาศไว้ในกฎกระทรวงโดยไม่ได้รับอนุญาตต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปี หรือปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงสองแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 67/1 ผู้ใดมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท 1 เพื่อเสพในปริมาณที่ไม่เกินประกาศไว้ในกฎกระทรวงโดยไม่ได้รับอนุญาตต้องเข้าสู่กระบวนการบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์

มาตรา 69 ผู้ใดมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท 2 อันเป็นการฝ่าฝืนมาตรา 17 เพื่อเสพในปริมาณที่เกินกว่าประกาศไว้ในกฎกระทรวงต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 69/1 ผู้ใดมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท 2 อันเป็นการฝ่าฝืนมาตรา 17 เพื่อเสพในปริมาณที่ไม่เกินประกาศไว้ในกฎกระทรวงต้องเข้าสู่กระบวนการบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์

มาตรา 76 ผู้ใดมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท 5 อันเป็นการฝ่าฝืนมาตรา 26/3 เพื่อเสพในปริมาณที่เกินกว่าประกาศไว้ในกฎกระทรวงต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 76/1 ผู้ใดมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท 5 อันเป็นการฝ่าฝืนมาตรา 26/3 เพื่อเสพในปริมาณที่ไม่เกินประกาศไว้ในกฎกระทรวงต้องเข้าสู่กระบวนการบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์

มาตรา 91 ผู้ใดเสพยาเสพติดให้โทษในประเภท 1 อันเป็นการฝ่าฝืนมาตรา 57 หรือยาเสพติดให้โทษในประเภท 2 อันเป็นการฝ่าฝืนมาตรา 58 ในปริมาณที่เกินกว่าประกาศไว้ในกฎกระทรวงต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หกเดือนถึงสามปี หรือปรับตั้งแต่หนึ่งหมื่นบาทถึงหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 91/1 ผู้ใดเสพยาเสพติดให้โทษในประเภท 1 อันเป็นการฝ่าฝืนมาตรา 57 หรือยาเสพติดให้โทษในประเภท 2 อันเป็นการฝ่าฝืนมาตรา 58 ในปริมาณที่ไม่เกินประกาศไว้ในกฎกระทรวงต้องเข้าสู่กระบวนการบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์

มาตรา 92 ผู้ใดเสพยาเสพติดให้โทษในประเภท 5 อันเป็นการฝ่าฝืนมาตรา 58 วรรคสอง ในปริมาณที่เกินกว่าประกาศไว้ในกฎกระทรวงต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 92/1 ผู้ใดเสพยาเสพติดให้โทษในประเภท 5 อันเป็นการฝ่าฝืนมาตรา 58 วรรคสองในปริมาณที่ไม่เกินประกาศไว้ในกฎกระทรวงต้องเข้าสู่กระบวนการบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์

2. ควรจัดให้มีคณะกรรมการชุมชนเพื่อแก้ปัญหายาเสพติดคณะหนึ่งเรียกว่า “คณะกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด” ซึ่งเป็นชุดวางนโยบายป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดระดับชุมชน ประกอบด้วยรองนายกรัฐมนตรีซึ่งนายกรัฐมนตรีมอบหมายเป็นประธานกรรมการ ปลัดกระทรวงกลาโหม ปลัดกระทรวงมหาดไทย ปลัดกระทรวงสาธารณสุข ปลัดกระทรวงยุติธรรม ปลัดกระทรวงแรงงาน ปลัดกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ เลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ปลัดกรุงเทพมหานคร เป็นกรรมการโดยตำแหน่งโดยมีอำนาจหน้าที่ที่สำคัญในการวาง

นโยบายการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในระดับชุมชน โดยเน้นนโยบายการป้องกันไม่ให้คนในชุมชนเกี่ยวข้องกับยาเสพติดและเน้นการบำบัดรักษาผู้เสพยาเสพติดในชุมชน จัดให้มีคณะกรรมการอีกคณะหนึ่งเรียกว่า “คณะกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดชุมชน” ประกอบด้วย นายกองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เจ้าหน้าที่สาธารณสุขของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ตัวแทนครู อาสาสมัคร สาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ตัวแทนครอบครัวของผู้เสพ ตัวแทนตำรวจ ตัวแทนชาวบ้าน สำหรับกรุงเทพมหานครและเทศบาล มอบหมายให้ผู้อำนวยการเขตหรือนายกเทศมนตรีพิจารณาแต่งตั้งจากผู้นำองค์กรชุมชน หรืออาสาสมัครในเขตอย่างครอบคลุมและตัวแทนของครอบครัวผู้เสพ โดยให้มีคณะกรรมการชุดดังกล่าวนี้ทุกตำบล ทุกเขตของกรุงเทพมหานครและทุกเทศบาล และควรแก้พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 ให้เป็นไปตามข้อความดังต่อไปนี้

มาตรา 94 ให้ยกเลิกความในมาตรา 94 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่งเรียกว่า “คณะกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด” ประกอบด้วย รองนายกรัฐมนตรีซึ่งนายกรัฐมนตรีมอบหมายเป็นประธานกรรมการ ปลัดกระทรวงกลาโหม ปลัดกระทรวงมหาดไทย ปลัดกระทรวงสาธารณสุข ปลัดกระทรวงยุติธรรม ปลัดกระทรวงแรงงาน ปลัดกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ เลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด และปลัดกรุงเทพมหานคร เป็นกรรมการโดยตำแหน่ง โดยให้คณะกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดมีหน้าที่และอำนาจดังต่อไปนี้

(1) กำหนดนโยบายและมาตรการเกี่ยวกับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด

(2) กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการคัดกรอง การบำบัดรักษาการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด การประเมินผลการบำบัดรักษาการฟื้นฟู การติดตามการช่วยเหลือด้านสวัสดิการผู้เสพยาเสพติดในชุมชนนั้นๆ

(3) กำหนดสถานบำบัดรักษาผู้เสพยาเสพติดตามที่กระทรวงสาธารณสุขเสนอ

(4) กำกับ ติดตาม ดูแล ให้คำปรึกษาและแนะนำและให้ความช่วยเหลือคณะกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดชุมชนและสถานบำบัด

(5) แต่งตั้งคณะกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดชุมชนหรือคณะอนุกรรมการอื่นเพื่อปฏิบัติการอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่มอบหมาย

มาตรา 94 /1 ให้กระทรวงมหาดไทยและกรุงเทพมหานคร จัดให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่งเรียกว่า “คณะกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดชุมชน” คณะหนึ่ง ประกอบไปด้วย นายกองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เจ้าหน้าที่สาธารณสุขของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ตัวแทนครู อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ตัวแทนครอบครัวของผู้เสพ ตัวแทนชาวบ้าน สำหรับกรุงเทพมหานครและเทศบาล มอบหมายให้ผู้อำนวยการเขตหรือนายกเทศมนตรีพิจารณาแต่งตั้งจากผู้นำองค์กรชุมชน หรืออาสาสมัครในเขตอย่างครอบคลุมและตัวแทนของครอบครัวผู้เสพ โดยให้มีทุกตำบล ทุกเขตของกรุงเทพมหานครและทุกเทศบาล

ให้คณะกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดชุมชนมีหน้าที่และอำนาจ ดังต่อไปนี้

(1) ให้คำแนะนำ ปรึกษา และช่วยเหลือผู้ติดยาเสพติดหรือผู้ผ่านการบำบัดรักษา

(2) คัดกรองและประเมินความรุนแรงของการติดยาเสพติด

(3) รักษาผู้เสพยาเสพติดที่ไม่มีลักษณะการติดยา

(4) พิจารณาส่งต่อผู้เสพยาเสพติดที่มีลักษณะการติดยาเข้ารับการบำบัดรักษาไปยังสถานบำบัดรักษายา

เสพติดที่คณะกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดกำหนด

(5) สร้างกระบวนการฟื้นฟูภายหลังจากการดำเนินการรักษาและบำบัดตามข้อ (2) และ (3) แล้ว

(6) สร้างกระบวนการติดตามผู้อยู่ระหว่างรักษาและภายหลังการรักษาบำบัดเพื่อมิให้ผู้เสพกลับเข้าสู่วงจรยาเสพติดอีก

(7) แสวงหาความร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐและเอกชน และประสานช่องทางการประกอบอาชีพให้กับผู้เสพระหว่างการบำบัดรักษาและภายหลังการบำบัดรักษา

(8) จัดทำกิจกรรมและโครงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดแก่คนในชุมชนทั้งในด้านการป้องกันและการดูแลเยาวชนที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด

(9) เฝ้าระวังสถานการณ์ยาเสพติดของชุมชน

มาตรา 94/2 ผู้ใดยกเหตุว่าตนเองได้เสพยาเสพติดตามมาตรา 91 มาตรา 91/1 มาตรา92 หรือมาตรา 92/1 หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษเพื่อเสพตามมาตรา 76 มาตรา 76/1 มาตรา 69 มาตรา 69/1 มาตรา 76 หรือมาตรา 76/1 และได้สมัครใจเข้ารับการช่วยเหลือและเข้ากระบวนการบำบัดรักษาจากคณะกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดชุมชน อีกทั้งได้ปฏิบัติครบถ้วนตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่คณะกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดกำหนด และได้รับหนังสือรับรองว่าเป็นผู้ผ่านการบำบัดรักษาครบถ้วนตามหลักเกณฑ์และได้ผลเป็นที่น่าพอใจจากผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล หรือผู้อำนวยการเขตหรือนายกเทศมนตรี หรือผู้มีอำนาจแล้วแต่กรณี ให้ผู้นั้นพ้นจากความผิดในมาตราดังกล่าวและไม่มีการบันทึกประวัติอาชญากรรม

มาตรา 94/3 หากเจ้าหน้าที่พนักงาน ป.ป.ส. หรือเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจตรวจพบผู้ที่มีพฤติการณ์หรืออันควรสงสัยว่ามีพฤติการณ์ว่ากระทำความผิดตามมาตรา 91 มาตรา 91/1 มาตรา 92 หรือมาตรา 92/1 หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษเพื่อเสพตามมาตรา 76 มาตรา 76/1 มาตรา 69 มาตรา 69/1 มาตรา 76 หรือมาตรา 76/1 ถ้าไม่ปรากฏว่าผู้นั้นเป็นผู้ต้องหาหรืออยู่ในระหว่างถูกดำเนินคดีในความผิดอื่นซึ่งเป็นความผิดที่มีโทษจำคุกหรืออยู่ระหว่างรับโทษจำคุกตามคำพิพากษาของศาล ไม่มีพฤติกรรมที่อาจก่อให้เกิดอันตรายแก่ผู้อื่นหรือสังคม และสมัครใจเข้ารับการช่วยเหลือและเข้ากระบวนการบำบัดรักษาให้เจ้าหน้าที่พนักงาน ป.ป.ส. หรือเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจส่งตัวผู้นั้นไปยังคณะกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดชุมชน

เมื่อผู้สมัครใจเข้ารับการบำบัดรักษาตามวรรคหนึ่งสมัครใจเข้ารับการช่วยเหลือและเข้ากระบวนการบำบัดรักษาตามวรรคหนึ่งและปฏิบัติตามครบถ้วนตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดกำหนด และได้รับหนังสือรับรองว่าเป็นผู้ผ่านการบำบัดรักษาครบถ้วนตามหลักเกณฑ์และได้ผลเป็นที่น่าพอใจจากผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล หรือผู้อำนวยการเขตหรือนายกเทศมนตรีแล้วแต่กรณี ให้ผู้นั้นพ้นจากความผิดในมาตราดังกล่าวและไม่มีการบันทึกประวัติอาชญากรรม

มาตรา 94/4 หากผู้เข้ารับการช่วยเหลือและเข้ากระบวนการบำบัดรักษาตามมาตรา 94/2 หรือมาตรา 94/3 หลบหนีหรือไม่ให้ความร่วมมือการช่วยเหลือและบำบัดรักษาจนครบถ้วนตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่คณะกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดชุมชนกำหนดให้คณะกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดชุมชนส่งข้อมูลให้กับเจ้าหน้าที่พนักงาน ป.ป.ส. หรือเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเพื่อดำเนินการตามมาตราที่กระทำผิดนั้นๆ ต่อไป

References

American Psychiatric Association. (2013). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders-DSM 5.* Author.

Chokprajakchat, S., Kuanliang, A., Iyavarakul, T., & Kusonsilwut, S. (2017). Analysis of the decriminalization in the development of Thai policy on drug. *Parichart Journal, 30*(2), 295-320 [In Thai]

Extraordinary Committee for the Study of Narcotic Drugs. (2012). *Report on the study of drug Problems.* Committees of the National Legislative Assembly [In Thai]

Jantravaro, K., Worapat, T., Lipiphan, J., & Chettaphuk, S. (2015). *Legal measures for developing alternatives for drug offenders to support the implementation of the requirements of Bangkok.* Ministry of Justice. 223 [In Thai]

Likasitwatanakul, S., & Srisanit, P. (2015). *Study for development Punishment guidelines: Principle of Proportional Punishment: Case Study of drug offenses.* Ministry of Justice [In Thai]

Office of the Narcotics Control Board. (2017). *Report on the results of the prevention and resolution of drug problems 2017.* Ministry of Justice. [In Thai]

Prutipinyo, C. (2016). *Review and synthesis of comparative drug law: Laws and drug control guideline.* Thai Health Promotion Foundation. [In Thai]

DOI: 10.14456/phdssj.2021.33

Received:	May	1, 2019
Revised:	August	26, 2021
Accepted:	August	28, 2021

มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้ซื้อบ้านจัดสรร

วัชชีรา ตปนิยนันท์[1] กัลยา ตัณศิริ[2]
สุชาติ ธรรมาพิทักษ์กุล[3] ภูมิ โชคเหมาะ[4]

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาในการคุ้มครองผู้ซื้อบ้านจัดสรร (2) แนวคิดและทฤษฎีในการคุ้มครองผู้ซื้อบ้านจัดสรร (3) มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้ซื้อบ้านจัดสรรตามกฎหมายไทยและต่างประเทศ (4) วิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับการซื้อบ้านจัดสรรกรณีหลักเกณฑ์การขออนุญาตจัดสรรที่ดิน การคุ้มครองทางด้านสัญญา และการให้รัฐเข้าคุ้มครองผู้ซื้อบ้านจัดสรร และ (5) เสนอแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายในประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพและเป็นธรรมในการซื้อบ้านจัดสรร โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล 3 วิธีการ ได้แก่ การวิจัยเอกสาร การตอบแบบสอบถาม จำนวน 400 คน และการสัมภาษณ์เจาะลึก จำนวน 16 คน และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาและแปลความหมายจากการเปรียบเทียบ

ผลการวิจัย พบว่า มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้ซื้อบ้านจัดสรรตามพระราชบัญญัติการจัดสรรที่ดิน พ.ศ. 2543 มีช่องว่างทางกฎหมายที่ทำให้ผู้ประกอบธุรกิจหลีกเลี่ยงการขออนุญาตจัดสรรที่ดิน ที่ต้องแก้ไขให้การจำหน่ายที่ดินที่ได้แบ่งเป็นแปลงย่อยไม่ว่าจะกี่แปลง ไม่ว่าจะเป็นการแบ่งจากที่ดินแปลงเดียวหรือแบ่งจากที่ดินหลายแปลงที่มีพื้นที่ติดต่อกันโดยได้รับทรัพย์สินหรือประโยชน์เป็นค่าตอบแทน ไม่ว่าจะกี่ปีก็ตามต้องขออนุญาตจัดสรรที่ดิน นอกจากนี้ ยังพบว่ามาตรการตรวจสอบการบังคับใช้สัญญาจะซื้อจะขายที่ดินจัดสรรไม่มีมาตรฐาน และการโฆษณาภายหลังจัดสรรที่ไม่มีการคุ้มครองตามกฎหมายนี้ ดังนั้น จึงต้องมีการแก้ไขกฎหมายกำหนดสัญญาให้เป็นมาตรฐานเดียวกันและต้องผ่านการตรวจสอบจากคณะกรรมการ รวมทั้งในสัญญาจะต้องมีการระบุระยะเวลาในการรับประกันความชำรุดบกพร่องให้ชัดเจน

คำสำคัญ: พระราชบัญญัติการจัดสรรที่ดิน พ.ศ. 2543; การจัดสรรที่ดิน; การคุ้มครองผู้ซื้อบ้านจัดสรร; ผู้ดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญา

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:

วัชชีรา ตปนิยนันท์, กัลยา ตัณศิริ, สุชาติ ธรรมาพิทักษ์กุล และภูมิ โชคเหมาะ. (2564). มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้ซื้อบ้านจัดสรร. *วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, 11*(2), 442-456.

[1] หลักสูตรนิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต โครงการปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2086 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240, ประเทศไทย
อีเมล์: yingwatcheera@hotmail.com
[2] คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
[3] บริษัท สมนึกสุธี แอนด์ แอสโซซิเอทส์ จำกัด
[4] คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

Legal Measures for Protecting Housing Estate Purchasers

Watcheera Tapaniyanan[1] Kalaya Tansiri[2]
Suchart Thammapitagkul[3] Poom Chokmoh[4]

Abstract

This research article aims to study to (1) the background and importance of problems in protecting housing estate purchasers, (2) concepts and theories on protecting housing estate purchasers, (3) legal Measures for protecting housing estate purchasers under the law of Thailand and foreign countries, (4) analyze problems of the purchase of housing estates in respect of land allocation permission criteria, and (5) propose directions to improve the laws of Thailand to be efficient and fair for housing purchases. The researchers used the qualitative research methodology by using 3 methods of data collection, namely documentary research, questionnaire distributed to 400 people and in-depth interviews of 16 people. Data were analyzed using content analysis techniques and comparison interpretation.

The results of the research revealed that the legal measures to protect purchasers of housing estates under the Land Development Act, B.E. 2543 have some gaps which business owners may avoid the application of land allocation. The law must be amended for the sale of the land that has been divided into sub-plots, no matter how many plots, dividing from a single plot or several plots of land from the same connecting area for remuneration, no matter how many years of business, the business owner must apply for permission to allocate the land. In addition, it was found that there is no standard in the measures to review the effectiveness of the contract to buy and sell the allocated land. The post-allocation sell advertisement is not protected by this law. Therefore, the law must be revised to impose standard contract form and must be reviewed by the committee. The contract must clearly specify the defect warranty period.

Keywords: Land Development Act, B.E. 2543; Land Allocation; Escrow Agent; Protecting Housing Estate Purchasers;

Type of Article: Research Article

Cite this article as:

Tapaniyanan, W., Tansiri, K., Thammapitagkul, S., & Chokmoh, P. (2021). Legal measures for protecting housing estate purchasers. *Ph.D. in Social Sciences Journal, 11*(2), 442-456.

[1] Doctor of Laws Program, Doctor of Philosophy Program in Social Sciences, Ramkhamhaeng University
2086 Ramkhamhaeng Road, Huamak, Bangkapi, Bangkok, 10240, Thailand.
Email: yingwatcheera@hotmail.com
[2] Faculty of Law Ramkhamhaeng University.
[3] SomnukSutee & Associates Company Limited
[4] Faculty of Law, Dhurakij Pundit University.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

บ้านเป็นปัจจัยสี่ที่มีความสำคัญต่อครอบครัว ซึ่งจากการเติบโตของธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ที่รัฐได้มีส่วนกระตุ้นภาคเศรษฐกิจ อาทิ มีการทำโครงการรถไฟฟ้าในกรุงเทพมหานคร มีนโยบายการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง ซึ่งมองว่าเป็นแนวทางที่ดีที่ทำให้คนที่มีที่ดินรกร้างและไม่ได้ทำประโยชน์ปล่อยที่ดินออกมา ทำให้ราคาที่ดินแถบชานเมืองและต่างจังหวัดมีราคาที่สมดุลมากขึ้น และมีการพัฒนาที่ดินเป็นที่อยู่อาศัย ซึ่งจะทำให้เศรษฐกิจในประเทศดีขึ้น เนื่องจากธุรกิจอสังหาริมทรัพย์นั้นมีความสัมพันธ์ต่อการจ้างแรงงานและธุรกิจต่างๆ เช่น วัสดุก่อสร้างและอุปกรณ์ต่างๆ ดังนั้นหากธุรกิจอสังหาริมทรัพย์มีการเติบโตขึ้นก็จะส่งผลให้เศรษฐกิจของประเทศดีขึ้น ซึ่งปัจจุบันผู้ประกอบธุรกิจหลายรายเข้ามาลงทุนธุรกิจบ้านจัดสรรเพิ่มมากขึ้น ทำให้เกิดการแข่งขันทางการตลาด เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้ซื้อบ้านจัดสรร ซึ่งปัจจุบันแม้จะมีพระราชบัญญัติการจัดสรรที่ดิน พ.ศ. 2543 (Land Development Act, B.E. 2543) แต่ปัญหาการร้องเรียนกับสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค (สคบ.) ในด้านธุรกิจบ้านจัดสรรมีการร้องเรียนมากติดอันดับ 1 ใน 10 ของปัญหาต่างๆ ปัญหาการคุ้มครองผู้บริโภคเกี่ยวกับบ้านจัดสรรนั้น แม้จะมีการกำหนดสิทธิการได้รับความคุ้มครองของผู้บริโภคในสิทธิที่ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการ สิทธิที่จะมีอิสระในการเลือกหาสินค้าหรือบริการ สิทธิที่ได้รับความปลอดภัยจากการใช้สินค้าหรือบริการ สิทธิที่จะได้รับความเป็นธรรมในการทำสัญญา และสิทธิที่ได้รับการพิจารณาและชดเชยความเสียหาย (Nawatrakulpisut, 2017) มีปัญหาโดยจำแนกปัญหาบ้านจัดสรร ดังนี้

1. ปัญหาหลักเกณฑ์การขออนุญาตจัดสรรที่ดิน พระราชบัญญัติการจัดสรรที่ดิน พ.ศ. 2543 มาตรา 4 ได้กำหนดให้การจำหน่ายที่ดินโดยแบ่งแปลงย่อยรวมกันตั้งแต่สิบแปลงขึ้นไป ไม่ว่าจะเป็นการแบ่งเป็นแปลงเดียวหรือแบ่งจากที่ดินหลายแปลงที่มีพื้นที่ติดต่อกัน โดยได้รับทรัพย์สินหรือประโยชน์เป็นค่าตอบแทนและในกรณีที่แบ่งที่ดินเป็นแปลงย่อยไม่ถึงสิบแปลง แต่มาแบ่งที่ดินเพิ่มเติมภายในสามปี เมื่อรวมกันแล้วมีที่ดินตั้งแต่สิบแปลงขึ้นไป การกำหนดหลักเกณฑ์ดังกล่าวทำให้ผู้ประกอบธุรกิจทำการแบ่งแยกที่ดินออกไปไม่ถึงสิบแปลงแล้วจำหน่าย เมื่อระยะเวลาพ้นสามปีก็จะทำการแบ่งแยกที่ดินแปลงติดกันเพื่อจำหน่ายไปเรื่อยๆ จนเป็นหลายแปลงติดกัน โดยที่ผู้ประกอบธุรกิจไม่จำต้องขออนุญาตจัดสรรเพื่อไม่ต้องรับผิดชอบในด้านจัดทำสาธารณูปโภคในโครงการ

2. ปัญหาการคุ้มครองผู้ซื้อบ้านจัดสรรด้านโฆษณา เมื่อผู้ซื้อบ้านจัดสรรได้เห็นโฆษณาและได้เข้าไปดูโครงการได้มีการอธิบายรายละเอียดจากผู้ขาย แต่เมื่อทำสัญญาแล้วกลับไม่เป็นไปตามที่ได้โฆษณาและให้รายละเอียด ปัญหาการก่อสร้างไม่เป็นไปตามแบบที่ตกลงและไม่เป็นไปตามคำที่ได้มีการประกาศโฆษณา เช่น ตามพระราชบัญญัติการจัดสรรที่ดิน พ.ศ. 2543 มาตรา 29 ระบุให้การโฆษณาโครงการจัดสรรที่ดินนั้น ข้อความที่โฆษณาจะต้องตรงกับหลักฐานและรายละเอียดที่กำหนดในคำขออนุญาต ซึ่งการที่ระบุไว้นี้เป็นการโฆษณาก่อนที่จะเริ่มขาย ดังนั้น การโฆษณาภายหลังจัดสรรจะไม่อยู่ในความคุ้มครองตามพระราชบัญญัตินี้

3. ปัญหาการคุ้มครองผู้ซื้อบ้านจัดสรรด้านสัญญา การที่ผู้ประกอบธุรกิจบ้านจัดสรรไม่ใช้สัญญาสำเร็จรูปบทบังคับของการใช้สัญญา ความไม่เป็นธรรมของสัญญาและโทษของการไม่ใช้สัญญา ซึ่งพระราชบัญญัติการจัดสรรที่ดิน พ.ศ. 2543 มาตรา 23 กำหนดให้ผู้ประกอบธุรกิจบ้านจัดสรรต้องนำแบบมาตรฐานของสัญญาจะซื้อจะขายที่ดินจัดสรรมาใช้ในการประกอบกิจการ โดยกำหนดเงื่อนไขให้ผู้จัดสรรที่ดินจะต้องยื่นแบบมาตรฐานของสัญญาจะซื้อจะขายที่ดินจัดสรรประกอบเข้าไปในแฟ้มจัดสรรที่ผู้จัดสรรได้ยื่นขอ

อนุญาตจัดสรรเท่านั้น เพื่อให้คณะกรรมการจัดสรรที่ดินได้ตรวจสอบสัญญาที่จะใช้ในการซื้อขายที่ดินจัดสรรกับผู้บริโภคว่าเป็นแบบมาตรฐานของสัญญาจะซื้อจะขายที่ดินจัดสรรตรงตามที่คณะกรรมการจัดสรรที่ดินประกาศกำหนดไว้หรือไม่ ในทางปฏิบัติผู้จัดสรรที่ดินทุกรายก็จะแนบแบบมาตรฐานของสัญญาที่ดินจัดสรรดังกล่าวในการยื่นขออนุญาตจัดสรรที่ดินเพื่อให้ได้รับอนุญาตให้จัดสรรที่ดิน นอกจากนี้ ยังมีปัญหาในเรื่องของการวางเงินจองและเงินมัดจำเพื่อซื้อบ้านจัดสรร โดยเฉพาะปัญหาที่เกิดขึ้นจากการที่ผู้ซื้อบ้านจัดสรรได้ยื่นกู้เงินกับสถาบันการเงินแล้วโดยสุจริตและตั้งใจจะซื้อบ้าน โดยมิใช่ความผิดของผู้ซื้อบ้านจัดสรร ทำให้เกิดปัญหาเรื่องของการขอคืนเงินจองเงินทำสัญญาดังกล่าว

4. ปัญหาการคุ้มครองผู้ซื้อบ้านจัดสรรด้านโฆษณาด้านความรับผิดในความชำรุดบกพร่อง ส่วนมากจะพบภายหลังเข้าอยู่อาศัยแล้ว เช่น ท่อน้ำ แตกรั่ว ตัน ไฟฟ้ารัดวงจร หลังคารั่ว ผนังร้าว โครงสร้างบ้านมีปัญหา เป็นต้น ปัญหาเหล่านี้ผู้ซื้อบ้านจัดสรรไม่สามารถทราบล่วงหน้าได้ จึงเป็นปัญหาที่ผู้จัดสรรไม่ได้รับความคุ้มครอง เนื่องจากเมื่อพบความชำรุดบกพร่องแล้วในการเรียกร้องตามสัญญา สัญญาก็มิได้ระบุถึงความรับผิดในความชำรุดบกพร่องไว้ ทำให้เกิดปัญหาว่า ผู้ประกอบธุรกิจต้องรับผิดชอบปัญหาที่เกิดขึ้นภายหลังการซื้อขายหรือไม่

5. ปัญหาการให้รัฐเข้าคุ้มครองผู้ซื้อบ้านจัดสรร เนื่องจากมีผู้บริโภคจำนวนมากร้องเรียนต่อสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคว่าไม่ได้รับความเป็นธรรมในการทำสัญญากับผู้ประกอบธุรกิจ เนื่องจากผู้ประกอบธุรกิจมีอำนาจในการต่อรองสูงกว่าผู้ซื้อบ้านจัดสรรและมีความชำนาญในธุรกิจมากกว่า ดังนั้นเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นการฟ้องร้องตามสัญญาจึงทำให้ผู้ซื้อบ้านจัดสรรไม่ได้รับความเป็นธรรม

ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นศึกษามาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้ซื้อบ้านจัดสรร โดยศึกษาเทียบเคียงกฎหมายต่างประเทศ เช่น กฎหมายการดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญา (escrow agent) ของสหรัฐอเมริกา กฎหมายของเครือรัฐออสเตรเลีย สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และสาธารณรัฐฝรั่งเศส มาปรับใช้กับกฎหมายไทย เพื่อกำหนดแนวทางแก้ไข ปรับปรุง และพัฒนา ในการคุ้มครองผู้ซื้อบ้านจัดสรร ให้มีความชัดเจนและเหมาะสม งานวิจัยนี้จะมีประโยชน์ต่อสังคมไทยในการคุ้มครองผู้ซื้อบ้านจัดสรร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาในการคุ้มครองผู้ซื้อบ้านจัดสรร
2. เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีในการคุ้มครองผู้ซื้อบ้านจัดสรร
3. เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้ซื้อบ้านจัดสรรตามกฎหมายไทยและต่างประเทศ
4. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับการซื้อบ้านจัดสรรกรณีหลักเกณฑ์การขออนุญาตจัดสรรที่ดิน การคุ้มครองทางด้านสัญญาและการให้รัฐเข้าคุ้มครองผู้ซื้อบ้านจัดสรร
5. เพื่อเสนอแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายในประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพและเป็นธรรมในการซื้อบ้านจัดสรร

ขอบเขตของการวิจัย

1. ด้านเนื้อหา ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาและวิเคราะห์ความเป็นมา แนวคิดทฤษฎี โดยวิจัยทางเอกสาร ศึกษากรณีการคุ้มครองผู้ซื้อบ้านจัดสรรเพื่อหามาตรการทางกฎหมายของไทยให้มีความเหมาะสม ชัดเจน เป็นธรรม และมีสภาพบังคับได้อย่างแท้จริง เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของไทย

2. ด้านประชากรและตัวอย่าง

2.1 ประชากรในการตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ผู้ซื้อบ้านจัดสรรทั่วประเทศ โดยผู้วิจัยเลือกตัวอย่างจาก 14 จังหวัด จำนวน 400 คน เนื่องจากไม่ทราบจำนวนประชากร

2.2 ประชากรในการสัมภาษณ์เจาะลึก ได้แก่ (1) เจ้าหน้าที่ผู้รวบรวมปัญหาของผู้บริโภคซื้อบ้านจัดสรรที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาการซื้อบ้านจัดสรร (2) ผู้ประกอบธุรกิจบ้านจัดสรร (3) ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายประจำสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค นักวิชาการและนักกฎหมาย และ (4) ผู้เชี่ยวชาญจากคณะกรรมการจัดสรรที่ดินของสำนักส่งเสริมธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ โดยผู้วิจัยเลือกตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงจากทั้ง 4 กลุ่ม รวมจำนวนทั้งสิน 16 คน

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้เข้าใจปัญหาในการคุ้มครองผู้ซื้อบ้านจัดสรร

2. ทำให้ทราบถึงแนวคิดและทฤษฎีในการคุ้มครองผู้ซื้อบ้านจัดสรร

3. ทำให้เข้าใจถึงมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้ซื้อบ้านจัดสรรตามกฎหมายไทย และต่างประเทศ

4. ทำให้ทราบถึงปัญหาเกี่ยวกับการซื้อบ้านจัดสรรกรณีหลักเกณฑ์การขออนุญาตจัดสรรที่ดิน การคุ้มครองทางด้านสัญญาและการให้รัฐเข้าคุ้มครองผู้ซื้อบ้านจัดสรร

5. ทำให้สามารถหาแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายในประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพและเป็นธรรมในการซื้อบ้านจัดสรร

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดการจัดสรรที่ดินจะต้องมีการขออนุญาตในระยะแรกเริ่มของการจัดสรรที่ดินนั้นมีการนำที่ดินแปลงใหญ่หนึ่งแปลงมาแบ่งโฉนดเพื่อขายที่ดินเป็นแปลงเล็กและให้ผู้บริโภคผ่อนราคาที่ดินกับผู้ประกอบธุรกิจ เมื่อธุรกิจการค้าที่ดินมีการขยายตัวขึ้น ทำให้เกิดปัญหาจากกลุ่มนายทุนที่กว้านซื้อที่ดิน และปัญหาการจัดสรรที่ดินเปล่าก็เริ่มก่อตัวมากขึ้นเป็นลำดับ เช่น การผ่อนชำระราคา การก่อสร้างและการดูแลรักษาสาธารณูปโภค ปัญหาของผู้จัดสรร แต่ละโครงการได้ดำเนินการจัดสรรที่ดินโดยไม่มีกฎหมายมาควบคุมโดยตรง ทำให้ผู้บริโภคได้รับความเดือดร้อนจากปัญหาดังกล่าว ทำให้ภาครัฐต้องเข้ามาดูแลและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นทำให้ภาครัฐตระหนักถึงปัญหาของการจัดสรรที่ดินดังกล่าว จึงได้มีการออกพระราชบัญญัติควบคุมการได้มาซึ่งที่ดินโดยห้างหุ้นส่วนและบริษัทจำกัดเพื่อค้ากำไร พ.ศ. 2485 (Puksri, 2000) และได้มีพัฒนาการจนมาถึงปี พ.ศ. 2515 คณะปฏิวัติได้ออกประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 286 ประกาศ ณ วันที่ 24 พฤศจิกายน พ.ศ. 2515 ขึ้นมาใช้ในการควบคุมการจัดสรรที่ดินและถือเป็นกฎหมายฉบับแรกของประเทศไทย ที่กำหนดให้การจำหน่ายที่ดินติดต่อกันเป็นแปลงย่อยมีจำนวนตั้งแต่สิบแปลงขึ้นไปไม่ว่าด้วยวิธีใด โดยได้รับทรัพย์สินหรือประโยชน์ไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อมเป็นค่าตอบแทนและมีการให้คำมั่นว่าจะจัดให้มีสาธารณูปโภคหรือบริการสาธารณะโดยผู้จัดสรรต้องขออนุญาตและได้รับใบอนุญาตให้ทำการจัดสรรที่ดินก่อน อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการบังคับใช้กฎหมายแล้วก็ยังคงมีการการหลีกเลี่ยงข้อกฎหมายดังกล่าว ทางกรมที่ดินซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงจึงได้พยายามที่จะแก้ไขกฎหมายให้ครอบคลุมในทุกกรณีเพื่อคุ้มครองผู้บริโภคโดยการตราพระราชบัญญัติการจัดสรรที่ดิน พ.ศ. 2543 ขึ้นใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 22 กรกฎาคม พ.ศ. 2543 (Artraksa, 2004)

และใช้บังคับจนถึงปัจจุบัน โดยได้กำหนดให้การจัดสรรที่ดินด้วยการจำหน่ายที่ดินที่ได้แบ่งเป็นแปลงย่อยรวมกันตั้งแต่สิบแปลงขึ้นไป ไม่ว่าจะเป็นการแบ่งจากที่ดินแปลงเดียวหรือแบ่งจากที่ดินหลายแปลงที่มีพื้นที่ติดต่อกันโดยได้รับทรัพย์สินหรือประโยชน์เป็นค่าตอบแทน และให้หมายความรวมถึงการดำเนินการดังกล่าวที่ได้มีการแบ่งที่ดินเป็นแปลงย่อยไว้ไม่ถึงสิบแปลงและต่อมาได้แบ่งที่ดินแปลงเดิมเพิ่มเติมภายในสามปีเมื่อรวมกันแล้วมีจำนวนตั้งแต่สิบแปลงขึ้นไปด้วยอยู่ในอำนาจการควบคุมของคณะกรรมการจัดสรรที่ดินกลาง (Department of Lands, 2021) อันเป็นที่มาของแนวคิดการจัดสรรที่ดินจะต้องมีการขออนุญาตนั่นเอง

แนวคิดการคุ้มครองผู้ซื้อบ้านจัดสรร ผู้ซื้อบ้านจัดสรรส่วนใหญ่มักจะถูกเอารัดเอาเปรียบจากผู้ขาย โดยเฉพาะในเรื่องของการโฆษณา สัญญา และความเสียหายที่เกิดจากความชำรุดบกพร่องที่เกิดขึ้นจากการซื้อบ้านจัดสรร ดังนั้น จึงทำให้เกิดแนวคิดในการคุ้มครองผู้ซื้อบ้านจัดสรรด้านโฆษณาขึ้น ก็เพื่อต้องการป้องกันไม่ให้ผู้จัดสรรทำการโฆษณาโครงการจัดสรรที่ดินในลักษณะเป็นการโอ้อวดทำให้ผู้ซื้อหลงเชื่อในคำโฆษณาและเข้าซื้อบ้านจัดสรรโดยเมื่อเข้าซื้อบ้านจัดสรรแล้ว และยังได้รับการคุ้มครองด้านสัญญาที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมในการทำสัญญากับผู้ประกอบธุรกิจจัดสรรจากกรณีการซื้อที่ดินพร้อมสิ่งปลูกสร้าง ผู้ประกอบธุรกิจส่วนใหญ่ได้จัดทำสัญญาสำเร็จรูป โดยมีการกำหนดข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมต่อผู้บริโภค ทำให้ผู้บริโภคถูกเอารัดเอาเปรียบ ซึ่งในการขออนุญาตจัดสรรได้ระบุให้แนบสัญญามาตรฐานไว้ในการขออนุญาต แต่ผู้ประกอบธุรกิจไม่นำแบบสัญญาดังกล่าวมาใช้ ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคก็ไม่อาจบังคับได้ เพราะเป็นเสรีภาพของบุคคลตามหลักแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมสัญญา ซึ่งยึดถือหลักแห่งความศักดิ์สิทธิ์ในการแสดงเจตนาและหลักแห่งเสรีภาพในการทำสัญญาโดยเคร่งครัด ในอดีตหลักการดังกล่าวได้รับการยอมรับว่าถูกต้องเป็นธรรม แต่ก็ต้องอยู่ภายใต้หลักแห่งความเสมอภาคและเท่าเทียมกันของบุคคล (Office of the Consumer Protection Board, 2005) ดังนั้น ในเรื่องการทำสัญญาจึงมีหลักทฤษฎีว่าด้วยหลักศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนา ทฤษฎีว่าด้วยหลักเสรีภาพในการทำสัญญา และทฤษฎีทางสังคมในการทำสัญญา ซึ่งมีความจำเป็นต้องพิจารณาถึงทฤษฎีดังกล่าวในฐานะที่เป็นหลักกฎหมายทั่วไปที่สำคัญและมีอิทธิพลต่อการทำสัญญา (Sotthiphan, 2015) และยังได้รับความคุ้มครองด้านความชำรุดบกพร่องโดยการให้สิทธิแก่ผู้ซื้อที่จะเรียกร้องให้ผู้ขายหรือเจ้าของโครงการแก้ไขในความชำรุดบกพร่อง หรือมีสิทธิยึดหน่วงของราคาทั้งหมดหรือแต่บางส่วน จนกว่าจะมีการแก้ไขปัญหาที่ชำรุดบกพร่องให้เรียบร้อย หรือผู้ซื้อมีสิทธิที่จะยกเลิกสัญญาและเรียกค่าเสียหายได้ (Kongkongtham, 2017)

แนวคิดการให้รัฐเข้าคุ้มครองผู้ซื้อบ้านจัดสรร มีการนำระบบ Escrow มาใช้ในสหรัฐอเมริกามาเป็นเวลานานนับศตวรรษ ซึ่งเป็นที่นิยมใช้ในดินแดนฝั่งตะวันตกของประเทศมากกว่าฝั่งตะวันออก โดยการใช้ระบบ Escrow นั้นเป็นเรื่องที่ขึ้นอยู่กับความประสงค์ของคู่สัญญา ทั้งนี้ การใช้ระบบ Escrow จะกระทำในรูปของการทำสัญญาเอสโครว์ และมีผลการบังคับใช้เป็นไปตามหลักกฎหมายทั่วไปว่าด้วยสัญญา Escrow นั้นมาจากภาษาฝรั่งเศส คือ คำว่า Escroue แปลว่าม้วนกระดาษหรือแผ่นหนังที่สมัยก่อนใช้แทนหนังสือเล่ม ในอดีตเจ้าของอสังหาริมทรัพย์จะทำการใช้เครื่องมือในรูปแบบของโฉนดในการโอนทรัพย์สินที่ดินไปให้บุคคลอื่น เมื่อมีการปฏิบัติตามเงื่อนไขต่างๆ เป็นที่เรียบร้อย เครื่องมือที่เรียกว่า Escroue นี้จะถูกมอบให้บุคคลที่สามพร้อมกับคำสั่งต่างๆ และจะมีผลกลายเป็นโฉนดเมื่อการปฏิบัติได้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของคู่สัญญา เช่น การชำระเงินตามที่ได้กำหนดไว้ ต่อมาจึง

เรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า Escrow หมายความว่า โฉนด หรือตราสาร (deed) ข้อผูกมัด หรือพันธบัตร (bond) หรือใบกู้ยืมเงินตรา (money) หรืออสังหาริมทรัพย์แปลงหนึ่งที่มอบไว้ให้บุคคลที่สามเป็นผู้รักษาไว้ และทำการมอบหมายให้กับผู้รับ (grantee) เมื่อได้รับการปฏิบัติเงื่อนไขในสัญญาเป็นที่เรียบร้อย ดังนั้น การใช้ Escrow นับว่าเป็นส่วนประกอบที่ถูกนำมาใช้ในการซื้อขายจนเป็นเรื่องปกติในตอนทำสัญญา ที่เพิ่มความสะดวกสบายในกระบวนการซื้อขายที่อยู่อาศัย (Cribbet, 1962)

ด้วยเหตุนี้ ระบบผู้ดูแลผลประโยชน์ให้คู่สัญญา (Escrow Agent) จึงมีคู่สัญญาที่เกี่ยวข้องในการคุ้มครองผลประโยชน์ของคู่สัญญา ได้แก่ (1) ผู้ซื้อ (2) ผู้ขาย (3) สถาบันการเงินของผู้ซื้อและผู้ขาย และ (4) คนกลาง (escrow agent) เมื่อผู้ซื้อและผู้ขายทำสัญญาซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ที่เป็นที่ดินพร้อมสิ่งปลูกสร้างโดยมีเงื่อนไขให้มีการชำระเงินดาวน์ค่าบ้าน เพื่อเป็นเงินส่วนหนึ่งก่อนถึงเวลาในการรับมอบสิ่งปลูกสร้างซึ่งเงินดาวน์ดังกล่าวสามารถผ่อนชำระเป็นงวดได้ ผู้ซื้อจะขอให้ผู้ขายจัดให้มีการจัดทำบันทึกข้อตกลงที่จะกำหนดให้มีการส่งมอบเงินดาวน์รายงวดไปอยู่ภายใต้การดูแลของบุคคลที่สามหรือต่อผู้ดูแลผลประโยชน์ให้คู่สัญญา ซึ่งไม่มีส่วนได้เสียในการทำสัญญาซื้อขายดังกล่าวได้ ทั้งนี้ เพื่อให้บุคคลที่สามดังกล่าวเก็บรักษาเงินดังกล่าวไว้จนกว่าคู่สัญญาอีกฝ่ายหรือผู้ขายจะได้ปฏิบัติตามข้อตกลงที่กำหนดไว้ และมีการส่งมอบที่ดินพร้อมสิ่งปลูกสร้างตามสัญญา การจัดทำบันทึกข้อตกลงดังกล่าวเป็นจุดเริ่มของระบบการคุ้มครองประโยชน์ของคู่สัญญา (escrow) ซึ่ง Escrow Agent เป็นตัวแทนของผู้ซื้อและผู้ขายในฐานะที่เป็นคนกลางในการดูแลรักษาเงินของผู้ซื้อ และเอกสารแสดงกรรมสิทธิ์ของผู้ขาย โดยในกรณีที่เป็นการซื้อขายสิ่งปลูกสร้างที่อยู่ในระหว่างการก่อสร้าง บุคคลที่สามจะดูแลให้มีการนำเงินงวดของผู้ซื้อไปชำระให้กับผู้ขายเพื่อแลกกับเอกสารแสดงขั้นและรายละเอียดความสำเร็จของการก่อสร้างโดยให้เป็นไปตามผลความสำเร็จของงานในระหว่างการก่อสร้าง และตรวจสอบข้อเท็จจริง เอกสารและสิ่งปลูกสร้างจากสถานที่จริง ในขณะที่หากเป็นการซื้อขายสิ่งปลูกสร้างที่สร้างเสร็จแล้วจะไม่อยู่ภายใต้ข้อกำหนดของผู้ดูแลผลประโยชน์ให้คู่สัญญา ส่วนการสิ้นสุดหน้าที่ของผู้ดูแลผลประโยชน์ให้คู่สัญญา คือ ผู้ดูแลผลประโยชน์จะดูแลให้มีการส่งมอบเงินดาวน์งวดสุดท้าย และเงินที่เหลือต้องชำระทั้งหมดของผู้ซื้อให้กับผู้ขาย และทำการโอนกรรมสิทธิ์จากผู้ขายไปยังผู้ซื้อหรือเป็นผู้สนับสนุนด้านการเงิน เพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนทรัพย์สินและกรรมสิทธิ์ระหว่างกัน เมื่อผู้ซื้อหรือผู้ให้การสนับสนุนด้านการเงินได้กรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์ เช่น เมื่อผู้ซื้อรับโอนโฉนดที่ดินแล้ว ให้ถือเป็นการสิ้นสุดหน้าที่ของผู้ดูแลผลประโยชน์

สำหรับประเทศไทยได้มีการนำ Escrow Law มาใช้ในช่วงการฟื้นฟูจากภาวะวิกฤตเศรษฐกิจช่วงประมาณปี พ.ศ. 2540 ซึ่งรัฐบาลโดยกระทรวงการคลังมีแนวความคิดที่จะวางระบบโดยการนำระบบการคุ้มครองประโยชน์ของคู่สัญญา (escrow) มาใช้เกี่ยวกับการซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ในประเทศไทย (Thiraveja, & Darongkamas, 2008) เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้แก่คู่สัญญาและสร้างความมั่นคงต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ จึงได้กำหนดให้มี “คนกลาง” หรือ “ผู้ดูแลผลประโยชน์” ที่มีความมั่นคงและน่าเชื่อถือทำหน้าที่ดูแลการชำระหนี้ของคู่สัญญาให้เป็นไปตามที่ตกลงกันไว้ ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นที่มาของพระราชบัญญัติการดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญา พ.ศ. 2551 นั่นเอง

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาปัญหากฎหมายของไทย พบว่า ไม่มีบทบัญญัติเพื่อแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้ซื้อบ้านจัดสรรในการเยียวยาและ

แก้ไขปัญหาของผู้ซื้อบ้านจัดสรร ผู้วิจัยจึงดำเนินการสัมภาษณ์เจาะลึกเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นปัญหากฎหมายข้างต้น และดำเนินการศึกษาเปรียบเทียบมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้ซื้อบ้านจัดสรรตามกฎหมายของสหรัฐอเมริกา เครือรัฐออสเตรเลีย สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐฝรั่งเศส และประเทศไทย ว่าความสอดคล้องและความแตกต่างกันนั้นส่งผลต่อการบัญญัติกฎหมายสำหรับการแก้ไขปัญหานี้อย่างไร โดยอยู่บนพื้นฐานแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และนำผลการศึกษาทั้งสองส่วนข้างต้นมาเป็นฐานสำหรับการเสนอร่างมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้ซื้อบ้านจัดสรรเพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญทำการประเมินความเหมาะสมต่อไป

สมมุติฐานของการวิจัย

ปัญหาการคุ้มครองผู้ซื้อบ้านจัดสรรตามพระราชบัญญัติการจัดสรรที่ดิน พ.ศ. 2543 และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องยังไม่สามารถคุ้มครองสิทธิของผู้ซื้อบ้านจัดสรรได้อย่างเพียงพอ ควรมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายโดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับหลักเกณฑ์การขออนุญาตจัดสรร การคุ้มครองผู้ซื้อบ้านจัดสรรในด้านสัญญา การโฆษณา ความชำรุดบกพร่อง และการให้รัฐเข้าคุ้มครองผู้ซื้อบ้านจัดสรร โดยการแก้ไขพระราชบัญญัติการจัดสรรที่ดินดังกล่าว และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้มีมาตรการที่ครอบคลุมเพียงพอในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวเพื่อให้ความคุ้มครองผู้ซื้อบ้านจัดสรรอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

การวิจัยเอกสาร ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าและวิเคราะห์ข้อมูลจากตำรา รายงานวิจัย คำพิพากษาของศาล ข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ และเอกสารทางวิชาการต่างๆ ทั้งของไทยและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้ซื้อบ้านจัดสรร

การตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามในการเก็บรวมรวมข้อมูลผู้ซื้อบ้านจัดสรร จำนวน 400 คน โดยการศึกษาปัจจัยคุณลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ จังหวัด อาชีพ รายได้ ประเภทของบ้านจัดสรร ปัจจัยเลือกซื้อหมู่บ้านจัดสรรและราคาบ้านจัดสรรที่ซื้อ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับผลการวิจัยที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึก

การสัมภาษณ์เจาะลึก ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเอกสารมาสร้างเป็นแบบสัมภาษณ์ เพื่อสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องทั้ง 4 กลุ่ม รวมทั้งสิ้นจำนวน 16 คน

ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาและแปลผลจากการเปรียบเทียบ

ผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่องมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้ซื้อบ้านจัดสรร สามารถสรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. ปัญหาหลักเกณฑ์การขออนุญาตจัดสรรที่ดิน พบว่า พระราชบัญญัติการจัดสรรที่ดิน พ.ศ. 2543 เป็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการซื้อบ้านจัดสรรโดยตรง ความสำคัญของพระราชบัญญัติการจัดสรรที่ดินนั้นเป็นกฎหมายที่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับวิธีการจัดสรรที่ดินตามที่กฎหมายกำหนดและการจัดทำสาธารณูปโภคให้ตรงกับแผนผังโครงการที่ได้รับอนุญาต โดยคณะกรรมการจัดสรรที่ดิน จะเป็นหน่วยงานที่ควบคุมวิธีการจัดสรรที่ดินให้เป็นไปตามแผนผังโครงการที่ได้รับอนุญาต และตรวจสาธารณูปโภคให้เป็นไปตามที่กำหนดในวิธีการจัดสรรที่ดิน แต่กฎหมายดังกล่าวพบว่ามีผู้ประกอบธุรกิจบางรายได้จำหน่ายที่ดินโดยแบ่งแยกที่ดินแปลงย่อยรวมกันตั้งแต่สิบแปลงขึ้นไป ไม่ว่าจะ

เป็นการแบ่งเป็นแปลงเดียวหรือแบ่งจากที่ดินหลายแปลงที่มีพื้นที่ติดต่อกัน โดยได้รับทรัพย์สินหรือประโยชน์เป็นค่าตอบแทนและในกรณีที่แบ่งที่ดินเป็นแปลงย่อยไม่ถึงสิบแปลงแต่มาแบ่งที่ดินเพิ่มเติมภายในสามปี (มาตรา 34) เมื่อรวมกันแล้วมีที่ดินตั้งแต่สิบแปลงขึ้นไป ทำให้เกิดช่องว่างทางกฎหมาย โดยผู้ประกอบธุรกิจจะทำการแบ่งแยกที่ดินออกไปไม่ถึงสิบแปลงแล้วจำหน่าย เมื่อระยะเวลาพ้นสามปีก็จะทำการแบ่งแยกที่ดินแปลงติดกันเพื่อจำหน่ายไปเรื่อยๆ จนเป็นหลายแปลงติดกัน โดยที่ผู้ประกอบธุรกิจไม่จำต้องขออนุญาตจัดสรรและไม่ต้องรับผิดชอบในด้านจัดทำสาธารณูปโภคในโครงการซึ่งเป็นการลดเวลาดำเนินงาน ลดค่าใช้จ่ายในการจัดสร้างสาธารณูปโภค เช่น ไม่จัดให้มีสวนหรือสร้างถนน ไม่มีไฟส่องสว่าง และไม่มีการรักษาความปลอดภัย ซึ่งการกระทำดังกล่าวทำให้เกิดความเสียหายต่อผู้ซื้อบ้านจัดสรร

นอกจากนี้ จากการศึกษาหลักเกณฑ์การขออนุญาตจัดสรรที่ดินของต่างประเทศ พบว่า สหรัฐอเมริกา มีการควบคุมการจัดสรรที่ดินโดยมีการกำหนดเขตและการวางแผนผัง เพื่อเป็นมาตรฐานในการวางแผนการใช้สอยที่ดินของรัฐ โดยให้อำนาจเมืองหรือท้องถิ่นออกข้อกำหนดต่างๆ ตามความเหมาะสมในแต่ละพื้นที่ การควบคุมการจัดสรรที่ดินตามหลักการวางแผนผังเมือง เครือรัฐออสเตรเลีย จัดรูปที่ดินเพื่อพัฒนาเมืองโดยการพัฒนาและวางผังเมือง โดยผู้จัดสรรที่ดินและนักพัฒนาภาคเอกชนโดยมีหน่วยงานภาครัฐและท้องถิ่นให้ความร่วมมือกัน มีการวางแผนเตรียมงานกำหนดพื้นที่และงบประมาณและนำไปผ่านความเห็นชอบจากคณะกรรมการผังเมืองและรายงานต่อรัฐมนตรีด้านการพัฒนา และวางผังเมืองเพื่ออนุมัติเมื่ออนุมัติแล้วมีผลตามกฎหมายทันที สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี จัดรูปที่ดินโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดูมีอำนาจในการวางแผนผังพัฒนาเมือง โดยทำออกเป็นผังการใช้ประโยชน์ที่ดินและควบคุมการใช้ที่ดิน และสาธารณรัฐฝรั่งเศส ใช้ระบบการผังเมืองโดยให้ความสำคัญกับเอกลักษณ์ของพื้นที่แต่ละภูมิภาค โดยมีการกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและให้ความสำคัญการวางแผนและจัดทำผังเมือง ดังนั้น จึงเห็นว่าในต่างประเทศจะเน้นในเรื่องการใช้ประโยชน์ของที่ดิน โดยมีรัฐหรือองค์กรประจำท้องถิ่นวางแผนเพื่อกำหนดผังเมืองและกำหนดประโยชน์ของการใช้ที่ดิน ซึ่งการกำหนดดังกล่าวเป็นประโยชน์สามารถนำมาปรับใช้กับประเทศไทยได้เพื่อให้มีการวางแผนและจัดรูปผังเมืองเพื่อให้เป็นระเบียบและกำหนดพื้นที่การใช้ประโยชน์ให้เหมาะสม

2. ปัญหาการคุ้มครองผู้ซื้อบ้านจัดสรรด้านโฆษณา พบว่า พระราชบัญญัติการจัดสรรที่ดิน พ.ศ. 2543 ได้กำหนดเรื่องการโฆษณาโครงการจัดสรรที่ดินที่กำหนดให้ข้อความที่โฆษณาต้องตรงกับหลักฐานและรายละเอียดที่กำหนดในคำขออนุญาตจัดสรร ดังนั้น การโฆษณานี้จึงคุ้มครองการโฆษณาก่อนการขายบ้านจัดสรร แต่การคุ้มครองภายหลังจากขายบ้านจัดสรรจะไม่อยู่ในความคุ้มครองตามพระราชบัญญัตินี้ ประกอบกับโทษที่ลงแก่ผู้ฝ่าฝืนนั้น มีโทษปรับเพียงห้าหมื่นบาทถึงหนึ่งแสนบาท ซึ่งทำให้ผู้ประกอบธุรกิจไม่เกรงกลัวต่อโทษที่กำหนดไว้ และจากการศึกษาด้านโฆษณาของต่างประเทศยังพบว่า ในสหรัฐอเมริกาการควบคุมด้านโฆษณานั้นมีคณะกรรมาธิการทางการค้า ซึ่งเป็นกฎหมายกลางบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภคจากการกระทำทางการค้าที่มีลักษณะหลอกลวง ไม่เป็นธรรม โดยมีคณะกรรมการตรวจสอบสิ่งที่แสดงออกมา หรือละเว้นการกระทำหรือมีพฤติกรรมหลอกลวงจนถึงขนาดที่ทำให้ผู้บริโภคตัดสินใจซื้อสินค้านั้น รวมถึงดูแลด้านบริการ ความปลอดภัย การประกันภัยและคุณภาพของสินค้า เครือรัฐออสเตรเลีย คุ้มครองทั้งผู้บริโภคและผู้ประกอบธุรกิจเพราะถือว่าการโฆษณาเป็นพฤติกรรมทางธุรกิจส่งผลกระทบต่อผู้บริโภคและผู้ประกอบธุรกิจที่เป็นคู่แข่งทางการค้า กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคและ

ให้สิทธิผู้ลงโฆษณาในการยกข้อต่อสู้เพื่อปฏิเสธความรับผิดโดยต้องพิสูจน์ให้ครบเงื่อนไขของกฎหมาย สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มีกฎหมายป้องกันการแข่งขันอันไม่เป็นธรรม โดยควบคุมการแข่งขันทางการค้า และควบคุมการกระทำที่เป็นอันตรายต่อผู้บริโภค เช่น การโฆษณาอันเป็นเท็จหรือเกินความจริง ควบคุมการเปิดเผยความลับในทางธุรกิจ และสาธารณรัฐฝรั่งเศส ควบคุมด้านโฆษณา โดยกำหนดให้ผู้ขายต้องรับประกันต่อความชำรุดบกพร่องและการรับรองว่าสินค้ามีคุณภาพตามวัตถุประสงค์ เฉพาะที่ผู้ขายได้โฆษณาหรือแจ้งให้ทราบโดยแจ้งให้ชัดก่อนเข้าทำสัญญา ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าในต่างประเทศ จะเน้นการป้องกันโดยการควบคุมการโฆษณาโดยมีคณะกรรมการเป็นผู้ตรวจสอบและเมื่อมีความเสียหายแล้ว ผู้ลงโฆษณาจะต้องเป็นฝ่ายที่พิสูจน์ว่ากระทำผิดเงื่อนไขของกฎหมายหรือไม่

3. ปัญหาการคุ้มครองผู้ซื้อบ้านจัดสรรด้านสัญญา พบว่า กรณีที่ผู้ประกอบธุรกิจไม่ใช้สัญญาสำเร็จรูป บทบังคับของการใช้สัญญา ความไม่เป็นธรรมของสัญญา และโทษของการไม่ใช้สัญญา ซึ่งในพระราชบัญญัติการจัดสรรที่ดิน พ.ศ. 2543 สัญญาจะซื้อจะขายที่ดินจัดสรรระหว่างผู้จัดสรรที่ดินกับผู้ซื้อที่ดินจัดสรรต้องทำตามแบบที่คณะกรรมการจัดสรรที่ดินกลางกำหนด หากมิได้ทำตามแบบที่คณะกรรมการจัดสรรที่ดินกลางกำหนดและไม่เป็นคุณต่อผู้ซื้อที่ดินจัดสรรสัญญาส่วนนั้นไม่มีผลใช้บังคับ (มาตรา 34) เมื่อวิเคราะห์กฎหมายดังกล่าวจึงพบว่า กฎหมายดังกล่าวได้กำหนดหลักเกณฑ์การคุ้มครองผู้บริโภคด้านสัญญาไว้ แต่มาตรการในการตรวจสอบการบังคับใช้สัญญาดังกล่าวยังไม่ได้ประสิทธิภาพ เนื่องจากคณะกรรมการจัดสรรเพียงตรวจว่าขณะยื่นขอจัดสรร ผู้จัดสรรได้แนบแบบสัญญาจะซื้อจะขายที่ดินจัดสรรและสัญญาจะซื้อจะขายที่ดินจัดสรรพร้อมสิ่งปลูกสร้างเพียงเท่านั้น (มาตรา 23 (8)) ในทางปฏิบัติผู้จัดสรรที่ดินอาจจะไม่นำแบบสัญญาจะซื้อจะขายดังกล่าวไปใช้กับผู้บริโภคจริงตามที่ให้คำมั่นสัญญาไว้กับคณะกรรมการจัดสรรที่ดิน ซึ่งหากคณะกรรมการจัดสรรที่ดินพบว่า ผู้จัดสรรที่ดินไม่ได้นำแบบสัญญาดังกล่าวมาใช้กับผู้บริโภค การบังคับหรือบทกำหนดโทษก็มีเพียงโทษปรับไม่เกินห้าพันบาท (มาตรา 61) เท่านั้น และปัญหาในกรณีที่ผู้ซื้อไม่ได้รับบ้านเพราะผู้ขายผิดสัญญาจากสาเหตุที่ผู้ขายล้มละลาย หรือผู้ขายจำนองที่ดินพร้อมสิ่งปลูกสร้างไว้กับสถาบันการเงินแต่ไม่มีเงินไปปลอดจำนอง จากปัญหาดังกล่าวจึงควรมีคนกลางเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว ซึ่งรัฐเองควรสนับสนุนให้มีการดูแลผลประโยชน์ (escrow) ให้มีการพัฒนาด้านการประกอบกิจการดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญา (escrow agent) ตามพระราชบัญญัติการดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญา พ.ศ. 2551 เพื่อคุ้มครองผลประโยชน์ให้แก่คู่สัญญา

ส่วนการคุ้มครองด้านสัญญาในต่างประเทศ พบว่า ในสหรัฐอเมริกาสัญญาจะทำโดยผ่านตัวแทน โดยตัวแทนต้องได้รับใบอนุญาตจากรัฐ ซึ่งมีกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการดูแลรักษาผลประโยชน์ของคู่สัญญา หรือที่เรียกว่า “Escrow Law” ที่จะมีคนกลางดูแลคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายให้ปฏิบัติตามที่ได้ตกลงกัน เครือรัฐออสเตรเลียการควบคุมสัญญามีกรรมาธิการให้คำแนะนำ และไกล่เกลี่ยเรื่องที่เกิดขึ้นเพื่อยุติปัญหาเบื้องต้นและมีอำนาจออกคำสั่งชั่วคราวที่จำเป็นเร่งด่วน สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีใช้หลักว่าการโอนกรรมสิทธิ์โอน โดยการทำสัญญาซื้อขายสมบูรณ์เมื่อมีการส่งมอบทรัพย์ และสาธารณรัฐฝรั่งเศสการทำนิติกรรมจะมีโนแตร์เป็นผู้ดำเนินการนิติกรรมซึ่งโนแตร์จะเป็นผู้ตรวจสอบว่าคู่ความที่ทำเป็นคู่ความหรือไม่และมีหน้าที่ในการให้คำปรึกษา ดังนั้น จึงเห็นว่าในต่างประเทศจะมีตัวแทนในการดูแลคู่สัญญาทั้งสองฝ่าย และหน่วยงานที่ให้คำแนะนำในเรื่องสัญญาและไกล่เกลี่ยเบื้องต้นเพื่อหาข้อยุติได้

4. ปัญหาการคุ้มครองผู้ซื้อบ้านจัดสรรด้านความรับผิดในความชำรุดบกพร่อง พบว่า ผู้ซื้อบ้านจัดสรรของไทยมักพบปัญหาความชำรุดบกพร่องจากตัวบ้านเมื่อได้เข้าพักอาศัยแล้ว ซึ่งปัญหาการพบอาจต้องใช้ระยะเวลาในการพบความชำรุดบกพร่อง เช่น ปัญหาเรื่องท่อน้ำ แตกรั่ว ไฟฟ้าลัดวงจร ผนังร้าว หรือหลังคารั่วซึ่งต้องรอให้ฝนตกหนักจึงจะทราบว่ามีความชำรุดบกพร่องเกิดขึ้น ซึ่งปัญหาเหล่านี้ผู้ซื้อบ้านจัดสรรไม่สามารถทราบล่วงหน้าได้ จึงเป็นปัญหาที่ผู้จัดสรรไม่ได้รับความคุ้มครอง แต่จากการศึกษาของต่างประเทศพบว่า ในสหรัฐอเมริกามีกฎหมายที่กำหนดให้มีกองทุนเพื่อชดใช้ค่าเสียหายโดยจะนำเงินกองทุนมาใช้เพื่อเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น เครือรัฐออสเตรเลียมีการจัดตั้งกองทุนชดเชยความเสียหาย โดยเจ้าหน้าที่ที่ได้รับการจดทะเบียนจะต้องจ่ายเงินเข้ากองทุนตั้งแต่วันที่ได้รับขึ้นทะเบียน สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีนั้นเหตุแห่งการรับผิด คือมีการปลูกสร้างไว้บกพร่องและมีการบำรุงรักษาไม่เพียงพอ บุคคลที่ต้องรับผิดชดใช้ได้แก่ ผู้ครอบครองในฐานเป็นเจ้าของผู้ครองที่ดินคนก่อน รวมถึงบุคคลที่มีหน้าที่ตามสัญญา และสาธารณรัฐฝรั่งเศสจะมีมาตรการในการรับประกันคุณภาพที่เป็นหลักประกัน และสามารถเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนความเสียหายที่ได้รับ ดังนั้น จะเห็นว่าในต่างประเทศจะมีกองทุนเพื่อชดเชยความเสียหายจากความชำรุดบกพร่องแก่ผู้ซื้อบ้านจัดสรรที่ประเทศไทยควรมีการนำกองทุนดังกล่าวมาปรับใช้ในกรณีที่มีความเสียหายเกิดขึ้นจากความชำรุดบกพร่อง

5. ปัญหาการให้รัฐเข้าคุ้มครองผู้ซื้อบ้านจัดสรร พบว่า จากการศึกษาแนวคิดการให้รัฐเข้าคุ้มครองผู้ซื้อบ้านจัดสรรโดยการนำระบบผู้ดูแลผลประโยชน์ให้คู่สัญญา (escrow agent) มาใช้ โดยให้มีตัวแทนของผู้ซื้อและผู้ขายในฐานะที่เป็นคนกลางดูแลทรัพย์สินของผู้ขาย ซึ่งหากผู้ซื้อและผู้ขายปฏิบัติหน้าที่แห่งตนเสร็จก็สามารถได้รับเงินและได้รับการโอนกรรมสิทธิ์ในการให้รัฐเข้าควบคุมธุรกิจของเอกชน ตามพระราชบัญญัติการจัดสรรที่ดิน พ.ศ. 2543 นั้น แนวความคิดเสรีภาพการประกอบธุรกิจจัดสรรที่ดินได้เข้าสู่ยุคการจัดสรรที่ดินซึ่งเน้นประสิทธิภาพในการให้ความคุ้มครองผู้บริโภคมากขึ้น ซึ่งประเทศไทยมีพระราชบัญญัติการดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญา พ.ศ. 2551 แต่กฎหมายดังกล่าวไม่มีการนำมาใช้ในทางปฏิบัติ เนื่องจากค่าใช้จ่ายในการมีผู้ดูแลและความน่าเชื่อถือของผู้ดูแลผลประโยชน์ทำให้กฎหมายดังกล่าวไม่สามารถนำมาใช้ได้ในปัจจุบัน

ส่วนในของต่างประเทศ พบว่า สหรัฐอเมริกามีการบังคับใช้ Escrow Law โดยธุรกรรมที่บุคคลประสงค์จะซื้อหรือจะขายนั้นจะต้องมีคนกลางเป็นผู้ดูแลคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายเพื่อให้คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายปฏิบัติตามสัญญา เครือรัฐออสเตรเลียมีกำหนดให้ตัวแทนทำหน้าที่ดูแลด้านอสังหาริมทรัพย์และกำหนดให้ตัวแทนนายหน้าต้องขึ้นทะเบียนกับหน่วยงานของรัฐ และกำหนดคุณสมบัติของตัวแทนนายหน้าเพื่อลดโอกาสในการเอาเปรียบลูกค้า ทั้งนี้ เพื่อคุ้มครองเจ้าของบ้านและผู้ที่ต้องการซื้อบ้าน สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีการวางแนวทางในการบริหารจัดการ การใช้พื้นที่ โดยคำนึงถึงการพัฒนาระดับภาคระดับจังหวัดหรือองค์กรความร่วมมือของท้องถิ่น และสาธารณรัฐฝรั่งเศส มีโนแตร์เป็นผู้จัดทำนิติกรรม ซึ่งการทำสัญญาซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ จะมีโนแตร์เป็นผู้ดำเนินการและรัฐได้กำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะมาทำหน้าที่โนแตร์นั้น ดังนั้น จะเห็นว่าในต่างประเทศรัฐได้เข้ามาแทรกแซงโดยมีคนกลางเป็นผู้ดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายเพื่อให้คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายปฏิบัติตามสัญญา และรัฐเป็นผู้กำหนดคุณสมบัติและเงื่อนไขในการเป็นคนกลาง

การอภิปรายผล

จากการศึกษามาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้ซื้อบ้านจัดสรรตามพระราชบัญญัติการ

จัดสรรที่ดิน พ.ศ. 2543 ผลการวิจัยพบว่า พระราชบัญญัติการจัดสรรที่ดินและกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องยังไม่สามารถคุ้มครองสิทธิของผู้ซื้อบ้านจัดสรรได้อย่างเพียงพอ จึงต้องมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายดังกล่าว โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับหลักเกณฑ์การขออนุญาตจัดสรร การคุ้มครองผู้ซื้อบ้านจัดสรรในด้านสัญญา ด้านการโฆษณา และด้านความชำรุดบกพร่อง รวมทั้งการให้รัฐเข้าคุ้มครองผู้ซื้อบ้านจัดสรร ให้มีมาตรการที่ครอบคลุมเพียงพอในการให้ความคุ้มครองผู้ซื้อบ้านจัดสรรอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังนั้น จะเห็นได้ว่าผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับสมมุติฐานของการวิจัยที่ผู้วิจัยได้ตั้งไว้อีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. หลักเกณฑ์การขออนุญาตจัดสรรที่ดิน กรณีการหลีกเลี่ยงของผู้ประกอบธุรกิจในการไม่ทำการจัดสรรที่ดิน ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติจัดสรรที่ดิน พ.ศ. 2543 ในมาตรา 4 เดิม “การจัดสรรที่ดิน” หมายความว่า การจำหน่ายที่ดินที่ได้แบ่งเป็นแปลงย่อยรวมกันตั้งแต่สิบแปลงขึ้นไปไม่ว่าจะเป็นการแบ่งจากที่ดินแปลงเดียวกันหรือแบ่งจากที่ดินหลายแปลงที่มีพื้นที่ติดต่อกันโดยได้รับทรัพย์สินหรือประโยชน์เป็นค่าตอบแทนและให้หมายความรวมถึงการดำเนินการดังกล่าวที่ได้มีการแบ่งที่ดินเป็นแปลงย่อยไว้ไม่ถึงสิบแปลงและต่อมาได้แบ่งที่ดินแปลงเดิมเพิ่มเติมภายในสามปี เมื่อรวมกันแล้วมีจำนวนตั้งแต่สิบแปลงขึ้นไปด้วย โดยแก้ไขใหม่เป็น “การจัดสรรที่ดิน” หมายความว่า การจำหน่ายที่ดินที่ได้แบ่งเป็นแปลงย่อยไม่ว่าจะกี่แปลงก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นการแบ่งจากที่ดินแปลงเดียวหรือแบ่งจากที่ดินหลายแปลงที่มีพื้นที่ติดต่อกันโดยได้รับทรัพย์สินหรือประโยชน์เป็นค่าตอบแทน ไม่ว่าจะกี่ปีก็ตามต้องขออนุญาตจัดสรรที่ดิน ทั้งนี้ เพื่อความชัดเจน และป้องกันปัญหาการไม่ขออนุญาตทำการจัดสรรของผู้ประกอบการ โดยกำหนดจากสภาพความเป็นจริงของที่ดินที่ทำการแบ่งแยกและไม่ควรมีเงื่อนไขเกี่ยวกับการแบ่งที่ดินเป็นจำนวนกี่แปลงและระยะเวลาในการแบ่งที่ดินเพื่อจำหน่าย ดังนั้น หากมีการแบ่งแยกที่ดินเป็นแปลงย่อยไม่ว่าจะระยะเวลาเท่าไหร่ หากแบ่งแยกที่ดินเพื่อจัดจำหน่าย โดยมิใช่เป็นการแบ่งแยกเพื่อทรัพย์มรดก ให้ถือว่าเป็นการจัดสรรที่ดินเพื่อจำหน่าย ผู้ประกอบธุรกิจที่แบ่งแยกที่ดินเพื่อจำหน่ายนั้นต้องขออนุญาตจัดสรรที่ดินเพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาการไม่ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การขออนุญาตจัดสรรที่ดิน ทั้งนี้ เพื่อเป็นการคุ้มครองผู้ซื้อบ้านจัดสรรเพื่อให้ได้รับผลประโยชน์ อาทิ ไฟฟ้าส่องสว่าง ถนน สวน การดูแลด้านความปลอดภัยในโครงการ

2. การคุ้มครองผู้ซื้อบ้านจัดสรรด้านโฆษณา ในกรณีการก่อสร้างไม่เป็นไปตามแบบที่ตกลงและไม่เป็นไปตามคำที่ได้มีการประกาศโฆษณา ควรมีการปรับแก้กฎหมายให้มีอัตราโทษสูงขึ้น เนื่องจากในพระราชบัญญัติการจัดสรรที่ดิน มาตรา 29 “การโฆษณาโครงการจัดสรรที่ดินในส่วนที่เกี่ยวกับรายการที่กำหนดไว้ในมาตรา 23 ข้อความในโฆษณาจะต้องตรงกับหลักฐานและรายละเอียดที่กำหนดไว้ในคำขออนุญาตด้วย” และมาตรา 61 “ผู้ใดโฆษณาโครงการจัดสรรที่ดินโดยฝ่าฝืนมาตรา 29 ต้องระวางโทษปรับตั้งแต่ห้าหมื่นบาทถึงหนึ่งแสนบาท” ควรมีการปรับโทษที่ลงให้สูงขึ้น โดยแก้ไขเป็น “ผู้ใดโฆษณาโครงการจัดสรรที่ดิน โดยฝ่าฝืนมาตรา 29 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามเดือนหรือปรับตั้งแต่ห้าหมื่นบาทถึงหนึ่งแสนบาท” โดยนำพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 ในมาตรา 48 ผู้ใดโฆษณาโดยใช้ข้อความตามมาตรา 22 (3) หรือ (4) หรือข้อความตามที่กำหนดในกฎกระทรวงที่ออกตามมาตรา 22 (5) หรือฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรา 23 มาตรา 24 มาตรา 25 หรือมาตรา 26 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามเดือนหรือปรับไม่เกิน

สามหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ มาปรับใช้กับผู้ฝ่าฝืนโฆษณาด้านบ้านจัดสรร

3. การคุ้มครองผู้ซื้อบ้านจัดสรรด้านสัญญา กรณีการไม่ใช้สัญญาสำเร็จรูปและโทษของการไม่ใช้สัญญาควรมีการปรับแก้ไขอัตราโทษให้หนักกว่าเดิม เพราะอัตราโทษตามที่พระราชบัญญัติการจัดจัดสรรที่ดิน พ.ศ. 2543 กำหนดไว้ในมาตรา 63 มีเพียงโทษปรับไม่เกินห้าพันบาทเท่านั้น จึงควรปรับแก้มาตรา 63 เป็นดังนี้ “ผู้จัดสรรที่ดินผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 34 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปีหรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ” ซึ่งนำอัตราโทษในกรณีผู้ประกอบธุรกิจขายห้องชุดไม่ใช้แบบสัญญาสำเร็จรูปการซื้อขายห้องชุดของคณะกรรมการควบคุมสัญญา ตามมาตรา 57 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ที่กำหนดให้ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับกับกรรมการของบริษัท มาปรับใช้ โดยการปรับแก้ไขอัตราโทษให้หนักกว่าเดิม เพราะอัตราโทษเพียงห้าพันบาทนั้นสำหรับผู้ประกอบธุรกิจถือว่าเป็นอัตราโทษที่น้อยและคุ้มที่จะไม่ใช้สัญญาสำเร็จรูป ควรมีการปรับปรุงให้มีโทษทั้งทางแพ่งและทางอาญา ในส่วนของการควบคุมสัญญาสำเร็จรูปควรมีการเพิ่มเติมพระราชบัญญัติจัดสรรให้สัญญาซื้อขายบ้านจัดสรรเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา โดยกำหนดให้มีคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเพื่อให้หน่วยงานรัฐมีอำนาจในการบังคับการใช้สัญญาสำเร็จรูป หากผู้ประกอบธุรกิจไม่ใช้สัญญาสำเร็จรูปถือว่าเป็นการฝ่าฝืนกฎหมาย

4. การคุ้มครองผู้ซื้อบ้านจัดสรรด้านความรับผิดในความชำรุดบกพร่อง ปัญหาความชำรุดบกพร่องของบ้านภายหลังเข้าอยู่อาศัยแล้ว การรับประกันคุณภาพบ้านหลังการขายมีข้อเสนอแนะดังนี้ ควรเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการจัดสรรที่ดิน พ.ศ. 2543 กำหนดให้ “ผู้ขายต้องรับผิดในความชำรุดบกพร่องดังนี้

(1) กรณีที่เป็นโครงสร้างของอาคาร รับประกันภายในเวลา 5 ปี นับแต่วันโอนกรรมสิทธิ์

(2) กรณีที่เป็นส่วนควบหรืออุปกรณ์อันเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของอาคารในระยะเวลา 1 ปี นับแต่วันโอนกรรมสิทธิ์”

การรับประกันที่ระบุในสัญญามาตรฐาน ซึ่งหากผู้ประกอบธุรกิจไม่ใช้สัญญาดังกล่าวก็ไม่สามารถบังคับได้ ดังนั้นจึงควรมีเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการจัดสรรที่ดิน พ.ศ. 2543 โดยกำหนดความรับผิดและการเยียวยาความเสียหายดังกล่าวให้ชัดเจน หรือให้ผู้ประกอบธุรกิจออกหนังสือรับประกันคุณภาพบ้านจัดสรร (guarantee) โดยระบุถึงความรับผิดชอบในการดูแลโครงสร้างและการดูแลงานระบบและส่วนควบของบ้าน ทางภาครัฐควรจะเข้าแทรกแซงการดำเนินการรับประกันบ้านของเอกชน โดยให้ผู้ประกอบธุรกิจออกหนังสือรับประกันบ้านจัดสรร และมีการกำหนดเงื่อนไขนี้เป็นคำมั่นและเพิ่มเข้าไปในแบบมาตรฐานของสัญญาจะซื้อจะขาย ควรเพิ่มเติมเกี่ยวกับเงื่อนไขการจัดทำประกันภัยเพื่อเป็นหลักประกันความเสียหายที่อาจเกิดที่อาจเกิดขึ้นภายหลังที่ผู้บริโภคได้รับโอนกรรมสิทธิ์บ้านจัดสรรแล้ว เนื่องจากหากเกิดความเสียหายจะทำให้ผู้บริโภคสามารถได้รับการเยียวยาความเสียหายได้สะดวกและรวดเร็วขึ้น และควรจัดตั้งกองทุนเพื่อชดเชยความเสียหาย เพื่อเป็นการเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้ซื้อบ้านจัดสรร ควรมีข้อบังคับในการให้ผู้ประกอบธุรกิจแนบเอกสารวัสดุ (BOQ) ที่ใช้ก่อสร้างประกอบสัญญา เพื่อที่จะให้ผู้จะซื้อได้ทราบก่อนที่จะมีการทำสัญญากัน เพื่อให้ผู้ซื้อและผู้ประกอบธุรกิจมีความเข้าใจตรงกัน ว่าวัสดุที่ใช้นั้นเป็นอะไรและมีมาตรฐานการผลิตหรือไม่ เพื่อที่จะป้องกันปัญหาการถกเถียงเรื่องวัสดุ และเพื่อให้ง่ายต่อการตรวจสอบเมื่อเกิดปัญหาขึ้น

5. การดูแลผลประโยชน์ของผู้ซื้อบ้านจัดสรร เนื่องจากปัจจุบันได้มีการพัฒนาทั้งด้านเทคโนโลยีนวัตกรรมที่ผู้ประกอบธุรกิจด้านอสังหาริมทรัพย์ได้

นำมาใช้เป็นกลยุทธ์ในการขาย และชักชวนให้ผู้บริโภคเข้าทำสัญญาจอง สัญญาจะซื้อจะขายบ้านจัดสรร ประกอบกับการกำกับดูแลการประกอบธุรกิจด้านอสังหาริมทรัพย์มีกฎหมายหลายฉบับที่ใช้ในการกำกับดูแล ส่งผลให้เกิดช่องว่างหรือการทับซ้อนในการกำกับดูแลการประกอบธุรกิจด้านอสังหาริมทรัพย์ และเกิดปัญหาระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย ดังนั้น ภาครัฐควรปฏิบัติดังนี้

(1) ภาครัฐควรเข้ามาดูแลผู้ซื้อบ้านจัดสรร โดยเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการจัดสรรที่ดิน พ.ศ. 2543 ให้มีการกำหนดคุณสมบัติของผู้ประกอบธุรกิจ โดยให้รัฐกำหนดเงื่อนไขในการประกอบธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ โดยกำหนดให้ผู้ที่จะประกอบธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ต้องขึ้นทะเบียนและขอรับใบอนุญาตประกอบธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ ทั้งนี้ เพื่อเป็นการป้องกันแก่ผู้ประกอบธุรกิจรายย่อยและเพื่อป้องกันการทิ้งโครงการ กำหนดเกณฑ์และมาตรการเกี่ยวกับจรรยาบรรณของผู้ประกอบธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ หรืออาจให้มีตั้งกองทุนเพื่อเป็นประกันความเสียหาย และให้คณะกรรมการควบคุมการประกอบธุรกิจอสังหาริมทรัพย์มีอำนาจและหน้าที่ในการออกใบอนุญาตหากผู้ประกอบธุรกิจรายใดดำเนินการครบถ้วนถูกต้องเข้าหลักเกณฑ์ให้ออกใบอนุญาตในการประกอบธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ โดยควรกำหนดให้มีระยะเวลาของใบอนุญาต เมื่อครบกำหนดใบอนุญาต ผู้ประกอบธุรกิจที่ประสงค์จะทำธุรกิจด้านนี้ต่อไปจะต้องต่ออายุใบอนุญาต โดยให้คณะกรรมการมีอำนาจในการพิจารณาต่อใบอนุญาตโดยคำนึงถึงผลงานที่ผ่านมา และหากมีผู้ร้องเรียนจำนวนมากอันเนื่องมาจากการผิดสัญญาและผลพิสูจน์ออกมาว่าผู้ประกอบธุรกิจผิดสัญญาก็ให้คณะกรรมการมีอำนาจนำผลนั้นมาพิจารณาการต่อใบอนุญาตประกอบธุรกิจอสังหาริมทรัพย์

(2) รัฐควรกำหนดให้ผู้ประกอบธุรกิจอสังหาริมทรัพย์เพิ่มการบังคับให้ผู้ประกอบธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ทำประกันภัย เนื่องจากปัจจุบันประเทศไทยนั้นยังไม่มีรูปแบบกรมธรรม์ประกันภัยคุ้มครองผู้ซื้อบ้านจัดสรร ซึ่งจากการศึกษาพบว่าข้อมูลด้านการคุ้มครองผู้บริโภคในต่างประเทศ พบว่า มีรูปแบบของการคุ้มครองผู้บริโภคในรูปแบบกรมธรรม์ประกันภัยคุ้มครองผู้บริโภคบ้านจัดสรร ซึ่งสามารถดำเนินการได้โดยให้บริษัทประกันภัยจัดทำแบบกรมธรรม์ประกันภัยคุ้มครองผู้บริโภคบ้านจัดสรรและยื่นขอรับความเห็นชอบจากสำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย (คปภ.) โดยมีหลักการเพื่อที่มุ่งเน้นการให้ความคุ้มครองแก่ผู้ซื้อบ้าน หากเกิดกรณีที่ความเสียหายหรือชำรุดบกพร่องความเสียหาย หรือบ้านจัดสรรไม่เป็นไปตามมาตรฐานตามที่ตกลงกันไว้

(3) ในการให้รัฐเข้าไปควบคุมธุรกิจของเอกสารในด้านการประกอบกิจการดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญา โดยควรมีการผลักดันให้กฎหมายดังกล่าวสามารถใช้บังคับได้ ซึ่งในเรื่องดังกล่าวนั้นเป็นกิจการที่ต้องได้รับความไว้วางใจและความเชื่อถือจากผู้บริโภคอย่างสูง เนื่องจากผู้ดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญา (escrow agent) มีหน้าที่จะต้องดูแล รักษาเงิน เอกสารสิทธิ์ และเอกสารสำคัญของคู่สัญญา ดังนั้น นิติบุคคลที่จะขอใบอนุญาตดำเนินธุรกิจประเภทนี้จึงต้องมีทุนทรัพย์ในการจัดตั้งกิจการและต้องวางหลักประกันกับคณะกรรมการสำหรับการดำเนินธุรกิจด้วย ในระยะเริ่มแรก สถาบันการเงินซึ่งมีความมั่นคงทางการเงินและเป็นที่น่าเชื่อถือ เมื่อได้ยื่นขออนุญาตแล้ว เห็นควรให้ได้รับอนุญาตทุกสถาบันการเงิน เพื่อเป็นการสนับสนุนกิจการดูแลผลประโยชน์ (escrow) ให้มีการพัฒนา ซึ่งรัฐควรเข้ามาดูแลในด้านนี้เพราะจะทำให้เกิดความน่าเชื่อถือ

(4) ภาครัฐควรมีการประชาสัมพันธ์และให้ความรู้เกี่ยวกับพระราชบัญญัติการจัดสรรที่ดิน โดยให้ผู้บริโภคมีความรู้ความเข้าใจเบื้องต้นในกฎหมายที่

จะคุ้มครองผู้บริโภคในการซื้อบ้านจัดสรร อาทิ หลักเกณฑ์ในการซื้อบ้านจัดสรร การตรวจสอบเบื้องต้นก่อนการตัดสินใจ สิทธิและหน้าที่ในกรณีซื้อบ้านจัดสรร และเมื่อเกิดความเสียหายจากความชำรุดบกพร่องจะสามารถเรียกร้องและเยียวยาความเสียหายอย่างใด เนื่องจากผู้บริโภคส่วนใหญ่ยังไม่มีความรู้ความเข้าใจถึงกฎหมายดังกล่าว ประกอบกับอำนาจในการต่อรองของผู้บริโภคนั้นมีน้อยกว่าดังนั้นภาครัฐจึงควรกำหนดหลักเกณฑ์และมาตรฐานในการบังคับใช้กฎหมาย และกำหนดโทษให้เหมาะสมเพื่อผู้ประกอบธุรกิจจะได้เข้าสู่มาตรฐานและยกระดับเศรษฐกิจและธุรกิจด้านจัดสรรให้ทัดเทียมและได้มาตรฐานสากล

(5) ควรให้หน่วยงานต่างๆ ลงพื้นที่เพื่อตรวจสอบผู้ประกอบธุรกิจร่วมกัน เช่น ให้กรมโยธาธิการและผังเมือง สำนักงานโยธา กรมที่ดิน สำนักส่งเสริมธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสำนักงานคุ้มครองผู้บริโภคร่วมกันทำโครงการออกตรวจผู้ประกอบธุรกิจ และบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด

(6) จัดทำระบบเพื่อตรวจสอบข้อมูลผู้ประกอบธุรกิจ ควรมีการจัดทำระบบฐานข้อมูลผู้ประกอบธุรกิจด้านอสังหาริมทรัพย์จากหน่วยงานต่างๆ โดยให้มีการจัดทำฐานข้อมูลให้เชื่อมโยงหน่วยงานและภาคส่วนที่เกี่ยวกับการประกอบธุรกิจด้านอสังหาริมทรัพย์ทั้งหมด เพื่อให้ผู้บริโภคค้นคว้าและศึกษาข้อมูลเบื้องต้นของผู้ประกอบธุรกิจและข้อมูลเกี่ยวกับโครงการของผู้ประกอบธุรกิจเพื่อเป็นข้อมูลก่อนตัดสินใจซื้อบ้าน

References

Artraksa, P. (2004). *Description of the land allocation law* (2nd ed.). Winyuchon. [In Thai]

Cribbet, J. E. (1962). *Principles of the law of property.* Foundation Press.

Department of Lands. (2021). *Land Allocation Act B. E. 2543.* Retrieved from https://www.dol.go.th/registry/DocLib3/พรบ%20จัดสรร.pdf [In Thai]

Kongkongtham, C. (2017). *Consumer rights and defective new home purchase.* Retrieved from https://www.consumerthai.org/บ้าน-ที่อยู่อาศัย/4059-601010_content2.html

Nawatrakulpisut, N. (2017). *Consumer protection law.* Thammasat University, Faculty of Law. [In Thai]

Office of the Consumer Protection Board. (2005). *OCPB and consumer protection.* Author. [In Thai]

Puksri, C. (2000). *A study of principles for promotion of private land allocation by special resolutions. the land allocation control committee, 1990-1997.* Office of the Private Education Commission. [In Thai]

Sotthiphan, S. (2015). *Description of the juristic acts-contract* (19th ed.). Chulalongkorn University, Faculty of Law. [In Thai]

Thiraveja, P., & Darongkamas, S. (2008). Confidence in real estate trading with Escrow. *Finance Journal, 14*(45), 12. [In Thai]

DOI: 10.14456/phdssj.2021.34

Received:	May	28, 2019
Revised:	August	30, 2021
Accepted:	August	30, 2021

การกำหนดนโยบายพัฒนากลุ่มอุตสาหกรรมสมุนไพรผลิตภัณฑ์ต้นน้ำ ประเภทกลุ่มเครื่องสำอางในพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก

นันท์ทิพย์ สร้อยศรี[1] สุปราณี ธรรมพิทักษ์[2]

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) วิเคราะห์ขีดความสามารถของอุตสาหกรรม (2) ศึกษาแนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรม และ (3) กำหนดนโยบายพัฒนาอุตสาหกรรมกลุ่มสมุนไพรผลิตภัณฑ์ต้นน้ำประเภทเครื่องสำอางในพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกและสัมภาษณ์เชิงกลุ่มกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีส่วนได้ส่วนเสียในการพัฒนาอุตสาหกรรมสมุนไพรผลิตภัณฑ์ต้นน้ำ ประกอบด้วย ผู้ประกอบการ เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ ผู้เชี่ยวชาญ รวมจำนวน 40 คน โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า (1) พัฒนาขีดความสามารถของอุตสาหกรรมสมุนไพรผลิตภัณฑ์ต้นน้ำประเภทเครื่องสำอาง เป็นการพัฒนาผลิตภาพด้านการรองรับมาตรฐานการผลิตสารสกัดและรับรองคุณสมบัติผลิตภัณฑ์ต้นน้ำในการพัฒนานโยบายแก้ปัญหาการขาดแคลนสมุนไพรผลิตภัณฑ์ต้นน้ำที่มีมาตรฐานและคุณภาพในการผลิตเครื่องสำอางของไทย (2) แนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรมสมุนไพรผลิตภัณฑ์ต้นน้ำประเภทเครื่องสำอาง เป็นการพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการเชื่อมโยงกับขีดความสามารถการรวมกลุ่มสร้างเครือข่ายอุตสาหกรรมที่มีการกำกับดูแลหลักเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพและการจัดการความเสี่ยงเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สารสกัดสมุนไพร และ (3) การกำหนดนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนอุตสาหกรรมกลุ่มสมุนไพรผลิตภัณฑ์ต้นน้ำประเภทเครื่องสำอางในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก มีการกำหนดนโยบายมาตรการประยุกต์ใช้

คำสำคัญ: ผลิตภัณฑ์ต้นน้ำสมุนไพร, เครื่องสำอางสมุนไพร, นโยบายพัฒนาอุตสาหกรรมสมุนไพร
ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:
นันท์ทิพย์ สร้อยศรี และสุปราณี ธรรมพิทักษ์. (2564). การกำหนดนโยบายพัฒนากลุ่มอุตสาหกรรมสมุนไพรผลิตภัณฑ์ต้นน้ำประเภทกลุ่มเครื่องสำอางในพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก. *วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, 11*(2), 457-468.

[1] หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
169 ถนนลงหาดบางแสน ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี 20131, ประเทศไทย
อีเมล์: touchphan.si@gmail.com
[2] วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา

The Policy Formulation for Cosmetic Herbal Industry of Product Upstream in the Eastern Economic Corridor

Nuntip Soisri[1] Supranee Thammapitak[2]

Abstract

This research article aims to: (1) analyze the capabilities of the industry (2) study the guidelines for industrial development (3) formulate policies for the development, promotion and support of the herbal group industry for cosmetic product upstream in the eastern economic corridor. By using qualitative research in in-depth interviews and group interviews with key informer who are interested in the development of the herbal industry. Upstream products consist of entrepreneurs, officials, government agencies, experts, a total of 40 people using content analysis information methods.

The results of the research are as found that: (1) The capabilities development of the herbal industry in upstream products for cosmetics category is the image production development in support for extracts production standards and upstream products certification in the development of policies to solve the upstream products shortage for Thai cosmetic products. (2) The alignment for development of herbal industry for upstream cosmetic products that is development of potentials for linkages, capabilities, building an industrial network with supervision, development criteria and risk management related to herbal extract products in production development research and develop data centers Test center development and develop a center to certify nonstate products. And (3) The Policy formulation for the development, promotion and support of the herbal group industry for cosmetic product upstream in the eastern economic corridor.

Keywords: Herbal Upstream Production; Herbal Cosmetics; Herbal Industry Development Policy
Type of Article: Research Article

Cite this article as:

Soisri, N., & Thammapitak, S. (2021). The policy formulation for cosmetic herbal industry of product upstream in the eastern economic corridor. *Ph.D. in Social Sciences Journal, 11*(2), 457-468.

[1] Doctor of Philosophy Program in Public Administration, Burapha University
169 bangsaen Beach Road, Saensuk, Mueang, Chon Buri, 20131, Thailand
Email: touchphan.si@gmail.com
[2] Graduate School of Public Administration, Burapha University

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วิวัฒนาการพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศที่มีลักษณะเชิงเดี่ยวที่มีการปรับเปลี่ยนลักษณะอุตสาหกรรมเป็นเชิงกลุ่มให้มีความเกี่ยวเนื่องกัน เป็นผลให้การใช้ทรัพยากรที่มีการเอื้อประโยชน์ต่อการเปลี่ยนแปลงสภาวะของอุตสาหกรรมสมุนไพร ทำให้การผลักดันและการขับเคลื่อนสมุนไพรไทยสู่ตลาดโลกเป็นแผนแม่บทแห่งชาติในการพัฒนาเป็นพืชเศรษฐกิจตัวใหม่ของประเทศ มุ่งเน้นผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติมีอัตราขยายตัวเฉลี่ยสูงถึงร้อยละ 9.1 ต่อปี (Bureau of Agricultural Commodities Promotion and Management, 2015) มีการจัดทำแผนแม่บทแห่งชาติว่าด้วยการพัฒนาสมุนไพรไทย ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2560-2564 มุ่งเน้นส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาสมุนไพรไทยอย่างเป็นระบบ

ความสำคัญของการพัฒนาอุตสาหกรรมสมุนไพรมีความต้องการสมุนไพรในประเทศเพิ่มสูงขึ้น และจากสภาพสังคมผู้สูงอายุของไทยผลักดันให้ภาพรวมการนำเข้าวัตถุดิบการผลิตเพิ่มร้อยละ 11.5 มีแนวโน้มปัจจัยการขยายตัวตามพฤติกรรมผู้บริโภคที่ใส่ใจสุขภาพและใช้ผลิตภัณฑ์ธรรมชาติมากขึ้นในปี 2560 ขณะที่สมุนไพรยังคงต้องเพิ่มการยกระดับคุณภาพให้ได้มาตรฐานสากล โดยสถานประกอบที่ได้รับมาตรฐานการผลิตประมาณร้อยละ 4.47 เป็นการใช้วัตถุดิบสารสกัดสมุนไพรในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรกลุ่มเครื่องสำอางร้อยละ 70 มีมูลค่าตลาดประมาณ 1.61-1.85 หมื่นล้านบาท (Ministry of Public Health, 2013)

การพัฒนาอุตสาหกรรมสมุนไพรในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ เป็นการรองรับโครงการระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก เป็นแผนยุทธศาสตร์ภายใต้ไทยแลนด์ 4.0 เพื่อการพัฒนาพื้นที่ต่อยอดจากความสำเร็จของแผนพัฒนาเศรษฐกิจภาคตะวันออก มีเป้าหมายหลักเพื่อส่งเสริมการลงทุนและการยกระดับอุตสาหกรรมของประเทศในการเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขัน ทำให้เศรษฐกิจของพื้นที่เขต 3 จังหวัด ได้แก่ ชลบุรี ระยอง และฉะเชิงเทรา เพิ่มความได้เปรียบในการแข่งขันด้านการใช้สิทธิประโยชน์การลงทุนและสิทธิประโยชน์การพัฒนาพื้นที่เชิงเศรษฐกิจ โดยการใช้นโยบายพัฒนาอุตสาหกรรมสมุนไพรต้นน้ำ ประเภทเครื่องสำอางในการส่งเสริมและสนับสนุนอุตสาหกรรมให้มีความเข็มแข็ง (Office of the National Economic and Social Development Council, 2017)

ปัญหาที่เป็นผลกระทบนโยบายอุตสาหกรรมสมุนไพรเกิดจากการพัฒนาแนวทางการส่งเสริมและสนับสนุนอุตสาหกรรมที่ใช้กระตุ้นเศรษฐกิจด้านการใช้ทรัพยากรและปัจจัยการผลิตพื้นฐานที่ขาดประสิทธิภาพ และขาดการกำหนดทิศทางที่ชัดเจน เนื่องจากกลไกการขับเคลื่อนแบบเครือข่ายในพื้นที่เป็นการใช้นโยบายจากบนลงล่างที่มีการตัดสินใจและคำสั่งจากหน่วยงานของรัฐ (top down) ขณะที่ภาคสังคมและประชาชนเกิดการร่วมกลุ่มของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการกำหนดนโยบายที่มีลักษณะเป็นแบบมีส่วนร่วมกำหนดทิศทางนโยบายและกระบวนการพัฒนานโยบายโดยตรง (bottom up) (TambunlertchaiMaterial, 2015) เนื่องจากปัญหาความขาดแคลนสารสกัดสมุนไพรที่ใช้เป็นวัตถุดิบการผลิต และเกษตรกรส่วนใหญ่ขาดทักษะความรู้ของกระบวนการผลิตที่ต้องมีคุณภาพและได้มาตรฐาน รวมทั้งคุณภาพวัตถุดิบขาดเกณฑ์มาตรฐานรองรับ ทำให้ผู้ประกอบการสมุนไพรไทยส่วนใหญ่ที่เป็นขนาดกลาง และขนาดเล็กขาดความสามารถในการแข่งขัน จึงเป็นปัญหาของการพัฒนาสมุนไพรไทย และปัญหาการรวมกลุ่มอุตสาหกรรมอย่างเป็นระบบ (TambunlertchaiMaterial, 2015) เป็นผลต่อเนื่องในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรต้นน้ำที่เป็นสารสกัด (Bureau of Agricultural Commodities Promotion and Management, 2015)

ความสำคัญของการวิจัยการกำหนดนโยบายพัฒนากลุ่มอุตสาหกรรมสมุนไพรผลิตภัณฑ์ต้นน้ำประเภทเครื่องสำอางในเขตระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออกของประเทศไทย เป็นการวิเคราะห์องค์ประกอบพัฒนาอุตสาหกรรมสมุนไพรทางด้านขีดความสามารถที่เป็นปัญหาหลักของการแข่งขันและกำหนดแนวทางพัฒนาอุตสาหกรรมสมุนไพรและพัฒนานโยบายอุตสาหกรรมสมุนไพรผลิตภัณฑ์ต้นน้ำ มุ่งเน้นกระบวนการกำหนดนโยบายจากล่างขึ้นบนร่วมกับการใช้นโยบายจากบนลงล่างของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ต้นน้ำที่จะนำไปสู่นโยบายพัฒนากลุ่มอุตสาหกรรมสมุนไพรผลิตภัณฑ์ต้นน้ำที่มีความต่อเนื่อง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ขีดความสามารถของอุตสาหกรรมสมุนไพรผลิตภัณฑ์ต้นน้ำประเภทเครื่องสำอางในพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก

2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรมสมุนไพรผลิตภัณฑ์ต้นน้ำประเภทเครื่องสำอางในพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก

3. เพื่อกำหนดนโยบายพัฒนากลุ่มอุตสาหกรรมสมุนไพรผลิตภัณฑ์ต้นน้ำประเภทเครื่องสำอางในพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ประกอบด้วย (1) การวิเคราะห์ขีดความสามารถในการแข่งขัน เป็นการวิเคราะห์องค์ประกอบเกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพของอุตสาหกรรมของประเทศที่ส่งผลต่อขีดความสามารถหรือความได้เปรียบในการแข่งขันของอุตสาหกรรมสมุนไพรผลิตภัณฑ์ต้นน้ำประเภทเครื่องสำอาง (2) การวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรมที่สอดคล้องกับการแนวทางการพัฒนาสมุนไพรในการผลิตแปลงสภาพเผลิตภัณฑ์ต้นน้ำที่ใช้เป็นสารสำคัญตั้งต้นประเภทเครื่องสำอางของผลิตภัณฑ์สมุนไพร และ (3) การวิเคราะห์การกำหนดนโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมที่เป็นแบบการจัดทำนโยบายจากล่างไปสู่บนเชื่อมโยงการจัดทำนโยบายจากบนไปสู่ล่าง

2. ขอบเขตด้านพื้นที่ กำหนดขอบเขตพื้นที่วิจัยในระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก 3 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดชลบุรี และจังหวัดระยอง โดยกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย กลุ่มผู้ประกอบการในอุตสาหกรรม หน่วยงานของรัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนากลุ่มอุตสาหกรรมสมุนไพรผลิตภัณฑ์ต้นน้ำประเภทเครื่องสำอางในพื้นที่จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดชลบุรี และจังหวัดระยอง

3. ขอบเขตด้านระยะเวลา การวิจัยครั้งนี้กำหนดระยะเวลาในการวิจัยระหว่างมกราคม พ.ศ. 2561-เมษายน พ.ศ. 2562 รวมระยะเวลาในการศึกษา 1 ปี 4 เดือน

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบผลการวิเคราะห์ขีดความสามารถของอุตสาหกรรมสมุนไพรผลิตภัณฑ์ต้นน้ำ ประเภทเครื่องสำอางในพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกเกี่ยวกับความสัมพันธ์ขององค์ประกอบการพัฒนานโยบายอุตสาหกรรมกับการสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันได้มาตรฐานระดับสากล

2. ทำให้ทราบถึงแนวทางพัฒนาและแนวทางการส่งเสริมอุตสาหกรรมสมุนไพรผลิตภัณฑ์ต้นน้ำประเภทเครื่องสำอางในพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกที่เป็นต้นแบบกระบวนการกำหนดนโยบายที่พัฒนาจากระดับล่างไปสู่ระดับบน (bottom up)

3. ทำให้ทราบถึงนโยบายพัฒนาการส่งเสริมและสนับสนุนกลุ่มอุตสาหกรรมสมุนไพรผลิตภัณฑ์ต้นน้ำประเภทเครื่องสำอางในพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกที่เป็นความสัมพันธ์ของการกำหนด

นโยบายเชิงผสม (hybrid policy) ระหว่างนโยบายที่กำหนดจากระดับบนไปสู่ระดับล่าง (top down up) กับนโยบายที่กำหนดจากระดับล่างสู่ระดับบน (bottom up)

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดนโยบายสาธารณะ เป็นสิ่งที่รัฐบาลตัดสินใจกระทำหรือไม่กระทำในส่วนที่รัฐบาลเลือกจะกระทำจะครอบคลุมกิจกรรมที่เป็นงานประจำและกิจกรรมที่เกิดขึ้นบางโอกาสที่มีผลกระทบต่อวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชนโดยส่วนรวม (Dye, 2011) กิจกรรมครอบคลุมข้อกำหนดและระเบียบการควบคุมดำเนินงานของปัจเจกบุคคล และนิติบุคคลที่ไม่เน้นถึงวัตถุประสงค์ที่รัฐบาลต้องการกระทำ (Jepson & Arakelyan, 2017) และเลือกกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่พิจารณาว่าสำคัญหรือเลือกที่จะไม่ทำบางเรื่องหรือทุกเรื่อง ความหมายการตัดสินใจของผู้มีอำนาจในการขจัดปัญหาเรื่องใดเรื่องหนึ่ง มิได้รวมถึงการพัฒนาหรือสร้างสรรค์สิ่งใหม่ให้แก่สังคม (Jones, 2017) ความหมายนโยบายสาธารณะ เป็นชุดของกิจกรรมที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันตามที่มุ่งหวังไว้ และดำเนินการโดยบุคคลหรือกลุ่มบุคคลในการแก้ไขปัญหาหรือเรื่องที่อยู่ในความสนใจให้บรรลุเป้าหมายหรือสนองตอบต่อวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ และเกิดขึ้นภายใต้ระบบการเมืองโดยมีวัตถุประสงค์ที่แน่นอน และมีการชี้ให้เห็นถึงบทบาทของบุคคล หรือองค์การที่เกี่ยวข้องกับการจัดการกับปัญหา เป็นความหมายที่เน้นให้เกิดการนำไปปฏิบัติจริง (Wan, Shen, & Choi, 2018) มีแนวทางสำคัญ 3 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมแรกการก่อตัวของนโยบายสาธารณะ กิจกรรมที่สองการเตรียมเสนอร่างนโยบายสาธารณะ กิจกรรมที่สามการอนุมัติและประกาศเป็นนโยบายสาธารณะ (Bowen, Bryant, Hess, McCarty, & Ivey, 2014)

การก่อเกิดนโยบายสาธารณะ เป็นการกำหนดปัญหาเชิงนโยบายสาธารณะ (identify problem) เป็นขั้นการค้นหาและรวบรวมข้อมูล เป็นการรับรู้ปัญหาหรือความต้องการของประชาชนหรือผู้รับบริการ เข้าสู่กระบวนการกำหนดนโยบาย (Dye, 2011) ที่มีการวิเคราะห์ประเด็นสำคัญของนโยบาย (identify issue) เป็นขั้นการกำหนดวิธีการตัดสินใจเพื่อเลือกข้อเสนอทางเลือกในการแก้ไขปัญหา (problem solving) พิจารณาวิเคราะห์ถึงผลลัพธ์ที่ต้องการ (intended outcome) จุดมุ่งหมาย (ends) และวิธีการ (means) เพื่อการได้มาซึ่งผลลัพธ์ที่ต้องการ (Jepson & Arakelyan, 2017) โดยทำการประเมินความต้องการใช้นโยบาย (policy assessment) เป็นการกำหนดเกณฑ์พิจารณาจากขนาดของกลุ่มที่ได้รับผลกระทบ ขนาดความรุนแรงของปัญหา ความเร่งด่วนของปัญหา ขนาดความเสียหายที่จะเกิดขึ้นในอนาคตและพิจารณาจากลักษณะของการยอมรับร่วมกันในสังคม มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมนโยบาย (policy coordination) เป็นการจัดลำดับความสำคัญของปัญหาในการวิเคราะห์นโยบายใช้เครื่องมือในการวิเคราะห์ และกำหนดน้ำหนักคะแนนความสัมพันธ์ของปัญหาแต่ละปัญหาในการกำหนดนโยบาย (policy formulation) เป็นขั้นที่นำข้อมูลและข้อเสนอแนะที่รวบรวมได้นำมาวิเคราะห์และจัดทำเป็นร่างนโยบาย ทั้งนี้การพัฒนาขีดความสามารถของอุตสาหกรรมสมุนไพรผลิตภัณฑ์ประเภทเครื่องสำอางในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษมีความแตกต่างกันของขนาดการลงทุนและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ต้นน้ำของผู้ประกอบการ จึงจำเป็นต้องสร้างโอกาสให้ผู้ประกอบการมีศักยภาพในการเข้าถึงอุตสาหกรรมและมีความสามารถในการแข่งขันด้านการพัฒนาเทคโนโลยีและการพัฒนาศักยภาพกำลังคน (Porter, 1998) ทำให้การเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจมีผลกระทบต่ออุตสาหกรรม (Feser & Bergman, 2010) ขณะที่ภาคอุตสาหกรรมมีการเปลี่ยนแปลงไปลักษณะของ

อุตสาหกรรมรองรับความเป็นสากลมากขึ้น และรองรับตลาดสินค้าอุตสาหกรรมในประเทศมีขนาดใหญ่ที่มีปัจจัยทางด้านสังคมและวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาอุตสาหกรรม (Connell, Kriz, & Thorpe, 2014) จำเป็นต้องกำหนดทิศทางของนโยบายให้ชัดเจนต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมให้สอดคล้องกับขีดความสามารถและเพิ่มความเข็มแข็งระหว่างกรณีของผู้ประกอบการที่ไม่มีขีดความสามารถในอุตสาหกรรมมากกว่าและผู้ประกอบการที่มีขีดความสามารถในอุตสาหกรรม จึงจำเป็นต้องใช้นโยบายส่งเสริมและสนับสนุนให้เหมาะสม (Dror, 1968) เกี่ยวกับมาตรฐานวัตถุดิบสมุนไพรสำหรับโรงงานผลิตสมุนไพรที่ใช้วัตถุดิบจากธรรมชาติเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์ที่มีวัตถุดิบมาตรฐานหรือผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรซึ่งยังไม่มีข้อกำหนดที่ชัดเจน (Boonsom & Dechbumroong, 2016)

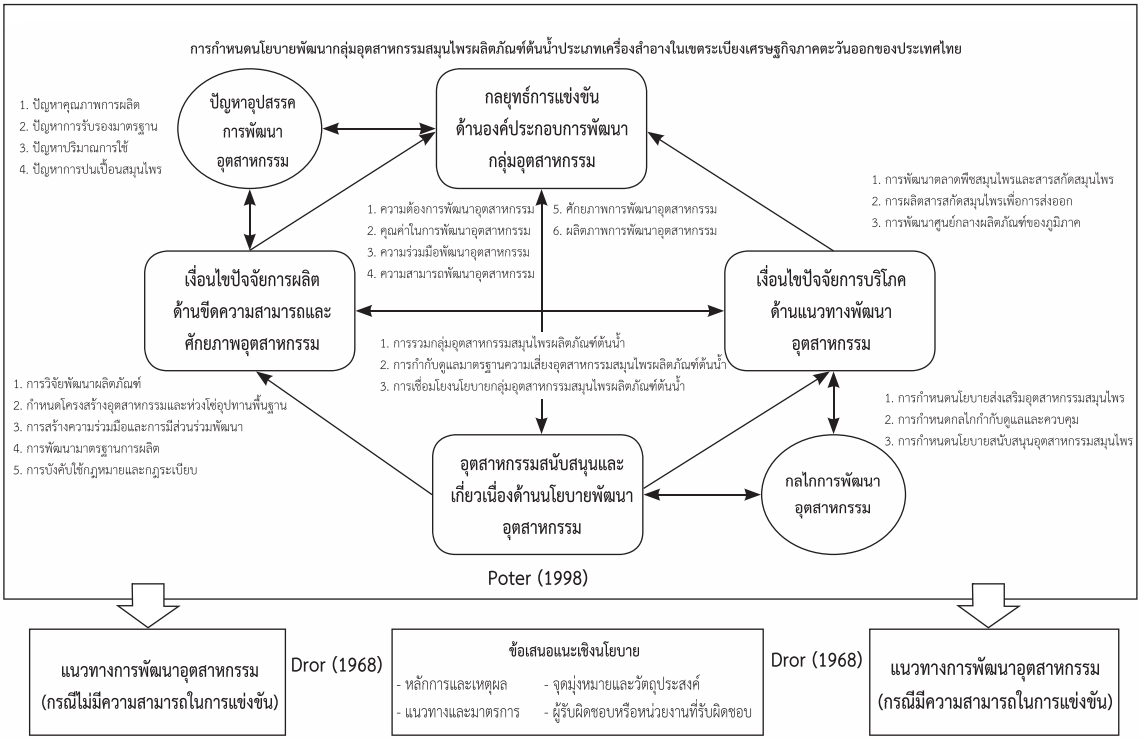
การเสนอแนวทางนโยบายสาธารณะ เป็นการทำร่างนโยบายให้ถูกต้องเหมาะสม และมีผลโดยตรงจากการตัดสินใจเลือกนโยบาย การประกาศใช้นโยบายจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงกลยุทธ์ที่จะนำนโยบายไปปฏิบัติให้บรรลุผลสำเร็จโดยการกำหนดวิธีปฏิบัติตามนโยบาย (policy instrument) เป็นการกำหนดแนวทางการบริหารนโยบายให้มีความพร้อมก่อนการนำนโยบายไปปฏิบัติ (program operations) ทั้งนี้ การนำแนวทางพัฒนาอุตสาหกรรมสมุนไพรผลิตภัณฑ์ต้นน้ำประเภทเครื่องสำอางในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษไปใช้ในการกำหนดร่างนโยบายการพัฒนามีการวางข้อกำหนดเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของนโยบายและวัตถุประสงค์ของนโยบายให้ชัดเจนและครอบคลุมแนวทางพัฒนานวัตกรรมสมุนไพรการผลิตแบบอินทรีย์และรับรองมาตรฐานที่เกษตรกรต้องปรับเปลี่ยนเพื่อให้ได้วัตถุดิบที่ดีนำไปสู่ผลิตภัณฑ์ที่น่าเชื่อถือ สามารถเข้าสู่ตลาดได้กว้างขวางและสู่ตลาดสากล โดยจัดทำแผนต้นแบบที่มีการบูรณาการตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ (Ortiz, Zimmerman, & Adler, 2016) เป็นการนำเสนอทางเลือกของวิธีการที่จะนำไปสู่ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของนโยบายที่มีการกลั่นกรองทางเลือกและมีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติเพื่อตัดสินใจเป็นนโยบาย การเสนอทางเลือกใดทางเลือกหนึ่งเพื่อให้ผู้กำหนดนโยบายตัดสินใจเลือกเป็นนโยบายที่คำนึงถึงเกณฑ์สำคัญได้แก่ เกณฑ์ประสิทธิผล เกณฑ์ประสิทธิภาพ เกณฑ์ความพอเพียง เกณฑ์ความเป็นธรรม เกณฑ์ความสามารถในการตอบสนอง และเกณฑ์ความเหมาะสมที่นำไปจัดทำร่างนโยบาย

การกำหนดนโยบายสาธารณะ เป็นกำหนดเพื่อนำนโยบายไปใช้ในเชิงปฏิบัติ (policy implementation) เป็นขั้นที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องแปลงนโยบายที่มีลักษณะนามธรรมให้ออกเป็นรูปธรรมหลายลักษณะให้บริการและประชาสัมพันธ์ และการประเมินผลการใช้นโยบาย (policy evaluation) เป็นขั้นตรวจวัดผลทั้งในเชิงประสิทธิภาพและประสิทธิผล รวมถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจากนโยบายทั้งจากประชาชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย รวมทั้งการประเมินนโยบายมาใช้เป็นข้อมูลการปรับปรุงนโยบาย (policy adoption) ให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น ทั้งนี้การกำหนดนโยบายพัฒนากลุ่มอุตสาหกรรมสมุนไพรผลิตต้นน้ำประเภทเครื่องสำอางในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษไปใช้ในนำแนวทางพัฒนานโยบายมาใช้ในการกำหนดมาตรฐานข้อเสนอนโยบายสาธารณะที่ขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงข้อมูลเชิงประจักษ์และเหตุผลการใช้นโยบาย เป็นพื้นฐานสำคัญที่จะยืนยันการประกาศใช้นโยบายภายใต้ข้อกฎหมายได้กำหนดให้ออกกฎหมายรองรับนโยบายสาธารณะ (Ministry of Public Health, 2013) ทำให้เกิดความเชื่อมั่นในความถูกต้องและการยอมรับผลที่ได้เชิงประโยชน์ต่อเศรษฐกิจและสังคม

กรอบการแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

การพัฒนากรอบแนวคิดการวิจัย ได้ประยุกต์ใช้จากแนวคิดการพัฒนาศักยภาพของอุตสาหกรรมของ

ประเทศเพื่อสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน ตามแนวคิดของ Porter (1998) แบบจำลองเพชร (diamond model) ทางด้านการวิเคราะห์ด้านเงื่อนไขของปัจจัยการผลิต เงื่อนไขด้านอุปสงค์ กลยุทธ์ขององค์กร โครงสร้าง และบริบทการแข่งขันอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องและสนับสนุนในการสร้างโอกาสความเป็นไปได้และผลกระทบจากพัฒนาขีดความสามารถอุตสาหกรรม เป็นผลต่อกลไกการพัฒนาอุตสาหกรรมของรัฐ โดยกำหนดแนวทางอุตสาหกรรมให้สอดคล้องกับแนวทางพัฒนานโยบายสาธารณะกลุ่มอุตสาหกรรมสมุนไพรผลิตภัณฑ์ต้นน้ำประเภทเครื่องสำอางตามแนวคิดของ Dror (1968) ในการกำหนดนโยบายพัฒนากรณีที่ไม่มีความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรม และกรณีที่มีความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรม เพื่อนำไปใช้กำหนดข้อเสนอแนะเชิงนโยบายอุตสาหกรรมสมุนไพรผลิตภัณฑ์ต้นน้ำประเภทเครื่องสำอาง

ภาพ 1 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยมีรูปแบบของการใช้ระเบียบวิธีเชิงคุณภาพ (qualitative research)

1. การวิจัยเอกสาร (documentary research) ประกอบด้วย การทบทวนเนื้อหาเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนากลุ่มอุตสาหกรรมที่มีการกำหนดใช้ในปัจจุบันเชื่อมโยงกับนโยบายสมุนไพรผลิตภัณฑ์ต้นน้ำที่ใช้เป็นสารสำคัญตั้งต้นในกระบวนการผลิตด้านผลิตภัณฑ์สมุนไพร รวมทั้งการเชื่อมโยงการใช้นโยบายในพื้นที่

ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกของประเทศไทย มีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาอุตสาหกรรมสมุนไพร ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันทั้งในส่วนที่เป็นเอกสารที่ได้รับการเผยแพร่ซึ่งเป็นเอกสารประเภทหนังสือ รายงาน รายงานการวิจัย เอกสารสิ่งพิมพ์ บทความทางวิชาการ ตำรา และเอกสารที่เกี่ยวข้องจากหน่วยงานของรัฐ

2. การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informant) จำนวน 40 คน โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลการให้ความสำคัญกับอุตสาหกรรมสมุนไพรของผู้ประกอบขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็กจำนวน 25 คน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลกลุ่มผู้ชำนาญหน่วยงานของรัฐจำนวน 6 คน กลุ่มผู้เชี่ยวชาญจำนวน 6 คน และกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 คน ด้วยวิธีการคัดเลือกแบบเจาะจงกับผู้ประกอบการผลิตสมุนไพรต้นน้ำประเภทเครื่องสำอาง เป็นการนำแบบสัมภาษณ์ที่ได้จากการจากการวิเคราะห์เอกสารและการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญไปใช้ในการรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ถึงประเด็นสำคัญที่เกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย และสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาที่สอดคล้องกับการจัดทำนโยบายการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศไทยในพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก

3. การสนทนากลุ่ม (focus group discussion) ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มเป้าหมายโดยพิจารณาจากผู้มีประสบการณ์ด้านการผลิตและการค้าสมุนไพร รวมถึงนักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 12 คน เป็นการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสนทนาเชิงกลุ่ม สำหรับการรวบรวมข้อมูลวิจัยที่มีการแลกเปลี่ยนและระดมความคิดในเนื้อหาเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางการผลิตและการค้าสมุนไพรของโลก จากนั้นสรุปเนื้อหาจากการสนทนากลุ่ม มุ่งเน้นการตรวจสอบข้อมูลที่ได้ค้นพบมีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไรในการวิเคราะห์ข้อค้นพบที่ที่แสดงถึงการจัดทำนโยบายให้เหมาะสมกับอุตสาหกรรมสมุนไพรที่เป็นผลิตภัณฑ์ต้นน้ำประเภทเครื่องสำอาง

ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) แบบหน่วยบริบท (contextual unit)

ผลการวิจัย

1. การพัฒนาขีดความสามารถของอุตสาหกรรมสมุนไพรผลิตภัณฑ์ต้นน้ำประเภทเครื่องสำอางในพื้นที่เขตระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก ได้แก่ (1) การพัฒนาพันธ์พืชสมุนไพรให้มีสรรพคุณเป็นที่ต้องการตลาด (2) การสร้างความเข้มแข็งด้านภูมิปัญญาที่คิดค้นสารสกัดสำคัญสมุนไพร (3) การพัฒนานวัตกรรมการผลิตสารสกัดสำคัญสมุนไพรที่มีคุณภาพ (4) การพัฒนามาตรฐานการทดสอบสรรพคุณสมุนไพร (5) การเป็นศูนย์กลางการผลิตและการตลาดสารสกัดสำคัญสมุนไพรไทย (6) การวิจัยพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพและมาตรฐานสากล (7) การผลิตสารสกัดสำคัญให้เป็นผลิตภัณฑ์เพื่อการส่งออก (8) การใช้สารสกัดสำคัญสมุนไพรไทยทดแทนการนำเข้าสารสังเคราะห์ (9) การพัฒนาประสิทธิภาพการรับรองมาตรฐานและการขึ้นทะเบียน และ (10) การสร้างกฎระเบียบที่เอื้อต่อการลงทุนและต้นทุนการแข่งขัน

2. แนวทางพัฒนาและส่งเสริมอุตสาหกรรมสมุนไพรผลิตภัณฑ์ต้นน้ำประเภทเครื่องสำอางในพื้นที่เขตระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก ได้แก่ (1) แนวทางพัฒนาแหล่งผลิตพืชสมุนไพร (2) แนวทางพัฒนาคัดเลือกพันธ์พืชสมุนไพรที่มีประสิทธิภาพ (3) แนวทางพัฒนาวิธีการสกัดสารสกัดสำคัญสมุนไพร (4) แนวทางพัฒนาทดสอบคุณสมบัติสารสกัดสำคัญสมุนไพร (5) แนวทางพัฒนากรรมวิธีการผลิตสารสกัดสำคัญสมุนไพร (6) แนวทางพัฒนารับรองมาตรฐานการ

ผลิตสารสกัดสำคัญสมุนไพร (7) แนวทางพัฒนารับรองการขึ้นทะเบียนผลิตภัณฑ์สารสกัดสำคัญสมุนไพร (8) แนวทางพัฒนากฎระเบียบและกฎหมายผลิตภัณฑ์สารสกัดสำคัญสมุนไพร และ (9) แนวทางพัฒนารวมกลุ่มอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์สารสกัดสำคัญสมุนไพร เป็นผลจากการวิเคราะห์แนวทางพัฒนาอุตสาหกรรมสมุนไพรผลิตภัณฑ์ต้นน้ำประเภทเครื่องสำอางในพื้นที่เขตระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก

3. การกำหนดนโยบายพัฒนากลุ่มอุตสาหกรรมสมุนไพรผลิตภัณฑ์ต้นน้ำประเภทเครื่องสำอางในพื้นที่เขตระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก ได้แก่ (1) การกำหนดมาตรฐานการคัดเลือกพันธ์พืชสมุนไพร (2) การกำหนดมาตรฐานการรับรองคุณภาพพันธ์พืชสมุนไพร (3) การกำหนดมาตรฐานกรรมวิธีการผลิตสารสกัดสำคัญสมุนไพร (4) การกำหนดมาตรฐานทดสอบผลิตภัณฑ์ที่ขึ้นทะเบียนรับรอง (5) การกำหนดมาตรการกฎระเบียบและกฎหมายสารสกัดสำคัญสมุนไพร (6) การกำหนดมาตรการกำกับดูแลมาตรฐานอุตสาหกรรมสมุนไพรไทย (7) การกำหนดมาตรการเชื่อมโยงอุตสาหกรรมสมุนไพรกับอุตสาหกรรมต่อเนื่อง และ (8) การกำหนดมาตรการสิทธิพิเศษการลงทุนของอุตสาหกรรมสมุนไพรไทย เป็นผลจากการวิเคราะห์แนวนโยบายการพัฒนาการส่งเสริมและสนับสนุนกลุ่มอุตสาหกรรมสมุนไพรผลิตภัณฑ์ต้นน้ำประเภทเครื่องสำอางในพื้นที่เขตระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก

การกำหนดกลไกการบังคับใช้นโยบายในเชิงปฏิบัติ ประกอบด้วย (1) ผู้ประกอบการดำเนินนโยบายมาตรฐานคุณภาพพืชสมุนไพร มาตรฐานการผลิต คุณภาพผลิตภัณฑ์ และการขึ้นทะเบียนตำรับสมุนไพร (2) กลุ่มอุตสาหกรรมดำเนินนโยบายพัฒนากลุ่มอุตสาหกรรมรองรับการแข่งขันภายใต้เงื่อนไขปัจจัยการผลิตและการบริโภคผลิตภัณฑ์สมุนไพร (3) หน่วยงานของรัฐดำเนินนโยบายกำกับมาตรฐานการรับรองพืชสมุนไพร การทดสอบคุณสมบัติสมุนไพรและสารสกัดสมุนไพร การรับรองมาตรฐานการขึ้นทะเบียนผลิตภัณฑ์ และ (4) องค์กรอิสระดำเนินนโยบายการตรวจสอบมาตรฐานผลิตภัณฑ์สมุนไพรและการสื่อสารคุณสมบัติในการใช้สมุนไพรสำหรับการบริโภค

การอภิปรายผล

1. การพัฒนาขีดความสามารถของอุตสาหกรรมสมุนไพรสมุนไพรผลิตภัณฑ์ต้นน้ำประเภทเครื่องสำอางในพื้นที่เขตระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก เกี่ยวกับด้านการพัฒนากลยุทธ์การแข่งขันอุตสาหกรรมมุ่งเน้นการวิจัยพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพและมาตรฐานสากลตามแนวทางของ Thammarungsri and Rungpragayphan (2016) เป็นกุญแจสำคัญต่อคุณภาพการวิจัยพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพร และความได้เปรียบในการแข่งขันแบบเครือข่ายการผลิตสารสกัดสำคัญให้เป็นผลิตภัณฑ์เพื่อการส่งออก ทำให้เกิดการพัฒนาโอกาสของอุตสาหกรรม และการก่อตัวของนโยบายจากประเด็นปัญหาการเปลี่ยนแปลง สนับสนุนแนวทางของ Jaikaew, Wingwon, and Panphae (2015). โดยมุ่งเน้นการพัฒนานวัตกรรมผลิตภัณฑ์สร้างความได้เปรียบในการแข่งขันของกลุ่มอุตสาหกรรมด้านปัจจัยการผลิตและปัจจัยการบริโภคของอุตสาหกรรมตามแนวทางของ Connell et al. (2014) การขับเคลื่อนปัจจัยสนับสนุนการผลิตบนพื้นฐานความรู้ในเชิงปัจจัยสนับสนุนการมีส่วนรวมพัฒนาประสิทธิภาพเพื่อการรับรองมาตรฐานและการขึ้นทะเบียนตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค และเอื้อต่อการลงทุน เป็นการสนับสนุนการศึกษาของ Thaennin (2012) เกี่ยวกับการกำหนดนโยบายแบบมีส่วนร่วมเป็นเป้าหมายของการพัฒนาเชิงปฏิบัติและขับเคลื่อนภูมิปัญญาการคิดค้นสารสกัดสมุนไพร สอดคล้องกับ Wnlam, Morachat, and Jungvimutipan (2017)

การส่งเสริมกลุ่มผู้ประกอบการที่ขาดองค์ความรู้และพึ่งพิงหน่วยงานภาครัฐสนับสนุนแนวทางการพัฒนา

2. แนวทางพัฒนาอุตสาหกรรมสมุนไพรผลิตภัณฑ์ต้นน้ำประเภทเครื่องสำอางในพื้นที่เขตระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมขับเคลื่อนอย่างเป็นระบบและมีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ เป็นการพัฒนาฐานข้อมูลวิจัยพัฒนาสมุนไพรผลิตภัณฑ์ต้นน้ำของภาคเอกชนต่อเนื่องกับหน่วยงานภาครัฐตามนแนวทางของ Wachirapanyapong (2018) มุ่งเน้นความคาดหวังของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์สมุนไพรแปรรูปให้ความสำคัญกับด้านการตลาดในประเด็นคุณภาพผลิตภัณฑ์ที่เชื่อถือได้ เป็นการพัฒนาต้นแบบการผลิตมาตรฐานคุณภาพที่มีการจัดทำข้อมูลวิธีการผลิตและทดสอบการออกฤทธิ์ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์การรับรองมาตรฐาน จากการสนับสนุนของ Jadesadalug and Kamraman (2017) กำหนดแนวทางพัฒนาเครือข่ายอุตสาหกรรมที่มีอิทธิพลต่อนวัตกรรมผลิตภัณฑ์และมีผลต่อความได้เปรียบในการแข่งขันและความสามารถทางการตลาดและการปรับปรุงโซ่คุณค่าให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ขณะที่การศึกษาของ Cheamsawat, Lertpenmeta, Kaweenantawong, and Hasaro (2009) เป็นการพัฒนากลไกเพื่อการบริหารจัดการคลัสเตอร์อุตสาหกรรมสร้างกลไกการร่วมมือและแข่งขัน และโอกาสทางการตลาดที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน สอดคล้องกับของ Jaikaew et al. (2015) มุ่งเน้นแนวทางการรวมกลุ่มอุตสาหกรรมบนพื้นฐานชีวภาพรองรับการแข่งขันอุตสาหกรรมสมุนไพรให้กับภาคเอกชนและภาคประชาชนในการพัฒนาขึ้นทะเบียนรับรองผลิตภัณฑ์สมุนไพร และการทดสอบคุณภาพสมุนไพรเกี่ยวกับประสิทธิภาพหรือสรรพคุณในการนำไปใช้ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค จากแนวคิดของ Nakornchaikun (2017) ผลกระทบต่อการซื้อสินค้าสมุนไพรแปรรูปของผู้บริโภคได้รับอิทธิพลของกลุ่มอ้างอิง ทำให้การพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตสมุนไพรสร้างโอกาสเข้าถึงนวัตกรรมที่ทันสมัยและสามารถเพิ่มมูลค่าผลผลิต

3. การกำหนดนโยบายพัฒนากลุ่มอุตสาหกรรมสมุนไพรผลิตภัณฑ์ต้นน้ำประเภทเครื่องสำอางในพื้นที่เขตระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก เป็นการกำหนดนโยบายขีดความสามารถอุตสาหกรรมสมุนไพรเกี่ยวกับคุณภาพพืชสมุนไพร ตามแนวทางการศึกษาของ Boonsom and Dechbumroong (2016) เกี่ยวกับการจัดทำมาตรฐานวัตถุดิบสมุนไพรสำหรับโรงงานผลิต เป็นการวิจัยพัฒนาสมุนไพรและกำหนดมาตรฐานการผลิตสมุนไพรในการรับรองการขึ้นทะเบียนสมุนไพร การเสนอแนะนโยบายการพัฒนามีลักษณะของการส่งเสริมศักยภาพ และขจัดปัญหาความไม่สอดคล้องของการปฏิบัติที่มีต่อนโยบาย และควรมีรูปแบบที่จำเป็นในการเอื้อประโยชน์การใช้นโยบายเพิ่มระดับความสามารถในการแข่งขันสมุนไพรไทยและสร้างมาตรฐานอุตสาหกรรม Thaennin (2012) มุ่งเน้นการพัฒนารูปแบบนโยบายสาธารณะจากการมีส่วนร่วมของเครือข่าย โดยการผลักดันนวัตกรรมและเทคโนโลยีการผลิตสมุนไพร การรวมกลุ่มตลาดสมุนไพรเพื่อกำหนดมาตรการกำกับดูแลในการสร้างมาตรฐานการทดสอบประสิทธิภาพสมุนไพร การกำหนด และการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมสมุนไพรพัฒนาฐานความรู้และความเข้าใจสมุนไพรที่จะนำนำโยบายไปสู่การปฏิบัติ

ข้อเสนอแนะ

1. ด้านนโยบาย ควรส่งเสริมการกำหนดนโยบายด้านขีดความสามารถอุตสาหกรรมสมุนไพรผลิตภัณฑ์ต้นน้ำเกี่ยวกับด้านพัฒนาคุณภาพพืชสมุนไพร การวิจัยพัฒนามาตรฐานการผลิตสมุนไพร และการรับรองการขึ้นทะเบียน และจัดทำบัญชีตำรับสมุนไพรผลิตภัณฑ์ต้นน้ำ การพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีการผลิต

สมุนไพร และการสร้างมาตรฐานทดสอบประสิทธิภาพสมุนไพรผลิตภัณฑ์ต้นน้ำ

2. ด้านการนำไปปฏิบัติ ควรส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรแปรรูปสารสกัดสำคัญที่มีมาตรฐานคุณภาพ การส่งเสริมพัฒนาความเข้มแข็งทางด้านวิชาการสมุนไพรไทยสร้างความเชื่อมั่นในการใช้สมุนไพรไทย การสนับสนุนยกระดับศูนย์วิจัยและห้องปฏิบัติการวิจัยสารสกัดสมุนไพร การสนับสนุนการพัฒนาระบบฐานข้อมูลสมุนไพรและระบบการประเมินขีดความสามารถการแข่งขัน และการสนับสนุนการพัฒนาเมืองสมุนไพร (herbal city) ที่มีโครงสร้างสนับสนุนการผลิตสารสกัดสมุนไพรให้ได้มาตรฐาน

References

Boonsom, T., & Dechbumroong, P. (2016). Standard of herbal raw materials in manufacturing. *EAU Heritage Journal Science and Technology, 10*(2), 17-27. [In Thai]

Bowen, P. G., Bryant, P. H., Hess, A., McCarty, K. H., & Ivey, J. B. (2014). Modifying public policies to combat obesity. *The Journal for Nurse Practitioners, 10*(2), 100-106.

Bureau of Agricultural Commodities Promotion and Management. (2015). *Situation of production and marketing of medicinal plants.* Author. [In Thai]

Cheamsawat, N., Lertpenmeta, P., Kaweenantawong, N., & Hasaro, K. (2009). *Development of a packaged SBR wastewater treatment system for food industries.* Thailand Research Fund. [In Thai]

Connell, J., Kriz, A., & Thorpe, M. (2014). Industry clusters: An antidote for knowledge sharing and collaborative innovation?. *Journal of Knowledge Management, 18*(1), 137-151.

Dror, Y. (1968). *Public policymaking reexamined.* Chandler.

Dye, V. (2011). Reflection, reflection, reflection, I'm thinking all the time, why do I need a theory or model of reflection?. In D. McGregor & L. Cartwright (Ed.), *Developing reflective practice: A guide for beginning teachers* (pp. 217-234). McGraw-Hill.

Feser, E., & Bergman, E. (2000). National industry cluster templates: A framework for applied regional cluster analysis. *Regional Studies, 34*(1), 1-19.

Jadesadalug, V., & Kamraman, W. (2017). The competitive advantage strategy of One Tambon One Product case study: Herbal Dabber Village, Amphur Phrapadaeng, Samutprakarn Province. *Veridian E-Journal, Silpakorn University, 10*(3), 2007-2026. [In Thai]

Jaikaew, A., Wingwon, B., & Panphae, P. (2015). The integrated potential of manufacturing business strategies influencing the competitive advantage of Lanna Enterprises Cluster in Thailand. *Journal of Management Science Chiangrai Rajabhat University, 10*(2), 108-139. [In Thai]

Jepson, P. R., & Arakelyan, I. (2017). Developing publicly acceptable tree health policy: Public perceptions of tree-breeding solutions to ash dieback among interested publics in the UK. *Forest Policy and Economics, 80,* 167-177.

Jones, B. D. (2017). Behavioral rationality as a foundation for public policy studies. *Cognitive Systems Research, 43,* 63-75.

Ministry of Public Health. (2013). *Strategic plan of Ministry of Public Health (B. E. 2556-2559).* Author. [In Thai]

Nakornchaikun, K. (2017). Marketing factors affecting customer's behavior of processed herbal products in Ubon Ratchathani. *Journal of Management Science, Ubon Ratchathani University, 6*(12), 28-42. [In Thai]

Office of the National Economic and Social Development Council. (2017). *Eastern Economic Corridor (EEC).* Retrieved from https://www.nesdc.go.th/ewt_w3c/ewt_dl_link.php?nid=6382 [In Thai]

Ortiz, S. E., Zimmerman, F. J., & Adler, G. J., Jr. (2016). Increasing public support for food-industry related, obesity prevention policies: The role of a taste-engineering frame and contextualized values. *Social Science & Medicine, 156,* 142-153.

Porter, M. E. (1998). *Competitive advantage: Creating and sustaining superior.* Free Press.

TambunlertchaiMaterial, S. (2015). *The future for Thai industry.* Ministry of Industry. [In Thai]

Thaennin, N. (2012). *A model of participatory public policy process in agricultural and food safety management in Changwat Songkhla.* Doctoral Dissertation of Philosophy in Environmental Management, Prince of Songkla University. [In Thai]

Thammarungsri, S., & Rungpragayphan, S. (2016). Data management in herbal medicinal products manufacturing processes: Documentation, batch processing record and electronic data management. *Isan Journal of Pharmaceutical Sciences, 12*(2), 44-56. [In Thai]

Wachirapanyapong, S. (2018). Strategy of efficiency of community business in privatization of herbal products in Lopburi Province within the Asean Free Trade Area. *Journal of Graduate Studies, Valaya Alongkron Rajabhat University, 12*(1), 191-203. [In Thai]

Wan, C., Shen, G. Q., & Choi, S. (2018). Differential public support for waste management policy: The case of Hong Kong. *Journal of Cleaner Production, 175,* 477-488.

Wnlam, P., Morachat, C., & Jungvimutipan, K. (2017). The development of the operational capacity of the non-food herbal One Tambon One Product (OTOP) groups. *Humanity and Social Science Journal , Ubon Ratchthani University, 8*(2), 207-238. [In Thai]

DOI: 10.14456/phdssj.2021.35

Received:	May	31, 20190
Revised:	August	29, 2021
Accepted:	August	29, 2021

แนวทางในการสร้างคุณค่าร่วมกับสังคมขององค์กร (CSV) ที่มีอิทธิพลต่อภาพลักษณ์ ชื่อเสียง และการยอมรับของชุมชน ในเขตพื้นที่มาบตาพุด จังหวัดระยอง

พงศ์ปณต ใจยา[1] นุจรี ภาคาสัตย์[2]

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาถึงแนวทางการดำเนินงานในการสร้างคุณค่าร่วมกับสังคมขององค์กรธุรกิจ (CSV) ที่มีต่อชุมชนในเขตพื้นที่มาบตาพุด จังหวัดระยอง (2) เพื่อศึกษากิจกรรมด้านการสร้างคุณค่าร่วมกับสังคมขององค์กรที่ส่งผลต่อภาพลักษณ์ ชื่อเสียง และการยอมรับของชุมชน โดยการวิจัยผสมผสานเริ่มต้นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างกับผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 15 คน และการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถาม จำนวน 459 ตัวอย่าง สถิติที่ใช้ คือ สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติเชิงอนุมาน

ผลการวิจัย พบว่า (1) แนวทางการดำเนินงานในการสร้างคุณค่าร่วมกับสังคมขององค์กรธุรกิจ (CSV) ที่มีต่อชุมชนในเขตพื้นที่มาบตาพุด จังหวัดระยอง อยู่ในระดับมากทุกตัว และ (2) ปัจจัยด้านการสร้างคุณค่าร่วมกับสังคมที่มีอิทธิพลต่อภาพลักษณ์ ชื่อเสียง และการยอมรับของชุมชน พบว่า การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 พบว่า ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมและรักษาอัตลักษณ์ ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยเพื่อชุมชน ปัจจัยด้านการส่งเสริมเศรษฐกิจและการจ้างงานแก่ชุมชน ปัจจัยด้านการดูแลสุขภาพสุขอนามัยมีอิทธิพลต่อภาพลักษณ์ชื่อเสียงการยอมรับของชุมชนอย่างยั่งยืน โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยเท่ากับ 0.382, 0.250, 0.201 และ 0.136 ตามลำดับ และยังพบว่า ปัจจัยด้านการศึกษาและการพัฒนาเยาวชนนั้น ไม่มีอิทธิพลต่อภาพลักษณ์ชื่อเสียงการยอมรับของชุมชนอย่างยั่งยืน โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย 0.004

คำสำคัญ: การสร้างคุณค่าร่วมทางสังคมขององค์กรธุรกิจ (CSV); ภาพลักษณ์; ชื่อเสียง; การยอมรับของชุมชน
ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:
พงศ์ปณต ใจยา และนุจรี ภาคาสัตย์. (2564). แนวทางในการสร้างคุณค่าร่วมกับสังคมขององค์กร (CSV) ที่มีอิทธิพลต่อภาพลักษณ์ ชื่อเสียง และการยอมรับของชุมชน ในเขตพื้นที่มาบตาพุด จังหวัดระยอง. *วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, 11*(2), 469-479.

[1] หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาองค์การและการจัดการสมรรถนะของมนุษย์ มหาวิทยาลัยบูรพา 169 ถนนลงหาดบางแสน ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี 20131, ประเทศไทย
อีเมล์: pongpanot.csv@gmail.com
[2] วิทยาลัยพาณิชยศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

The Methods of Creating Shared Value (CSV) Influencing to Image, Reputation, and Community Acceptance within Mab Ta Phut, Rayong Province

Pongpanot Jaiya[1] Nucharee Pakasat[2]

Abstract

The purposes of this article research were (1) to study the guidelines for creating shared value (CSV) with society of the business organization and communities in the area of Map Ta Phut, Rayong province, and (2) to study the activities of business organization for creating shared value (CSV) with society affecting the image, reputation, and acceptance of the communities by means of integrating research by initially using the qualitative research through semi-structured interview with 15 key informants, and using quantitative research through questionnaire. Group sampling consisting of 459 samples. The statistics used were the Descriptive Statistic, namely frequency, percentage, mean and standard deviation; and the Inferential statistics.

The research findings found that (1) the methods of creating shared value (CSV) influencing image, reputation, and community acceptance within Mab Ta Phut, Rayong province were all in high level, and (2) factor of creating shared value with society influencing image, reputation and community acceptance ,the research findings revealed the analysis of multiple regression with .05 significant level, the factor of participation within community, the factor of environment and safety of community, the factor of economy promotion and employment, the factor of healthcare influenced sustainably to image, reputation and community acceptance with regression coefficients of 0.382, 0.250, 0.201 and 0.136 respectively. The factor of education and youth development did not influence to image, reputation and community acceptance. with regression coefficients of 0.004. Also it was found that organization should improve each activity for efficient working. Strategy, work plan, work follow up process should be reviewed. Determination of demand should be set, and expansion should be made to its surrounding community for the real implementation.

Keywords: Creating Shared Value (CSV); Image; Reputation; Community Acceptance
Type of Article: Research Article

Cite this article as:
Jaiya, P., & Pakasat, N. (2021). The Methods of Creating Shared Value (CSV) influencing to image, reputation, and community acceptance within Mab Ta Phut, Rayong province. *Ph.D. in Social Sciences Journal, 11*(2), 469-479.

[1] Doctor of Philosophy Program in Organization Development and Human Capability Management, Burapha University
169 bangsaen Beach Road, Saensuk, Mueang, Chon Buri, 20131, Thailand
Email: pongpanot.csv@gmail.com
[2] Graduate School of Commerce, Burapha University

ผ่านการรับรองคุณภาพจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) อยู่ในกลุ่มที่ 2 สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในองค์กรธุรกิจมักจะคุ้นเคยกับคำว่า CSR (Corporate Social Responsibility) ซึ่งหมายถึง ความรับผิดชอบต่อสังคม และสิ่งแวดล้อมขององค์กร CSR ได้ถูกใช้อย่างเป็นรูปธรรมในปี พ.ศ. 2549 และได้ถูกบรรจุเป็นแนวปฏิบัติที่ผนวกเข้ากับการดำเนินธุรกิจ นอกเหนือไปจากการดำเนินความรับผิดชอบต่อสังคมในรูปแบบที่อยู่นอกกระบวนการทางธุรกิจ เช่น การบริจาค หรือการอาสาช่วยเหลือสังคม เป็นต้น แต่ปัจจุบันคงไม่เพียงพอ เพราะไม่ก่อให้เกิดความยั่งยืน (sustainable) ดังนั้น การดำเนินกลยุทธ์ความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมขององค์กร คงไม่เพียงพอ เพราะไม่ก่อให้เกิดความยั่งยืน ฉะนั้นการสร้างคุณค่าร่วม หรือ Shared Value ให้เกิดขึ้นนั้น จำต้องอาศัยความรับผิดชอบต่อสังคมที่ตอบสนองต่อความรับผิดชอบต่อกลยุทธ์ของสังคม (Responsive CSR and Strategic CSR) เพื่อทำให้เกิดการบูรณาการเข้าสู่การสร้างคุณค่าร่วมกัน สร้างโอกาส ผลตอบแทนทางธุรกิจ การตอบสนองการแก้ไขปัญหาหรือความจำเป็นทางสังคมที่จำเพาะเจาะจง และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร และความเชี่ยวชาญขององค์กรอย่างยั่งยืน ทำให้หลายองค์กรจึงเริ่มก้าวข้ามไปอีกขั้นกับคำว่า CSV (Creating Shared Value) อันหมายความถึง การสร้างคุณค่าเพิ่มร่วมกันให้กับสังคม (CSV)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาเพื่อให้ทราบถึงกิจกรรมการสร้างคุณค่าร่วมกับสังคมขององค์กรธุรกิจ (CSV) และผลที่มีต่อที่มีผลต่อภาพลักษณ์ ชื่อเสียง และการยอมรับของชุมชนในเขตพื้นที่มาบตาพุด จังหวัดระยอง เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่การพัฒนากลยุทธ์การสร้างคุณค่าร่วมกับสังคมขององค์กรที่มีต่อภาพลักษณ์ การยอมรับของชุมชนอย่างยั่งยืน ตระหนักถึงการรับรู้ถึงความต้องการของสังคม นำมาสู่การสร้างโอกาสทางธุรกิจ และการสร้างการเจริญเติบโตแก่ธุรกิจอย่างยั่งยืน รวมถึงการนำเสนอแนวทางการสร้างคุณค่าทางสังคมของธุรกิจให้เป็นแบบอย่างแก่องค์กรอื่นๆ ที่มีความสนใจนำไปประยุกต์ใช้เพื่อสร้างประโยชน์ให้แก่ชุมชนสังคม และการตระหนักถึงการเป็นส่วนหนึ่งที่ความสำคัญของธุรกิจที่ตระหนักต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศชาติ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางการดำเนินงานในการสร้างคุณค่าร่วมกับสังคมขององค์กรธุรกิจ (CSV) ที่มีต่อชุมชนในเขตพื้นที่มาบตาพุด จังหวัดระยอง

2. เพื่อศึกษากิจกรรมด้านการสร้างคุณค่าร่วมกับสังคมขององค์กรที่ส่งผลต่อภาพลักษณ์ ชื่อเสียง และการยอมรับของชุมชนในพื้นที่ชุมชนมาบตาพุด จังหวัดระยอง

ขอบเขตของการวิจัย

1. ด้านเนื้อหา ศึกษาเพื่อเป็นการยืนยันความสำเร็จของการสร้างคุณค่าร่วมขององค์กรที่มีต่อชุมชนในพื้นที่มาบตาพุด จังหวัดระยอง ในมิติภาพลักษณ์การยอมรับของชุมชนอย่างยั่งยืน และสรุปเนื้อหางานวิจัยศึกษากิจกรรมการสร้างคุณค่าร่วมกับสังคมขององค์กรธุรกิจ (CSV) มิติด้านภาพลักษณ์การยอมรับต่อชุมชนอย่างยั่งยืน

2. ด้านพื้นที่ กำหนดศึกษาชุมชนในเขตพื้นที่มาบตาพุด จังหวัดระยอง

3. ด้านระยะเวลา ผู้วิจัยเก็บรวบรวมในช่วงเดือนเมษายน พ.ศ. 2562

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. เป็นแนวทางการพัฒนาโครงการกิจกรรมการสร้างคุณค่าร่วมกับสังคมขององค์กรธุรกิจ สามารถตอบสนองความต้องการของชุมชุน/ สังคม

2. ทีมงานสามารถนำผลการศึกษาไปทบทวนแผนกลยุทธ์การสร้างคุณค่าร่วมกับสังคมขององค์กรเพื่อให้

สามารถตอบสนองต่อเป้าหมายขององค์กรอย่างยั่งยืน

3. ผู้บริหารองค์กรธุรกิจสามารถประยุกต์ใช้ในการสร้างคุณค่าร่วมกับสังคม (CSV)

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแนวทางการสร้างคุณค่าร่วมกับสังคมขององค์กรธุรกิจ ทำให้ได้พบแนวคิดทฤษฎีต่างๆ ที่สำคัญ และเกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่การสร้างกรอบแนวคิด ดังนี้

1. แนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม Sustainable Capital Market Development (2009) ได้อธิบายไว้ว่า การดำเนินงานที่ควบคู่ไปกับการใส่ใจที่จะดูแลรักษาสังคม และสิ่งแวดล้อม ภายใต้หลักจริยธรรม และการกำกับดูแลกิจการที่ดี พร้อมทั้งน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรมหาภูมิพล อดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรมาปฏิบัติ และบูรณาการ เพื่อนำไปสู่การดำเนินงานให้ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน ซึ่งความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ (CSR) เป็นแนวคิดการดำเนินงานด้วยความรับผิดชอบต่อสังคม และสิ่งแวดล้อมขององค์กรธุรกิจทั้งภายนอก และทั้งภายในซึ่งก็คือ การดำเนินงานภายใต้หลักจริยธรรม และการจัดการที่ดี โดยรับผิดชอบสังคม และสิ่งแวดล้อมทั้งในระดับใกล้ และไกล เพื่อนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

2. แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน Thonglard, Intakhan, and Busaba (2016) กล่าวว่า การพัฒนาธุรกิจอย่างยั่งยืน หมายถึง การประสานประโยชน์เข้าด้วยกันระหว่างการพัฒนาองค์กรกับการบริหารจัดการทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสม ทำให้เกิดศักยภาพเพื่อความเจริญงอกงามให้แก่องค์กรอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาอย่างยั่งยืนจึงเป็นการพัฒนาที่เน้นให้มนุษย์คำนึงถึงขีดจำกัดของทรัพยากรธรรมชาติ และให้มีการดำเนินการพัฒนาควบคู่ไปกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม โดยให้เป็นการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของมนุษย์ทั้งในปัจจุบัน และอนาคตอย่างเท่าเทียม โดยหลักการสำคัญของการพัฒนาอย่างยั่งยืน คือ การสร้างสมดุลระหว่าง 3 มิติ ของการพัฒนา ได้แก่ (1) มิติการพัฒนาเศรษฐกิจที่ยั่งยืน ซึ่งเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจให้เจริญเติบโตอย่างมีคุณภาพ กระจายรายได้ให้เอื้อประโยชน์ต่อคนส่วนใหญ่ในสังคม โดยเฉพาะผู้ที่มีรายได้น้อย (2) มิติ การพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน ซึ่งเป็นการพัฒนาคนให้มีความรู้ มีสมรรถนะสูงขึ้น ส่งเสริมให้เกิดสังคม ที่มีคุณภาพ และเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ และ (3) มิติการพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน ซึ่งเป็นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในปริมาณที่ระบบนิเวศ สามารถฟื้นตัวกลับสู่สภาพเดิมได้ การปล่อยมลพิษออกสู่สิ่งแวดล้อมในระดับที่ระบบนิเวศสามารถดูดซับ และทำลายมลพิษนั้นได้ โดยให้สามารถผลิตมาทดแทนทรัพยากรประเภทที่ใช้แล้วหมดไปได้

3.แนวคิดการสร้างคุณค่าร่วมกับสังคมขององค์กรธุรกิจ Porter and Kramer (2011) นิยามว่า การสร้างคุณค่าร่วมกับสังคมขององค์กรธุรกิจ หรือ Creating Shared Value (CSV) หมายถึง นโยบาย และแนวปฏิบัติที่ส่งเสริมความสามารถในการแสวงหาผลกำไร และการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันขององค์กรธุรกิจ โดยใช้ความเชี่ยวชาญ และทรัพยากรขององค์กรเพื่อสร้างสรรค์คุณค่า และพัฒนาในการเพิ่มรายได้หรือลดค่าใช้จ่ายให้กับองค์กรธุรกิจ ควบคู่ไปกับการดำเนินงานที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคมไปพร้อมๆ กัน โดยเริ่มจากการบริจาค (philanthropy) โดยการคืนกำไรบางส่วนขององค์กรให้แก่สังคม ซึ่งเป็นการให้ต่อประเด็นทางสังคมเพียงครั้งเดียว ไม่ต่อเนื่อง และไม่ยั่งยืน ตามด้วยการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร (CSR) โดยสร้างความสมดุลกับเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งหลายครั้งไม่ตอบประเด็น

ของชุมชน แล้วสุดท้าย การสร้างคุณค่าร่วมกับสังคมขององค์กรธุรกิจ (CSV) ซึ่งไม่ใช่สิ่งที่มาทดแทนการบริจาคหรือการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร (CSR) เป็นการประสานผลประโยชน์ร่วมกันทั้งองค์กร และสังคมไปพร้อมๆ กัน ในระยะยาว โดยเป็นคุณค่าที่สามารถวัดได้ (scalable) และมีความยั่งยืน (sustainable)

4. แนวคิดชุมชนสัมพันธ์ Budsabasri (2012) ได้กล่าวเอาไว้ว่า ชุมชนสัมพันธ์ คือ ส่วนหนึ่งของการประชาสัมพันธ์ขององค์กรที่จะต้องมีการวางแผน และกระทำอย่างต่อเนื่อง โดยมุ่งเน้นกิจกรรมที่จะช่วยพัฒนาสิ่งแวดล้อมของชุมชนในด้านต่างๆ เช่น การศึกษา สุขอนามัย การเสริมสร้างรายได้ ศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนสภาพแวดล้อมของชุมชนให้ดียิ่งขึ้น โดยการจัดกิจกรรมดังกล่าวจะต้องกระทำร่วมกับชุมชน ซึ่งชุมชนจะได้ประโยชน์ในแง่ของการมีสิ่งแวดล้อมที่ดี การมีคุณภาพชีวิตที่ดี ส่วนองค์กรก็จะได้รับภาพลักษณ์ชื่อเสียง การเป็นที่ยอมรับ และการเลื่อมใสศรัทธาของชุมชน สามารถดำเนินงานได้อย่างราบรื่น และประสบความสำเร็จ นอกจากนี้ ชุมชนสัมพันธ์เป็นการพัฒนาเชิงกลยุทธ์เพื่อสร้างความสัมพันธ์บนพื้นฐานของผลประโยชน์ร่วมกันกับชุมชนเป้าหมาย หรือการสร้างคุณค่าร่วมกับสังคมขององค์กรธุรกิจ (CSV) เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ระยะยาวในการสร้างภาพลักษณ์ ชื่อเสียง ความไว้วางใจ และการเป็นที่ยอมรับของชุมชน หากองค์กรสามารถทำหน้าที่เป็นผู้นำด้านการสร้างสรรค์และพัฒนาชุนชน ให้การสนับสนุน ช่วยเหลือ ทำประโยชน์ให้กับชุมชน เพื่อให้ได้รับความร่วมมือจากชุมชน ทำให้องค์กรนั้นๆ สามารถดำเนินธุรกิจได้อย่างราบรื่น และประสบความสำเร็จในการดำเนินงานหรือดำเนินกิจการ จะเห็นได้ว่า ชุมชนสัมพันธ์ คือ ส่วนหนึ่งของการสื่อสารขององค์กรที่จะต้องมีการวางแผน และทำอย่างต่อเนื่อง

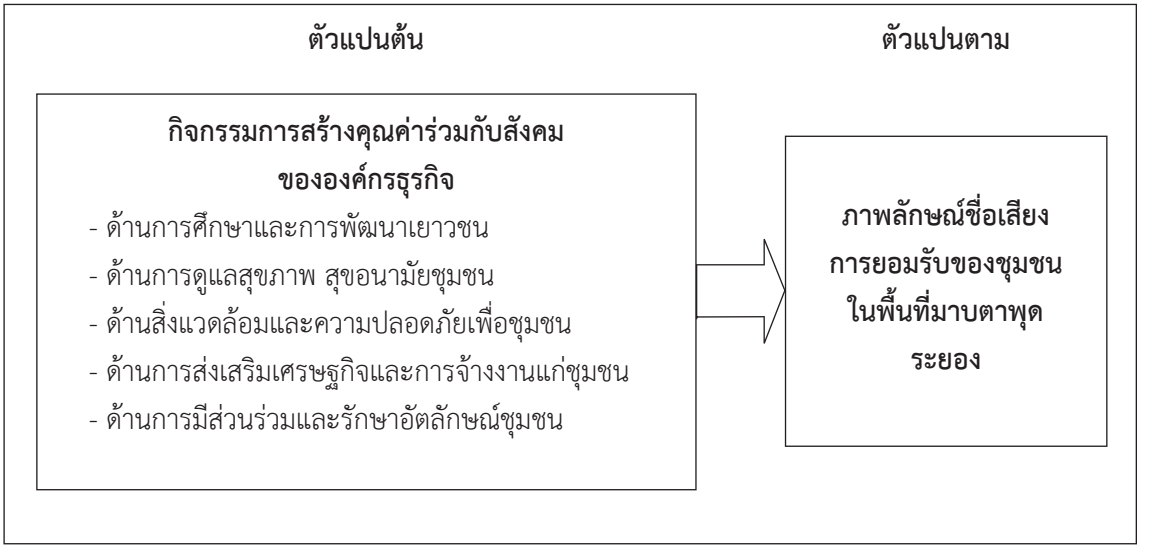
5. แนวคิดภาพลักษณ์องค์กร Puksawadde (2013) ได้อธิบายว่า ภาพลักษณ์องค์กร หมายถึง ภาพขององค์กร หน่วยงาน สถาบันตามความคิดเห็นของประชากรกลุ่มเป้าหมายหรือสาธารณชนที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นผลมาจากพฤติกรรมต่างๆ ขององค์กร หน่วยงานหรือสถาบันที่ประชากรกลุ่มเป้าหมายหรือสาธารณชนที่เกี่ยวข้องรับรู้ ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ภาพลักษณ์การยอมรับของชุมชน หมายถึง ความเชื่อถือ เป็นที่ยอมรับ ศรัทธา สร้างความผูกพัน และสร้างความรู้สึกที่ดี เพื่อให้ได้รับการปรับปรุงแก้ไขหรือการพัฒนา ตลอดจนการได้รับการสนับสนุนทางด้านต่างๆ สามารถเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นรับรู้ผ่านทัศนคติของชุมชน ในขณะนั้นอย่างเป็นรูปธรรมผ่านการกระทำในการสร้างสาธารณะประโยชน์แก่สังคมหากดำเนินการดีภาพลักษณ์ ที่ได้รับจะได้รับการยอมรับว่ามีภาพลักษณ์ที่ดี หากเมื่อทำไม่ดีหรือไม่ถูกต้องในการดำเนินการ จะถูกแสดงออกมาในการมีทัศนคติที่ไม่ยอมรับและส่งผลมายังภาพลักษณ์ขององค์กรในท้ายที่สุด ซึ่งการกลับไปแก้ไขได้ยากต่อสังคมและชุมชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

6. แนวคิดความพึงพอใจ Tejagupta, Ponoy, Rungpatchim, and Laoharatanun (2013) กล่าวว่า ความพอใจเป็นการแสดงออกถึงความรู้สึกทางบวกของคน อันเป็นผลจากการเปรียบเทียบการรับรู้สิ่งที่ได้จากการบริการ ไม่ว่าจะเป็นการรับหรือให้บริการ ตรงกับความคาดหวังของบริการนั้นๆ โดยความพึงพอใจ จะเป็นเรื่องของความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบในการบริการและสินค้า เป็นสิ่งที่เปรียบเทียบระหว่างความรู้สึก ในครั้งแรกต่อการบริการ และสินค้านั้นๆ กับความคาดหวังของบุคคล ความพึงพอใจแต่ละบุคคลไม่เหมือนกัน ซึ่งเป็นผลมาจากประสบการณ์ การได้รับรู้รับฟังจากบุคคลอื่น สิ่งที่มีผลต่อความพึงพอใจของลูกค้า เช่น คุณภาพการบริการ และคุณภาพสินค้าที่ดี ราคาที่เหมาะสม ความใส่ใจในการให้บริการ ถ้าองค์กร

สามารถทำให้ผู้บริโภครู้สึกพึงพอใจในบริการ และสินค้า จะทำให้ธุรกิจนั้นๆ ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืนยาวนาน

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง Kreckova (2015) ได้ศึกษาเรื่อง “Corporate Response to Concept of Shared Value” ได้แสดงให้เห็นถึงความสำเร็จต่อสังคม และการเงิน จะเห็นได้ว่าเริ่มต้นจากปัญหาสังคมที่จะได้รับการแก้ไขโดยโครงการ CSV ได้พัฒนาไปสู่พื้นที่ที่แตกต่างกัน ซึ่งได้รับการปรับปรุงโดยการปฏิบัติขององค์กร และตรวจสอบการสร้างคุณค่าร่วมกับสังคมต่อองค์กร ภูมิภาคทั้ง แอฟริกา, อเมริกาใต้, อเมริกากลาง, แคริบเบียน, อเมริกาเหนือ และเอเชีย มีความสนใจโครงการ CSV แล้ว จะเป็นประโยชน์อย่างมากสำหรับการหารือในอนาคตกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่สำคัญทั้งหมดของโครงการ CSV

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิจัย ดังนี้

1. การวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ใช้วีการสัมภาษณ์กับผู้ที่รับผิดชอบดำเนินงานที่เกี่ยวกับบริษัท ปตท. จำกัด มหาชน จำนวนทั้งสิ้น 15 คน ประกอบกับการศึกษาวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) จากข้อมูลการทบทวนแนวคิดทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

2. การวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) ด้วยวิธีการสำรวจโดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวมรวมข้อมูลของชุมชนเครือข่ายการมีส่วนร่วมกับโครงการความรับผิดชอบทางสังคมไปสู่การสร้างคุณค่าร่วมของสังคมของธุรกิจอย่างยั่งยืน จำนวน 38 ชุมชน 459 ชุด

ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหาและการใช้สถิติด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป การวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับ

ภาพลักษณ์ชื่อเสียงการยอมรับของชุมชน และด้านการสร้างคุณค่าร่วมกับสังคมขององค์กร (CSV) โดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

1. แนวทางการดำเนินงานในการสร้างคุณค่าร่วมกับสังคมขององค์กรธุรกิจ (CSV) ที่มีต่อชุมชนในเขตพื้นที่มาบตาพุด จังหวัดระยอง

1.1 การดำเนินงานด้านการสร้างคุณค่าร่วมกับสังคมขององค์กรธุรกิจ (CSV) พบว่า แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ หลักการดำเนินงานการสร้างคุณค่าร่วมกับสังคม และกิจกรรมการสร้างคุณค่าร่วมกับสังคม

1.2 การนำแนวทางในการสร้างคุณค่าร่วมกับสังคมขององค์กรธุรกิจ (CSV) ไปปฏิบัติจะนำไปสู่ความยั่งยืนทางธุรกิจ พบว่า การดำเนินกิจกรรมทางสังคมนำไปสู่ความยั่งยืนทางธุรกิจ ประกอบด้วย ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสิ่งแวดล้อม

1.3 เกณฑ์ในการวัดผลการปฏิบัติงานด้านการสร้างคุณค่าร่วมกับสังคมขององค์กรธุรกิจ (CSV) ประกอบด้วย ด้านการพัฒนาสินค้าและบริการที่ตรงกับความต้องการของชุมชน ด้านการปรับปรุงกระบวนการผลิตตลอดห่วงโซ่ และด้านการสร้างขีดความสามารถและพัฒนาแก่สังคมและชุมชนโดยรอบ

1.4 การดำเนินงานด้านการสร้างคุณค่าร่วมกับสังคมขององค์กรธุรกิจ (CSV) มีผลต่อการเป็นที่ยอมรับของชุมชน พบว่า ผลการสร้างคุณค่าร่วมกับสังคมมีผลต่อการยอมรับของชุมชนที่ได้รับ คือ (1) ชุมชนมีความรู้และความเชี่ยวชาญในการปลูกพืชเมืองหนาว (2) ชุมชนมีรายได้จากการจ้างงานในการปลูกพืชเมืองหนาวและจากการขายสินค้าจากการจัดงาน (3) ชุมชนมีทัศนคติที่ดีต่อการดำเนินงานของโรงแยกก๊าซฯ (4) สร้างความเข้าใจที่ถูกต้องในเรื่องของสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยโรงแยกก๊าซ (5) สร้างช่องทางการตลาด/เพิ่มการกระจายรายได้สู่ชุมชน (6) ลดภาระค่าใช้จ่ายค่ารักษา พยาบาล, ทุนบุตรหลานชุมชน (7) ส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีในการออกกำลังกาย สวนสาธารณะที่มีพื้นที่สีเขียว และ (8) การมีส่วนร่วมของชุมชน

1.5 การดำเนินงานด้านการสร้างคุณค่าร่วมกับสังคมขององค์กรธุรกิจ (CSV) ส่งผลกระทบต่อความอยู่รอดของชื่อเสียงองค์กร พบว่า ทำให้องค์การได้รับการยอมรับว่าการเป็นองค์กรที่มีประสิทธิภาพสูงสุด เป็นองค์กรการดำเนินงานที่โปร่งใสตรวจสอบได้ เป็นองค์กรการดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) และเป็นองค์กรที่มีส่วนร่วมต่อสังคม เช่น สวนสมุนไพรฯ และกิจกรรมต่างๆ

2. เพื่อศึกษากิจกรรมด้านการสร้างคุณค่าร่วมกับสังคมขององค์กรที่ส่งผลต่อภาพลักษณ์ ชื่อเสียง และการยอมรับของชุมชนในพื้นที่ชุมชนมาบตาพุด จังหวัดระยอง พบว่า ระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างประชาชนในชุมชนในพื้นที่มาบตาพุดเกี่ยวกับกิจกรรมการสร้างคุณค่าร่วมกับสังคมขององค์กรธุรกิจส่งผลภาพลักษณ์ชื่อเสียง การยอมรับของชุมชนอย่างยั่งยืนในพื้นที่มาบตาพุด ซึ่งประกอบไปด้วย ด้านการศึกษาและพัฒนาเยาวชนในชุมชน ด้านการดูแลสุขภาพสุขอนามัยแก่ชุมชน ด้านการดูแลสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยเพื่อชุมชน ด้านการส่งเสริมเศรษฐกิจ/การจ้างงานแก่ชุมชนและด้านการมีส่วนร่วมกับชุมชน และรักษาอัตลักษณ์ของชุมชน ภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.046, *SD* = 0.623) โดยเรียงลำดับดังนี้ ด้านการมีส่วนร่วมกับชุมชน และรักษาอัตลักษณ์ของชุมชน ด้านการส่งเสริมเศรษฐกิจ/การจ้างงานแก่ชุมชน ด้านการศึกษา และพัฒนาเยาวชนในชุมชน ด้านการดูแลสุขภาพสุขอนามัยแก่ชุมชน และด้านการดูแลสิ่งแวดล้อม และความปลอดภัยเพื่อชุมชน

2.1 ปัจจัยจากกิจกรรมการสร้างคุณค่าร่วมกับสังคมขององค์กรธุรกิจ ด้านการดูแลสุขภาพสุขอนามัยแก่ชุมชน ความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.065,

SD = 0.851) โดยเรียงลำดับได้ดังนี้ ท่านคิดว่าการที่โรงแยกก๊าซฯ เข้าไปมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพชุมชนกับเครือข่ายและราชการ ได้แก่ หน่วยแพทย์เคลื่อนที่ (สมาคมเพื่อนชุมชน) การสนับสนุนอุปกรณ์ทางการแพทย์และอุปกรณ์ห้องฉุกเฉินให้กับศูนย์บริการสาธารณะสุขเทศบาลเมืองมาบตาพุดและโรงพยาบาลเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพฯ ทำให้ชุมชนมีคุณภาพชีวิตในสังคมด้านสุขภาพที่ดี

2.2 ปัจจัยจากกิจกรรมการสร้างคุณค่าร่วมกับสังคมขององค์กรธุรกิจ ด้านการศึกษา และพัฒนาเยาวชนในชุมชน ความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.028, *SD* = 0.804) โดยเรียงลำดับได้ดังนี้ ท่านคิดว่าโรงแยกก๊าซฯ เข้าไปช่วยเหลือด้านการศึกษาแก่เยาวชน ได้แก่ การให้ทุนการศึกษาแก่บุตรหลานในชุมชนถือเป็นการสร้างคุณค่าให้แก่สังคมของท่าน

2.3 ปัจจัยจากกิจกรรมการสร้างคุณค่าร่วมกับสังคมขององค์กรธุรกิจ ด้านการศึกษาและด้านการส่งเสริมเศรษฐกิจ/การจ้างงานแก่ชุมชน ความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ("$\overline{X}$ = 4.102, *SD* = 0.796) โดยเรียงลำดับได้ดังนี้ ท่านคิดเห็นว่าที่โรงแยกก๊าซฯ ได้จัดกิจกรรมส่งเสริมรายได้ ได้แก่ ตลาดนัดในสวนสมุนไพรฯ (เสาร์แรกของเดือน) ร้านขายของที่ระลึก ร้านอาหารชุมชน ร้านเช่าจักรยาน และร้านนวดสมุนไพรฯ ทำให้เกิดการขยายตัวของสังคมให้เพิ่มขึ้น

2.4 ปัจจัยจากกิจกรรมการสร้างคุณค่าร่วมกับสังคมขององค์กรธุรกิจ การมีส่วนร่วมกับชุมชนและรักษาอัตลักษณ์ของชุมชนคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.244, *SD* = 0.7982) โดยเรียงลำดับได้ดังนี้ ท่านคิดว่าที่เจ้าหน้าที่มวลชนสัมพันธ์โรงแยกก๊าซฯ ได้เข้าช่วยเหลือกิจกรรมของชุมชน ได้แก่ บุญข้าวหลาม สงกรานต์ ลอยกระทง วันพ่อ วันแม่ งานมงคล และอวมงคลของชุมชนสนับสนันสร้างอัตลักษณ์ให้คงอยู่

ส่วนผลการวิเคราะห์ความมีอิทธิพลระหว่างปัจจัยกิจกรรมด้านการสร้างคุณค่าร่วมกับสังคมขององค์กรที่มีต่อภาพลักษณ์การยอมรับของชุมชน พบว่า มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 หมายความว่า กิจกรรมด้านการสร้างคุณค่าร่วมกับสังคมขององค์กรมีอิทธิพลต่อภาพลักษณ์การยอมรับของชุมชน

นอกจากนี้ ผลการวิเคราะห์อิทธิพลของปัจจัยกิจกรรมการสร้างคุณค่าร่วมกับสังคมขององค์กรธุรกิจมีผลต่อภาพลักษณ์ชื่อเสียงการยอมรับของชุมชนอย่างยั่งยืนในเขตพื้นที่มาบตาพุด พบว่า มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 หมายความว่า ปัจจัยจากกิจกรรมด้านการสร้างคุณค่าร่วมกับสังคมขององค์กรโดยรวม มีอิทธิพลต่อภาพลักษณ์ชื่อเสียงการยอมรับของชุมชน และมีความสัมพันธ์กันในทิศทางเดียวกัน (R^2 = 0.745) ปัจจัยด้านการสร้างคุณค่าร่วมกับสังคมขององค์กรธุรกิจ (CSV) มีอิทธิพลต่อต่อภาพลักษณ์ชื่อเสียง และการเป็นที่ยอมรับของชุมชนในเขตพื้นที่มาบตาพุด จังหวัดระยองโดยรวม จึงมีความสามารถในการพยากรณ์ภาพลักษณ์ชื่อเสียงการยอมรับของชุมชนในเขตพื้นที่มาบตาพุด จังหวัดระยอง หากพิจารณาปัจจัยกิจกรรมการสร้างคุณค่าร่วมทางสังคมของธุรกิจ 5 ด้าน พบว่า มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 หมายความว่า ปัจจัยกิจกรรมการสร้างคุณค่าร่วมกับสังคมของธุรกิจ 4 ด้าน ได้แก่ ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมและรักษาอัตลักษณ์ ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยเพื่อชุมชน ปัจจัยด้านการส่งเสริมเศรษฐกิจและการจ้างงานแก่ชุมชน ปัจจัยด้านการดูแลสุขภาพสุขอนามัยมีอิทธิพลต่อภาพลักษณ์ชื่อเสียงการยอมรับของชุมชนอย่างยั่งยืน โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยเท่ากับ 0.382, 0.250, 0.201 และ 0.136 ตามลำดับ ยังพบว่าปัจจัยด้านการศึกษาและการพัฒนาเยาวชนนั้น ไม่มีอิทธิพลต่อภาพลักษณ์ชื่อเสียงการยอมรับของชุมชนอย่างยั่งยืน โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย 0.004

การอภิปรายผล

1. จากการศึกษาแนวทางในการสร้างคุณค่าร่วมกับสังคมขององค์กรธุรกิจ (CSV) ไปปฏิบัติจะนำไปสู่ความยั่งยืนทางธุรกิจ พบว่า การนำไปสู่การปฏิบัติมีหลักเกณฑ์การดำเนินงานของ บมจ. ปตท มีความเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม โรงแก๊ส ระยอง สอดคล้องกับแนวคิดของ Porter and Kramer (2011) ที่กล่าวไว้ว่า การสร้างคุณค่าร่วมกับสังคม (CSV) เป็นการดำเนินกิจกรรมใดๆ นั้น องค์กรเป็นผู้กำหนด เน้นคุณค่าที่สร้างขึ้นไปพร้อมๆ กันระหว่างองค์กรกับชุมชนอย่างยั่งยืน ผลการสัมภาษณ์เกณฑ์ในการวัดผลการปฏิบัติงานด้านการสร้างคุณค่าร่วมกับสังคมขององค์กรธุรกิจ (CSV) พบว่า เกณฑ์การวัดผลการปฏิบัติงานตามหลักการดำเนินงานการสร้างคุณค่าร่วมกับสังคม คือ การวัดผลการปฏิบัติด้านการพัฒนาสินค้าและบริการที่ตรงกับความต้องการของชุมชน การวัดผลการปฏิบัติด้านการปรับปรุงกระบวนการผลิตตลอดห่วงโซ่ (Value chain) การวัดผลการปฏิบัติงานด้านการสร้างขีดความสามารถและพัฒนาแก่สังคมและชุมชนโดยรอบ และเกณฑ์การวัดผลการปฏิบัติงานตามด้านกิจกรรมการสร้างคุณค่าร่วมกับสังคม สอดคล้องกับ Hoek (2017) กล่าวว่า การสร้างคุณค่าร่วม (CSV) เป็นรูปแบบธุรกิจที่จะช่วยเร่งการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (SDGs) เป็นโมเดลธุรกิจที่ขับเคลื่อนธุรกิจอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ Yodprudtikan (2014) แนวทางการการสร้างคุณค่าร่วมกับสังคมขององค์กรธุรกิจ (CSV) ระดับกลุ่มความร่วมมือ (cluster) เป็นระดับของการพัฒนากลุ่มความร่วมมือในท้องถิ่นที่เอื้อประโยชน์ต่อองค์กร เป็นแนวทางปฏิบัติในการสร้างคุณค่าร่วมกับสังคมขององค์กรธุรกิจ (CSV) โดยมุ่งเน้นที่กลุ่มความร่วมมือ โดยเพิ่มบทบาทในการร่วมพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ในแง่มุมที่เอื้อประโยชน์ต่อการดำเนินงาน ซึ่งเป็นการส่งมอบคุณค่าให้แก่สังคม ด้วย การสร้างงาน การสาธารณสุข การศึกษา เศรษฐกิจชุมชน สวัสดิการสังคม ในขณะที่องค์กรจะได้รับคุณค่าทั้งในแง่ของรายได้ และการบริหารต้นทุน การเข้าถึงปัจจัยการผลิต การกระจายสินค้า และบริการ รวมถึงความสามารถในการทำกำไรที่เพิ่มขึ้น

2. จากการศึกษา ที่พบว่า มีความสอดคล้องในด้านปัจจัยกิจกรรมการสร้างคุณค่าร่วมกับสังคมขององค์กรธุรกิจ ได้แก่ ปัจจัยกิจกรรมด้านการมีส่วนร่วมและรักษาอัตลักษณ์ชุมชน ปัจจัยกิจกรรม ด้านสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยเพื่อชุมชน ปัจจัยกิจกรรมด้านการส่งเสริมเศรษฐกิจและ การจ้างงานแก่ชุมชน ปัจจัยกิจกรรมด้านการดูแลสุขภาพ สุขอนามัยชุมชน สอดคล้องกับ The Securities and Exchange Commission (2017) ที่กล่าวว่า การสร้างคุณค่าที่ได้รับเป็นการมุ่งเน้นผลตอบแทนที่ได้กลับมา คือ ชื่อเสียงภาพลักษณ์ว่าเป็นองค์กรที่ห่วงใยสังคม มีกลยุทธ์การดำเนินงาน 3 ด้าน คือ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม โดยมีจุดมุ่งหมายสูงสุดที่การเกิดคุณค่าร่วมหรือ CSV เพื่อให้เกิดการเติบโตทางธุรกิจที่ยั่งยืน ได้แก่ การเป็นองค์กรที่มีประสิทธิภาพสูงสุด การดำเนินงานที่โปร่งใสตรวจสอบได้ และการดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR)

ข้อเสนอแนะ

1. แนวทางการพัฒนาโครงการกิจกรรมการสร้างคุณค่าร่วมกับสังคมขององค์กรธุรกิจสามารถตอบสนองความต้องการของชุมชุน/สังคม กล่าวคือ บุคลากรต้องมีความรู้ ความชำนาญ แต่สิ่งสำคัญ คือ การมีส่วนร่วมของที่เข้าสู่กิจกรรมการสร้างคุณค่าทางสังคมเป็นสิ่งที่สำคัญเป็นอย่างมาก เพราะ องค์กรต้องมีหน่วยงานผู้รับผิดชอบ CSV จะสามารถบรรลุเป้าหมายของการสร้างคุณค่าร่วมหรือไม่นั้นจำเป็นต้องได้รับการยอมรับการมีส่วนร่วมของชุมชน สามารถวิเคราะห์ได้ว่า การดำเนินกิจกรรมขององค์กรมีผู้ที่มีหน้าที่รับ

ผิดชอบซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ขององค์กรเข้ามามีส่วนร่วมกับชุมชุนอย่างต่อเนื่องจนเกิดภาพลักษณ์ชื่อเสียงการยอมรับ แต่เพื่อเป็นการสร้างการพัฒนาความยั่งยืน การใช้มาตรการทางด้านการพบปะของผู้บริหารกับผู้นำชุมชนควรกำหนดกลยุทธ์การสร้างผู้นำการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน จึงควรเชื่อมโยงนโยบายกับชุมชนให้มากขึ้น เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมขององค์กรธุรกิจกับชุมชนให้เพิ่มขึ้น เจ้าหน้าที่ยังไม่สามารถเข้าถึงในการเป็นเสมือนญาติมิตรหรือส่วนหนึ่งของชุมชนได้อย่างแท้จริง ดังนั้นการสร้างภาพลักษณ์การยอมรับยังคงต้องกำหนดแผนกลยุทธ์การพัฒนาด้านการมีส่วนร่วมกับสังคมแก่บุคลากรทุกระดับชั้น

2. ผลจากวิจัย ที่พบว่า ด้านสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยเพื่อชุมชน มีอิทธิพลต่อภาพลักษณ์ชื่อเสียงการยอมรับของชุมชนอย่างยั่งยืนในพื้นที่มาบตาพุด จังหวัดระยอง ผู้วิจัยขอเสนอแนะ เพื่อตอบประโยชน์ที่ได้รับข้อที่ 2 ประโยชน์ผู้ดำเนินกิจกรรมด้านการสร้างคุณค่าร่วมกับสังคม (CSV) สามารถนำผลการศึกษาไปทบทวนแผนกลยุทธ์การสร้างคุณค่าร่วมกับสังคมขององค์กร เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อเป้าหมายขององค์กรอย่างยั่งยืน การกำหนดความต้องการของชุมชนต่อการดำเนินการรายโครงการ ความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ความต้องการขององค์กร โดยต้องมีการสำรวจความต้องการความคาดหวังชุมชนรายโครงการก่อนที่จะจัดทำและเสนอแผนกิจกรรม แผนงานงบประมาณ แผนการติดตามประเมินผล ทวนสอบผลการดำเนินงานที่ผ่านมา และนำไปสู่การกำหนดกลยุทธ์แต่ละด้าน

References

Budsabasri, P. (2012). *Strategies for community relations activities of Eastern Water Resources Development and Management Public Company Limited.* Master's Independent Study of Marketing Communication, University of the Thai Chamber of Commerce. [In Thai]

Hoek, M. (2017). *CSV and the SDGs-creating shared value meets the sustainable development goals.* Retrieved from https://www.huffpost.com/entry/csv-and-the-sdgs-creating-shared-value-meets-the_b_58eb9ceae4b0acd784ca5a63

Kreckova, Z. (2015). Corporate response to concept of shared value. *European Scientific Journal, 11*(22), 1857 7881.

Porter, M. E., & Kramer, M. R. (2011). Creating shared value: How to reinvent capitalism and unleash a wave of innovation and growth. *Harvard Business Review, 89*(1/2), 62-77.

Puksawadde, A. (2013). *Public relations for image building.* Chulalongkorn University Press. [In Thai]

Sustainable Capital Market Development. (2009). *The meaning of social responsibility.* Retrieved from https://www.thaicsr.com/2006/03/blog-post_20.html [In Thai]

Tejagupta, C., Ponoy, W., Rungpatchim, C., & Laoharatanun, O. (2013). *Development of knowledge and information for family education through electronic media: Family and sufficiency.* Sukhothai Thammathirat Open University Press. [In Thai]

The Securities and Exchange Commission. (2017). *CSR for business.* Retrieved from https://www.sec.or.th/cgthailand/TH/pages/faq/csrfaq.aspx [In Thai]

Thonglard, B., Intakhan, P., & Busaba, B. (2016). Guidelines for improving the sustainable business according to sufficiency economy philosophy of SMEs in Lampang, Lumphun, and Chiang Mai. *Journal of the Association of Researchers, 21*(1), 74-87. [In Thai]

Yodprudtikan, P. (2014). *CSV social business strategy.* Retrieved from www.thaicsr.com [In Thai]

DOI: 10.14456/phdssj.2021.36

Received:	March	27, 2019
Revised:	August	30, 2021
Accepted:	August	30, 2021

พลังขับเคลื่อนนโยบายการส่งเสริมการเกษตรไปสู่ภาคปฏิบัติ: กรณีศึกษากลุ่มเกษตรกรผู้ที่เข้าร่วมและไม่เข้าร่วมโครงการพัฒนาและส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ครบวงจรในภาคกลางของประเทศไทย

พนิดา ทรัพยสาร[1] ดำรงค์ ฐานดี[2]
เสาวคนธ์ สุดสวาสดิ์[3] นิเทศ ตินณะกุล[4]

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับและปัจจัยพลังขับเคลื่อนของการนำนโยบายการส่งเสริมการเกษตรไปสู่ภาคปฏิบัติ ศึกษาความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างของปัจจัยพลังขับเคลื่อนที่มีผลต่อการนำนโยบายไปสู่ภาคปฏิบัติ และศึกษาปัญหา อุปสรรคในการนำนโยบายการส่งเสริมการเกษตรมาปฏิบัติ เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม และรวบรวมข้อมูลจากตัวอย่าง จำนวน 260 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่และค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน

ผลการวิจัย พบว่า ระดับการนำนโยบายการส่งเสริมการเกษตรโครงการพัฒนาและส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ครบวงจรไปสู่ภาคปฏิบัติในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนระดับเกี่ยวกับปัจจัยที่เป็นพลังขับเคลื่อนนโยบายการส่งเสริมการเกษตรไปสู่ภาคปฏิบัติของเกษตรกรในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างของปัจจัยพลังขับเคลื่อนที่มีผลต่อการนำนโยบายไปสู่ภาคปฏิบัติ พบว่า ตัวแปรด้านสังคมวิทยา ส่งผลทางตรงต่อตัวแปรด้านการตลาดทางบวก ตัวแปรด้านสังคมวิทยาส่งผลทางตรงต่อตัวแปรการนำนโยบายไปปฏิบัติทางบวก และตัวแปรด้านรัฐประศาสนศาสตร์ส่งผลทางตรงต่อตัวแปรด้านการตลาด และตัวแปรด้านการนำนโยบายไปปฏิบัติในทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5 ตามลำดับ

คำสำคัญ: พลังขับเคลื่อนนโยบาย; การส่งเสริมการเกษตร; การนำนโยบายไปสู่ภาคปฏิบัติ
ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:
พนิดา ทรัพยสาร, ดำรงค์ ฐานดี, เสาวคนธ์ สุดสวาสดิ์ และนิเทศ ตินณะกุล. (2564). พลังขับเคลื่อนนโยบายการส่งเสริมการเกษตรไปสู่ภาคปฏิบัติ: กรณีศึกษากลุ่มเกษตรกรผู้ที่เข้าร่วมและไม่เข้าร่วมโครงการพัฒนาและส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ครบวงจรในภาคกลางของประเทศไทย. *วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, 11*(2), 480-492.

[1] หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยา มหาวิทยาลัยรามคำแหง
2086 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240, ประเทศไทย
อีเมล์: singut51@gmail.com
[2] คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
[3] คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
[4] คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Driving Forces in the Implementation of Agricultural Extension Policy: A Case Study of Participating and Non-Participating Agriculturalists in a Complete Production Cycle of the Organic Rice Development and Promotion Project in the Central Region of Thailand

Panida Suppayasan[1] Damrong Thandee[2]
Saovakon Sudsawasd[3] Nithet Tinnakul[4]

Abstract

This research article studies level and driving force factors of the implementation of the agricultural extension policy, structural relationship of the driving forces factor to the implementation, problems and obstacles confronting implementation, and motivation in the implementation of policy. In this quantitative research. The researcher collected a sample population of 260 agriculturalists. Using techniques of descriptive statistics, the researcher analyzed the data collected in terms of frequency distribution, percentage, mean and standard deviation. Further analyses relied on methods of inferential statistics.

Findings are as follows: The overall level of the implementation of the agricultural extension policy, the development and promotion of integrated organic rice production project into practice in general was at a high level. As for the level of factors driving the agricultural extension policy into the practice of farmers as a whole was at a high level in terms of the structural relationship of driving factors affecting the implementation of the policy into practice. The sociological variables directly influenced the positive marketing variables. The sociological variables directly influenced the policy implementation variables positively, Public administration variables directly affected marketing and the policy implementation variable with a positive It was statistically significant at the .05 level, respectively

Keywords: Driving Forces of Policy; Activate Agricultural Extension; Policy Implementation
Type of Article: Research Article

Cite this article as:
Suppayasan, P., Thandee, D., Sudsawasd, S., & Tinnakul, N. (2021). Driving forces in the implementation of agricultural extension policy: A case study of participating and non-participating agriculturalists in a complete production cycle of the organic rice development and promotion project in the central region of Thailand. *Ph.D. in Social Sciences Journal, 11*(2), 480-492.

[1] Doctor of Philosophy Program in Sociology, Ramkhamhaeng University
2086 Ramkhamhaeng Road, Huamak, Bangkapi, Bangkok, 10240, Thailand.
Email: singut51@gmail.com
[2] Faculty of Humanities, Ramkhamhaeng University
[3] Faculty of Social Sciences, Kasetsart University
[4] Faculty of Political Science, Chulalongkorn University

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศกำลังพัฒนามีลักษณะโครงสร้างทางสังคมคือประชากรส่วนใหญ่มีฐานะยากจนข้นแค้น มีการศึกษาต่ำ และมีสุขภาพอนามัยไม่สมบูรณ์ประชากรของประเทศ มักประกอบอาชีพเกษตรกรรมที่อาศัยธรรมชาติเป็นหลัก (Thandee, 1995) ประเทศที่กำลังพัฒนาจำเป็นต้องมีการพัฒนาประเทศเพื่อการยกมาตรฐานการครองชีพของประชาชนให้มีระดับสูงขึ้นกว่าเดิม ประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศที่กำลังพัฒนาเช่นกัน และสังคมไทยนั้นหากมองย้อนไปในอดีตจนถึงปัจจุบันลักษณะโครงสร้างของสังคมไทยมีลักษณะเป็นสังคมเกษตร ดังนั้น การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยนั้นจึงต้องเน้นการพัฒนาด้านการเกษตรเป็นอันดับแรกนับตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 1 จนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 12

เกษตรกรไทยส่วนใหญ่ปลูกข้าวเป็นหลักนับตั้งแต่อดีตกาลจวบจนปัจจุบันเนื่องจากคนไทยบริโภคข้าวเป็นหลัก ดังนั้นข้าวจึงถือได้ว่าเป็นพืชเศรษฐกิจอันดับต้นของประเทศไทย โดยรัฐบาลที่บริหารประเทศนับตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันให้ความสำคัญในการกำหนดนโยบายเพื่อพัฒนาข้าวไทยให้มีคุณภาพ ดังจะเห็นได้จากในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ซึ่งเป็นหน่วยงานภาครัฐแห่งหนึ่งได้กำหนดแผนพัฒนาการเกษตรให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับแผนพัฒนาระดับชาติโดยน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักในการขับเคลื่อน จึงได้กำหนดแนวทางในการส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกข้าวอินทรีย์เพื่อให้สอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในขณะเดียวกันรัฐบาลได้เตรียมความพร้อมในการเข้าสู่การแข่งขันกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) ในเวทีการค้าข้าว ในปัจจุบันประเทศไทยมีคู่แข่งในการส่งออกข้าวหลายประเทศด้วยกันในแถบเอเชีย ดังนั้นการจะทำให้เกิดการทัดเทียมกันในเวทีการค้าข้าวกระทรวงเกษตรและสหกรณ์จึงได้ส่งเสริมให้ชาวนาปลูกข้าวอินทรีย์เพื่อเพิ่มมูลค่าของข้าวไทยและสร้างจุดเด่นให้เหนือกว่าข้าวจากประเทศอื่นๆ ซึ่งสอดคล้องกับโครงการพัฒนาและส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ครบวงจรของสำนักพัฒนาผลิตภัณฑ์ข้าว กรมการข้าว

อย่างไรก็ตาม โครงการพัฒนาและส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ครบวงจรได้ดำเนินมาอยู่จนถึงปัจจุบันนี้แต่ก็ยังไม่มีกระบวนการในการวัดความสำเร็จของโครงการให้เห็นเป็นรูปธรรมแต่อย่างใด ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาเรื่องการวัดความสำเร็จของการนำโครงการพัฒนาและส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ครบวงจรไปปฏิบัติบ้าง เพื่อทราบว่าปัจจัยใดบ้างที่เป็นพลังขับเคลื่อนที่ส่งผลต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติได้สำเร็จ สำหรับงานวิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยเลือกที่จะศึกษาปัญหาในพื้นที่ภาคกลาง เนื่องจากพื้นที่ในภาคกลางมีพื้นที่ปลูกข้าวนาปรังมากที่สุด ร้อยละ 46 (Chimplee, 2014) และเป็นพื้นที่ที่มีระบบชลประทานที่ดี ส่งผลให้ผลผลิตทางด้านข้าวมีจำนวนมากที่สุดด้วยซึ่งถือได้ว่าภาคกลางเป็นพื้นที่ที่น่าสนใจในการทำวิจัยเกี่ยวกับโครงการพัฒนาและส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ครบวงจรเป็นอย่างมาก และเพื่อจะศึกษาพลังขับเคลื่อนนโยบายการส่งเสริมการเกษตรไปสู่ภาคปฏิบัติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาระดับการนำนโยบายการส่งเสริมการเกษตรโครงการพัฒนาและส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ครบวงจรไปสู่ภาคปฏิบัติ

2. ศึกษาปัจจัยพลังขับเคลื่อนของการนำนโยบายการส่งเสริมการเกษตรไปสู่ภาคปฏิบัติ

3. ศึกษาความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างของปัจจัยพลังขับเคลื่อนที่มีผลต่อการนำนโยบายไปสู่ภาคปฏิบัติ

4. ศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการนำนโยบายการส่งเสริมการเกษตรไปสู่ภาคปฏิบัติของโครงการปลูกข้าวอินทรีย์

ขอบเขตของการวิจัย

1. พื้นที่วิจัย ผู้วิจัยที่ผู้ที่เลือกวิจัยคือพื้นที่ภาคกลาง เนื่องจากพื้นที่ในภาคกลางมีพื้นที่ปลูกข้าวนาปรังมากที่สุด ร้อยละ 46 (Chimplee, 2014) และเป็นพื้นที่ที่มีระบบชลประทานที่ดี ส่งผลให้ผลผลิตทางด้านข้าวมีจำนวนมากที่สุดด้วย ซึ่งถือได้ว่าภาคกลางเป็นพื้นที่ที่น่าสนใจในการทำวิจัยเกี่ยวกับโครงการพัฒนาและส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ครบวงจรในพื้นที่ภาคกลาง เพื่อจะศึกษาพลังขับเคลื่อนนโยบายการส่งเสริมการเกษตรไปสู่ภาคปฏิบัติต่อไป

2. กลุ่มประชากร การวิจัยครั้งนี้เกี่ยวข้องกับพลังขับเคลื่อนนโยบายส่งเสริมการเกษตรไปสู่ภาคปฏิบัติโดยมีกลุ่มประชากร คือ กลุ่มเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาและส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ครบวงจรในภาคกลางที่ลงทะเบียนกับกรมการข้าว และไม่ได้ลงทะเบียนกับกรมการข้าว

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ด้านการนำนโยบายไปปฏิบัติสามารถนำไปตั้งเป็นวัตถุประสงค์โครงการฯ ในปีงบประมาณถัดไปและควรให้ความสำคัญกับด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดเพื่อใช้เป็นแนวทางพัฒนาต่อไป

2. กรมการข้าวสามารถนำผลการวิจัยไปจัดทำโครงการหรือจัดอบรมให้เกษตรกรที่เน้นการให้ความรู้ด้านภูมิปัญญาชาวบ้าน การมีส่วนร่วมและผู้นำชุมชนให้เกิดขึ้นในชุมชนเพื่อเป็นตัวช่วยเร่งให้การนำนโยบายไปปฏิบัติสำเร็จได้อย่างรวดเร็ว

3. ทำให้ทราบถึงโครงสร้างของปัจจัยว่าปัจจัยตัวใดที่ส่งผลทางตรงและทางอ้อมและปัจจัยตัวใดบ้างที่มีอิทธิพลสูงสุดในการขับเคลื่อนนโยบายการส่งเสริมการเกษตรให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งกรมการข้าวสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างตรงประเด็นและจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการพึ่งพาตนเองของเกษตรกรในระดับภูมิภาคให้แก่เจ้าหน้าที่ภาครัฐและเกษตรกรไปพร้อมๆ กัน

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดการนำนโยบายไปปฏิบัติ Chandarasorn (2008) ได้กล่าวถึงลักษณะปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในกระบวนการของการนำนโยบายไปปฏิบัตินั้นประกอบไปด้วย 5 ด้าน คือ (1) ปัญหาทางด้านสมรรถนะของหน่วยปฏิบัติ (2) ปัญหาด้านการควบคุม (3) ปัญหาความร่วมมือและการต่อต้านในการเปลี่ยนแปลง (4) ปัญหาด้านอำนาจ และความสัมพันธ์กับองค์การอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง (5) ปัญหาด้านการได้รับการสนับสนุนและความผูกพันด้านองค์การหรือบุคคลสำคัญ ส่วน Van Meter and Van Horn (1975) ได้พัฒนาแบบจำลองขั้นตอนการนำนโยบายมาปฏิบัติโดยมีปัจจัยที่ส่งผลให้การนำนโยบายไปปฏิบัติบรรลุผลสำเร็จ 6 ปัจจัย ได้แก่ (1) มาตรฐานและจุดประสงค์ (2) ทรัพยากร (3) การสื่อสารระหว่างองค์กร และกิจกรรมการนำนโยบายไปปฏิบัติ (4) ลักษณะขององค์กรที่นำนโยบายไปปฏิบัติ (5) เงื่อนไขทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง (6)ความคิดเห็นด้วยของผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ

Sabatier and Mazmanian (1980) ได้เสนอกรอบการศึกษาการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ ในบทความ “The Implementation of Public Policy: A Framework of Analysis” ได้สรุปปัจจัยที่ทำให้การนำนโยบายไปใช้เกิดความสำเร็จดังนี้ (1) ความชัดเจนและความแน่นอนของวัตถุประสงค์และเป้าหมาย (2) โครงการที่ทำนั้นตั้งอยู่บนพื้นฐานที่สามารถปฏิบัติจริงได้ (3) มีการสร้างโครงการระบบการนำไปปฏิบัติใช้ (4) ผู้ปฏิบัตินั้นมีความตั้งใจที่จะทำให้ได้ตามเป้าหมายของโครงการนั้นๆ (5) กลุ่มที่สนใจนั้นได้รับการสนับสนุนอย่างเต็มที่ (6) ไม่มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมแวดล้อมอย่างมีนัยสำคัญระหว่างการวางนโยบายและการนำนโยบายไปใช้

แนวคิดการปฏิสัมพันธ์ เนื่องจากมนุษย์ต้องอยู่รวมกันเป็นกลุ่มเป็นชุมชนดังนั้นการสร้างกลุ่มของ

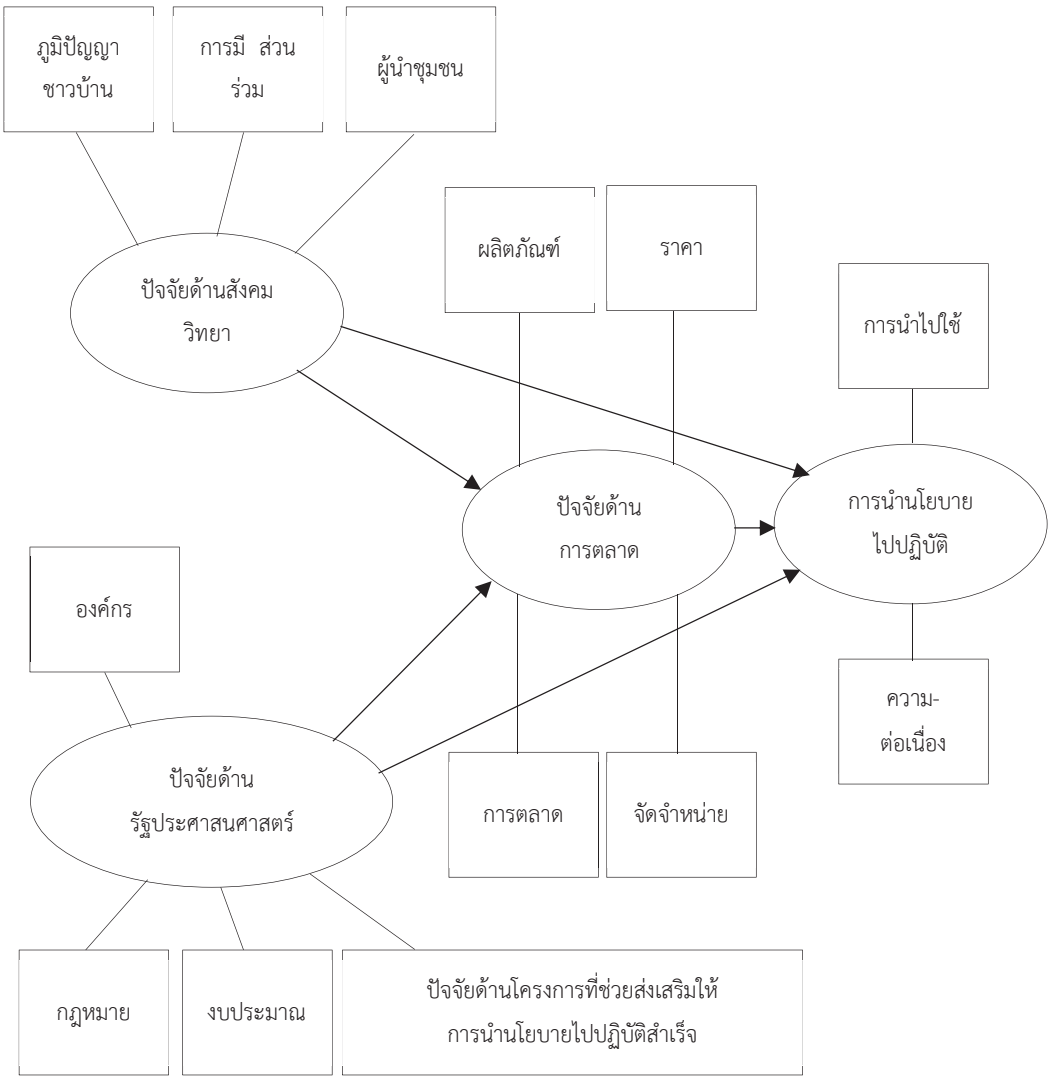
ตนเองขึ้นมาเป็นสังคมจำเป็นต้องมีการพึ่งพาอาศัยกันในเรื่องต่างๆ จึงจำเป็นต้องมีการติดต่อสื่อสารกันให้รู้เรื่องและมีความเข้าใจกันเพื่อขจัดปัญหาการไม่เข้าใจซึ่งกันและกันอันจะนำไปสู่ความสงบสุขของสังคมของตนเองที่อาศัยอยู่ ดังนั้นการสื่อสารจะต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลด้วย และจากการศึกษาในเรื่องพฤติกรรมของบุคคลก็พบว่าคนเราใช้เวลาในการสื่อสารถึง ร้อยละ 80 ของเวลาทั้งหมดที่บุคคลทำกิจกรรมในขณะที่ตื่นและดำรงชีวิตอยู่ (Anawush-siriwongse, 1998) ก็นับว่าการสื่อสารมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตเป็นอย่างยิ่ง

วัฒนธรรมองค์กร Warapornvimonchai (2011) สรุปความหมายของวัฒนธรรมองค์กร หมายถึง ความเชื่อ ความเข้าใจ ค่านิยม ประเพณี บรรทัดฐานร่วมกันของสมาชิกหรือคนส่วนมากมีความเห็นสอดคล้องกันเพื่อเป็นบรรทัดฐานร่วมกันของสมาชิกหรือคนส่วนมาก โดยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างองค์กร และพนักงาน และลูกค้า โดยกิจกรรมที่องค์กรทำอยู่นั้นต้องมีกันมารูปแบบความเชื่อ สัญลักษณ์ พิธีการ และเป็นแนวทางปฏิบัติสืบทอดต่อกันมา ซึ่งทำให้สมาชิกนั้นแตกต่างจากสมาชิกองค์กรอื่น นอกจากนี้ Sangngern (2017) กล่าวไว้ว่า วัฒนธรรมองค์กรเกิดจากพฤติกรรมที่สร้างขึ้นจากคนในองค์กรเองโดยมีการเรียนรู้ซึ่งกันและกันยึดถือปฏิบัติกันมาจนเป็นธรรมเนียมปฏิบัติในองค์กรนั้นๆ

ทฤษฎีภาวะผู้นำ Phucharoen (2010) กล่าวว่า ภาวะผู้นำ หมายถึง กระบวนการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือมากกว่าพยายามใช้อิทธิพลของตนหรือกลุ่มตน กระตุ้น ชี้นำ ผลักดัน ให้บุคคลอื่นหรือกลุ่มบุคคลอื่นมีความเต็มใจ และกระตือรือร้นในการทำสิ่งต่างๆ ตามต้องการ โดยมีความสำเร็จของกลุ่มหรือองค์กรเป็นเป้าหมาย ส่วน Sukthanarak (2013) ได้กล่าวถึงความหมายของภาวะผู้นำว่าคือกระบวนการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือมากกว่าพยายามใช้อิทธิพลของตนหรือกลุ่มตน กระตุ้น ชี้นำ ผลักดัน ให้บุคคลอื่นหรือกลุ่มบุคคลอื่นมีความเต็มใจ และกระตือรือร้นในการทำสิ่งต่างๆ ตามต้องการ โดยมีความสำเร็จของกลุ่มหรือองค์กรเป็นเป้าหมาย

แนวคิดเกี่ยวกับแรงจูงใจ Khuansuwong (2017) ได้กล่าวไว้ว่า การจูงใจเป็นกระบวนการที่บุคคลถูกกระตุ้นจากสิ่งเร้าโดยจงใจให้กระทำหรือดิ้นรนเพื่อให้บรรลุจุดประสงค์บางอย่างซึ่งจะเห็นได้พฤติกรรมที่เกิดจากการจูงใจเป็นพฤติกรรมที่มิใช่เป็นเพียงการตอบสนองสิ่งเร้าปกติธรรมดา ยกตัวอย่างลักษณะของการตอบสนองสิ่งเร้าปกติคือ การขานรับเมื่อได้ยินเสียงเรียก แต่การตอบสนองสิ่งเร้าจัดว่าเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการจูงใจ

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ดังนี้

1. การวิจัยเชิงคุณภาพ

หน่วยการศึกษา (unit of analysis) คือ เกษตรกรที่เข้าร่วมและผู้ที่ไม่เข้าร่วมโครงการพัฒนาและส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ครบวงจรในภาคกลางของประเทศไทย

พื้นที่ในการวิจัย ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ แต่พื้นที่ในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณผู้วิจัยมีแนวคิดในการกำหนดพื้นที่ ดังนี้ ใน

พื้นที่ภาคกลาง เนื่องจากพื้นที่ในภาคกลางมีพื้นที่ปลูกข้าวนาปรังมากที่สุด ร้อยละ 46 และเป็นพื้นที่ที่มีระบบชลประทานที่ดี ส่งผลให้ผลผลิตทางด้านข้าวมีจำนวนมากที่สุดด้วย ซึ่งถือได้ว่าภาคกลางเป็นพื้นที่ที่น่าสนใจในการทำวิจัยเกี่ยวกับโครงการพัฒนาและส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ครบวงจรในพื้นที่ภาคกลาง เพื่อจะศึกษาพลังขับเคลื่อนนโยบายการส่งเสริมการเกษตรไปสู่ภาคปฏิบัติ ดังนั้น ผู้วิจัย จึงเลือกพื้นที่ที่จะทำวิจัยเป็นภาคกลาง ซึ่งในเขตภาคกลางมีจังหวัดที่ผ่านการรับรองระบบมาตรฐานการผลิตข้าวอินทรีย์ ปี พ.ศ. 2556 และเกษตรกรที่ปลูกข้าวอินทรีย์ แต่ไม่ได้รับการขึ้นทะเบียนรับรองจากกรมการข้าว จำนวน 15 จังหวัด มีเกษตรกรทั้งสิ้น จำนวน 260 ราย ได้แก่ เกษตรจังหวัดกรุงเทพมหานคร กาญจนบุรี ฉะเชิงเทรา ชลบุรี ตราด สมุทรสงคราม ราชบุรี นครปฐม นครนายก นนทบุรี ปทุมธานี ลพบุรี สระบุรี สุพรรณบุรี และสระแก้ว

ส่วนการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยมีแนวคิดในการกำหนดพื้นที่ในการเก็บข้อมูลแบบเฉพาะเจาะจงกับจังหวัดที่มีจำนวนเกษตรกรที่ปลูกข้าวอินทรีย์ที่ขึ้นทะเบียนกับกรมการข้าวมากที่สุด 10 อันดับแรก โดยใช้แบบสัมภาษณ์จังหวัดละ 1 คน ได้แก่ จังหวัดสระแก้ว นนทบุรี ลพบุรี สระบุรี นครปฐม ฉะเชิงเทรา นครนายก กรุงเทพมหานคร ชลบุรี และปทุมธานี

2. การวิจัยเชิงปริมาณ

ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณโดยการแจกแบบสอบถามแก่กลุ่มเกษตรกรที่เป็นกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีแบบเฉพาะเจาะจง ขณะที่แจกแบบสอบถามให้เกษตรกรตอบนั้น ผู้วิจัยและทีมงานได้อธิบายข้อคำถามให้แก่ผู้ตอบแบบสอบถามเพื่อให้เกิดความเข้าใจในข้อคำถามแต่ละข้อ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณด้วย การแจกแบบสอบถาม ได้รับแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์คืนมา 260 ฉบับ คิดเป็น 100 เปอร์เซ็นต์

การหาอำนาจจำแนก ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่นำไปทดลองใช้จำนวน 30 ชุด นำมาหาค่าอำนาจจำแนก (Item –total Correlation) โดยกำหนดให้แบบสอบถาม ต้องมีค่าอำนาจจำแนกไม่ต่ำกว่า 0.20 (Hair, Money, Page, & Samouel, 2007)

3. การวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย การวิเคราะห์เนื้อหา การแจกแจงความถี่และค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (confirmatory factor analysis) และการวิเคราะห์สมการโครงสร้าง (Structural Equation Model--SEM)

ผลการวิจัย

1. ระดับการนำนโยบายการส่งเสริมการเกษตรโครงการพัฒนาและส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ครบวงจรไปสู่ภาคปฏิบัติ พบว่า ระดับเกี่ยวกับการนำนโยบายการส่งเสริมการเกษตรไปสู่ภาคปฏิบัติในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ดูตาราง 1)

ตาราง 1

ระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับการนำนโยบายการส่งเสริมการเกษตรไปสู่ภาคปฏิบัติของเกษตรกร

ปัจจัยที่เป็นพลังขับเคลื่อน	$\bar{X}$	*SD*	ระดับการปฏิบัติ
1. การนำไปใช้ประโยชน์ของประชาชน	4.05	.64	มาก
2. ความต่อเนื่องของการปฏิบัติภายหลังโครงการสิ้นสุด	3.98	.68	มาก
รวม	4.02	.62	มาก

2. ปัจจัยพลังขับเคลื่อนของการนำนโยบายการส่งเสริมการเกษตรไปสู่ภาคปฏิบัติ พบว่า ระดับเกี่ยวกับปัจจัยที่เป็นพลังขับเคลื่อนนโยบายการส่งเสริมการเกษตรไปสู่ภาคปฏิบัติของเกษตรกรในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ดูตาราง 2)

ตาราง 2

ปัจจัยที่เป็นพลังขับเคลื่อนของเกษตรกรต่อพลังขับเคลื่อนนโยบายการส่งเสริมการเกษตรไปสู่ภาคปฏิบัติ

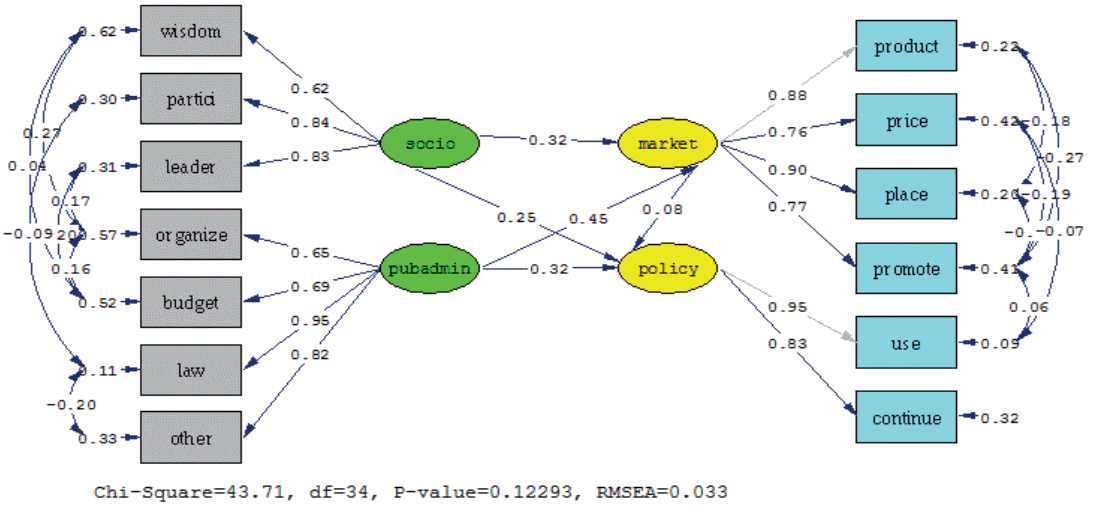
ปัจจัยที่เป็นพลังขับเคลื่อน	$\bar{X}$	*SD*	ระดับการปฏิบัติ
1. ด้านภูมิปัญญาชาวบ้าน	4.28	.50	มาก
2. ด้านการมีส่วนร่วม	4.28	.59	มาก
3. ด้านผู้นำชุมชน	4.18	.56	มาก
4. ด้านองค์กร	4.18	.63	มาก
5. ด้านงบประมาณ	3.94	.76	มาก
6. ด้านกลไกทางกฎหมาย ระเบียบปฏิบัติ	4.17	.53	มาก
7. ด้านการตลาด	4.08	.63	มาก
8. ปัจจัยอื่น ๆ	4.13	.59	มาก
รวม	4.15	.46	มาก

ตาราง 3

ค่าสถิติวัดความสอดคล้องของโมเดลเชิงสาเหตุ

ค่าดัชนี	เกณฑ์ที่ใช้พิจารณา	ค่าสถิติ
χ^2/df	ไม่เกิน 2	1.121
p-value	ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ	0.12293
NFI	มากกว่า 0.90	0.99
CFI	มากกว่า 0.90	1.00
IFI	มากกว่า 0.90	1.00
GFI	มากกว่า 0.90	0.97
AGFI	มากกว่า 0.90	0.93
RMESA	ต่ำกว่า .05	0.033
RMR	เข้าใกล้ศูนย์	0.032
CN	มากกว่า 200	320.49

จากตาราง 3 พบว่า เมื่อพิจารณาผลของค่าสถิติทดสอบของแบบจำลองสมการโครงสร้าง กับเกณฑ์มาตรฐานตามข้อเสนอแนะของ Joreskog and Sorbom (1996) พบว่า ค่าสถิติของแบบจำลองทุกค่าผ่านเกณฑ์มาตรฐานตามที่กำหนดไว้ทั้งหมด คือ ค่า χ^2/df เท่ากับ 1.121 มีค่าน้อยกว่า 2.00 ถือว่าผ่านเกณฑ์ ค่า *p*-value มีค่าเท่ากับ 0.12293 มีค่ามากกว่า 0.05 ถือว่าผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ค่า Goodness of Fit Index (GFI) เท่ากับ 0.97 มีค่ามากกว่า .90 ถือว่าผ่านเกณฑ์ตามที่กำหนดไว้ ค่า Adjusted Goodness of Fit Index (AGFI) เท่ากับ 0.97 มีค่ามากกว่า .90 ถือว่าผ่านเกณฑ์ตามที่กำหนดไว้ ค่า Root Mean Squared Residuals (RMR) เท่ากับ .032 น้อยกว่า .05 ถือว่าผ่านเกณฑ์ตามที่กำหนดไว้ ค่า Root Mean Squared Error of Approximation (RMSEA) เท่ากับ .033 มีค่าน้อยกว่า 0.05 ถือว่าผ่านเกณฑ์ตามที่กำหนดไว้ ค่า Normed Fit Index (NFI) เท่ากับ 0.99 มีค่ามากกว่า .90 ถือว่าผ่านเกณฑ์ตามที่กำหนดไว้ ค่า Incremental Fit Index (IFI) มีค่าเท่ากับ 1.00 มีค่ามากกว่า 0.90 ถือว่าผ่านเกณฑ์ตามที่กำหนดไว้ ค่า Comparative Fit Index (CFI) เท่ากับ 1.00 มีค่ามากกว่า .90 ถือว่าผ่านเกณฑ์ตามที่กำหนดไว้ และค่า Critical N (CN) เท่ากับ 320.49 มีค่ามากกว่า 200 ถือว่าผ่านเกณฑ์ตามที่กำหนดไว้ ทั้งนี้ถือว่าค่าสถิติทดสอบทั้งหมดผ่านเกณฑ์ตามที่กำหนดไว้ (Angsuchoti, Wichitwanna, & Phinyopanuwat, 2014)

ภาพ 2 โครงสร้างแบบจำลองอิทธิพลเชิงโมเดล

3. ความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างของปัจจัยพลังขับเคลื่อนที่มีผลต่อการนำนโยบายไปสู่ภาคปฏิบัติ พบว่า

3.1 ตัวแปรด้านสังคมวิทยา ส่งผลทางตรงต่อตัวแปรด้านการตลาด(market) ทางบวกที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.32 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และส่งผลโดยรวมทางบวกที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.32 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.2 ตัวแปรด้านสังคมวิทยาส่งผลทางตรงต่อตัวแปรด้านการนำนโยบายไปปฏิบัติทางบวกที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.25 อย่างมีนัยสำคัญทาง

สถิติที่ระดับ .05 ส่งผลทางอ้อมที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.03 อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และส่งผลโดยรวมทางบวกที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.28 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.3 ตัวแปรด้านรัฐประศาสนศาสตร์ส่งผลทางตรงต่อตัวแปรด้านการตลาด ทางบวกที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.45 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และส่งผลโดยรวมทางบวกที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.45 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.4 ตัวแปรด้านรัฐประศาสนศาสตร์ส่งผลทางตรงต่อตัวแปรด้านการนำนโยบายไปปฏิบัติทางบวกที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.32 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่งผลทางอ้อมที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.04 อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และส่งผลโดยรวมทางบวกที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.36 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.5 ตัวแปรด้านการตลาดส่งผลทางตรงต่อตัวแปรด้านการนำนโยบายไปปฏิบัติทางบวกที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.08 อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติและส่งผลโดยรวมทางบวกที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.08 อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตาราง 4

ผลการวิเคราะห์อิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และอิทธิพลรวมโดยรวม

ตัวแปรสาเหตุ \ ตัวแปรผล		market			policy		
		DE	IE	TE	DE	IE	TE
socio	สัมประสิทธิ์อิทธิพล	0.32*		0.32*	0.25*	0.03	0.28*
	SE	(0.07)		(0.07)	(0.10)	(0.02)	(0.10)
	t	4.08		4.08	2.40	1.04	2.78
pubadmin	สัมประสิทธิ์อิทธิพล	0.45*		0.45*	0.32*	0.04	0.36*
	SE	(0.07)		(0.07)	(0.09)	(0.03)	(0.09)
	t	5.46		5.46	3.38	1.05	3.75
market	สัมประสิทธิ์อิทธิพล				0.08		0.08
	SE				(0.08)		(0.08)
	t				1.07		1.07
ค่า R^2		Market 0.52			Policy 0.35		

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (*t*-value > 1.96)

การอภิปรายผล

1. จากผลการวิจัยที่ศึกษาระดับการปฏิบัติหรือความคิดเห็นเกี่ยวกับการนำนโยบายการส่งเสริมการเกษตรไปสู่ภาคปฏิบัติของเกษตรกรด้านการนำไปใช้ประโยชน์ของประชาชนพบว่าด้านการนำไปใช้ประโยชน์ของประชาชนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าเกษตรกรมีระดับการปฏิบัติหรือความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด คือ ขั้นตอนการคัดเลือกพันธ์ข้าวที่จะปลูกให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Pratan (2005) ได้กล่าวว่า ปัจจัยที่มีผลในระดับมากต่อการตัดสินใจผลิตข้าวอินทรีย์คือปัจจัยด้านชีวภาพได้แก่ คุณภาพของเมล็ดข้าวและพันธุ์ข้าวที่ดูแลง่าย และปัจจัยด้านการผลิตได้แก่ ความสะดวกในการจัดหาเมล็ดพันธ์ ราคาไม่สูง แต่งานวิจัยของ Manklang (2011) ได้สรุปผลการวิจัยไว้ว่าปัญหาการวิจัยที่พบคือเกษตรกรมักจะประสบปัญหาด้านการคัดเลือกพันธุ์ข้าว จึงนับได้ว่าเกษตรกรที่เริ่มต้นจะปลูกข้าวอินทรีย์ขั้นแรกเลยมักจะให้ความสำคัญกับการเลือกเมล็ดพันธ์เป็นอันดับต้นๆ

ระดับการปฏิบัติหรือความคิดเห็นเกี่ยวกับการนำนโยบายการส่งเสริมการเกษตรไปสู่ภาคปฏิบัติของเกษตรกรในภาพรวมพบว่ามีระดับการปฏิบัติหรือความคิดเห็นที่จะนำพลังขับเคลื่อนนโยบายการส่งเสริมการเกษตรไปสู่ภาคปฏิบัติ ด้านการนำไปใช้ประโยชน์ของประชาชนสูงกว่าด้านความต่อเนื่องของการปฏิบัติภายหลังโครงการสิ้นสุด สาเหตุที่ผลการวิจัยด้านความต่อเนื่องของการปฏิบัติภายหลังโครงการสิ้นสุดมีระดับการปฏิบัติน้อยกว่าด้านการนำไปใช้ประโยชน์ของประชาชน อาจเป็นเพราะภาครัฐไม่ได้เน้นเรื่องของการให้คำปรึกษาหารือแก่เกษตรกรอย่างต่อเนื่องจึงทำให้เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการดำเนินการปลูกข้าวอินทรีย์จึงทำให้เกษตรกรบางส่วนเลิกปลูกข้าวอินทรีย์หลังจากโครงการสิ้นสุด

2. ปัจจัยที่เป็นพลังขับเคลื่อนทุกปัจจัยมีความจำเป็นและสำคัญในระดับมากถึงมากที่สุด ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะในการนำนโยบายใดไปปฏิบัติหากขาดปัจจัยหนึ่งปัจจัยใดไป ได้แก่ ทุนทางสังคม การมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้นำชุมชน องค์กร งบประมาณ กลไกทางกฎหมาย การตลาดและปัจจัยอื่นๆ ย่อมส่งผลอย่างสำคัญต่อความสำเร็จในการนำนโยบายการส่งเสริมการเกษตรไปสู่ภาคปฏิบัติ ฉะนั้นการผลักดันทุกปัจจัยให้มีความสำคัญจึงถือว่าเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Sawetbodee (2006) ซึ่งพบว่า มาตรฐานและวัตถุประสงค์นโยบาย ทรัพยากรนโยบาย คุณลักษณะของหน่วยงาน เงื่อนไขทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง รวมทั้งจุดยืนและทัศนคติของผู้นำนโยบายไปปฏิบัติได้รับการดำเนินการในระดับมาก นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Plangsriskul (2009) ซึ่งพบว่า ปัจจัยนโยบายโดยรวมทุกปัจจัยมีความสัมพันธ์ และสามารถพยากรณ์ความสำเร็จของการนำนโยบายการประกันคุณภาพการศึกษาไปปฏิบัติ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Yeamnaiyana (2009) ซึ่งพบว่า เงื่อนไขทางเศรษฐกิจและสังคม และทัศนคติของผู้นำนโยบายไปปฏิบัติมีความสัมพันธ์และสามารถพยากรณ์ผลการปฏิบัติตามนโยบายโรงเรียนคุณภาพมาตรฐานกรุงเทพมหานครได้ รวมทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Langla (2008) ซึ่งพบว่า ปัจจัยที่ส่งเสริมการนำนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานไปปฏิบัติ ได้แก่ ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ ปัจจัยด้านงบประมาณ ปัจจัยด้านโครงสร้างองค์กรและปัจจัยด้านสังคม

3. อิทธิพลของปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำนโยบายการส่งเสริมการเกษตรไปสู่ภาคปฏิบัติ จากผลการศึกษาตัวแปรด้านสังคมวิทยามีอิทธิพลทางบวกต่อตัวแปรด้านการตลาด ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาจากองค์ประกอบของตัวแปรด้านสังคมวิทยา ได้แก่ ทุนทางสังคม ผู้นำชุมชมและการมีส่วนร่วมของชุมชนย่อม

ต้องอาศัยปัจจัยการตลาด ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ ราคา การจัดจำหน่ายและการส่งเสริมการตลาดในการขยายผลของโครงการด้านการเกษตร โดยปัจจัยด้านการตลาดสามารถส่งให้ผู้นำชุมชนขยายผลในการพัฒนาระบบเกษตรอินทรีย์ และการมีส่วนร่วมของชุมชนย่อมผลักดันให้เกิดการต่อรองในกลไกราคาในตลาดเกษตรอินทรีย์ได้ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Laiprakobsup (2010) ซึ่งพบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้นำชุมชนมีผลต่อการกำหนดราคาในตลาดเกษตรอินทรีย์ในชุมชน

ข้อเสนอแนะ

การติดตามประเมินผลของเจ้าหน้าที่ควรกระทำอย่างต่อเนื่องทุกปี ขอให้ภาครัฐส่งเสริมในปรัชญาเกษตรพอเพียงอย่างต่อเนื่องเพื่อแก้ปัญหาความยากจนของเกษตรกร ภาครัฐควรจัดหาแหล่งน้ำเพื่อใช้ในการเพาะปลูกข้าวให้เพียงพอต่อความต้องการ ควรจัดทำปฏิทินกำหนดวันให้ชัดเจนเกี่ยวกับการส่งบุคคลากรมาให้ความรู้เรื่องการปลูกข้าว ภาครัฐควรจัดทำสื่อเผยแพร่และส่งเสริมสนับสนุนการปลูกข้าวอินทรีย์ให้เกิดความยั่งยืนและต่อเนื่อง ขอให้ทางสำนักงานเกษตรในพื้นที่ส่งเจ้าหน้าที่มาให้ความรู้เกี่ยวกับการปลูกข้าวอินทรีย์บ่อยๆ มากกว่าเดิม ปริมาณเครื่องกะเทาะข้าวกล้องไม่เพียงพอต่อความต้องการ เนื่องจากบางชุมชนต้องการที่จะแปรรูปผลผลิตข้าวอินทรีย์เพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้า ทางภาครัฐควรจะมีการประชาสัมพันธ์ส่งเสริมให้ประชาชนคนไทยได้ตระหนักถึงประโยชน์ของข้าวอินทรีย์ให้มากกว่านี้ เช่น ข้าวอินทรีย์ ปลอดสารพิษ ใครได้ทานอายุจะยืนยาว สุขภาพแข็งแรง

References

Anawushsiriwongse, T. (1998). *Media watch.* Faculty of Communication Arts, Chulalongkorn University. [In Thai]

Angsuchoti, S., Wichitwanna, S., & Phinyopanuwat. (2014). *Statistical analysis for research in social science and behavior science: Techniques for using LISREL programs* (4th ed.). CDMK printing. [In Thai]

Chandarasorn, V. (2008). *Theory of public policy implementation* (3rd ed.). Prikwan Graphic. [In Thai]

Chimplee, C. (2014). *Statistics and trends of rice growing areas of Thailand.* Rice Department. [In Thai]

Hair, J., Money, A., Page, M., & Samouel, P. (2007). *Research methods for business.* John Wiley & Sons.

Joreskog, K. G., & Sorbom, D. (1996). *LISREL 8: User's reference guide.* Scientific Software International.

Khuansuwong, C. (2017). *Motivation theories.* Retrieved from https://www.gotoknow.org/posts/617749 [In Thai]

Laiprakobsup, T. (2010). *Political regime, business coordination, unity of rural framers, and agricultural politics in developing countries: A case study of Thailand.* Doctoral Dissertation of Political Sciences, Chulalongkorn University.

Langla, L. (2008). *An analysis of facilitating factors and restraining factors towards implementation for basic educational policy in school under the Office of the Basic Education Commission.* Doctoral Dissertation of Education, Siam University. [In Thai]

Manklang, S. (2011). *Organizational culture related to the operation of employees of Big C Supercenter Public Company Limited, Head Office.* Master's Thesis of Business Administration, Eastern Asia University. [In Thai]

Phucharoen, S. (2010). *A construction of leadership characteristic development models of school administrators under the Office of Basic Education Commission.* Nakhon Ratchasima Rajabhat University, Faculty of Education. [In Thai]

Plangsriskul, P. (2009). *The analysis of factors affecting the success of education quality assurance policy implementation in Basic Education Schools under the Bangkok Metropolitan Administration.* Doctoral Dissertation of Education, Eastern Asia University. [In Thai]

Pratan, J. (2005). *Factors affecting decision making in organic rice production of famers in Changwat Ubon Rachathani.* Master's Thesis of Argricultural Extension, Khon Kaen University. [In Thai]

Sabatier, P., & Mazmanian, D. (1980). The implementation of public policy: A framework of analysis. *Policy Studies Journal, 8*(4), 538-560.

Sangngern, B. (2017). *Characteristics of working as an effective team.* Retrieved from www.gotoknow.org/posts/385878g [In Thai]

Sawetbodee, S. (2006). *Factors affecting the success of drug policy implementation in private vocational schools.* Doctoral Dissertation of Education, Burapha University. [In Thai]

Sukthanarak, P. (2013). *The academic affairs administration of Baan Bueng Cluster 1 under the Chonburi Primary Educational Service Area Office 1.* Master's Thesis of Education, Burapha University. [In Thai]

Thandee, D. (1995). *State and development.* Chulalongkorn University Press. [In Thai]

Van Meter, D. S., & Van Horn, C. (1975). The policy implementation process: A conceptual framework. *Administration & Society, 6*(4), 445-488.

Waraporvimonchai, K. (2011). *Factors affecting the learning organization perception of Narsuan University personnel.* Master's Independent Study of Education, Narsuan University. [In Thai]

Yeamnaiyana, P. (2009). *The analysis of factors affecting the SMART SCHOOL policy implementation in basic education schools under the Bangkok Metropolitan Administration.* Doctoral Dissertation of Education, Eastern Asia University. [In Thai]

DOI: 10.14456/phdssj.2021.37

Received:	October	20, 2020
Revised:	August	30, 2021
Accepted:	August	30, 2021

ความรับผิดของผู้ประกอบการธุรกิจเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ต่อสังคม

อรัชมน พิเชฐวรกุล[1] พรพล เทศทอง[2]

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) ภาพรวมของกฎหมายควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของไทยในปัจจุบันและกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง (2) การรับรู้ของประชาชนที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดทางแพ่งของผู้ขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ (3). แนวทางการกำหนดความรับผิดทางแพ่งของผู้ประกอบการธุรกิจเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของไทยสหรัฐอเมริกา และฝรั่งเศส และ (4) นำเสนอแนวทางในการออกมาตรการทางกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดทางแพ่งของผู้ขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในประเทศไทย ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการวิจัยเอกสาร การตอบแบบสอบถามประชาชนในพื้นที่จังหวัดพัทลุง จำนวน 500 คน และการสนทนากลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 คน สถิติที่ใช้ ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน *t*-test และ *F*-test และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาและเปรียบเทียบ

ผลการวิจัย พบว่า การควบคุมการจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในประเทศไทย แม้มีกฎหมายที่ใช้บังคับแก่ผู้ประกอบการโดยกำหนดโทษสำหรับการขายสุราให้คนเมาที่ครองสติไม่ได้ก็ตาม แต่ในปัจจุบันไม่พบคดีที่ผู้ขายขายให้บุคคลที่มีอาการมึนเมาจนครองสติไม่ได้แต่อย่างใด อีกทั้ง หากเป็นกรณีที่ผู้ประกอบการจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ให้แก่บุคคลที่มีอาการมึนเมาจนครองสติไม่ได้ แล้วบุคคลนั้นไปก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น ผู้ประกอบการจะต้องมีความรับผิดในฐานะเป็นผู้ก่อช่องแห่งภัย ในกรณีที่การกระทำดังกล่าวของผู้ประกอบการนั้นเป็นสาเหตุที่ใกล้เคียงอย่างยิ่งของความเสียหายนั้นด้วย รวมถึงจะต้องมีความเข้มงวดมากขึ้นในการออกใบอนุญาตจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และมีมาตรการอื่นเพิ่มเติมนอกจากทางด้านกฎหมาย โดยการมีแบบประเมินความเมาของลูกค้าให้แก่ผู้ประกอบการประเมินลักษณะของลูกค้าก่อนการจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์อีกด้วย

คำสำคัญ: การจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์; ผู้ประกอบการ; กฎหมายแอลกอฮอล์

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:

อรัชมน พิเชฐวรกุล และ พรพล เทศทอง. (2564). ความรับผิดของผู้ประกอบการธุรกิจเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ต่อสังคม. *วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, 11*(2), 493-507.

[1,2] คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
15 ตำบลคอหงส์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา 90110, ประเทศไทย
อีเมล์: arachamon.p@psu.ac.th

Social Host Liability on Serving Alcoholic Beverage

Arachamon Pichetworakoon[1] Pornpon Thedthong[2]

Abstract

The objective of this research article are to study (1) an overview of the current Thai alcohol control laws and other related laws (2) public perceptions of the civil liability of alcohol sellers (3) guidelines for determining the civil liability of Thai, US and French alcohol business operators and (4) introducing guidelines for issuing legal measures in relation to the civil liability of beverage sellers. Alcohol in Thailand. The researcher used the method of data collection by document research. The questionnaire of 500 people in Phatthalung Province and focus group discussion of 10 key informants were used. The statistics used were percentage, mean, standard deviation, t test, F test. Data were analyzed and compared.

The results of the research showed that although there are laws that apply to operators by imposing penalties for selling alcohol to drunk people who cannot control their consciousness, there is no case where the seller sells alcohol to a person who is intoxicated. In addition, if it is the case that the operator sells alcoholic beverages to intoxicated person and such a person caused damage to others, operator must be liable as a channel for disaster, in case of the act of the operator is the proximity cause of the damage. It should also be strict in the issuance of licenses to sell alcoholic beverages, and there should be additional measures other than the law by having a drunkenness assessment form for operators to check the characteristics of customers before selling alcohol.

Keywords: Selling Alcohol; Operator; Alcohol Law
Type of Article: Research Article

Cite this article as:
Pichetworakoon, A., & Thedthong, P.(2021). Social host liability on serving alcoholic beverage. *Ph.D. in Social Sciences Journal, 11*(2), 493-507.

[1,2] Faculty of Law Prince of Songkla University
15 Kho Hong, Hat Yai, Songkhla, 90110, Thailand
Email: arachamon.p@psu.ac.th

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบัน พบว่า มีปริมาณการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เฉลี่ยของประชากรไทยและมีนักดื่มหน้าใหม่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนตลาดเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มีการเจริญเติบโตทั้งในมิติของปริมาณและมูลค่า มีเครื่องดื่ม และผู้ประกอบการธุรกิจแอลกอฮอล์เกิดขึ้นใหม่อย่างต่อเนื่อง ทำให้ประชากรไทยเข้าถึงเครื่องดื่มประเภทนี้ได้ง่ายมากขึ้น และรับรู้ถึงการโฆษณาเครื่องดื่มประเภทดังกล่าวได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งสะท้อนให้เกิดแนวคิดที่ว่า ประเทศไทยควรมีกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับใดที่ก่อให้เกิดความรับผิดกับธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับสุรา เมื่อมีการให้บริการหรือขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ให้กับผู้มึนเมาอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งอาจส่งผลให้มีความเสียหายหรือไม่ เพื่อเป็นการรักษาสมดุลระหว่างการแสวงหากำไรจากยอดขายที่ถูกต้องตามกฎหมาย และความปลอดภัยของผู้บริโภค รวมไปจนถึงบุคคลภายนอกที่อาจได้รับผลกระทบจากการกระทำของผู้มึนเมาได้

ประเทศไทยมีพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ได้แก่ พระราชบัญญัติภาษีสรรพสามิต พ.ศ. 2560 ซึ่งจะเป็นการกำหนดความผิดและโทษในกรณีที่ไม่ขออนุญาตขายสุรา พระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 ที่จะกำหนดความผิดและโทษไว้ในกรณีขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในสถานที่ห้ามขายตามที่กฎหมายกำหนด ขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในวันเวลาที่ห้ามขาย ขายให้แก่บุคคลที่ห้ามขาย คือ ผู้เยาว์และบุคคลที่มึนเมาอยู่แล้ว หรือขายในวิธีที่กฎหมายห้าม เช่น การขายโดยใช้เครื่องอัตโนมัติ โดยตามพระราชบัญญัติทั้งสองนี้จะมีโทษหากมีการฝ่าฝืนไว้ โดยโทษตามพระราชบัญญัติภาษีสรรพสามิตนั้นจะเป็นโทษปรับ แต่ในส่วนของโทษตามพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์นี้ จะมีทั้งโทษปรับ จำคุก หรือทั้งจำทั้งปรับ

ในส่วนของความรับผิดของผู้ประกอบการตามกฎหมายละเมิดมาตรา 420 ที่ได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นั้น จะต้องพิจารณาอย่างรอบคอบว่า การกระทำดังกล่าวของผู้ประกอบการนั้น มีองค์ประกอบครบตามที่กฎหมายกำหนดหรือไม่ โดยองค์ประกอบที่เป็นปัญหาและเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ คือ ความจงใจหรือประมาทเลินเล่อของการกระทำของผู้ประกอบการ รวมถึงความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการที่ผู้ประกอบการเป็นผู้จำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ให้แก่บุคคลที่มึนเมาอยู่แล้ว แล้วบุคคลนั้นไปก่อความเสียหายแก่บุคคลอื่น และในส่วนของกฎหมายอาญานั้น ในเรื่องของผู้สนับสนุน การบังคับใช้อาจจะเป็นไปได้ยาก เนื่องจากในส่วนของพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 ได้กำหนดโทษปรับและจำคุกไว้แล้ว ซึ่งโทษดังกล่าวถือเป็นโทษทางอาญา ซึ่งหากกรณีนี้เมื่อผู้ประกอบการกระทำความผิดโดยการจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ให้แก่บุคคลที่มึนเมาอยู่แล้ว ก็มีความผิดและจะต้องได้รับโทษตามพระราชบัญญัติดังกล่าวอยู่แล้ว หากให้ผู้ประกอบการต้องไปรับผิดตามประมวลกฎหมายอาญาอีก ก็อาจจะเป็นการเพิ่มความรับผิดให้ผู้ประกอบการเกินสมควร ซึ่งอาจจะส่งผลต่อสังคมในด้านอื่นอีกต่อไป

ในสหรัฐอเมริกามีการบัญญัติกฎหมาย Dram Shop Laws ซึ่งเป็นกฎหมายที่ทำให้ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับสุราต้องรับผิดชอบเมื่อมีการให้บริการหรือขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ให้กับผู้เยาว์หรือผู้มึนเมาอย่างเห็นได้ชัดซึ่งต่อมาส่งผลให้มีผู้เสียชีวิตหรือได้รับบาดเจ็บ เนื้อหาในกฎหมาย Dram Shop Laws มีความแตกต่างกันไปตามแต่ละมลรัฐ แต่ละมลรัฐมีการกำหนดหลักเกณฑ์การบังคับใช้และความรับผิดชอบของร้านค้าตามสถานการณ์และในระดับที่แตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับกฎหมายที่ได้รับอนุมัติจากผู้มีสิทธิเลือกตั้งของแต่ละรัฐ หลักเกณฑ์นี้ใช้กับทุกธุรกิจที่ขาย

หรือให้บริการเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ สถานประกอบการดังกล่าวรวมถึงร้านอาหาร บาร์ ร้านขายเหล้า ร้านเหล้าในสนามกีฬา

ในฝรั่งเศสมีมาตรการและข้อบังคับทางกฎหมายเกี่ยวกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์หลายประการ เนื่องจากในฝรั่งเศส เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ถือเป็นหนึ่งในสาเหตุที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสังคมเช่นเดียวกับไทย แต่ในประเทศฝรั่งเศสจะมีระบบใบอนุญาตจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์หลากหลายประเภทและมีความครอบคลุม รวมถึงการที่จะเป็นผู้มีใบอนุญาตดังกล่าวได้นั้นจะต้องมีการฝึกอบรมก่อน และหากเป็นกรณีการขายเครื่องดื่มให้แก่คนเมา ผู้ขายก็มีโทษปรับ

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเพื่อสำรวจความคิดเห็นในภาพรวมของกฎหมายควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของไทยในปัจจุบันและกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง การรับรู้ของประชาชนที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดทางแพ่งของผู้ขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ อีกทั้งศึกษาแนวทางการกำหนดความรับผิดทางแพ่งของผู้ประกอบการธุรกิจเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของไทย สหรัฐอเมริกา และฝรั่งเศส และเพื่อนำเสนอแนวทางในการออกมาตรการทางกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดทางแพ่งของผู้ขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในประเทศไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจความคิดเห็นในภาพรวมของกฎหมายควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของไทยในปัจจุบันและกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง
2. เพื่อศึกษาการรับรู้ของประชาชนที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดทางแพ่งของผู้ขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์
3. เพื่อศึกษาแนวทางการกำหนดความรับผิดทางแพ่งของผู้ประกอบการธุรกิจเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของไทย สหรัฐอเมริกา และฝรั่งเศส
4. เพื่อนำเสนอแนวทางในการออกมาตรการทางกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดทางแพ่งของผู้ขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในประเทศไทย

ขอบเขตของการวิจัย

1. ด้านเนื้อหา ผู้วิจัยศึกษาเอกสาร ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการธุรกิจเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ทฤษฎีความรับผิด พระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กฎหมายการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของสหรัฐอเมริกา ได้แก่ California Business and Professions Code, California Civil code, The Liquor Control Act (Dram Shop Act), New York General Obligation Law และของฝรั่งเศส ได้แก่ Code de la santé publique, loi sur les auberges et les débits de boissons รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. ด้านประชากรและตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้ประชากรและตัวอย่างในการตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย ประชาชนทั่วไปในพื้นที่จัดหวัดพัทลุง จำนวน 500 คน และการสนทนากลุ่ม ประกอบด้วย องค์กรภาคประชาสังคมในพื้นที่ เครือข่ายองค์กรงดเหล้า นักกฎหมาย และนักวิชาการด้านสุขภาพที่เกี่ยวข้อง จำนวน 10 คน
3. ด้านพื้นที่ ผู้วิจัยกำหนดพื้นที่ในการศึกษาเฉพาะในพื้นที่จังหวัดพัทลุง

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบและเข้าใจถึงศักยภาพของการบังคับใช้มาตรการควบคุมผู้จำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของประเทศไทยในปัจจุบันว่ามีมาตรการอะไรบ้าง และการบังคับใช้ดังกล่าวนั้นมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด
2. นำผลข้อมูลจากการวิเคราะห์มาสร้างกลไกความร่วมมือของผู้มีส่วนได้เสีย ในส่วนบทบาทของผู้ออกกฎหมาย, ผู้จำหน่ายหรือผู้ให้บริการ และผู้บริโภคในการควบคุมการจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

ในประเทศไทยให้มีการบังคับใช้และตีความตามเจตนารมณ์ของกฎหมายไปในแนวทางที่มีความเห็นสอดคล้องกัน

3. ทำให้ผู้เข้าร่วมวิจัยเข้าใจมาตรการควบคุมการจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของต่างประเทศ โดยเฉพาะในกลุ่มประเทศพัฒนาแล้วและกลุ่มที่มีวัฒนธรรมการบริโภคคล้ายคลึงกับประเทศไทย

4. สามารถนำเสนอนโยบาย กฎหมาย และปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายในเรื่องการควบคุมการจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ โดยนำผลที่ได้จากข้อมูลในการสำรวจความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายควบคุมการจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของประชาชนทั่วไปประกอบกับเปรียบเทียบระหว่างประเทศไทยกับกลุ่มประเทศตัวอย่างในส่วนของบทกฎหมาย คำพิพากษา และแนวการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ เพื่อรองรับกับมาตรการควบคุมการจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในประเทศไทยว่าข้อเสนอแนะในการเสนอมาตรการใหม่หรือแนวทางแก้ไขปัญหาการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการธุรกิจเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ การบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ก่อให้เกิดผลเสียต่อตัวผู้บริโภคเองและสังคมรอบข้าง เหตุนี้จึงจำเป็นต้องมีการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ การควบคุมการบริโภค และการควบคุมธุรกิจเครื่องดื่มแอลกอฮอล์โดยเจ้าหน้าที่รัฐ ซึ่งจะทำให้ลดโอกาสในการเกิดผลกระทบต่อสังคมจากการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ (Witvorapong, Wattanapongwanich, Meetawarn, & Ruangdetkhajorn, 2016)

ทฤษฎีความรับผิดทางกฎหมาย แบ่งออกเป็นความรับผิดในทางอาญาและความรับผิดในทางแพ่ง ความรับผิดในทางอาญามีทฤษฎีที่เกี่ยวข้องทั้งหมด 3 ทฤษฎี คือ (1) ทฤษฎีความรับผิดที่ต้องอาศัยทั้งการกระทำและความผิดของจิต (2) ทฤษฎีความรับผิดโดยเคร่งครัด และ (3) ทฤษฎีความรับผิดในการกระทำของผู้อื่น (Pantuna, 2000) ส่วนความรับผิดในทางแพ่งสามารถแบ่งได้ออกเป็นความรับผิดตามกฎหมายสัญญาและความรับผิดตามกฎหมายละเมิดที่แยกทฤษฎีย่อยได้เป็นทฤษฎีรับภัย ทฤษฎีความผิด ทฤษฎีความรับผิดโดยเคร่งครัด และทฤษฎีการก่อช่องแห่งภัย

กฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 ซึ่งใช้บังคับแก่การจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์โดยผิดกฎหมาย แต่กฎหมายที่กล่าวถึงกรณีที่หากมีการจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ให้แก่บุคคลที่มึนเมาอยู่แล้ว และกำหนดความรับผิดของผู้ประกอบการ มีเพียง พระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 มาตรา 29 และมาตรา 40 เท่านั้น และในด้านความรับผิดของผู้ประกอบการ คือ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420

กฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ สหรัฐอเมริกามีกฎหมายที่ใช้ในการควบคุมการจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ให้แก่บุคคลที่มึนเมาอยู่แล้วในแต่ละมลรัฐ ได้แก่ California Business and Professions Code, California Civil code ของมลรัฐแคลิฟอร์เนีย The Liquor Control Act (Dram Shop Act) ของมลรัฐอิลลินอยส์ New York General Obligation Law ของมลรัฐนิวยอร์ก ส่วนของฝรั่งเศสจะมี Code de la santé publique) และ Loi sur les auberges et les débits de boissons ในการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง Krotintakom (2016) ได้ศึกษาเรื่อง “Civil Liability of Alcohol Beverage Sellers: Legal and Economic Analysis” พบว่าหลายมลรัฐของสหรัฐอเมริกากำหนดให้ผู้ขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และเจ้าภาพจัดเลี้ยงฉลองทางสังคม อาจต้อง

รับผิดทางแพ่งแก่ผู้เสียหาย ถ้าขายหรือเสิร์ฟให้ผู้ดื่มซึ่งมึนเมาแล้วเพิ่มเติม แล้วผู้นั้นขับรถจนเกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น ส่วนของไทยพบว่า มีข้อจำกัดในการบังคับใช้ จึงควรปรับปรุงและถ้าจะมีกำหนดความรับผิดทางแพ่งของผู้ขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ควรอาศัยมาตรา 16(3) ในกฎหมายควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ซึ่งได้ให้อำนาจแก่คณะกรรมการ ควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ให้เสนอความเห็นต่อรัฐมนตรี ในการกำหนดวิธีหรือลักษณะการขายเครื่องดื่มที่ต้องห้ามได้

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

สมมุติฐานของการวิจัย

กฎหมายควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของไทยไม่ได้มีการกำหนดความรับผิดของผู้ประกอบการไว้ในกรณีที่ผู้ประกอบการได้จำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ให้แก่บุคคลที่มีอาการมึนเมาจนครองสติไม่ได้ และบุคคลนั้นได้ไปก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่นไว้โดยตรง และในส่วนของการตีความกฎหมายให้ผู้ประกอบการจะต้องรับผิดต่อผู้เสียหายตามหลักละเมิดนั้น ยังไม่เคยมีกรณีขึ้นสู่ศาลให้ศาลได้มีการวินิจฉัยเป็นบรรทัดฐานหรือเป็นกรณีตัวอย่าง จากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ประเทศไทยจึงจำเป็นต้องนำหลักกฎหมาย Social Host Liability และ Dram Shop Law ของประเทศสหรัฐอเมริกามาปรับใช้ เพื่อช่วยให้บุคคลที่สามที่ได้รับความเสียหายจากบุคคลที่ก่อให้เกิดความเสียหาย เช่น พนักงานเสิร์ฟ ร้านค้าที่ขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ให้กับผู้เยาว์และผู้เมาสุราอย่างเห็นได้ชัดได้ (ผู้ก่อ) และไม่ตัดโอกาสของผู้ที่ได้รับความเสียหายที่จะฟ้องร้องบุคคลที่มีพฤติกรรมเมาและอาจได้รับความเสียหายจากทั้งสองฝ่าย และเพื่อเป็นการรักษาสมดุลระหว่างการแสวงหากำไรจากยอดขายที่ถูกต้องตามกฎหมาย และความปลอดภัยของผู้บริโภค รวมไปจนถึงบุคคลภายนอกที่อาจได้รับผลกระทบจากการกระทำของผู้มึนเมาได้ โดยกฎหมายลักษณะ Social Host Liability และ Dram Shop Law ดังกล่าวจะมี

การกำหนดในเรื่องความรับผิดของผู้ประกอบการออกมาเป็นกฎหมายที่กล่าวถึงความรับผิดของผู้ประกอบการ กรณีใดที่ผู้เสียหายสามารถฟ้องผู้ประกอบการได้ รวมถึงค่าเสียหายที่ผู้เสียหายจะสามารถเรียกได้จากผู้ประกอบการ

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้ ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

การวิจัยเอกสาร ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการธุรกิจเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ทฤษฎีความรับผิด พระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กฎหมายการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของสหรัฐอเมริกา ได้แก่ California Business and Professions Code, California Civil code, The Liquor Control Act (Dram Shop Act), New York General Obligation Law. และของฝรั่งเศส ได้แก่ Code de la santé publique, loi sur les auberges et les débits de boissons รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม (questionnaire) เป็นเครื่องมือเพื่อสำรวจความคิดเห็นทางกฎหมาย ความเป็นไปได้ และผลกระทบจากมาตรการทางกฎหมายจากปัญหาความรับผิดของผู้ประกอบการเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ต่อสังคม ผู้วิจัยกำหนดประชากรและตัวอย่างจากประชาชนทั่วไปในจังหวัดพัทลุง จำนวน 500 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบโควตา (quota sampling) ของสัดส่วนขนาดตัวอย่างในกลุ่มย่อย (subgroup) ไว้ล่วงหน้า โดยใช้องค์ประกอบหรือคุณลักษณะของประชากรเป็นเครื่องกำหนด และแบบเจาะจง (purposive sampling) กับองค์กรภาคประชาสังคมในพื้นที่ เครือข่ายองค์กรงดเหล้า นักกฎหมาย และนักวิชาการด้านสุขภาพที่เกี่ยวข้องโดยการกำหนดกลุ่มเป้าหมายเฉพาะในพื้นที่จังหวัดพัทลุง

การสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการวิจัยเอกสารและการตอบแบบสอบถามดังกล่าวมาสนทนากลุ่ม (focus group discussion) โดยเป็นการสนทนากลุ่มระหว่างผู้วิจัยกับผู้เข้าร่วมซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิทางกฎหมาย นักวิชาการ และผู้ประกอบการ เพื่อทำความเข้าใจและหาคำตอบจากประเด็นคำถามทั้งในด้านผู้ใช้บังคับกฎหมายและผู้ที่จะถูกบังคับตามกฎหมาย โดยมีประเด็นการสนทนา 7 ประเด็น

ส่วนสถิติที่ใช้ ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test และ F-test และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาและเปรียบเทียบ

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ผลการศึกษาภาพรวมของกฎหมายควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของไทยในปัจจุบันและกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง และผลการรับรู้ของประชาชนที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดทางแพ่งของผู้ขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พบว่า ในปัจจุบัน เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่ได้รับความนิยมอย่างกว้างขวาง คือ สุรา โดยทั้งคำว่า “สุรา” และ “แอลกอฮอล์” มีความเหมือนคล้ายกันตรงที่ต่างเป็นวัตถุที่มีลักษณะเป็นของเหลวที่ได้มาจากการกลั่น ซึ่งเมื่อดื่มเข้าไปในร่างกายแล้วจะทำให้มีอาการมึนเมา โดยตามกฎหมายที่มีอยู่ในไทยได้มีกฎหมายที่ให้คำนิยามของคำว่า “สุรา” คือ พระราชบัญญัติภาษีสรรพสามิต พ.ศ. 2560 มาตรา 152 และกฎหมายที่ให้คำนิยามของคำว่า “เครื่องดื่มแอลกอฮอล์” คือ พระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 โดยมีข้อสังเกตว่า จากคำในกฎหมายจะใช้คำว่า “สุรา” ไม่ใช่คำว่า “เครื่องดื่ม

แอลกอฮอล์” แต่หากพิจารณาจากความหมายตามตัวบทที่อธิบายไว้ว่า วัตถุทั้งหลายหรือของผสมที่มีแอลกอฮอล์ ซึ่งสามารถดื่มกินได้เช่นเดียวกับน้ำสุรา หรือซึ่งดื่มกินไม่ได้ แต่เมื่อได้ผสมกับน้ำหรือของเหลวอย่างอื่นแล้วสามารถดื่มกินได้เช่นเดียวกับน้ำสุรา แต่ไม่รวมถึงเครื่องดื่มที่มีปริมาณแอลกอฮอล์ไม่เกิน 0.5 ดีกรี จะเห็นได้ว่าในกฎหมายไทยได้ให้ความหมายของคำว่า “สุรา” ไว้ค่อนข้างกว้าง ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า สุราจึงเป็นสิ่งใดก็ได้ที่มีแอลกอฮอล์มากกว่า 0.5% ขึ้นไป และดื่มกินได้เช่นเดียวกับน้ำสุรา โดยสุรานั้นมีด้วยกันหลายประเภท แต่โดยหลักแล้วสามารถจัดแบ่งได้ 2 ประเภท คือ สุรากลั่นและสุราไม่กลั่น หรือสุราแช่

ตามความหมายของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ตามกฎหมายของไทยที่กล่าวมาข้างต้น เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับผลการสำรวจ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นทั่วไป ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.30 ($\overline{X}$ = 3.30, *SD* = 1.05) เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ความถี่ในการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของผู้ตอบแบบสอบถามอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.18 ($\overline{X}$ = 3.18, *SD* = 1.14) ความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์แบบซื้อไปดื่มอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.98 ($\overline{X}$ = 2.98, *SD* = 1.12) และน้อยที่สุด คือ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในแบบที่นั่งดื่มประจำที่อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.87 ($\overline{X}$ = 2.87, *SD* = 1.10) และในส่วนของความคิดเห็นทางด้านกฎหมายของผู้ตอบแบบสอบถาม ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.34 ($\overline{X}$ = 3.34, *SD* = 1.04) เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับความรู้พื้นฐานด้านกฎหมายอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.14 ($\overline{X}$ = 3.14, *SD* = 0.99) จึงเป็นการที่ประชาชนมีการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และมีความถี่อยู่ในระดับปานกลาง ไม่ว่าจะเป็นในส่วนของการซื้อไปดื่มหรือการนั่งดื่มประจำที่หรือการนั่งดื่มที่ร้าน อีกทั้งภาคประชาชนรู้ว่ามีกฎหมายที่ใช้บังคับกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ แต่อาจไม่รู้ไปถึงในรายละเอียดว่าเครื่องดื่มแอลกอฮอล์นั้นได้มีการนิยามความหมายไว้ในตัวบทกฎหมายใดของไทย และได้นิยามความหมายว่าอย่างไร แต่รู้ว่าสุราที่ดื่มกันอยู่ในชีวิตประจำวันนี้ ถือเป็นเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่จะต้องอยู่ภายใต้บังคับตามกฎหมายด้วย

ผลการศึกษาแนวทางการกำหนดความรับผิดทางแพ่งของผู้ประกอบการธุรกิจเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในไทยสหรัฐอเมริกา และฝรั่งเศส พบว่า คำพิพากษาในสหรัฐอเมริกาได้มีการนำหลักการก่อช่องแห่งภัยมาใช้เป็นบรรทัดฐานว่า แม้ผู้ประกอบการจะไม่ใช่ผู้ที่ก่อให้เกิดความเสียหายโดยตรงแก่ผู้เสียหาย แต่การที่ผู้ประกอบการจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ให้แก่บุคคลที่มึนเมาจนครองสติไม่ได้ ทั้งโดยเจตนาหรือประมาท และบุคคลนั้นได้ไปก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น ผู้ประกอบการก็ควรที่จะมีส่วนรับผิดในความเสียหาย เนื่องจากการกระทำดังกล่าวของผู้ประกอบการก็เป็นส่วนหนึ่งที่เอื้อให้เกิดเหตุเสียหายนั้น หลักนี้ไม่ใช่การที่ผู้ประกอบการต้องรับผิดในทุกกรณี แต่ผู้ประกอบการจะต้องรับผิดเฉพาะในกรณีที่ว่า การกระทำคือการจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ให้แก่บุคคลที่มึนเมาจนครองสติไม่ได้นั้นจะต้องเป็นสาเหตุที่ใกล้เคียง (proximate cause) ของความเสียหายนั้น (Krotintakom, 2017) จากการศึกษายังพบว่า ในมลรัฐแคลิฟอร์เนีย ได้มีการกำหนดความรับผิดแก่ผู้ประกอบการไว้ คือ หากเป็นผู้ประกอบการตามกฎหมาย California Business and Professions Code โดยหลักแล้วผู้ที่จำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ไม่มีความรับผิดในกรณีที่จำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ให้แก่บุคคล และบุคคลนั้นไปก่อความเสียหายแก่บุคคลอื่น เนื่องจากการจำหน่าย

เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ไม่ใช่สาเหตุที่ใกล้เคียงของความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่บุคคลที่สาม แต่ก็มีข้อยกเว้นว่าผู้ประกอบการที่มีใบอนุญาตจะต้องรับผิดในกรณีที่จำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์อย่างผิดกฎหมาย คือ จำหน่ายให้แก่บุคคลที่มึนเมาเป็นประจำและผู้เยาว์ซึ่งมีอายุต่ำกว่า 21 ปีบริบูรณ์ (California Department of Alcoholic Beverage Control, 2020a) จะเห็นได้ว่า มีความคล้ายคลึงกับของไทยที่ว่า ไม่ได้มีการกำหนดความรับผิดของผู้ประกอบการต่อผู้เสียหายที่เสียหายจากการกระทำของผู้มึนเมาที่เป็นผู้ที่ได้รับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์จากผู้ประกอบการ แต่จะต้องมีความรับผิดฐานจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์อย่างผิดกฎหมาย ซึ่งหากเป็นกฎหมายไทยก็จะเป็นการกระทำที่ผิดพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 และพระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 และในส่วนของการจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ให้แก่บุคคลที่มึนเมานั้น ในกฎหมายไทยจะกำหนดว่าห้ามขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ให้แก่บุคคลที่มึนเมาจนครองสติไม่ได้ แต่ในส่วนของมลรัฐแคลิฟอร์เนียนั้น จะถือว่าการขายนั้นผิดกฎหมายก็ต่อเมื่อผู้ประกอบการได้จำหน่ายให้แก่บุคคลที่มึนเมาเป็นประจำ และในส่วนของการจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ให้แก่ผู้เยาว์ ได้มีการบัญญัติไว้ในกฎหมายทั้งของไทยและของมลรัฐแคลิฟอร์เนีย นอกจากจะมีการกำหนดความรับผิดของผู้ประกอบการแล้ว ยังมีการกำหนดความรับผิดของเจ้าภาพงานเลี้ยงด้วย ส่วนมาตรการทางปกครองของมลรัฐแคลิฟอร์เนียในเรื่องนี้ มีส่วนคล้ายกับของไทย กล่าวคือ หากเป็นกรณีที่ผู้ประกอบการจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์อย่างผิดกฎหมาย เช่น การจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ให้แก่บุคคลที่มึนเมาเป็นประจำหรือผู้เยาว์ในครั้งแรก คณะกรรมการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์จะตัดสินไปตามกรณี แต่หากกระทำความผิดครั้งที่ 2 ภายในระยะเวลา 3 ปี หลังจากการกระทำครั้งแรก จะระงับใบประกอบการ ซึ่งของไทยก็จะมีมาตรการเช่นเดียวกัน โดยให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจไม่ต่ออายุใบอนุญาตหรือสั่งพักใช้ใบอนุญาตหรือสั่งเพิกถอนใบอนุญาตได้ โดยให้คำนึงถึงความร้ายแรงของการกระทำความผิด โดยกำหนดเกณฑ์ในการสั่งพักใช้ใบอนุญาตในกรณีที่จำหน่ายสุราให้แก่ผู้มีอาการมึนเมาจนประพฤติวุ่นวายหรือครองสติไม่ได้ ให้สั่งพักได้ครั้งละไม่เกิน 30 วัน จะเห็นได้ว่า ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับใบอนุญาตจะเป็นดุลยพินิจของเจ้าหน้าที่ที่จะมีอำนาจในการสั่งเกี่ยวกับใบอนุญาต (California Department of Alcoholic Beverage Control, n.d.) ไม่ว่าจะเป็นการพักใช้ หรือเพิกถอน เหมือนกันทั้งในกฎหมายไทยและมลรัฐแคลิฟอร์เนีย นอกจากมาตรการทางกฎหมายแล้ว มลรัฐแคลิฟอร์เนียได้มีแนวทางอื่นที่จะช่วยลดปัญหาที่เกิดจากการจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของผู้ประกอบการ โดยมีการอบรม ABC's Licensee Education on Alcohol and Drugs (LEAD) Program (California Department of Alcoholic Beverage Control, 2020b) เป็นการอบรมแก่ผู้มีใบอนุญาตรวมถึงพนักงานให้มีความเข้าใจถึงกฎหมายและความรับผิดที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการดูลักษณะของความมึนเมาและวิธีจัดการกับสถานการณ์เช่นนั้น ขึ้นอยู่กับความสมัครใจของตัวผู้มีใบอนุญาตเอง ซึ่งการอบรมนี้จัดขึ้นโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายและใช้เวลาเพียงแค่ 4 ชั่วโมง ซึ่งในประเทศไทยไม่มีในส่วนนี้

มลรัฐนิวยอร์ก ได้มีการกำหนดความรับผิดแก่ผู้ประกอบการไว้ คือ กำหนดให้ห้ามผู้ใดขาย ส่ง ให้อนุญาต หรือจัดหาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ให้กับ (1) ผู้เยาว์อายุต่ำกว่า 21 ปีบริบูรณ์ (2) ผู้ที่เมาจนครองสติไม่ได้ ซึ่งมีความคล้ายกับของไทย องค์กรนิติบัญญัติในมลรัฐนิวยอร์กกำหนดเกี่ยวกับความรับผิดของผู้ประกอบการที่จำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และความรับผิดของบุคคลที่ 3 ที่เป็นผู้จัดงานเลี้ยงสังสรรค์ที่มีเครื่องดื่มแอลกอฮอล์จนนำไปสู่ความเสียหายจากอุบัติเหตุว่า บุคคลใดๆ ที่ได้รับความบาดเจ็บ ความ

เสียหายในทรัพย์สิน โดยวิธีการสนับสนุนหรืออื่นๆ โดยบุคคลที่มึนเมาหรือด้วยเหตุผลของความมึนเมาของบุคคลใดๆ ไม่ว่าจะเกิดการเสียชีวิตหรือไม่ มีสิทธิในการฟ้องคดีกับบุคคลที่ก่อให้เกิดหรือมีส่วนร่วมในการมึนเมาโดยการขายหรือให้ความช่วยเหลือในการจัดหาสุราสำหรับผู้ที่เมาเหล้าอย่างผิดกฎหมาย และบุคคลนั้นจะมีสิทธิ์ในการได้รับการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงและค่าเสียหายเพื่อเป็นเยี่ยงอย่าง (Howard & Mooney, 2008)

มลรัฐอิลลินอยส์ ได้มีการกำหนดความรับผิดแก่ผู้ประกอบการไว้ คือ ไม่เพียงแค่บุคคลที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่นเนื่องจากอาการเมานั้นจะต้องรับผิดเพียงฝ่ายเดียว แต่เจ้าของร้านขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์หรือเจ้าของบาร์ที่ได้ให้บริการเครื่องดื่มแอลกอฮอล์แก่บุคคลดังกล่าวนั้นอาจจะต้องมีส่วนในการรับผิดในความเสียหายนั้นด้วย ตาม The Liquor Control Act หรือที่เรียกว่า Dram Shop Act ของมลรัฐอิลลินอยส์ ที่กำหนดให้สถานประกอบการจะต้องมีความรับผิดต่อความเสียหายหรืออาการบาดเจ็บอย่างใดๆ ที่เกิดจากผู้ที่มีอาการมึนเมา (Monteleone, 2017)

ในส่วนของความรับผิดของเจ้าภาพ มลรัฐอิลลินอยส์ได้กำหนดว่า หากบุคคลผู้เป็นเจ้าของหรือเป็นผู้ควบคุมเคหสถานดังว่า อนุญาตหรือจัดงานเลี้ยงที่บ้านของตนและจัดหาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ให้กับผู้ที่อายุต่ำกว่า 21 ปี หรือถ้ารู้หรือควรรู้ว่าพวกเขากำลังดื่มแอลกอฮอล์ อาจมีความผิดอาญาในระดับโทษปรับ บุคคลดังกล่าวไม่อาจหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบได้ไม่ว่าจะเป็นผู้จัดหาแอลกอฮอล์ และไม่ว่าจะอยู่บ้านในขณะเกิดเหตุหรือไม่ก็ตาม หากผู้เยาว์ที่บริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ทำร้ายร่างกายหรือก่อเหตุฆาตกรรม เจ้าของบ้านจะมีความรับผิดทางอาญาร้ายแรงซึ่งอาจส่งผลให้ได้รับโทษปรับหรือจำคุกหรือทั้งจำทั้งปรับ (Ryskamp, 2020) ดังนั้น ในส่วนของกฎหมายในมลรัฐอิลลินอยส์นี้มีความแตกต่างกับของไทย เนื่องจากในมลรัฐอิลลินอยส์ได้มีการกำหนดความรับผิดของผู้ประกอบการไว้ในกฎหมาย คือ Dram Shop Act อีกทั้งยังได้กำหนดความรับผิดของเจ้าภาพไว้ด้วยในกฎหมายโซเชียลโฮสต์ ที่ว่าผู้ประกอบการหรือเจ้าภาพงานเลี้ยงจะต้องมีความรับผิดทางแพ่งต่อผู้เสียหายได้เสียหายจากบุคคลที่มีอาการมึนเมาซึ่งผู้ประกอบการได้จำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ให้หรือเจ้าภาพที่ได้บริการเครื่องดื่มแอลกอฮอล์นั้น

ส่วนฝรั่งเศส พบว่า หลักกฎหมายของประเทศฝรั่งเศสจะมีระบบใบอนุญาตเหมือนกับของไทย แต่จะมีความละเอียดกว่ามาก กล่าวคือ จะแบ่งออกเป็นกรณีของผู้ประกอบการประเภทขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์แบบนั่งประจำที่ ที่จะต้องมีใบอนุญาตประเภทที่ 3 ใบอนุญาตเครื่องดื่มแบบจำกัด (อนุญาตให้จำหน่ายเครื่องดื่มบางประเภท) และประเภทที่ 4 ใบอนุญาตฉบับเต็ม (อนุญาตให้จำหน่ายเครื่องดื่มทุกประเภท) โดยผู้ประกอบการประเภทที่ 3 ไม่สามารถเปิดสถานประกอบการได้ในชุมชน หากในชุมชนนั้นมีสถานประกอบการประเภทที่ 3 และ 4 เกินกว่าสัดส่วนของผู้อยู่อาศัย โดยไม่รวมถึงสถานประกอบการสำหรับซื้อเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ไปดื่มนอกสถานที่ และหากกรณีของผู้ประกอบการร้านอาหารที่มีการจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์รวมถึงประเภท Bar-restaurant ด้วย จะต้องมีใบอนุญาตสำหรับร้านอาหารขนาดเล็ก อนุญาตให้ขายเครื่องดื่มประเภทที่ 1 (ไม่มีแอลกอฮอล์) และ 3 (เครื่องดื่มหมักที่ไม่มีการกลั่นและไวน์ธรรมชาติ ใบอนุญาตสำหรับร้านอาหาร อนุญาตให้ขายเครื่องดื่มได้ทุกประเภท) อีกหนึ่งกรณี คือ กรณีผู้ประกอบการเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่ลูกค้าซื้อไปดื่มนอกสถานที่ จะต้องมีใบอนุญาตสำหรับซื้อเครื่องดื่มไปดื่มนอกสถานที่ ขายเครื่องดื่มประเภทที่ 1 (ไม่มีแอลกอฮอล์) และ 3 (เครื่องดื่มหมักที่ไม่มีการกลั่นและไวน์ธรรมชาติ) ใบอนุญาตสำหรับซื้อเครื่องดื่มไปดื่มนอกสถานที่

(อนุญาตให้จำหน่ายเครื่องดื่มทุกประเภท) นอกจากนี้ การจะเป็นผู้ประกอบการในฝรั่งเศสจะต้องผ่านการฝึกอบรมตามที่กฎหมายกำหนดด้วย ซึ่งหากเป็นกรณีของผู้ประกอบการประเภทขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์แบบนั่งประจำที่จะต้องผ่านการฝึกอบรม 20 ชั่วโมงอย่างน้อย 3 วัน แต่หากบุคคลที่เกี่ยวข้องแสดงให้เห็นว่ามีประสบการณ์วิชาชีพสิบปีขึ้นไป ในฐานะผู้ดำเนินการ ระยะเวลาของการฝึกอบรมจะลดลงถึง 6 ชั่วโมง และถ้าเป็นผู้ประกอบการเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่ลูกค้าซื้อไปดื่มนอกสถานที่ จะต้องเข้าฝึกอบรมโดยมีระยะเวลาขั้นต่ำของการฝึกอบรมคือ 7 ชั่วโมง โดยจะอบรมภายใน 1 วัน แต่ในส่วนของไทยนี้ มีใบอนุญาตจำหน่ายสุราเพียงแค่ 2 ประเภท คือ ใบอนุญาตขายสุราประเภทที่ 1 สำหรับการขายสุราทุกชนิด ครั้งหนึ่งจำนวนตั้งแต่สิบลิตรขึ้นไป อาทิ การขายจากผู้ผลิตหรือผู้นำเข้าไปยังผู้ขายส่ง การขายสุราจากผู้ขายส่งไปยังผู้ขายปลีก และใบอนุญาตขายสุราประเภทที่ 2 สำหรับการขายสุราทุกชนิด ครั้งหนึ่งจำนวนต่ำกว่าสิบลิตร อาทิ การขายปลีกสุราเพื่อนำไปบริโภค การขายสุราเพื่อดื่ม ณ สถานที่ขาย แต่ถ้าหากผู้ประกอบการนั้นเป็นสถานบริการตามที่กฎหมายกำหนด ก็จะต้องมีใบอนุญาตประกอบสถานบริการด้วยเช่นกัน

ในส่วนของความรับผิดตามกฎหมายฝรั่งเศสนี้ สามารถแบ่งแยกได้เป็นความรับผิดตามกำหนดไว้ในประมวลกฎหมายสาธารณสุข และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง โดยมาตรการลงโทษที่เกี่ยวกับการขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ให้คนเมาลงโทษผู้ประกอบการที่ขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ในกรณีกำหนดให้ปรับขั้นที่ 4 แก่ผู้ประกอบการที่ขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ให้แก่ผู้ที่เมาจนเห็นได้ชัด เป็นมาตรการลงโทษที่เกี่ยวกับการเสียค่าปรับในจำนวนไม่เกิน 3000 ยูโร

มาตรการลงโทษทางปกครองของฝรั่งเศสจะมีโทษปรับ โทษจำคุก และการปิดสถานประกอบการดื่มชั่วคราวหรือถาวร ในกรณีที่ไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับสถานประกอบการ เช่น ให้บริการเครื่องดื่มแอลกอฮอล์แก่ลูกค้าที่เห็นได้ชัดว่าเมา จะต้องปิดสถานประกอบการสูงสุด 6 เดือน โดยต้องมีการเตือนล่วงหน้า จะเห็นได้ว่า ฝรั่งเศสจะมีมาตรการทางกฎหมายคล้ายกับของไทยมาก คือ ไม่มีการกำหนดความรับผิดในกรณีของการที่ผู้ประกอบการได้จำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ให้แก่บุคคลที่มึนเมาอยู่แล้ว และบุคคลนั้นได้ไปก่อความเสียหายแก่บุคคลอื่น แต่ในฝรั่งเศสมีมาตรการควบคุมที่แตกต่างกับของไทย คือ มีการควบคุมในเรื่องใบอนุญาตอย่างเข้มงวดมาก จะเห็นได้จากใบอนุญาตที่มีหลายประเภท และการที่จะต้องมีการอบรมก่อนที่จะได้รับใบอนุญาตจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ซึ่งแตกต่างจากไทยที่มีใบอนุญาตเพียงแค่ 2 ประเภท และผู้ขอก็ไม่จำต้องมีการอบรมอย่างใด

ผลการศึกษาแนวทางการกำหนดความรับผิดทางแพ่งของผู้ประกอบการธุรกิจเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในประเทศไทย พบว่า บุคคลใด เมื่อกระทำความผิดตามที่กฎหมายกำหนดแล้ว หากการกระทำดังกล่าวกฎหมายกำหนดให้ผู้กระทำจะต้องมีความรับผิดจากการกระทำนั้น ผู้กระทำก็จะต้องรับผิด โดยความรับผิดในทางแพ่ง ได้แก่ ความรับผิดทางละเมิด คือ ความรับผิดในความผิดที่เกิดจากการฝ่าฝืนหน้าที่ตามกฎหมายที่จะงดเว้นกระทำการที่ก่อให้เกิดความเสียหายกับบุคคลในสังคม หรือที่เรียกว่าเป็นความรับผิดโดยกฎหมาย (Sucheewa, n.d.) เมื่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่รู้สำนึกในการกระทำของตนได้กระทำโดยจงใจ คือ รู้ว่าทำให้ผู้อื่นเสียหายหรือ กระทำด้วยความไม่ระมัดระวังทำให้เกิดความเสียหายที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายต่อบุคคลอื่น ลำพังการกระทำเช่นนี้ย่อมก่อให้เกิดผลตามกฎหมายที่ผู้กระทำต้องรับผิดชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายให้ผู้เสียหายอยู่ในฐานะเดิมเหมือนไม่ได้มีความเสียหายเกิดขึ้น กล่าวคือ ความรับผิดทางละเมิดซึ่งเป็นความรับผิดทางแพ่งนี้ จะแตกต่างกับความรับผิดทางอาญาที่กล่าวมาข้างต้น คือ ความรับผิดทางอาญาจะเป็นโทษ

ทั้ง 5 สถาน คือ ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ และริบทรัพย์สิน แต่ในส่วนของความรับผิดทางแพ่ง จะเป็นการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายนั่นเอง ซึ่งในส่วนความรับผิดทางละเมิดมีทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง คือ ทฤษฎีรับภัย ซึ่งเป็นกรณีความเสียหายเกิดขึ้นและรู้ว่าผู้ใดเป็นผู้ทำแล้ว ก็ควรถือว่าผู้นั้นเป็นผู้ทำละเมิด ไม่สนใจว่าการกระทำดังกล่าวนั้นเป็นการกระทำที่ถูกหรือผิด (Pantuna, 2000) และทฤษฎีความผิดที่ต้องพิจารณาองค์ประกอบภายในจิตใจด้วย คือ การกระทำดังกล่าวจะต้องเป็นความผิด (fault) ซึ่งก็คือ การกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อทำให้ผู้อื่นเสียหายและต้องรับผิด ดังนี้ หลักความรับผิดทางละเมิดตามทฤษฎีนี้ต้องมีองค์ประกอบ คือ ความผิดในการกระทำให้เกิดความเสียหาย และมีความสัมพันธ์ระหว่างเหตุผล นอกจากทฤษฎีเหล่านี้ ก็ยังมีทฤษฎีเกี่ยวกับความรับผิดทางละเมิดอีกหนึ่งทฤษฎี ซึ่งถือเป็นทฤษฎีที่น่าสนใจ คือ ทฤษฎีการก่อช่องภัย (enabling scenarios) ซึ่งมีที่มาจากประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งทฤษฎีนี้ผู้ที่ก่อเป็นผู้ที่สร้างเงื่อนไขที่อาจนำไปสู่เหตุละเมิดได้ กล่าวคือ ผู้ก่อไม่ใช่ผู้ที่กระทำละเมิดโดยตรงแก่โจทก์ แต่การกระทำของผู้ก่อนี้เป็นเงื่อนไขหนึ่งที่ทำให้เกิดการละเมิดของจำเลย ถือว่าความเลินเล่อของผู้ก่อนั้นมีส่วนเอื้อให้จำเลยสร้างความเสียหายแก่โจทก์ (Krotintakom, 2016) ซึ่งหลักนี้ได้มีการนำมาใช้ในกรณีของผู้ประกอบการจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ให้แก่บุคคลที่มีอาการมึนเมาแล้วบุคคลนั้นไปก่อความเสียหายให้แก่บุคคลอื่นแล้วในสหรัฐอเมริกา ซึ่งในส่วนของความรับผิดของผู้ประกอบการนี้ ผู้ตอบแบบสอบถามได้มีความคิดเห็นเกี่ยวกับความรับผิดชอบของเจ้าของร้านในการจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของร้านแบบไม่มีที่นั่งดื่ม เช่น ร้านสะดวกซื้อ ให้แก่ผู้ที่มึนเมาอยู่แล้ว โดยไม่ใส่ใจว่าบุคคลนั้นอาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.59 ($\overline{X}$ = 3.59, *SD* = 0.85) มีความคิดเห็นว่าควรเพิ่มความรับผิดให้ผู้ประกอบการที่จำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ให้แก่ผู้ที่มึนเมาอยู่แล้วและได้กระทำละเมิดต่อบุคคลอื่น ต้องชดใช้ค่าเสียหายร่วมกับผู้ทำละเมิดอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.29 ($\overline{X}$ = 3.29, *SD* = 1.05) มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการนำหลัก การก่อช่องแห่งภัย (ผู้ประกอบการไม่ใช่ผู้กระทำละเมิดโดยตรง แต่การจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ให้แก่ผู้ที่มึนเมาอยู่แล้วเป็นการกระทำที่เอื้อให้เกิดเหตุละเมิดดังกล่าวขึ้น) มาใช้บังคับอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.15 ($\overline{X}$ = 3.15, *SD* = 1.02) ดังนี้ จะเห็นว่า ประชาชนมีความตระหนักว่าการที่ผู้ประกอบการได้จำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ให้แก่ลูกค้าที่มีอาการมึนเมาอยู่แล้วนั้นเป็นหนึ่งในสาเหตุที่ก่อให้เกิดความเสียหายได้ และผู้ประกอบการนั้นจะต้องรับผิดจากการกระทำดังกล่าวของตน และในปัจจุบันมาตรการทางกฎหมายอาจใช้บังคับได้ไม่ดีมากนัก จึงเห็นว่า หลักการก่อช่องแห่งภัยก็ถือเป็นหลักการหนึ่งที่น่าสนใจในการลดปัญหาที่เกิดจากการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

ผลการนำเสนอแนวทางในการออกมาตรการทางกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดทางแพ่งของผู้ขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในประเทศไทย

พบว่า (1) “ผู้ประกอบการธุรกิจเครื่องดื่มแอลกอฮอล์” ให้หมายความรวมถึง ผู้จัดงานที่มีเครื่องดื่มแอลกอฮอล์หรือกรณีของผู้จัดงานอีเว้นท์ที่เกี่ยวกับแอลกอฮอล์โดยตรงที่แสวงหากำไรจากการขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ หรือจะจัดงานเลี้ยงโดยมีเป้าหมายหลักคือ การขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ไม่ว่าจะอยู่ในสถานะใดก็ตาม (2) หากมีกรณีขึ้นสู่ศาลในเรื่องของการที่ผู้ประกอบการได้จำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ให้แก่บุคคลที่มีอาการมึนเมาอยู่แล้ว และบุคคลนั้นได้ไปก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น ในการวินิจฉัยความผิดของผู้ประกอบการ ควรนำหลักการก่อช่องแห่งภัยอย่างสหรัฐอเมริกามาใช้บังคับ แต่ไม่ควรที่จะตีความให้เกินขอบเขตมากเกินไป กล่าวคือ ผู้เสียหายจะฟ้อง

ผู้ประกอบการฐานละเมิดได้ก็ต่อเมื่อ ผู้ประกอบการได้จำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์โดยผิดกฎหมาย คือ จำหน่ายให้บุคคลที่มีอาการมึนเมาจนครองสติไม่ได้ โดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ แล้วลูกค้าไปก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น แต่ผู้ประกอบการจะต้องรับผิดในกรณีที่การกระทำของตนนั้นเป็นสาเหตุที่ใกล้เคียงอย่างยิ่งต่อความเสียหายนั้น ซึ่งควรเป็นดุลยพินิจของศาลในการพิจารณา (3) ในกรณีหากมีการกำหนดความรับผิดแก่ผู้ประกอบการจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ให้แก่บุคคลที่มึนเมาอยู่แล้ว และบุคคลนั้นไปก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น ควรเจาะจงเฉพาะผับ หรือร้านอาหารที่มีบริการให้นั่งดื่มกินในร้าน ความรับผิดนั้นจะต้องไม่ไปบั่นทอนผู้ประกอบการ และควรแยกความรับผิดของผู้ประกอบการแต่ละประเภท เช่น ผับบาร์รับผิดเท่าใด ร้านขายของชำรับผิดเท่าใด และ (4) ให้มีมาตรการให้ผู้ประกอบการทำแบบประเมินความเมาก่อนซื้อ ซึ่งแบบประเมินนี้จะใช้เฉพาะกรณีที่ผู้ประกอบการสงสัยว่าลูกค้ามีอาการมึนเมาจนครองสติไม่ได้เท่านั้น โดยเป็นการที่มีแบบสอบถามแบ่งเป็นข้อเกี่ยวกับพฤติกรรมที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะหรืออาการของบุคคลที่มีอาการมึนเมาจนครองสติไม่ได้ โดยนำลักษณะอาการเมามาจากคู่มือของฝรั่งเศส และแบบสอบถามนี้จะอยู่ที่ผู้ประกอบการ ให้ผู้ประกอบการสังเกตพฤติกรรมของลูกค้าก่อนขาย ซึ่งหากลูกค้ามีอาการไม่ครบตามแบบประเมิน ถือว่าลูกค้าไม่ได้มีอาการมึนเมาจนครองสติไม่ได้ ผู้ประกอบการสามารถขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ได้ และหากบุคคลดังกล่าวยังไปก่อความเสียหายให้แก่บุคคลอื่นอีก ผู้ประกอบการก็ไม่ต้องรับผิดฐานละเมิด เนื่องจากไม่ได้จงใจหรือประมาทเลินเล่อ เพราะ ได้มีการทำแบบประเมินดังกล่าวก่อนขายแล้ว

การอภิปรายผล

จากการศึกษาเปรียบเทียบความรับผิดของผู้ประกอบการธุรกิจเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ต่อสังคมของไทยนั้น ผลการวิจัยพบว่า ไม่มีกฎหมายเหมือนกับสหรัฐอเมริกาที่กฎหมายได้มีการกำหนดในเรื่องความรับผิดแก่ผู้ประกอบการไว้ไม่เพียงแค่บุคคลที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่นเนื่องจากอาการเมานั้นจะต้องรับผิดเพียงฝ่ายเดียว แต่ยังกำหนดให้เจ้าของร้านขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์หรือเจ้าของบาร์ที่ได้ให้บริการเครื่องดื่มแอลกอฮอล์แก่บุคคลดังกล่าวนั้น อาจจะต้องมีส่วนในการรับผิดในความเสียหายนั้นด้วย ตาม The Liquor Control Act หรือที่เรียกว่า Dram Shop Act ที่กำหนดให้สถานประกอบการจะต้องมีความรับผิดต่อความเสียหายหรืออาการบาดเจ็บอย่างใดๆ ที่เกิดจากผู้ที่มีอาการมึนเมาอีกด้วย รวมทั้งยังมีการขยายความรับผิดแก่เจ้าภาพงานเลี้ยงที่จะมีความรับผิดเหมือนผู้ขายในกรณีที่บริการเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ให้แก่แขกที่มีอาการมึนเมาจนครองสติไม่ได้ และแขกนั้นได้ไปก่อความเสียหายแก่บุคคลอื่นอีกด้วย ซึ่งก็จะมีข้อกำหนด ข้อจำกัดในการฟ้องร้องหรือจำนวนเงินที่อาจจะเรียกได้ที่แตกต่างกันไปในแต่ละมลรัฐ และผลการวิจัยยังพบว่า ไทยควรที่จะนำหลัก Dram Shop Act ของสหรัฐอเมริกามาบังคับใช้กับผู้ประกอบการอีกด้วย ซึ่งจากผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ Krotintakom (2016) ที่ได้ศึกษาเรื่อง “Civil Liability of Alcohol Beverage Sellers: Legal and Economic Analysis” พบว่า หลายมลรัฐของสหรัฐอเมริกากำหนดให้ผู้ขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และเจ้าภาพจัดเลี้ยงฉลองทางสังคมอาจต้องรับผิดทางแพ่งแก่ผู้เสียหาย ถ้าขายหรือเสิร์ฟให้ผู้ดื่มซึ่งมึนเมาแล้วเพิ่มเติม แล้วผู้นั้นขับรถจนเกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น ส่วนของไทยพบว่า มีข้อจำกัดในการบังคับใช้ จึงควรปรับปรุงและถ้าจะมีกำหนดความรับผิดทางแพ่งของผู้ขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

ควรอาศัยมาตรา 16 (3) ในกฎหมายควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ซึ่งได้ให้อำนาจแก่คณะกรรมการ ควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ให้เสนอความเห็นต่อรัฐมนตรีในการกำหนดวิธีหรือลักษณะการขายเครื่องดื่มที่ต้องห้ามได้ และผลการวิจัยยังสอดคล้องกับสมมุติฐานของการวิจัยที่ผู้วิจัยได้ตั้งไว้อีกด้วยว่า กฎหมายควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของไทย ไม่ได้มีการกำหนดความรับผิดของผู้ประกอบการไว้ ในกรณีที่ผู้ประกอบการได้จำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ให้แก่บุคคลที่มีอาการมึนเมาจนครองสติไม่ได้ และบุคคลนั้นได้ไปก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่นไว้โดยตรง รวมทั้งในการตีความกฎหมายให้ผู้ประกอบการจะต้องรับผิดต่อผู้เสียหายตามหลักละเมิดนั้นยังไม่เคยมีกรณีขึ้นสู่ศาล ให้ศาลได้มีการวินิจฉัยเป็นบรรทัดฐานหรือเป็นกรณีตัวอย่างจากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ประเทศไทยจึงจำเป็นต้องนำหลักกฎหมาย Social Host Liability และ Dram Shop Law ของประเทศสหรัฐอเมริกามาปรับใช้ เพื่อช่วยให้บุคคลที่สามที่ได้รับความเสียหายจากบุคคลที่ก่อให้เกิดความเสียหาย เช่น พนักงานเสิร์ฟ ร้านค้าที่ขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ให้กับผู้เยาว์และผู้เมาสุราอย่างเห็นได้ชัดได้ (ผู้ก่อ) และไม่ตัดโอกาสของผู้ที่ได้รับความเสียหายที่จะฟ้องร้องบุคคลที่มีพฤติกรรมเมาและอาจได้รับความเสียหายจากทั้งสองฝ่าย และเพื่อเป็นการรักษาสมดุลระหว่างการแสวงหากำไรจากยอดขายที่ถูกต้องตามกฎหมาย และความปลอดภัยของผู้บริโภค รวมไปจนถึงบุคคลภายนอกที่อาจได้รับผลกระทบจากการกระทำของผู้มึนเมาได้ โดยกฎหมายลักษณะ Social Host Liability และ Dram Shop Law ดังกล่าวจะมีการกำหนดในเรื่องความรับผิดของผู้ประกอบการออกมาเป็นกฎหมายที่กล่าวถึงความรับผิดของผู้ประกอบการ กรณีใดที่ผู้เสียหายสามารถฟ้องผู้ประกอบการได้ รวมถึงค่าเสียหายที่ผู้เสียหายจะสามารถเรียกได้จากผู้ประกอบการ

ดังนั้น ผลจากการวิจัยดังกล่าว ถ้าประเทศไทยมีการออกกฎหมายมาบังคับใช้เช่นเดียวกับสหรัฐอเมริกาก็จะทำให้สามารถควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ควบคุมการบริโภค และการควบคุมธุรกิจเครื่องดื่มแอลกอฮอล์โดยเจ้าหน้าที่รัฐ ซึ่งจะทำให้ลดโอกาสในการเกิดผลกระทบต่อสังคมจากการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ได้อีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. ควรกำหนดนิยามคำว่า “เครื่องดื่มแอลกอฮอล์” ไว้ในพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 ให้มีความละเอียดเหมือนฝรั่งเศสที่แยกประเภทและชื่อเรียกของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์แตกต่างกันตามปริมาณแอลกอฮอล์ในเครื่องดื่ม เพื่อที่จะได้แบ่งแยกประเภทของใบอนุญาตจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ตามประเภทของเครื่องดื่ม ซึ่งจะง่ายต่อการลงโทษผู้ฝ่าฝืน

2. ควรมีมาตรการในการประชาสัมพันธ์หรือโฆษณาตามโทรทัศน์หรือสื่อต่างๆ ที่ให้ความสำคัญว่าการที่จำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ให้แก่บุคคลที่มีอาการมึนเมาจนครองสติไม่ได้นั้นก็มีความผิดเช่นกัน

3. ควรมีการให้คู่มือในการดูลักษณะของบุคคลที่มีอาการมึนเมา รวมถึงวิธีการรับมือในสถานการณ์นั้นแก่ผู้ประกอบการและการจะเป็นผู้ประกอบการเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ตามกฎหมายฝรั่งเศส จะต้องผ่านการฝึกอบรม ซึ่งระยะเวลาในการอบรมจะแตกต่างกันในกรณีเป็นผู้ประกอบการประเภทขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์แบบนั่งประจำที่กับกรณีผู้ประกอบการเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่ลูกค้าซื้อไปดื่มนอกสถานที่

References

California Department of Alcoholic Beverage Control. (2020a). *Laws and liability.* Retrieved from https://www.abc.ca.gov/education/licensee-education/laws-and-liability

California Department of Alcoholic Beverage Control. (2020b). *Licensee education.* Retrieved from https://www.abc.ca.gov/education/licensee-education

California Department of Alcoholic Beverage Control. (n.d.). *Quick summary of selected law for retail licensees.* Retrieved from https://www.tracelead.abc.ca.gov/traceleadpublic/documents/ABC-608%20Retail%20Laws%20.pdf

Howard, S. S., & Mooney, M. M. (2008). A refresh on New York dram shop liability. *Insurance and Compensation Law Section Journal, 37*(1), 17-19.

Krotintakom, S. (2016). *Civil liability of alcohol beverage sellers: Legal and economic analysis.* Doctoral Dissertation of Philosophy in Integrated Science, Thammasat University. [In Thai]

Krotintakom, S. (2017). Civil liability of alcohol beverage seller on the victim from the customer as drunk driver. *Veridian E-Journal, Silpakorn University, 10*(2), 1530-1543. [In Thai]

Monteleone, D. (2017). *Understanding liability and limitations of dram shop law in Illinois.* Retrieved from https://www.yourrockfordlawyers.com/understanding-liability-and-limitations-of-dram-shop-law-in-illinois

Pantuna, V. (2000). *The essence of the Criminal Code, Teaching document, Introduction to General principles of law* (30th ed.). Sukhothai Thammathirat Open University Press. [In Thai]

Ryskamp, D. A. (2020). *Dram shop laws and social host liability for alcohol-related accidents in Illinois.* Retrieved from https://www.nolo.com/legal-encyclopedia/dram-shop-laws-social-host-liability-alcohol-related-accidents-illinois.html

Sucheewa, B. (n.d.). *Liability for infringement.* Retrieved from http://lawwebservice.com/lawsearch/ArchanBunyat25.pdf [In Thai]

Witvorapong, N., Wattanapongwanich, S., Meetawarn, K., & Ruangdetkhajorn, P. (2016). *Alcohol control policies in Thailand: A 5P framework.* Octoberprint. [In Thai]

DOI: 10.14456/phdssj.2021.38

Received:	July	26, 2019
Revised:	August	28, 2021
Accepted:	August	28, 2021

ผลกระทบของทีมที่ทรงพลังและบุพปัจจัยต่อการรับรู้ผลการดำเนินการองค์การในอุตสาหกรรมชิ้นส่วนยานยนต์ไทย

มณี คิ้วเจริญ[1] ประยงค์ มีใจซื่อ[2]
วิรัช สงวนวงศ์วาน[3] นรพล จินันท์เดช[4]

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบของทีมและบุพปัจจัยซึ่งประกอบด้วย ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง บรรยากาศองค์การ และความเชื่อในความสามารถตนเองต่อการรับรู้ผลการดำเนินการองค์การและเพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลเชิงสาเหตุกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสม ใช้วิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลหลัก 6 คน และมีการทำสนทนากลุ่ม 4 ครั้ง การวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล โดยการสุ่มอย่างมีระบบ ประชากร คือ พนักงานที่อยู่ในอุตสาหกรรมชิ้นส่วนยานยนต์ 512 ตัวอย่าง สถิติที่ใช้คือการวิเคราะห์สมการโครงสร้างใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

ผลการวิจัย พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีผลกระทบเชิงบวกต่อ บรรยากาศองค์การ ความเชื่อในความสามารถตนเอง ทีมที่ทรงพลัง และการรับรู้ผลการดำเนินการองค์การ ในขณะที่บรรยากาศองค์การมีผลกระทบเชิงบวกต่อ ความเชื่อในความสามารถตนเอง ทีมที่ทรงพลัง และการรับรู้ผลการดำเนินการองค์การ นอกจากนี้ ความเชื่อในความสามารถตนเอง มีผลกระทบเชิงบวกต่อทีมที่ทรงพลังและการรับรู้ผลการดำเนินการองค์การ ทีมที่ทรงพลังมีผลกระทบเชิงบวกต่อการรับรู้ผลการดำเนินการองค์การและมีความสอดคล้องของโมเดลเชิงสาเหตุกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ข้อค้นพบจะเห็นได้ว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสร้างบรรยากาศองค์การที่ดีสร้างบุคลากรที่มีความเชื่อในความสามารถตนเองและทีมที่แข็งแกร่งนำไปสู่ผลการดำเนินการที่ได้ตามเป้าหมาย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาเรื่องของทีมและการรับรู้ผลการดำเนินการองค์การในกลุ่มอุตสาหกรรมอื่นต่อไปในอนาคต

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง; การรับรู้ผลการดำเนินการองค์การ; อุตสาหกรรมชิ้นส่วนยานยนต์ไทย
ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:
มณี คิ้วเจริญ, ประยงค์ มีใจซื่อ, วิรัช สงวนวงศ์วาน และนรพล จินันท์เดช. (2564). ผลกระทบของทีมที่ทรงพลังและบุพปัจจัยต่อการรับรู้ผลการดำเนินการองค์การในอุตสาหกรรมชิ้นส่วนยานยนต์ไทย. *วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, 11*(2), 508-519.

[1] หลักสูตรบริหารธุรกิจดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง
2086 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240, ประเทศไทย
อีเมล์: manee.dba8@gmail.com
[2,3,4] คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

The Impact of Effective Teams and Their Antecedents on Perceived Organizational Performance in the Thai Auto Parts Industry

Manee Kiewcharoen[1] Prayong Meechaisue[2]
Wirat Sanguanwongwan[3] Norapol Chinuntdej[4]

Abstract

In this dissertation the researcher had the purposes to study the impact of effective teams and its antecedents consisting of transformational leadership, organizational climate and self-efficacy to perception of organizational performance and to confirm the Structural Equation Model with the empirical data in the Thai auto-parts manufacturers. Research methodology is a mixed research using qualitative research by in-depth interview of 6 key informants, and 4 focus group discussions. In the quantitative research approach, a questionnaire was used as an instrument to collect data using the method of systematic random sampling. The research population consisted of 512 employees The Structural Equation Modeling (SEM) was used for the statistical analysis.

Findings showed that transformational leadership had a positive impact on organizational climate, self-efficacy, effective teams, and perception of organizational performance. Organizational climate had a positive impact on self-efficacy, effective teams, and perception of organizational performance. In addition, self-efficacy had a positive impact on effective teams and perception of organizational performance. Effective teams had a positive impact on perception of organizational performance. And Structural Equation Model was consistent with the empirical data. Findings also showed that transformational leadership created a good organizational climate, self-efficacy personnel and strong teams to reach the goals of organization. This will benefit to the study of the team and perception of organizational performance in other industry groups in the future

Keywords: Transformational Leadership; Perceived Organizational Performance; Thai Auto Parts Industry

Type of Article: Research Article

Cite this article as:

Kiewcharoen, M., Meechaisue, P., Sanguanwongwan, W., & Chinuntdej, N. (2021). The impact of effective teams and their antecedents on perceived organizational performance in the Thai auto parts industry. *Ph.D. in Social Sciences Journal, 11*(2), 508-519.

[1] Doctor of Business Admnistration Program, Ramkhamhaeng University
2086 Ramkhamhaeng Road, Huamak, Bangkapi, Bangkok, 10240, Thailand
Email: manee.dba8@gmail.com
[2,3,4] Faculty of Business Administration, Ramkhamhaeng University

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

อุตสาหกรรมยานยนต์นับเป็นอุตสาหกรรมหลักที่มีความสำคัญและสามารถสร้างรายได้ การจ้างงาน และอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทยได้อย่างต่อเนื่อง เนื่องจากปัจจัยหลายอย่างภายในประเทศเอื้ออำนวยต่อการเติบโต ทั้งในด้านความต้องการภายในและภายนอกประเทศ อัตราภาษี วัตถุดิบทำเลที่ตั้งของภาคการผลิต การขนส่ง และค่าจ้างแรงงาน รวมทั้งการสนับสนุนด้านนโยบาย ของภาครัฐและเอกชนที่มีอยู่อย่างต่อเนื่องการเปลี่ยนแปลงในโลกธุรกิจอย่างเป็นพลวัติ ในธุรกิจอุตสาหกรรมชิ้นส่วนยานยนต์จะต้องมีการปรับเปลี่ยน เพื่อให้สามารถดำรงอยู่พร้อมทั้งศักยภาพด้านการแข่งขันและเติบโต ทุกองค์การจะต้องมีการวางแผนกลยุทธ์ รวมถึงการสร้างระบบมาตรฐานที่เข้มแข็ง รูปแบบในการดำเนินธุรกิจที่แข่งขันกันด้านราคาอย่างรุนแรง องค์การต้องมีการบริหารจัดการงาน เพื่อเพิ่มพูนศักยภาพขององค์การ การทำงานเป็นทีมเป็นกุญแจสำคัญในการพัฒนาองค์การในปัจจุบัน สมาชิกในทีมจำเป็นต้องใช้ความพยายามและการมีส่วนร่วมในงานที่มีความสามัคคีกัน (Coetzer & Richmond, 2007) ความสามารถของคนในทีมส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมในเชิงบวกและมุมมองที่กว้างขวางขึ้น มีความคิดสร้างสรรค์มากขึ้น ในอุตสาหกรรมชิ้นส่วนยานยนต์ ทีมมีความสำคัญ ทีมประกอบด้วยบุคคลที่มีการพึ่งพาอาศัยกัน ซึ่งกันและกันมีระบบสังคมที่มีขนาดใหญ่ขึ้น ความร่วมมือ การทำงานร่วมกันมีการอภิปรายเชิงสร้างสรรค์ เปิดกว้างและเป็นอิสระ ร่วมมือร่วมใจปรับปรุงองค์การให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น (Verma, Rangnekar, & Barua, 2016) เนื่องจากว่าอุตสาหกรรมชิ้นส่วนยานยนต์เป็นอุตสาหกรรมหลักของประเทศไทยและแนวโน้มในการเจริญเติบโตสูง ในการทำวิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยเล็งเห็นว่าจะเป็นประโยชน์กับอุตสาหกรรมหลักของประเทศซึ่งเป็นตลาดแรงงานขนาดใหญ่ ได้นำไปปรับปรุงและใช้ประโยชน์เพื่อให้อุตสาหกรรมชิ้นส่วนยานยนต์คงอยู่เติบโต และมีความยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลกระทบของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงต่อ บรรยากาศองค์การ ความเชื่อในความสามารถตนเอง ทีมที่ทรงพลัง และ การรับรู้ผลการดำเนินการองค์การ ในอุตสาหกรรมชิ้นส่วนยานยนต์ไทย

2. เพื่อศึกษาผลกระทบของบรรยากาศองค์การต่อความเชื่อในความสามารถตนเองทีมที่ทรงพลังและการรับรู้ผลการดำเนินการองค์การ ในอุตสาหกรรมชิ้นส่วนยานยนต์ไทย

3. เพื่อศึกษาผลกระทบของความเชื่อในความสามารถตนเองต่อทีมที่ทรงพลัง และการรับรู้ผลการดำเนินการองค์การ ในอุตสาหกรรมชิ้นส่วนยานยนต์ไทย

4. เพื่อศึกษาผลกระทบของทีมที่ทรงพลังต่อการรับรู้ผลการดำเนินการองค์การ ในอุตสาหกรรมชิ้นส่วนยานยนต์ไทย

5. เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลเชิงสาเหตุกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ผลกระทบของทีมที่ทรงพลังและบุพปัจจัยต่อการรับรู้ผลการดำเนินการองค์การในอุตสาหกรรมชิ้นส่วนยานยนต์ไทย

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ประกอบด้วยตัวแปรดังต่อไปนี้ คือ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง บรรยากาศองค์การ ความเชื่อในความสามารถตนเอง ทีมที่ทรงพลัง และการรับรู้ผลการดำเนินการองค์การ

2. ขอบเขตด้านประชากร การวิจัยครั้งนี้รายงานการวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาประชากร คือ สถานประกอบการ ในกลุ่มผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์แห่งประเทศไทย ผู้ให้ข้อมูลคือ พนักงานที่ปฏิบัติงานของสถานประกอบ

การในกลุ่มผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ไทย มีทั้งหมด 2,427 บริษัท มีพนักงานจำนวน 690,000 คน

3. ขอบเขตด้านเวลา การเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ผลการวิจัยในเดือนมกราคม ถึงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2562

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ประโยชน์ด้านวิชาการ เป็นการเพิ่มองค์ความรู้และต่อยอดผลงานวิจัยทางวิชาการและสามารถขยายผลไปในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องในเรื่องของทีมที่ทรงพลัง (effective team)

2. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับเชิงการประยุกต์ในการจัดการ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อองค์การในการยกระดับการสร้างทีมที่ทรงพลัง ว่าต้องเน้นไปที่ปัจจัยใดบ้างในการสร้างทีมที่ทรงพลัง เพื่อผลการดำเนินการที่ดีขององค์การ

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership--TL) Bass (1990) พูดถึงองค์ประกอบ 4 ประการ คือ (1) เป็นแบบอย่างที่ดี (2) สร้างแรงบันดาลใจ (3) การให้ความสนใจแต่ละบุคคล (4) กระตุ้นทางปัญญา Bass and Riggio (2006) และ Bono and Judge (2003) อธิบายถึง ผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่มีคุณค่า 4 มิติ คือ (1) ให้ความสำคัญแก่แต่ละบุคคล (individualized consideration) (2) สร้างแรงกระตุ้นทางปัญญา (intellectual stimulation) (3) สร้างแรงบันดาลใจ (inspirational motivation) และ (4) เป็นแบบอย่างที่ดี (idealized influence)

บรรยากาศองค์การ (Organizational Climate--OC) ในทัศนะของ Ancarani, Di Mauro, and Giammanco (2011) พูดถึงบรรยากาศขององค์การว่าเป็นการรับรู้ร่วมกัน และการสะท้อนทัศนคติและพฤติกรรมโดยรวมของสมาชิกองค์การ บรรยากาศองค์การมีผลต่อเป้าหมายขององค์การ Bosak et al. (2017) กล่าวว่า บรรยากาศองค์การหมายถึง การรับรู้ร่วมกันของพนักงานเกี่ยวกับการขั้นตอนการปฏิบัติ บรรยากาศองค์การเป็นตัวกลางความสัมพันธ์ระหว่างองค์การและพนักงาน Srisilaruk and Pasunon (2016) ได้อธิบายบรรยากาศองค์การไว้ 4 มิติ คือ (1) ผลกระทบโครงสร้างองค์การ (2) ความเป็นอิสระในการทำงาน (3) การสนับสนุนจากองค์การ (4) ความพร้อมในการเผชิญกับการเปลี่ยนแปลง และ (5) สัมพันธภาพภายในองค์การ

ความเชื่อในความสามารถตนเอง (Self-Efficacy--SE) Fisher (2014) ได้ให้ความหมายของความเชื่อในความสามารถของตนเองว่าเป็นความเชื่อของบุคคลที่ว่าจะสามารถประสบความสำเร็จได้ ถ้าพวกเขาเชื่อมั่นในความสามารถของตนเพื่อสร้างความแตกต่างและมีอิทธิพลต่ออนาคต Bandura (1994) ได้พูดถึงความเชื่อในความสามารถตนเองว่าเป็นความมั่นใจในตัวเอง ว่าตนเองสามารถทำงานนั้นให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งประกอบด้วย (1) กระบวนการทางความคิด (2) กระบวนการจูงใจ (3) กระบวนการการจัดการด้านอารมณ์ และ (4) กระบวนการเลือก

ทีมที่ทรงพลัง (Effective Team--ET) Boon et al. (2013) ให้คำจำกัดความว่า Team หมายถึง กลุ่มบุคคลที่พึ่งพาซึ่งกันและกัน ลักษณะที่สำคัญมากของทีมคือปฏิสัมพันธ์ของทีมและการพัฒนาวิสัยทัศน์ร่วมกัน ในมุมของ Zoltan and Vancea (2015) ได้กล่าวถึงทีมงานที่ทรงพลังว่า หมายถึงทีมงานเป็นกลุ่มพิเศษ เป็นกลุ่มคนที่มีความสัมพันธ์กันเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน ทำงานบนพื้นฐานของเป้าหมายร่วมที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน Van den Bossche, Gijselaers, Segers, and Kirschner (2006) ได้กล่าวไว้ว่า ความรู้ที่ทีมแบ่งปันทำให้เข้าถึงความรู้ร่วมกันเป็นสิ่งจำเป็นเบื้องต้นสำหรับการพัฒนาความเข้าใจในการทำงานร่วมกันที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ ซึ่งประกอบ

ด้วย (1) ความปลอดภัยทางจิตวิทยา (2) ความสามัคคี (3) การพึ่งพาซึ่งกันและกันและประการสุดท้าย และ (4) ความสามารถของกลุ่ม

การรับรู้ผลการดำเนินการองค์การ (Perceived Organizational Performance--POP) การรับรู้ผลการดำเนินการองค์การ หมายถึง การดำเนินกิจกรรมต่างๆ ขององค์การ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ เพื่อให้องค์การประสบความสำเร็จการบรรลุประสิทธิภาพและประสิทธิผลหรือเกณฑ์ทางสังคม เพื่อบรรลุความสำเร็จในหน้าที่หลักและงานเพื่อสร้างผลกำไร (Jenatabadi, 2015) ในมุมมอง ของ Alaarj, Abidin-Mohamed, and Bustamam (2016) อธิบายผลการดำเนินการองค์การไว้ว่าเป็นผลการดำเนินงานที่เป็นตัวเงินและที่ไม่ใช่ตัวเงิน สำหรับ Delaney and Huselid (1996) ระบุมิติของ Perceived Organizational Performance ไว้ 7 มิติ (1) คุณภาพผลิตภัณฑ์ (2) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ (3) ต้องมีความสามารถในการดึงดูดใจพนักงานที่ (4) ความสามารถ ในการรักษาพนักงานไว้ (5) องค์การจะต้องสร้าง ความพึงพอใจให้กับพนักงานและลูกค้า (6) ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้นำและพนักงาน และ (7) ความสัมพันธ์ระหว่างพนักงาน ก็จะต้องมีความสัมพันธ์ที่ดีด้วย

จากแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเพื่อหาตัวแปรได้มีการสังเคราะห์ตัวแปร ได้แก่

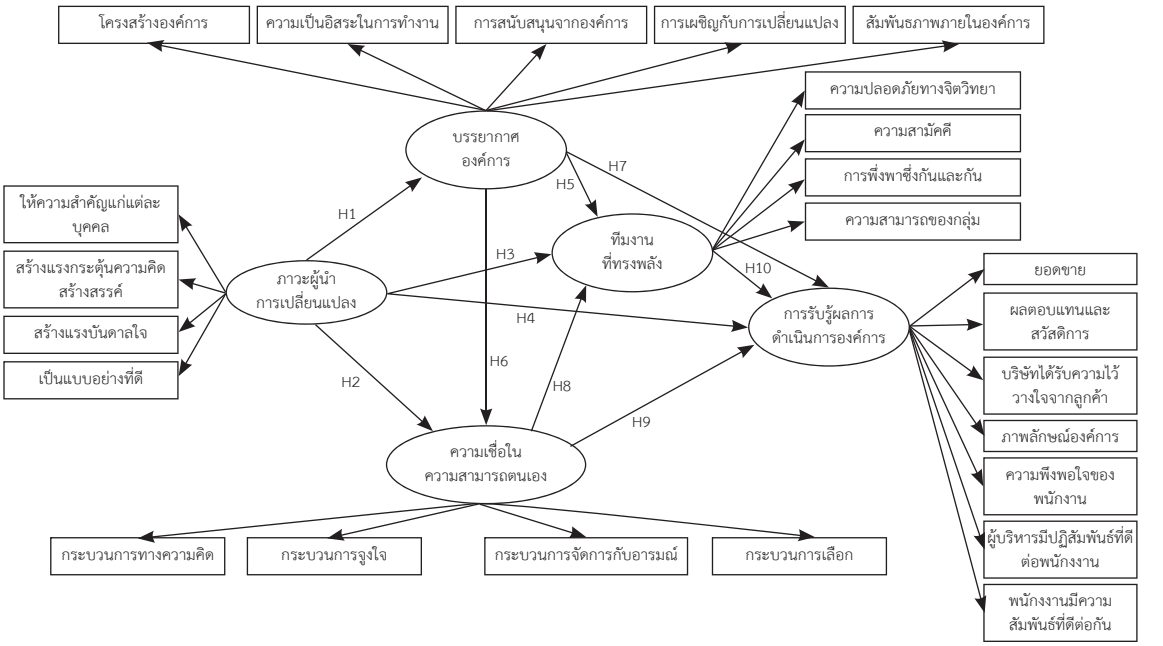
ตัวแปรภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (TL) ประกอบด้วย ให้ความสำคัญแต่ละบุคคล สร้างแรงกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ สร้างแรงบันดาลใจ และเป็นแบบอย่างที่ดี

ตัวแปร บรรยากาศองค์การ (OC) ประกอบด้วย โครงสร้างองค์การ ความเป็นอิสระในการทำงาน การสนับสนุนจากองค์การ การเผชิญการเปลี่ยนแปลง และสัมพันธภาพภายในองค์การ

ตัวแปร ความเชื่อในความสามารถตนเอง (SE) ประกอบด้วย กระบวนการทางความคิด กระบวนการจูงใจ กระบวนการจัดการทางอารมณ์ และกระบวนการเลือก

ตัวแปร ทีมที่ทรงพลัง (ET) ประกอบด้วย ความปลอดภัยทางจิตวิทยา ความสามัคคี การพึ่งพาอาศัยกัน และความสามารถของกลุ่ม

ตัวแปร การรับรู้ผลการดำเนินการองค์การ ประกอบด้วย ยอดขาย ผลตอบแทนและสวัสดิการ บริษัทได้รับความไว้วางใจจากลูกค้า ภาพลักษณ์องค์การ ความพึงพอใจของพนักงาน ผู้บริหารมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับพนักงาน และพนักงานมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน และได้นำมาสรุปเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย ดังแสดงในภาพ 1

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

สมมุติฐานของการวิจัย

สมมุติฐานที่ 1 ภาวะผู้นำด้านการเปลี่ยนแปลงส่งผลกระทบเชิงบวกต่อบรรยากาศองค์การ

สมมุติฐานที่ 2 ภาวะผู้นำด้านการเปลี่ยนแปลงส่งผลกระทบเชิงบวกต่อความเชื่อในความสามารถตนเอง

สมมุติฐานที่ 3 ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ส่งผลกระทบเชิงบวกต่อ ทีมที่ทรงพลัง

สมมุติฐานที่ 4 ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ส่งผลกระทบเชิงบวกต่อการรับรู้ผลการดำเนินการองค์การ

สมมุติฐานที่ 5 บรรยากาศองค์การ ส่งผลกระทบเชิงบวกต่อทีมที่ทรงพลัง

สมมุติฐานที่ 6 บรรยากาศองค์การ ส่งผลกระทบเชิงบวกบวกต่อ ความเชื่อในความสามารถตนเอง

สมมุติฐานที่ 7 บรรยากาศองค์การ ส่งผลกระทบเชิงบวกต่อการรับรู้ผลการดำเนินการองค์การ

สมมุติฐานที่ 8 ความเชื่อในความสามารถตนเอง ส่งผลกระทบเชิงบวกต่อทีมที่ทรงพลัง

สมมุติฐานที่ 9 ความเชื่อในความสามารถตนเอง ส่งผลกระทบเชิงบวกต่อการรับรู้ผลการดำเนินการองค์การ

สมมุติฐานที่ 10 ทีมที่ทรงพลัง ส่งผลกระทบเชิงบวกต่อการรับรู้ผลการดำเนินการองค์การ

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการดำเนินการวิจัยเป็นแบบผสม (mixed-methods research) ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อหากรอบการวิจัย ต่อจากนั้นนำกรอบการวิจัยที่ได้มาทบทวนวรรณกรรมและศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research)

ประชากรและตัวอย่าง การกำหนดตัวอย่างสำหรับการวิเคราะห์ตัวแบบสมการโครงสร้าง เลือกใช้ตามคำแนะนำของ Hair, Black, Babin, Anderson, and Tatham (2010) กำหนดอัตราส่วนระหว่างหน่วยตัวอย่างต่อจำนวนตัวแปรสังเกตได้ 20 ต่อ 1 การวิจัยครั้งนี้มีจำนวนตัวแปรสังเกตได้ 24 ตัวแปร จึงควรมีขนาดตัวอย่าง 480 คนขึ้นไป ใช้วิธีการสุ่มแบบหลาย

ขั้นตอน (multi-state random sampling) ขั้นตอนแรกใช้การสุ่มอย่างง่ายจากรายชื่อบริษัทในกลุ่มอุตสาหกรรมชิ้นส่วนอะไหล่ยานยนต์สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (APIC) และสมาคมชิ้นส่วนยานยนต์ไทย (TAPMA) จำนวน 31 บริษัท คิดเป็นประมาณ 1% จากผู้ประกอบการที่ทั้งหมด 2,427 บริษัท จากนั้นสุ่มแบบสัดส่วน จำนวนของตัวอย่างต่อจำนวนพนักงานทั้งหมดของบริษัท ทั้งนี้แยกออกเป็นสัดส่วนผู้บริหารต่อพนักงาน รวมจำนวน 512 คน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง ผู้บริหารและพนักงานบริษัท แบ่งออกเป็นผู้บริหาร 4 คน และพนักงาน 2 คน จาก บริษัท สยามซีเนเตอร์ จำกัดบริษัท NHK Precision (ประเทศไทย), จำกัด บริษัท เอ็น เอช เค สปริง (ประเทศไทย) จำกัด การสัมภาษณ์กลุ่ม (focus group) ผู้เข้าร่วมจำนวน 15 คน ผู้เข้าร่วม ได้แก่ กลุ่มผู้บริหารและกลุ่มพนักงานโดยมีวัตถุประสงค์หลัก คือ การยืนยันแนวคิดจากการสัมภาษณ์เชิงลึก

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล (1) แบบสัมภาษณ์ ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) และการสัมภาษณ์กลุ่ม (focus group) (2) แบบสอบถามวิจัยเชิงปริมาณ ประกอบด้วย แนวคำถาม 6 ส่วน ดังนี้ ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไป ตอนที่ 2 แบบสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ตอนที่ 3 แบบสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับบรรยากาศ ตอนที่ 4 แบบสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับความเชื่อในความสามารถตนเอง ตอนที่ 5 แบบสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับทีมที่ทรงพลัง ตอนที่ 6 แบบสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับการรับรู้ผลการดำเนินการองค์การ ลักษณะคำถามให้ตอบเป็นแบบสอบถามมาตรส่วนประมาณค่าแบบ Likert Scale ซึ่งมีคำ ถามให้ตอบ 5 ระดับ การตรวจสอบเครื่องมือ การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ มีการตรวจสอบก่อนนำไปใช้ (try-out) กับพนักงานในบริษัทที่มีความใกล้เคียงกับตัวอย่าง จำนวน 40 คน ใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา ครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) ของแต่ละตัวแปรควรมีค่าตั้งแต่ 0.7 ขึ้นไป พบว่า ทุกตัวแปรมีค่ามากกว่า 0.7 จากนั้นนำมาการตรวจสอบความตรง (validity) และการตรวจสอบความเที่ยง (reliability) จากค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ (Item-Objective Congruence Index--IOC) กับผู้ทรงคุณวุฒิที่เชี่ยวชาญในสาขาที่เกี่ยวข้องกับโรงงานผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ จำนวน 5 คน พบว่า ทุกข้อมีคะแนนมากกว่า 0.5 ทุกข้อ และมีค่าอำนาจจำแนกรายข้อของแบบสอบถาม (corrected item-total correlation) มากกว่า 0.3 ทุกข้อ

การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลจากการสัมภาษณ์นำมาวิเคราะห์เนื้อหา ข้อมูลจากแบบสอบถามนำมาวิเคราะห์สถิติพรรณนาขั้นพื้นฐาน (descriptive statistics) ได้แก่ ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในการวัดคุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม และวิเคราะห์ตัวแบบสมการเชิงโครงสร้าง (Structural Equation Model--SEM) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญและการทำ Focus Group โดยใช้แผนภูมิก้างปลาเพื่อหาปัจจัยที่ส่งผลต่อการรับรู้ผลดำเนินการองค์การและรายละเอียดองค์ประกอบของแต่ละปัจจัย ก่อนที่จะทำการวิจัยเชิงปริมาณ เมื่อนำมาสรุปลงในแผนภูมิก้างปลา พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการรับรู้ผลการดำเนินการองค์การ ได้แก่ ภาวะผู้นำ บรรยากาศองค์การ ความสามารถของพนักงาน ส่งผลต่อความสามารถของทีม และส่งผลกระทบโดยตรงต่อผลการดำเนินการองค์การ นอกจากนี้ยังมีตัวแปรอื่นๆ ที่มีผลต่อการดำเนินการองค์การ เช่น วัฒนธรรม

องค์การ นวัตกรรมด้านกระบวนการและด้านผลิตภัณฑ์ เทคโนโลยี การจัดการทรัพยากรมนุษย์ แรงจูงใจ ทรัพยากร เป็นต้น

ผลการวิจัยเชิงปริมาณ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ตัวแบบจำลองสมการโครงสร้างที่ปรับใหม่ สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ แสดงว่า ยอมรับสมมุติฐานหลักที่ว่า ตัวแบบจำลองตามทฤษฎีสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (ดูตาราง 1)

ตาราง 1

การเทียบผลกับเกณฑ์การยอมรับของตัวแบบจำลองสมการโครงสร้างผลกระทบของทีมที่ทรงพลังและบุพปัจจัยต่อการรับรู้ผลการดำเนินการองค์การในอุตสาหกรรมชิ้นส่วนยานยนต์ไทย

เกณฑ์ชี้วัด	ค่าการยอมรับ	ผล	สรุป
ค่าไค-สแควร์สัมพัทธ์	น้อยกว่า 2	0.873	ผ่าน
ค่าความน่าจะเป็น (*p*-value)	มากกว่า .05	0.986	ผ่าน
ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI)	มากกว่า .90	0.960	ผ่าน
ค่าดัชนีวัดความกลมกลืนที่ปรับแก้ (AGFI)	มากกว่า .90	0.925	ผ่าน
ค่าดัชนีวัดระดับความสอดคล้องเปรียบเทียบ (CFI)	มากกว่า .90	1.000	ผ่าน
ค่าดัชนีรากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนที่เหลือมาตรฐาน (SRMR)	น้อยกว่า .05	0.030	ผ่าน
ค่าดัชนีค่าความคลาดเคลื่อนในการประมาณพารามิเตอร์ (RMSEA)	น้อยกว่า .05	0.000	ผ่าน

ตาราง 2

ผลกระทบทางตรงและผลกระทบทางอ้อมทีมที่ทรงพลังและบุพปัจจัยต่อการรับรู้ผลการดำเนินการองค์การในอุตสาหกรรมชิ้นส่วนยานยนต์ไทย

ตัวแปรสาเหตุ	ตัวแปรผลลัพธ์											
	OC			*SE*			ET			POP		
	DE	IE	TE	DE	IE	TE	DE	IE	TE	DE	IE	TE
TL	0.62**	-	0.62**	0.43**	0.12**	0.55**	0.11**	0.36**	0.47**	0.16**	0.38**	0.54**
OC				0.19**	-	0.19**	0.13**	0.13**	0.26**	0.47**	0.05**	0.52**
SE							0.65**	-	0.65**	0.16**	0.11**	0.27**
ET										0.16**	-	0.16**
ตัวแปรแฝงภายใน R^2		0.38			0.32			0.63			0.63	

จากตาราง 2 แสดงให้เห็นว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีผลกระทบต่อบรรยากาศองค์การ ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางส่งผลโดยตรง (gamma) จากภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงถึงบรรยากาศองค์การเท่ากับ 0.62 ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีผลกระทบต่อความเชื่อในความสามารถตนเองเท่ากับ 0.43 ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีผลกระทบต่อทีมทรงประสิทธิภาพเท่ากับ 0.11 และภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีผลกระทบต่อการรับรู้ผลการดำเนินการองค์การเท่ากับ 0.16 ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางส่งผลโดยตรง (beta) โดยบรรยากาศองค์การมีผลกระทบต่อความเชื่อในความสามารถตนเองเท่ากับ 0.19 บรรยากาศองค์การมีผลกระทบต่อ ทีมที่ทรงพลังเท่ากับ 0.13 และมีผลกระทบต่อการรับรู้ผลการดำเนินการองค์การเท่ากับ 0.47 ความเชื่อในความสามารถตนเองมีผลกระทบต่อทีมที่ทรงพลังเท่ากับ 0.65 และ มีผลกระทบต่อการรับรู้ผลการดำเนินการองค์การเท่ากับ 0.16 ทีมที่ทรงพลังมีผลกระทบต่อการรับรู้ผลการดำเนินการองค์การเท่ากับ 0.16

ผลกระทบของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อการรับรู้ผลการดำเนินการองค์การในทางอ้อม มีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง เท่ากับ 0.38 ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงส่งผลต่อทีมที่ทรงพลังในทางอ้อม มีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง เท่ากับ 0.36 และส่งผลต่อความเชื่อในความสามารถตนเองในทางอ้อม มีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.12 ตามลำดับ บรรยากาศองค์การส่งผลกระทบทางอ้อมต่อ การรับรู้ผลการดำเนินการองค์การและทีมที่ทรงพลังเท่ากับ 0.05 และ 0.13 ตามลำดับ และความเชื่อในความสามารถตอบสนองส่งผลกระทบทางอ้อมต่อการรับรู้ผลการดำเนินการองค์การเท่ากับ 0.11

ผลกระทบของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อการรับรู้ผลการดำเนินการองค์การมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางรวม เท่ากับ 0.54 ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อความเชื่อในความสามารถตนเอง มีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางรวม เท่ากับ 0.55 ผลกระทบของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อทีมทรงพลัง มีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางรวม เท่ากับ 0.47สำหรับผลกระทบของบรรยากาศองค์การนั้นส่งผลต่อทีมที่ทรงพลัง และส่งผลต่อการรับรู้ผลการดำเนินการองค์การ มีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางรวม เท่ากับ 0.26 และ 0.52 ผลกระทบของความเชื่อในความสามารถตนเองส่งผลต่อการรับรู้ผลการดำเนินการองค์การ มีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางรวมเท่ากับ 0.27

ผลการทดสอบสมมุติฐาน พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีผลกระทบทางตรงที่เป็นบวกต่อตัวแปร 4 ตัวแปร คือ บรรยากาศองค์การ ความเชื่อในความสามารถตนเอง ทีมที่ทรงพลัง และการรับรู้ผลการดำเนินการองค์การ ในขณะที่บรรยากาศองค์การมีผลกระทบทางตรงที่เป็นบวกต่อตัวแปร 3 ตัวแปร คือ ความเชื่อในความสามารถตนเอง ทีมที่ทรงพลัง และการรับรู้ผลการดำเนินการองค์การ นอกจากนี้ ความเชื่อในความสามารถตนเอง มีผลกระทบทางตรงที่เป็นบวกต่อทีมที่ทรงพลังและการรับรู้ผลการดำเนินการองค์การ และทีมที่ทรงพลัง มีผลกระทบทางตรงที่เป็นบวกต่อการรับรู้ผลการดำเนินการองค์การ ซึ่งสอดคล้องกับสมมุติฐาน

การอภิปรายผล

จากผลการวิจัยมีความสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกันกับวัตถุประสงค์ทั้ง 5 ข้อ และมีตัวแปรบางตัวที่มีอิทธิพลสูงซึ่งจะขออธิบายได้ดังนี้ ผลกระทบของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงส่งผลต่อบรรยากาศองค์การ มีค่าสูง (0.62) ผู้นำที่มีจริยธรรม มีความมุ่งมั่นที่จะบรรลุเป้าหมาย สอดคล้องกับ Torres, Espinosa, Dornberger, and Acosta (2017) ผู้นำมีอิทธิพลต่อบรรยากาศองค์การในด้านความคิดสร้างสรรค์ โดยมีความเชื่อมโยงกับพฤติกรรมที่สร้างสรรค์ของพนักงาน

และ Yasir, Imran, and Irshad (2013) ได้ศึกษาว่า ผลกระทบของบรรยากาศองค์การมีความสัมพันธ์กับภาวะผู้นำในการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญ รวมไปถึงผลกระทบของบรรยากาศองค์การส่งผลกระทบเชิงบวกต่อ การรับรู้ผลการดำเนินการองค์การยังชี้ให้เห็นว่า การสร้างบรรยากาศองค์การที่ดีมีความสำคัญ เพราะส่งผลต่อการรับรู้ผลการดำเนินการองค์การสูง (0.47) โดยสะท้อนถึงผลการดำเนินการที่ไม่เป็นตัวเงิน ในด้านความสัมพันธ์ที่ดีของผู้บริหารที่มีต่อพนักงาน ความสัมพันธ์ที่ดีในกลุ่มพนักงานด้วยกัน ความพึงพอใจที่พนักงานมีต่อองค์การ มีภาพลักษณ์ที่ดี เป็นองค์การที่น่าอยู่ที่ทุกคนอยากเข้ามาร่วมงานกับองค์การ สอดคล้องกับการศึกษาบรรยากาศองค์การกับประสิทธิภาพของพนักงานในหน่วยงานภาครัฐขนาดใหญ่ของประเทศเบลเยียม Audenaert, Decramer, Lange, and Vanderstraeten (2016) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบรรยากาศองค์การและผลการปฏิบัติงาน การสร้างแรงบันดาลใจผ่านความไว้วางใจ การสร้างความเชื่อมั่นของพนักงาน บรรยากาศองค์การซึ่งส่งผลต่อผลการดำเนินการองค์การ ในส่วนของผลกระทบของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงส่งผลต่อการสร้างบุคคลที่เชื่อในความสามารถตนเอง (0.55) ผู้นำมีความมุ่งมั่นที่จะบรรลุเป้าหมาย เป็นแบบอย่างของผู้ตามให้เกิดความเชื่อในความสามารถตนเอง ให้กำลังใจตัวเองและมีความเชื่อว่าทุกปัญหาแก้ไขได้ สอดคล้องกับ Sharma and Singh (2017) ได้อธิบายไว้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างมิติทั้งหมดของความเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงและความเชื่อในความสามารถของตนเองมีความสัมพันธ์กันสูง ภาวะผู้นำในการเปลี่ยนแปลงเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลมากนอกจากนี้ผลกระทบของความเชื่อในความสามารถตนเองต่อทีมที่ทรงพลัง มีค่าสูง (0.65) แสดงให้เห็นว่าพนักงานที่เชื่อในความสามารถตนเองจะมีความพยายามและทำงานเชิงรุกแก้ปัญหางานที่ตนเองรับผิดชอบได้ ถ้าพนักงานเชื่อในความสามารถตนเอง เขาสามารถทำงานได้สำเร็จด้วยและยอมรับว่าความสำเร็จที่เกิดขึ้นเป็นความสำเร็จของทุกคนในทีมสอดคล้องกับการศึกษาของ Emmerik, Jawahar, Schreurs, and Cuyper (2011) ประสิทธิภาพของทีมงานสะท้อนถึงความเชื่อในความสามารถของคนในทีม จะนำไปสู่ประสิทธิภาพของทีมและศักยภาพของทีม

ข้อเสนอแนะ

ถ้าท่านผู้บริหารองค์การต้องการผลการดำเนินการที่ดีนั้น สิ่งที่ต้องคำนึงเป็นอย่างแรกคือผู้นำที่มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีจริยธรรมและมีความสามารถจะพัฒนาศักยภาพลูกน้องอย่างต่อเนื่องใช้แนวนโยบายที่จะสร้างบรรยากาศที่ดีในองค์การในด้านของทัศนคติที่ดีของผู้บริหารต่อพนักงาน มีความเป็นมิตร คัดเลือกบุคลากรที่เข้ามาร่วมงานโดยหาบุคคลที่เชื่อในความสามารถตนเองและเข้าใจความถนัดที่ตนเองมี มีความเชื่อว่าทุกปัญหาแก้ไขได้ มุ่งเน้นการสร้างทีมที่แข็งแกร่งสามารถที่จะทำงานยากและท้าทาย ผลการดำเนินการขององค์การที่ควรคำนึงถึงควรมองให้ครอบคลุมทั้งส่วนที่เป็นตัวเงินและไม่ใช่ตัวเงิน เพราะความสัมพันธ์ที่ดีของคนในองค์การมีความสำคัญ เพราะพนักงานทุกคนเป็นส่วนหนึ่งขององค์การ

References

Alaarj, S., Abidin-Mohamed, Z., & Bustamam, U. S. B. A. (2016). Mediating role of trust on the effects of knowledge management capabilities on organizational performance. *Procedia – Social and Behavioral Sciences, 235,* 729-738.

Ancarani, A., Di Mauro, C., & Giammanco, M. D. (2011). Patient satisfaction, managers' climate orientation and organizational climate. *International Journal of Operations & Production Management, 31*(3), 224-250.

Audenaert, M., Decramer, A., Lange, T., & Vanderstraeten, A. (2016). Setting high expectations is not enough Linkages between expectation climate strength, trust, and employee performance. *International Journal of Manpower, 37*(6), 1024-1041.

Bandura, A. (1994). Self-efficacy. In V. S. Ramachaudran (Ed.), *Encyclopedia of human behavior vol. 4* (pp. 71-81). Academic Press.

Bass, B. M. (1990). From transactional to transformational leadership: Learning to share the vision. *Organizational Dynamics, 18*(3), 19-32.

Bass, B. M., & Riggio, R. E. (2006). *Transformational leadership.* Lawrence Erlbaum Associates.

Bono, J. E., & Judge, T. A. (2003). Self-concordance at work: Toward understanding the motivational effects of transformational leaders. *Academy of Management Journal, 46*(5), 554–571.

Boon, A., Raes, E., Kyndt, E., & Dochy, F. (2013). Team learning beliefs and behaviours in response teams. *European Journal of Training and Development, 37*(4), 357-379.

Bosak, J., Dawson, J., Flood, P., & Peccei, R. (2017). Employee involvement climate and climate strength: A study of employee attitudes and organizational effectiveness in UK hospitals. *Journal of Organizational Effectiveness: People and Performance,. 4*(1), 18-38.

Coetzer, G. H., & Richmond, L. (2007). An empirical analysis of the relationship between adult attention deficit and efficacy for working in teams. *Team Performance Management, 13*(1), 5-20.

Delaney, J., & Huselid, M. A. (1996). The impact of human resource management practices on perceptions of organizational performance. *Academy of Management Journal, 39*(4), 949-969.

Emmerik, H. V., Jawahar, I. M., Schreurs, B., & Cuyper, N. D. (2011). Social capital, team efficacy and team potency: The mediating role of team learning behaviors. *Career Development International, 16*(1), 82-99.

Fisher, Y. (2014). The timeline of self-efficacy: Changes during the professional life cycle of school principals. *Journal of Educational Administration, 52*(1), 58-83.

Hair, J. F., Black, W. C., Babin, J., Anderson, R. E., & Tatham, R. L. (2010). *Multivariate data analysis* (7th ed.). Prentice Hall.

Jenatabadi, H. S. (2015). *An overview of organizational performance index: Definitions and measurements.* Retrieved April 27, 2015, from https://papers.ssrn.com/sol3/Delivery.cfm/SSRN_ID2599439_code2179924.pdf?abstractid=2599439&mirid=1

Sharma, R., & Singh, S. (2017). Transformational leadership style and self-efficacy among teaching professionals. *The International Journal of Indian Psychology, 4*(2), 140-147.

Srisilaruk, R., & Pasunon, P. (2016). Perception of the organizational climate and organizational citizenship behavior of department of human resources and compliance Thai Airways International Public Co., Ltd. *Business Review Journal, 8*(1), 61-83. [In Thai].

Torres, F. C., Espinosa, J. C., Dornberger, U., & Acosta, Y. A. C. (2017). Leadership and employees' innovative work behavior: Test of a mediation and moderation model. *Asian Social Science, 13*(9), 9-25.

Van den Bossche, P., Gijselaers, W. H., Segers, M., & Kirschner, P. A. (2006). Social and cognitive factors driving teamwork in collaborative learning environments: Team learning beliefs and behaviors. *Small Group Research, 37,* 490-521.

Verma, N., Rangnekar, S. N., & Barua, M. K. (2016). Exploring decision making style as a predictor of team effectiveness. *International Journal of Organizational Analysis, 24*(1), 36-63.

Yasir, M., Imran, R., & Irshad, M. K. (2013). Mediating role of organization climate in the relationship between transformational leadership, its facets and organizational performance. *Actual Problems of Economic. 7*(7), 559-569.

Zoltan, R., & Vancea, R. (2015). Organizational work groups and work teams – approaches and differences. *Eco forum journal, 4*(1), 94-98

DOI: 10.14456/phdssj.2021.39

Received:	October	8, 2019
Revised:	August	25, 2021
Accepted:	August	28, 2021

ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันในผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน อำเภอเมือง จังหวัดน่าน

จิตรา ปั้นรูป[1] เอกชัย ดวงใจ[2] อภิญญา กันธิยะ[3]

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน อำเภอเมือง จังหวัดน่าน เป็นการวิจัยเชิงปริมาณในตัวอย่าง จำนวน 300 คน โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งกลุ่ม โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือวิจัยที่ผ่านการตรวจสอบค่าความเที่ยงและค่าความเชื่อมั่น นำข้อมูลที่ได้มาคำนวณหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทำการวิเคราะห์ความตรงเชิงโครงสร้างและวิเคราะห์เส้นทางของอิทธิพลทางตรงและทางอ้อม โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อพัฒนารูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน อำเภอเมือง จังหวัดน่าน

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบที่สร้างขึ้นประกอบด้วยปัจจัยการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ ปัจจัยคุณค่าที่รับรู้ และปัจจัยการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน ผลการตรวจสอบความสอดคล้องของรูปแบบที่สร้างขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่า มีความสอดคล้องกลมกลืน (Chi-square=28.409, *df* = 26, Chi-square/*df* = 1.093, *p* = .339, GFI =.987, AGFI = .968, CFI = 1.00, NFI=.996, RMSEA=.015) อิทธิพลที่ส่งผลต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันมากที่สุดเป็นดังนี้ อิทธิพลทางตรง ได้แก่ ปัจจัยการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ อิทธิพลทางอ้อม ได้แก่ ปัจจัยคุณค่าที่รับรู้ และอิทธิพลรวม ได้แก่ ปัจจัยการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ โดยปัจจัยเชิงสาเหตุทั้ง 3 ตัวข้างต้นสามารถอธิบายความได้เปรียบทางการแข่งขันได้ ร้อยละ 25.30

คำสำคัญ: การสื่อสารการตลาดเชิงบูรณาการ; การสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน; วิสาหกิจชุมชน
ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:
จิตรา ปั้นรูป, เอกชัย ดวงใจ และอภิญญา กันธิยะ. (2564). ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันในผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน อำเภอเมือง จังหวัดน่าน. *วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, 11*(2), 520-535.

[1,3] คณะบริหารธุรกิจและศิลปะศาสตร์, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา, น่าน
59 หมู่ 13 ตำบลฝายแก้ว อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน, 55000, ประเทศไทย
อีเมล์: nayty_2521@hotmail.com
[2] คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการเกษตร, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา, น่าน

Casual Factors Influencing for Competitive Advantage of the Product from Community Enterprise, Mueang District, Nan Province

Jittra Punroob[1] Ekachai Duangjai[2] Apinya Kanthiya[3]

Abstract

The objectives of this research were to study the structural equation model of factors affecting the competitive advantage of community enterprise product in amphoe mueang Nan province. This research was conducted by using quantitative approach through survey research and reported on 300 members of communities enterprise which selected by cluster random sampling. Quantitative data were analyzed by frequency percentage mean standard deviation and construct validity direct analysis and path analysis of direct and indirect influence was analyzed. Using packaged program to develop a LISREL model of factors influencing the building of competitive advantages of community enterprise group, Mueang District, Nan Province.

The results of which led to modifications in the linear structural relationship model of factor effect to the competitive advantage of community enterprise product comprised three components: integrated marketing communication, perceived value and competitive advantage. The goodness of fit between the created model and the empirical data showed that they were a good fit (Chi-square=28.409, *df*=26, Chi-square/*df*=1.093, *p*=.339, GFI=.987, AGFI=.968, CFI=1.00, NFI=.996, RMSEA=.015). The factors that had highest direct, indirect, and total effect toward creating competitive advantage of community enterprise in amphoe mueang, Nan respectively as follows: direct effects was integrated marketing communication, indirect effects was perceived value and total effects was integrated marketing communication. The two causal factors could explain creating competitive advantage of community enterprise in amphoe mueang, Nan province with the value of 25.30 percent.

Keywords: Integrated Marketing Communication; Creating Competitive Advantage; Community Enterprise

Type of Article: Research Article

Cite this article as:

Punroob, J., Duangjai, E., & Kanthiya. (2021). Casual factors influencing for competitive advantage of the product from community enterprise, Mueang District, Nan Province. *Ph.D. in Social Sciences Journal, 11*(2), 520-535.

[1,3] Lecturer, Faculty of Business Administration and Liberal Arts, Rajamangala University of Technology Lanna, Nan 59 Moo 13, Fai Kaew, Phu Pieng, Nan, 55000, Thailand
Email: nayty_2521@hotmail.com

[2] Assistant Professor, Faculty of Science and Agriculture Technology, Rajamangala University of Technology Lanna, Nan

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเปิดเสรีการค้าย่อมมีผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อผู้ผลิตและนักลงทุนในประเทศ โดยเฉพาะภาคเกษตรซึ่งถือเป็นฐานการผลิตที่สำคัญของภูมิภาคอาเซียน สำหรับประเทศไทยด้านขีดความสามารถในการแข่งขันของเกษตรกรยังมีอุปสรรคในหลายด้านที่ต้องได้รับการพัฒนา โดยเฉพาะด้านต้นทุนและปัจจัยการผลิตและความได้เปรียบและเสียเปรียบด้านการตลาด เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมแบบดั่งเดิม (Wattanapunkitti, 2016) ด้านศักยภาพของสินค้าและบริการ พบว่าปัจจุบันสินค้าและบริการของไทยยังคงมีศักยภาพในการสร้างความได้เปรียบทางการค้าจากคู่แข่งขัน และการเปิดการค้าเสรียังเพิ่มโอกาสด้านการส่งออกไปยังตลาดอาเซียนมากขึ้น (Aitken & Harrison, 1999) นอกจากนี้การเปิดเขตการค้าเสรียังสนับสนุนให้ผู้ประกอบการรายย่อยทั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทั้งขนาดกลางและขนาดย่อม ได้เข้ามามีบทบาทในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ สังคม และชุมชนให้มีความยั่งยืน เพราะเป็นการส่งเสริมให้ชุมชนรู้จักบริหารจัดการกับทรัพยากรท้องถิ่น ส่งผลทำให้ชุมชนระดับฐานรากสามารถพึ่งพาตนเองในระยะยาวได้อย่างมั่นคง รวมทั้งกระตุ้นให้สถานประการเหล่านั้นเร่งพัฒนาทั้งในด้านคุณภาพสินค้าและบริการ รวมทั้งบุคคลกรให้ได้มาตรฐานและพร้อมกับสถานการณ์ปัจจุบัน (Rutherford & Holt, 2007) วิสาหกิจชุมชนในพื้นที่จังหวัดน่านก็ได้ผลกระทบเช่นกัน ทั้งนี้เนื่องมาจากปัจจุบันจังหวัดน่านได้กลายเป็นหนึ่งใน 12 เมืองต้องห้ามพลาด ด้วยเหตุผลที่ว่าจังหวัดน่าน ตำนานแห่งขุนเขา เมืองเก่าที่มีชีวิต และวัฒนธรรมที่โดดเด่น ด้านงานหัตถกรรมที่สะท้อนผ่านถึงวิถีชีวิตอันเรียบง่าย ผ่านผ้ามือลายน้ำไหล และการทำเครื่องเงินอันประณีต จึงเป็นปฐมบทของการกระชิบรักได้ละมุนละไมที่สุดของเมืองไทย (Suntornnond, 2019)

อย่างไรก็ตาม จากรายงานผลการศึกษาที่ผ่านมาที่เกี่ยวข้องในด้านจุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรคของสินค้าและบริการของวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่จังหวัดน่าน ได้ชี้ให้เห็นว่าสภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญต่อความสำเร็จสำหรับการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่จังหวัดน่าน อาทิเช่น สภาพเศรษฐกิจปัจจุบันที่ผันผวน ระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกค่อนข้างน้อย คุณภาพของสินค้าและผลิตภัณฑ์ที่ไม่สอดคล้องกับบริบทความต้องการของตลาด ขาดข้อมูลพฤติกรรมผู้บริโภค สินค้าไม่มีตราสินค้า ขาดการออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ และต้นทุนการผลิตสูง รวมทั้งขาดการพัฒนาช่องทางการสื่อสารและการจัดจำหน่ายสินค้าให้รวดเร็วและทันสมัย เป็นต้น (Punroob, Chinnaboot, Issara, & Duangjai, 2019) เช่นเดียวกับ Kliatchko (2005) ได้รายงานไว้ว่า ในการพัฒนาศักยภาพด้านการแข่งขันของกลุ่มชุมชนให้ยั่งยืนจำเป็นต้องสร้างวัฒนธรรมแห่งการเปลี่ยนแปลงบนพื้นที่ฐานความคิดและความเข้าใจที่ถูกต้องอย่างมีเหตุมีผลและสอดรับกับความต้องการของตลาด ซึ่งจำเป็นต้องมีการบรูณาการร่วมกันในหลากหลายศาสตร์ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้บริโภคในยุคสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งสื่อที่ผู้ส่งสารแบ่งปันสารในรูปแบบต่างๆ ไปยังผู้รับสารผ่านเครือข่ายออนไลน์ โดยสามารถโต้ตอบกันระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารหรือผู้รับสารด้วยกันเอง ผ่านช่องทางที่หลากหลาย อาทิเช่น บล็อก ทวิตเตอร์และไมโครบล็อก เครือข่ายสังคมออนไลน์ และการแบ่งปันสื่อทางออนไลน์ การพิจารณาวิธีการหรือแนวทางในการสื่อสารการตลาดให้เหมาะสมกับสภาพ แวดล้อมทั้งภายในและภายนอกองค์กร เพื่อนำองค์ประกอบของการสื่อสารการตลาดรูปแบบต่างๆ ได้แก่ การโฆษณาการส่งเสริมการขาย การประชาสัมพันธ์ การขายโดยพนักงานและการตลาดทางตรง จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการดำเนินงานของธุรกิจในยุคปัจจุบัน สอดคล้องกับแนวคิดของ

กลยุทธ์การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ ซึ่งพัฒนาและปรับปรุงวิวัฒนาการของตลาดยุคปัจจุบันที่มุ่งเน้นที่ลูกค้าเป็นสำคัญ การเปลี่ยนแปลงด้านการสื่อสารและการเปลี่ยนแปลงด้านบริบทของผู้บริโภคซึ่งการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้เป็นผลมาจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีร่วมสมัย ในรายงานการศึกษาของ Kitchen and Schultz (2003) ได้รายงานไว้ว่า การเปลี่ยนแปลงของตลาดในปัจจุบันซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของการตลาดและการสื่อสารการตลาดด้วยระบบดิจิทัลข้อมูลสารสนเทศผ่านระบบการสื่อสารร่วมสมัยทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งนักการตลาด นักโฆษณา และนักประชาสัมพันธ์ต้องมีการศึกษาถึงพฤติกรรมผู้บริโภคก่อนและมีการเก็บข้อมูลผู้บริโภคเพื่อให้เข้าใจถึงความต้องการที่แท้จริงของผู้บริโภคแต่ละกลุ่มมีความต้องการแตกต่างกันอย่างไร ซึ่งจะต้องพัฒนาและเลือกใช้เครื่องมือการสื่อสารทางการตลาดที่หลากหลายเพื่อให้เข้าถึงผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมายในลักษณะที่เฉพาะเจาะจงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้เล็งเห็นความสำคัญด้านการพัฒนาการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันในผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน อำเภอเมือง จังหวัดน่าน เพื่อให้ทราบแนวทางเบื้องต้นในการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันให้เกิดขึ้นแก่สินค้าหรือผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน อำเภอเมือง จังหวัดน่านนั้น ได้รับอิทธิพลมาจากการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนหรือไม่ นอกจากนั้น การศึกษาครั้งนี้ยังเป็นงานวิจัยครั้งแรกในผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน อำเภอเมือง จังหวัดน่าน ข้อมูลผลการศึกษาใช้เป็นแนวทางส่งเสริมให้ผู้ประกอบการพัฒนาสินค้าสู่การได้เปรียบด้านการแข่งขันต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษารูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน อำเภอเมือง จังหวัดน่าน

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จำนวน 61 แห่ง จากตำบลในเวียง ตำบลไชยสถาน ตำบลดู่ใต้ และตำบลบ่อสวก ในอำเภอเมือง จังหวัดน่าน มีประชากรจำนวน 1,370 คน

ขอบเขตด้านระยะเวลาในการวิจัยนี้จะเริ่มดำเนินการในช่วงเดือนมิถุนายน ถึงเดือนสิงหาคม 2561 โดยมีระยะเวลาดำเนินการ 3 เดือน

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

ทราบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นของทั้งสามปัจจัย คือ ปัจจัยการสื่อสารการตลาดเชิงบูรณาการ ปัจจัยคุณค่าที่รับรู้ และปัจจัยการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน ซึ่งสามารถนำข้อมูลผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้เพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันในสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน อำเภอเมือง จังหวัดน่าน

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วิสาหกิจชุมชน เป็นการดำเนินกิจกรรมของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้าและบริการ โดยมีคณะบุคคลที่มีแนวคิดและวิถีชีวิตใกล้เคียงกัน รวมตัวกันประกอบกิจการ หรือธุรกิจ ไม่ว่าจะเป็นนิติบุคคลในรูปแบบใดหรือไม่เป็นนิติบุคคลเพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองระดับครัวเรือน ชุมชน หรือระหว่างชุมชนด้วยกัน โดยอาศัยทรัพยากร ความรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้สมาชิกชุมชนสามารถ

พึ่งพาตนเองได้ และสร้างรายได้ รวมทั้งช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้ (Wibunphong, 2012) ในด้านองค์ประกอบของวิสาหกิจชุมชน Chaimuang and Kongkird (2019) ได้รายงานไว้ว่า วิสาหกิจชุมชนควรมีองค์ประกอบสำคัญ ดังนี้ (1) มีการรวมกลุ่มของสมาชิกในชุมชนเพื่อดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิสาหกิจชุมชน โดยใช้ภูมิปัญญาและทรัพยากรในระดับท้องถิ่น (2) การดำเนินกิจกรรมเน้นการพึ่งตนเองและความพอเพียงในบริบทการจัดการทรัพยากร ผลผลิต ความรู้ ภูมิปัญญา ทุนทางวัฒนธรรม และทุนทางสังคมของชุมชนอย่างสร้างสรรค์ (3) มีกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมโดยชุมชนทุกระดับ เพื่อให้เกิดการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้สามารถพึ่งตนเองได้และพัฒนาสู่ความยั่งยืน (4) มีเครื่องมือและวิถีการดำเนินกิจกรรมเน้นการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ และเชื่อมโยงปัจจัยการผลิต โดยคณะบุคคลที่มีวิถีชีวิตร่วมกัน (5) เน้นการผลิตแบบมีส่วนร่วมโดยการสร้างโอกาสให้สมาชิกทุกคนของชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมช่วยเหลือและเข้ามามีบทบาทต่อกระบวนการดำเนินกิจกรรม รวมถึงได้รับผลประโยชน์ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นเพื่อการแก้ปัญหา และ (6) ชุมชนมีการสร้างรากฐานที่มั่นคงสร้างระบบเศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็งและมีภูมิคุ้มกันให้กับวิสาหกิจชุมชน

การสื่อสารการตลาดเชิงบูรณาการ การติดต่อสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ เป็นแนวคิดการผสมผสานการใช้ช่องทางการติดต่อสื่อสารต่างๆ ร่วมกัน เพื่อนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่สอดคล้อง ชัดเจน และบรรลุจุดมุ่งหมายร่วมกัน ซึ่งอาจเป็นข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับองค์การและผลิตภัณฑ์ของธุรกิจ โดยการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการควรมีองค์ประกอบที่สำคัญ (Ahmed & Abdelkader, 2019; Moradi & Zarei, 2011) ดังนี้ (1) การโฆษณา (advertising) เป็นการสื่อสารที่สามารถเข้าถึงกลุ่มใหญ่ที่กระจายอยู่ในพื้นที่สามารถใช้สร้างภาพพจน์ในระยะยาวให้แก่ตัวสินค้าเป็นวิธีการสื่อที่สามารถเข้าถึงผู้บริโภคได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งสื่อโฆษณาทางโทรทัศน์ต้องใช้งบประมาณที่สูงมาก ในขณะที่หนังสือพิมพ์ไม่จำเป็นต้องใช้งบประมาณสูงการโฆษณา อาจส่งผลต่อยอดขายได้โดยง่าย เพราะผู้บริโภคอาจมีความเชื่อว่าสินค้าที่ลงทุนงบโฆษณาสูงต้องนำเสนอคุณค่าที่ดี เนื่องจากการโฆษณามีหลายรูปแบบและมีวิธีการใช้ที่หลากหลายวิธี (2) การส่งเสริมการขาย (sale promotion) เป็นกิจกรรมในการจูงใจผู้บริโภคให้เกิดการซื้อ ธุรกิจสามารถใช้เครื่องมือส่งเสริมการขายกระตุ้นให้เกิดความอยากซื้อ และความรวดเร็วในการตอบสนองของผู้ซื้อ เป็นการใช้วิธีการในระยะสั้นเป็นกระตุ้นยอดขายที่ซบเซาให้ฟื้นขึ้นอย่างรวดเร็ว (3) การตลาดเชิงกิจกรรมและประสบการณ์ (events and experiences) เป็นความสัมพันธ์การเลือกจัดกิจกรรมที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับการใช้จ่ายส่วนบุคคลของผู้บริโภคได้ และยังดึงดูดใจ การให้คุณภาพชีวิต และความมีชีวิตชีวาของกิจกรรมจะดึงดูดผู้บริโภคได้สูง (4) การประชาสัมพันธ์และการให้ข่าวสาร (public relation and publicity) ปัจจุบันธุรกิจมีแนว โน้มที่เลือกใช้การประชาสัมพันธ์น้อยกว่าที่ควรทั้งๆ ที่ในความเป็นจริงการวางแผนการประชาสัมพันธ์ที่ดีร่วมกับการใช้ส่วนประสมการตลาดอื่นๆ อย่างเหมาะสมจะก่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด และ 5) การสื่อสารแบบปากต่อปาก (word of mouth marketing) เป็นการติดต่อสื่อสารส่งผ่านไปมาภายในกลุ่มจากสมาชิกคนหนึ่งไปยังอีกคนหนึ่งเป็นการบอกเล่าถึงประสบการณ์ในการใช้ผลิตภัณฑ์หรือสินค้าผ่านทางปากสร้างความน่าเชื่อถือ

คุณค่าที่รับรู้ แนวคิดการรับรู้นั้นยังไม่มีความชัดเจนพบเพียงหลักฐานการรายงานครั้งแรกโดย Zeithaml (1988) ซึ่งศึกษาใน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านคุณภาพของสินค้า ด้านการตอบสนองทางอารมณ์ของสินค้า ด้านราคาของสินค้า ด้านพฤติกรรมของสินค้า และด้านชื่อเสียงของสินค้า ต่อมาแนวคิดการ

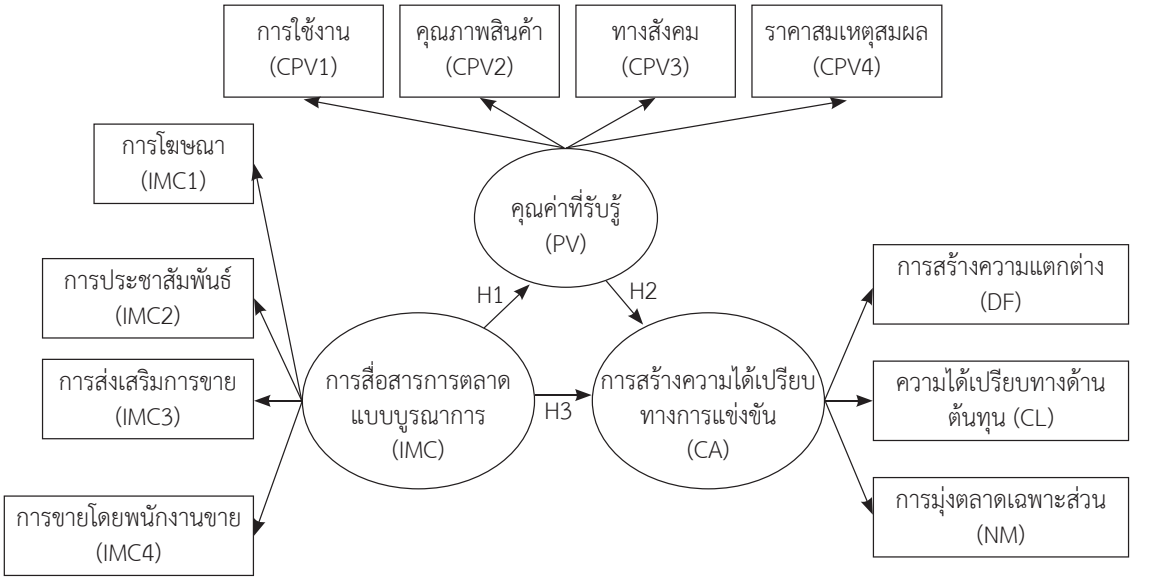
รับรู้ได้มีการศึกษาเกือบทุกสายงานที่เกี่ยวข้องในด้านสินค้าและบริการ ปัจจุบันแนวคิดการรับรู้ จะเป็นการประเมินความแตกต่างระหว่างคุณค่าสินค้าและบริการโดยรวมในสายตาของผู้บริโภคที่ได้รับจากการเป็นเจ้าของและการใช้สินค้าและบริการ โดยเปรียบเทียบกับต้นทุนรวม หรือต้นทุนทั้งหมดจากการเป็นเจ้าของสินค้าและบริการนั้นๆ การรับรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์รวมในสายตาของผู้บริโภคเป็นการรับรู้ในรูปของตัวเงินทางด้านเศรษฐกิจ หน้าที่ และผลประโยชน์ ด้านจิตวิทยาที่ผู้บริโภคคาดหวังที่จะได้รับจากตลาด หรือเป็นผลรวมของผลประโยชน์ หรืออรรถประโยชน์จากสินค้าและบริการ นอกจากนี้แนวคิดการรับรู้มีความเชื่อมโยงกับทฤษฎีย่อยของทฤษฎีพฤติกรรมผู้บริโภค ปัจจุบันการสร้างการรับรู้แก่ผู้บริโภคนั่น ได้ถูกบ่งชี้ว่าเป็นหนึ่งในส่วนประกอบที่สำคัญที่สุดในการที่จะมีความได้เปรียบทางการแข่งขันและเป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญที่สุดของความตั้งใจและการกลับมาซื้อซ้ำ โดยการรับรู้ผู้บริโภคจะเป็นการประเมินโดยรวมของผู้บริโภคต่ออรรถประโยชน์ของสินค้า เนื่องจากเป็นแนวทางที่สำคัญในการตอบสนองความต้องการผู้บริโภคได้อย่างถูกต้องก่อให้เกิดเป็นความไว้วางใจและความภักดีในที่สุด (Roig, Garcıa, & Tena, 2009)

การสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน

แนวคิดการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันเป็นแนวคิดที่พัฒนาขึ้นเพื่อช่วยให้ธุรกิจมีความสามารถที่แตกต่างจากคู่แข่งขัน ในสภาวะการณ์ปัจจุบันธุรกิจซึ่งต้องเผชิญกับความไม่แน่นอนทางด้านสภาพแวดล้อมในการดำเนินงาน รวมถึงสภาวะการแข่งขันที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยการปรับปรุงกระบวนการในการบริหารและดำเนินงานให้ธุรกิจมีประสิทธิภาพสูงสุดทางการแข่งขัน ดังนั้น แนวคิดการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน ทั้ง 5 ด้าน จึงมีความจำเป็นต่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน (Papadas, Avlonitis, Carrigan, & Piha, 2019) รายละเอียด ดังนี้ (1) รูปร่างของผลิตภัณฑ์ เป็นการสร้างความแตกต่างที่ผลิตภัณฑ์โดยการเลือกใช้ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตขึ้นเองให้มีความเหนือคู่แข่ง (2) รูปแบบการบริการเป็นการสร้างความแตกต่างด้าน การอำนวยความสะดวกและคุณภาพของบริการ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ของลูกค้า (Gill & Eugenis, 2019) (3) ช่องทางการให้บริการ เป็นการสร้างความแตกต่างที่ช่องทางบริการที่ให้ลูกค้าเข้าถึงบริการได้ง่าย และสะดวก (4) บุคลากรที่มีคุณภาพเป็นการสร้างความแตกต่างที่ผู้ให้บริการใช้กลยุทธ์สร้างความโดดเด่นที่ตัวผู้ให้บริการที่มีวิสัยทัศน์และทัศนคติในการให้บริการที่ดี (Healy, Serafeim, Srinivasan, & Yu, 2014) และ (5) ภาพลักษณ์โดดเด่นเป็นการสร้างความแตกต่างที่ภาพลักษณ์ โดยการใช้ตราสินค้าเป็นเครื่องมือในการสื่อสารถึงคุณภาพที่เหนือกว่าคู่แข่ง

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำผลที่ได้จากการศึกษาเอกสารแนวคิดทฤษฎีของนักวิชาการด้านการตลาด ดังนี้ Davol, Mayor, Luisa, and Hera (2011);Taleghani, Delafrouz, and Tonekaboni (2012)และ Zeithaml (1988) มาพัฒนาเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังแสดงในภาพ 1

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

สมมุติฐานของการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยเกี่ยวข้อง ผู้วิจัยกำหนดรูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอำเภอเมือง จังหวัดน่าน ซึ่งสามารถพัฒนาขึ้นเป็นกรอบแนวความคิดสำหรับการวิจัยดังแสดงในภาพ 1 และได้ตั้งสมมุติฐานการวิจัยทั้งหมด 3 สมมุติฐานด้วยกัน (ดูตาราง 1)

ตาราง 1

ความสัมพันธ์ของตัวแปรตามสมมติฐานการวิจัย

สมมุติฐาน	คำอธิบายความสัมพันธ์ของสมมุติฐานการวิจัย
H1	การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อคุณค่าที่รับรู้
H2	คุณค่าที่รับรู้มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน
H3	การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน

ระเบียบวิธีวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ สมาชิกวิสาหกิจชุมชนจำนวน 61 แห่ง ของตำบลในเวียง ตำบลไชยสถาน ตำบลดู่ใต้ และตำบลบ่อสวก อำเภอเมือง จังหวัดน่าน มีประชากรจำนวน 1,370 คน

2. ขนาดตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน อำเภอเมือง จังหวัดน่าน จำนวน 300 คน โดยการกำหนดขนาดตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้เกณฑ์ประมาณ 20 เท่า ของตัวแปรที่สังเกตได้ (Viratchai,

2009) ซึ่งในงานวิจัยนี้มีตัวแปรสังเกตได้ 11 ตัวแปร โดย 20 เท่าของตัวแปรที่สังเกตได้ เท่ากับจำนวนตัวอย่าง 220 คน และเพื่อป้องกันความผิดพลาดจากการตอบแบบสอบถามไม่สมบูรณ์ ผู้วิจัยจึงได้ทำการสำรองตัวอย่างเพิ่มอีก 80 คน รวมทั้งสิ้น 300 คน จากกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จำนวน 61 แห่ง และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งกลุ่ม (cluster random sampling) แบ่งตามวิสาหกิจชุมชน ซึ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลคือตัวแทนวิสาหกิจชุมชนแต่ละแห่ง ประกอบด้วย ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เลขานุการวิสาหกิจชุมชน และตัวแทนกรรมการวิสาหกิจชุมชนรวมแห่งละ 5 คน

3. การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 ศึกษาเอกสาร บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ ปัจจัยการรับรู้ และปัจจัยการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน เพื่อให้ได้ตัวแปรแฝงภายนอกและตัวแปรแฝงภายใน จากนั้นนำมาข้อมูลที่ได้มาสังเคราะห์หาองค์ประกอบหรือตัวชี้วัดของแต่ตัวแปร โดยอ้างอิงวิธีการของ Henseler, Ringle, and Sarstedt (2015) ซึ่งใช้ค่า Factor Loading ขององค์ประกอบหรือตัวชี้วัดมีคุณภาพในระดับดีมากคือค่าระดับคะแนนตั้งแต่ 0.3 ขึ้นไป

3.2 จากนั้นนำองค์ประกอบหรือตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ ปัจจัยการรับรู้ และปัจจัยการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันมาสร้างเป็นเครื่องมือวิจัย คือ แบบสอบถามชนิดตรวจสอบรายการ (check list) โดยมีมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (rating scale) ต่อมาทำการตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถาม โดยทำการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยใช้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 6 ท่าน และวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์ความสอดคล้อง (IOC) พบว่า ทุกคำถามมีค่ามากกว่า 0.50 จากนั้นจึงทำการตรวจสอบความเที่ยง (reliability) ของแบบสอบถามกับตัวอย่างที่ไม่ใช้ตัวอย่างจริง จำนวน 50 ตัวอย่าง ผลการวิเคราะห์ความเที่ยงของข้อมูล พบว่า ทุกข้อคำถามผ่านเกณฑ์ที่กำหนด โดยค่าครอนแบคอัลฟาของแต่ละตัวแปรแฝงอยู่ระหว่าง .70 ถึง .79 และค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .90 แสดงว่าปัจจัยที่ใช้ศึกษามีความสอดคล้องภายในและมีความค่าความเชื่อมั่นและน่าเชื่อถือที่จะใช้ศึกษามีคุณภาพในระดับดีมาก (Hair, Black, Babin, Anderson, & Tatham, 2006)

3.3 โดยแบบสอบถาม ประกอบด้วย 5 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ และส่วนที่ 2-5 มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ รายละเอียดดังนี้ ระดับที่ 1 ข้อมูลด้านประชากรศาสตร์และข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของตัวอย่าง จำนวน 7 ข้อ โดยสอบถามเกี่ยวกับเพศ อายุ วุฒิการศึกษาสูงสุด และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชน อำเภอเมือง จังหวัดน่าน ระดับที่ 2 คำถามเกี่ยวกับปัจจัยการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ (IMC) ปรับใช้มาตรวัดของ Moradi and Zarei (2011) จำแนกปัจจัยการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ ออกเป็น 4 ตัวแปรสังเกตได้ จำนวน 20 ข้อ ได้แก่ การโฆษณา (IMC1) ประชาสัมพันธ์ (IMC2) การส่งเสริมการขาย (IMC3) และการขายโดยพนักงานขาย (IMC4) ระดับที่ 3 คำถามเกี่ยวกับคุณค่าการรับรู้ (CPV) ปรับใช้มาตรวัดตัวแปรของ Taleghani et al. (2012) จำแนกปัจจัยคุณค่าที่รับรู้ (PV) ออกเป็น 4 ตัวแปรสังเกตได้ จำนวน 20 ข้อ ได้แก่ การใช้งาน (CPV1) คุณภาพสินค้า (CPV2) สังคม (CPV3) และราคาสมเหตุสมผล (CPV4) ระดับที่ 4 คำถามเกี่ยวกับปัจจัยการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน (CA) ปรับใช้มาตรวัดตัวแปรของ Davol et al. (2011) ได้จำแนกปัจจัยปัจจัยการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน (CA) ออกเป็น 3 ตัวแปรสังเกตได้ จำนวน 15 ข้อ ได้แก่ การสร้างความแตกต่าง (DF) ความได้เปรียบทาง

ด้านต้นทุน (CL) และการมุ่งตลาดเฉพาะส่วน (NM)

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลจากตัวอย่าง คือ สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จำนวน 300 คน ในช่วงเดือน มิถุนายน ถึงสิงหาคม พ.ศ. 2561 โดยใช้การสุ่มตัวอย่างจากสมาชิกกลุ่มรายบุคคล จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาดำเนินการในขั้นตอนวิเคราะห์ผลต่อไป

ผลการวิจัย

ผลวิเคราะห์ข้อมูลด้านประชากรศาสตร์และข้อมูลทั่วไป เพื่อให้รู้ลักษณะตัวอย่างและสภาพของตัวแปรโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา เพื่อทำการทดสอบสมมุติฐานอิทธิพลของปัจจัยการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ และการรับรู้ ที่มีอิทธิพลต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน อำเภอเมือง จังหวัดน่าน รวมทั้งตรวจสอบผลการวิเคราะห์ข้อมูลของสถิติพหุตัวแปรสำหรับการวิเคราะห์เส้นทาง โดยอ้างอิงตามวิธีการของ Hair, Black, Babin, and Anderson (2010) ประกอบด้วยตัวแปรวัดผลดังนี้ การแจกแจงแบบปกติของข้อมูล ความเป็นเอกพันธ์ของการกระจาย และความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงระหว่างตัวแปรต้นและตัวแปรตาม ผลการศึกษาพบว่า ข้อมูลของตัวแปรทั้งหมดเป็นไปตามข้อตกลงเบื้องต้น โดยผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรมีจำนวนทั้งสิ้น 55 คู่ มีค่าความสัมพันธ์ตั้งแต่ .292 ถึง .874 (ดูตาราง 2)

ตาราง 2

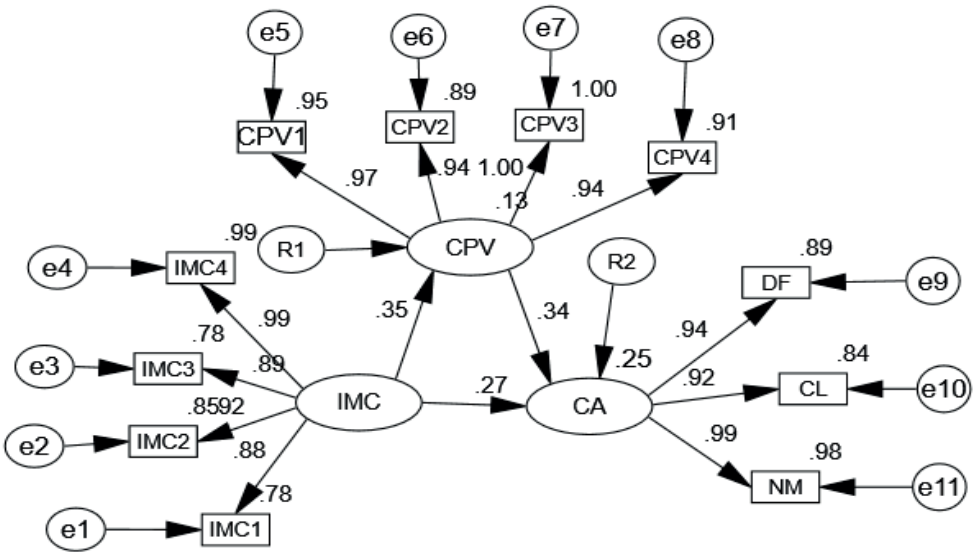
ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปรสังเกตได้

ปัจจัย		IMC				CPV				CA		
ตัวแปรสังเกตได้		IMC1	IMC2	IMC3	IMC4	CPV1	CPV2	CPV3	CPV4	DF	CL	NM
IMC	IMC1	1.000										
	IMC2	.803**	1.000									
	IMC3	.776**	.804**	1.000								
	IMC4	.874**	.700**	.801**	1.000							
CPV	CPV1	.399**	.327**	.356**	.363**	1.000						
	CPV2	.326**	.375**	.314**	.292**	.829**	1.000					
	CPV3	.376**	.340**	.373**	.350**	.874**	.842**	1.000				
	CPV4	.399**	.363**	.409**	.387**	.829**	.896**	.855**	1.000			
CA	DF	.304**	.376**	.365**	.314**	.381**	.378**	.410**	.374**	1.000		
	CL	.330**	.408**	.355**	.294**	.389**	.381**	.415**	.371**	.864**	1.000	
	NM	.352**	.419**	.369**	.318**	.430**	.423**	.453**	.410**	.833**	.809**	1.000

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($p < .05$)

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($p < .01$)

ในการศึกษาครั้งนี้รูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้น ประกอบด้วย ตัวแปรแฝงภายนอก 1 ตัว คือ ปัจจัยการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ (IMC) มีตัวแปรสังเกตได้ดังนี้ การโฆษณา (IMC1) ประชาสัมพันธ์ (IMC2) การส่งเสริมการขาย (IMC3) และการขายโดยพนักงานขาย (IMC4) ส่วนตัวแปรแฝงภายใน 2 ตัว คือ ปัจจัยคุณค่าที่รับรู้ (CPV) มีตัวแปรสังเกตได้ ได้แก่ ด้านการใช้งาน (CPV1) ด้านคุณภาพสินค้า (CPV2) ด้านสังคม (CPV3) และด้านราคาสมเหตุสมผล (CPV4) และปัจจัยการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน (CA) มีตัวแปรสังเกตได้ ได้แก่ การสร้างความแตกต่าง (DF) ความได้เปรียบทางด้านต้นทุน (CL) และการมุ่งตลาดเฉพาะส่วน (NM) รวมตัวแปรสังเกตได้ทั้งสิ้น 11 ตัวแปร เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยโดยรวมขององค์ประกอบ พบว่าอยู่ในระดับมากและค่าเฉลี่ยในแต่ละองค์ประกอบอยู่ในระดับมากทุกองค์ประกอบดังภาพ 2 ด้านรูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งพิจารณาจากค่าสถิติ-ไคสแควร์ (Chi-Square: χ^2) เท่ากับ 28.409 ค่าไค-สแควร์สัมพันธ์ (χ^2/df) เท่ากับ 1.093 ค่าดัชนีวัดระดับความสอดคล้องกลมกลืน (GFI) เท่ากับ .987 ค่าดัชนีวัดระดับความสอดคล้องกลมกลืนที่ปรับแก้ (AGFI) เท่ากับ .968 ค่าดัชนีวัดความสอดคล้องกลมกลืนเชิงสัมพัทธ์ (CFI) เท่ากับ 1.00 ค่า NFI=.996 และค่าดัชนีรากค่าเฉลี่ยกำลังสองของการประมาณค่าความคาดเคลื่อน (RMSEA) เท่ากับ .015 ดังภาพ 2 รูปแบบปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อและการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน อำเภอเมือง จังหวัดน่าน

Chi-square=28.409, df=26, Chi-square/df=1.093, p=.339,
GFI=.987, AGFI=.968, CFI=1.000, NFI=.996, RMSEA=.015

ภาพ 2 การวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลโดยรวม

ตาราง 3

ความสัมพันธ์ของตัวแปรตามสมมติฐานการวิจัย

ตัวแปรแฝง		ตัวแปรแฝง	Regression Weights				Standardized Regression Weight	ยอมรับ/ปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย
			Estimate	*SE*	C.R.	*p*	Estimate	
คุณค่าที่รับรู้ (CPV)	<---	IMC	.319	.042	7.736	***	.354	ยอมรับ (H1)
การสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน (CA)	<---	CPV	.332	.046	7.170	***	.343	ยอมรับ (H2)
การสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน (CA)	<---	IMC	.231	.044	5.242	***	.266	ยอมรับ (H3)

***มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 (probability)

จากตาราง 3 พบว่า (1) ปัจจัยการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการส่งผลต่อปัจจัยคุณค่าที่รับรู้ และปัจจัยการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน อำเภอเมือง จังหวัดน่าน โดยมีเส้นทางอิทธิพลเท่ากับ .354 และ .266 (p< .01, C.R. >±2.58) ตามลำดับ (2) ปัจจัยคุณค่าที่รับรู้ส่งผลต่อปัจจัยปัจจัยการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน อำเภอเมือง จังหวัดน่าน โดยมีเส้นทางอิทธิพลเท่ากับ .343 (p < 0.01, C.R. >±2.58)

การอภิปรายผล

ผลการพัฒนารูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน อำเภอเมือง จังหวัดน่าน พบว่า รูปแบบที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วยปัจจัยการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ ปัจจัยการรับรู้ และปัจจัยการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน จากผลการศึกษาข้างต้นชี้ให้เห็นว่า ปัจจัยการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันได้รับอิทธิพลจากปัจจัยการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ โดยมีปัจจัยการรับรู้เป็นตัวแปรส่งผ่าน โดยมีค่าความสอดคล้องกลมกลืน (Chi-square = 28.409, *df* = 26, Chi-square/*df* = 1.093, p = .339, GFI = .987, AGFI = .968, CFI = 1.00, NFI = .996, RMSEA = .015) สอดคล้องกับ Shoosanuk, Phoommaphuti, Shoosanuk, Rasmidatta, and Taylim (2017) ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการได้เปรียบทางแข่งขันระดับตราสินค้า คือ ปัจจัยการสื่อสารทางการตลาดแบบบูรณาการ โดยมีองค์ประกอบ คือ การ โฆษณา การขายโดยบุคคล การส่งเสริมการขาย การประชาสัมพันธ์ และการตลาดทางตรงของธุรกิจ โดยผลการวิเคราะห์เส้นทางสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ดี (Chi-square =3.04, *p*-value= .550, CFI= .990, GFI= .998, AGFI= .983 และ RMSEA = .000) ผลข้างต้นยืนยันได้ว่า การสื่อสารทางการตลาดแบบบูรณาการสามารถใช้เป็นเครื่องมือสื่อสารทางการตลาดที่การผสมผสานความหลากหลายเข้าด้วยกันอย่างเหมาะสม เพื่อดำเนินการส่งมอบข้อมูลข่าวสารของธุรกิจทุกรูปแบบที่เหมาะสมแก่ลูกค้าอันจะนำมาซึ่งความพึงพอใจของลูกค้าและได้เปรียบทางการค้า สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Songsom (2016) พบว่า แบบจำลองสมการโครงสร้างที่พัฒนาขึ้นมี

ความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Chi-square = 160.18, *df* = 94, CFI = .95, RMSEA = .048) โดยปัจจัยด้านการสื่อสารการตลาดเชิงบูรณาการสามารถอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรคุณค่าตราสินค้า ได้ร้อยละ 81.27 และพบว่าคุณค่าตราสินค้าได้รับอิทธิพลทางตรงจากปัจจัยด้านการสื่อสารการตลาดเชิงบูรณาการมากที่สุดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ด้วยขนาดอิทธิพลเท่ากับ .93 และเป็นไปตามทฤษฎีของ Kotler and Keller (2012) ได้รายงานไว้ว่า ธุรกิจมีความจำเป็นต้องให้ข้อมูลและให้คำแนะนำที่เกี่ยวข้องกับสินค้าและบริการ รวมทั้งรายการส่วนลดและของสมนาคุณต่างๆ เพื่อทำให้ลูกค้าเกิดความประทับใจ เกิดการรับรู้ และรู้ทางด้านบวกกับสินค้าและบริการของธุรกิจ เมื่อแยกพิจารณาตามเส้นทางอิทธิพลระหว่างตัวแปร จะพบว่า ปัจจัยการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อปัจจัยการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันและปัจจัยการรับรู้ เช่นเดียวกับในรายงานการศึกษาของ (Laurie & Mortimer, 2019; Kotler & Armstrong, 2014; Songsom, 2016) ได้รายงานไว้ว่า ลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ประกอบการระดับวิสาหกิจชุมชนที่จะสามารถบริหารธุรกิจวิสาหกิจชุมชนให้ประสบความสำเร็จได้ ควรมีลักษณะดังนี้ ด้านทัศนคติ ธุรกิจต้องให้ความสำคัญไปที่การเข้าร่วมกับเครือข่ายผู้ประกอบการเพื่อความร่วมมือด้านต่างๆ และมุ่งเน้นความเสี่ยง ความเพียรพยายามที่มุ่งเน้นคุณภาพ ด้านทักษะ ธุรกิจต้องให้ความสำคัญที่เกี่ยวกับงานและพฤติกรรมที่จำเป็นในการสร้างความสำเร็จในการดำเนินกิจกรรมของวิสาหกิจชุมชน ด้านวัฒนธรรม ธุรกิจต้องให้การสนับสนุนการตัดสินใจของสมาชิกแต่ละคนในการระบุและตระหนักต่อประโยชน์ร่วมกันรวมถึงความร่วมมือ ด้านแนวคิดทางการบริหาร ธุรกิจต้องติดตามและกำกับดูแลภายใต้กระบวนการกฎระเบียบขององค์กร รวมถึงตลาดแรงงาน ลิขสิทธิ์ และภาษี ด้านแนวคิดของการตลาด ธุรกิจต้องเข้าใจและให้การสนับสนุนกับพันธมิตรและการเป็นที่ปรึกษาภายในองค์กร และการถ่ายโอนความรู้ รวมถึงการสร้างโอกาสในการเจริญเติบโต ปัจจัยการรับรู้ของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีอิทธิพลทางอ้อมต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของวิสาหกิจชุมชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการรับรู้ความสามารถของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนจะเป็นตัวที่บ่งบอกถึงระดับความเชื่อมั่นในการบริหารงานของวิสาหกิจกรรมชุมชนว่า จะสามารถวางแผนและเตรียมความพร้อมในการดำเนินงาน ส่งผลให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีการวางแผนการปฏิบัติงานที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทและความรู้เดิมของสมาชิก รวมทั้งมีการจัดหาสื่อและแหล่งเรียนรู้ที่ตรงกับความสนใจของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน เอื้อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพสูงขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Chao, Lee, and Ho (2009) ได้รายงานตรงกันไว้ว่า การรับรู้ของธุรกิจในด้านสินค้าและบริการ สามารถพิจารณาได้จากความเที่ยงตรงในการตอบสนองลูกค้า การให้ความมั่นใจแก่ลูกค้า รวมถึงการเข้าใจลูกค้า ผลของการรับรู้ดังกล่าวจะเกิดดุลยภาพการรับรู้ด้านคุณภาพสินค้าและบริการที่สอดคล้องกับความคาดหวัง เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่น และนำไปสู่ความไว้วางใจของลูกค้าตามลำดับ การพัฒนารูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นของปัจจัยที่พัฒนาขึ้นครั้งนี้ นอกจากการเลือกใช้ตัวแปรจะมีความสำคัญต่อความสำเร็จในการวิเคราะห์ผลทางสถิติ ด้านองค์ประกอบวัดผลตัวแปรก็มีความจำเป็นเช่นกัน โดยในการศึกษาครั้งนี้ องค์ประกอบวัดผลปัจจัยการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการมีบทบาทสำคัญและความสำคัญอย่างมากต่อการวิเคราะห์ผลปัจจัยการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันให้ประสบผลสำเร็จตรงตามวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย โดยประกอบด้วย ด้านการโฆษณา ด้านประชาสัมพันธ์ ด้านการส่งเสริมการขาย และด้านการ

ขายโดยพนักงานขาย สอดคล้องในรายงานของแนวคิดของ Kotler and Keller (2012) ได้รายงานไว้ว่า องค์ประกอบที่เหมาะสมสำหรับเลือกใช้เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการให้ได้ประสิทธิภาพสูงสุด ประกอบด้วย 6 ด้าน ดังนี้ การโฆษณา การส่งเสริมการขาย การจัดกิจกรรม การประชาสัมพันธ์ การใช้พนักงานขาย และการตลาดทางตรง สอดคล้องกับงานวิจัยของ Suwantara and Taechamaneesatit (2014) พบว่า องค์ประกอบของรูปแบบการสื่อสารการตลาดที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพทางการตลาดของสินค้าและบริการมากที่สุด ประกอบด้วย ด้านการโฆษณา การตลาดอิเล็กทรอนิกส์ การขายโดยใช้พนักงาน การจัดกิจกรรมทางการตลาด การประชาสัมพันธ์ และการส่งเสริมการขาย ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการจัดแบ่งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตามประเภทของสินค้าและผลิตภัณฑ์ในแต่ละวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้เกิดความสะดวกในการดำเนินงาน/การจัดโครงการพัฒนาทักษะและความเชี่ยวชาญของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนในด้านการใช้กลยุทธ์การสื่อสารแบบบูรณาการได้อย่างเหมาะสมและเกิดประสิทธิภาพสูงสุด รวมทั้งควรมีการนำสภาพปัญหาและความต้องการด้านการใช้กลยุทธ์การสื่อสารแบบบูรณาการของแต่ละกลุ่มวิสหกิจชุมชนไปศึกษาเพิ่มเติมให้ครบทั้งทุกองค์ประกอบเพื่อใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนให้สอดคล้องกับบริบทของตลาด

References

Ahmed, H. M. S., & Abdelkader, A. A. (2019). The mediating role of repositioning on the relationship between electronic integrating communication marketing (E-IMC) and loyalty: The case of commercial banks in egypt. *International Journal of Online Marketing, 9*(1), 1-23.

Aitken, B. J., & Harrison, A. E. (1999). Do domestic firms benefit from direct foreign investment? evidence from venezuel. *American Economic Review, 89*(3), 605-618.

Chao, Y., Lee, G. Y., & Ho, Y. C. (2009). Customer loyalty in virtual environments: An empirical study in e-bank. *Advance in Computational Science, CP1148*(2), 497-500.

Chaimuang, N., & Kongkird, S. (2019). Community enterprise development on the bio economic Base: The case study of Chiwiwit Community Enterprise, Nam Kian subdistrict, Nan province. *FEU Academic Review, 13*(2), 10-25. [In Thai]

Davol, N. B., Mayor, M.G., Luisa, M., & Hera, B. D. (2011). Empirical analysis of technological innovation capacity and competitiveness in EU-15 countries. *African Journal of Business Management, 5*(14), 5753-5765.

Gill, R. D., & Eugenis, K. (2019). Do voters prefer women judges? Deconstructing the competitive advantage in state supreme court elections. *State Politics & Policy Quarterly, 19*(4), 399-427.

Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B.J., Anderson, R. E., & Tatham, R. L. (2006). *Multivariate data analysis* (6th ed.). Prentice-Hall.

Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2010). *Multivariate data analysis* (7th ed.). Prentice-Hall.

Henseler, J., Ringle, C. M., & Sarstedt, M. (2015). A new criterion for assessing discriminant validity in variance-based structural equation modeling. *Journal of the Academy of Marketing Science, 43*(1), 115-135.

Healy, P., Serafeim, G., Srinivasan, S., & Yu, G. (2014). Market competition, earnings management and persistence in accounting profitability around the world. *Review of Accounting Studies, 19*(4), 1281-1308.

Kitchen, P. J., & Schultz, D. E. (2003). Integrated corporate and product brand communication. *Advances in Competitiveness Research, 11*(1), 66-86.

Kliatchko, J. (2005). Towards a new definition of Integrated Marketing Communications (IMC). *International Journal of Advertising, 24*(1), 7-34.

Kotler, P., & Armstrong, G. (2014). *Principles of marketing* (15th ed.). Prentice-Hall.

Kotler, P., & Keller, K. L. (2012). *Marketing management* (14th ed.). Prentice-Hall.

Laurie, S., & Mortimer, K. (2019). How to achieve true integration: The impact of integrated marketing communication on the client/agency relationship. *Journal of Marketing Management, 35*(3-4), 231-252.

Moradi, H., & Zarei, A. (2011). The impact of brand equity on purchase intention and brand performance: The moderating effects of country of origin image. *Journal of Basic and Applied Sciences, 4*(1), 539-545.

Papadas, K. K., Avlonitis, G. J., Carrigan, M., & Piha, L. (2019). The interplay of strategic and internal green marketing orientation on competitive advantage. *Journal of Business Research, 104,* 632-643.

Punroob, J., Chinnaboot, W., Issara, D., & Duangjai, E. (2019). Marketing strategy development for competitive advantage in biological liquid wash of community enterprise in Tombon Nai Wiang of Nan province. *Prae-wa Kalasin Journal of Kalasin University, 6*(1), 118-140.

Roig, J. C. F., Garcia J. S., & Tena, M. A. M. (2009). Perceived value and customer loyalty in financial services Juan. *The Service Industries Journal, 29*(6), 775-789.

Rutherford, M. W., & Holt, D. T. (2007). Corporate entrepreneurship: An empirical look at the innovativeness dimension and its antecedents. *Journal of Organization Change, 20*(3), 429-446.

Songsom, A. (2016). Enhancing brand equity towards corporate social responsibility: A case study of modern trade in Hatyai, Songkhla province. *Veridian E-Journal, Silpakorn University, 9*(1), 383-394. [In Thai]

Suntornnond, S. (2019). The influence of perception on tourism development policy impacting on the business outcomes of Small and Medium Enterprises (SMEs) of residential service sector in Nan province, Thailand. *Journal of Graduate School, 17*(74),1-10. [In Thai]

Suwantara, N., & Taechamaneesatit, T. (2014). The forms of integrated marketing communication that effect the brand equity perception in direct sale system comparing thai and foreign cosmetic brands. *Suranaree Journal of Social Science, 8*(2), 41-59. [In Thai]

Shoosanuk, C., Phoommaphuti, P., Shoosanuk, A., Rasmidatta, V., & Taylim, A. (2017). Influence of integrated marketing communication on brand equity, customer satisfaction and customer loyalty in purchasing a condominium unit of L.P.N. Development Public Company Limited. *Veridian E-Journal, Silpakorn University, 10*(1), 233-250. [In Thai]

Taleghani, M., Delafrouz, N., & Tonekaboni, S. M. S. (2012). Investigation of corporate social responsibility's effect on industrial brand performance in industrial markets. *Journal of Basic and Applied Scientific Research, 2*(10), 598-606.

Viratchai, N. (2009). *LISREL: Statistical analysis for social science and behavior.* Chulalongkorn University Press. [In Thai]

Wibunphong, A. (2012). Knowledge from research on community enterprises. *Journal of Research for Area Development, 4*(6), 112-133.

Wattanapunkitti, P. (2016). Adaptation to support the trade liberalization asean economic community for the ceramic entrepreneurs in Lampang province. *Ganaesha Journal,12*(2), 125-138. [In Thai]

Zeithaml, V. A. (1988). Consumer perceptions of price, quality, and value, a means-end model and synthesis of evidence. *Journal of Marketing, 52*(3), 2-22.

DOI: 10.14456/phdssj.2021.40

Received:	June	13, 2020
Revised:	August	26, 2021
Accepted:	August	28, 2021

การพัฒนากฎหมายคุ้มครองแรงงานภาคเกษตรกรรม: ศึกษาเฉพาะกรณีการเพาะปลูก

เพียงจิต ตันติจรัสวโรดม[1] ปัญญา สุทธิบดี[2]
วิณัฏฐา แสงสุข[3] สมจิตร์ ทองศรี[4]

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาปัญหากฎหมายคุ้มครองแรงงานภาคเกษตรกรรม เฉพาะกรณีการเพาะปลูก (2) ศึกษาเปรียบเทียบมาตรฐานแรงงานระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองแรงงานภาคเกษตรกรรม เฉพาะกรณีการเพาะปลูก และ (3) สร้างรูปแบบการคุ้มครองแรงงานในภาคเกษตรกรรม เฉพาะกรณีการเพาะปลูกของประเทศไทย ให้สามารถคุ้มครองแรงงานเกษตรกรรมได้เท่าเทียมกับมาตรฐานการคุ้มครองแรงงานในประเทศไทยและต่างประเทศ โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล 2 วิธีการ ได้แก่ การวิจัยเอกสาร และการสัมภาษณ์ จำนวน 85 คน และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาและแปลความหมายจากการเปรียบเทียบ

ผลการวิจัยพบว่า การคุ้มครองแรงงานเกษตรกรรมที่ไม่มีการจ้างงานตลอดทั้งปีที่ได้รับการคุ้มครองตามกฎกระทรวงว่าด้วยการคุ้มครองแรงงานในภาคเกษตรกรรม พ.ศ. 2557 มีมาตรฐานการคุ้มครองแรงงานเรื่องการทำงานล่วงเวลา การทำงานในวันหยุด เวลาพัก แรงงานหญิง แรงงานเด็ก ที่ต่ำกว่าการคุ้มครองแรงงานเกษตรกรรมที่มีการจ้างงานตลอดทั้งปีหรือการจ้างงานแบบอุตสาหกรรมตามพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 จึงต้องมีการแก้ไขกฎกระทรวงว่าด้วยการคุ้มครองแรงงานในภาคเกษตรกรรม พ.ศ. 2557 โดยการกำหนดให้เงื่อนไขเวลาทำงานปกติ การทำงานล่วงเวลา การทำงานในวันหยุด เวลาพัก แรงงานหญิง แรงงานเด็กให้สอดคล้องกับการทำงานเพาะปลูกพืชแต่ละประเภท และกำหนดสิทธิในวันหยุดพักผ่อนประจำปี การลาป่วย และการห้ามเลือกปฏิบัติในการจ้างแรงงานเกษตรกรรม รวมทั้งเพิ่มบทบัญญัติการจ่ายค่าตอบแทนในการเฝ้าสถานที่ทำการเกษตร การควบคุมการทำงานเกษตรกรรม และการตรวจแรงงานอีกด้วย

คำสำคัญ: กฎหมายคุ้มครองแรงงาน; เกษตรกรรม; เพาะปลูก
ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:
เพียงจิต ตันติจรัสวโรดม, ปัญญา สุทธิบดี, วิณัฏฐา แสงสุข และสมจิตร์ ทองศรี. (2564). การพัฒนากฎหมายคุ้มครองแรงงานภาคเกษตรกรรม: ศึกษาเฉพาะกรณีการเพาะปลูก. *วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, 11*(2), 536-550.

[1] หลักสูตรนิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง
2086 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240, ประเทศไทย
อีเมล์: piang_tanti@hotmail.com
[2] อดีตประธานศาลอุทธรณ์
[3] คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
[4] ศาลฎีกา

The Development of Labor Protection Law in the Agricultural Sector: A Case Study of Farming

Piangjit Tanticharatwarodom[1] Panya Sutthibodee[2]
Winatta Saengsook[3] Somchit Thongsri[4]

Abstract

The objectives of this research article were to (1) study the problems of agricultural labor law in agricultural sector, (2) compare the international labor standards related to the protection of agricultural labors in the case of farming, and (3) establish a model for the protection for labors in the agricultural sector, only in the case of farming, in Thailand to protect agricultural workers on an equal ground with other labor protection standards in Thailand and abroad. The researchers used the qualitative research methodology by using 2 methods of data collection, namely documentary research and interviews of 85 people and analyzed the data by using content analysis techniques and comparison interpretation.

The results showed that protection of agricultural workers who are not employed throughout the year under the Ministerial Regulation on Labor Protection in Agriculture B.E. 2557 on holiday work, rest time, female labor, child labor, is lower than the protection of year-round agricultural workers or industrial employment under the Labor Protection Act B.E. 2541. Therefore, the Ministerial Regulation on Labor Protection in Agriculture B.E. 2557 has to be amended by defining normal working hours, conditions on overtime working, working on holidays, rest time, female labor, child labor in accordance with each type of crop cultivation works. And the right to annual vacations, sick leave and a prohibition of discrimination in the employment of agricultural workers should be stipulated. The provisions for payment of compensation for the supervision of farming sites, control of agricultural works, and labor inspections should also be added.

Keywords: Labor Protection Law; Agriculture; Farming
Type of Article: Research Article

Cite this article as:
Tanticharatwarodom, P., Sutthibodee, P., Saengsook, W., & Thongsri, S. (2021). The development of labor protection law in the agricultural sector: A case study of farming. *Ph.D. in Social Sciences Journal, 11*(2), 536-550.

[1] Doctor of Laws Program, Doctor of Philosophy Program in Social Sciences, Ramkhamhaeng University
2086 Ramkhamhaeng Road, Huamak, Bangkapi, Bangkok, 10240, Thailand.
Email: piang_tanti@hotmail.com
[2] Former, President of the Court of Appeal
[3] Faculty Humanities and Social Sciences, Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University
[4] Supreme Court of Thailand.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การที่งานภาคเกษตรกรรมมีรูปแบบการทำงานแตกต่างกันไปตามลักษณะของการเกษตรกรรม เช่น การเพาะปลูก การเลี้ยงสัตว์ ทำให้การออกกฎหมายคุ้มครองแรงงานภาคเกษตรกรรมจะต้องมีลักษณะยืดหยุ่น และแตกต่างกันตามลักษณะของงานเกษตรกรรมแต่ละประเภท กล่าวคือ งานเพาะปลูกพืชไร่ พืชสวน และทำนา ต้องทำงานในที่โล่งแจ้งและต้องทำงานติดต่อกันเป็นระยะเวลานาน ทั้งเสี่ยงอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช หรือแม้แต่แรงงานหญิงในภาคเกษตรกรรมนั้น ต้องทำงานที่หนักและเสี่ยงต่ออันตรายด้านสุขภาพมากกว่าแรงงานในภาคอุตสาหกรรม ทำให้แรงงานในภาคการเกษตรปัจจุบันเกิดการเจ็บป่วยได้ง่าย ซึ่งในบางครั้งอาจเกิดภาวะแทรกซ้อน หรือการแท้งขณะที่มีการตั้งครรภ์ สำหรับงานเกษตรกรรมที่เป็นงานดูแลพืชหรือเก็บเกี่ยวผลผลิต เช่น ไม้ดอกหรือการทำสวนยางนั้น งานส่วนใหญ่จะต้องทำการเก็บเกี่ยวผลผลิตในช่วงกลางคืนและทำต่อเนื่องถึงในช่วงกลางวัน ทำให้แรงงานดังกล่าวมีเวลาทำงานที่ไม่แน่นอน ทั้งอาจประสบอันตรายจากการทำงานหรือเจ็บป่วยได้ง่าย จึงสมควรต้องมีการคุ้มครองแรงงานในภาคเกษตรกรรมที่เหมาะสม (Office of Agricultural Economics, 2018) แต่เมื่อพิจารณาถึงการจ้างงานในภาคเกษตรกรรมนั้น พบว่า ตามกฎกระทรวงว่าด้วยการคุ้มครองแรงงานในภาคเกษตรกรรม พ.ศ. 2557 ได้แบ่งแยกการคุ้มครองแรงงานเกษตรกรรมออกเป็น (1) งานเกษตรกรรมที่จ้างลูกจ้างตลอดปีหรือให้ลูกจ้างทำงานในลักษณะที่เป็นงานอุตสาหกรรม และ (2) งานเกษตรกรรมซึ่งมิได้จ้างลูกจ้างตลอดปีและมิได้ให้ลูกจ้างทำงานในลักษณะที่เป็นงานอุตสาหกรรม จะพบว่า มีปัญหาคือ (1) สำหรับงานเกษตรกรรมที่จ้างลูกจ้างตลอดปีหรือให้ลูกจ้างทำงานในลักษณะที่เป็นงานอุตสาหกรรมนั้น การนำพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 ซึ่งเป็นกฎหมายที่มุ่งคุ้มครองแรงงานในภาคอุตสาหกรรมและภาคพาณิชยกรรมมาใช้บังคับจะไม่เหมาะสมในหลายประการ เช่น บทบัญญัติในส่วนการทำงานล่วงเวลาที่ไม่ได้มีข้อยกเว้นในส่วนแรงงานเกษตรกรรมบางประเภทไว้โดยเฉพาะ การไม่มีบทบัญญัติในส่วนการตรวจแรงงานจึงไม่สามารถบังคับใช้กับแรงงานภาคเกษตรกรรมได้อย่างครอบคลุม รวมทั้งไม่สอดคล้องต่อลักษณะงานในภาคเกษตรกรรมทุกประเภทที่มีความแตกต่างกันอย่างมากระหว่างแรงงานเพาะปลูก และ (2) สำหรับงานเกษตรกรรมซึ่งมิได้จ้างลูกจ้างตลอดปีและมิได้ให้ลูกจ้างทำงานในลักษณะที่เป็นงานอุตสาหกรรมจะพบว่า มีปัญหาด้านมาตรฐานการคุ้มครองแรงงานที่แตกต่างจากงานเกษตรกรรมที่จ้างลูกจ้างตลอดปีหรือให้ลูกจ้างทำงานในลักษณะที่เป็นงานอุตสาหกรรม โดยจะยกเว้นมาตรฐานการคุ้มครองแรงงานจำนวนมากตั้งแต่การทำงานล่วงเวลา การทำงานในวันหยุด สิทธิในวันหยุดและวันลา

ดังนั้น จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาปัญหากฎหมายคุ้มครองแรงงานภาคเกษตรกรรมเฉพาะกรณีการเพาะปลูกนี้ โดยการศึกษาเปรียบเทียบมาตรฐานแรงงานระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองแรงงานภาคเกษตรกรรมเฉพาะกรณีการเพาะปลูก เพื่อสร้างรูปแบบการคุ้มครองแรงงานในภาคเกษตรกรรมเฉพาะกรณีการเพาะปลูกของประเทศไทยให้สามารถคุ้มครองแรงงานเกษตรกรรมได้เท่าเทียมกับมาตรฐานการคุ้มครองแรงงานในประเทศไทยและต่างประเทศ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหากฎหมายคุ้มครองแรงงานภาคเกษตรกรรม เฉพาะกรณีการเพาะปลูก

2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบมาตรฐานแรงงานระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองแรงงานภาคเกษตรกรรม เฉพาะกรณีการเพาะปลูก

3. เพื่อสร้างรูปแบบการคุ้มครองแรงงานในภาคเกษตรกรรม เฉพาะกรณีการเพาะปลูกของประเทศไทย ให้สามารถคุ้มครองแรงงานเกษตรกรรมได้เท่าเทียมกับมาตรฐานการคุ้มครองแรงงานในประเทศไทยและต่างประเทศ

ขอบเขตของการวิจัย

1. ด้านเนื้อหา ผู้วิจัยมุ่งศึกษาแนวคิดรูปแบบและมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองแรงงานภาคเกษตรกรรมของประเทศไทย ปัญหาในการคุ้มครองแรงงานภาคเกษตรกรรมทั้งปัจจุบันและในอดีตที่ผ่านมา มาตรฐานแรงงานระหว่างประเทศทางด้านแรงงานเกษตรกรรม กฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองแรงงานภาคเกษตรกรรมของต่างประเทศ อีกทั้งมุ่งศึกษาแรงงานภาคเกษตรกรรมเฉพาะในส่วนการเพาะปลูก โดยศึกษารูปแบบการเพาะปลูกที่สำคัญของประเทศไทยที่มีหน่วยงานรองรับ ได้แก่ การปลูกข้าว การทำสวนยาง หรือการเพาะปลูกที่มีจำนวนมากในประเทศไทย ได้แก่ การทำสวนผลไม้ การปลูกอ้อย การทำสวนผัก และการทำสวนดอกไม้

2. ด้านประชากรและตัวอย่าง ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ (1) ผู้เชี่ยวชาญจากกระทรวงแรงงาน (2) ผู้เชี่ยวชาญจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (3) นายจ้างแรงงานภาคเกษตรกรรม และ (4) ลูกจ้างภาคเกษตรกรรม โดยเลือกตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) จากทั้ง 4 กลุ่มในการสัมภาษณ์ รวมจำนวน 85 คน

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงปัญหากฎหมายคุ้มครองแรงงานภาคเกษตรกรรม เฉพาะกรณีการเพาะปลูก

2. ทำให้ทราบถึงมาตรฐานแรงงานระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองแรงงานภาคเกษตรกรรมและทราบถึงผลการเปรียบเทียบมาตรฐานแรงงานระหว่างประเทศ เฉพาะกรณีการเพาะปลูก

3. ทำให้ได้รูปแบบการคุ้มครองแรงงานในภาคเกษตรกรรม เฉพาะกรณีการเพาะปลูกของประเทศไทย ให้สามารถคุ้มครองแรงงานเกษตรกรรมได้เท่าเทียมกับมาตรฐานการคุ้มครองแรงงานในประเทศไทยและต่างประเทศ

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีการคุ้มครองแรงงาน

Thailand Development Research Institute (2015) ได้อธิบายว่า การคุ้มครองแรงงานเป็นการบริหารสมดุลระหว่างทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับแรงงานหลัก คือ เสรีนิยม (Liberalism) และมาร์กซิส (Marxism) โดยทั้งสองทฤษฎีเห็นตรงกันว่า สิทธิของแรงงานเป็นสิ่งที่ต้องได้รับการส่งเสริมและรับประกันเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน ส่งผลให้การคุ้มครองแรงงานเป็นความสัมพันธ์ระหว่างลูกจ้าง นายจ้าง และรัฐ หรือไตรภาคีนั่นเอง อย่างไรก็ดี ขอบเขตบทบาทของรัฐในการเข้ากำกับควบคุมการคุ้มครองสิทธิของแรงงานนั้นยังเป็นที่ถกเถียงกันระหว่างสองทฤษฎีโดยฝ่ายเสรีนิยมนั้นเห็นว่ารัฐควรมีบทบาทที่จำกัด แยกเรื่องการจ้างงานออกจากการคุ้มครองแรงงาน โดยการจ้างงานควรเป็นเรื่องระหว่างนายจ้างและลูกจ้างที่จะเจรจาทำความเข้าใจถึงผลประโยชน์ร่วมกัน โดยสิทธิของแรงงานนอกเหนือจากที่เป็นสิทธิพื้นฐานภายใต้กฎหมาย ซึ่งไม่ควรมีมากเกินไปจนแทรกแซงกลไกตลาด ควรเป็นเรื่องที่นายจ้างและลูกจ้างเจรจาตกลงกันเอง เนื่องจากการคุ้มครองสิทธิของลูกจ้างย่อมส่งผลดีต่อผลประกอบการของนายจ้างเอง ยกตัวอย่างเช่น ชั่วโมงการทำงานในหนึ่งวันไม่ควรยาวนานเกินไปเพื่อป้องกันไม่ให้แรงงานเหนื่อยล้าจนทำให้เกิดความเสี่ยงที่จะมีอุบัติเหตุหรือทำงานผิดพลาด และการอนุญาตให้แรงงานมีวันหยุดเพื่อพักผ่อนหรือลางานเพื่อพัฒนาทักษะในการทำงานที่เกี่ยวข้องก็สามารถช่วยยกระดับประสิทธิภาพของ

บริษัท เป็นต้น ในขณะที่มาร์กซิสเห็นว่าการคุ้มครองแรงงานไม่สามารถเกิดขึ้นเองได้หากไม่มีกลไกคอยควบคุมพฤติกรรมการแสวงหากำไรโดยการเอาเปรียบแรงงานโดยนายทุน ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของรัฐที่ต้องให้ความคุ้มครองสิทธิของแรงงานไม่ให้ถูกเอาเปรียบจากนายทุนซึ่งมีอำนาจเหนือกว่าแรงงาน

ในเวลาต่อมา ทฤษฎีเสรีนิยมได้แตกแขนงออกเป็นอีก 2 ทฤษฎี คือ เสรีนิยมสถาบัน (liberal institutionalism) ซึ่งนำเอาแนวคิดการพึ่งพิงทางการค้าระหว่างประเทศมาต่อยอดว่า ควรมีองค์กรที่เป็นตัวกลางระหว่างประเทศเพื่ออำนวยความสะดวก สนับสนุน และควบคุมดูแลความร่วมมือระหว่างประเทศด้านต่างๆ เช่น เศรษฐกิจ การค้า การลงทุน และแรงงาน แนวคิดดังกล่าวจึงสนับสนุนให้มีการจัดตั้งองค์กรระหว่างประเทศเพื่อช่วยเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศ เช่น องค์การสหประชาชาติ (United Nations--UN) สหภาพยุโรป (European Union--EU) และองค์การแรงงานระหว่างประเทศ (ILO) เป็นต้น ส่วนทฤษฎีสายเสรีนิยมอีกแขนงหนึ่งคือ ทฤษฎีสิทธิมนุษยชน (Theory of Human Rights) ซึ่งผสมผสานกับแนวคิดแบบมาร์กซิสในแง่ที่สนับสนุนให้รัฐต้องรับประกันสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของมนุษย์ เพื่อให้ปัจเจกชนสามารถดำเนินชีวิต ทำงาน หรือประกอบธุรกิจตามกลไกตลาดได้อย่างอิสระ ทฤษฎีดังกล่าวเกิดขึ้นควบคู่ไปกับการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยในหลายประเทศ โดยปฏิญญาสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ ปี ค.ศ. 1948 (Universal Declaration of Human Rights--UDHR) ได้ถูกตราขึ้น โดยมีสาระสำคัญ คือ ให้การคุ้มครองสิทธิของบุคคลอย่างเท่าเทียมในหลายด้าน และยังมีบทบัญญัติหลายข้อที่เกี่ยวข้องกับแรงงาน เช่น มาตรา 23 (1) ให้บุคคลมีสิทธิที่จะทำงาน มีอิสรภาพในการเลือกงาน ได้รับเงื่อนไขในการทำงานที่เป็นธรรมและเป็นประโยชน์ และได้รับการคุ้มครองจากการว่างงาน มาตรา 23 (4) บุคคลมีสิทธิที่จะจัดตั้งและเข้าร่วมสหภาพแรงงานเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของตน และมาตรา 24 บุคคลมีสิทธิที่จะพักผ่อน ซึ่งรวมถึงการจำกัดชั่วโมงการทำงานและการมีวันหยุดโดยได้รับค่าจ้าง เป็นต้น

กฎหมายการคุ้มครองแรงงานเกษตรกรรมขององค์การแรงงานระหว่างประเทศและของไทย

มาตรฐานแรงงานระหว่างประเทศเป็นเครื่องมือหลักสำหรับรัฐบาล ซึ่งในการปรึกษาหารือกับนายจ้างและลูกจ้าง หรือกำลังพยายามร่างและดำเนินการตามกฎหมายแรงงานและนโยบายทางสังคมให้สอดคล้องกับมาตรฐานที่ยอมรับในระดับสากล สำหรับหลายประเทศ กระบวนการนี้เริ่มต้นด้วยการตัดสินใจพิจารณาให้สัตยาบันอนุสัญญา ILO ประเทศต่างๆ มักจะผ่านช่วงเวลาของการตรวจสอบ และหากจำเป็น ให้แก้ไขกฎหมายและนโยบายของตนเพื่อให้สอดคล้องกับเครื่องมือที่พวกเขาต้องการให้สัตยาบัน มาตรฐานแรงงานระหว่างประเทศจึงเป็นเป้าหมายในการปรับกฎหมายและแนวปฏิบัติของประเทศในด้านใดด้านหนึ่งให้สอดคล้องกัน การให้สัตยาบันที่แท้จริงอาจมาไกลกว่านั้นตามเส้นทางของการดำเนินการตามมาตรฐาน บางประเทศตัดสินใจที่จะไม่ให้สัตยาบันอนุสัญญา แต่ให้นำกฎหมายของตนมาสอดคล้องกับอนุสัญญา ประเทศดังกล่าวใช้มาตรฐานของ ILO เป็นแบบอย่างในการร่างกฎหมายและนโยบายของตน (International Labour Organization, 2019) สำหรับประเทศไทยได้เป็นสมาชิกองค์การแรงงานระหว่างประเทศ (International Labour Organization--ILO) มาตั้งแต่เริ่มก่อตั้ง เมื่อปี ค.ศ.1919 ประเทศไทยได้ให้สัตยาบัน (ratified) อนุสัญญาเพียง 19 ฉบับ โดยส่วนใหญ่เป็นเรื่องทั่วๆ ไป ทางด้านการคุ้มครองแรงงาน แต่ในเรื่องที่สำคัญ เช่น การรับรองสิทธิเสรีภาพในการจัดตั้งองค์กรนายจ้าง-ลูกจ้าง การเจรจาต่อรอง หรือแม้แต่ในเรื่องความมั่นคงทางสังคม (มาตรฐานต่ำสุด)

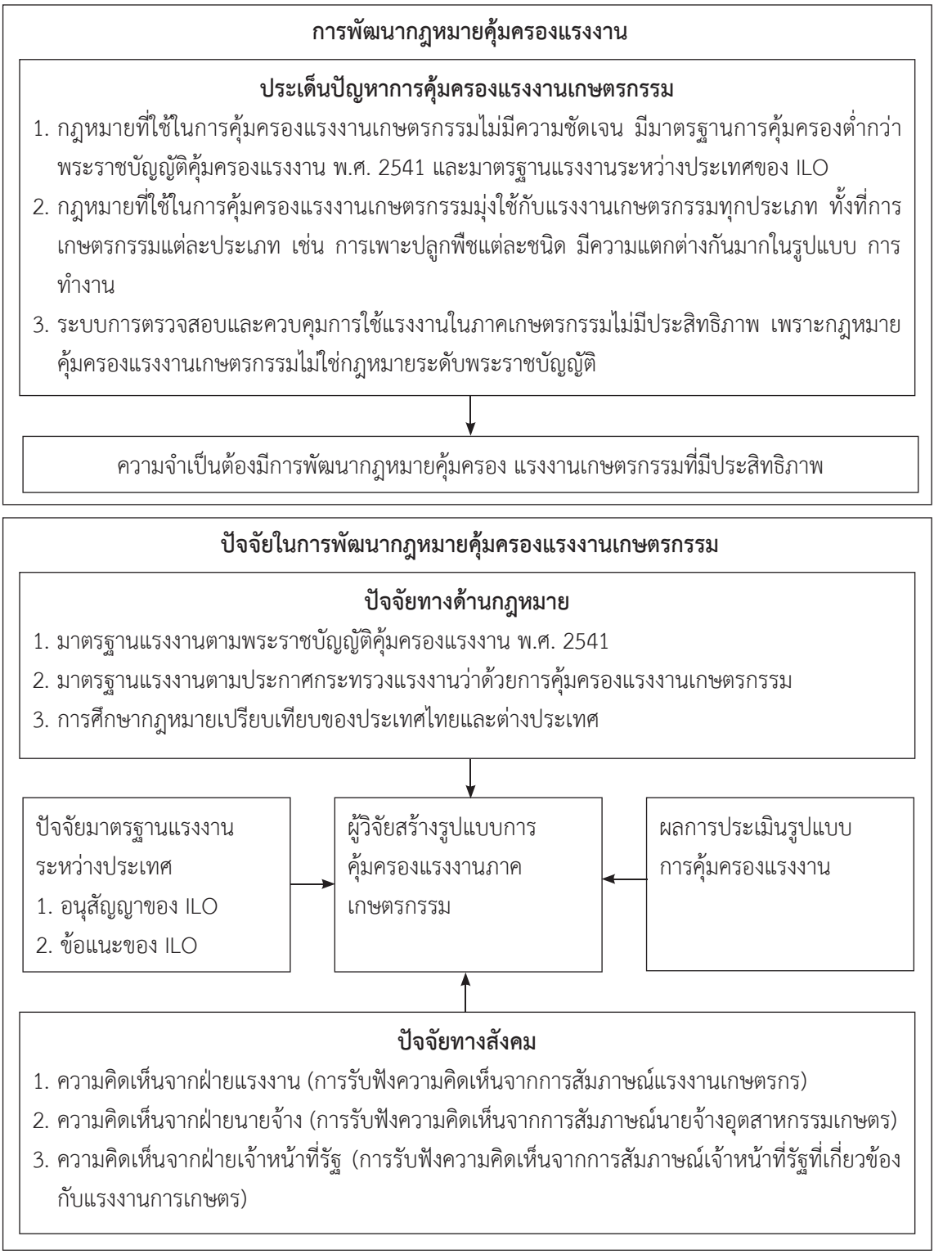
เช่น เรื่องประกันสังคม สวัสดิการสังคม และเรื่องการรักษาพยาบาล รวมถึงการดำรงไว้ ซึ่งสิทธิในทางสังคม ประเทศไทยยังไม่ได้ให้สัตยาบันไว้แต่อย่างใด (Srithammarak, 2020)

ส่วนของประเทศไทยนั้น ตามกฎกระทรวงว่าด้วยการคุ้มครองแรงงานในงานเกษตรกรรม พ.ศ. 2557 ได้กำหนดการคุ้มครองแรงงานเกษตรกรรมออกจากกัน โดยหากเป็นแรงงานเกษตรกรรมที่ทำงานตลอดทั้งปีจะได้รับการคุ้มครองตามพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 แต่แรงงานเกษตรกรรมที่ทำงานไม่ตลอดทั้งปีจะได้รับการคุ้มครองตามกฎกระทรวงว่าด้วยการคุ้มครองแรงงานในงานเกษตรกรรม พ.ศ. 2557 เท่านั้น ซึ่งการคุ้มครองตามกฎกระทรวงว่าด้วยการคุ้มครองแรงงานในงานเกษตรกรรม พ.ศ. 2557 จะมีทั้งข้อดีและข้อเสียต่างกันคือ ข้อดี การคุ้มครองแรงงานเกษตรกรรมที่ทำงานไม่ตลอดทั้งปี คือ ทำให้แรงงานมีสิทธิได้วันหยุดพักผ่อนประจำปี เมื่อทำงานติดต่อกันมาแล้วครบหนึ่งร้อยแปดสิบวัน จะมีสิทธิหยุดพักผ่อนได้ไม่น้อยกว่าสามวันทำงาน อันเป็นการได้รับสิทธิก่อนพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 มาตรา 30 ที่กำหนดให้ต้องทำงาน 1 ปี จึงจะได้รับวันหยุดพักผ่อนประจำปี 6 วันทำงาน ส่วนข้อเสีย การคุ้มครองแรงงานเกษตรกรรมที่ทำงานไม่ตลอดทั้งปี คือไม่มีการคุ้มครองเวลาทำงานปกติ 8 ชั่วโมง ไม่มีการคุ้มครองเวลาพัก ไม่มีค่าล่วงเวลาและค่าทำงานในวันหยุด มีการคุ้มครองตามกฎกระทรวงว่าด้วยการคุ้มครองแรงงานในงานเกษตรกรรม พ.ศ. 2557 เฉพาะวันลาป่วย ไม่มีการลากิจ ไม่มีการลาทำหมัน ไม่มีลาเพื่อฝึกอบรม ไม่มีการลาเพื่อรับราชการทหาร ในส่วนของวันหยุด ไม่มีคุ้มครองวันหยุด ตามประเพณี แรงงานหญิงไม่ต้องคุ้มครองค่าจ้างในวันลาคลอด 45 วัน แรงงานเด็กไม่มีบทบัญญัติเรื่องการตรวจแรงงาน การห้ามทำงานในสถานที่ที่เด็กห้ามทำ และการห้ามทำงานล่วงเวลา การห้ามทำงานในวันหยุด และไม่คุ้มครองสิทธิในการได้รับค่าชดเชย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

Department of Labour Protection and Welfare (2018) ได้ศึกษาเรื่อง “A research Project on Knowledge Synthesis of the Research on Informal Workers for Effective Management of Informal Workers” พบว่า แรงงานรับจ้างในงานเกษตรกรรม ซึ่งเป็นกลุ่มแรงงานที่ได้รับการคุ้มครองตามกฎกระทรวงว่าด้วยการคุ้มครองแรงงานในงานเกษตรกรรม พ.ศ. 2547 ส่วนใหญ่ไม่มีการกำหนดวันหยุดพักผ่อน วันลาป่วย วันลากิจ วันหยุดประจำสัปดาห์ และวันหยุดตามประเพณี โดยลูกจ้างสามารถลาหยุดได้เพียงบอกกล่าวด้วยวาจาให้นายจ้างรับทราบเท่านั้น ลูกจ้างที่ลาหยุดประเภทต่างๆ ส่วนใหญ่ไม่ได้รับค่าจ้างในวันที่หยุดงาน ลูกจ้างที่ทำงานในวันหยุดพักผ่อนตามสิทธิส่วนใหญ่ได้รับค่าจ้างเท่ากับอัตราวันทำงานปกติ ส่วนใหญ่ไม่จัดเครื่องมือ/อุปกรณ์เพื่อความปลอดภัยในการทำงาน การฝึกอบรมเกี่ยวกับอันตรายจากสารเคมีและวิธีป้องกันภัยมีเพียงส่วนน้อยที่ได้รับจากหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ นายจ้างและลูกจ้างส่วนใหญ่ ไม่ทราบว่ามีกฎกระทรวงว่าด้วยการคุ้มครองแรงงานในงานเกษตรกรรม พ.ศ. 2547

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในงานวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในงานวิจัย

สมมุติฐานของการวิจัย

การคุ้มครองแรงงานในภาคเกษตรกรรมของไทยยังมีมาตรฐานที่ต่ำและแตกต่าง จากการคุ้มครองแรงงานในภาคอุตสาหกรรม ทั้งกฎหมายที่ใช้ในการคุ้มครองแรงงานภาคเกษตรกรรมยังไม่มีการคุ้มครองที่ชัดเจนเหมาะสม การคุ้มครองแรงงานเกษตรกรรมที่ไม่มีการจ้างงานตลอดทั้งปีมีมาตรฐานการคุ้มครองแรงงานที่ต่ำกว่าการคุ้มครองแรงงานเกษตรกรรมที่มีการจ้างงานตลอดทั้งปีหรือการจ้างงานแบบอุตสาหกรรม จึงต้องพัฒนารูปแบบการคุ้มครองแรงงานภาคเกษตรกรรมที่สอดคล้องกับมาตรฐานแรงงานระหว่างประเทศและมาตรฐานของแรงงานไทยให้เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย

ระเบียบวิธีวิจัย

ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพและใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. การวิจัยเอกสาร (documentary research) โดยเฉพาะการศึกษาแนวความคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองแรงงานภาคเกษตรกรรมของประเทศไทย และการเปรียบเทียบการคุ้มครองแรงงานภาคเกษตรกรรมในต่างประเทศ เพื่อนำมาวิเคราะห์หาแนวทางพัฒนารูปแบบการคุ้มครองแรงงานภาคเกษตรกรรมและแนวทางพัฒนากฎหมายไทย

2. การสัมภาษณ์เจาะลึก (in-depth interview) ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองแรงงานภาคเกษตรกรรมทั้ง 4 กลุ่ม จำนวน 85 คน เพื่อให้ได้ความคิดเห็นประกอบการพัฒนาแนวการคุ้มครองแรงงานภาคเกษตรกรรมของประเทศไทย

ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาและแปลความหมายจากการเปรียบเทียบ

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเกี่ยวกับปัญหากฎหมายคุ้มครองแรงงานภาคเกษตรกรรมเฉพาะกรณีการเพาะปลูก พบว่า การคุ้มครองแรงงานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 และกฎกระทรวงว่าด้วยการคุ้มครองแรงงานในภาคเกษตรกรรม พ.ศ. 2557 มีปัญหาดังนี้

1. ปัญหาการคุ้มครองแรงงานเกษตรกรรมที่มีลักษณะแตกต่างกันโดยหากเป็นแรงงานเกษตรกรรมที่ทำงานตลอดทั้งปีจะได้รับการคุ้มครองตามพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 แต่แรงงานเกษตรกรรมที่ทำงานไม่ตลอดทั้งปีจะได้รับการคุ้มครองตามกฎกระทรวงว่าด้วยการคุ้มครองแรงงานในงานเกษตรกรรม พ.ศ. 2557 เท่านั้น

2. ปัญหามาตรฐานในการคุ้มครองแรงงานเกษตรกรรมตามกฎกระทรวงว่าด้วยการคุ้มครองแรงงานในงานเกษตรกรรม พ.ศ. 2557 พบว่า มีการกำหนดมาตรฐานในการคุ้มครองแรงงานเกษตรกรรมที่แตกต่างจากพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 ดังนี้

(1) วันเวลาทำงาน พบว่า การทำงานของเกษตรกรมีความแตกต่างกันไปตามลักษณะของอาชีพ การคุ้มครองแรงงานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 มาตรา 23 ที่กำหนดให้ลูกจ้างทำงานวันละ 8 ชั่วโมง สัปดาห์ละไม่เกิน 48 ชั่วโมง จึงไม่สามารถใช้กับการเกษตรกรรมที่บางครั้งต้องทำงานทุกวัน และทำงานทั้งวัน แต่ไม่สามารถแยกเวลาทำงานและเวลาพักออกจากกันได้

(2) แรงงานหญิงและแรงงานหญิงมีครรภ์ พบว่า การคุ้มครองแรงงานเกษตรกรรมตามกฎกระทรวงไม่มีการคุ้มครองแรงงานหญิงและแรงงานหญิงมีครรภ์ ซึ่งเป็นการให้สิทธิที่ต่ำกว่าแรงงานในภาคอุตสาหกรรม

(3) แรงงานเด็ก พบว่า กฎกระทรวงว่าด้วยการคุ้มครองแรงงานในงานเกษตรกรรม พ.ศ. 2557 กำหนดให้เด็กอายุ 15 ปีขึ้นไป จึงจะทำงานในภาคการเกษตรกรรมได้ แต่ยังไม่มีบทบัญญัติการตรวจแรงงานเด็กในภาคเกษตรกรรม และการห้ามเด็กทำงานในสถานที่ที่เด็กไม่ควรทำเหมือนในภาคอุตสาหกรรม เช่น สถานที่ฆ่าสัตว์ รวมทั้งการให้เด็กทำงานล่วงเวลาและทำงานในวันหยุดได้ ซึ่งแตกต่างจากพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541

นอกจากนี้ แรงงานเกษตรกรรมในบางงานอาจส่งผลกระทบต่อเด็กได้ เช่น การฉีดพ่นยาฆ่าแมลง หรือการใส่ปุ๋ยเคมี

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบโดยเปรียบเทียบมาตรฐานแรงงานระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองแรงงานภาคเกษตรกรรม เฉพาะกรณีการเพาะปลูก พบว่า มีหลักเกณฑ์การคุ้มครองแรงงานภาคเกษตรกรรมที่สำคัญและหลักเกณฑ์ที่ประเทศไทยควรนำไปใช้ โดยมีรายละเอียดดังแสดงไว้ในตารางต่อไปนี้

1. สหรัฐอเมริกา มีหลักเกณฑ์การคุ้มครองแรงงานภาคเกษตรกรรมที่สำคัญดังนี้ (1) ชั่วโมงการทำงานกำหนดให้ลูกจ้างที่ทำงานเกินกว่า 40 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ มีสิทธิได้รับค่าล่วงเวลาจากนายจ้างในอัตราหนึ่งถึงหนึ่งเท่าครึ่งจากนายจ้างไม่บังคับใช้กับงานเกษตรกรรมทั่วไป เว้นแต่เป็นงานเกี่ยวกับบรรจุพืชผักหรืองานเพาะปลูกในฟาร์มเกิน 1 แห่งขึ้นไป โดยมีนายจ้างคนเดียวกันในระยะเวลา 1 สัปดาห์ (2) การใช้แรงงานเด็ก ห้ามมิให้ว่าจ้างแรงงานเด็กอายุต่ำกว่า 16 ปี ในงานบางประเภท โดยสามารถจ้างแรงงานเด็กอายุระหว่าง 14-15 ปี ทำงานที่ไม่เป็นอันตรายได้ หากจ้างเด็กอายุ 12-13 ปี จะต้องได้รับความยินยอมจากบิดามารดาเป็นหนังสือ ห้ามจ้างแรงงานเด็กทำงานในงานเกษตรกรรมระหว่างเวลาเรียน (3) ลูกจ้างมีสิทธิลาเนื่องจากการเกิดของบุตรเพื่อดูแลบุตรแรกคลอดนั้นได้เป็นระยะเวลา 12 สัปดาห์ (4) ลูกจ้างมีสิทธิลาเพื่อดูแลบุตรบุญธรรมที่เพิ่งรับมาดูแลเป็นระยะเวลา 12 สัปดาห์ (5) ลูกจ้างมีสิทธิลาเพื่อดูแลสมาชิกในครอบครัว (คู่สมรส บุตร บิดามารดา แต่มิใช่บิดามารดาบุญธรรม) ที่เจ็บป่วยอย่างหนัก โดยมีสิทธิลาได้ 12 สัปดาห์ (6) เมื่อลูกจ้างไม่สามารถทำงานได้เนื่องจากภาวะเจ็บป่วย มีสิทธิลาได้ 12 สัปดาห์ และ (7) ลูกจ้างจะต้องเข้าสู่กองทุนประกันสังคม ส่วนหลักเกณฑ์ที่ประเทศไทยควรนำไปใช้มีดังนี้ (1) การลาประเทศไทยให้สิทธิลาได้เท่าที่ป่วยจริงนายจ้างจ่ายค่าจ้างเพียง 30 วัน แต่การลาเพื่อดูแลบุคคลในครอบครัวประเทศไทยยังไม่ให้สิทธิลา (2) ควรยกเว้นเรื่องค่าล่วงเวลา สำหรับการคุ้มครองแรงงานเกษตรกรรมบางกรณี และ (3) ลูกจ้างจะต้องเข้าสู่กองทุนประกันสังคม

2. อังกฤษ มีหลักเกณฑ์การคุ้มครองแรงงานภาคเกษตรกรรมที่สำคัญดังนี้ (1) ลูกจ้างในงานเกษตรกรรมมีสิทธิได้รับค่าเบี้ยเลี้ยงสำหรับงานที่ทำงานเวลากลางคืน (2) ห้ามมิให้ลูกจ้างทำงานเกินกว่า 48 ชั่วโมง ในหนึ่งสัปดาห์ (3) ลูกจ้างที่ทำงานต่อเนื่องกันเป็นระยะเวลากว่า 6 ชั่วโมง ในหนึ่งวันทำงานมีสิทธิหยุดพักระหว่างเวลาทำงานได้ไม่เกิน 30 นาที และหยุดพักต่อเนื่องกันเป็นระยะเวลา 11 ชั่วโมงใน 24 ชั่วโมง (4) ลูกจ้างที่ทำงานต่อเนื่องกันหนึ่งสัปดาห์ มีสิทธิหยุดประจำสัปดาห์ได้ 1 วันต่อสัปดาห์ (5) ค่าจ้างขั้นต่ำ (6) วันหยุดตามประเพณี และ (7) ลูกจ้างมีระบบเงินทดแทน ส่วนหลักเกณฑ์ที่ประเทศไทยควรนำไปใช้มีดังนี้ (1) ลูกจ้างในงานเกษตรกรรมมีสิทธิได้รับค่าเบี้ยเลี้ยงสำหรับงานที่ทำงานเวลากลางคืน (2) ห้ามมิให้ลูกจ้างทำงานเกินกว่า 48 ชั่วโมง ในหนึ่งสัปดาห์ (3) ลูกจ้างที่ทำงานต่อเนื่องกันเป็นระยะเวลากว่า 6 ชั่วโมง ในหนึ่งวันทำงาน มีสิทธิหยุดพักระหว่างเวลาทำงานได้ไม่เกิน 30 นาที และหยุดพักต่อเนื่องกันเป็นระยะเวลา 11 ชั่วโมง ใน 24 ชั่วโมง (4) ลูกจ้างที่ทำงานต่อเนื่องกันหนึ่งสัปดาห์ มีสิทธิหยุดประจำสัปดาห์ได้ 1 วันต่อสัปดาห์ (5) ค่าจ้างขั้นต่ำ (6) วันหยุดตามประเพณี

และ (7) ลูกจ้างมีระบบเงินทดแทน

3. เครือรัฐออสเตรเลีย มีหลักเกณฑ์การคุ้มครองแรงงานภาคเกษตรกรรมที่สำคัญดังนี้ (1) ห้ามมิให้ลูกจ้างประจำที่ทำงานแบบเต็มเวลา ทำงานเกิน 6 วัน ต่อหนึ่งสัปดาห์ ห้ามทำงานเกิน 8 ชั่วโมง ต่อหนึ่งวัน และห้ามทำงานเกิน 40 ชั่วโมง ต่อหนึ่งสัปดาห์ ทั้งนี้ บทบัญญัตินี้ไม่บังคับใช้กับแรงงานชั่วคราวและแรงงานตามฤดูกาล (2) ลูกจ้างมีสิทธิได้ค่าล่วงเวลา บทบัญญัตินี้ไม่บังคับใช้กับแรงงานชั่วคราวและแรงงานตามฤดูกาล (3) ลูกจ้างประจำมีสิทธิลาป่วยโดยได้รับค่าจ้างเป็นระยะเวลา 8 วัน ต่อหนึ่งปี สำหรับการทำงานที่ต่อเนื่องกันตลอดระยะเวลาหนึ่งปีนั้น บทบัญญัตินี้ไม่บังคับใช้กับแรงงานชั่วคราวและแรงงานตามฤดูกาล (4) ลูกจ้างที่ทำงานต่อเนื่องกันหนึ่งสัปดาห์ มีสิทธิหยุดประจำสัปดาห์ได้ 1 วัน ต่อสัปดาห์ (5) ลูกจ้างประจำที่ทำงานเป็นกะ มีสิทธิลาพักผ่อนประจำปี อย่างน้อย 5 สัปดาห์ เมื่อทำงานต่อเนื่องกันเป็นระยะเวลาหนึ่งปีขึ้นไป (6) ลูกจ้างมีสิทธิลาป่วยเป็นระยะเวลา 10 วัน โดยได้รับค่าจ้างเพื่อดูแลญาติหรือสมาชิกในครอบครัวที่ป่วย หรือมีเหตุสำคัญซึ่งไม่คาดคิดเกิดขึ้นอย่างกะทันหัน (7) ลูกจ้างประจำหรือลูกจ้างชั่วคราวที่มีเชื้อสายอะบอริจิน ซึ่งจำเป็นต้องเข้าร่วมพิธีกรรมหรือวัฒนธรรมประเพณีของชนเผ่า มีสิทธิลาเพื่อดำเนินกิจกรรมทางวัฒนธรรมเป็นระยะเวลา 5 วันโดยไม่ได้รับค่าจ้าง และ (8) การมีระบบเงินทดแทน ส่วนหลักเกณฑ์ที่ประเทศไทยควรนำไปใช้ คือ (1) การมีระบบเงินทดแทน และ (2) ลูกจ้างประจำที่ทำงานเป็นกะ มีสิทธิลาพักผ่อนประจำปี แต่ประเทศไทยไม่ควรนำหลักเกณฑ์การแบ่งระหว่างแรงงานตลอดปีกับบทบัญญัตินี้ที่ไม่บังคับใช้กับแรงงานชั่วคราวและแรงงานตามฤดูกาลมาใช้

4. ญี่ปุ่น มีหลักเกณฑ์การคุ้มครองแรงงานภาคเกษตรกรรมที่สำคัญดังนี้ (1) ห้ามมิให้ลูกจ้างทำงานเกินกว่า 8 ชั่วโมง ในหนึ่งวันทำงาน และเกินกว่า 40 ชั่วโมง ต่อหนึ่งสัปดาห์ โดยกำหนดให้มีเวลาพักอย่างน้อย 45 นาที ถึงหนึ่งชั่วโมง ในกรณีที่มีการทำงานเกิน 6-8 ชั่วโมงในหนึ่งวัน และกำหนดให้ลูกจ้าง มีวันหยุดประจำสัปดาห์ 1 วัน ในหนึ่งสัปดาห์ (2) พระราชบัญญัติมาตรฐานแรงงาน พ.ศ. 2490 หรือ The Labour Standards Law 1947 มาตรา 41 บัญญัติยกเว้นไม่นำเอาบทบัญญัติการให้ความคุ้มครองลูกจ้างเกี่ยวกับชั่วโมงการทำงาน เวลาพัก และวันหยุดประจำสัปดาห์มาบังคับใช้กับแรงงานในงานเกษตรกรรม เว้นแต่แรงงานนั้นทำงานในอุตสาหกรรมป่าไม้ (3) ลูกจ้างที่ทำงานให้กับนายจ้างเป็นระยะเวลา 6 เดือนขึ้นไปต่อเนื่องกัน มีสิทธิลาพักผ่อนประจำปี โดยได้รับค่าจ้างไม่เกิน 10 วัน หากทำงานครบ 1 ปีขึ้นไป จะได้รับสิทธิลาหยุดพักผ่อนประจำปี โดยได้รับค่าจ้างเพิ่มอีก 1 วัน และให้เพิ่มจำนวนวันลาหยุดพักผ่อนประจำปีดังกล่าวปีละ 1 วันทุกปีที่ลูกจ้างทำงานให้แก่นายจ้างต่อเนื่องกัน (4) ระบบประกันสุขภาพและระบบกองทุนเกษียณอายุเป็นระบบเดียวใช้กับลูกจ้างและบุคคลที่ไม่ใช่ลูกจ้างทั่วประเทศ และ (5) สำหรับเกษตรกรมีกฎหมายคุ้มครองเกษตรกรในด้านการให้สวัสดิการสังคมประเภทกองทุนบำนาญแก่เกษตรกรที่สูงอายุ และเกษียณจากงานเกษตรกรรมโดยเฉพาะตามกฎหมาย The Farmers' Pension Fund Law โดยกลุ่มเกษตรกรและชาวนาจะต้องจ่ายเงินสมทบเข้ากองทุนนี้เป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 20 ปีขึ้นไป เพื่อให้ได้รับเงินบำนาญจากกองทุนดังกล่าวเมื่ออายุครบ 60 ปี และได้โอนการบริหารจัดการที่ดินให้บุคคลอื่นใดก็ตามเพื่อวัตถุประสงค์ในการเกษตรกรรม เมื่อเกษตรกรดังกล่าวอายุครบ 65 ปี อัตราเงินบำนาญจะลดลงเมื่อคำนวณร่วมกับเงินบำนาญที่จะได้รับร่วมกับเงินบำนาญจากกองทุนบำนาญเพื่อการเกษียณอายุแห่งชาติตามกฎหมาย The National Pensions Law ส่วนหลักเกณฑ์ที่ประเทศไทยควรนำไปใช้ คือ (1) การมีกองทุนเกษียณอายุสำหรับแรงงานเกษตรกรรม

โดยเฉพาะ และ (2) การเพิ่มจำนวนวันลาหยุดพักผ่อนประจำปีดังกล่าวปีละ 1 วันทุกปีที่ลูกจ้างทำงานให้แก่นายจ้างต่อเนื่องกัน

5. สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ มีหลักเกณฑ์การคุ้มครองแรงงานภาคเกษตรกรรมที่สำคัญดังนี้ (1) ห้ามมิให้ลูกจ้างทำงานเกินกว่าวันละ 8 ชั่วโมงและเกินห้าวันในหนึ่งสัปดาห์ เว้นแต่โดยลักษณะของงานนั้นเมื่อหยุดแล้วจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่กิจการได้ (2) ลูกจ้างที่ทำงานล่วงเวลามีสิทธิได้รับค่าล่วงเวลาในอัตราเท่ากับค่าจ้างบวกกับเงินเพิ่มอีกร้อยละ 25 ของอัตราค่าจ้างปกติ และ (3) ลูกจ้างประจำ ลูกจ้างตามฤดูกาล ลูกจ้างชั่วคราว ลูกจ้างตามสัญญาจ้างอยู่ภายใต้กฎหมายเงินทดแทนของภาคอุตสาหกรรม ส่วนหลักเกณฑ์ที่ประเทศไทยควรนำไปใช้ คือ (1) ห้ามมิให้ลูกจ้างทำงานเกินกว่าวันละ 8 ชั่วโมง และเกินห้าวันในหนึ่งสัปดาห์ เว้นแต่โดยลักษณะของงานนั้น เมื่อหยุดแล้วจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่กิจการได้ และ (2) ลูกจ้างที่ทำงานล่วงเวลามีสิทธิได้รับค่าล่วงเวลาในอัตราเท่ากับค่าจ้างบวกกับเงินเพิ่มอีกร้อยละ 25 ของอัตราค่าจ้างปกติ

ผลการสร้างรูปแบบการคุ้มครองแรงงานในภาคเกษตรกรรมเฉพาะกรณีการเพาะปลูกของประเทศไทยเพื่อสามารถคุ้มครองแรงงานภาคเกษตรกรรมได้อย่างเท่าเทียมกับมาตรฐานการคุ้มครองแรงงานในประเทศไทยและต่างประเทศได้ดังนี้

ร่างกฎกระทรวงคุ้มครองแรงงานในงานเกษตรกรรม พ.ศ. .... อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 6 วรรคหนึ่ง และมาตรา 22 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงานออกกฎกระทรวงไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ให้ยกเลิกกฎกระทรวงว่าด้วยการคุ้มครองแรงงานในงานเกษตรกรรม พ.ศ. 2557

ข้อ 2 ในกฎกระทรวงนี้ “งานเกษตรกรรม” หมายความว่า งานที่เกี่ยวกับการเพาะปลูก การเลี้ยงสัตว์ การป่าไม้ การทำนาเกลือสมุทรและการประมงที่มิใช่การประมงทะเล

ข้อ 3 ให้นายจ้างซึ่งจ้างลูกจ้างทำงานเกษตรกรรมตลอดปีปฏิบัติตามพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541

ข้อ 4 ในงานเกษตรกรรมซึ่งมิได้จ้างลูกจ้างตลอดปีและมิได้ให้ลูกจ้างทำงานในลักษณะที่เป็นงานอุตสาหกรรมต่อเนื่องจากงานดังกล่าวให้นายจ้างปฏิบัติตามมาตรา 7, มาตรา 8, มาตรา 12, มาตรา 13, มาตรา 14, มาตรา 15, มาตรา 19, มาตรา 20, มาตรา 21, มาตรา 37, มาตรา 40, มาตรา 41, มาตรา 42, มาตรา 43, มาตรา 44, มาตรา 46, มาตรา 47, มาตรา 49, มาตรา 53, มาตรา 54, มาตรา 55, มาตรา 70, มาตรา 76, มาตรา 112, มาตรา 113, มาตรา 114, มาตรา 115, มาตรา 123, มาตรา 126, มาตรา 127, มาตรา 128, มาตรา 129, มาตรา 134, มาตรา 136, มาตรา 137, มาตรา 139, มาตรา 140, มาตรา 142 และมาตรา 143 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 และมาตรา 9, มาตรา 10, มาตรา 11, มาตรา 11/1, มาตรา 16, มาตรา 17, มาตรา 18, มาตรา 38, มาตรา 39, มาตรา 51, มาตรา 124, มาตรา 124/1, มาตรา 125, มาตรา 135 และมาตรา 141 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 และตามที่กำหนดในกฎกระทรวงนี้

ข้อ 5 ให้นายจ้างประกาศเวลาทำงานปกติให้ลูกจ้างทราบ โดยกำหนดเวลาเริ่มต้นและเวลาสิ้นสุดของการทำงานแต่ละวันของลูกจ้างได้ไม่เกินเวลาทำงานของแต่ละประเภทงานเกษตรกรรมตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

ข้อ 6 ห้ามมิให้นายจ้างให้ลูกจ้างทำงานล่วงเวลาในวันทำงาน หรือทำงานในวันหยุด เว้นแต่ได้รับความยินยอมจากลูกจ้างก่อนเป็นคราวๆ ไป

ให้รัฐมนตรีประกาศกำหนด อัตราค่าล่วงเวลา อัตราค่าทำงานในวันหยุด อัตราค่าล่วงเวลาในวันหยุด ในแต่ละประเภทงานเกษตรกรรม และกำหนดประเภทงานเกษตรกรรมที่ลูกจ้างซึ่งไม่มีสิทธิได้รับค่าล่วงเวลาและค่าล่วงเวลาในวันหยุด

ข้อ 7 ลูกจ้างซึ่งทำงานติดต่อกันมาแล้วครบหนึ่งร้อยแปดสิบวันมีสิทธิหยุดพักผ่อนได้ไม่น้อยกว่าสามวันทำงาน โดยให้นายจ้างเป็นผู้กำหนดวันหยุดดังกล่าวให้แก่ลูกจ้างล่วงหน้าหรือกำหนดให้ตามที่นายจ้างและลูกจ้างตกลงกัน

ให้นายจ้างจ่ายค่าจ้างให้แก่ลูกจ้างในวันหยุดพักผ่อนเสมือนว่าลูกจ้างมาทำงานตามปกติในวันหยุดพักผ่อนนั้น

ถ้านายจ้างให้ลูกจ้างทำงานในวันหยุดพักผ่อนตามวรรคหนึ่ง ให้นายจ้างจ่ายค่าทำงานในวันหยุดแก่ลูกจ้างเพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่าหนึ่งเท่าของอัตราค่าจ้างต่อชั่วโมงในวันทำงานตามจำนวนชั่วโมงที่ทำหรือไม่น้อยกว่าหนึ่งเท่าของอัตราค่าจ้างต่อหน่วยในวันทำงานตามจำนวนผลงานที่ทำได้สำหรับลูกจ้าง ซึ่งได้รับค่าจ้างตามผลงานโดยคำนวณเป็นหน่วย

ข้อ 8 ในวันที่มีการทำงาน ให้นายจ้างจัดให้ลูกจ้างมีเวลาพักระหว่างการทำงานวันหนึ่งไม่น้อยกว่าหนึ่งชั่วโมงหลังจากที่ลูกจ้างทำงานมาแล้วไม่เกินห้าชั่วโมง ติดต่อกันนายจ้างและลูกจ้างอาจตกลงกันล่วงหน้าให้มีเวลาพักครั้งหนึ่งน้อยกว่าหนึ่งชั่วโมงได้ แต่เมื่อรวมกันแล้ววันหนึ่งต้องไม่น้อยกว่าหนึ่งชั่วโมง

ให้รัฐมนตรีประกาศกำหนด ประเภทงานเกษตรกรรมที่ลูกจ้างต้องมีเวลาพักย่อยหรือการพักเกินกว่าหนึ่งชั่วโมงในแต่ละวัน

ข้อ 9 ให้รัฐมนตรีประกาศกำหนด ประเภทงานเกษตรกรรมที่ห้ามแรงงานเด็กหรือแรงงานหญิงทำงาน

ข้อ 10 ลูกจ้างมีสิทธิลาป่วยได้เท่าที่ป่วยจริง การลาป่วยตั้งแต่สามวันทำงานขึ้นไป นายจ้างอาจให้ลูกจ้างแสดงใบรับรองแพทย์แผนปัจจุบันชั้นหนึ่งหรือของสถานพยาบาลของทางราชการ ในกรณีที่ลูกจ้างไม่อาจแสดงใบรับรองแพทย์แผนปัจจุบันชั้นหนึ่งหรือของสถานพยาบาลของทางราชการได้ให้ลูกจ้างชี้แจงนายจ้างทราบ

ให้นายจ้างจ่ายค่าจ้างให้แก่ลูกจ้างในวันลาป่วยเท่ากับอัตราค่าจ้างในวันทำงานตลอดระยะเวลาที่ลา แต่ต้องไม่เกินสิบห้าวันทำงาน

ข้อ 11 ให้นายจ้างจัดให้มีน้ำสะอาดสำหรับดื่มโดยมีปริมาณเพียงพอแก่ลูกจ้าง

กรณีลูกจ้างพักอาศัยอยู่กับนายจ้าง นายจ้างต้องจัดหาที่พักอาศัยที่สะอาดถูกสุขลักษณะและปลอดภัยให้แก่ลูกจ้าง

ให้นายจ้างจัดสวัสดิการอื่นๆ ที่เป็นประโยชน์แก่ลูกจ้างตามที่อธิบดีประกาศกำหนด

ข้อ 12 ให้นายจ้างจ่ายค่าตอบแทนให้แก่ลูกจ้างในขณะที่สัญญาสิ้นสุดหรือตามกำหนดที่ตกลงกัน

ข้อ 13 ในกรณีที่นายจ้างเป็นผู้จัดหาวัตถุดิบ อุปกรณ์ พันธุ์ไม้ ปุ๋ย หรือสิ่งอื่นที่ใช้ในการทำงาน ลูกจ้างต้องใช้วัตถุดิบ อุปกรณ์ พันธุ์ไม้ ปุ๋ย หรือสิ่งอื่นนั้นด้วยความระมัดระวังและประหยัด และหากไม่มีการตกลงไว้เป็นอย่างอื่น เมื่อเลิกสัญญาแล้ว ลูกจ้างต้องส่งคืนวัตถุดิบ อุปกรณ์ หรือสิ่งอื่นที่ใช้ในการทำงานที่เหลืออยู่แก่นายจ้าง

ข้อ 14 ห้ามมิให้นายจ้างจ้างเด็กอายุต่ำกว่าสิบห้าปีเป็นลูกจ้าง

ห้ามผู้ใดให้หญิงมีครรภ์หรือเด็กซึ่งมีอายุต่ำกว่าสิบแปดปีทำงานที่มีลักษณะอาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพและความปลอดภัยของหญิงมีครรภ์หรือเด็กซึ่งมีอายุต่ำกว่าสิบแปดปี

งานที่มีลักษณะอาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพและความปลอดภัยของหญิงมีครรภ์หรือเด็กซึ่งมีอายุต่ำกว่าสิบแปดปี ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

ข้อ 15 นายจ้างต้องแจ้งเตือนให้ลูกจ้างทราบถึงข้อมูลเกี่ยวกับอันตรายที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้วัตถุดิบ

อุปกรณ์ และสิ่งอื่นที่ใช้ในการทำงาน ตลอดจนวิธีการในการป้องกันแก้ไขอันตรายดังกล่าว และจัดให้มีอุปกรณ์คุ้มครองความปลอดภัยในการทำงานที่เหมาะสมกับลักษณะงานให้กับลูกจ้างอย่างเพียงพอ

ลูกจ้างต้องใช้อุปกรณ์คุ้มครองความปลอดภัยในการทำงานที่นายจ้างจัดให้ และเมื่องานที่รับมอบหมายสำเร็จแล้ว ลูกจ้างต้องส่งคืนอุปกรณ์คุ้มครองความปลอดภัยที่เหลืออยู่แก่นายจ้าง

ข้อ 16 ให้คณะกรรมการค่าจ้างตามพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 กำหนดอัตราค่าจ้างตามมาตรฐานฝีมือสำหรับแรงงานเกษตรกรรม โดยคำนึงถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับค่าครองชีพ ต้นทุนการผลิตสินค้าทางการเกษตร ราคาของสินค้าการเกษตรที่ผันแปรในแต่ละปี ความสามารถของธุรกิจ ผลิตภาพแรงงาน ผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ สภาพทางเศรษฐกิจและสังคม และการส่งเสริมการเกษตรของภาครัฐ

ข้อ 17 ในกรณีที่นายจ้างไม่จ่ายเงินให้แก่ลูกจ้างหรือฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ ลูกจ้างอาจยื่นคำร้องต่อพนักงานตรวจแรงงานแห่งท้องที่ที่ลูกจ้างทำงานอยู่หรือที่นายจ้างมีภูมิลำเนาอยู่ตามแบบที่อธิบดีประกาศกำหนด

ข้อ 18 ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ ให้พนักงานตรวจแรงงาน มีอำนาจดังต่อไปนี้

(1) เข้าไปในสถานประกอบกิจการหรือสำนักงานของนายจ้าง เพื่อตรวจสอบสภาพการทำงานของลูกจ้างและสอบถามข้อเท็จจริง ถ่ายภาพ ถ่ายสำเนาเอกสาร

(2) เก็บตัวอย่างวัตถุดิบหรือผลิตภัณฑ์ที่ทำเพื่อวิเคราะห์เกี่ยวกับความปลอดภัย ในการทำงานและกระทำการอย่างอื่นเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงในอันที่จะปฏิบัติการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้

(3) มีหนังสือเรียกบุคคลใดมาให้ถ้อยคำหรือให้ส่งเอกสารหรือวัตถุใดๆ มาเพื่อประกอบการพิจารณาได้ตามความจำเป็น

(4) มีคำสั่งเป็นหนังสือให้นายจ้างหรือลูกจ้างปฏิบัติให้ถูกต้องตามพระราชบัญญัตินี้

ในการตรวจสถานประกอบกิจการหรือสำนักงานของนายจ้าง อธิบดีหรือผู้ซึ่งอธิบดีมอบหมายอาจจัดให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง เจ้าหน้าที่จากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ หรือผู้เชี่ยวชาญซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้ง เข้าไปในสถานที่ดังกล่าว เพื่อให้ความคิดเห็นหรือช่วยเหลือแก่พนักงานตรวจแรงงานในการปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้ได้

ข้อ 19 ให้อธิบดีมีอำนาจแต่งตั้งเจ้าพนักงานท้องถิ่น เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือเจ้าพนักงานจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เพื่อเป็นผู้ช่วยพนักงานตรวจแรงงาน ในการตรวจสถานประกอบกิจการหรือสำนักงานของนายจ้างได้

การอภิปรายผล

จากการศึกษากฎหมายคุ้มครองแรงงานภาคเกษตรกรรมกรณีการเพาะปลูก ผลการวิจัยพบว่า การคุ้มครองแรงงานเกษตรกรรมตามกฎกระทรวงว่าด้วยการคุ้มครองแรงงานในงานเกษตรกรรม พ.ศ. 2557 มีการกำหนดมาตรฐานในการคุ้มครองแรงงานเกษตรกรรมที่แตกต่างจากพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 ได้แก่ (1) วันเวลาทำงาน พบว่า การทำงานของเกษตรกรมีความแตกต่างกันไปตามลักษณะของอาชีพ การคุ้มครองแรงงานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 มาตรา 23 ที่กำหนดให้ลูกจ้างทำงานวันละ 8 ชั่วโมง สัปดาห์ละไม่เกิน 48 ชั่วโมง จึงไม่สามารถใช้กับการเกษตรกรรมที่บางครั้งต้องทำงานทุกวัน และทำงานทั้งวัน แต่ไม่สามารถแยกเวลาทำงานและเวลาพักออกจากกันได้ (2) แรงงานหญิงและแรงงานหญิงมีครรภ์ พบว่า การคุ้มครองแรงงานเกษตรกรรมตามกฎกระทรวงไม่มีการคุ้มครองแรงงานหญิงและแรงงานหญิงมีครรภ์ ซึ่งเป็นการให้สิทธิที่ต่ำกว่าแรงงานในภาคอุตสาหกรรม

(3) แรงงานเด็ก พบว่า กฎกระทรวงว่าด้วยการคุ้มครองแรงงานในงานเกษตรกรรม พ.ศ. 2557 กำหนดให้เด็กอายุ 15 ปีขึ้นไป จึงจะทำงานในภาคการเกษตรกรรมได้ แต่ยังไม่มีบทบัญญัติการตรวจแรงงานเด็กในภาคเกษตรกรรม และการห้ามเด็กทำงานในสถานที่ที่เด็กไม่ควรทำเหมือนในภาคอุตสาหกรรม เช่น สถานที่ฆ่าสัตว์ รวมทั้งการให้เด็กทำงานล่วงเวลาและทำงานในวันหยุดได้ ซึ่งแตกต่างจากพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541

นอกจากนี้ แรงงานเกษตรกรรมในบางงานอาจส่งผลกระทบต่อเด็กได้ เช่น การฉีดพ่นยาฆ่าแมลง หรือการใส่ปุ๋ยเคมี

ด้วยเหตุนี้ จึงต้องมีการคุ้มครองแรงงานเกษตรกรรมที่มีการจ้างงานไม่ตลอดทั้งปี เพื่อให้สอดคล้องกับมาตรฐานแรงงานระหว่างประเทศ (ILO) และต้องมีการจัดทำร่างกฎกระทรวงว่าด้วยการคุ้มครองแรงงานในภาคเกษตรกรรม พ.ศ. .... โดยการกำหนดให้เงื่อนไขเวลาทำงานปกติ การทำงานล่วงเวลา การทำงานในวันหยุด เวลาพัก แรงงานหญิง แรงงานเด็กให้สอดคล้องกับการทำงานเพาะปลูกพืชแต่ละประเภท และกำหนดสิทธิในวันหยุดพักผ่อนประจำปี การลาป่วย และการห้ามเลือกปฏิบัติในการจ้างแรงงานเกษตรกรรม รวมทั้งเพิ่มบทบัญญัติการจ่ายค่าตอบแทนในการเฝ้าสถานที่ทำการเกษตร การควบคุมการทำงานเกษตรกรรม และการตรวจแรงงานอีกด้วย ดังนั้น จากผลการวิจัยดังกล่าวจึงพบว่าสอดคล้องกับสมมุติฐานของการวิจัยที่ผู้วิจัยได้ตั้งไว้ว่าการคุ้มครองแรงงานในภาคเกษตรกรรมของไทยยังมีมาตรฐานที่ต่ำและแตกต่างจากการคุ้มครองแรงงานในภาคอุตสาหกรรม ทั้งกฎหมายที่ใช้ในการคุ้มครองแรงงานภาคเกษตรกรรมยังไม่มีการคุ้มครองที่ชัดเจนเหมาะสม การคุ้มครองแรงงานเกษตรกรรมที่ไม่มีการจ้างงานตลอดทั้งปีมีมาตรฐานการคุ้มครองแรงงานที่ต่ำกว่าการคุ้มครองแรงงานเกษตรกรรมที่มีการจ้างงานตลอดทั้งปีหรือการจ้างงานแบบอุตสาหกรรม จึงต้องพัฒนารูปแบบการคุ้มครองแรงงานภาคเกษตรกรรมที่สอดคล้องกับมาตรฐานแรงงานระหว่างประเทศและมาตรฐานของแรงงานไทย ให้เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย นอกจากนี้ ผลการวิจัยดังกล่าวยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Department of Labour Protection and Welfare (2018) ที่ได้ศึกษาเรื่อง “A research Project on Knowledge Synthesis of the Research on Informal Workers for Effective Management of Informal Workers” โดยผลการวิจัย พบว่า แรงงานรับจ้างในงานเกษตรกรรม ซึ่งเป็นกลุ่มแรงงานที่ได้รับการคุ้มครองตามกฎกระทรวงว่าด้วยการคุ้มครองแรงงานในงานเกษตรกรรม พ.ศ. 2547 ส่วนใหญ่ไม่มีการกำหนดวันหยุดพักผ่อน วันลาป่วย วันลากิจ วันหยุดประจำสัปดาห์ และวันหยุดตามประเพณี โดยลูกจ้างสามารถลาหยุดได้เพียงบอกกล่าวด้วยวาจาให้นายจ้างรับทราบเท่านั้น ลูกจ้างที่ลาหยุดประเภทต่างๆ ส่วนใหญ่ไม่ได้รับค่าจ้างในวันที่หยุดงาน ลูกจ้างที่ทำงานในวันหยุดพักผ่อนตามสิทธิส่วนใหญ่ได้รับค่าจ้างเท่ากับอัตราวันทำงานปกติ ส่วนใหญ่ไม่จัดเครื่องมือ/อุปกรณ์เพื่อความปลอดภัยในการทำงาน การฝึกอบรมเกี่ยวกับอันตรายจากสารเคมีและวิธีป้องกันภัยมีเพียงส่วนน้อยที่ได้รับจากหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการจัดทำร่างกฎกระทรวงว่าด้วยการคุ้มครองแรงงานในภาคเกษตรกรรม พ.ศ. .... โดยการกำหนดให้เงื่อนไขเวลาทำงานปกติ การทำงานล่วงเวลา การทำงานในวันหยุด เวลาพัก แรงงานหญิง แรงงานเด็กให้สอดคล้องกับการทำงานเพาะปลูกพืชแต่ละประเภท และกำหนดสิทธิในวันหยุดพักผ่อนประจำปี การลาป่วย และการห้ามเลือกปฏิบัติในการจ้างแรงงานเกษตรกรรม รวมทั้งเพิ่มบทบัญญัติการจ่ายค่า

ตอบแทนในการเฝ้าสถานที่ทำการเกษตร การควบคุมการทำงานเกษตรกรรม และการตรวจแรงงานอีกด้วย เพื่อให้สอดคล้องกับมาตรฐานแรงงานระหว่างประเทศและมาตรฐานของแรงงานไทย

2. รัฐบาลไทยควรต้องมีการศึกษาอนุสัญญาทางด้านแรงงานเกษตรกรรมต่อไปนี้ เพื่อรับรองอนุสัญญาหรืออย่างน้อยนำหลักในอนุสัญญาเหล่านี้มาอนุวัติเป็นกฎหมายภายในของประเทศไทย

(1) อนุสัญญาฉบับที่ 11 ว่าด้วยสิทธิในการสมาคมและรวมตัวกันของแรงงานภาคเกษตร พ.ศ. 2464

(2) อนุสัญญาฉบับที่ 12 ว่าด้วยการจ่ายค่าทดแทนแก่แรงงานภาคเกษตร พ.ศ. 2464

(3) อนุสัญญาฉบับที่ 99 ว่าด้วยกลไกการกำหนดค่าจ้างขั้นต่ำ (ภาคเกษตร) พ.ศ. 2494

(4) อนุสัญญาฉบับที่ 110 ว่าด้วยงานในไร่ พ.ศ. 2505

(5) อนุสัญญาฉบับที่ 129 ว่าด้วยการตรวจแรงงานภาคเกษตร พ.ศ. 2512

(6) อนุสัญญาฉบับที่ 170 ว่าด้วยความปลอดภัยในการใช้สารเคมีในการทำงาน พ.ศ. 2533

(7) อนุสัญญาฉบับที่ 184 ว่าด้วยความปลอดภัยและสุขอนามัยในภาคเกษตร พ.ศ. 2544

References

Department of Labour Protection and Welfare. (2018). *A research project on knowledge synthesis of the research on informal workers for effective management of informal workers.* Author. [In Thai]

International Labour Organization. (2019). *Rules of the game: An introduction to the standards-related work of the International Labour Organization.* International Labour Organization.

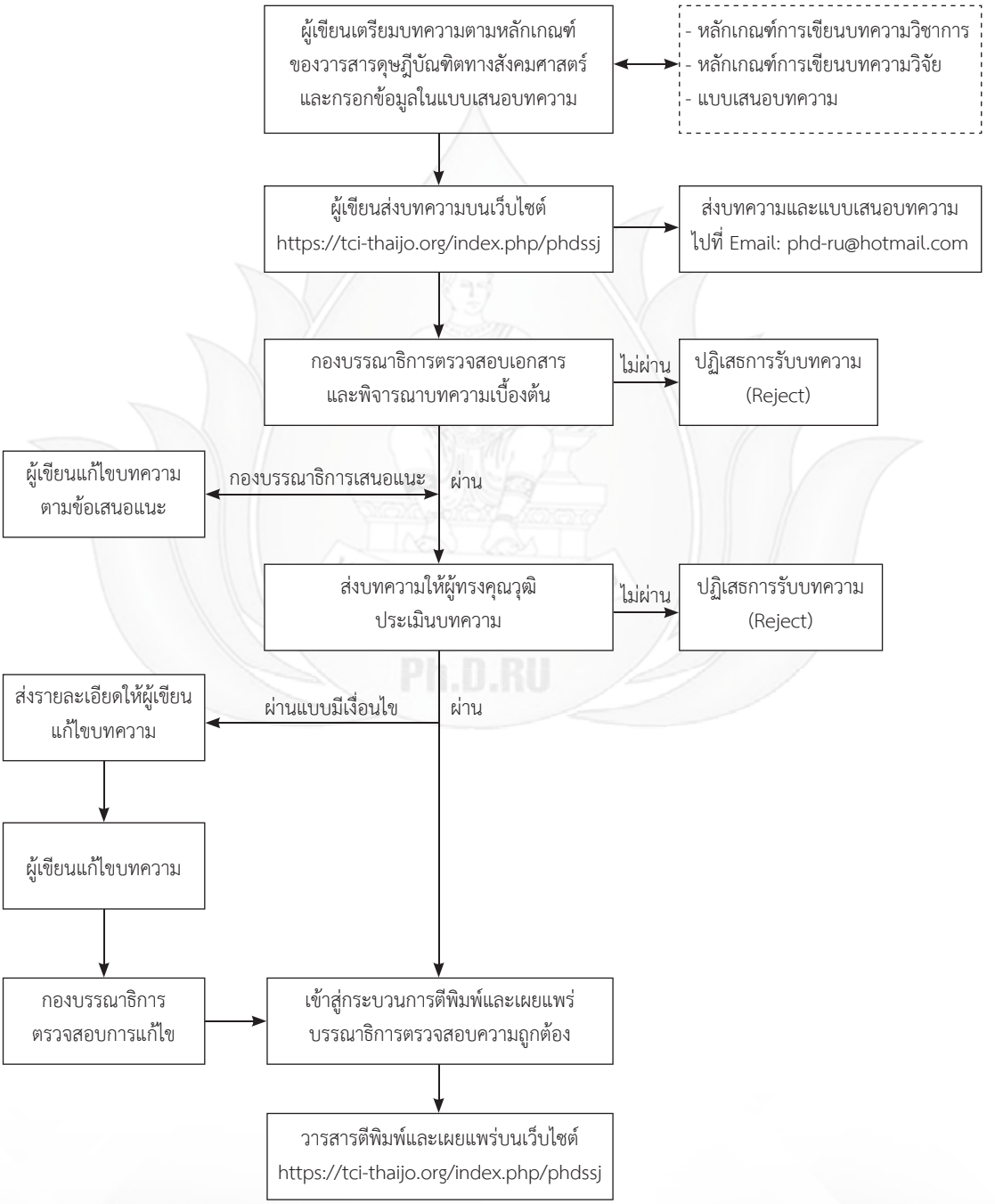
Office of Agricultural Economics. (2018). *Agricultural economic conditions in 2018 and trends in 2019.* Author [In Thai]

Srithammarak, T. (2020).Thailand's views and observations of the Ratification of International Labour Organization Convention (ILO) about Social Security. *Ramkhamhaeng Law Journal, 9*(1), 1-20. [In Thai]

Thailand Development Research Institute. (2015). *The complete report. Labor protection system development project to support the free movement of labor ASEAN: Establishment of a database of labor protection systems of 9 ASEAN member countries.* Bangkok: Thailand Development Research Institute. Author. [In Thai]

Doctor of Philosophy in Social Sciences Association
Ramkhamhaeng University

ขั้นตอนการส่งบทความตีพิมพ์
วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

จริยธรรมการตีพิมพ์วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

บทบาท หน้าที่ และจริยธรรมของผู้เขียน

1. ผู้เขียนต้องรับรองว่าบทความที่ส่งตีพิมพ์เป็นบทความใหม่ ไม่เคยได้รับการตีพิมพ์มาก่อนแล้ว หรืออยู่ในระหว่างขั้นตอนการพิจารณาจากวารสารอื่นหรือสิ่งพิมพ์อื่นๆ
2. ผู้เขียนบทความต้องเขียนบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบที่วารสารกำหนด
3. ผู้เขียนต้องไม่คัดลอกผลงานของผู้อื่นและต้องอ้างอิงทุกครั้งเมื่อนำผลงานของผู้อื่นมาเสนอโดยอ้างอิงในเนื้อหาบทความของตน และจัดทำเอกสารอ้างอิงไว้ท้ายบทความให้ชัดเจน
4. ผู้เขียนทุกคนที่มีรายชื่อในบทความต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินการวิจัยจริง
5. ผู้เขียนบทความที่คัดลอกผลงานผู้อื่น (Plagiarism) หรือละเมิดลิขสิทธิ์ผู้อื่น ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความโดยตรง
6. หากเป็นการวิจัยในมนุษย์ หรือสัตว์ทดลอง ผู้เขียนต้องได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ หรือคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการใช้สัตว์ทดลองตามแต่กรณี และต้องระบุในบทความด้วย
7. ในกรณีที่ผู้เขียนทำผิดจริยธรรมจะถูกตัดสิทธิ์การตีพิมพ์เป็นระยะเวลาอย่างน้อย 3 ปีโดยแจ้งผู้เขียนและหน่วยงานสังกัดของผู้เขียน
8. บทความที่ตีพิมพ์ในวารสารถือเป็นผลงานของผู้เขียน ผู้เขียนและคณะต้องรับผิดชอบต่อบทความของตน
9. การพิจารณาอนุญาตให้ลงตีพิมพ์ในวารสารขึ้นอยู่กับการพิจารณาจากบรรณาธิการและให้ถือเป็นที่สิ้นสุด

บทบาท หน้าที่ และจริยธรรมของผู้ประเมินบทความ

1. ผู้ประเมินบทความต้องตระหนักว่าตนเองมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาของผลงานทางวิชาการที่ประเมินอย่างแท้จริง
2. ผู้ประเมินบทความต้องคำนึงถึงคุณภาพของบทความเป็นหลัก พิจารณาบทความภายใต้หลักการและเหตุผลทางวิชาการโดยปราศจากอคติ หรือความคิดเห็นส่วนตัว
3. ผู้ประเมินบทความควรให้ข้อเสนอแนะที่สอดคล้องและเป็นประโยชน์แก่ผู้เขียนบทความ
4. ผู้ประเมินบทความจะต้องไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนใดๆ กับวารสาร บรรณาธิการ และผู้เขียน
5. ผู้ประเมินบทความจะต้องรักษาความลับ ไม่เปิดเผยข้อมูลของบทความแก่บุคคลอื่นๆ ที่ไม่เกี่ยวข้อง
6. ผู้ประเมินบทความ เมื่อตรวจพบว่าบทความที่พิจารณาอยู่มีความเหมือนหรือความซ้ำซ้อนกับผลงานชิ้นอื่น ผู้ประเมินบทความต้องแจ้งให้บรรณาธิการทราบ
7. ผู้ประเมินบทความจะต้องส่งผลประเมินตรงตามกำหนดเวลาที่วารสารกำหนดไว้

บทบาท หน้าที่ และจริยธรรมของบรรณาธิการ

1. บรรณาธิการมีหน้าที่พิจารณากลั่นกรองคุณภาพของบทความเพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารโดยคัดเลือกผลงานที่มีการควบคุมคุณภาพ ผ่านการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญในด้านนั้นๆ รวมถึงผลงานต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และขอบเขตของวารสาร
2. บรรณาธิการมีหน้าที่ในการตรวจสอบการตีพิมพ์ซ้ำ (Duplications) หรือการคัดลอกผลงาน (Plagiarism) อย่างเคร่งครัดหากตรวจพบว่า บทความมีการคัดลอก ลอกเลียนแบบจากบทความอื่นโดยมิชอบ หรือมีการปลอมแปลงข้อมูล บรรณาธิการสามารถดำเนินการถอนบทความได้โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากผู้เขียน ซึ่งถือเป็นสิทธิและความรับผิดชอบต่อบทความของบรรณาธิการ
3. บรรณาธิการต้องไม่เปิดเผยข้อมูลของผู้เขียน ผู้ประเมิน และต้องมีความรับผิดชอบในการรักษาข้อมูลได้เป็นอย่างดี
4. บรรณาธิการต้องปฏิบัติโดยใช้เหตุผลทางวิชาการ ในการพิจารณาบทความทุกครั้งด้วยความเป็นธรรม ปราศจากอคติหรือความลำเอียงต่อบทความและผู้เขียน ทั้งในด้านเชื้อชาติ ศาสนา เพศ วัฒนธรรม การเมือง อุดมคติ และสังกัดของผู้เขียน
5. บรรณาธิการมีหน้าที่ตรวจสอบหลักฐานเพื่อให้มีความมั่นใจได้ว่างานวิจัยทุกชนิดที่จะตีพิมพ์หากเป็นการวิจัยในมนุษย์ หรือสัตว์ทดลอง ผู้เขียนต้องแสดงหลักฐานการได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ หรือคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการใช้สัตว์ทดลองตามแต่กรณี และต้องระบุในบทความด้วย
6. บรรณาธิการต้องไม่ร้องขอให้มีการอ้างอิงผลงานใดเพื่อเพิ่มจำนวนการอ้างอิง (Citation) หรือค่า Impact Factor ของวารสาร หรือเพื่อเพิ่มจำนวนการอ้างอิงของผลงานของตนหรือพวกพ้อง
7. บรรณาธิการต้องไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนกับผู้เขียน หรือผู้ประเมิน และต้องไม่นำบทความหรือวารสารไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ หรือนำไปเป็นผลงานของตน
8. บรรณาธิการไม่ควรเขียนบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารของตน

Doctor of Philosophy in Social Sciences Association
Ramkhamhaeng University

หลักเกณฑ์การเขียนบทความวิชาการ
วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มีนโยบายจัดพิมพ์ปีละ 3 ฉบับ (ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน, ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม และ ฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม) โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริม เผยแพร่ผลงานวิจัยและผลงานวิชาการด้านสังคมศาสตร์

ข้อกำหนดในการส่งบทความ

บทความจัดทำขึ้นโดยใช้ภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษเท่านั้น บทความที่นำมาลงในวารสารต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างตีพิมพ์ในหนังสือหรือวารสารใดมาก่อนกระบวนการคัดเลือกบทความโดยใช้วิธีการประเมินแบบ Double-Blind Review บทความจะถูกส่งไปยังนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชานั้น ๆ เพื่อเป็นผู้อ่านประเมินบทความ

แนวทางการเขียนบทความวิชาการ ประกอบด้วย

- มีประเด็นหรือความแนวคิดที่ชัดเจน มีเนื้อหาทางวิชาการที่ถูกต้อง สมบูรณ์ และทันสมัย
- วิเคราะห์ประเด็นตามหลักวิชาการ มีการสังเคราะห์ความรู้จากแหล่งต่างๆ และเสนอความรู้ หรือวิธีการที่เป็นประโยชน์
- สอดแทรกความรู้ใหม่ที่เป็นประโยชน์ หรือแสดงทัศนะทางวิชาการของผู้เขียนอย่างชัดเจนและเที่ยงตรง
- มีการค้นคว้าอ้างอิงจากแหล่งอ้างอิงที่เชื่อถือได้ ทันสมัย และครอบคลุม
- มีการนำเสนอข้อมูลที่เข้าใจง่ายและเป็นระบบ ใช้ภาษาทางวิชาการอย่างเหมาะสม

การส่งต้นฉบับ

1. การตั้งค่าหน้ากระดาษ ใช้แบบอักษร TH Sarabun New พิมพ์แบบหน้าเดียวในกระดาษขนาด A4 ตั้งขอบกระดาษทุกด้าน 1 นิ้ว (2.54 เซนติเมตร) ใส่เลขหน้ากำกับทุกหน้าที่มุมขวาด้านบน ความยาวของบทความ 12-15 หน้า

2. ชื่อเรื่อง (Title) ต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

3. ชื่อผู้เขียน (Author) ประกอบด้วย ชื่อ นามสกุล หน่วยงานที่สังกัด ที่อยู่ และอีเมล์ที่ติดต่อได้

4. เนื้อหา (Text) ควรใช้ภาษาแบบทางการที่ผู้อ่านเข้าใจง่ายและมีความชัดเจน ประกอบด้วย

4.1 บทคัดย่อ (Abstract) ต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ สรุปสาระสำคัญของบทความไว้อย่างครบถ้วน

4.2 คำสำคัญ (Keywords) จำนวน 3-5 คำ

4.3 บทนำ (Introduction) อธิบายที่มาและความสำคัญ โดยเขียนให้สอดคล้องกับชื่อเรื่อง

4.4 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง (Concept and Theory) อธิบายแนวคิดและทฤษฎีเพื่อเป็นแนวทางสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล

4.5 กรอบในการวิเคราะห์ (Analysis Framework) นำเสนอกรอบสำหรับใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

4.6 ผลการวิเคราะห์ (Result) เป็นการอภิปรายผลตามกรอบในการวิเคราะห์ โดยเขียนข้อมูลให้มีความถูกต้อง สมบูรณ์ สามารถตอบสนองความต้องการของผู้อ่านได้

4.7 บทสรุป (Conclusion) เป็นการสรุปเชิงอภิปรายและมีการนำเสนอแนวคิดของผู้เขียนด้วย

4.8 ข้อเสนอแนะ (Recommendation) เป็นข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ และข้อเสนอแนะสำหรับนำไปใช้ประโยชน์

4.9 การอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบ APA Style(7th ed.) ดังนี้

4.9.1 การเรียงลำดับ ให้เรียงลำดับจากภาษาไทยก่อนภาษาอังกฤษ ก-ฮ และ A-Z

4.9.2 ชื่อผู้เขียน เอกสารภาษาไทยใช้ชื่อ นามสกุล เอกสารภาษาอังกฤษใช้นามสกุล และอักษรย่อตัวแรกของชื่อ

4.9.3 ปีที่พิมพ์ เอกสารภาษาไทยใช้ปี พ.ศ. เอกสารภาษาอังกฤษใช้ปี ค.ศ. ใส่ในวงเล็บ หากผู้เขียนคนเดียวกันเขียนเอกสารหลายเล่ม ให้เรียงลำดับปีที่พิมพ์จากน้อยไปหามาก

4.9.4 ชื่อเรื่อง ให้ใช้ตัวเอน กรณีเป็นเรื่องย่อยในหนังสือให้ระบุ “ใน หรือ In” ตามด้วยผู้แต่งและชื่อหนังสือ

4.9.5 สถานที่พิมพ์และสำนักพิมพ์ เป็นรูปแบบของเอกสารประเภทหนังสือ หรือตำรา กรณีประเภทบทความในวารสาร ให้ระบุชื่อบทความ ชื่อวารสาร ปีที่ ฉบับที่ และหมายเลขหน้าของบทความตั้งแต่หน้าแรกถึงหน้าสุดท้าย (การอ้างอิงในเนื้อหาให้ระบุเฉพาะหน้าที่ใช้อ้างอิง)

4.9.6 การอ้างอิง Website ให้ระบุชื่อผู้เขียน ชื่อเรื่อง วัน เดือน ปีที่ค้น และ Website

5. การส่งบทความให้ส่งต้นฉบับบทความออนไลน์ (ไฟล์ Word) ไปที่https://www.tci-thaijo.org/index.php/phdssj

6. ค่าธรรมเนียมการส่งบทความ ชำระค่าธรรมเนียมบทความละ 5,000 บาท (ห้าพันบาทถ้วน) โดยการโอนเงินไปที่ชื่อบัญชี สมาคมปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง เลขที่บัญชี 020036297552 ธนาคารออมสิน สาขารามคำแหง

หมายเหตุ วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ ขอสงวนสิทธิ์ในการพิจารณาตีพิมพ์

Doctor of Philosophy in Social Sciences Association
Ramkhamhaeng University

ตัวอย่างการเขียนบทความวิชาการเพื่อตีพิมพ์ในวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

1 นิ้ว | 1 นิ้ว | 1 นิ้ว

TH Sarabun New 18 Point Bold → **ชื่อเรื่อง**

ชื่อและนามสกุลของผู้เขียน[1]
กรณีมีผู้เขียนหลายคนให้ใส่ชื่อและนามสกุลทุกคน[2]

16 Point Bold → **บทคัดย่อ**

16 Point →

.....

.....

.....

.....

- นำเสนอให้กระชับ เน้นประเด็นสำคัญที่ต้องการนำเสนอ โดยสรุปสาระสำคัญของบทความตามวัตถุประสงค์และสอดคล้องกับชื่อเรื่องเพื่อดึงดูดให้ผู้อ่านอยากอ่านเนื้อหาฉบับเต็ม
- ใช้ภาษาแบบทางการ แสดงเฉพาะเนื้อหา ไม่แสดงความรู้สึก อารมณ์หรืออคติ ไม่ใช้คำฟุ่มเฟือย ควรใช้ “เทคนิคของการใช้คำ” เพื่อประโยชน์ในการค้นหาบทคัดย่อให้พบได้ง่ายที่สุด
- ความยาวประมาณ 250 คำ

ภาษาไทย

16 Point Bold → **คำสำคัญ:** .....

.....

16 Point →

- นำเสนอโดยเลือกใช้คำที่มีอยู่ในวัตถุประสงค์ของบทความที่เกี่ยวโยงกันหัวข้อเรื่องของบทความและเป็นคำที่นิยมใช้ เพื่อต้องการให้ผู้อ่านที่สนใจค้นพบบทความ จำนวน 3-5 คำ

ประเภทบทความ: บทความวิชาการ

---

12 Point

[1] [กรณีที่เป็นนักศึกษา] ระบุชื่อหลักสูตร สาขาวิชา คณะ สถาบันการศึกษา ที่อยู่และอีเมล์ที่ติดต่อได้
[2] [กรณีที่เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหรือบุคคลทั่วไป] ระบุหน่วยงานที่สังกัด ที่อยู่ และอีเมล์ที่ติดต่อได้

1 นิ้ว

ตัวอย่างการเขียนบทความวิชาการเพื่อตีพิมพ์ในวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

1 นิ้ว | 1 นิ้ว | 1 นิ้ว

TH Sarabun New 18 Point Bold → **Title**

ชื่อและนามสกุลของผู้เขียน[1]
กรณีมีผู้เขียนหลายคนให้ใส่ชื่อและนามสกุลทุกคน[2]

16 Point Bold → **Abstract**

16 Point

.....
.....
.....
.....

- นำเสนอให้กระชับ เน้นประเด็นสำคัญที่ต้องการนำเสนอ โดยสรุปสาระสำคัญของบทความตามวัตถุประสงค์และสอดคล้องกับชื่อเรื่องเพื่อดึงดูดให้ผู้อ่านอยากอ่านเนื้อหาฉบับเต็ม
- ใช้ภาษาแบบทางการ แสดงเฉพาะเนื้อหา ไม่แสดงความรู้สึก อารมณ์หรืออคติ ไม่ใช้คำฟุ่มเฟือย ควรใช้ “เทคนิคของการใช้คำ” เพื่อประโยชน์ในการค้นหาบทคัดย่อให้พบได้ง่ายที่สุด
- ความยาวประมาณ 250 คำ

ภาษาอังกฤษ

16 Point Bold → **Keywords :** .....
.....

16 Point

- นำเสนอโดยเลือกใช้คำที่มีอยู่ในวัตถุประสงค์ของบทความที่เกี่ยวโยงกันหัวข้อเรื่องของบทความและเป็นคำที่นิยมใช้ เพื่อต้องการให้ผู้อ่านที่สนใจค้นพบบทความ จำนวน 3-5 คำ

Type of Article: Academic Article

---

12 Point

[3] [กรณีที่เป็นนักศึกษา] ระบุชื่อหลักสูตร สาขาวิชา คณะ สถาบันการศึกษา ที่อยู่ และอีเมล์ที่ติดต่อได้
[4] [กรณีที่เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหรือบุคคลทั่วไป] ระบุหน่วยงานที่สังกัด ที่อยู่ และอีเมล์ที่ติดต่อได้

1 นิ้ว

ตัวอย่างการเขียนบทความวิชาการเพื่อตีพิมพ์ในวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

16 Point Bold → **บทนำ**

16 Point

.....

.....

.....

.....

นำเสนอเนื้อหาเพื่อดึงดูดความสนใจของผู้อ่านสู่เนื้อเรื่อง ให้เห็นความสำคัญ และสร้างบรรยากาศให้น่าติดตามต่อไป ควรเขียนให้กระชับตรงประเด็น ไม่ยืดเยื้อ สอดคล้องกับชื่อเรื่อง โดยจับประเด็นจากชื่อเรื่องแล้วนำสู่บริบท เนื้อหา ในส่วนนี้สามารถกล่าวถึงวัตถุประสงค์ของบทความ ที่มาของบทความ ขอบเขตของบทความ อาจมีคำจำกัดความหรือนิยามที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อ่าน

16 Point Bold → **แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง**

16 Point

.....

.....

.....

.....

นำเสนอให้สอดคล้องกับชื่อเรื่องหรือประเด็นที่เขียน จัดวางโครงสร้างเนื้อหาและจัดลำดับให้เหมาะสม เนื้อหาสาระควรมีความต่อเนื่องกัน เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ข้อมูล และอ้างอิงแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้

16 Point Bold → **กรอบในการวิเคราะห์**

16 Point

.....

.....

.....

.....

นำเสนอกรอบในการวิเคราะห์ที่ได้จากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในรูปแบบภาพ หรือข้อความอันเป็นใจความสำคัญที่จะนำไปสู่การวิเคราะห์ข้อมูล

16 Point Bold → **ผลการวิเคราะห์**

16 Point

.....

.....

.....

.....

นำเสนอให้เป็นไปตามหลักการ ทฤษฎี ตามกรอบในการวิเคราะห์ มีหลักฐานการอ้างอิงอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ มีความเป็นเหตุเป็นผล

ตัวอย่างการเขียนบทความวิชาการเพื่อตีพิมพ์ในวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

16 Point Bold → **บทสรุป**

16 Point

.....

.....

.....

.....

นำเสนอสรุปประเด็นสำคัญๆของบทความ โดยการเลือกประเด็นสำคัญๆของบทความนั้นมาเขียนรวมไว้อย่างสั้นๆท้ายบท หรืออาจใช้วิธีการบอกผลลัพธ์ว่า สิ่งที่กล่าวมาทั้งหมดมีความสำคัญอย่างไร สามารถนำไปใช้อะไรได้บ้าง หรือจะทำให้เกิดอะไรต่อไป หรือ อาจใช้วิธีการตั้งคำถามหรือให้ประเด็นทิ้งท้ายกระตุ้นให้ผู้อ่านไปแสวงหาความรู้เพื่อคิดค้นพัฒนาเรื่องนั้นต่อไป

16 Point Bold → **ข้อเสนอแนะ**

16 Point

.....

.....

.....

.....

นำเสนอข้อเสนอแนะที่ได้จากผลการวิเคราะห์สำหรับนำไปใช้ในเชิงทฤษฎีและการนำไปใช้ประโยชน์ต่อไปได้

16 Point Bold → **References**

เอกสารอ้างอิงใช้ภาษาอังกฤษตามรูปแบบ APA Style (7th ed.) มีวิธีการ ดังนี้

- การเรียงลำดับ ให้เรียงลำดับตามตัวอักษร ตั้งแต่ ก-ฮ แล้วตามด้วย A-Z
- การเขียนอ้างอิงประเภทหนังสือ (Book)

  ชื่อ นามสกุล ผู้แต่ง. (ปี พ.ศ.). *ชื่อเรื่อง*. สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.
- การเขียนอ้างอิงประเภทวารสาร (Journal)

  ชื่อ นามสกุล ผู้แต่ง. (ปี พ.ศ.). ชื่อเรื่อง. *ชื่อวารสาร, ปีที่*(ฉบับที่), หน้าแรกถึงหน้าสุดท้ายของบทความ.
- การเขียนอ้างอิงประเภท ดุษฎีนิพนธ์/วิทยานิพนธ์ (Dissertation/Thesis)

  ชื่อ นามสกุล ผู้แต่ง. (ปี พ.ศ.). *ชื่อเรื่อง*. หลักสูตรปริญญา, มหาวิทยาลัย.

<u>ตัวอย่างการแปลเอกสารอ้างอิงภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษ</u>

ชัยฤทธิ์ ทองรอด และวราภรณ์ สารอินมูล. (2559). พฤติกรรมการเลือกซื้อสินค้าในตลาดนัดกลางคืนของผู้บริโภคเขตกรุงเทพมหานคร. *วารสารสมาคมนักวิจัย, 21*(3), 197-210.

Thongrawd, C., & Saninmool, V. (2016). Consumers' buying behaviors of products in night markets in Bangkok Metropolitan. *Journal of the Association of Researchers, 21*(3), 197-210. [In Thai]

Doctor of Philosophy in Social Sciences Association
Ramkhamhaeng University

หลักเกณฑ์การเขียนบทความวิจัย
วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มีนโยบายจัดพิมพ์ปีละ 3 ฉบับ (ฉบับที่ 1มกราคม-เมษายน, ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม และ ฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม) โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริม เผยแพร่ผลงานวิจัยและผลงานวิชาการด้านสังคมศาสตร์

ข้อกำหนดในการส่งบทความ

บทความจัดทำขึ้นโดยใช้ภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษเท่านั้น บทความที่นำมาลงในวารสารต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างตีพิมพ์ในหนังสือหรือวารสารใดมาก่อนกระบวนการคัดเลือกบทความโดยใช้วิธีการประเมินแบบ Double-Blind Review บทความจะถูกส่งไปยังนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชานั้นๆ 2 ท่าน เพื่อเป็นผู้อ่านประเมินบทความ

การส่งต้นฉบับ

1. การตั้งค่าหน้ากระดาษ ใช้แบบอักษร TH Sarabun New พิมพ์แบบหน้าเดียวในกระดาษขนาด A4 ตั้งขอบกระดาษทุกด้าน 1 นิ้ว (2.54 เซนติเมตร) ใส่เลขหน้ากำกับทุกหน้าที่มุมขวาด้านบน ความยาวของบทความ 12-15 หน้า

2. ชื่อเรื่อง (Title) ต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

3. ชื่อผู้เขียน (Author) ประกอบด้วย ชื่อ นามสกุล หน่วยงานที่สังกัด ที่อยู่ และอีเมล์ที่ติดต่อได้

4. เนื้อหา (Text) ควรใช้ภาษาแบบทางการที่ผู้อ่านเข้าใจง่ายและมีความชัดเจน ประกอบด้วย

4.1 บทคัดย่อ (Abstract) ต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ สรุปสาระสำคัญของบทความไว้อย่างครบถ้วน

4.2 คำสำคัญ (Keywords) จำนวน 3-5 คำ

4.3 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา (Background and Significance of the Problems) นำเสนอโดยใช้ภาษาแบบทางการ เป็นแบบแผน เลือกใช้คำที่ถูกต้องตามหลักภาษาและความนิยมของคำ ใช้คำให้เกิดความหมายตรงประเด็น และไม่ซับซ้อน เพื่อให้สามารถอ่านแล้วเข้าใจทันที

4.4 วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives) นำเสนอให้สอดคล้องกับชื่อเรื่องและเนื้อหาเพื่อเป็นแนวทางในการหาคำตอบของการวิจัย

4.5 ขอบเขตของการวิจัย (Scope of the Research) นำเสนอให้ครอบคลุมเนื้อหา ลักษณะประชากร จำนวนประชากร ขนาดตัวอย่าง และตัวแปรที่ศึกษา โดยอาจจะระบุช่วงระยะเวลาที่ศึกษาด้วย

4.6 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย (Research Benefits) นำเสนอประโยชน์ที่ได้รับตามวัตถุประสงค์และแนวทางการนำไปใช้ประโยชน์เชิงวิชาการและการนำไปปฏิบัติ

4.7 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Concepts, Theories, and Related Literatures) นำเสนอให้มีความสัมพันธ์กันของตัวแปรทุกตัวและต้องอ้างอิงแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้ เพื่อนำไปสู่กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

4.8 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย (Conceptual Framework) นำเสนอให้ครอบคลุมและครบถ้วนทุกตัวแปรเพื่อเป็นแนวทางในการวิจัย โดยอาจนำเสนอเป็นรูปภาพเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจได้ง่าย

4.9 สมมุติฐานของการวิจัย (Hypotheses of the Rescarch (if any) นำเสนอถึงความสัมพันธ์ของตัวแปรที่ใช้กับคำตอบที่ผู้วิจัยคาดคะเน โดยใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายสามารถสื่อความหมายได้โดยตรง

4.10 ระเบียบวิธีวิจัย (Research Methodology) อธิบายวิธีดำเนินการวิจัย ประชากรและตัวอย่าง การสร้างเครื่องมือ การเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิจัย และการวิเคราะห์ข้อมูล

4.11 ผลการวิจัย (Result) นำเสนอผลที่ได้จากการวิจัยเป็นขั้นตอนโดยสรุป

4.12 การอภิปรายผล (Discussion) เป็นการอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ หรือสมมุติฐานที่ตั้งไว้

4.13 ข้อเสนอแนะ (Recommendation) เป็นข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ และข้อเสนอแนะสำหรับนำไปใช้ประโยชน์

4.14 การอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบ APA Style (7th ed.) ดังนี้

4.14.1 การเรียงลำดับ ให้เรียงลำดับจากภาษาไทยก่อนภาษาอังกฤษ ก-ฮ และ A-Z

4.14.2 ชื่อผู้เขียน เอกสารภาษาไทยใช้ชื่อ นามสกุล เอกสารภาษาอังกฤษใช้นามสกุล และอักษรย่อตัวแรกของชื่อ

4.14.3 ปีที่พิมพ์ เอกสารภาษาไทยใช้ปี พ.ศ. เอกสารภาษาอังกฤษใช้ปี ค.ศ. ใส่ในวงเล็บ หากผู้เขียนคนเดียวกันเขียนเอกสารหลายเล่ม ให้เรียงลำดับปีที่พิมพ์จากน้อยไปหามาก

4.14.4 ชื่อเรื่อง ให้ใช้ตัวเอน กรณีเป็นเรื่องย่อยในหนังสือให้ระบุ “ใน หรือ In” ตามด้วยผู้แต่งและชื่อหนังสือ

4.14.5 สถานที่พิมพ์และสำนักพิมพ์ เป็นรูปแบบของเอกสารประเภทหนังสือ หรือตำรา กรณีประเภทบทความในวารสาร ให้ระบุชื่อบทความ ชื่อวารสาร ปีที่ ฉบับที่ และหมายเลขหน้าของบทความตั้งแต่หน้าแรกถึงหน้าสุดท้าย (การอ้างอิงในเนื้อหาให้ระบุเฉพาะหน้าที่ใช้อ้างอิง)

4.14.6 การอ้างอิง Website ให้ระบุชื่อผู้เขียน ชื่อเรื่อง และค้นจาก Website

5. การส่งบทความ ให้ส่งต้นฉบับบทความออนไลน์ (ไฟล์ Word) ไปที่ https://www.tci-thaijo.org/index.php/phdssj

6. ค่าธรรมเนียมการส่งบทความ ชำระค่าธรรมเนียมบทความละ 5,000 บาท (ห้าพันบาทถ้วน) โดยการโอนเงินไปที่ ชื่อบัญชี สมาคมปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง เลขที่บัญชี 020036297552 ธนาคารออมสิน สาขารามคำแหง

หมายเหตุ วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ ขอสงวนสิทธิ์ในการพิจารณาตีพิมพ์

Doctor of Philosophy in Social Sciences Association
Ramkhamhaeng University

ตัวอย่างการเขียนบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

1 นิ้ว | 1 นิ้ว | 1 นิ้ว

TH Sarabun New 18 Point Bold → **ชื่อเรื่อง**

ชื่อและนามสกุลของผู้เขียน[1]
กรณีมีผู้เขียนหลายคนให้ใส่ชื่อและนามสกุลทุกคน[2]

16 Point Bold → **บทคัดย่อ**

16 Point → .....

- นำเสนอภาพรวมของเนื้อหางานทั้งหมด ครอบคลุมสาระสำคัญของผลการวิจัย เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการอ้างอิง และดึงดูดให้ผู้อ่านอยากอ่านเนื้อหาฉบับเต็ม ใช้ข้อเท็จจริง ไม่ใช้เนื้อหาเกินจริงหรือไม่อยู่ในเนื้อหาการวิจัย
- ระบุวัตถุประสงค์ของการวิจัย ระเบียบวิธีวิจัย ผลการวิจัยและคุณค่าของการวิจัย
- ใช้ภาษาแบบทางการ แสดงเฉพาะเนื้อหา ไม่แสดงความรู้สึก อารมณ์หรืออคติ ไม่ใช้คำฟุ่มเฟือย ควรใช้ “เทคนิคของการใช้คำ” เพื่อประโยชน์ในการค้นหาบทคัดย่อให้พบได้ง่ายที่สุด
- ความยาวประมาณ 250 คำ

ภาษาไทย

16 Point Bold → **คำสำคัญ:** .....

16 Point → .....

- นำเสนอโดยเลือกใช้ตัวแปรที่ศึกษาที่เกี่ยวโยงกันกับงานวิจัย หรือคำที่เป็นชื่อเรื่องการวิจัย เป็นคำที่นิยมใช้ เพื่อให้ผู้สนใจงานวิจัยสืบค้นเจอจำนวน 3-5 คำ

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

12 Point

[1] [กรณีที่เป็นนักศึกษา] ระบุชื่อหลักสูตร สาขาวิชา คณะ สถาบันการศึกษา ที่อยู่และอีเมล์ที่ติดต่อได้
[2] [กรณีที่เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหรือบุคคลทั่วไป] ระบุหน่วยงานที่สังกัด ที่อยู่ และอีเมล์ที่ติดต่อได้

1 นิ้ว

Doctor of Philosophy in Social Sciences Association
Ramkhamhaeng University

ตัวอย่างการเขียนบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

1 นิ้ว | 1 นิ้ว | 1 นิ้ว

TH Sarabun New 18 Point Bold → **Title**

ชื่อและนามสกุลของผู้เขียน[1]
กรณีมีผู้เขียนหลายคนให้ใส่ชื่อและนามสกุลทุกคน[2]

16 Point Bold → **Abstract**

16 Point

.....
.....
.....
.....

- นำเสนอภาพรวมของเนื้อหางานทั้งหมด ครอบคลุมสาระสำคัญของผลการวิจัย เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการอ้างอิง และดึงดูดให้ผู้อ่านอยากอ่านเนื้อหาฉบับเต็ม ใช้ข้อเท็จจริง ไม่ใช้เนื้อหาเกินจริงหรือไม่อยู่ในเนื้อหาการวิจัย
- ระบุวัตถุประสงค์ของการวิจัย ระเบียบวิธีวิจัย ผลการวิจัยและคุณค่าของการวิจัย
- ใช้ภาษาแบบทางการ แสดงเฉพาะเนื้อหา ไม่แสดงความรู้สึก อารมณ์หรืออคติ ไม่ใช้คำฟุ่มเฟือย ควรใช้ “เทคนิคของการใช้คำ” เพื่อประโยชน์ในการค้นหาบทคัดย่อให้พบได้ง่ายที่สุด
- ความยาวประมาณ 250 คำ

ภาษาอังกฤษ

16 Point Bold → **Keywords :** .....
.....

16 Point

- นำเสนอโดยเลือกใช้ตัวแปรที่ศึกษาที่เกี่ยวโยงกันกับงานวิจัย หรือคำที่เป็นชื่อเรื่องการวิจัย เป็นคำที่นิยมใช้ เพื่อให้ผู้สนใจงานวิจัยสืบค้นเจอจำนวน 3-5 คำ

Type of Article: Research Article

12 Point

[3] [กรณีที่เป็นนักศึกษา] ระบุชื่อหลักสูตร สาขาวิชา คณะ สถาบันการศึกษา ที่อยู่ และอีเมล์ที่ติดต่อได้
[4] [กรณีที่เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหรือบุคคลทั่วไป] ระบุหน่วยงานที่สังกัด ที่อยู่ และอีเมล์ที่ติดต่อได้

1 นิ้ว

ตัวอย่างการเขียนบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

16 Point Bold → **ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา**

16 Point

.....

.....

.....

.....

นำเสนอโดยใช้ภาษาแบบทางการ เป็นแบบแผน เลือกใช้คำที่ถูกต้องตามหลักภาษาและความนิยมของคำ ใช้คำให้เกิดความหมายตรงประเด็น ไม่ซับซ้อน อ่านแล้วเข้าใจทันที การแปลคำศัพท์จากต่างประเทศควรตรวจสอบความนิยมและใช้ความหมายเดียวกันตลอดบทความ เช่น Organization พบแปลเป็นไทยว่าองค์กรหรือองค์การ เป็นต้น และภายในหนึ่งย่อหน้าควรมีใจความสำคัญประเด็นเดียว เป็นเอกภาพ และต้องอ้างอิงแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้

16 Point Bold → **วัตถุประสงค์ของการวิจัย**

16 Point

.....

.....

.....

.....

16 Point Bold → **ขอบเขตของการวิจัย**

16 Point

.....

.....

.....

.....

นำเสนอให้ครอบคลุมเนื้อหา ลักษณะประชากร จำนวนประชากร การเลือกตัวอย่าง วิธีเลือกตัวอย่าง ขนาดตัวอย่าง และตัวแปรที่ศึกษา โดยอาจจะระบุช่วงระยะเวลาที่ศึกษาด้วย

16 Point Bold → **ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย**

16 Point

.....

.....

.....

.....

ตัวอย่างการเขียนบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

16 Point Bold → **แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง**

16 Point

.....

.....

.....

.....

- นำเสนอแนวคิดและทฤษฎีให้สอดคล้องกับกรอบแนวคิดในการวิจัยพอสังเขปของตัวแปรทุกตัว และจำเป็นต้องอ้างอิงแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้ หลีกเลี่ยงการ"อ้างอิงใน" หรือหลีกเลี่ยงการอ้างอิงต่อๆกันมา ควรใช้ต้นฉบับมาอ้างอิง
- นำเสนองานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ในการอภิปรายผล
- นำเสนอให้มีความสัมพันธ์กันทั้งแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

16 Point Bold → **กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย**

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

16 Point Bold → **สมมุติฐานของการวิจัย (ถ้ามี)**

16 Point

.....

.....

.....

.....

16 Point Bold → **ระเบียบวิธีวิจัย**

16 Point

.....

.....

.....

.....

นำเสนอโดยอธิบายวิธีดำเนินการวิจัย ประชากรและตัวอย่าง การสร้างเครื่องมือ การเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิจัย และการวิเคราะห์ข้อมูล ควรอ้างอิงเจ้าของทฤษฎีที่ผู้เขียนอ้างถึงโดยตรง หลีกเลี่ยงการอ้างอิงต่อๆกันมา เขียนให้กระชับ นำเสนอเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาของบทความ

ตัวอย่างการเขียนบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

16 Point Bold → **ผลการวิจัย**

16 Point

.....

.....

.....

.....

นำเสนอข้อมูลเชิงประจักษ์ การวิเคราะห์ และผลการวิเคราะห์โดยอาจจะมีการนำเสนอในรูปแบบตารางและการแปลความหมายอย่างกะทัดรัดให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ตัวอย่างการนำเสนอในรูปแบบตาราง

ตาราง 1

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ข้อความ	$\overline{X}$	*SD*	แปลความหมาย

16 Point Bold → **การอภิปรายผล**

16 Point

.....

.....

.....

.....

- สรุปสาระประเด็นสำคัญ และอภิปรายผลในแง่มุมต่างๆที่เกี่ยวกับงานวิจัยให้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ หากมีสมมุติฐานของการวิจัยควรอภิปรายรายข้อ ข้อค้นพบที่ขัดแย้งหรือสอดคล้องกับงานวิจัยของงาน
- อภิปรายข้อจำกัดและข้อบกพร่องในการวิจัย รวมถึงการอภิปรายคุณประโยชน์ของงานวิจัย

16 Point Bold → **ข้อเสนอแนะ**

16 Point

.....

.....

.....

.....

นำเสนอข้อเสนอแนะที่ได้จากผลการวิเคราะห์สำหรับนำไปใช้ในเชิงทฤษฎีและการนำไปใช้ประโยชน์ต่อไปได้

ตัวอย่างการเขียนบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

16 Point Bold

References

เอกสารอ้างอิงใช้ภาษาอังกฤษตามรูปแบบ APA Style (7th ed.) มีวิธีการ ดังนี้

- การเรียงลำดับ ให้เรียงลำดับตามตัวอักษร ตั้งแต่ ก-ฮ แล้วตามด้วย A-Z
- การเขียนอ้างอิงประเภทหนังสือ (Book)

  ชื่อ นามสกุล ผู้แต่ง. (ปี พ.ศ.). *ชื่อเรื่อง.* สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.
- การเขียนอ้างอิงประเภทวารสาร (Journal)

  ชื่อ นามสกุล ผู้แต่ง. (ปี พ.ศ.). ชื่อเรื่อง. *ชื่อวารสาร, ปีที่*(ฉบับที่), หน้าแรกถึงหน้าสุดท้ายของบทความ.
- การเขียนอ้างอิงประเภท ดุษฎีนิพนธ์/วิทยานิพนธ์ (Dissertation/Thesis)

  ชื่อ นามสกุล ผู้แต่ง. (ปี พ.ศ.). *ชื่อเรื่อง.* หลักสูตรปริญญา, มหาวิทยาลัย.

ตัวอย่างการแปลเอกสารอ้างอิงภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษ

ชัยฤทธิ์ ทองรอด และวราภรณ์ สารอินมูล. (2559). พฤติกรรมการเลือกซื้อสินค้าในตลาดนัดกลางคืนของผู้บริโภคเขตกรุงเทพมหานคร. *วารสารสมาคมนักวิจัย, 21*(3), 197-210.

Thongrawd, C., & Saninmool, V. (2016). Consumers' buying behaviors of products in night markets in Bangkok Metropolitan. *Journal of the Association of Researchers, 21*(3), 197-210. [In Thai]

Doctor of Philosophy in Social Sciences Association
Ramkhamhaeng University

แบบเสนอบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

เรียน บรรณาธิการวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

ข้าพเจ้า ☐ นาย ☐ นาง ☐ นางสาว ☐ อื่นๆ (โปรดระบุ).....

ชื่อ-นามสกุล (ภาษาไทย).....

ชื่อ-นามสกุล (ภาษาอังกฤษ) .....

ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน.....

หน่วยงานที่สังกัด.....

ที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้.....

หมายเลขโทรศัพท์.....Email.....

มีความประสงค์ขอส่งบทความ เรื่อง :

ชื่อบทความ (ภาษาไทย).....

.....

ชื่อบทความ (ภาษาอังกฤษ).....

.....

ประเภทของบทความ ☐ บทความวิชาการ ☐ บทความวิจัย ☐ บทวิจารณ์หนังสือ

ข้าพเจ้าขอรับรองว่าบทความนี้ ☐ เป็นผลงานของข้าพเจ้า ☐ เป็นผลงานของข้าพเจ้าและผู้ที่ระบุชื่อในผลงาน

บทความนี้ยังไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อน และจะไม่นำส่งไปเพื่อพิจารณาลงตีพิมพ์ในวารสารอื่นอีก นับจากวันที่ข้าพเจ้าได้ส่งผลงานต้นฉบับนี้มายังบรรณาธิการวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

พร้อมนี้ ข้าพเจ้าได้ส่งเอกสารต่างๆ ให้บรรณาธิการวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ ดังต่อไปนี้

☐ ต้นฉบับบทความออนไลน์ (ไฟล์ Word) ส่งไปที่ https://www.tci-thaijo.org/index.php/phdssj

☐ สำเนาต้นฉบับ (ไฟล์ Word) ส่งไปที่ Email: phd-ru@hotmail.com

☐ แบบเสนอบทความส่งไปที่ Email: phd-ru@hotmail.com

ลงชื่อ.....เจ้าของบทความ

(.....)

วันที่.....เดือน.....ปี.....

กรณีบทความวิจัยของนักศึกษา ต้องผ่านการพิจารณาจากประธานที่ปรึกษาว่าถูกต้องตามหลักวิชาการเป็นที่เรียบร้อยแล้ว และยินดีให้ตีพิมพ์ในวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ได้

ลงชื่อ.....

(.....)

ประธานที่ปรึกษาดุษฎีนิพนธ์/วิทยานิพนธ์

วันที่.....เดือน.....ปี.....

Doctor of Philosophy in Social Sciences Association
Ramkhamhaeng University

ผู้จัดพิมพ์ สมาคมปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง